

Gediminas Kazėnas, Adas Jakubauskas, Inga Gaižauskaitė,
Romualdas Kacevičius, Asta Visockaitė

LENKŲ TAUTINĖS MAŽUMOS LIETUVOJE IDENTITETO TYRIMAS

BADANIA DOT. TOŻSAMOŚCI POLSKIEJ MNIEJSZOŚCI NARODOWEJ NA LITWIE

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Gediminas Kazėnas
Adas Jakubauskas
Inga Gaižauskaitė
Romualdas Kacevičius
Asta Visockaitė

**LENKŲ TAUTINĖS MAŽUMOS
LIETUVOJE IDENTITETO
TYRIMAS**

Mokslo studija

Vilnius
2014

Mokslo studija parengta vykdant Lietuvos mokslo tarybos programos „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“ finansuotą projektą „Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas“ (projekto finansavimo sutartis Nr. VAT-58/2012) pagal priemonę „Fundamentiniai tapatumo prielaidų, jo sampratos ir raiškos formų bei raidos ir Lietuvos visuomenės socialinio ir kultūrinio tapatumo formų, jų raidos ir perspektyvų tyrimai“.

Ats. redaktorius Gediminas Kazėnas

Recenzavo:

akademikas prof. habil. dr. Romualdas Grigas
prof. dr. Antanas Kulakauskas
doc. dr. Ramūnas Trimakas

Autorių indėlis:

Inga Gaižauskaitė – (2 autoriniai lankai)
Adas Jakubauskas – (2,73 autorinio lanko)
Romualdas Kacevičius – (2,3 autorinio lanko)
Gediminas Kazėnas – (5,52 autorinio lanko)
Asta Visockaitė – (2,35 autorinio lanko)

Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Politikos mokslų instituto 2014 m. gegužės 14 d. posėdyje (protokolo Nr. 1PMI-6) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto Mokslo programos „Vertybių tęstinumas ir kaita globalioje visuomenėje“ komiteto 2014 m. birželio 2 d. posėdyje (protokolo Nr. 4) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto tarybos 2014 m. birželio 18 d. posėdyje (protokolo Nr. 1PV-57) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto mokslinių-mokomųjų leidinių aprobavimo leidybai komisijos 2014 m. liepos 8 d. posėdyje (protokolo Nr. 2L-11) pritarta leidybai.

Visos knygos leidybos teisės saugomos. Ši knyga arba kuri nors jos dalis negali būti dauginama, taisoma arba kitu būdu platinama be leidėjo sutikimo.

TURINYS

ĮVADAS	6
Nacionalizmai ir etniniai konfliktai: etninių santykių realijos dabartiniame pasaulyje	9
Etninių santykių realijos Lietuvoje: elito politika kaip padėtį lemiantis veiksnys	16
TYRIMO METODOLOGIJA IR DUOMENŲ RINKIMO	
PROCESAS	21
Kokybinis tyrimas	22
<i>Metodo pagrindimas</i>	22
<i>Interviu klausimynas ir pasirengimas interviu</i>	23
<i>Imties sudarymas ir duomenų rinkimas</i>	24
<i>Gauti duomenys ir duomenų apdorojimas</i>	25
Kiekybinis tyrimas	25
<i>Metodo pagrindimas</i>	25
<i>Apklauso klausimynas</i>	25
<i>Atranka ir imties sudarymas</i>	26
<i>Duomenų rinkimas</i>	27
<i>Duomenų apdorojimas ir analizė</i>	28
Spaudos turinio analizė	29
MOKSLINĖS LITERATŪROS IR TYRIMŲ APŽVALGA	31
Tapatumo sąvoka, raiška ir struktūra	31
<i>Tautinis tapatumas</i>	36
Pietryčių Lietuvos problematikos aspektai Lietuvos mokslinėje literatūroje. Istorinis kontekstas	41
<i>Demografiniai duomenys ir tautinė Lietuvos sudėtis</i>	41
<i>Kalbiniai Pietryčių Lietuvos tyrimai</i>	43
<i>Lietuvos lenkų tapatumo formavimosi ištakos ir veiksniai</i>	45
Studijos, straipsniai ir straipsnių rinkiniai, susiję su Pietryčių Lietuvos problematika, apimančys šio regiono ir Lietuvos lenkų tapatumo klausimus	48

LIETUVOS LENKŲ TAUTINĖS MAŽUMOS SPAUDOS

LEIDINIŲ TURINIO ANALIZĖ	57
Vietovardžių rašymas lenkų kalba	64
Rinkimų apygardų ribų keitimas	67
Santykiai su Lenkija	67
Lietuvių kalbos mokymo programų suvienodinimas	67
Pavardžių rašymas lietuviškuose dokumentuose	68
Lenko kortos išdavimas	68
Kiti su Lietuvos Lenkų rinkimų akcija (LLRA)	
susiję politiniai aspektai	69
Tyrimo rezultatai	76

LIETUVOS LENKŲ TAUTINIS TAPATUMAS: TYRIMO

REZULTATAI	80
Lietuvos lenkų saviidentifikacija	80
Tapatinimasis su Lietuva, integracija	90
Integracija ir ekonominis aspektas	97
Regioninis tapatumas	109
Lietuvių ir lenkų santykių vertinimas	110

LIETUVOS LENKŲ POLITINIS TAPATUMAS

Lietuvos partinės sistemos raida	120
Lenkų sąjunga Lietuvoje (Związek Polaków na Litwie)	122
Lietuvos lenkų rinkimų akcija	
(Akcja Wyborcza Polaków na Litwie)	124
Seimo rinkimai	124
1992–1996 m. Seimas	124
1996–2000 m. Seimas	124
2000–2004 m. Seimas	126
2004–2008 m. Seimo rinkimai	127
2008–2012 m. Seimo rinkimai	129
2012 Seimo rinkimai	130

Savivaldybių tarybų rinkimai

1995 m. savivaldybių tarybų rinkimai	131
1997 m. savivaldybių tarybų rinkimai	131

2000 m. savivaldybių tarybų rinkimai	132
2002 m. savivaldybių tarybų rinkimai	133
2007 m. savivaldybių tarybų rinkimai	133
2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai	134
Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai.....	135
2009 m. prezidento rinkimai.....	135
Europarlamento rinkimai.....	135
2004 m. Europarlamento rinkimai.....	135
2009 m. Europarlamento rinkimai.....	135
Tyrimo rezultatai.....	136
Domėjimasis politikai.....	136
Rinkimų svarba.....	139
LLRA veiklos vertinimas	140
LLRA palaikymo motyvai	144
Koalicija su Rusų aljansu	146
Parama kitoms Lietuvos partijoms	148
Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis	150
IŠVADOS	153
BADANIA DOT. TOŻSAMOŚCI POLSKIEJ MNIEJSZOŚCI	
NARODOWEJ NA LITWIE. Studium naukowe	157
LITERATŪRA.....	320
Priedas Nr. 1. „Bendri atsakymų į klausimyno klausimus pasiskirstymai“	331
Priedas Nr. 2. Atsakymų į klausimyno klausimus pasiskirstymai pagal socialines-demografines charakteristikas	351
Priedas Nr. 3. Klausimynas lietuvių kalba.....	533
Priedas nr. 4. Klausimynas lenkų kalba	552
Priedas Nr. 5. Kokybinio tyrimo klausimynas-gairės	571

IVADAS

Lietuvos Respublikoje esama nesusikalbėjimo ar netgi galimos priešpriešos palaikant santykius su Lietuvos lenkų tautine mažuma. Tai lemia valdymo problemas ir netgi kelia įtampą visuomenėje, kurstomą radikalų iš abiejų pusių. Bendradarbiavimo kliūtys lemia didėjančią lenkų tautinės mažumos atskirtį ar net galimą radikalėjimą. Tai liudija savivaldybių tarybų rinkimai Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, lenkakalbių mokyklų streikai, apeliacijos į ES institucijas bei užsienio valstybes ir t. t. Šie papildomi veiksniai buvusios ekonominės krizės sąlygomis, jau esant sunkiai „psichologinei atmosferai“ visuomenėje, didina socialumo krizę Lietuvoje.

Nors Lietuvos tautinės mažumos buvo tyrinėtos ne kartą, vis dėlto lenkų tautinės mažumos specifinė padėtis Pietryčių Lietuvoje, ypač dinamiška pastarųjų metų kaita, reikalauja įdėmesnės ir išsamesnės sparčiai kintančios padėties analizės.

Paprastai tautinės mažumos išlieka lojalios tai valstybei, kurioje jos gyvena. Tačiau kartais gali sukelti nemažai problemų – istorijoje užtenka pavyzdžių, kai jos (ar bent jau gana didelė tų mažumų atstovų dalis) praranda lojalumą toms valstybėms, kuriose jos gyvena¹. Naujausias pavyzdys – ne-lojali Ukrainos valstybei didelės dalies rusų mažumos elgsena vykstant dabartinei Rusijos agresijai prieš šią valstybę. Kokie yra pagrindiniai veiksniai, lemiantys tokias skirtingas mažumų politinės elgsenos realijas? Kaip formuojasi ir sąveikauja šiuolaikinėje Europoje bendraeuropietiškieji (federalistiniai), tautiniai (nacionaliniai) ir regioniniai (lokalūs) identitetai? Kokios tautinio ir politinio tapatumo sąveikos vyrauja tarp Lietuvos lenkų? Kaip pasireiškia periferinis mažumų nacionalizmas ir kaip vyksta kultūriniai ir politiniai masių telkimo procesai? Pagrindinis mažumų elgseną

1 Amy Chua. *World On Fire: How Exporting Free Market Democracy Breeds Ethnic Hatred and Global Instability*. New York: Doubleday, 2002.; Isaacs H. *Idols of the Tribe*. New York: Harper & Row, 1975; Plasseraud Y. *Mažumos: tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas*. Vilnius: Apostrofa, 2006; *The Sage Handbook of Nations and Nationalism* (Ed. by Delanty G. and Kumar K.). London a.o: Sage, 2006.

lemiantis veiksnys – kaip mažumos suvokia savo identitetus, o tų identitetų kaitai didelę įtaką turi tų mažumų politinių elitų elgsena bei siekiai.

Politinio identiteto formavimosi aspektai – svarbiausioji dabartinio lietuvių ir lenkų „santykių lauko“ problema². Galima trijų lygmenų politinių ir etninių identitetų sąveika – jie pasireiškia kaip bendraeuropinis identitetas (Europos Sąjungos identitetas³), kaip nacionalinės valstybės (Lietuvos Respublikos) identitetas ir kaip regioninis lokalus (Vilniaus krašto) identitetas. Šių problemų analizę komplikuoja tai, kad etninių santykių studijose nėra vartojama vienoda terminologija. Sąvokos „etninė grupė“, „etninė mažuma“, „tautinė mažuma“ bei „etniškumas“, „tautinė tapatybė“, „tautybė“ vienuose tekstuose yra tapatinamos, o kituose išskiriamos. Etni-

- 2 2011 m. Lietuvos Respublikos visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, „2011 m. Lietuvoje gyveno 154 tautybių gyventojai (2001 m. – 115). Lietuviai sudarė 84,2 procento (2 mln. 561 tūkst.), lenkai – 6,6 (200,3 tūkst.), rusai – 5,8 (176,9 tūkst.), baltarusiai – 1,2 (36,2 tūkst.), ukrainiečiai – 0,5 (16,4 tūkst.), kitų tautybių gyventojai – 0,6 procento (19,3 tūkst.)“. „Mažiausia lietuvių tautybės gyventojų dalis buvo Šalčininkų rajono (10,8 proc.), Visagino (18,6 proc.) ir Vilniaus rajono (32,5 proc.) savivaldybėse. Didžiausia lenkų tautybės gyventojų dalis buvo Šalčininkų (77,8 proc.), Vilniaus (52,1 proc.), Trakų (30,1 proc.) ir Švenčionių (26 proc.) rajonų savivaldybėse, rusų – Visagino (51,9 proc.), Klaipėdos rajono (19,6 proc.), Zarasų rajono (18,7 proc.) ir Švenčionių rajono (13,3 proc.) savivaldybėse“. *Lietuvos Respublikos 2011 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo ataskaita*. Vilnius, 2013 m. gruodis [žiūrėta 2014-04-22]. <http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/1680046/2011GBS_ataskaita_20131209+.pdf/634e26f8-b532-48e6-8235-152ddad6891d>.
- 3 Šiame tyrime netirta Lietuvos lenkų bendraeuropinė identifikacija ir jos sąveika su valstybiniu bei regioniniu lokaliu identitetais. Ši sąveika išsamiai aprašyta šiame tyrime: Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T. et al. *The Polish Minority in Lithuania (Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe: ENRI-East Research Report#8)* [žiūrėta 2014-04-22]. <[www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl\(LT\)_FINAL_Feb3_09022012.pdf](http://www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl(LT)_FINAL_Feb3_09022012.pdf)>. Šio tyrimo autoriai parodė, kad dauguma respondentų (36,4 proc.) turi neutralų ES įvaizdį, 27,9 proc. – teigiamą arba labai teigiamą, 17,6 proc. – neigiamą arba labai neigiamą, o 16,2 proc. neturi jokios nuomonės apie ES įvaizdį. „Mažiau išsilavinusiems žmonės (vidurinės mokyklos ir žemesnio lygio) Europinis identitetas visiškai nerelevantiškas: jie suvokia Europą ir europinę integraciją kaip problemas, visiškai nesusijusias su jų vietos gyvenimu“. Aukštesnio išsilavinimo respondentai turi savo nuomonę apie Europą, bet daliai jų Europinis identitetas nesvarbus, kitiems tai yra tik kultūrinis panašumas į europiečius, o ne jų susitapatinimo pagrindas ir tik tam tikra dalis aukštesnio išsilavinimo respondentų „jaučia“ priklausymą Europai ir Europos Sąjungai (taip pat ir politinės priklausomybės) identitetą. Bet visiems jiems europinis identitetas mažiau svarbus nei regioninis, nacionalinis ar pilietinis (*civic*) identiškumas. Šio tyrimo duomenimis, stipriausi tarp Lietuvos lenkų yra regioniniai bei religiniai tapatumai.

nės grupės paprastai yra apibūdinamos kaip tam tikros socialinės grupės valstybės viduje, kurios identifikuoja save bendros kilmės ar bendros socialinės patirties pagrindu⁴. Narystė tokioje etninėje grupėje asocijuojasi su kalba, bendru kultūriniu paveldu, mitologija, religija, ritualais, bendra istorija, kultūriniais artefaktais, netgi išvaizda ir t. t.⁵

Etniškumo (angl. *Ethnicity*) terminas paprastai vartojamas nurodant tapatybę, grindžiamą bendra kilme ir bendruomeninio solidarumo jausmu. Kasatkina N., Leončikas T.⁶ nurodo, kad Lietuvos mokslininkai šią sąvoką perėmė iš anglosaksiško diskurso.

Etninė grupė (angl. *Ethnic group*) apibūdinama kaip socialinė grupė, kuri save reprodukuoja per kartų kaitą, kuri išlaiko per bendras vertybes iš kartos į kartą perduodamą bendrą kultūrą, kuri per kalbą kuria savo santykinai uždara bendravimo ir komunikavimo lauką ir kuri turi tiek grupės viduje, tiek jos išorėje pripažintą narystę. Etninės grupės sąvoka kartais tapatinama su etninės mažumos sąvoka, tačiau tarp jų yra esminių skirtumų.

Etninė mažuma (angl. *Ethnic minority*) yra vadinama etninė grupė – šalies piliečiai, kurie sudaro kiekybiškai mažesnę už titulinę tautą grupę (jos nariai išsiskiria savitais kalbiniais, kultūriniais (ar religiniais) bruožais) ir kurie pasižymi aiškiu solidarumo jausmu, nukreiptu į tų bruožų išsaugojimą⁷.

Tautinė mažuma (angl. *national minority*) vadinama etninė grupė, kuri gyvena kitos titulinės tautos sukurtoje valstybėje, bet tuo pat metu yra etniškai gimininga su (paprastai) kaimyninės valstybės pagrindine tauta. Lietuvos lenkai atitinka ir šį apibūdinimą, todėl juos galime vadinti ir tautine, ir etnine mažuma. Reikia pasakyti, kad tautinės mažumos sąvoka kartais vartojama apibūdinant etninę grupę, „kurios protėviai nuo neatmenamų laikų jau gyveno toje pačioje teritorijoje, tačiau kuri dėl politinių sienų

4 Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

5 Camoroff J. L., Camoroff J. *Ethnicity*. Chicago: Chicago Press, 2009; Giordano Ch. Etniškumas, tauta, nacionalizmas: terminai ir apraiškos. *Etniškumo studijos: teoriniai samprotavimai ir empiriniai tyrimai*. Vilnius: Eugrimas, 2000; Statkus S. *Tapatybės politika etniniam konfliktams reguliuoti*. Vilnius: Versus aureus, 2004.

6 Kasatkina N., Leončikas T. 2003, *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, p. 17.

7 Potašenko G. *Daugiatautė Lietuva. Lietuvos etninių mažumų istorija*. Vilnius: Šviesa, 2008.

kaitos tapo politiškai pavaldi politiniam vienetui, kuriame dominuoja kita etninė grupė⁸.

Nacionalizmai ir etniniai konfliktai: etninių santykių realijos dabartiniame pasaulyje

Etninių santykių keliamos problemos (tautinės mažumos, migrantai) dabartiniame pasaulyje vis aktualėja, todėl dabar reikalingas vis realistiškesnis požiūris į šias problemas, nes dabartinė padėtis netgi Europos Sąjungoje darosi ganėtinai sudėtinga. Europoje stiprėja nacionalistinių ir netgi separatistinių judėjimų politinė įtaka⁹.

Nacionalistiniai separatistiniai judėjimai siekia įgyvendinti klasikinį E. Gellnerio nacionalizmo apibrėžimo principą¹⁰ – sutapatinti politinius ir tautinius vienetus, t. y. siekia, kad kiekviena tauta turėtų savo valstybę. Dėl nacionalistinių politinių judėjimų kai kurios šalys (pvz., Jugoslavija¹¹) nesugebėjo išlaikyti daugiataučių valstybių. Ši šalis nesukūrė bendros nacijos – kultūros ir galutinai žlugo 1991 m., t. y. praėjus 73 metams nuo Jugoslavijos valstybės įkūrimo. Pasirodė, kad šešių skirtingų tautų ir valstybių bei dviejų autonominių rajonų nepavyko per tiek laiko sujungti į vieną federacinę valstybę, kurią būtų galima tvarkyti be diktatūros. Tačiau yra ir priešingų pavyzdžių – Šveicarijoje skirtingos etninės grupės be didelių problemų sugyvena vienoje valstybėje.

Kartais netgi vėl keliamas klausimas, ar tik daugiatautės valstybės yra perspektyvus politinis darinys?¹² Akivaizdu, kad dėl globalizacijos nulemtų naujųjų „tautų kraustymosi“, dėl darbo migrantų judėjimų Europoje vis

8 Kasatkina N., Leončikas T. 2003, *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, p. 24.

9 Asari E.M, Halikiopoulou D., Mock S. British National Identity and the Dilemmas of Multiculturalism. *Nationalism and Ethnic Politics*, 2008, Vol. 14, issue 1, p. 1–28.

10 „Nacionalizmas pirmiausia yra politinis principas, kuris teigia, kad politinis ir tautinis vienetas turi sutapti“. Gellner E. *Tautos ir nacionalizmas*. Vilnius: Pradai, 1996, p. 13.

11 Сотировић В. Б. *Balkanica : scientific articles in English*. Vilnius: Edukologija, 2013; Сотировић В. Б. *Emigration, refugees and ethnic cleansing : the death of Yugoslavia, 1991-1999*. 2nd ed. Vilnius: Edukologija, 2013.

12 Wolff S. Ethnic Minorities in Europe: The Basic Facts. *Centre for International Crisis Management and Conflict Resolution*. University of Nottingham, England, UK [žiūrėta 2014- 01-21]. <<http://www.chapterpdf.com/ebook/ethnic-minorities.pdf> >.

dažniau žymūs, o ne tik marginalūs politikai pareiškia, kad daugiakultūriškumo politika žlugo. Nors buvo prikurta daugybė teorinių etninių konfliktų raidos modelių ir pamokymų / rekomendacijų, kaip spręsti tas konfliktines problemas daugiakultūriškumo teorijų kontekste, bet etninio ir religinio daugiakultūriškumo sėkmingo įgyvendinimo politika susiduria su vis sunkėjančiomis problemomis. Kaip vyksta skirtingų tautinių identitetų formavimosi bei susipriešinimo procesai? Šiems procesams aiškinti viena svarbiausių yra vadinamojo daugiakultūriškumo klasiko, Kanados politinio filosofo W. Kymlickos koncepcija¹³, kurioje suformuluoti pagrindiniai daugiakultūriškumo teorijos principai.

Daugiakultūriškumas yra valstybių, pasižyminčių etnine, kultūrine ar religine įvairove, socialinės organizacijos principas. Nacionalizmas ir daugiakultūriškumas neretai suvokiami kaip polinės opozicijos – pirmasis suvokiamas kaip „liga“, antrasis – kaip „gydymo kursas“ (angl. *Cure*)¹⁴.

Daugiakultūrė visuomenė – tai visuomenė, kurioje yra dvi arba daugiau kultūrinių bendruomenių. Pasak W. Kymlickos (1995), daugiakultūrė valstybė yra tada, kai „jos nariai priklauso skirtingoms tautoms (daugiatautė valstybė (angl. *multinational state*) arba emigravo į ją iš kitų šalių (polietninė valstybė (angl. *polyethnic state*), ir jeigu tai yra svarbus individualios tapatybės ir politinio gyvenimo aspektas“¹⁵.

Paprastai tautinės mažumos kelia daugiau reikalavimų dėl savo teisių ir sukuria daugiau konfliktų nei pirmosios kartos imigrantai, kurie, bent jau pirmose kartose, atvykę dėl socialinės ekonominės gerovės, yra linkę paklusti toje valstybėje vyraujančios etninės daugumos reikalavimams. Todėl šioms skirtingoms socialinėms grupėms – tautinėms mažumoms ir etniniams migrantams – paprastai taikoma skirtinga daugiakultūrė politika – „gerovės migrantai“ paprastai turi prisitaikyti prie esamos valstybės

13 Kymlicka W. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press, 1995. Kymlicka W., Opalski M. *Can Liberal Pluralism be Exported? Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*. New York.: Oxford university press, 2001.

14 Asari E. M., Halikiopoulou D., Mock S. British National Identity and the Dilemmas of Multiculturalism. *Nationalism and Ethnic Politics*, 2008, vol. 14, issue 1, p. 1–28. Šių autorių požiūriu yra priešingai – būtent tvirtas tautiškas identitetas (*strong national identity*) yra stabilios daugiakultūrės visuomenės būtina sąlyga, prielaida (*prerequisite*).

15 Kymlicka W., 1995, *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press, p. 18.

vidaus tvarkos, o tautinių mažumų atžvilgiu taikomi daugiakultūriškumo principai¹⁶.

Tačiau abiem atvejais demokratines, daugiakultūres, pliuralistines visuomenes siekiama kurti remiantis liberaliomis Vakarų tradicijomis, tolerancija ir pagarba asmens pasirinkimui. Manoma, kad, atmetus senus, tradicinius, anksčiau daugelio valdžių taikytus asimiliacinės monokultūrinės politikos (etninių mažumų nutautinimo politikos) principus ir nekuriant monoetninės valstybės, skirtingų tautų sąveika nekeltų (ar keltų kuo mažiau) konfliktų – liberalios valstybės turi laikytis „etnokultūrinio neutralumo“ principo – tai tapo savotišku Vakarų valstybių etninių santykių politinio organizavimo diskursu.

Tačiau Vakarų liberalios demokratijos faktiškai neišsprendė problemų, susijusių su įvairiomis etninėmis mažumomis bei etnokultūriniais santykiais, ir neįveikė tos įtampos, kurią sukelia kultūrinė įvairovė. Žadėtoji daugiakultūrė dar nebuvo pasiekta susidūrus su „amžinai nepatenkintomis“ etninėmis ar religinėmis mažumomis, kurios nesistengia integruotis į esamą kultūrinę sistemą, o pastangas integruoti jos apibūdina ir suvokia kaip pastangas asimiliuoti. Kopijuojant iš Vakarų liberalių demokratijų tradicinius veikimo principus (žmogaus politinių ir pilietinių teisių bei laisvių apsauga), reikia turėti galvoje, kad kuo toliau, tuo sunkiau patys Vakarai susitvarko su savo mažumomis – jie nesutaria, ką su jomis daryti, pavyzdžiui, įleisti daugiau migrantų gerovės valstybei palaikyti ar jau esamus iškeldinti. Kaip nurodo viena iš W. Kymlickos kritikų, Jeilio universiteto teisės profesorė Amy Chua, jau minėtoje knygoje „Pasaulis ugnyje“: kai laisvos rinkos demokratijos eksportas didina etninę neapykantą ir visuotinį nestabilumą, net patys pagrindiniai demokratinės bei etninės politikos principai Vakaruose tapo nesutarimo dalyku. Taip susiduria du daugiatautės valstybės kūrimo principai – arba pilietinis – piliečių tautos kūrimas (pilietinis nacionalizmas – *civic nationalism*), arba etnis

16 Reikia pasakyti, kad net tarp Europos Sąjungos valstybių laikomasi labai skirtingų etnopolitikos modelių, pavyzdžiui, prancūziškojo „lengvo“ pilietybės suteikimo, bet „tvirto“ mažumų asimiliacinio modelio ir vokiškojo, „kraujo teise“ pagrįsto „sunkaus“ pilietybės suteikimo išskiriančio modelio. Plačiau žr.: Brubaker R. *Pilietybė ir tautiškumas Prancūzijoje ir Vokietijoje*. Vilnius: Pradai, 1998; Brubaker R. *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996; Brown M. E., Rex J. *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism, and Migration*. Cambridge, UK: Polity, 1997.

(*ethnic nationalism*), kai valstybė kuriama kaip etninių bendrijų visuma (galių pasidalijimo arba vadinamoji konsociacinė demokratija¹⁷), kai kiekviena tautinė grupė renka atstovus pagal tam tikras kvotas.

Dabartiniu metu ES, kaip ir pasaulyje, nacionalizmas didėja, jis tampa rimta politine jėga (separatistiniai judėjimai Škotijoje ir Katalonijoje, Le Peno pasekėjų „sėkmės“ Prancūzijos rinkimuose, vengrų nacionalistų judėjimai ir kt.). Kyla ir mažumų (separatistiniai), ir daugumų nacionaliniai sąjūdžiai. Tai aiškiai parodė ir dabartinės Ukrainos pavyzdys, kur dėl įvairių vidaus bei užsienio veikimo nulemtų priežasčių labai suaktyvėjo ir etninių mažumų (rusų, Krymo totorių), ir titulinės daugumos (ukrainiečių) nacionalistų grupės, tarp kurių prasidėjo įnirtingi konfliktai. Čia kyla šiais laikais (ir Lietuvai) aktualus klausimas – o apskritai nacionalizmas yra „geras“ ar „blogas“ reiškinys? Ko galima tikėtis iš nacionalizmo ideologijos ir nacionalistinių politinių judėjimų (Lietuvoje ir užsienio šalyse)?

Šiuo klausimu tarp įvairių teorinių aiškinimų galima išskirti tokius tris požiūrius:

– Pirmoji teorinė nuostata: nacionalizmas visada yra socialinis politinis blogis. Tai netgi lyg nacizmo sinonimas. Nacionalizmo ideologijos ir nacionalistų sąjūdžiai visada galiausiai veda link politinių konfliktų, karų, etninių valymų¹⁸, genocidų. Marksistinėje ideologijoje, ypač tarybinėje, nacionalizmas buvo suprantamas kaip „blogas“ – žodis „nacionalizmas“ paprastai buvo vartojamas su pažyminiu „buržuazinis“, t. y. blogas apskritai. Vargu ar galima pritarti tokiai suabsoliutintai teorinei nuomonei, tačiau nacionalizmas bei visi nacionalinio išsivadavimo judėjimai (ir lietuvių tautos išsivadavimo iš carizmo judėjimas) gimsta kaip judėjimai prieš – taip jie paskatina skirtingų konfliktuojančių etninių grupių priešiškojo emocijos. Kartais tokie konfliktuojantys nacionalizmai perauga į šovinistines ideologijas, imperializmą bei ksenofobines politikas. Be to, po nacionalistų pergalės, kai nebelieka nacionalistų judėjimus vienijusio buvusio priešo (ar

17 Statkus S. *Tapatybės politika etniniam konfliktams reguliuoti*. Vilnius: Versus aureus, 2004, 3.4 skyrius.

18 Terminas „etnis valymas“ tarptautiniame leksikone atsirado iš kroatų kalbos posakio «etničko čišćenje/etničko чишћење» (Naimark N. 2001. *Fires of Hatred. Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*. Cambridge, Harvard University Press), nurodančio į politiką, kuria siekiama iš tam tikros teritorijos išvaryti ar slapta išstumti (*silent ethnic cleansing*) kokios nors etninės ar religinės grupės žmones.

priešininko), neretai nacionalistų propaguoti „tarp savųjų“ buvę horizontalūs „brolybės ryšiai“ pranyksta – juos keičia įvairių interesų kovos ir rietenos paties nacionalizmo judėjimo viduje.

– Antroji teorinė nuostata: nacionalizmas pats savaime gimsta geras. Blogas jis tampa tik „kai patenka į valdžios rankas“, kuri, siekdama savų, neretai imperialistinių, politinių tikslų, nacionalizmą iš horizontalių „brolybės“ socialinių ryšių išgyvenimo praktikos paverčia vertikaliais hierarchiniais principais grįsta politinė praktika – tada politinės valdžios palaikomos etninės grupės (ar tautos) tampa „aukštesnės“ ir savos, o kitos – paprastai agresijos aukos – „žemesnės“ ir svetimos (priešais). Tokį požiūrį į nacionalizmo ideologiją dėsto garsus nacionalizmo tyrinėtojas B. Andersonas gerai žinomoje knygoje „Įsivaizduojamos bendruomenės“¹⁹.

– Trečioji teorinė nuostata: būna geri ir blogi nacionalizmai. Šio požiūrio pradininku laikomas garsusis nacionalizmo tyrinėtojas Hansas Kohnas²⁰.

Geras nacionalizmas jam buvo vakarietiškas liberalus pilietinis nacionalizmas (*civic nationalism*), o jo priešybė – neliberalus, rytietiškas, blogas etninis nacionalizmas (*ethnic nationalism*). Įvairių tautinių judėjimų praktikai šią problemą sprendžia paprasčiau – jų nuomone, savo grupės nacionalizmas yra gėris ir teisingumas, o priešininkų nacionalizmas – blogis ir didžiausia neteisybė. Kartu abi konfliktuojančios pusės dažnai viena kitą kaltina etnonacionalizmu.

Nacionalistai paprastai nuo žodžių pereina prie veiksmų – jie kuria nacionalistinius judėjimus, siekiančius įgyvendinti savo etninės grupės tikslus. Taip nacionalizmo „ideologijų placiaja prasme“ pagrindu formuojami nauji identitetai (kitos įsivaizduojamos bendruomenės, pasak B. An-

19 Anderson B. *Įsivaizduojamos bendruomenės: Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*. Vilnius: Baltos lankos, 1991.

20 Kuzio T. The myth of the civic state: a critical survey of Hans Kohn's framework for understanding nationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 2002, Vol. 25, issue 1, p. 20–39. Šis autorius pateikia išsamią šios garsios ir labai įtakingos Hanso Kohno teorinės konstrukcijos (*framework*) apžvalgą bei kritiką. Jis teigia, kad ši aiškinimo schema pernelyg idealizuoja realiai buvusią Vakarų šalių istorinę raidą – Vakarų šalys pilietinės tapo ne XVIII amžiaus gale (kaip manė Kohnas), o tik visai neseniai, todėl ši perskyra neturėtų būti vartojama šiuolaikinėse nacionalizmo teorijose. Kitoks požiūris pateikiamas Greenfeld L. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge: Harvard University Press, 1992.

dersono) ir galiausiai atsiranda naujos demarkacijos. Šie procesai vyksta tam tikrais etapais.

Pirmąjį etapą būtų galima pavadinti ideologine faze. Valstybėje kyla tam tikras etninių grupių nesusikalbėjimas. To nesusikalbėjimo priežastys (ar problemos) yra ne tiek valstybės etninio heterogeniškumo situacija – tai irgi gali būti gana didelė problema, o manipuliacijos jautriais etninės istorijos klausimais („istorinės skriaudos“)²¹.

Konflikto iniciatorių grupės, pasinaudodamos informaciniu dominavimu (vietinė spauda, mokykla), vykdo etninę indoktrinaciją, kurios tikslas – etninė mobilizacija. Toks informacinis dominavimas prasideda lėtai, nuo visai nekaltų elementų – auditorija tikslingai ruošiama informacijai, pratinama prie konkretaus kanalo. Veikėjai aktyvistai vykdo propagandinį agitacinį, informacinį dezinformacinį karą, kurio tikslas – formuoti kitokią identitetą (kartais net antivalstybinį). Tradicinį liaudiškąjį („žemąjį“) tradicinį nacionalizmą – ksenofobiją – papildo „aukštasis“ nacionalizmas – ksenofobija (tai jau ne masių, o gana išsilavinusių žmonių kūrybos rezultatas), kuriuo tos masės indoktrinuojamos. Šio etapo / fazės pabaiga – etninės įtampos laukų atsiradimas.

Antrasis etapas – mobilizacinis. Mobilizacijos rezultatai – jau aktyvūs, bet dar taikūs protesto veiksmai (mitingai, protestai, peticijų rašymas, parašų rinkimai) dėl politinio administracinio elito ar masių lūkesčių neatitinkančios (tikros ar tariamos) etninės politikos vykdymo valstybėje. Tai socialinio elgesio kolektyvinė forma siekiant tam tikrų politinių tikslų. Šioje antroje etninių susidūrimų fazėje viešojoje erdvėje atsiranda nauji socialiniai politiniai judėjimai arba panaudojamos senos organizacijos (gali būti ir politinės partijos). Telkiami žmonės, materialiniai bei administraci-

21 Dabartinėje Lietuvoje tokios „istorinės skriaudos“ būtų susijusios su Vilniaus krašto prieškario priklausomybe Lenkijai. Skirtingi politinės istorijos vertinimai skatina etninių įtampų laukų atsiradimą. „Istorinės etninės skriaudos“ – bendra viso Rytų Europos regiono problema, nes čia XX a. žlugo daugiautautės imperijos, dėl karų bei okupacijų kito valstybių sienos, vyko deportacijos bei etniniai valymai ir, manoma, kad regione tarp Juodosios ir Baltijos jūrų pagal apskaičiavimus 8–10 milijonų žmonių priklauso etninėms grupėms, kurios buvo perskeltos ar atsidūrė etninių mažumų situacijoje. Plačiau žr.: Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T. et al. *The Polish Minority in Lithuania (Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe: ENRI-East Research Report#8)* [žiūrėta 2014-04-20]. <[www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl\(LT\)_FINAL_Feb3_09022012.pdf](http://www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl(LT)_FINAL_Feb3_09022012.pdf)>.

niai ištekliai siekiant įgyvendinti norimus politinius pokyčius, naudojamos legalios (konvencinės) kovos už savo siekius formos – politinių partijų ir organizacijų veikla, piketai, protesto mitingai ir pan.

Trečioji fazė – atvirų konfliktų (t. y. susidūrimų) pradžia. Tai pirmieji aktyvūs priešiško veiksmo – išraiškos (pvz., užrašų bei paminklų tepiojimai). Jei valstybės politinė valdžia stengiasi nematyti tikrosios padėties ir į ją nereaguoti – „stručio politika“ taip pat yra politika – tokie veiksmai tęsiami ir plečiami. Jei valstybės valdžia imasi aktyvių jėgos priemonių „tvarkai palaikyti“, prasideda vadinamoji konflikto spiralė – veiksmas sukelia atoveiksmį, šis dar stipresnę valdžios reakciją, ši dar stipresnį atoveiksmį – konfliktas tampa smurtinis, kaip dabartinėje Ukrainoje.

Taip pereinama į ketvirtą etapą – konfliktas pasireiškia kaip didelių gyventojų grupių atviri susidūrimai. Ribinis šio etapo rezultatas – tikri etniniai karai, tokie kaip buvusioje Jugoslavijoje – kai vyko etniniai valymai, masinės žudynės, kišosi užsienio jėgos ir pan. Politinis valstybinis identitetas visiškai suyra²². Svarbiausias klausimas kiekvienos valstybės politinei valdžiai – kaip to išvengti. Jei išvengti nepavyko, tai „stručio politika“ šiame etape nepadeda – reikalingi tikslingi ir gerai apgalvoti valdžios institucijų veiksmai (ypač jei gresia užsienio jėgų intervencija). Valstybė arba išlieka, arba suyra, arba išlieka, bet patiria didelius teritorinius bei gyventojų nuostolius.

Penktasis etapas – pokonfliktinė fazė, pokonfliktinis laikotarpis, kai vyksta normalaus valstybės gyvenimo atkūrimo procesai, kai atkuriamas ūkis ir pan. Kaip greitai ateina ši fazė, labai priklauso nuo galių / jėgų santykio. Jei galios nelygios ir palaikymo iš užsienio nėra, tai viena konflikto šalių pralaimi. Jei galios apylygės, konfliktas trunka tol, kol išsenka konfliktą maitinantys ištekliai – nė vienas konfliktas nesitęsia amžinai, bet, kaip rodo kai kurių Afrikos šalių etninių konfliktų pavyzdžiai, tai gali užtrukti iki 30 metų. Kartais etniniai konfliktai išsenka gerokai anksčiau, bet po kurio laiko jie gali vėl atgimti kaip revanšo konfliktai. Blogiausia, pavojingiausia padėtis būna, kai kartu susideda keli konfliktų tipai – tada kyla mišrūs,

22 Politinė padėtis tokiu metu šalyje dažnai rutuliojasi labai sparčiai dėl aktyvių konfliktuojančių pusių veiksmų, pavyzdžiui, kuriamos teritorinės autonomijos (kaip dabartinėje Ukrainoje), suaktyvėja kriminalinės grupuotės, žlunga demokratiniai politiniai mechanizmai.

daugiamaciai konfliktai (pvz., etniniai ir kartu religiniai konfliktai dabartinėje Afrikoje, ypač Nigerijoje).

Valstybės valdžios etninė politika gali būti nukreipta į etninių mažumų grupių inkorporaciją į šalies politinę sistemą ir visuomenę, arba segregaciją, t. y. etninių grupių atskyrimą nuo politinio valstybės valdymo bei visuomenės gyvenimo. Kiekviena valstybė turi skatinti stiprų visų savo piliečių politinį tapatumą, t. y. vienybės jausmą, priešingu atveju ji negalės veikti kaip susivienijusi visuma, gebanti įgyvendinti bendrųjų sprendimų politiką, galinti reguliuoti ir spręsti vidinius nesutarimus. Valstybės kūrimasis neįmanomas nepripažįstant jos specifinių integravimosi komponentų. Tačiau jei viena pusė manipuliuoja etniniu identitetu kaip priemone kažkokiems kitiems tikslams pasiekti, tai sutarimas tampa negalimas ir sociopolinė sistema atsiduria „politinio pato“ situacijoje.

Etninių santykių realijos Lietuvoje: elito politika kaip padėtį lemiantis veiksnys

Lietuvoje nacionalinės mažumos ne tokios gausios kaip kaimyninėje Latvijoje, todėl lietuvių tauta gali jaustis santykinai saugesnė esant dabartinei padėčiai. Tačiau egzistuoja tam tikros realios santykių su Lietuvos lenkų tautine mažuma problemos. Su žydais dėl holokausto interpretacijų taip pat gali kilti santykių su Lietuvos rusų mažuma problemų dabartinės Rusijos naujosios politikos kontekste. Po dabartinių Krymo įvykių, sprendžiant etninius klausimus, į tarptautinę politiką grįžo jėgos politikos principai, todėl tokios sunkėjančios padėties sąlygomis Lietuvai reikia vykdyti labai apgalvotą politiką tautinių mažumų atžvilgiu. Reikia aiškiai suvokti, kokie yra esminiai klausimai, kuriuos reikia pateikti apie dabartinę etninių santykių būklę, ir kokie turėtų būti esminiai veiksmai sprendžiant tas problemas? Pati svarbiausia išvada – tautų identifikacijų / identitetų polarizacija neturi pasiekti atviros priešpriešos stadijos – šitai turi tapti pagrindiniu vidaus etninės politikos kūrimo kelrodžiu. Pagrindinis tikslas – kaip esamų dar nedidelių problemų nepaversti tikru etniniu konfliktu.

Etninių santykių raidos perspektyvos dabartinėje Lietuvoje būtų geresnės, jei šalyje būtų sėkmingai kuriama gerovės valstybė. Tačiau Lietuvoje buvo pasirinktas marginalus ekonomikos (t. y. likutinis socialinės

politikos) modelis²³, kuris lėmė didelę darbo jėgos emigraciją ir kuris ekonominio sunkmečio metu kelia didelį ir lietuvių, ir tautinių mažumų nerimą, gal net ir nepasitikėjimą. Lietuvių ir lenkų etninių santykių problema ir realijas dabartinėje Lietuvoje stipriai sąlygoja politinius aspektus lemiantys veiksniai bei politiniai interesai²⁴. Tačiau problemų gali kilti ne tik dėl politinių, bet ir dėl ekonominių veiksnių. Jei ekonominė ir socialinė padėtis valstybėje prastės, tai tarp lenkų autonomijos / separatizmo šalininkų, tarp Lietuvos lenkų gali daugėti, ypač jei ateityje ekonomiškai Lenkijai seksis geriau, o Lietuvai prasčiau – tada tautinių mažumų viltys ir jų siekiai tuose santykinai atsilikusiuose Lietuvos regionuose gali krypti į Lenkijos pusę. Lietuvos ekonominė padėtis vargu ar greitai gerės dėl gana sunkios skolų naštos bei didelės emigracijos. Esant tokioms aplinkybėms mažumų nuotaikoms Lietuvoje gali darytis pesimistinės – mažumos gali nusivilti tokia valstybe.²⁵

23 Guogis A., Bernotas D. Lithuanian Social Policy Model: Why It Does Not Resemble the Swedish One? *Facta Universitatis. Series Philosophy, Sociology, Psychology and History*, 2008, Vol. 7, No. 1, p. 3–18.

24 Viena iš didžiausių nerimų keliančių dabartinių Lietuvos lenkų politinio identiteto problemų – nepasitikėjimas Lietuvos valstybės politinėmis institucijomis. Ankstesnių kitų tyrėjų (A. Matulionio, V. Beresnevičiūtės, T. Leončiko ir kt.) atliktas Lietuvos lenkų tyrimas parodė, kad jie linkę nepasitikėti Lietuvos Respublikos politinėmis institucijomis – LR Seimu greičiau nepasitiki ar visai nepasitiki 84,93 proc., o LR Vyriausybę – 77,3 proc. apklaustųjų. „Dauguma lenkų nepasitiki teismais Lietuvoje (60,3%), Lietuvos medijomis (59,4%) ir Lietuvos policija (57,9%)“. Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T. et al. *The Polish Minority in Lithuania (Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe: ENRI-East Research Report#8)* [žiūrėta 2014-04-20]. <[www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl\(LT\)_FINAL_Feb3_09022012.pdf](http://www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl(LT)_FINAL_Feb3_09022012.pdf)>.

25 Atsakydami į 36 tyrimo anketos klausimą „*Kaip jūs manote, apskritai ateityje gyvenimo lygis gerės ar blogės?*“, Lietuvos lenkai mano, jog ekonominė padėtis ateityje bus geresnė Lenkijoje nei Lietuvoje – kad Lenkijoje ekonominė padėtis gerės ar bent nesikeis į blogąją pusę, mano 61,9 proc., o kad blogės – tik 5,8 proc. respondentų. Lietuvoje ekonominės padėties gerėjimo ar bent neblogėjimo tikisi apie pusę (54,5 proc.) apklaustųjų, tačiau pablogėjimo tikisi net trečdalis (30,4 proc.), t. y. penkis kartus daugiau, nei tikisi pablogėjimo Lenkijoje. Be to, mano, kad Vilniaus krašte padėtis blogės mažiau nei Lietuvoje (atitinkamai 22,1 ir 30,4 proc.). Nors šis procentinis skirtumas nėra didelis, tačiau jį gal būtų galima aiškinti tuo, kad Vilniaus krašte valdo ir ekonominę politiką vykdo Lietuvos lenkų rinkimų akcija (t. y. lenkai), o Lietuvoje – lietuvių politinių partijų atstovai. Tai rodo tam tikrą nepasitikėjimą ar net nusivylimą dabartiniu valdančiuoju Lietuvos politiniu elitu, jo gebėjimu spręsti aktualias ekonominio valdymo problemas

Kokie veiksniai dabartiniu metu labiausiai lemia šiuos pokyčius bei kitas Lietuvos etnopolitikos ypatybes dabartinių lietuvių ir lenkų santykių problemų kontekste? Pagrindinė išvada – labiausiai lemia elitų politikos, elito vykdomi socialinės inžinerijos projektai. Būtent jų veikla labiausiai kuria „išstikimas ir neištikimas mažumas“²⁶.

„Elitas (elitai) – asmenys ir asmenų grupės, kurios užima svarbias socialines pozicijas ir turi specifinius išteklius (neeilinius gebėjimus, kompetencijas, turtą ir t. t.) bei tuo naudodamasi gali daryti įtaką visuomenei (ar jos daliai), veikti svarbių sprendimų priėmimo procesus ir dalyvauti galios „žaidimuose“²⁷.

Pirmiausia būtent politiniai elitai nustato mažumų teisinę padėtį ir jos sprendimo būdus²⁸. Valdydami ekonominius, politinius, administracinius išteklius, jie kuria viešąją politiką, kuri tenkina ar netenkina tautinių mažumų interesus. Dauguma XX amžiaus nacionalizmo teorijų²⁹ teigia, kad būtent politiniai elitai bei kultūriniai intelektualai sukuria (ar bent lemia) tas nacionalistinių judėjimų iniciatyvas, kurias eiliniai žmonės vėliau aktyviai

26 Atsakydami į 8 klausimą „Kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?“, lietuvių ir Lietuvos lenkų santykius apibūdina kaip labai gerus, gerus ir vidutiniškus 317 respondentų iš 411, t. y. 77,1 proc. visų apklaustųjų. Lietuvos lenkų politinis elitas, atstovaujamas LLRA partijos, tokius santykius apibūdina kaip problemiškus ar net blogus. Lietuvos lenkų respondentai lietuvių ir Lietuvos lenkų santykius kaip blogus ir labai blogus apibūdina 19,0 proc., t. y. maždaug penktadalis apklaustųjų. Kokie veiksniai lemia šiuos padėties vertinimų skirtumus? Aišku, čia pasireiškia didelė žiniasklaidos įtaka, kuri linkusi perdėti esamus prieštaravimus, tačiau galima manyti, kad daugiausia lemia Lietuvos lenkų politinio elito, labiausiai atstovaujamo LLRA, dėl politinių priežasčių vykdančio savo etninių rinkėjų politinę mobilizaciją, veikla. Šį teiginį galima grįsti tuo, kad nors anketa buvo anoniminė, tačiau apklausti paprastai Lietuvos lenkai nerodė didelio politinio radikalumo, buvo „taikingesni“ šiuo klausimu nei jų politinis elitas.

27 Matonytė I., Morkevičius V. *Elitų Europa: Tapatybių ir interesų kaleidoskopas*. Vilnius: Firidas, 2013, p. 13.

28 Šiame tyrime tautinių mažumų politikos teisiniai aspektai nebuvo tyrinėjami. Dabartinė Lietuvos tautinių mažumų teisinė padėtis bei institucinė tautinių mažumų teisių apsaugos sistema išsamiai išnagrinėta Balstogės universiteto Vilniaus filialo dėstytojos dr. E. Kuzborskos knygoje. Kuzborska E. *Teisinė tautinių mažumų padėtis Lietuvoje*. Vilnius: Art-print, 2012.

29 Tokio požiūrio laikėsi tokie žymūs nacionalizmo fenomenų tyrinėjai kaip E. Kedourie, E. Gellneris E., L. Greenfeldas ir daugelis kitų. Kedourie, E. *Nationalism*. Oxford: Blackwell, 1993; Gellner E. *Tautos ir nacionalizmas*. Vilnius: Pradai, 1996; Greenfeld L. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge: Harvard University Press, 1992.

palaiko³⁰. Kultūriniai intelektualai produkuoja tautinio identiškumo idėjas, atgaivina tautos istorijos tėkmėje patirtas „istorines skriaudas“ bei numato etninės grupės ateities raidos scenarijus ir galimas grėsmes.

Daugiakultūrė valstybės sudėtis yra mažiau palanki demokratijos egzistavimui šalyje³¹, jei nėra tvirtų ilgamečių nusistovėjusių daugumos ir mažumų etninių santykių tradicijų. Šios tyrimų temos politinį aktualumą lemia tai, kad Lietuvos Respublikoje daugumos ir mažumų santykiai dabartiniu metu tikrai nėra nusistovėję – jie kinta, todėl galimi įvairūs raidos scenarijai. Lietuvoje šių politinių, etninių, kultūrinių problemų sprendimą lemia bent keturšalė santykių konstrukcija – pati lenkų tautinė grupė, kuri pati savaime politiškai ganėtinai pasyvi, jai atstovaujančių lenkų lyderių grupė, kuri yra vieninga ir tikrai veikli, vykdanči tikslingą politiką, Lietuvos politinė valdžia, turinti etninės politikos viziją ir pasižyminti gana dideliu neveikliu neryžtingumu, bei Lenkijos užsienio politikos interesai dabartinėje Lietuvoje³².

30 Tiesa, kai kurie ne mažiau garsūs nacionalizmo tyrinėtojai, pavyzdžiui, A. Smith'as, Whitmeyeris J. M. šiam požiūriui prieštarauja. Smith A. D. *Nationalism and Modernism*, London: Routledge, 1998; Smith, A. D. *The Nation in History: Historiographical Debates About Ethnicity and Nationalism*, Hanover: University Press of New Hampshire, 2000; Whitmeyer J. M. Elites and popular nationalism. *British Journal of Sociology*, 2002, Vol. 53, Issue No. 3, p. 321–341.

31 Beresnevičiūtė V. Etninių grupių socialinės integracijos dimensijos šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje. *Etniškumo studijos*. Vilnius: Socialinių tyrimų instituto Etninių tyrimų centras, Eugrimas, 2005.

32 Atsakydami į 9 apklausos anketos klausimą „Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje?“³³, kad labai daug įtampos tarp Lietuvos lenkų ir lietuvių, nurodė 9,7 proc. apklaustųjų, daug įtampos – 27,5 proc., vidutiniškai – 33,8 proc. Taigi iš viso tokiam požiūriui pritaria 77,1 proc. respondentų. Lyginant su atsakymais į 8 klausimą „Kaip Jūs apibūdintumėte kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?“³⁴, matyti prieštaravimas – 8 klausime lietuvių ir lenkų santykius apibūdina kaip labai gerus, gerus, vidutiniškus – 77,1 proc. apklaustųjų, o santykius 9 klausime kaip įtemptus ar vidutiniškus – 71,0 proc. apklaustųjų. Čia akivaizdus tų apibūdinimų prieštaravimas. Galima manyti, kad 8 klausimo vertinimai labiau atspindi žmonių asmeninio bendravimo patirtį, o 9 klausimo – daugiau žiniasklaidos, įvairių politinių elitų vykdomą mažumos etninę mobilizaciją politiniams tikslams siekti. Tai rodo duomenys, jog panašiai Lietuvos lenkų yra vertinama Lietuvos rusų ir lietuvių santykių įtampa – kad labai daug įtampos tarp Lietuvos rusų ir lietuvių, mano 5,6 proc., daug įtampos – 14,8 proc., vidutiniškai – 36,0 proc. apklaustųjų – iš viso 56,4 proc. apklaustųjų, t. y. daugiau negu pusė, nors iki pastarojo meto Lietuvos rusai laikėsi gana ramiai ir politinių akcijų neorganizavo. Be to, Lietuvos lenkų ir Lietuvos rusų santykiai apibūdinami kaip nekonfliktiški – mažai įtampos – 20,9 proc., visiškai nėra įtampos – 48,7 proc., nors jie analogiškai lietuvių ir rusų santykiams. Tai rodo, kad paprasti Lietuvos lenkai nėra linkę aštrinti tautinių konfliktinių situacijų.

Šios studijos tikslas – remiantis projekto vykdymo metu kokybinio ir kiekybinio tyrimų rezultatais bei iki šiol kitų tyrėjų atliktais tyrimais, išnagrinėti Lietuvos lenkų tapatumo struktūrą ir politinio tapatumo raišką.

Uždaviniai:

1. Susisteminti atliktus tyrimus, susijusius su Lietuvos lenkų tapatumo klausimais.
2. Atlikti Lietuvos lenkų spaudos turinio analizę.
3. Atlikti kokybinius ir kiekybinius tyrimus, siekiant nustatyti tapatumo raišką linijoje „centras–periferija“ ir veiksnius, lemiančius tapatumo konstravimą.

Studiją sudaro keturios dalys. Pirmoje dalyje aprašoma ir pagrindžiama pasirinkta tyrimo metodologija. Antroje dalyje apžvelgiama ir susisteminama Lietuvos mokslinė literatūra, nagrinėjama Lietuvos lenkų ir Pietryčių Lietuvos problematika. Trečioje dalyje pateikiama Lietuvos lenkų spaudos turinio analizė. Ketvirtoje ir penktoje dalyse aptariami Lietuvos lenkų tautinio ir politinio tapatumo tyrimo rezultatai. Studijos pabaigoje pateikiamos išvados.

TYRIMO METODOLOGIJA IR DUOMENŲ RINKIMO PROCESAS

Projekte derinami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai bei atlikta spaudos turinio analizė. Pirmajame projekto etape taikytas kokybinis tyrimo metodas – *tiesioginiai individualūs giluminiai interviu*. Antrajame etape taikytas kiekybinis tyrimo metodas – *apklausa* (respondentai pildė klausimyną individualiai, raštu). *Spaudos turinio analizė* apėmė Lietuvos lenkų tautinės mažumos spausdintus ir elektroninius žiniasklaidos šaltinius. Pasirinkta tyrimo metodologija leido atskleisti Lietuvos lenkų tautinio ir politinio tapatumo bruožus bei tarpusavio ryšį. Tyrimo metodų derinimas sudarė galimybę surinkti įvairiapusių duomenis, kurių analizė pateikiama šioje studijoje.

Kokybinio tyrimo metu surinkti išsamūs informantų pasakojimai, kurie leido atskleisti individualias tapatumo formavimosi patirtis, kontekstus ir sąlygas. Kiekybinio tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kokios tautinio ir politinio tapatumo dimensijos vyrauja tarp Lietuvos lenkų, atskleisti labiausiai paplitusias politines bei socialines sampratas ir nuostatas. Kuriant kiekybinio tyrimo (apklausos) klausimyną, buvo atsižvelgiama į kokybinio tyrimo metu surinktą informaciją. Spaudos analizė atskleidė būdingiausius Lietuvos lenkų spaudos bruožus, turinio esmę, pagrindines temas rašinių kryptis.

Atliekant tyrimą ir renkant duomenis buvo pastebimi apsunkinantys veiksniai. Visų pirma tai tyrimo temos jautrumas ir reaktyvumas. Renkant tyrimo duomenis (ir kokybiniu, ir kiekybiniu metodu) neretai buvo pastebimas tyrimo dalyvių nepasitikėjimas tyrėjų tikslais, nenoras kalbėtis tam tikrais klausimais, vengimas atvirai išsakyti savo nuostatas. Tyrimo dalyvių reagavimas į tyrimo temą buvo pastebimas ir pirminio kontakto metu, ir renkant duomenis, ir vėliau atliekant analizę. Pavyzdžiui, atliekant kokybinius interviu, labai atviri komentarai buvo pasakomi jau išjungus diktofoną, o ne paties interviu metu. Apdorojant užpildytus apklausos klausimynus, ties kai kuriais klausimais buvo galima pastebėti „vengimo atsakyti

strategiją“ – išaugantį atsakymo „nežinau“ pasirinkimą klausimuose, susijusiuose su politika, Lenkijos valstybės vertinimu.

Temos jautrumas susijęs ir su sunkumais atliekant tyrimo dalyvių atranką. Tikslinė tyrimo populiacija buvo Lietuvos lenkai, t. y. lenkų kilmės (arba su ja besitapatinantys) Lietuvos gyventojai. Kadangi „Lietuvos lenkas“ nėra formali kategorija, o tapatumo išraiška, sudarant kokybinio ir kiekybinio tyrimo imtis buvo tikslingai ieškoma šią kategoriją atitinkančių žmonių. Išėities taškas buvo geografinis pasiskirstymas – tyrimas vyko vietovėse, kuriose gyvena daugiausia Lietuvos lenkų³³. Tačiau kontaktuojant su informantais ir respondentais, pasitaikė daug atvejų, kai į tyrimą buvo reaguojama priešišškai, tyrimo tema ir tikslas įvardijami kaip „politizuoti“, „kurstantys nesantaiką“, „keliantys įtampą“ ir pan. Nors tyrėjai iš anksto numatė galimą reaktyvumą į tyrimą (įvertindami viešą temos kontekstą, kuriame yra daug įtampos) ir atsižvelgdami į tai sudarinėjo tyrimo planą bei sprendimus, susijusius su duomenų rinkimo formomis, lauko darbai buvo gerokai keblesni ir užtruko ilgiau, nei tikėtasi.

Kokybinis tyrimas

Vienas iš tyrimo projekto komponentų yra kokybinis tyrimas (interviu), kurio tikslas – išsiaiškinti dabartinius Lietuvos lenkų tautinio ir politinio tapatumo sudedamuosius elementus ir charakteristikas. Buvo atliekami tiesioginiai individualūs giluminiai interviu pagal iš anksto parengtą interviu klausimyną-gaires.

Metodo pagrindimas

Kokybiniai interviu leidžia įsigilinti į informantų patirtis, gauti išsamius atsakymus į tyrimo klausimus, paremtus išskirtinai tyrimo dalyvių sampratomis, nes būtent tyrimo dalyviai pateikia savo istorijas, o apklausėjo vaidmuo yra išklausti ir užfiksuoti šias istorijas³⁴. Taip pat interviu leidžia geriau suprasti tiriamo reiškinio kontekstą, užfiksuoti netikėtus ir

33 Gyventojai pagal tautybę, gimtąją kalbą ir tikybą. Lietuvos statistikos departamentas, 2013 m. kovo 15 d.

34 Hennink, M. M. et al. *Qualitative Research Methods*. London: Sage Publications, 2011, p. 109.

spontaniškas informantų reakcijas, plačiau aprėpti skirtingus tiriamo reiškinių aspektus ir niuansus. Todėl kokybiniai interviu buvo pasirinkti tyrimo išeities tašku – šiame etape siekta surinkti ir išnagrinėti pirminius, subjektyvius, „natūralius“ tyrimo dalyvių pasakojimus, vėliau pritaikant šias žinias kiekybinės apklausos klausimynui sudaryti. Interviu leido įsigilinti į informantų nuostatas, patirtis, tapatumo klausimus, todėl buvo surinkti išsamūs kokybiniai duomenys.

Interviu klausimynas ir pasirengimas interviu

Interviu vyko pagal iš anksto parengtą atvirų klausimų *klausimyną-gaires* (žr. 5 priedą). Informantų buvo prašoma pateikti laisvos formos atsakymus į tyrimui aktualius klausimus. Klausimyno turinys buvo suskirstytas į šiuos teminius blokus:

- samprata apie lenkų tapatumą Lietuvoje;
- Lietuvos lenkų politinės pažiūros ir politinė narystė;
- lenko kortos prasmė / svarba Lietuvos lenkams;
- santykis su vietos valdžia;
- santykis su šalies (Lietuvos) valdžia;
- savęs suvokimas platesniame – Lenkijos / ES kontekste;
- Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai, tapatumo skirtumai ir panašumai;
- istorinio Lietuvos ir Lenkijos santykių konteksto suvokimas / vertinimas.

Kokybinio interviu klausimynas „nelaikomas dokumentu, kurio negalima keisti“³⁵, jis yra lankstus ir reaguoja į konkretaus interviu eigą³⁶. Remiantis šiomis prielaidomis, klausimynas-gairės buvo lanksčiai taikomas individualių interviu metu: nors siekta gauti atsakymus į norimus, iš anksto numatytus tyrimo klausimus, buvo atsižvelgiama ir į kiekvieno informanto individualią pasakojimo eigą ir turinį. Prireikus buvo užduodami papildomi klausimai. Atlikus dalį interviu (apie 5 interviu), buvo apibendrinta įvykusių pokalbių eiga, iškilę sunkumai, poreikis papildyti / patikslinti inter-

35 Bitinas B. et al. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008, p. 159.

36 Flick U. *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publications, 2006, p. 168.

viu klausimyną. Pastebėta, kad į kai kuriuos klausimus (ypač susijusius su politika; politinėmis partijomis; politiniu dalyvavimu) informantai labiau vengia atsakyti, nėra iki galo atviri ir nuoširdūs. Nuspręsta, kad interviu metu reikia labiau stebėti informanto nuotaikas ir bandyti keblesnius klausimus pateikti kiek galima labiau neutraliame kontekste, kad būtų išvengta reaktyvumo. Taip pat prieš interviu papildomai užtikrinama, kad interviu atliekami tik mokslo studijos tikslais, jie niekaip nėra susiję su kokiomis nors politinėmis organizacijomis ar politikos tikslais.

Imties sudarymas ir duomenų rinkimas

Kokybinio tyrimo lauko darbai vyko 2012 m. lapkritį–2013 m. liepą.

Studijoje nagrinėjama 30 interviu. Imtis sudaryta taikant *tikslinės* atrankos būdą, kurios pagrindinis kriterijus – informantas turi būti Lietuvos lenkas (-ė). Remiantis statistikos duomenimis, buvo sudarytas gausiausiai Lietuvos lenkų gyvenamųjų vietovių Vilniaus apskrityje sąrašas. Tyrėjai vyko į šias vietas ir ieškojo informantų, kurie atitiktų atrankos kriterijų ir sutiktų dalyvauti tyrime. Didžioji dalis informantų buvo eiliniai Vilniaus miesto, Vilniaus ir Šalčininkų rajonų gyventojai, tačiau tikslingai buvo paimta interviu ir iš Lietuvos lenkų politikų bei seniūnijų darbuotojų.

Tyrimo dalyvavo 20 moterų ir 10 vyrų, informantų amžius – 18–73 metai.

Interviu vyko informantams patogioje aplinkoje (paprastai – jų namuose). Interviu vyko lietuvių arba lenkų kalbomis, priklausomai nuo informantų galimybės kalbėti lietuvių kalba. Pirminio kontakto metu kiekvienam galimam informantui buvo paaiškinamas tyrimo tikslas, pristatomi tyrimą atliekantys tyrėjai ir institucija, paaiškinamas informanto vaidmuo ir duomenų panaudojimo ribos.

Gavus informantų sutikimą, visi interviu pokalbiai buvo įrašomi diktofonu. Kadangi diktofonas veikia interviu procesą ir sukelia informantų reakciją³⁷, buvo stengiamasi paaiškinti, kad įrašinėjama tik siekiant užtikrinti duomenų tikslumą, o ne kokiais nors kitais sumetimais. Pokalbio pradžioje buvo užduoti bendresni klausimai, siekiant neutralizuoti reakciją į

37 King N., Harrocs C. *Interviews in Qualitative Research*. London: Sage Publications, 2011, p. 44–46.

įrašinėjimo įrangą. Tačiau ne visais atvejais pavyko išvengti reaktyvumo – kartais išjungus diktofoną buvo pateikiama papildoma svarbi informacija.

Gauti duomenys ir duomenų apdorojimas

Vidutiniškai vienas interviu truko 40–60 min. Lietuvių kalba vyko 22 interviu, 8 interviu (informantų prašymu) vyko lenkų kalba. Pasibaigus interviu buvo padaryti pokalbių išrašai, vėliau atliekama kokybinė jų turinio analizė.

Kiekybinis tyrimas

Antrame tyrimo etape taikytas kiekybinis duomenų rinkimo metodas – apklausa. Buvo naudojamas tyrėjų parengtas standartizuotas klausimynas, kuriuo siekta užfiksuoti tarp Lietuvos lenkų vyraujančias nuostatas, sampratas ir patirtis, susijusias su tautinio ir politinio tapatumo formavimusi.

Metodo pagrindimas

Naudojant standartizuotą klausimyną, apklausos metodas leidžia nustatyti, kaip pasiskirsto vyraujantys atsakymai tikslinėje populiacijoje. Atsižvelgiant į temos reaktyvumą, kuris atsiskleidė pirmajame tyrimo etape, buvo pasirinktas mažiau reaktyvus apklausos būdas – respondentai klausimynus pildė individualiai raštu, nedalyvaujant apklausėjui. Iš vienos pusės, buvo tikimasi, kad toks duomenų rinkimo būdas leis atviriau, nuoširdžiau atsakyti į klausimyno klausimus. Iš kitos pusės, šis būdas turėjo ir trūkumą – buvo sunku atlikti ir kontroliuoti lauko darbus (klausimynus įteikti respondentams ir užpildytus klausimynus surinkti iš respondentų).

Apklausos klausimynas

Standartizuotą klausimyną sudarė 50 klausimų (dauguma klausimų uždari ir pusiau uždari, vienas atviras klausimas) (žr. 3 ir 4 priedus). Klausimyno klausimai apėmė informaciją apie:

- tautinį tapatumą, savęs suvokimą;
- santykius su kitomis tautinėmis grupėmis Lietuvoje;

- politines nuostatas ir tapatumą;
- gyvenimo Lietuvoje vertinimą ir Lietuvos lenkams svarbius klausimus;
- santykių su Lenkijos valstybe vertinimą;
- socialinius demografinius duomenis.

Apklauso klausimynas buvo kuriamas atsižvelgiant į tyrimo tikslą, taip pat pritaikius kokybinio tyrimo metu surinktus duomenis, kurie buvo ypač reikšmingi formuluojant galimus atsakymo į klausimus variantus.

Klausimynas buvo parengtas lietuvių ir lenkų kalbomis.

Atranka ir imties sudarymas

Tyrimo imtis: 411 Lietuvos lenkų³⁸. Buvo planuojama kvotinė atranka, atrenkant respondentus, kurie save identifikuoja kaip Lietuvos lenkus pagal lyties ir amžiaus proporcijas administraciniuose vienetuose, kuriuose telkiasi lenkų tautinė mažuma: Vilniaus mieste, Vilniaus rajone ir Šalčininkų rajone. Tačiau duomenų rinkimo procese tikslų kvotų proporcijų išlaikyti nepavyko susidūrus su respondentų pasiekiamumo ir sutikimo dalyvauti apklausoje sunkumais. Nagrinėjamą imtį sudaro 44,3 proc. Lietuvos lenkų, gyvenančių Vilniaus rajone, 40,4 proc. – gyvenančių Vilniaus mieste ir 15,3 proc. – Šalčininkų rajone. Tarp respondentų 67,7 proc. sudaro moterys ir 32,4 proc. vyrai. Tipinis respondentas yra labiau išsilavinęs (20 proc. nurodė turintis aukštesnįjį išsilavinimą, 51,1 proc. – aukštąjį universitetinį) ir dirbantis (67,7 proc. nurodė šiuo metu dirbantys samdomą darbą). Pagal amžių respondentai pasiskirstė taip: 13,1 proc. 17–24 m. amžiaus, 20 proc. 25–34 m. amžiaus, 20,4 proc. 35–44 m. amžiaus, 22,6 proc. 45–54 m. amžiaus, 12,7 proc. 55–64 m. amžiaus, 5,6 proc. nurodė esantys 65 m. ir vyresnio amžiaus. 5,6 proc. savo amžiaus nenurodė. Imties amžiaus vidurkis – 42 metai. Tyrimo imtis nėra reprezentatyvi, todėl visos išvados daromos taikant jas imčiai, o ne tikslinei populiacijai.

38 Buvo planuojama surinkti ne mažiau nei 384 užpildytus klausimynus. Tokia imtis buvo suskaičiuota atsižvelgiant į tai, kad po paskutiniojo 2011 m. visuotinio Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo lenko tautybę Lietuvoje nurodė 200,3 tūkst. Lietuvos piliečių („Gyventojai pagal tautybę, gimtąją kalbą ir tikybą“. Lietuvos statistikos departamentas, 2013 m. kovo 15 d.).

Duomenų rinkimas

Kiekybinis tyrimas vyko nuo 2013 m. lapkričio vidurio iki 2014 m. vasario. Kaip buvo numatyta projekto plane, tyrimas buvo vykdomas Vilniaus miesto, Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, t. y. tose savivaldybėse, kuriose gausiausiai gyvena Lietuvos lenkų tautinė mažuma.

Klausimynai buvo sudėti į vokus. Kiekviename voke buvo įdedama po klausimyną lietuvių ir lenkų kalba, leidžiant respondentui pildyti ta kalba, kuri yra jam / jai priimtinesnė. Taip pat buvo įdedamas lydraštis, paaiškinantis tyrimo tikslą, procedūras, nurodyta institucinė tyrėjų priklausomybė ir kontaktiniai duomenys. Buvo prašoma užpildyti klausimyną, įdėti atgal į voką, užklijuoti ir grąžinti jį įteikusiam asmeniui (tyrėjui). Buvo tikimasi, kad respondentai jausis patogiai ir laisvai, pildydami klausimyną privačiai bei bus linkę atviriau ir nuoširdžiau atsakyti į apklausos klausimus.

Iš viso buvo išdalyti (įteikti respondentams) 572 klausimynai. Tyrėjams užklijuotuose vokuose grąžinti 498 klausimynai (74 negrąžinti). Iš jų 25 klausimynai grąžinti tušti, 22 – pusiau užpildyti, dar 40 klausimynų eliminuoti dėl nepakankamo / netinkamo užpildymo (sugadinti). Kaip jau minėta, grąžinta 411 analizei tinkamų užpildytų klausimynų. Tarp šių klausimynų 263 buvo užpildyti lenktų kalba, 148 – lietuvių kalba.

Kadangi apklausos tikslinė populiacija – Lietuvos lenkai, norint pasiekti šią tapatumo kategoriją atitinkančius respondentus, buvo pasitelkiamos bendruomenės:

- Vilniaus miesto, Vilniaus ir Šalčininkų rajonų mokyklų, kuriose dėstomoji kalba – lenkų, bendruomenės;
- gausiai lenkų tautinės mažumos gyvenamosiose vietovėse;
- asmeniniai respondentų socialiniai tinklai;
- tyrėjų turimi ryšiai su Lenkų tautinės mažumos atstovais.

Siekiant veiksmingiau užtikrinti klausimynų įteikimo respondentams bei susigrąžinimo procesą, pradiniam tyrimo plane buvo planuota apklausą vykdyti bendradarbiaujant su mokyklomis. Gavus konkrečioje vietovėje esančios lenkų mokyklos direktoriaus leidimą bei sutarus su bendradarbiaujančiu mokyklos atstovu, pristatomas tyrimas ir prašoma, kad mokinių tėvai, kiti suaugę mokyklų bendruomenių nariai užpildytų klausimynus. Tikėtasi, kad tai leis plačiausiai aprėpti Lietuvos lenkų bendruomenės tinklą. Paprastai tyrėjai buvo priimami gana neutraliai, tačiau

nurodyti projekto tikslai dažniausiai suglumindavo ir būdavo prašoma parodyti klausimyną. Peržiūrėjus klausimyną paprastai sutikimas būdavo duodamas, tačiau didesniuose miesteliuose būdavo klausama, ar apklausą suderinta su rajono švietimo skyriumi (nors pati apklausa vykdoma ne mokykloje ir ne su mokiniiais), manant, kad tematika gali papiktinti tėvus, šie vėliau gali kreiptis į švietimo skyrių ir dėl to kilti keblumų. Kartais kai kuriose mokyklose iš mokyklos administracijos atstovų buvo jaučiamas tam tikras priešiškus ar nepasitenkinimas tyrimo tikslais, o pamačius klausimyną ir kai kuriuos klausimus būdavo replikuojama (pvz., kas čia per „tuteišiai“?). Keliose mokyklose su tyrėjais buvo atsisakyta bendrauti šiuo klausimu ir platinti klausimynų neleista.

Keletu atveju su tyrėjais buvo atsisakyta bendradarbiauti grąžinant išdalytus klausimynus, atsakant, kad jie sukėlė didelį tėvų pasipiktinimą, teigiant, kad mes (tyrėjai) tokiais klausimais kurstome tautinę nesantaiką, kad mūsų klausimynas yra politizuotas ir pan. Galiausiai tyrėjams atsitiktinai pavyko sužinoti, kad vienu atveju klausimynas buvo perduotas Lietuvos lenkus atstovaujančiam politikui su atgarsiu toliau nebendradarbiauti su tyrėjais.

Todėl pagrindinis klausimynų srautas buvo surinktas pasitelkus kitas minėtas bendruomenes. Buvo susisiekiama su vietos bendruomenių nariais, vykstama į gyvenamąsias vietas, bendraujama su pavieniais lenkų tautybės žmonėmis, prašant juos dalyvauti tyrime bei rekomenduoti kitus lenkų tautybės pažįstamus, bendruomenes. Nors platinant klausimynus šiais kanalais didesnių nesklandumų neiškilo, vis dėlto pastebėta, kad žmonės labai atsargiai ir su tam tikra baime bei nepasitikėjimu žiūri į šį tyrimą. Dar kartą patvirtintas reaktyvumas į temą kaip „politizuotą“, vedamą lietuvių „nacionalizmą“. Apdorojant klausimynus, prie keleto grąžintų, tačiau neužpildytų klausimynų buvo paliktas įrašas, kad tai „provokacija“, „provokaciniai klausimai“.

Duomenų apdorojimas ir analizė

Surinkti klausimynai buvo peržiūrėti ir atrinkti tinkamai užpildyti klausimynai. Duomenys apdoroti ir analizuoti SPSS programa. 1 ir 2 prielaidose pateikiami bendrieji atsakymų į visus klausimyno klausimus pasi-

skirstymai ir atsakymų pasiskirstymai pagal socialines demografines charakteristikas.

Ir renkant, ir apdorojant duomenis pastebimas temos reaktyvumas, taip pat ir jos aktualumas respondentams. Respondentai buvo linkę prie klausimų pateikti bendro pobūdžio komentarus apie lietuvių ir lenkų santykius bei tyrimo tematiką apskritai, palikdavo papildančius komentarus prie klausimų. Apibendrinant būtų galima teigti, kad šie komentarai būdavo dvejopi: kategoriški, atskleidžiantys pasipiktinimą požiūriu į Lietuvos lenkus bei jų padėtį; arba paaiškinantys, išreiškiantys respondentų norą, kad būtų keičiamas požiūris į Lietuvos lenkus ne kaip į išskirtinę (juo labiau – konfliktinę, sunkumus keliančią) tautinę grupę, o kaip į visus kitus Lietuvos piliečius, nesvarbu, kokios jie tautybės. Pavyzdžiui, viena respondentė klausimyno gale parašė (lenkų k.):

„Labai norėčiau, kad lietuviai galų gale suprastų, kad lenkai nėra jiems kokia nors grėsmė. Esame tokie patys šio krašto gyventojai. Dirbame šios valstybės naudai, gerbiame kitus šalies gyventojus, mokame mokesčius. Kodėl negalime mylėti Lietuvos lenkiškai? <...> Gaila, kad didelė dalis šalies gyventojų apskritai nesupranta, kad tautiniai konfliktai eskaluojami tik tam, kad paslėpti kitus, esminius mums visiems reikalus“.

Apdorojant individualių respondentų atsakymus (įvedant į SPSS duomenų rinkmeną) paaiškėjo, kad temų, susijusių su politika bei Lenkijos vertinimais, yra labiau vengiama. Pavyzdžiui, atsakant į 36 klausimą kartojo toks atsakymo būdas, kai tas pats respondentas vertina Vilniaus krašto, Lietuvos, Europos ir pasaulio perspektyvas, tačiau vertindamas Lenkijos galimybes žymi „nežinau“. Taip pat „nežinau“ dažniau respondentas nurodydavo atsakydamas į klausimus apie politiką, net jeigu kitą klausimyno dalį užpildydavo nežymėdamas „nežinau“.

Šie ir kiti minėti pavyzdžiai rodo, kad lietuvių ir lenkų santykių, lenkų padėties, politinio tapatumo ir susijusi tematika yra politizuota, įjautrinta. Tyrimo dalyviai jautriai iš anksto reaguoja į tyrime aptariamus klausimus.

Spaudos turinio analizė

Rengiant projekto „Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas“ studiją atlikta Lietuvos lenkų tautinės mažumos spaudos leidinių

turinio analizė. Į tyrimų lauką pateko pagrindinės Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonės: „Kurier Wileński“, „Tygodnik Wileńszczyzny“, „Magazyn Wileński“, „Nasz Czas“, internetiniai portalai lenkų kalba: „www.infopol.lt“, „www.pci.lt“, „www.pl.delfi.lt“, „www.pogon.lt“, „www.wilnoteka.lt“ bei Lietuvos lenkų įvairių organizacijų tinklapiai: „www.zpl.lt“, „www.awpl.lt“.

Spaudos turinio analizei atrinkti politinės tematikos straipsniai išleisti nuo 2004 iki 2013 m. (išskyrus savaitraštį „Nasz Czas“, kuris ėjo iki 2007 m.) bei straipsniai apie Lietuvos lenkų bendruomenės gyvenimo aktualijas.

Tirti žiniasklaidos leidiniai, turintys didžiausią įtaką Lietuvos lenkų tautinei mažumai. Straipsniai buvo atrenkami pagal iš anksto sudarytus pagrindinius žodžius, atlikus pirminę spaudos peržiūrą, vėliau sugrupuoti pagal temas ir apibendrinti (šių leidinių teminiai straipsniai, redakcijos skiltys, kita reikšminga medžiaga). Pagrindiniai žodžiai: žemės grąžinimas, lenko korta, rinkimai į Lietuvos Respublikos Seimą, Katalikų bažnyčia, pavardžių rašymas dokumentuose, švietimas, užrašų lenkų kalba rašymas, tautinių mažumų įstatymo projektas.

Lietuvos lenkų spaudos turinio analizės tikslai: nustatyti būdingiausius Lietuvos lenkų leidžiamos spaudos bruožus, turinio esmę, pagrindines rašinių kryptis. Tyrime buvo svarbu nustatyti vertybių skalę, kuria operavo Lietuvos lenkų žiniasklaida, taip pat kylančių problemų esmę, jų atsiradimo priežastis bei įtampą dėl jų, galimybę jas išspręsti ir kt. Tyrėjus taip pat domino, kaip Lietuvos lenkų žiniasklaida aiškina Lietuvos Respublikoje vykstančius įvykius, tam tikrus faktus, taip pat buvo tirtas apeliavimas į mases, rašiniai, skirti konkretiems adresatams.

Lietuvos lenkų spaudą buvo stengtasi analizuoti be išankstinių nusistatymų, išsiaiškinant komunikacijos kanalus ir auditoriją, kuriai skirti viešų ar kitų žiniasklaidos priemonių rašiniai.

MOKSLINĖS LITERATŪROS IR TYRIMŲ APŽVALGA

Tapatumo sąvoka, raiška ir struktūra

Tapatumas suprantamas labai plačiai ir įvairiai. Bendriausia prasme apibūdinant, tapatumas nusako tai, kaip mes patys save ar mūsų santykius su kitais grupėje įsivaizduojame. Tai gali apimti rasinį, etninį ar religinį tapatumą, bet gali apimti ir profesinį tapatumą³⁹.

Tapatumo reikšmė padidėjo moderniaisiais laikais, kai žmonės pradėjo keliauti iš vienos vietos į kitą, tapatintis su kitomis socialinėmis grupėmis, tuo pat metu tapdami nariais kitos, didesnės, grupės, ir pradėjo suvokti savo tapatumą. Tapatybė tapo patogiu terminu aiškinti įvairius socialinius, politinius ir kultūrinius procesus⁴⁰.

Arto Mutanenas teigia, kad tapatumas leidžia mums užmegzti santykį su aplinka. Dėl to yra natūralus poreikis turėti tapatumą. Autorius teigia, kad tapatumas yra žmogaus konstruktas, o kas yra žmogaus sukonstruota, tas gali būti ir dekonstruota⁴¹.

Tapatumas yra būtinas normaliai egzistencijai, nes bendriausia prasme suteikia mums saugumo jausmą, kuris atsiranda iš tapatinimosi su grupe. Kaip savo tyrimo apie migrantus išvadose rašo Dieu Hack-Polay, galimas daiktas, tapatybės manipuliacijos gali būti kaip tam tikra išgyvenimo taktika. Teigiama, kad, „norint išgyventi, žmonių laikysena ir požiūriai turi mutuoti, tam kad užtikrintų adekvačią navigaciją aplinkoje“⁴².

Apie tai, kaip aplinka veikia asmenybės tapatumą ir verčia jį mutuoti, rašo Nilüfer Pembecioğlu straipsnyje „Building Identities: Living in

39 Arthur John. *Multiculturalism*. Oxford: Oxford University Press. Oxford Handbooks Online [žiūrėta 2014-04-01].

40 David O., Bar-Tal D. A Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example. *Personality and Social Psychology Review*, Nov 2009, Vol. 13, p. 354–379.

41 Mutanen A. About the Notion of Identity. *LIMES*, 2010, Vol. 3, No. 1, p. 33.

42 Hack-Polay D. Identity Denial and Borrowing among Forced Migrants in Host Countries: A Discursive Psychological Perspective. *International Journal of Psychological Studies*, 2013, Vol. 5, No. 3, p. 12–20.

the Hybrid Society⁴³. Būtent ši autorė išskiria tapatybės „formavimąsi“ (*formation*) ir „konstravimą“ (*building*). Formavimasis yra suprantamas kaip natūralus procesas, o konstravimas – kaip sąmoningos ir suplanuotos pastangos. Straipsnyje pažymima, kad žmogus kiekvieną dieną susiduria su žiniasklaidos kuriamomis naujomis normomis, ir asmuo, norėdamas neatsidurti tarp „kitų“, privalo priimti tas normas, kartu ir prisiimti naujus tapatybės elementus. Autorė pamini socialinio konstruktyvizmo teoriją, kuri teigia, kad tapatybė yra pasirenkama kaip politinis procesas, o ne natūraliai įgyjama. Būtent Sovietų Sąjungos bloko žlugimas ir didelės socialinės ir ekonominės permainos sukūrė Rytų ir Vidurio Europos natūralią socialinę raidą. Kaip autorė straipsnyje rašo, žmonės nustojo būti „savimi“, jie pradėjo būti kitais, pradėjo daugiau domėtis kitais, taip visiškai pamiršdami „save“. Prie to prisideda, kaip teigia autorė, ir dabartinė daugiakultūrė edukacinė sistema, kuri moko būti „pasaulio piliečiais“, neįsišaknijusiais konkrečioje valstybėje. Kaip teigia autorė, žiniasklaida kuria virtualų pasaulį, kai kuriami nauji mums nepažįstamų ar net apskritai neegzistuojančių asmenų ryšiai. Taigi, kaip teigiama straipsnyje, nors gyvename informacijos amžiuje, iš tikrųjų mums labai trūksta tikros (neišgalvotos) informacijos. Todėl toks žiniasklaidos sukurtas pasaulis tampa labiau įtikimas ir vartojamas nei tikrovė. Visos šios transformacijos veda link to, kad „mes“ tampame „kiti“. Būtent todėl dauguma žmonių jaučia nostalgiją senoms knygoms ir filmams. Tai kartu veda prie kito reiškinio, t. y. daugiaskluksnio identiteto reiškinio, kai, norėdami išlaikyti socialinius ryšius, vienoje aplinkoje ir situacijoje (pvz., konferencijoje, valstybinėje institucijoje) mes esame vienokie, o kitoje situacijoje (pvz., vakarėlyje) – visiškai kitokie. Identitetas tampa individualybės ir bendruomenės, pojūčio priklausymo tam tikrai grupei ir pasirinkimo laisvės ryšiu. Žmonės ieško bendruomenės, kuriai galėtų priklausyti, nes tai suteikia saugumo jausmą. Kita vertus, identitetas reiškia unikalumą, išskirtinumą. Taigi identitetas tampa ir jungiamuoju, ir skiriamuoju elementu. Esant žiniasklaidos spaudimui, žmogus turi spręsti dilemą, koku žmogumi būti šiuo metu, t. y. susitapatinti su visuomene ar išlikti savimi ir konfrontuoti su „kitais“. Visuomenės paprastai sukuria savo vertybių sistemą, normas, standartus.

43 Pembecioğlu N. Building Identities: Living in the Hybrid Society. *The Scientific Journal of Humanistic Studies*, 2012, Vol. 4, Issue 7, p. 56–59.

Taigi žmogus, nenorintis „iškristi“ iš visuomenės, turi laikytis tų normų ir standartų. Tai paprastai reiškia „plaukimą pasroviui“ nei būvimą savimi.

Kaip teigia D. Siudikienė, tradiciškai tapatumas buvo kuriamas tradicinių socialinių institutų, tokių kaip šeima, bendruomenė, bažnyčia. Šiuolaikiniame pasaulyje, kai didelį vaidmenį vaidina medijos ir virtuali realybė, tapatumo kūrimas tampa asmeninio apsisprendimo reikalu, o šiam apsisprendimui vis mažesnę reikšmę turi tie tradiciniai institutai. Taigi tradicinių bendruomenių vaidmenį skaitmeninių medijų amžiuje perima virtualios bendruomenės⁴⁴.

Vertinant filosofškai, angliškas terminas „identitetas“ turėtų būti suprantamas kaip kažkas, kas identifikuoja, t. y. tai, kas atskiria ir išskiria vieną objektą nuo kito. Danielis Sollbergeris išskiria kiekybinį ir kokybinį identitetus. Kiekybinis identitetas suprantamas kaip visų ypatybių visuma, tačiau tada tampa sunku apibrėžti vieno objekto individualybę. Todėl remiantis Kantu teigiama, kad „identitetas“, priešingai nei egzistencija, yra ne ontologinis, o epistemologinis terminas. Tačiau čia kyla nauja problema, jei į individą žiūrime per erdvės ir laiko lokalizaciją. Tuomet to paties individo mes negalėtume identifikuoti skirtingu laiku ir erdvėje. Remiantis J. Locku teigiama, kad individas kaip tas pats gali būti identifikuojamas, jei jis save skirtingu laiku ir vietoje suvokia kaip tą pačią mąstančią būtybę. Jei to nėra, jis neturi identiteto. Taigi yra pereinama prie kokybinio identiteto, kur klausimas „*Kas tai yra?*“ performuluojamas į „*Kas per asmenybė aš esu ar noriu būti?*“ Šiuo atveju kokybinis identitetas apibūdinamas per socialinius vaidmenis, idealus, vertybes, įgūdžius, gebėjimus ir kitokius biografinius elementus⁴⁵.

Socialinis tapatumas suprantamas kaip individo priklausymas tam tikrai socialinei grupei, kai yra stiprus ryšys su tam tikra socialine kategorija, kaip svarbi mūsų mąstymo dalis, kuri turi įtakos mūsų socialiniam suvokimui ir laikysenai. Socialinis identitetas dabar tapo vienu kontroversiškiausių sąvokų socialiniuose moksluose. Ji sulaukia tiek daug dėmesio iš filosofų, psichologų, sociologų, politologų ir antropologų. Socialinis iden-

44 Siudikienė D. Nacionalinio identiteto raiškos socialiniuose tinkluose. *Informacijos mokslai*, 2013, Nr. 64, p. 19–34.

45 Sollberger, D. On Identity: From A Philosophical Point Of View. *Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health*, 2013. [žiūrėta 2014-04-01] <<http://www.capmh.com/content/7/1/29>>.

titetas tapo prizme, per kurią yra tyrinėjami ir vertinami įvairiausi socialinio gyvenimo aspektai. Kartu tai tapo viena iš labiausiai neapibrėžtų ir savo prasmę prarandančių sąvokų socialiniuose moksluose⁴⁶.

Cristina-Georgiana Voicu, savo straipsnyje nagrinėdama Karibų tapatumą, bando analizuoti kultūrinį tapatumą. Ji teigia, kad tapatumas yra sociokultūrinis konstruktas ir dėl to kultūrinis tapatumas gali būti suprantamas kaip individo savo vietos suvokimas įvairių kultūrų įvairovėje. Tapatumas tampa nesibaigiančiu „gamybos“ procesu. Taip gimsta du kultūrinio tapatumo modeliai: vienas paremtas praeities rekonstravimu, kitas – bando atsakyti į klausimą „*Kas mes iš tikrųjų esame?*“ arba tiksliau „*Kuo mes tapome?*“. Autorė teigia, kad kultūra tampa kontekstu, kuriame tapatybė gali atsiskleisti, kultūra tampa „namais“, kur pasireiškia vietiniai identitetai⁴⁷.

Kolektyvinio ir asmeninio tapatumo santykis reiškiasi dviem mąstymo kryptimis: viena kryptis teigia, kad kolektyvinis ir asmeninis tapatumas vienas kitam prieštarauja. Kita kryptis teigia, kad kolektyvinio tapatumo pagrindai yra visai kiti nei asmeninio, todėl vienas kitam neprieštarauja⁴⁸.

Vytis Čiubrinskas straipsnyje, apžvelgiančiame penkis naujausius tyrinėjimus alternatyvios modernybės srityje, remdamasis Ingo Schröderiu, mano, kad tapatumą būtina traktuoti istoriniame kontekste, o ne sinchroniškai. Teigiama, kad tapatumas yra formuojamas ir iš viršaus, per valstybės ir globalaus lygio institucijas, siekiančias primesti savo socialinių santykių modelį, ir iš apačios, per vietinių kultūrų išlaikymo strategijas⁴⁹.

Irena Zaleskienė savo straipsnyje „Multidimensinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinktys“⁵⁰, remdamasi kitais autoriais, teigia, kad tapatumą galima aptarinėti pradedant nuo tapatumo kaip savimonės sampratos ir pereinant prie tapatumo kaip veiklos. Čia išskiriami tokie tapatumo tipai: *įteisinamasis identitetas*, kurį palaiko visuomenės

46 Korostelina K. V. *Social identity and conflict: structures, dynamics, and implications*. Palgrave Macmillan, 2007, p. 15.

47 Voicu C. G. Cultural Identity and Diaspora. *Philobiblon. Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, 2013, Vol. 18, Issue 1, p. 170.

48 Ten pat.

49 Čiubrinskas V. Įvadas į alternatyvios modernybės studijas. Permažstant socialinę kultūrinę kaitą: tradicija, identitetas ir diskursas. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2009, t. 9, p. 9–22.

50 Zaleskienė I. Multidimensinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinktys. *Tiltai*, 2011, t. 56 (3).

institucijos (šeima, mokykla, bažnyčia, valstybė); *pasipriešinimo identitetas*, kuris įkūnija grupinius tikslus (regioniniai, tautiniai, etniniai identitetai); *kuriamasis identitetas*, kuris kuria naują, įteisinančią padėtį visuomenėje ir praplečia riboženklis (diasporos, emigracinių grupių identitetas).

Taigi tapatumo sąvoka yra daugiasluoksnė, pradedant individu ir baigiant valstybiniu ar regioniniu tapatumu. Individualiu lygiu identitetas gali būti suprantamas kaip asmens savęs suvokimo jį supančiame socialiniame pasaulyje aspektas. Tas aspektas – tai yra socialinė tvarka, vykdoma tam tikrų socialinių veikėjų ir yra skirstoma į skirtingus subkomponentus: platesnė socialinė tvarka, sąmoningas ir pusiau sąmoningas elgesio normų tikėjimasis, moralės ir teisingumo supratimas ir pan. Dėl to žmonėms yra reikalingas tapatumas, kuris yra glaudžiai susijęs su žmogaus poreikiu apskritai kurti tam tikrą santvarką, tvarką.

Tapatumas gali būti skirstomas pagal daugelį krypčių. Skirtingi tapatumai turi skirtingas orientacijas – tai priklauso nuo žmogaus veiklos. Taip galima kalbėti apie „politinį tapatumą“. Tačiau politinis tapatumas nėra *pagrindinis* tapatumas, kuris nubrėžia kryptis visiems specifiniams tapatumams (seksualiniam, profesiniam, tėvų ir pan.). Tautinis tapatumas iš tikrųjų yra politinis tapatumas, tačiau neapsiriboja vien tuo.

Tautinis tapatumas, kaip ir visi kiti tapatumai, yra tam tikras „vaizdas“, t. y. tautinis pasaulio vaizdas. Šis tautinis vaizdas turi tris principinius bruožus: pirma, jis yra pasaulietinis, susitelkia į empirinį pasaulį. Antra, pasaulis vaizduojamas kaip padalytas į atskiras bendruomenes, kuriose žmonės yra tarpusavyje lygūs. Trečias bruožas yra suverenitetas, t. y. kad politinis legitimumas yra tautoje.

Nacionalizmo ir tautinio tapatumo pirminė ir pagrindinė politinė poetė yra valstybė, t. y. nacionalizmas diegia į valstybės nukreiptą politiką. Tautinis tapatumas iš esmės yra politinis tapatumas. Kadangi Vidurio ir Rytų Europoje nacionalizmas atėjo vėliau ir į mažiau socialiai ir politititškai pažangias valstybes, tai nacionalizmas čia iškilo kaip protestas prieš egzistuojančią valstybės formą ir įgavo kultūrinę prasmę⁵¹.

51 Stokes Susan C., Carles Boix. *The Oxford Handbook of Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2009. Oxford Handbooks Online [žiūrėta 2012-02-13].

Tautinis tapatumas

Tautinio tapatumo tyrimų kryptys gali būti kelios. Darius Daukšas, išnagrinėjęs pagrindines etniškumo ir nacionalizmo ašis, apie kurias vyksta pagrindiniai debatai, išskiria dvi pagrindines teorines paradigmas. Viena grindžiama prielaida, kad svarbiausia etniškumo ir nacionalizmo studijose nagrinėti kultūrą kaip objektyvių elementų rinkinį ir atmesti socialinių veiksnių. Kita paradigma, priešingai – atmets kultūrą kaip nieko nepaaiškinančią ir siūlo etniškumą ir nacionalizmą įsivaizduoti kaip socialinį fenomeną⁵².

Tautinio tapatumo struktūra yra analizuojama O. Davido ir D. Bar-Talo straipsnyje „Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example“⁵³. Čia teigiama, kad tautinio tapatumo struktūrą sudaro mikroindividualus, makrokolektyvinis, kolektyvinio tapatumo bruožai ir tai, kas suteikia pagrindą kolektyviniam tapatumui. Mikroindividualų lygį sudaro pažintinis, emocinis ir motyvacinis tapatumo aspektai. Pažintinį tapatumo aspektą sudaro natūralus žmonių noras kategorizuoti ir grupuoti individus, įskaitant ir save, pagal panašius bruožus bei kitas momentas, t. y. kiek svarbu individui rodyti save tam tikros tautos nariu. Emocinis tapatumo aspektas yra išreiškiamas per tokius jausmus kaip meilė, atsidavimas, rūpestis. Tai paprastai yra vadinama „patriotizmu“ arba „nacionalizmu“. Motyvacinis aspektas yra susijęs su universaliu žmogiškuoju poreikiu. Pirminis poreikis gali būti susijęs su poreikiu priklausyti grupei ir kurti tarpasmeninius ryšius. Antra, tai gali būti susiję su poreikiu išreikšti grupėje save.

Makrokolektyvinis tapatumo lygis suprantamas kaip padėtis, kai individas susitapatina su grupe ir suvokia, kad kiti grupės nariai taip pat susitapatina su grupe. Kolektyvas čia egzistuoja kaip psichologinė bendrystė, individas jaučia, kad jo narystė yra svarbi ir kad kiti jaučia panašius jausmus. Bendrų jausmų sistema yra bendros sistemos integracijos sąlyga. Daroma išvada, kad makrokolektyvinis tapatumo lygis susideda iš dviejų ramsčių. Vieną ramstį sudaro bendri bruožai, tokie kaip mintys, jausmai, veiklos

52 Daukšas D. Tautinio tapatumo tyrimų teorinės problemos: antropologinė perspektyva. *Filosofija. Sociologija*, 2006. Nr. 2, p. 2–7.

53 David O., Bar-Tal D. A Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example. *Personality and Social Psychology Review*, Nov 2009, Vol. 13, p. 354–379.

kryptys. Antrasis ramstis apibūdinamas kaip „kolektyvinio tapatumo turinys“, tai specifiniai bruožai, kurie tautinio identiteto atveju yra nuorodos į išskirtinius tautos bruožus.

Tarp kolektyvinio tapatumo bruožų išskiriama: bendro likimo jausmas; kolektyvo unikalumo suvokimas ir išskirtinumas iš kitų; narių koordinuotas aktyvumas, bendros vertybės, tikėjimas, normos ir pan.; rūpinimasis kolektyvine gerove ir pasiaukojimas; tęstinumas laike.

Kolektyviniam tapatumui objektyvų pagrindą suteikia: teritorija; kultūra ir kalba; kolektyvinė atmintis; bendras tikėjimas.

Viena iš straipsnio išvadų, kad aukštas tapatumo lygis lemia prisirišimą prie grupės, pasiryžimą pasiaukoti, solidarizuotis ir veikti kartu su kitais grupės nariais. Iš kitos pusės, didelis bendrųjų grupės tapatumo bruožų aktyvavimas lemia aukštesnį grupės narių tapatinimosi lygį su grupe. Dar viena daroma prielaida, kad aukštas bendrųjų bruožų lygis veda link didesnio kolektyvinio produktyvumo⁵⁴.

Dalios Antinienės straipsnyje „Tautinio tapatumo tapsmas. Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos“⁵⁵ teigiama, kad tautinė savivoka susijusi su stipriu emociniu ryšiu. Tam tikros tapatumo sritys tam tikru momentu gali būti neaktualios. Tai ir tautinis asmens tapatumas gali būti „latentinės“ būsenos ir tik esant tam tikroms sąlygoms gali atsiskleisti. Jis gali būti neaktualus, kol žmogus gyvena gimtinėje. Tačiau, iškilus pavojui Tėvynei ar išvykus gyventi į kitą kraštą, tautinis tapatumas gali „aktyvuotis. Tai gerai iliustruoja paskutiniai įvykiai Ukrainoje“⁵⁶. Taip pat autorė atkreipia dėmesį, kad galimas tautinio tapatumo ir kitų tapatumo sričių, pavyzdžiui, tautinio tapatumo ir politinio lojalumo, konfliktas. Tai gerai

54 David O., Bar-Tal D. A Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example. *Personality and Social Psychology Review*, Nov 2009, Vol. 13, p. 354–379.

55 Antinienė D. Tautinio tapatumo tapsmas. Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2002, Nr. 2, p. 100–107 [žiūrėta 2014-04-18]. <www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2002_nr_02.100-107.pdf>.

56 ELTA. Didėja susidomėjimas karo tarnyba: norinčių daugiau nei galima priimt. *delfi.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-04-18]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dideja-susidomejimas-karo-tarnyba-norinciu-daugiau-nei-galima-priimti.d?id=64403514>>; Laura Baliukonienė. Savanorių pajėgų kapitonas: tokio susidomėjimo dar niekada nebuvo. *delfi.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-04-18]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/savanoriu-pajegu-kapitonas-tokio-susidomejimo-dar-niekada-nebuvo.d?id=64409318>>.

atskleidžia Andrzejaus Pukszto straipsnis⁵⁷. Išskiriami trys pagrindiniai poreikiai, kurie gali būti patenkinti tik esant grupėje. Tai poreikiai *priklausyti, išgyventi ir būti įvertintam*. Tautinio tapatumo įgijimas yra susijęs su transcendencija – tai suprantama kaip „aš“ ribų išnykimas, susiliejęs su kitais, persikūnijimas. Tai labai svarbu tautinių bendruomenių, kurios remiasi jos narių tikėjimu amžinybe, egzistavimui⁵⁸.

Jei tauta yra suprantama kaip „įsivaizduojama bendruomenė“, tautinis tapatumas turi stiprią sociopsichologinę dimensiją. Kolektyvinė vaizduotė, kartu su kolektyvine atmintimi yra būtinos sąlygos tautai egzistuoti. Siekiant sukurti tautą, kartu ir bendruomenę, pasižyminčią tautiniu tapatumu, reikia ją mokyti „iš kur ji yra atėjusi“ ir „kur ji eina“⁵⁹. Taigi tautiniam tapatumui yra labai svarbi socialinė atmintis, ypač jos dalis – tautos istorijos mitai. Tai padeda kurti emocinius tautinės bendrijos ryšius, priklausomybės tautai jausmą. Taip atsiranda „įsivaizduojamos bendruomenės“ judėjimas iš praeities į ateitį, sukuriamas buvusiųjų ryšys su būsimaisiais. Esant etniniam nacionalizmui genealogija yra svarbesnė už teritoriją. Išskiriami trys socialinės atminties funkcionavimo sluoksniai: kultūrinės ir intelektualinės praeities interpretavimo tradicija; selektyvus šių tradicijų interpretavimas ir rekonstrukcija; „vartotojai“⁶⁰.

Tautinis tapatumas yra prieštarų teiginių, kurie yra selektyviai kuriamų ir interpretuojamų istorinių naratyvų rezultatas. Tai yra procesas, įtvirtinantis kolektyvinį tikėjimą į tam tikro žemės ploto pretenzijas. Šita tautinio tapatumo forma prieštarauja Vakarų Europos ir JAV tautinio tapatumo modeliui, kuris pabrėžia pilietinių teisių svarbą. Tačiau reikia pasakyti, kad ir Vakarų visuomenės nėra visiškai su tokia nuostata susi-

57 Pukszto A. Svajonės atkurti Abiejų Tautų Respubliką XX a. pradžioje, arba dar kartą apie dvilypę lenkų ir lietuvių savimone. *Baltijos regiono kultūra ir istorija: Lietuva ir Lenkija. Politinė istorija, politologija, filologija*. Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, 2008, p. 123–133.

58 Antinienė D. Tautinio tapatumo tapsmas. Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2002, Nr. 2, p. 100–107 [žiūrėta 2014-04-18]. <www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2002_nr_02.100-107.pdf>.

59 Droganas, Thalia G. National Identity among a Neighboring Quartet: The Case of Greeks, Turks, Israelis, and Palestinians. *Journal of Modern Greek Studies*, Volume 18, Number 2, October 2000, p. 339–337.

60 Pagal: Šutinienė I. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, t. 8 (17), p. 31–55.

tvarkiusios – tai rodo įvairių nacionalizmų iškilimą Airijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Didžioje Britanijoje⁶¹.

Anthony Moranas, savo straipsnyje cituodamas kitus autorius, teigia, kad tautinis tapatumas kyla iš dviejų dalykų: iš asmeninio tapatumo, kaip priklausymo tautinei politinei bendruomenei, ir iš politinės bendruomenės tapatumo, išskiriančio ją iš kitų tautų. Tautinis tapatumas apima įvairias etnines, mitines, religines, kalbines ir politinių vertybių konfigūracijas. Tautinis tapatumas yra palaikomas valstybės institucijų ir ugdomas per edukacinę sistemą. Straipsnyje teigiama, kad naujos, buvusios Britanijos kolonijos, tautos, neturėdamos ikikolonijinės istorijos, savo nacionalizmą turi nukreipti į ateitį ir į praeitį. Tokios tautos suvokia save kaip modernių laikų išradimą⁶².

Remiantis Irenos Reginos Merkienės straipsniu „Lokalinė kultūra istorijos ir geografijos kontekste“⁶³, galima bandyti įžvelgti ir Lietuvos lenkų, kaip lokaliai bendruomenės, tapatumo raidą. Tomas Endersoras teigia, kad tautinis tapatumas yra neatskiriama dalis dalykų, kurie paprastai laikomi akivaizdžiais, pradedant kraštovaizdžiu, mityba ir baigiant muzika ir kinu⁶⁴. Tai yra visuomenę solidarizuojantys elementai, keliantys jai bendrus pilietinius tikslus. Labai įsimintinas vokiečių istoriko Eckhardo Mattheso straipsnis „Regioninė Kaliningrado srities gyventojų sąmonė. Bandymas susisteminti reiškinių“⁶⁵, išspausdintas 2002 m. apie Kaliningrado (Karaliaučiaus) srities naujųjų gyventojų tapatumo kaitą nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos iki dabartinių laikų. Straipsnyje iš esmės teigiama, kad nors egzistavo istorinės ir neigiamos politinės nuostatos į perimtą palikimą Kaliningrade kaip į vokiškumo simbolius, vis dėlto urbanistinė aplinka ir kraštovaizdis n-oje kartoje lėmė žmonių susitapatinimą su naująja aplinka,

61 Roudometof V. Nationalism and Identity Politics in the Balkans: Greece and the Macedonian Question. *Journal of Modern Greek Studies*, 1996, 14.2, p. 253–301.

62 Moran A. Multiculturalism as nation-building in Australia: Inclusive national identity and the embrace of diversity. *Ethnic & Racial Studies*, 2011, t. 34 (12), p. 2153–2172.

63 Merkienė I. Lokalinė kultūra istorijos ir geografijos kontekste. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2007, 7 (16), p. 39–56.

64 Pagal: Merkienė I. Lokalinė kultūra istorijos ir geografijos kontekste. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2007, 7 (16), p. 40.

65 Matthes E. Regioninė Kaliningrado srities gyventojų sąmonė. Bandymas susisteminti reiškinių. *Politologija*, 2002, t. 3 (27), [žiūrėta 2014-04-18]. <<http://www.leidykla.eu/mok-slo-darbai/politologija/politologija-2002-3-27-tomas/>>.

kuri tapo jiems sava. Galiausiai tai netgi pradeda keisti tų žmonių tapatumą (gal net tautinį?!), kai sau pradedamas kelti klausimas: „*Jeigu esama kažko mūsų, nerusiško, tai kas mes esame?*“

Tapatumas gali būti nagrinėjamas pačia paprasčiausia forma, bandant atsakyti į klausimą „*kas aš esu?*“ Anot E. Krukauskienės, klasikinė tapatumo formulė yra „iš kur mes atėjome, kas mes esame ir kur einame“⁶⁶. Išeitį, kad tapatumas gali būti nagrinėjamas per subjektyvų požiūrį, ieškant atsakymo į klausimą „*kas aš esu?*“, tačiau gali būti į jį žvelgiama ir remiantis praeities veiksniais (ir objektyviais, ir neobjektyviais), „ieškant atsakymo į klausimus „*iš kur aš atėjau?*“, „*kas mane tokį padarė?*“. Toks tapatybės suvokimo skirstymas iš esmės atitinka dvi pagrindines tyrimų kryptis. Viena jų tarsi tiesiogiai tiria tapatumą, žvelgdama į reikalą „*čia ir dabar*“, t. y. kas šiuo metu veikia tapatumo raidą. Kita tyrimų kryptis iš esmės ieško atsakymų istorijoje ir leidžia atsakyti į klausimus „*iš kur aš atėjau?*“, „*kas mane tokį padarė?*“

Teorijoje teigiama, kad valstybė, kaip socialinis politinis darinys, negali funkcionuoti be tam tikro visuomenės pamatinio bendrumo jausmo. Kolektyvinis valstybinis tapatumas veikia individo santykį su valstybe. Manoma, kad valstybinis tapatumas vienija žmones ir yra būtinas demokratinei santvarkai, kai mažumai reikia susitaikyti su daugumos priimtu sprendimu. Politinėje teorijoje yra manoma, kad politinės institucijos gali geriau funkcionuoti kultūriškai homogeniškoje visuomenėje. Kai kurie empiriniai tyrimai Šiaurės Amerikoje tai patvirtina. Tačiau taip pat pažymima, kad kai kuriose valstybėse tautinis tapatumas gali būti silpnas, bet jose vis tiek egzistuoja stiprus bendrumo jausmas. Tai sudaro sąlygas sėkmingai funkcionuoti legitimioms institucijoms⁶⁷.

66 Krukauskienė, E. Akademinio jaunimo Lietuvos kultūrinio identiteto įžvalgos: suvokimas, atpažinimas, raiška. *Filosofija. Sociologija*, t. 18, Nr. 4, p. 37–46. Lietuvos mokslų akademija [žiūrėta 2014-04-17]. <<http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2007/4/37-46.pdf>>.

67 Berg L., Hjerme M. National Identity and Political Trust. *Perspectives On European Politics & Society*, 2010, t. 11 (4), p. 392–394.

Pietryčių Lietuvos problematikos aspektai Lietuvos mokslinėje literatūroje. Istorinis kontekstas

Demografiniai duomenys ir tautinė Lietuvos sudėtis

Demografinius duomenis ir tautinę Lietuvos sudėtį LDK laikais (XVI a.) bandyta tirti Stasio Vaitekūno knygoje „Lietuvos gyventojai: Per du tūkstantmečius“. Monografijoje nagrinėjama Lietuvos gyventojų raida per du tūkstančius metų, teigiama, kad „tikrojoje Lietuvoje“ (*Lithuania Propria*), kurią sudarė Vilniaus ir Trakų vaivadijos bei Žemaitijos seniūnija ir kurios plotas buvo apie 99 tūkst. km², 1572 m. lietuviai sudarė apie 80 proc. gyventojų. Pietinėje dalyje lietuviai siekė Gardino apylinkes, pietrytinėje pro Lydą, Naručio ežerą, Pastovių miestelį ir rytinėje dalyje iki Daugpilio⁶⁸. Lenkinimas, anot S. Vaitekūno, prasidėjo dar XVI a.⁶⁹

Grigorijaus Potašenko knygoje „Daugiatautė Lietuva: Lietuvos etninių mažumų istorija“ nagrinėjama etninių mažumų padėtis nuo valstybės ištakų iki dabartinio laikotarpio. Grigorijus Potašenko teigia, kad „nuo įkūrimo Vilnius buvo slavų pasaulio ir baltų žemių sankirtoje“⁷⁰. „Nuo XIV a. miestas buvo stačiatikių ir katalikų tikėjimo riba, o XVI a., manoma, stačiatikybė čia pasiekė savo apogėjų“⁷¹.

Tam tikrą XIX a. Lietuvos gyventojų tautinės sudėties šaltinių apžvalgą yra padariusi Eugenija Krukauskienė straipsnyje „Istorinė sociologija: Lietuvos gyventojų socialinės demografinės charakteristikos istoriniuose šaltiniuose“⁷². Šiame straipsnyje iš esmės aptariami Z. Zinkevičiaus kai kurie tyrimai, remiamasi prieškarinio Lietuvos geografo Kazio Pakšto duomenimis ir kitais šaltiniais, kurie yra jau išsamiai išnagrinėti ir aptarti vėliau

68 Vaitekūnas S. *Lietuvos gyventojai: Per du tūkstantmečius*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, p. 51–55.

69 Ten pat, p. 55–56.

70 Potašenko G. *Daugiatautė Lietuva: Lietuvos etninių mažumų istorija*. Kaunas: Šviesa, 2008, p. 18.

71 Ten pat, p. 19.

72 Krukauskienė E. Istorinė sociologija: Lietuvos gyventojų socialinės demografinės charakteristikos istoriniuose šaltiniuose. *Iš Lietuvos sociologijos istorijos*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 2000, p. 42–56.

išleistoje Vytauto Merkio knygoje „Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.“

Būtent prof. Vytautas Merkys pateikia labai įdomių demografinių duomenų apie Vilniaus vyskupijos tautinę sudėtį. Savo monografijoje „Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.“⁷³ autorius plačiai apžvelgia įvairiausių to meto išlikusių duomenis apie tautinę Vilniaus vyskupijos gyventojų sudėtį. Tautinė gyventojų sudėtis nagrinėjama laikotarpį suskirstant į dvi dalis: 1798–1864 m. ir 1867–1917 m. Apžvelgiant įvairius šaltinius jie yra apibūdinami, pateikiama išlikusių duomenų rinkimo metodika, aprašomos sudarytojo nuostatos ir kitos detalės, leidžiančios daugiau mažiau įvertinti surinktų duomenų patikimumą. Svarbiu duomenų šaltiniu, leidžiančiu iš dalies patikrinti atskirų tuometinių autorių duomenis, yra gautos parapijų klebonų anketos apie parapijiečius. Kaip pats autorius rašo, tautybės nustatymas tuo metu buvo ganėtinai keblus dalykas dėl egzistavusių politinių sąlygų ir apskritai tautybės sampratos. Verta atkreipti dėmesį, kad pats V. Merkys nesiryžta įvardyti, kurie duomenys yra patikimiausi ir kuriais būtų galima remtis įvardijant lietuvių procentinę dalį Vilniaus vyskupijoje. Iš įvairių surinktų duomenų matyti, kad iki 1864 m. lietuvių galėjo svyruoti nuo trečdaliao iki pusės visų gyventojų. Tuo tarpu lenkai neviršijo penktadalio gyventojų. Padėtis keičiasi po 1863 m., kai Carinė Rusija įveda žiaurias represijas prieš lietuvius, lenkų saviraiška smarkiai ribojama. Pradedama reikštis, kaip V. Merkys teigia, vertikalios asimiliacijos požymiai – lietuvių ir baltarusių valstiečiai lenkėja. 1897 m. visuotinis Rusijos imperijos gyventojų surašymas vertinamas kaip vienas patikimiausių iš visų ankstesnių esamų duomenų. Jame gyventojai pirmą kartą galėjo deklaruoti savo gimtąją kalbą, nors dėl įvairiausių subjektyvių priežasčių tie duomenys irgi negali būti 100 proc. tikslūs. Šio surašymo duomenimis, Vilniaus gubernijoje gyveno 17,59 proc. lietuvių ir 8,17 proc. lenkų⁷⁴. Vėliau, 1907 m. ir 1909 m. statistikos duomenimis, lietuvių procentas vyravo nuo 21,29 iki 28,03 proc. Prof. V. Merkys atkreipia dėmesį, kad lenkai būtent 1909 m. statistiką laiko patikimesne dėl labai padidėjusio lenkų procentinio skaičiaus. Anot V. Merkio, šios įtakos neišvengia

73 Merkys V. *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.* Vilnius: Versus aureus, 2006.

74 Ten pat, p. 92.

net garsusis lenkų demografas Piotras Eberhardtas⁷⁵. Apskritai šioje dalyje teigiama, kad visos šios statistikos turi labai didelę paklaidą, nes surašinėjant tautybės apsisprendimą lėmė ir subjektyvios priežastys, kaip savivokos trūkumas ir negebėjimas tiksliai savęs identifikuoti pagal tautybę, ir objektyvios priežastys, tarp kurių minimas išorės spaudimas.

Demografinių pokyčių analizę Vilniaus krašte nuo 1989 m. iki 2002 m. yra atlikęs Marijus Pileckas straipsnyje „Rytų Lietuvos gyventojų nacionalinės sudėties kaita atkūrus Lietuvos valstybingumą“⁷⁶. Straipsnyje teigiama, kad per šį laikotarpį padidėjo nelietuvių mokinių dalis lietuviškose mokyklose. Per nagrinėjamą laikotarpį lietuvių procentas Rytų Lietuvoje padidėjo 5,5 proc., lenkų truputį sumažėjo (nuo 24,1 iki 23,6 proc.), o kitų tautybių smarkiai sumažėjo, labiausiai – rusų.

Kalbiniai Pietryčių Lietuvos tyrimai

Kalbiniai Pietryčių Lietuvos tyrimai atvirai pradėti atlikti tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Kalbinius šio krašto klausimus tyrė ir Lietuvos, ir užsienio kalbininkai. Iš Lietuvos daugiausia tyrimų yra atlikę akademikas prof. Zigmas Zinkevičius. Visi šie tyrimai įrodo egzistavus platų baltiškąjį arealą, besidriekiantį iki Maskvos rytuose ir iki Pripetės upės pietuose, kuris istorijos tėkmėje traukėsi link dabartinės Lietuvos sienų pusės. Šiuo klausimu yra išleistos tokios Z. Zinkevičiaus knygos kaip: „Lietuvių tautos kilmė“ (2005), kurioje, remiantis baltistikos tyrimais, sujungiant juos su rašytiniais istoriniais faktais, yra pateikiamas kitoks Lietuvos valstybės atsiradimo ir raidos vaizdas. Joje aiškinami įvairūs kontroversiniai istoriniai klausimai, pavyzdžiui, kai kurių baltarusių istorikų teiginiai, kad senoji kanceliarinė LDK kalba buvusi būtent baltarusių kalba. Čia būtent Z. Zinkevičius, remdamasis kalbiniais tyrimais, teigia, kad senoji slavų kalba nebuvo vienalytė ir kad atskirais laikotarpiais LDK kanceliarinių raštų kalba skyrėsi priklausomai nuo to, iš kur buvo kilęs raštininkas. Pavyzdžiui, tiriant Vytauto Didžiojo laikų raštų slaviškus tekstus, nustatyta, kad LDK buvo būdinga to meto Voluinės krašto šnekamoji kalba, kuri yra

75 Merkys V. *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.* Vilnius: Versus aureus, 2006, p. 98.

76 Pileckas M. Rytų Lietuvos gyventojų nacionalinės sudėties kaita atkūrus Lietuvos valstybingumą. *Geografija*, 2003, t. 39 (1), p. 40–45.

artimesnė dabartinei ukrainiečių kalbai, o ne baltarusių. Vėlesnių Lietuvos valdovų tekstuose Voluinės mažėja, o baltarusių (gudų) šnekamosios kalbos įtaka didėja. Nuo Žygimanto Augusto laikų Voluinės krašto tarmių elementai visai išnyksta, ima blukti ir tradicinės senosios slavų kalbos ypatybės, tačiau išlaiko pagrindinius bruožus, gramatinę struktūrą. XVI a. ji labai skyrėsi nuo vietinių šnekamųjų dialektų, o vėliau beveik visai nesutapo. Taigi, kaip teigia Z. Zinkevičius, Lietuvos valdovų raštinėse vartotos slavų kalbos negalima tapatinti nei su ukrainiečių, nei su gudų kalbomis. Tarp raštininkų turėjo būti nemažai ir lietuvių – tai liudija tikslus lietuviškų vardų rašymas ir daugybė lituanizmų⁷⁷. Kitas išsamus leidinys apie lietuvių gyventą teritoriją, Lietuvos valstybės kūrimą, plėtimąsi bei vėlesnį traukimąsi yra „Lietuviai. Praeities didybė ir sunykimas“ (2013). Šiame leidinyje, be anksčiau minėtų priešistorinių temų aptarimo, nemažai dėmesio skiriama Pietryčių Lietuvos klausimams. Rytų Lietuvoje, anot Z. Zinkevičiaus, lenkiškai pramokdavo jau apgudėję žmonės. Remiamasi tarpukario Lenkijos mokslininke Halina Truska, tyrusia lenkų kalbos atsiradimą Vilniaus apylinkėse. Ji teigia, kad Vilniaus apylinkių kaimuose lietuvių kalba intensyviai pradėjo nykti XIX a. trečiame ketvirtyje. Jos tyrimo metu seni žmonės dar geriau ar prasčiau mokėję lietuviškai⁷⁸.

2002 ir 2004 m. Lietuvių katalikų mokslo akademijos išleisti Zigmo Zinkevičiaus keturi „Rinktinių raštų“ tomai. Antrojo tomo dalis skirta Pietryčių Lietuvos tematikai. Čia sudėti tokie straipsniai arba jų santraukos kaip „Lenkų kalbos atsiradimas Lietuvoje“ (1979), „Восточная граница распространения литовского языка в прошлом по данным топонимики“ („Lietuvių kalbos paplitimo rytinė riba praeityje remiantis toponimikos duomenimis“) (1985), „Kaip prasidėjo lenkų migracija į Lietuvą“ (1988), „Kalbų kaita Pietryčių Lietuvoje“ (1991); „Pietryčių Lietuva nuo seniausių laikų iki mūsų dienų“ (1993); „Die Sprachsituation in Ostlitauen in Vergangenheit und Gegenwart“ („Rytų Lietuvos kalbinė situacija praeityje ir dabar“) (1994); „Medininkai ir lietuvių kalba“ (1995); „Kuo ypatingas Vilniaus kraštas?“ (2000); „Dar kartą apie lenkų kalbos atsiradimą Lietuvoje“ (2000) ir kt. Visuose juose yra nagrinėjami, remiantis kalbos

77 Zinkevičius Z. *Lietuvių tautos kilmė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005, p. 274–275.

78 Zinkevičius Z. *Lietuviai. Praeities didybė ir sunykimas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2013, p. 188.

mokslo metodais, Pietryčių Lietuvos ir Vilniaus krašto kalbiniai procesai, kur dėl polonizacijos susidarė dabartinė Lietuvos lenkų etninė grupė.

Lietuvos lenkų tapatumo formavimosi ištakos ir veiksniai

Mykolo Romerio studijoje „Lietuva: studija apie Lietuvų tautos atgimimą“⁷⁹ aprašoma tuo metu tautinė padėtis buvusioje LDK. Studijoje nagrinėjamas lietuvių tautinis atgimimas XIX a. ir stiprėjanti tautinė savivoka. Labai vaizdingai aprašomas polonizacijos procesas. Tai yra unikalūs šaltiniai, leidžiantys pažinti tuometinę tautinę ir politinę LDK visuomenės savivoką – tai neabejotinai svarbu nagrinėjant Lietuvos lenkų tapatumą. Daug informacijos apie tuometinę politinę, tautinę, kultūrinę ir kitokią padėtį galima sužinoti iš Mykolo Romerio dienoraščių, kurie šiuo metu yra leidžiami atskirais tomiais.

Apie Lietuvos lenkų kilmės teorijas ir iš to išplaukiančias pasekmes savo įžvalgas 1933 m. išdėstė Mykolas Romeris veikale „Dwie teorie o Polakach litewskich“⁸⁰. Jame jis iš esmės kritikuoja dar ir dabar vyraujančias nuostatas dėl Lietuvos lenkų. Šiuose pamąstymuose labai vaizdingai atsiskleidžia Lietuvos lenkų psichologinis dvilypumas ir iš to kylančios žmogiškosios kančios. Jis pirmiausia ryžtingai atmeta tezę, teigiančią, kad Lietuvos lenkai yra Lenkų tautos dalis, nes Lietuvos lenkai nėra atskilusi ir Lietuvoje apsigyvenusi lenkų tautos dalis. Pagrindinis šios tezės trūkumas yra tas, kad ignoruojamas polonizacijos procesas. Čia, kaip teigia M. Romeris, jei ir galima kalbėti apie kokį nors atskilimą, tai greičiau apie tai, kad Lietuvos lenkai yra atskilusi Lietuvų tautos dalis. Antroji tezė, kad Lietuvos lenkai yra „lenkiškai kalbantys lietuviai“, anot M. Romerio yra priešinga pirmajai tezei, tačiau taip pat netiksli, nes „paskandina“ juos lietuviškoje terpėje, nepalikdama juose nieko psichologiškai atskiros. Abi šios tezės, kaip rašo M. Romeris, nepajėgia apimti Lietuvos lenkų psichologinės esmės kaip atskiros psichologinio tipo. Pirmoji tezė paverčia Lietuvos lenkus kolonistais, kitus palikdama visiškai lituanizacijai, o antrosios tezės pasekmė yra visiškas susiliejimasis su etnine lietuvių tauta ir kitų išvykimas į Lenkiją.

79 Romeris M. *Lietuva: studija apie Lietuvų tautos atgimimą*. Vilnius: Versus Aureus, 2006.

80 Michał Romer. *Dwie teorie o Polakach litewskich*. *pogon.lt*, 2010. [žiūrėta 2014-03-25]. <<http://pogon.lt/historia/292-michal-romer-dwie-teorie-o-polakach-litewskich.html>>.

Apie Lietuvos lenkų dvilypę tapatybę, kuriantis nepriklausomoms Lietuvai ir Lenkijai, XX a. pradžioje yra rašęs Andrzejus Puksztas straipsnyje „Svajonės atkurti Abiejų Tautų Respubliką XX a. pradžioje, arba dar kartą apie dvilypę lenkų ir lietuvių tautinę savimonę“⁸¹. Straipsnyje, remiantis istoriniais šaltiniais, atskleidžiama LDK teritorijos bajorijos dvilypė tautinė savimonė ir su tuo susiję sunkumai, kai reikėjo apsispręsti, kurią pusę palaikyti, kuriantis nepriklausomai Lietuvai ir Lenkijai. Kaip aiškiausias pavyzdys gali būti pateiktas brolių Narutavičių likimo tragizmas, kai vienas tapo atsikūrusios Lenkijos prezidentu, o kitas – Vasario 16-osios akto signataru.

Rimantas Miknys kelia hipotezę, kad XX a. pradžioje Lietuvos lenkai buvo naujai besikurianti tauta. Deja, dėl kylančio nacionalizmo ir vienoje, ir kitoje pusėje natūrali raida buvo sutrikdyta ir Lietuvos lenkai turėjo rinktis arba vieną arba kitą tapatybę⁸².

Visą straipsnių ciklą apie Pietryčių Lietuvą pokario laikotarpiu yra paskelbusi Vitalija Stravinskienė. Straipsniai apima plačią tematiką nuo repatriacijos iki švietimo klausimų. Nors šie straipsniai nenagrinėja Lietuvos lenkų tapatumo klausimų, tačiau juose yra labai daug netiesioginės svarbios informacijos, leidžiančios geriau suprasti tuo metu egzistavusią padėtį, kuri neabejotinai vienaip ar kitaip turėjo įtakos dabartiniam Lietuvos lenkų tapatumui. Straipsniuose pateikiama daug informacijos apie tuomet egzistavusias nuostatas, kurių ir dabar galime aptikti kokybiniuose tyrimuose. Būtent šiuose straipsniuose gerai atsiskleidžia Lietuvos lenkų kryptinga rusifikacija bei priešprieša lietuviams – to padarinius matome ir dabar. Šią padėtį gerai iliustruoja 2010 m. išspausdintas straipsnis „Tarpetniniai lenkų ir lietuvių santykiai Rytų ir Pietryčių Lietuvoje 1953–1959 m.“⁸³ Straipsnyje atskleidžiama, kaip, priklausomai nuo Centrinės valdžios ideologijos interpretavimo, vykdavo vadovaujamų postų skirstymas šiame regione. Vienu laikotarpiu daugiau buvo skiriama lietuvių, kitu – lenkų. Dėl len-

81 Puksztas A. Svajonės atkurti Abiejų Tautų Respubliką XX a. pradžioje, arba dar kartą apie dvilypę lenkų ir lietuvių savimonę. *Baltijos regiono kultūra ir istorija: Lietuva ir Lenkija. Politinė istorija, politologija, filologija*. Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, 2008, p. 123–133.

82 Miknys R. Lietuvos lenkai: neįvykusi tauta ar tautinė mažuma? *Voruta*, 2011 m. spalio 22 d., Nr. 20 (734) ISSN 1392-0677, p. 5.

83 Stravinskienė V. Tarpautiniai lenkų ir lietuvių santykiai Rytų ir Pietryčių Lietuvoje 1953–1959 m. *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, 2010, t. 77, p. 42–51.

kų „klausimo“ netgi išsiskyrė LKP CK pirmojo sekretoriaus A. Sniečkaus bei LSSR Ministrų Tarybos ir Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo vadovų M. Gedvilo ir J. Paleckio požiūriai. Be to, į šį kraštą dėl ekonominio ir kultūrinio atsilikimo „kadrai“ iš kitų rajonų nenorėdavo vykti. Straipsnyje teigiama, kad lenkai rusų tautybės sovietinės valdžios atstovus vertindavo kaip stabilumo garantą, o lietuvių baimintasi. Kitame 2013 m. išspausdintame straipsnyje „Lenkija ir Lietuvos lenkai: 1944–1953 m.“⁸⁴ teigiama, kad lenkų padėtis Pietryčių Lietuvoje gerėjo ne be Lenkijos pastangų. Lenkijoje buvo domimasi lenkų padėtimi Lietuvoje. Įtaka buvo daroma per atskirus aukštus postus užimančius lenkų tautybės asmenis. Repatriacijai skirti keli klausimai. 2006 m. išspausdintas straipsnis „Lenkų repatriacija į Lenkiją: 1944–1947 metai“⁸⁵, 2007 m. – straipsnis „Rytų ir Pietryčių Lietuvos gyventojų repatriacija į Lenkiją (1944 m. pabaiga – 1947 m.)“⁸⁶. Straipsniuose nagrinėjamas repatriacijos procesas, jo organizavimas. 2008 m. pasirodė straipsnis „Gyventojų repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją 1944–1947 m.: turto ir materialinių vertybių išsigabenimo klausimai“⁸⁷, 2009 m. – „Sovietinis saugumas ir repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją (1956–1959)“⁸⁸. 2011 m. išspausdintas straipsnis „Lenkų švietimas Rytų ir Pietryčių Lietuvoje: 1947 m. antra pusė – 1947 m.“⁸⁹

2009 m. išleistas Gintauto Šapokos sudarytas straipsnių ir dokumentų rinkinys „Lenkinimo politika Vilniuje“⁹⁰, kuriame pateikiami archyviniai dokumentai nuo tarpukario iki sovietinės valdžios vykdytos politikos Vilniaus krašte, kuri iš esmės nebuvo palanki lietuvybei. Sovietiniu laikotarpiu nušviečiama išsiskirianti tuometinių Lietuvos kultūros veikėjų, tokių

84 Stravinskienė V. Lenkija ir Lietuvos lenkai: 1944 – 1953 m. *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, 2013, t. 89, p. 31–38.

85 Stravinskienė V. Lenkų repatriacija į Lenkiją 1944 – 1947 metais. *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, 2006, t. 63, p. 34–44.

86 Stravinskienė V. Rytų ir Pietryčių Lietuvos gyventojų repatriacija į Lenkiją (1944 m. pabaiga – 1947 m.). *Lituanistika*, 2007, t. 69. Nr. 1, p. 36–50.

87 Stravinskienė V. Gyventojų repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją 1944 – 1947 m.: turto ir materialinių vertybių išsigabenimo klausimai. *Lituanistika*, 2008, t. 54. Nr. 4 (76), p. 17–30.

88 Stravinskienė V. Sovietinis saugumas ir repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją (1956 – 1959). *Lituanistika*, 2009, t. 55. Nr. 1–2 (77–78), p. 26–37.

89 Stravinskienė V. Lenkų repatriacija į Lenkiją 1944 – 1947 metais. *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, 2011, t. 82, p. 14–23.

90 *Lenkinimo politika Vilniuje. Straipsniai ir dokumentai*. Sud. Šapoka G. Vilnius: Žaltvykslės knygos, 2009.

kaip Antanas Vienuolis, Antanas Venclova ir tuometinis faktinis Tarybų Lietuvos vadovas Antanas Sniečkus, nuomonė. A. Sniečkaus nuomonė buvo paremta išimtinai ideologine vizija. Remiantis visa istorine raida ir Vitalijos Stravinskienės straipsniu „Lenkija ir Lietuvos lenkai 1944–1953 m.“, kai Lietuvos delegacija atvyko į Liubliną derėtis visiškai nepasiruošusi⁹¹, matyti, kokia silpna buvo Lietuvos tuometinio politinio elito valstybingumo savimonė, nes, kaip teigia V. Stravinskienė, ir emigracinė vyriausybė Londone, ir prosovietinė Lenkijos vyriausybė rūpinosi kultūros vertybių grąžinimu, tuo tarpu tik nedaugelis Tarybų Lietuvoje suprato būtinybę išsaugoti tas vertybes Lietuvoje⁹².

Studijos, straipsniai ir straipsnių rinkiniai, susiję su Pietryčių Lietuvos problematika, apimantys šio regiono ir Lietuvos lenkų tapatumo klausimus

1990 m. Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas išleido straipsnių rinkinį „Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai“⁹³. Šiame leidinyje yra Arvydo Matulionio straipsnis apie Pietryčių Lietuvos gyventojų politines orientacijas. Straipsnio medžiaga rodo, kad tuo metu Lietuvos lenkai nebuvo labai palankiai nusiteikę Lietuvos nepriklausomybės atžvilgiu. Tik 19 proc. lenkų Lietuvos valstybingumą suvokė kaip visiškai nepriklausomą valstybę (38–39 p.). Iš to išplaukia ir kitos išvados, rodančios, kad tik 11 proc. Lietuvos lenkų prisidėtų prie Lietuvos nepriklausomybės įtvirtinimo ir net 32 proc. – ne (41 p.); 10 proc. palaikė Lietuvos nepriklausomybę, o 27 proc. – ne (42 p.).

1993 m. Valstybinis leidybos centras išleido straipsnių rinkinį „Lietuvos rytai“⁹⁴, sudarytojai – K. Garšva ir L. Grumadienė. Leidinio struktūra yra suskirstyta į keturias dalis. Pirmoji dalis pavadinta „Kalba. Tautinė

91 Stravinskienė V. Lenkija ir Lietuvos lenkai: 1944 – 1953 m. *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, 2013, t. 89, p. 34.

92 Stravinskienė V. Lenkų išvykimas iš Vilniaus 1944 – 1947: Kultūrinių vertybių klausimas. *Lietuvos istorijos metraštis*, 2006, t. 2, p. 137–154.

93 *Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai*. Red. kolegija A. Matulionis. Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas. Vilnius, 1990.

94 *Lietuvos Rytai*. Sudarytojai K. Garšva ir L. Grumadienė. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993.

savimonė“. Antroji dalis – „Istorija. Teisė“, trečioji – „Sociologija“ ir ketvirtoji – „Dokumentai“. Dalys, kurios yra svarbios tyrinėjant Lietuvos lenkų tapatumą, yra pirmoji ir trečioji. Pirmoje dalyje pateikiami straipsniai apie Baltų kalbinio arealo kitimą istoriniais laikotarpiais (Z. Zinkevičius) bei XX a. ir dabartinė kalbinė padėtis šiame regione (A. Vidugiris, V. Čekmonas, L. Grumadienė), vietovardžius (A. Vanagas), polonizacijos procesas Lietuvoje (P. Gaučas) ir Lietuvos lenkų tautinės savimonės niuansai (V. Čekmonas). Trečioje dalyje „Sociologija“ yra pateikiami įvairūs sociologiniai tyrimai apie tautiškai mišrias šeimas (P. Kalnius), gyventojų migraciją šiame regione (A. Eigirdas), tautinių santykių vertinimus (I. Trinkūnienė), vertybines (V. Kasparavičienė) ir pilietines kultūrines nuostatas (E. Krukauskienė).

1994 m. Lietuvos ir Lenkijos statistikos institucijos⁹⁵ ėmėsi etnosociologinio lenkų Lietuvoje ir lietuvių Lenkijoje tyrimo, kurio rezultatai buvo paskelbti 1995 m. leidinyje „Lenkai Lietuvoje – lietuviai Lenkijoje – 1994“⁹⁶. Iš tyrimo metodologijos aprašymo matyti, kad tuo metu dar vyravo abipusis nepasitikėjimas, nes susitarta, kad lietuviai stebės tyrimo eigą Lenkijoje, o lenkai – Lietuvoje. Tyrimas daugiausia dėmesio skyrė tautinio tapatumo aspektams, klausimams dėl palankumo kitoms šalims ir tautoms, kas galėtų atspindėti tam tikrą politinio tapatumo dalį, bei socialiniams ekonominiams klausimams. Šiame tyrime galima išvelgti, kad jau tuomet lenkai siekė įsiliesti į Lietuvos visuomenę, nes, kaip rodo tyrimas, net 52,2 proc. Lietuvos lenkų nurodė, kad pageidautų vaikus mokyti lietuvių kalba (34 psl.).

1995 m. Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas išleido kolektyvinę monografiją „Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys“⁹⁷. Monografija suskirstyta į keturis skyrius: Vilniaus gyventojų sudėtis, tautiniai santykiai ir vertinimai; Valstybė ir tautinis tapatumas; Dvasinės vertybės ir požiūriai; Gyvenimo perspektyvos. Tyrime pateikiama medžiaga iš 1989 m. ir 1993 m. surinktų duomenų. Iš jų matyti, kad vilniečių tautiniai santykiai „šil-

95 Lietuvos tokia institucija yra „Lietuvos statistikos departamentas prie LRV“, o Lenkijoje „Główny Urząd Statystyczny“ („Vyriausioji statistikos valdyba“).

96 *Lenkai Lietuvoje lietuviai Lenkijoje 1994*. Varšuvos statistikos leidinių įmonė. Vilnius–Varšuva, 1995.

97 *Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys*. Red. kolegija E. Krukauskienė. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1995.

tėja“, lietuviai nebėra vadinami nacionalistais, gerėja lietuvių statusas. Iš antrojo skyriaus matyti, kad Lietuvos lenkai labiausiai tapatinasi su lietuvių tauta ir Lietuva. Vilniečiai lenkai mažiau pasižymi istorine atmintimi. Daugiau kaip pusė Vilniaus lenkų mokėsi ne lenkų mokyklose. Tyrime matyti, kad etninės raiškos elementai tuo metu tarp Vilniaus lenkų buvo labai silpni, tik trečdalis nurodė savo tautos liaudies dainas. Trečioje dalyje pateikiami duomenys apie vertybines orientacijas, hierarchiją, jų vertinimą, taip pat žiniasklaidos preferencijas.

1996 m. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas išleido straipsnių rinkinį „Paribio Lietuva: Sociologinė Paribio gyventojų integravimosi į Lietuvos valstybę apybraiža“⁹⁸. Leidinio sudarytojas ir atsakingasis redaktorius – Romualdas Grigas. Kaip teigiama įžangoje, buvo siekiama išnagrinėti Lietuvos paribio rajonų gyventojų integravimąsi į atsikūrusią Lietuvos valstybę. I. Šutinienės straipsnyje „Istorinė paribio gyventojų sąmonė ir jų integracija Lietuvos valstybėje“ pateikiami duomenys apie Lietuvos tautinių mažumų kolektyvinę atmintį, kaip jie vertina tam tikrus įvykius, asmenybes. Iš jų galima matyti, kiek Lietuvos tautinių mažumų istorinis tapatumas sutampa su lietuvių istoriniu tapatumu. Tai leidžia daryti prielaidas, kad egzistuoja bendras tapatumas, t. y. egzistuoja tam tikras integracijos laipsnis. Anot autorės, duomenys leidžia teigti, kad šie skirtumai nėra dideli, mažumos tiesiog linkusios bendrąją istorijos pasakojimą papildyti savais elementais ir akcentais. I. Juozeliūnienės straipsnyje „Kolektyvinis ir individualusis tapatumas“ nagrinėjamas Lietuvos etninių mažumų kolektyvinis ir individualus tapatumas, kuris iš jų stipresnis kaip sociopolitinės charakteristikos. Straipsnyje teigiama, kad Lietuvos lenkų yra labai stiprus kolektyvinis tapatumas, jie „yra vienintelė tautinė grupė, kur kolektyvinis polinkis viršija individualizmo nuostatas“, jų yra „menkas domėjimasis savo asmenybe“. Kaip nurodoma straipsnyje, darytina išvada, kad Lietuvos lenkų kolektyvinis tapatumas yra labai aktualizuotas, o individualus tapatumas nukreiptas į bendrumą su etnine grupe, o ne domėjimasis savuoju „aš“. Alvydo Karaliaus straipsnyje „Paribio gyventojų pasaulėvaizdžio savitumai“ teigiama, kad „Lenkų pasaulėvaizdyje aukščiausios vertybės yra tikėjimas Dievu, tarnavimas Lenkijai, šeima ir dora, turtas ir pinigai; mažiau svarbios – bendruomenė, darbas.“ Lietuvos lenkai daug dėmesio skiria

98 *Paribio Lietuva: sociologinė Paribio gyventojų integravimosi į Lietuvos valstybę apybraiža*. Red. kolegija R. Grigas. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1996.

mažumų teisėms, mano, kad dėl to turi būti ribojamos daugumos teisės. Vytauto Šlapkausko straipsnyje „Paribio bendrijų reikšmė gyventojų integracijai į Lietuvos valstybę“ rašoma, kad pietryčių Lietuvos kaimuose „telkiančio bendrumo stinga“, kad „šiuose kaimuose gyvena gana pasyvios grupės, kurias skiria skirtinga tautinė priklausomybė“, kad „vienintelė sritis, kurioje šie gyventojai yra aktyvus – religinis gyvenimas“. Išvados pažymima, kad „kuo homogeniškesnė bendrija gyventojų tautybės požiūriu, tuo stipresnė, tuo aktyvesnis jos gyvenimas“. Čia stipriau yra tapatinamasi su regionu. Sauliaus Būtvyčio straipsnyje „Paribio gyventojų socialinių požiūrių ypatumai“ nagrinėjamas požiūris į valstybę ir pasitenkinimas gyvenimu joje. Čia taip pat teigiama, kad paribio gyventojai visuomeniškai neaktyvūs, išskyrus religines bendruomenes, domėjimasis valstybe čia menkas. Nagrinėjant pasitenkinimą gyvenimu valstybėje, matyti, kad Lietuvos lenkai buvo labiausiai patenkinti gyvenimu sovietiniais laikais. Išvados teigiama, kad ne visada apgalvotos ir tinkamai įgyvendintos reformos turėjo neigiamų pasekmių Paribio gyventojų integracijai. Loretos Kuzmickaitės straipsnyje „Migraciniai procesai ir paribio gyventojų nuostatos išvykti iš Lietuvos“ apžvelgiamos migracijos sovietiniu laikotarpiu. Lietuvos lenkai mažiausiai norėtų išvykti iš Lietuvos. Straipsnyje sakoma, kad nuostatos migruoti turi ekonominį pagrindą. R. Grigo straipsnyje „Socialinių įtampų laukai“ pateikiami įvairių socialinių įtampų židiniai, kuriuos valdžia turėtų spręsti, siekdama darnos valstybėje. Čia išskiriami ekonominiai, politiniai, etnokultūriniai, doroviniai, demografiniai ir kiti įtampų laukai. Lenkakaliai Lietuvos gyventojai sunkiau išgyveno ekonomines transformacijas, labiau nuo jų nukentėjo. Tai greičiausiai lėmė jų atsainų santykį į nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą. Juozo Lakio straipsnyje „Mokyklų kontingento pokyčiai etnokultūrinių procesų kontekste“ nagrinėjamas kalbinis mokyklų ir mokinių pasiskirstymas Pietryčių Lietuvoje. Iš analizės aiškiai matyti, kad nepriklausomybės pradžioje didžiausią kontingentą sudarė rusų klasės, po to sekė lenkų ir lietuvių. Tačiau vėliau, iki 1996 m., labiausiai sumažėjo rusų klasių kontingentas, o padidėjo lenkų ir lietuvių klasių kontingentas. Kaip pagrindiniai motyvai nurodomi tėvų noras, kad vaikai mokytųsi gimtąja kalba arba – valstybine kalba.

2002 m. Socialinių tyrimų institutas ir Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės išleido straipsnių

rinkinį „Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika“⁹⁹. Leidinys suskirstytas į tris dalis: etniniai procesai, demografinė situacija ir kultūros ir švietimo problemos. Pirmoje dalyje „Etniniai procesai globalizacijos sąlygomis“ Romualdo Grigo straipsnyje „Lietuvių pilietinės ir tautinės sąmonės formavimosi ypatumai (socioistorinis aspektas)“ vaizdingai aprašoma lietuvių tautinės ir valstybinės savivokos raida nuo maždaug Liublino unijos iki naujųjų laikų. Teigiama, kad lietuvių tautinė savivoka stiprėjo natūralia eiga, tačiau tam smarkiai sutrukdė carinės Rusijos imperijos vykdyta rusifikacijos politika. Dėl to liaudis, priešindamasi rusifikacijai, atsvaros ieškojo lenkų kultūroje ir taip polonizavosi. Dėl to atsirado pleištas tarp elito ir valstietijos. Tai lėmė valdžios nutolimą nuo liaudies ir šio reiškinių pasekmes jaučiame iki dabar. A. Vosyliūtės straipsnyje „Kaimo bendruomenė: gyvensenos bruožai“ teigiama, kad „ankstesniais laikotarpiais Rytų Lietuvos socialinei erdvei buvo būdingi dvarai kaip tam tikra ūkininkavimo ir aplinkinių kaimų žmonių sutelkimo bei gyvensenos forma, savotiška socialinė ekonominė bendrija“ ir tai dabar atsispindi žmonių gyvenimo istorijose. Antroje leidinio dalyje „Krašto demografinė situacija. Gyvenimo lygis ir gyventojų užimtumas“ iš D. Tureikytės straipsnyje „Rytų Lietuvos gyventojų kelionių maršrutai ir nuostatos į migraciją darbo tikslais“ pristatyto tyrimo matyti, kad Rytų Lietuvos gyventojai daugiausia keliauja į Lenkiją ir NVS šalis. Pagrindinis kelionių tikslas – giminių ir giminių kapų lankymas. Be to, šio regiono gyventojai sėslūs nei kiti Lietuvos gyventojai ir ne taip linkę vykti dirbti į užsienį. V. Kazlauskienės straipsnyje „Rytų Lietuvos gyventojų požiūris į mišrias santuokas“ teigiama, kad lenkams labiau nei lietuviams bauginanti yra santuoka su kitos rasės asmeniu, tačiau atlaidesnis požiūris į santuoką su kitataučiu. Lenkams daug svarbiau nei lietuviams ar kitų tautybių žmonėms, kad nebūtų tuokiamasi su kito tikėjimo žmogumi. Be to, lenkai priešiščiau nei lietuviai žiūri į santuoką su kitų šalių piliečiais. P. Stankevičiaus straipsnio „Rytų Lietuvos gyventojų gyvenimo lygio vertinimas“ išvadosse teigiama, kad dauguma Rytų Lietuvos gyventojų dėl savo padėties kaltina valdžią, o svarbiausios skurdo priežastys tokios pačios kaip ir kituose Lietuvos regionuose. Iš A. Čiužo straipsnio „Užimtumo ir

99 *Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika*. Red. kolegija A. Čiužas ir kt.; Vilnius: Socialinių tyrimų institutas ir Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2002.

nedarbo problemos Rytų Lietuvoje vertinimas“ (2001) duomenų matyti, kad didžiausias nedarbas yra Šalčininkų rajone. Trečioje leidinio dalyje „Kultūros ir švietimo problemos“, I. Trinkūnienės straipsnyje „Rytų Lietuvos etninės kultūros plėtros gairės“, apžvelgiama Rytų Lietuvos etninės kultūros būklė, esamą padėtį nulėmusios priežastys. Teigiama, kad čia iki šiol išsaugotas tradicinės kultūros senasis klotas. J. Trinkūno straipsnyje „Paribio krizinės bendrijos Rytų Lietuvoje“ teigiama, kad „etninės įtampos veiks krašto žmonių psichologiją, (...). Tačiau šiam kraštui būdingi krizinės bendrijos bruožai, taigi ir žmonių etninė psichologija yra krizinė“. Tai siejama su greitai irstančia šio regiono socialine, ekonomine ir tradicine sanklada. E. Krukauskienės straipsnyje „Religinių nuostatų pobūdis Rytų Lietuvoje“ teigiama, kad rytinėje Lietuvoje dauguma išpažįsta Romos katalikų tikėjimą, tačiau lenkai labiau nei lietuviai arba rusai yra nepatenkinti religinio gyvenimo būkle. Lenkai dažniau nei lietuviai lanko bažnyčią, tai gali būti tautinio susitelkimo apraiška. Lietuviams artimesnė deistinė Dievo samprata, o lenkai ir rusai dažniau nurodo materialistinei pasaulėžiūrai artimesnę Dievo sampratą. Vilniečiams lenkams taip pat priskiriama parodomąjo pobūdžio religinės savivokos forma. Tai paaiškinama kaip tautinės ir religinės savivokos palaikymas per bendruomeninį aktyvumą.

2003 m. pasirodė Natalijos Kasatkinos ir Tado Leončiko monografija „Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga“¹⁰⁰. Studijoje pateikiama plati teorinė tautinių mažumų sampratos, klasifikacijos ir adaptacijos apžvalga. Teigiama, kad tarp Lietuvos lenkų stiprus tapatinimasis su Lietuvos lenkų kategorija, o teritorinis matmuo tai atskleidžia. Tarp „tipiškų“ lenkų matomos atsiribojimo (separatizmo) nuostatos (p. 91–92, 119). Vis dėlto lenkai nemano, kad sėkmingas šeimyninis gyvenimas priklauso nuo tautybės, mažiau svarbu ir politinių pažiūrų bendrumas (p. 98) ir čia yra didžiausias susigiminiavimas su lietuvių tautybės asmenimis (p. 123). 1999 m. duomenimis, lenkai aktyviausiai eitų ginti savo šalies – 60 proc., lietuviai – tik 48 proc., rusai – 38 proc. Daroma prielaida, kad Lietuvos lenkai yra pakankamai integruoti (p. 192). Studijos pabaigoje teigiama, kad lenkai nesiskiria nuo lietuvių daugeliu nuomonių, todėl į lietuvius yra „panašesni“ nei kitos grupės (p. 202–203).

100 Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

2011 m. buvo išleista ENRI-East projekto, vykdyto 2008–2011 m., dalis apie lenkų mažumą Lietuvoje¹⁰¹, kurioje buvo tyrinėtas jų tapatumas. Tyrimas susideda iš kokybinės ir kiekybinės dalies. Iš tyrimo medžiagos matyti, kad Lietuvos lenkai asmeniškai diskriminacijos nėra pajutę, tačiau jaučia ją politiniu lygmeniu. Tai susiję su tam tikrais LLRA reikalavimų įgyvendinimais. Tyrimo išvados yra tokios, kad didžioji dalis Lietuvos lenkų namų aplinkoje vartoja lenkų kalbą, turi stiprų regioninį identitetą, siejamą su Vilniaus kraštu ir Lietuva, ir silpną europinį identitetą. Lenkija didelio emocinio ryšio nesukelia. Remdamosi šiuo tyrimu Monika Frėjutė-Rakauskienė ir Kristina Šliavaitytė parengė straipsnį „Rusai, lenkai, baltarusiai Lietuvoje: lokalaus, regioninio ir europinio identitetų sąsajos“¹⁰². ENRI-East projekto tyrimas labai panašus į tyrimą, kurį atliko Mykolo Romerio universiteto mokslininkai pagal LMT paraišką (registracijos Nr. VAT-12066). Skirtumas tik tas, kad LMT finansuojamo tyrimo tikslas truputį platesnis ir apima politinio tapatumo aspektą, siekiant išsiaiškinti Lietuvos lenkų vidaus politikos nuostatas ir santykį su Lietuvos lenkų rinkimų akcija.

Du straipsnius apie Lietuvos lenkų tapatybę yra paskelbęs Darius Daukšas – 2008 m. „Pase įrašytoji tapatybė: Lietuvos lenkų etninio/nacionalinio tapatumo trajektorijos“¹⁰³ ir 2012 m. „Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonose“¹⁰⁴. Straipsnyje „Pase įrašytoji tapatybė: Lietuvos lenkų etninio / nacionalinio tapatumo trajektorijos“ aptariamas Lietuvos lenkų tapatumo konstravimas. Teigiama, kad kalba Lietuvos lenkams nėra esminis tapatumo bruožas, tačiau daug dėmesio skiriama lokališkumui ir genealogijai. Daroma išvada, kad kadangi dauguma tapatumo elementų nėra pakankamai tvirti, tai „įrašas pase – tai „garantas“, kai kiti tapatinimosi elementai nėra tokie garantuoti“ (p. 67).

101 ENRI-East Research Report #8: **The Polish Minority in Lithuania**. Red. kolegija A. Matulionis ir kt. *Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe*, Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2011.

102 Frėjutė-Rakauskienė M., Šliavaitytė K. Rusai, lenkai, baltarusiai Lietuvoje: lokalaus, regioninio ir europinio identitetų sąsajos. *Etniškumo studijos*, 2012, t. 1/2, p. 126–144.

103 Daukšas D. Pase įrašytoji tapatybė: Lietuvos lenkų etninio/nacionalinio tapatumo trajektorijos. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, t. 8, p. 57–72.

104 Daukšas D. Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonose. *Lietuvos etnologija: Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2012, t. 21, p. 167–193.

Tai reiškia, kad Lietuvos lenkų tapatumą ganėtinai smarkiai veikia valstybės institucijų homogenizuojantis procesas, kuris tampa „antrąja prigimtimi“. Kitame straipsnyje „Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas *ribinėse zonosė*“ Lietuvos lenkų tapatumas nagrinėjamas per *ribinių zonų* teorinę prizmę, t. y. kai tam tikra teritorija istorijos tėkmėje priklausė kelioms valstybėms. Iš straipsnio medžiagos galima įžvelgti, kad tai kaip tam tikras papildomas veiksnys, komplikuojantis Lietuvos lenkų saviidentifikaciją. Jis labai priklauso nuo amžiaus ir, kaip išvadose teigiama, senesnioji karta kvestionuoja Vilniaus krašto priklausymą Lietuvai, o jaunesnioji karta daugiau remiasi pilietybės kriterijumi. Šis straipsnis patvirtina ankstesnio straipsnio prielaidą ir lenko korta yra suprantama kaip įrodymas, jog asmuo yra lenkas (p. 188).

Dar viename Dariaus Daukšo straipsnyje „Dominuojantis nacijos, teritorijos ir valstybės diskursas lietuviškoje 1988–1991 m. periodikoje“¹⁰⁵ apžvelgiama, kaip Lietuvos lenkų tapatybę 1988–1991 m. spaudoje konstruoja lietuviai ir lenkai. Iš tyrimo matyti, kad lietuviai bendriausia prasme Lietuvos lenkus laiko nutautėjusiais lietuviais, kurie šiuo metu yra lenkalbiai, o lenkiškoji spauda remiasi kitais argumentais, teigiant, kad pirmieji gyventojai LDK teritorijoje nebuvo baltai. Kaip faktas, įtvirtinantis Lietuvos lenkų gyvenimą šiose žemėse nuo amžių, naudojama senųjų kapių lenkiškos pavardės.

Lenkų tapatybę Klaipėdos mieste tyrė Rimantas Sliužinskas straipsnyje „Regioninės tapatybės apsisprendimo trajektorijos Klaipėdos tautinių mažumų gretose: lenkų atvejis“¹⁰⁶. Išvadose autorius teigia, kad Klaipėdos lenkų tapatybė visiškai skiriasi nuo Vilnijos lenkų tapatybės, kad Klaipėdoje nejauciamas „didžialenkiškumas“.

Pilietinio ir tautinio lietuvių, Lietuvos lenkų ir rusų moksleivių tapatumo tyrimus atliko ir 2006 m. straipsnyje „Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos“¹⁰⁷ paskelbė Asta Ranonytė.

105 Daukšas D. Dominuojantis nacijos, teritorijos ir valstybės diskursas lietuviškoje 1988 – 1991 m. periodikoje. *Liaudies kultūra*, 2011/5 (140), p. 7–16.

106 Sliužinskas R. Regioninės tapatybės apsisprendimo trajektorijos Klaipėdos tautinių mažumų gretose: lenkų atvejis. *Logos*, 73, 2012, p. 122–131 [žiūrėta 2014-04-22]. <http://litlogos.eu/L73/Logos_73_122_131_Sliuzinskas.pdf>.

107 Ranonytė A. Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 2006, t. 16, p. 63–73.

Tyrimas rodo, kad lenkiškose mokyklose tik 65,7 proc. Lietuvos lenkų moksleivių tapatinasi su lenkų tautine grupe ir kad lenkiškose mokyklose daugiausia moksleivių (20,4 proc.) tapatinasi su lietuvių tautine grupe. Lenkams, kaip ir lietuviams, tautybė yra vienodai svarbi, atitinkamai 71,5 proc. ir 71,1 proc.

Kiek kitoks tyrimas su moksleiviais buvo išspausdintas vėliau 2007 m. straipsnyje „Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje“¹⁰⁸. Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti, kiek lietuviams, lenkams ir rusams tautybė ir kalba susijusi su tautine savimone. Atsakymo buvo ieškoma remiantis prielaida „kas man artima, atskleidžia ir mane patį“. Tyrimas buvo atliekamas naudojant daugiamačių skalių metodiką. Tyrimo išvadose autoriai rašo, kad „Lenkų tautinė savivoka savyje telkia ne vien lenkų tautybės ir kalbos požymius, bet ir priešišką nusiteikimą lietuviškumui“.

108 Norvilas A., Valskytė-Janušaitienė I. Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje. *Psichologija*, 2007, t. 36, p. 7–21.

LIETUVOS LENKŲ TAUTINĖS MAŽUMOS SPAUDOS LEIDINIŲ TURINIO ANALIZĖ

Išnagrinėjus Lietuvos lenkų spaudą, leistą Lietuvoje nuo 2004 iki 2013 m., darytinos išvados, kad daugiausia dėmesio joje skiriama šioms problemoms: žemės grąžinimui teisėtiems šeimininkams Vilniuje ir Vilniaus krašte; pavardžių rašymui lietuviškuose dokumentuose lenkiškais rašmenimis; tautinių mažumų mokyklų tinklo optimizavimui; viešųjų užrašų lenkų kalba vartojimui Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose; lenkų kalbos vartojimui santykiuose su vietos valdžia (Vilniaus ir Šalčininkų rajonų savivaldybėse); lenko kortos išdavimui Lietuvos lenkams ir su tuo susijusioms interpretacijoms; rinkimams į LR Seimą ir savivaldos organus; Lietuvos politinio gyvenimo aktualijoms; Vilniaus ir Šalčininkų rajonų vietos infrastruktūros gerinimui; lietuvių kalbos mokymo programų suvienodinimui tautinių mažumų mokyklose; Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) dalyvavimui valdančiosiose koalicijose Vilniaus miesto savivaldybėje ir LR Seime; Lenkijos ir Lietuvos tarpvalstybiniams santykiams; įvykiams kaimyninėje Baltarusijoje, lenkų bendruomenės šioje šalyje gyvenimui; Lietuvos politiniams įvykiams bei Lenkijos pozicijai jų atžvilgiu; pasaulio Polonijos klausimams; tarptautinio gyvenimo aktualijoms; religijos ir Katalikų bažnyčios gyvenimo klausimams; naujo Tautinių mažumų įstatymo projekto svarstymui; kitoms tautinėms mažumoms, gyvenančioms Lietuvoje; lenkų tautinės mažumos kultūros renginiams Vilniaus krašte; Armijos Krajovos ir Antrojo pasaulinio karo istorijos aptarimui; rinkimų apygardų ribų keitimui; Lietuvos ir Lenkijos akademinės bendruomenės susitikimams aptariant Lietuvos ir Lenkijos santykius.

Darytina prielaida, kad pastaruoju metu ši tautinė mažuma yra nevienalytė kultūriniu požiūriu, tačiau ganėtinai vieninga politiniame gyvenime (Lietuvos politinėje scenoje nepavyko įsitvirtinti kitai politinei jėgai, bandžiusiai atstovauti Lietuvos lenkams – Lietuvos lenkų liaudies partijai). Lietuvos lenkų spaudoje gana dažnai aptinkama nepasitikėjimo Lietuvos tautine dauguma atgarsių, kartais išskiriami du sąlyginiai vektoriai – „mes“ ir „jie“. Be jokios abejonės, toks skirstymas yra nenaudingas nei tautinei

daugumai, nei tautinei mažumai. Pagal svarbą, temas Lietuvos lenkų spaudoje būtų galima išdėstyti tokia seka:

Bene daugiausia dėmesio Lietuvos lenkų spaudoje nagrinėjamoju laikotarpiu skiriama žemės grąžinimui teisėtiems savininkams Vilniuje ir Vilniaus apskrityje. Daugiausia dėmesio šiam klausimui skyrė dienraštis „Kurier Wileński“, rašydamas apie tai bene 20 metų. Apie tai, kad žemės grąžinimo problema Vilniaus krašte prioritetinga, rašė ir kiti Lietuvos lenkų periodiniai leidiniai. Beveik visą laikotarpį nuo Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo apie žemės grąžinimą rašė ir lietuviškoji, ir Lietuvos lenkų spauda.¹⁰⁹ Manoma, kad apie 30 proc. Vilniaus miesto gyventojų yra atgavę savo žemes, kiek daugiau žemės grąžinta Vilniaus krašte.¹¹⁰ Reikia pasakyti, kad straipsniai apie žemės grąžinimą Vilniaus krašte spausdinami nuolat, aprašomos teisėtų savininkų nuoskaudos dėl negrąžinamos žemės, kaltinama (kritikuojama) Vyriausybė ir Seimas dėl nenoro civilizuotai spręsti žemės grąžinimo problemas. Nors nagrinėjama bendra visos šalies padėtis šiuo klausimu, daugiausiai dėmesio ir kritikos sulaukė žemės grąžinimo procedūros Vilniaus mieste, Vilniaus bei Šalčininkų rajonuose. Publikuoti straipsniai apie neteislingai sugrąžintas žemes žmonėms, kurie Vilniaus krašte niekada negyveno. Tokie faktai, žiniasklaidos nuomone, sukuria dar didesnę atskirtį tarp Lietuvos lenkų ir lietuvių.

Nagrinėjamoju laikotarpiu daug dėmesio Lietuvos lenkų leidiniuose skirta politiniam šios tautinės grupės atstovavimui įvairaus lygio valdžios struktūrose. Tai būdinga Lietuvos lenkų rinkimų akcijai (LLRA), kuri Lietuvos lenkų spaudoje tapatinama su visos Lietuvos lenkų grupės interesų reiškėja, kovotoja dėl teisingo įvairių klausimų sprendimo. Nuo šios politinės partijos vykdomos politikos priklauso Lietuvos lenkų įvaizdis. Lietuviška spauda išsako LLRA daug priekaištų ir laiko ją priešišką Lietuvai

109 Nutarusi išspręsti problemą, 2013 m. spalio 4 d. LLRA viešoje erdvėje išplatino pranešimą, kaip, jos manymu, reikėtų tinkamai išspręsti žemės grąžinimo teisėtiems savininkams klausimą. Lietuvos lenkų žiniasklaidoje buvo pranešta, kad Lietuvos lenkų rinkimų akcija Seimui pateikė įstatymo pataisą, kurią priėmus būtų baigtas daugiau kaip 20 metų užtrukęs žemės grąžinimas Vilniaus krašto gyventojams. Pagrindinė siūlomos pataisos mintis yra ta, kad miestuose į grąžinamos žemės fondą būtų įtraukta žemė, kuri valstybės įvairiu metu buvo išnuomota įstaigoms ar firmoms. Be to, LLRA lyderis pateikė pasiūlymą, kad kompensacijoms už negrąžintą žemę galėtų būti pasitelktos lėšos už valstybės parduodamus miškus.

110 Tarasiewicz St. Plan AWPL zakończenia procesu zwrotu ziemi. *Kurier Wileński*, 2013-10-05.

interesų reiškėja, leidžia suprasti ją esant nelojalia Lietuvos valstybei, o beveik visa Lietuvos lenkų spauda LLRA veiklą nušviečia pozityviai, pasitiki šios politinės organizacijos lyderių kalbomis svarbiais šalies ir lenkų tautinės mažumos gyvenimo klausimais. LLRA tradiciškai sudaro daugumą Vilniaus ir Šalčininkų savivaldybių tarybose ir sėkmingai dalyvauja kituose rinkimuose (į Lietuvos Respublikos Seimą, Europos Parlamentą).

Po įvykusių eilinių rinkimų dienraštis „Kurier Wileński“ ir kitos Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonės skelbė straipsnius, kuriuose bandė analizuoti LLRA sėkmę rinkimuose. Panašaus pobūdžio straipsnių galima rasti jau po 2004 m. LR Seimo rinkimų, 2007 m. Savivaldybių tarybų rinkimų, 2008 m. Seimo rinkimų, 2009 m. Prezidento rinkimų, 2009 m. Europos Parlamento rinkimų, 2011 m. Savivaldybių tarybų rinkimų (2011 m. rinkimuose į Vilniaus savivaldybę LLRA iškovojo pirmą vietą ir aplenkė daugelį kitų partijų, tarp jų – Liberalų Sąjūdį ir Lietuvos socialdemokratų partiją) bei 2012 m. rinkimų į Lietuvos Respublikos Seimą. Ši ir kitos Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonės daro išvadą, kad LLRA demonizuoja ma dėl jos vis sėkmingesnio dalyvavimo rinkimuose, gebėjimo tesėti duotą žodį savo rinkėjams.

Pabrėžiama, kad po 2012 m. rinkimų į Lietuvos Respublikos parlamentą LLRA turi aštuonis mandatus Seime ir vieną mandatą Europos Parlamente. Rinkimuose į vietos savivaldos organus LLRA padėtis yra ganėtinai gera. LLRA tarybos narių yra Vilniaus raj., Vilniaus m., Šalčininkų raj., Trakų raj., Švenčionių raj., Visagino m., Širvintų raj. savivaldybėse. Tarybos narių skaičius svyruoja nuo 2 iki 22. Nagrinėjant Lietuvos lenkų žiniasklaidą, galima įžvelgti, kad ji perleidžia politinį tautinės grupės atstovavimą LLRA ir bando pateisinti šios politinės jėgos veiklą Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose bei Vilniaus mieste.

2012 m. Seimo rinkimus dienraštis „Kurier Wileński“ pavadino „istorine sėkme“. Šio dienraščio vedamajame straipsnyje „istoriniais“ šie rinkimai pavadinti todėl, kad pirmą kartą LLRA surinko net 6,1 proc. rinkėjų balsų. LLRA neturėjo konkurentų Vilniaus krašte, į Lietuvos Seimą pateko 8 parlamentarai: penki išrinkti pagal sąrašą, o trys – vienmandatėse apygardose. Ši istorinė sėkmė sudarė galimybę LLRA įkurti savo frakciją Seime bei dalyvauti valdančiojoje koalicijoje. Dienraščio manymu, partija įgavo daugiau įtakos Seime siūlydama įstatymų projektus bei ugdydama politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojus. Dienraštis pabrėžia, kad dirbdama

Seime LLRA buvo ištikima savo programai: daug dėmesio skyrė ekonominei šalies raidai, socialinei apsaugai, gindama tautinių mažumų interesus bei stodama už gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugą. Dienraštis LLRA įvardija kaip partiją, kuri remiasi krikščioniškąja etika bei silpniausių ir neturtingiausių visuomenės narių interesų reiškėja. Dienraščio manymu, LLRA neteisingai puolama lietuviškųjų kairiosios ir liberaliosios pakraipos spaudos leidinių. Anot dienraščio, Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri nėra susitepusi jokiais korupciniais skandalais, o jos valdomi Vilniaus ir Šalčininkų rajonai neįklimpę į skolų liūną. Dėl savo principumo šią partiją remia vis daugiau rinkėjų. Partijos branduolį sudaro 4 tūkstančiai aktyvių partijos narių ir visas būrys simpatikų, dėl kurių pasiaukojamo darbo LLRA pastaruoju metu užėmė deramą vietą Lietuvos politinėje arenoje. Dienraščio manymu, iš tautinės mažumos regioninės partijos LLRA tapo respublikinės svarbos partija, už kurią balsuoja ir etniniai lietuviai. Tai kas gi lemia partijos sėkmę? Dienraščio nuomone, visų pirma – gera organizacinė veikla, sklandus partijos vadovavimas. Dienraštis taip pat pažymi, kad pasaulyje nėra kitos šalies, kurioje lenkų tautinė mažuma būtų pasiekusi tokias politines aukštumas: nei JAV, kur gyvena 10 milijonų lenkų, nei Vokietijoje, kurioje gyvena 2 milijonai lenkų tautinės mažumos atstovų. Todėl, dienraščio nuomone, Pasaulio lenkų bendruomenei pavyzdys turėtų būti Vilniaus kraštas, kur pagal populiarumą lenkų partija lenkia visas kitas partijas. Jos pirmininkas Valdemaras Tomaševskis, 2009 m. dalyvaudamas prezidento rinkimuose, Vilniaus krašte pagal surinktų balsų skaičių netgi aplenkė šalies prezidentę išrinktą Dalią Grybauskaitę. LLRA į savo veiklą įtraukė ir kitų tautinių mažumų atstovus (čia galima paminėti 2012 m. Seimo rinkimuose bendrą LLRA sąrašą su Rusų aljansu ir vieno mandato perleidimą šios partijos narei Irinai Rozovai).

Tačiau būta ir išimčių: savaitraštis, siejamas su buvusiu Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatu, buvusiu Lietuvos lenkų sąjungos pirmininku, „Nasz Czas“ redaktoriumi Ryšardu Maceikianecu, stojo opozicijon LLRA ir bandė populiarinti kitos – Lietuvos lenkų liaudies partijos – veiklą.

Šį leidinį galima pavadinti opoziciniu kitos Lietuvos lenkų žiniasklaidos atžvilgiu. Savaitraštis „Nasz Czas“, pradėtas leisti 2001 m., buvo leidžiamas iki 2007 m. birželio. Pasak redakcijos, savaitraštis „Nasz Czas“ turėjo

būti Lietuvos lenkų sąjungos „Nasza Gazeta“¹¹¹, Estijos lenkų laikraščio „Nasza Polonia“ ir nepriklausomo Latvijos lenkų laikraščio „Latgalia“ tęsinys. Šis postulatą buvo suformuluotas pirmajame laikraščio numeryje, pasirodžiusiame 2001 m. lapkričio 22 d.¹¹² Nuo pirmojo numerio savaitraštis buvo planuotas kaip kultūros leidinys, atspindintis trijų Baltijos šalių lenkų organizacijų veiklą (konceptija išlaikyta iki 2002 m. spalio)¹¹³.

Savaitraštyje buvo populiarinama „kresų“ idėja.¹¹⁴ Vėliau savaitraštis pradėjo aršiai kritikuoti „Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose valdžią užrėpusią“ Lietuvos lenkų rinkimų akciją. Ryšardo Maceikianeco iniciatyva įsteigta Lietuvos lenkų liaudies partija (Polska Partia Ludowa), Teisingumo ministerijoje užregistruota 2002 m. rugsėjo 25 d., buvo akivaizdi LLRA konkurentė.¹¹⁵ Įkūrus šią partiją, buvo tikimasi patraukti dalį lenkų rinkėjų balsų ir taip sumažinti Lietuvos lenkų rinkimų akcijos populiarumą visuomenėje. Savaitraštis rašė apie LLRA piktnaudžiavimą valdžia.¹¹⁶ „Nasz

111 Lietuvos Lenkų sąjungos organas „Nasza Gazeta“ nuo 2003 m. leidžiamas kaip savaitraščio „Tygodnik Wileńszczyzny“ priedas. Tuo metu vyko nuožmi konkurencija dėl pripažinimo Lietuvos lenkų sąjungos pirmininku tarp Ryšardo Maceikianeco ir Michalo Mackievičiaus, todėl kurį laiką „Nasza Gazeta“ buvo leidžiama dviejų leidėjų.

112 *Nasz Czas*, 2001-11-22–27.

113 Kartais šią koncepciją bandoma pratęsti, tačiau ne visada sėkmingai.

114 *Nasz Czas*, 2001-11-29–12, Nr. 2; 2001-12-20–26, Nr. 5.

115 Lietuvos lenkų liaudies partijos pirmininke išrinkta Antonina Poltawiec. Apie partijos įkūrimą savaitraštis „Nasz Czas“ rašė: „Tai pirmoji Lietuvos lenkų partija, kuri iš pat pradžių įvardijo savo vietą politinėje scenoje. Lietuvos lenkų liaudies partija – centro kairės partija, kurios veikla bus pagrįsta ne vienkartinėmis akcijomis ar veikla nuo rinkimų iki rinkimų, o nuolatinio darbu, lenkų ir kitų tautinių mažumų, kurios norės užmegzti glaudžius ryšius su šia politine jėga, atstovavimu. Tai, ko gero, vienintelė Lietuvos politinė partija, savo veikloje besiremianti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tradicija, pasižyminti kultūrine ir kalbine tolerancija, kurių elementai Vilniaus žemėse išliko iki šių dienų. Suvokdama, kad kalba ir švietimas gimtąja kalba yra pagrindas išsaugoti tautinę tapatybę, partija išskirtinį dėmesį skirs gamybos plėtrai, o tai savo ruožtu leis geriau funkcionuoti švietimo ir kultūros įstaigoms, o Vilniaus krašto gyventojams oriau ir turtingiau gyventi. Lietuvos lenkų liaudies partija su kitomis politinėmis jėgomis bendradarbiaus remdamasi dialogu, pagarba žmonėms, pripažindama, kad žmogus, kaip asmenybė, jo žinios, patirtis ir sugebėjimai yra didžiausia vertybė.“ *Nasz Czas*, 2002-10-3–9, Nr. 39.

116 Būtų galima pateikti kaltinimą nenoru spręsti žemės grąžinimo problemą Vilniaus krašto gyventojams ne Respublikos Vyriausybei, tačiau konkrečiai LLRA, kaip vyraujančiai politinei jėgai Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose. Šios politinės partijos politikai, vadovaujantys rajonų administracijoms, savaitraščio buvo įvardijami kaip nepadorūs, nes jų organizuojami piketai ir kitos viešosios akcijos prie Seimo ar Vyriausybės yra tik akių dūdimas, nes jie, neva, patys savo rankomis iš Lietuvos gilumos į Vilniaus rajoną perkelia žemes žmonius, kurie niekada nei patys, nei jų seneliai Vilniaus apylinkėse negyveno.

Czas“ griovė kitose Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonėse nusistovėjusius stereotipus dėl žemės negražinimo.

Savaitraštis daug dėmesio skyrė Lietuvos vidaus gyvenimui, jame buvo speciali rubrika „Lietuva“, kurioje buvo pateikiami svarbiausi šalyje vykstantys įvykiai. Skiltis „Lenkija ir pasaulis“ buvo skirta įvykiams kaimyninėje Lenkijoje ir pasaulyje, Lietuvos ir Lenkijos tarpvalstybiniams santykiams, lenkų bendruomenėms pasaulyje. Kitaip nei kiti Lietuvos lenkų tautinės mažumos leidiniai, savaitraštis kaltino Lenkiją dėl vėstančių abiejų valstybių santykių. Savaitraštis kaltino Lenkijos URM, kad oficialių vizitų į Lietuvą metu į susitikimus su aukštais Lenkijos pareigūnais buvo kviečiami tik Lietuvos lenkų visuomenės atstovai, įrašyti į „patvirtintą sąrašą“ ir užduodantys Lenkijos politikams „tradicinius“ klausimus „tradicinėmis temomis“.

Savaitraštis „Nasz Czas“ daug dėmesio skyrė 2007 m. vasario 25 d. savivaldos rinkimuose Lenkų liaudies partijos keliamiems kandidatams populiarinti. Po nepavykusių savivaldos rinkimų buvo publikuojami kreipimaisi dėl „neskaidraus rinkimų proceso organizavimo“ Vilniaus krašte. „Nasz Czas“ kaltino LLRA dėl išankstinio susitarimo su kai kuriomis lietuviškosiomis partijomis, tarp jų konservatoriais. LLRA kaltinama nesąžiningais agitacijos būdais. Politinis savaitraščio vektorius aiškus – tai kova su LLRA, vienpartiniu jos valdymu Vilniaus krašte. Savaitraščio publikacijose, kuriose po savivaldos rinkimų pasirodė pakankamai nusivylimo gaidelių, nes Lietuvos lenkų liaudies partijos kūrėjai tikėjosi pelnyti dalies lenkų elektorato pasitikėjimą ir laimėti mandatų į Vilniaus ir Šalčininkų rajonų savivaldybes. „Kas toliau?“ – klausia savaitraštis ir su kartėliu teigia, kad Vilniaus krašte niekas nepasikeis.

Įdomu, kad savaitraštis savo puslapiuose publikavo lietuviškų ir kitų žiniasklaidos priemonių straipsnius aktualiausiomis Lietuvos įvykių temomis, išverstomis į lenkų kalbą. Dažnai buvo perspausdinami „Respublikos“, „Lietuvos ryto“, „Lietuvos žinių“, „Veido“ straipsniai. Skaitant savaitraštį, susidarė įspūdis, kad jis palaiko Lietuvą.

Daug vietos savaitraštyje skiriama polemikai dėl Lietuvos ir Lenkijos istorijos, lietuviškajam ir lenkiškajam etnocentrizmui, paprastų žmonių skriaudoms, buitiniam nacionalizmui ir kt. Kalbinami žinomi visuomenės atstovai, rašoma apie 1791 m. gegužės 3 d. Konstituciją ir jos svarbą lenkų ir lietuvių tautoms.

Išskirtinis savaitraščio „Nasz Czas“ bruožas – jame publikuojami moksliniai straipsniai ir ištraukos iš mokslinių, populiarių mokslo ir grožinių knygų, kuriuose kalbama apie Vilnių ar Vilniaus kraštą.

Savaitraštis publikacijose pabrėžė, kad valdantiejiems tik geriau, kai tarp lietuvių ir lenkų nėra susikalbėjimo, tvyro įtarumas. Taip pat buvo kritikuojamos lietuviškos žiniasklaidos priemonės ir kai kurių valdžios atstovų išsakytos nuomonės dėl bandymo kurstyti tautinę nesantaiką nepatamuotais pareiškimais, neva Vilniaus krašte nėra lenkų, o tik sulenkinti lietuviai. Savaitraščio nuomone, toks požiūris yra labai nepagarbus lenkų tautinei mažumai, nes tokiu požiūriu norima ignoruoti lenkų tautinę mažumą, gyvenančią Lietuvoje. Tokio požiūrio demonstravimas – tai noras įtikinti visuomenę, kad Vilniaus krašte pirmiausia reikia spręsti lietuvių kalbos mokymo klausimus, taip atkuriant kalbinį vientisumą, o tik paskui skirti dėmesio lenkų kalbai.

Savaitraštis taip pat bandė sugriauti kitokio pobūdžio stereotipą, neva lenkai nenori integruotis į Lietuvos visuomenę, negerbia Lietuvos valstybingumo, valstybinės lietuvių kalbos, vis dar galvoja apie „Lenkų Respublikos“ Lietuvoje įkūrimą, jai klijuojamos „penktosios kolonos“ etiketės. Savaitraštis pažymi, kad ir lietuviškasis, ir lenkiškasis etnocentrizmas papildo vienas kitą, dėl to lietuviai ir lenkai neranda bendros kalbos. Be jokios abejonės, viena nesusikalbėjimo sudedamųjų dalių yra skirtingas tų pačių istorinių įvykių interpretavimas, kurio kontekste visai kitaip atrodo Vilniaus ir Vilniaus krašto prijungimas prie Lenkijos. Tą patį būtų galima pasakyti ir apie baltarusių tautinės mažumos kitokį istorijos suvokimą, kai išsakoma nuomonė, kad Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo baltarusių valstybė.¹¹⁷ Etnocentrizmas trukdo reiškinius vertinti be išankstinių nuostatų. Jis užimą tarpinę poziciją tarp naujoviškai suvokiamo savęs identifikavimo ir nacionalizmo. Todėl daugiakalbiuose regionuose svarbu, kad visuomenėje būtų vartojamos kelios tam regionui būdingos kalbos, būtų vystomas švietimas tomis kalbomis.

Nors lenkų tautybės žmonės daugiausia gyvena Vilniaus krašte, savaitraščio nuomone, nėra sutarimo tarp Vilniaus apskrities administracijos, Vilniaus rajono savivaldybės ir jos gyventojų.

117 Etnocentrizmo fenomenas susiformuoja, kai į kitą kultūrą žiūrima per savo kultūros prizmę. Savaitraštis ragina atsisakyti tokios ydos.

Savaitraštis neginčija fakto, kad pastaraisiais metais buvo didinamas lenkiškųjų mokyklų tinklas Vilniaus rajone, nors čia, kaip ir visoje Lietuvoje, prastėja demografinė padėtis ir mažėja mokyklinio amžiaus vaikų.¹¹⁸ Pasak savaitraščio, negalima teigti, kad Vilniaus krašto gyventojų identitetas iki galo yra aiškus, nes dalis gyventojų, nesvarbu, kokios tautybės, savo vaikus atiduoda į lietuviškas mokyklas. Tai yra pastarojo meto fenomenas. Vilniaus krašto gyventojai lenkai supranta valstybinės kalbos svarbą savo vaikų gyvenime. Deja, šeimos, kurios ryžtasi leisti savo vaikus į lietuviškas mokyklas, patiria vietos valdžios ir dalies vietos bendruomenės spaudimą, joms yra kabinamos įvairios etiketės. Jos yra atskiriamos. Šeimoms gali būti taikomos ir kitokios poveikio priemonės, įvairių paslaugų, gaunamų iš savivaldybės ar seniūnijų, ribojimas, nenoras tenkinti jų prašymus ir kt.¹¹⁹

Bandoma teigti, kad lenkų mokyklų vaikai, mokydamiesi ir lenkų, ir lietuvių kalbomis, blogiau įsisavina medžiagą, dėl to kyla protesto bangos prieš dalinį perėjimą į mokymą lietuvių dėstomąja kalba. Savaitraščio teigimu, didesnę tikimybę nutautėti Vilniaus rajone, palyginti su lenkais, turi baltarusiai ir rusai. Paradoksalu, tačiau tautine mažuma Vilniaus krašte yra įvardijami patys lietuviai.

Vietovardžių rašymas lenkų kalba

Daug dėmesio Lietuvos lenkų spauda skyrė bei skiria vietovardžių pavadinimų rašymui lenkų kalba. Ši problema yra aptarinėjama beveik visose Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonėse jau ketverius penkerius metus. Ypač daug dėmesio šiai problemai skiria dienraštis „Kurier Wileński“. Dažnai Lietuvos lenkų žiniasklaidoje apeliuojama į žmogaus teises, į Europos Tarybos 1995 m. priimtą, o Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. ratifikuo-tą Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją, kurios 11 straipsnis numato galimybę vietovėse, kur gyvena didelė tautinės mažumos grupė, naudoti tos mažumos kalbą viešajame gyvenime ir užrašuose.

Su nepasitikėjimu vertinamas Lietuvos teismų darbas, nes teismų sprendimai šiuo klausimu yra nenaudingi Lietuvos lenkų tautinei ma-

118 Urbonaitė I. Właściwości etnocentryzmu litewskiego i polskiego. *Nasz Czas*, 2007-05-17-06-13, Nr.5; Maciejkaniec R. Jedną miarą mierzyć. *Nasz Czas*, 2005-08-11-24, Nr. 16 (665).

119 Tarasiewicz. St. Działajmy zgodnie z sumieniem. *Nasz Czas*, 2007-01-26-02-21, Nr. 1.

žumai. Lietuvos teismai, taip pat ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iškabų naudojimą lenkų kalba tose teritorijose, kur lenkų tautybės žmonės sudaro daugumą gyventojų, traktuoja kaip nusižengimą Lietuvos įstatymams. To pavyzdys – paskutinioji Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis minėtu klausimu. Teisminis nagrinėjimas buvo pradėtas po to, kai Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovas Vilniaus apskrityje kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą, prašydamas pateikti išaiškinimą dėl lentelių lenkų kalba kabinimo.¹²⁰

Šalčininkų rajonas pateikiamas kaip labiausiai „lenkiškas“, nes ten gyvena apie 80 proc. lenkų tautybės gyventojų. Lietuvos lenkų žiniasklaidoje buvo pateiktas Šalčininkų rajono administracijos direktoriaus paaiškinimas, kad savivaldybės administracija nukabino užrašus nuo rajono visuomeninės paskirties pastatų (taip pat ir savivaldybės pastato), bet negali nurodinėti, kaip gyventojai turėtų elgtis savo privačiose valdose. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad lentelių nukabinimas nuo privačių pastatų taip pat yra rajono savivaldybės administracijos reikalas. Dienraštyje buvo išsakytas nuogastavimas, kad gali įsikišti patriotiškai nusiteikęs lietuvių jaunimas ir nuo lenkų namų jėga nuplėšti lenteles šios tautinės mažumos kalba.¹²¹

Lietuvos lenkų spauda pabrėžė, kad problema dėl lentelių lenkų kalba paaštrėjo valdant Konservatorių ir liberalų koalicijai 2008–2012 m. Tokie suvaržymai lenkų tautinės mažumos yra suprantami kaip smūgis lenkų tautinei savimonei. LLRA pirmininkas V. Tomaševskis teigė: *„Tenka apgailestauti, kad į politinius ginčus buvo įtraukti teismai, kurie ir be to turi begalę darbų ir nespėja tvarkytis, kas dažnai konstatuojama įvairiose ataskaitose. Šį klausimą turi nedelsdamas išspręsti parlamentas. LLRA frakcija pateikė Seimo nutarimo projektą, kuriame siūlo grąžinti galioti 1991 m. priimto Tautinių mažumų įstatymo nuostatas iki bus priimtas naujas įstatymas. Senasis įstatymas leido kabinti užrašus dviem kalbomis, o tai reiškia, kad anuomet jie buvo kabinami teisėtai. Tokį sprendimą Seimas turėtų priimti nedelsdamas, kitaip mūsų valstybė susikompromituos kaip šalis, kurioje kovojama su tautinių mažumų teise dėl užrašų gimtąja kalba įteisinimo jų tankiai gyvenamose vietovėse. Apgailestauju dėl susidariusios padėties,*

120 Tarasiewicz St. Władze się zmieniają – problemy Polaków pozostają. *Kurier Wileński*, 2013-01-29.

121 Tarasiewicz St. Litwa nie odpuszcza polskim nazwom. *Kurier Wileński*, 2013-10-03.

*bet ši nesusipratimą laikau laikinu, nes kova už užrašus lenkų kalba yra tęsiama ir bet koku atveju bus laimėta, nes esame ES valstybė narė, ratifikavome tarptautines konvencijas, reglamentuojančias šį klausimą ir skatinančias tokius sprendimus.*¹²²

2011–2012 m. dienraštis „Kurier Wileński“ pradėjo leisti publikacijas apie tautinių mažumų padėtį Lietuvoje. Dienraščio nuomone, tautinių mažumų padėtis Lietuvoje pablogėjo, nes 2010 m. sausio 1 d. nustojo galioti Tautinių mažumų įstatymas, priimtas po kruvinųjų sausio įvykių 1991 m.¹²³ Tautinių mažumų padėtį, pasak laikraščio, pablogino priimtos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pataisos, kurios įvedė daug suvaržymų tautinių mažumų atstovams mokytis gimtąja kalba. Švietimas gimtąja kalba yra garantas išsaugant Lietuvos lenkų tapatybę.

Ši aktuali tema pratęsta 2013 m. rugsėjo 3 d. dienraštyje „Kurier Wileński“. Dienraštis apkaltino Socialdemokratų partijos pirmininką ir valdančiosios koalicijos ministrą pirmininką Algirdą Butkevičių žodžio nesilaikymu dėl valdančiosios koalicijos programoje įrašytos nuostatos dėl užrašų dviem kalbomis rašymo įteisinimo tose vietovėse, kur tautinės mažumos sudaro didelę gyventojų dalį. Dienraščio teigimu, tik LLRA reikalavimu į 2012–2016 m. Vyriausybės programą buvo įrašytos nuostatos dėl lentelių dviem kalbomis kabinimo tautinių mažumų gyvenamosiose vietovėse, nors, išnagrinėjus Lietuvos socialdemokratų rinkimų programą, minėtos nuostatos nesunkiai aptinkamos. Dienraštis teigia, kad ne pirmą kartą socialdemokratai nevykdo savo įsipareigojimų Lietuvos lenkų tautinei mažumai.

Partijos, sudarančios valdančiąją koaliciją, diskutavo apie numatomą priimti tautinių mažumų įstatymą, kuris, laikraščio manymu, yra svarbus ne tik lenkams, bet visoms tautinėms mažumoms, gyvenančioms Lietuvoje.¹²⁴

122 Grichaczewska N. Waldemar Tomaszewski: Litwie brakuje europejskich standartów. *awpl.lt*, 2012. [žiūrėta: 2013-10-08]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=329%3Aawaldemar-tomaszewski-litwie-brakuje-europejskich-standardow&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl>.

123 „Kurier Wileński“ klaidingai nurodo šio įstatymo priėmimo datą. Iš tiesų šis įstatymas buvo priimtas 1989 m. lapkričio 23 d., dar prieš Lietuvos Respublikos nepriklausomybės paskelbimą, o 1991 m. sausio 29 d. įvesti kai kurių įstatymo straipsnių pakeitimai.

124 Rada Koalicji o sprawach mniejszości narodowych. *Kurier Wileński*, 2013-09-10.

Rinkimų apygardų ribų keitimas

Pastaruoju metu Lietuvos lenkų spauda su nerimu pranešė, kad Vyriausioji rinkimų komisija (VRK) pateikė siūlymus pakeisti rinkimų apygardų, kuriose tradiciškai vyrauja lenkų elektoratas, ribas. Lietuvos lenkų laikraščių nuomone, šiuo projektu pirmiausia norima pakeisti nusistovėjusias rinkimų apygardų ribas ir taip iškraipyti rinkimų rezultatus. VRK išaiškinimu, rinkimų apygardų ribas norima keisti dėl seniai pribrendusio poreikio, nes gyventojai Lietuvoje pasiskirstę nevienodai, todėl vienos vietovės tenka mažinti, kitose didinti rinkimų apygardų skaičių.¹²⁵

Santykiai su Lenkija

Nuo Konservatorių ir liberalų valdančiosios koalicijos susidarymo pradžios dienraštis „Kurier Wileński“ kaltino dešiniuosius Lietuvos politikus dėl to, kad jie blogina tarpvalstybinius santykius su Lenkija ir kenkia Lietuvos lenkų įvaizdžiui.¹²⁶ Tai kartojasi daugelyje dienraščio numerių ir kituose Lietuvos lenkų leidiniuose.

Lietuvių kalbos mokymo programų suvienodinimas

Dienraštis „Kurier Wileński“ nemažai rašė dėl lietuvių kalbos mokymo programų suvienodinimo tautinių mažumų mokyklose ir istorijos

125 Panašūs straipsniai publikuoti: Tarasiewicz St. Znowu okroją „polskie“ okręgi wyborcze. *Kurier Wileński*, 2012-01-24; B. Ł. Polacy na Litwie walczą przeciwko ograniczeniu praw wyborczych. *Kurier Wileński*, 2012-06-29; Tarasiewicz St. Europa zaniepokojona prawami Polaków na Litwie. *Kurier Wileński*, 2012-07-27.

126 2012 m. gruodžio 5 d. dienraštis „Kurier Wileński“ priekaištavo prof. Vytautui Landsbergiui už pasakytus žodžius savaitraščiui „Dziennik Toruński“ („Torunės dienraštis“), jeigu Lietuva nebūtų prisijungusi prie NATO ir Europos Sąjungos, Lenkija vėl bandytų užimti Vilnių. Taip pat jis buvo apkaltintas sąskaitų suvedinėjimu su istorija dėl Antrojo pasaulinio karo įvykių interpretacijos ir Armijos Krajovos vaidmens 1944 m. išlaisvinant Vilnių ir Vilniaus kraštą nuo vokiečių okupacijos. Dėl šio interviu, išversto į lietuvių kalbą ir paskelbto internetiniame portale „Delfi“, kilo labai daug antilenkiškų kalbų, taip pat ir Lietuvos politikų. Lenkija kaltinta dėl siekio tapti „vyresniu broliu“ regione ir kištis į Lietuvos vidaus reikalus. Dienraštis taip pat pažėrė priekaištų tuometiniam Lietuvos Respublikos Seimo pirmininko pavaduotojui Česlovui Juršėnui (sic!!!) dėl Lenkijos įvaizdžio menkinimo, duodant interviu „Žinių radijui“.

bei geografijos mokymo lietuvių kalba. Dėl to lenkiškose mokyklose buvo įsteigti streikų komitetai. Juos palaikantys tėvų komitetai surengė protesto akcijas prie Švietimo ir mokslo ministerijos, reikalaudami atšaukti Švietimo įstatymo nuostatas dėl vienodo lietuvių kalbos mokymo lietuvių ir tautinių mažumų mokyklose. Buvo reikalaujama atsisakyti vienodo lietuvių kalbos egzamino lietuvių ir tautinių mažumų mokykloms bei sugrąžinti privalomą lenkų gimtosios kalbos egzamino laikymą.¹²⁷

Pavardžių rašymas lietuviškuose dokumentuose

2012 m. „Kurier Wileński“ pradėjo publikuoti dienraščio internetinės versijos skaitytojų komentarus.¹²⁸ Paskelbtos skaitytojų nuomonės dėl pavardžių lietuviškuose asmens dokumentuose rašymo, diskusija dėl svarbiausių Lietuvos lenkų tautinei mažumai problemų persikėlė į dienraščio elektroninę erdvę, o svarbiausi lenkų bendruomenės egzistencijos klausimai pradėti spausdinti specialioje dienraščio „Kurier Wilenski“ rubrikoje.

Lenko kortos išdavimas

Diskusija dėl lenko kortos išdavimo buvo rutuliojama ilgus metus. Kritinį tašką ji pasiekė 2012 m. sausio 17 d., kai dienraštis „Kurier Wileński“ paskelbė konservatorių patriarcho prof. Vytauto Landsbergio viešą pareiškimą dėl ketinimo kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą dėl Lietuvos lenkams išduodamų lenko kortų įvertinimo, ar jų turėtojai gali dirbti valstybinėse įstaigose, kuriose privalu prisiekti ištikimybę Lietuvos Respublikai, nes lenko kortos turėtojas yra lojalus kitai valstybei. Publikacijoje pabrėžiama, kad lenko kortą Lietuvoje gavo apie 4 000 žmonių, taip pat lenkų lyderiai, Seimo narys, Lietuvos lenkų sąjungos pirmininkas Michalas Mackievičius bei europarlamentaras Valdemaras Tomoševskis. Tuo tarpu Lenkijos užsienio reikalų ministerija pabrėžė, kad lenko kortos

127 Lietuvių kalbos mokymo programų suvienodinimo tautinių mažumų mokyklose ir istorijos bei geografijos mokymo lietuvių kalba problema pateikta dienraštyje „Kurier Wileński“ 2012 m. vasario 9 d.

128 Pavyzdžiui, dėl nekilnojamojo bendruomeninio turto sugrąžinimo Lietuvos žydų bendruomenei. Tai sukėlė diskusiją, kodėl nėra grąžinamas lenkų bendruomeninis nekilnojamasis turtas.

turėtojų niekas neverčia būti lojalių Lenkijai ir kad šios kortos išdavimas neprieštarauja tarptautinei teisei.

Kiti su Lietuvos Lenkų rinkimų akcija (LLRA) susiję politiniai aspektai

Lietuvoje veikia ganėtinai stipri ir įtakinga regioninė politinė partija – Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA). Jos portale adresu www.awpl.lt galima rasti informacijos apie partijos įkūrimą (1994 m. spalio 21 d.), įstatus, struktūrą, rinkimus bei kt. Nagrinėjant LLRA tinklapį, susidaro įspūdis, kad ši politinė jėga imasi atstovauti ne tik lenkų, bet ir kitų tautinių mažumų interesams. Pasak LLRA lyderių, jos veiklos tikslas yra užtikrinti tautinių mažumų teises ir įtraukti tautines mažumas į politinių sprendimų priėmimą bei įgyvendinimą.

Pastaruoju metu LLRA traktuojama kaip didžiausia ir vienintelė Lietuvos lenkų tautinės mažumos politinė jėga. Teisingumo ministerijos pateiktais oficialiais duomenimis, 2013 m. kovo 4 d. partijoje buvo 1 284 nariai. LLRA įstatų 1.1.3 punkte įvardijama, kad partija siekia „garantuoti visoms Lietuvoje gyvenančioms tautoms laisvą nacionalinį bei kultūrinį vystymąsi“¹²⁹. Todėl gali susidaryti įspūdis, kad būtent LLRA aktyviausiai gina mažumų teises ir jas viešina. Susikurdama lenkų ir kitų tautinių mažumų teisių gynėjos įvaizdį, partija sulaukia ir prieštaringo vertinimo. LLRA, dalyvaudama 2012 m. Seimo rinkimuose, parengė rinkimų programą, kurioje yra skyrius, skirtas tautinių mažumų teisių apsaugai. Partija deklaruoja, kad ji per 2012–2016 m. Seimo kadenciją atliks šiuos darbus: prižiūrės, kaip vykdoma ET tautinių mažumų apsaugos konvencija, ir bandys įteisinti dviejų ar trijų kalbų vartojimą viešajame gyvenime.¹³⁰

Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonės, rašydamos apie LLRA veikėjų viešas kalbas, pažymi, kad, LLRA nuomone, Lietuvoje bandoma asimiliuoti tautines mažumas. Dažnai minimas Vilniaus miesto ribų plėtimas ir

129 Statut Akcji wyborczej na Litwie. *awpl.lt* [žiūrėta: 2013-10-08]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=56&lang=pl>.

130 Program wyborczy Akcji wyborczej Polakow na Litwie. *awpl.lt*, 2012 [žiūrėta: 2013-10-09]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=366%3Apragram-wyborczy-akcji-wyborczej-polakow-na-litwie-&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl>.

lenkai, gyvenantys Vilniaus paribyje, bus įtraukti į Vilniaus sudėtį, taip bus pakeistas Vilniaus rajono gyventojų skaičius, be to, pasak Lietuvos lenkų žiniasklaidos, žmonės turės mokėti didesnius mokesčius.

Lenkijos valdžia dažnai kaltinama neparemianti Lietuvos lenkų reikalavimų. Prisimenamas pirmasis Lenkijos ambasadorius Lietuvoje Janas Vidackis, Lenkijos valdžiai pateikdavęs neteisingų žinių apie išylančias Lietuvos lenkų problemas. Sekdami jo pavyzdžiu kai kurie Lenkijos politikai abejingai žiūri į Lietuvos lenkus, o tai žeidžia jų savigarbą.

Nagrinėjant Lietuvos 2004–2013 m. lenkų žiniasklaidą, susidaro įspūdis, kad dauguma Lietuvos lenkų savęs netapatina su Lenkija, save laiko Rytų Lietuvos gyventojais ir nenorėtų išvykti gyventi į Lenkiją. Tai įdomus, daug apmąstymų reikalaujantis klausimas.

Lietuvos lenkų bendruomenė suaktyvėja prieš reikšmingus, su ja susijusius įvykius: rinkimus, įstatymų, susijusių su jos interesais, svarstymą¹³¹. Tuomet paprastai kyla protestai, kuriems vadovauja Lietuvos lenkų sąjunga arba Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Iš Lietuvos lenkų žiniasklaidos sužinoma apie įvairius mitingus, maršus, piketus, ar kitas protesto formas, apie LLRA atstovų pareiškimus Seime.

Randama užuominų dėl Lietuvos lenkų sąjungos įtakos mažėjimo ir LLRA įtakos didėjimo tarp šios bendruomenės gyventojų. Lietuvos lenkų žiniasklaidoje nuogaštaujama dėl Lietuvos lenkų sąjungos narių mažėjimo. Bandoma priminti neabejotinus šios organizacijos nuopelnus lenkų bendruomenei Lietuvos nepriklausomybės apyaušryje, kai ji sugebėjo konsoliduoti Lietuvos lenkus ir atstovauti jų interesams. Lietuvos lenkų žiniasklaidos nuomone, galima įvardyti daugybę priežasčių dėl sumažėjusio Lietuvos lenkų sąjungos populiarumo. Visų pirma, labai smarkiai pasikeitė visuomeninės ir ekonominės gyvenimo sąlygos. Dabar daugumai žmonių labiausiai rūpi, kaip išgyventi, užtikrinti savo buitį, todėl nelieta laiko visuomeninei veiklai. Tai pasakytina apie visą Lietuvos visuomenę. Kita priežastis – tai aiškos vizijos stoka, kuria linkme toliau sąjungai eiti. Dėl to galėjo pradėti dominuoti LLRA. LLRA atstovauja politiniams savo rinkėjų siekiams, labai dažnai „lenkiškumas“ yra suvokiamas balsuojant už LLRA kandidatus įvairaus lygio rinkimuose.

131 Dėl vietovardžių ar pavardžių rašymo lietuviškuose dokumentuose.

Pastaruoju metu pradėta samprotauti dėl laipsniško Lietuvos lenkų sąjungos išstūmimo iš Lietuvos visuomeninio gyvenimo.

Lietuvos lenkų žiniasklaida dažnai rašė apie Vilniaus lenkų kultūros namus Naugarduko gatvėje Vilniuje, nes šie namai lenkų visuomenėje yra suvokiami kaip vieta, kurioje saugoma ir tvirtinama tautinė savimonė.¹³²

Ryšius su Lenkija bandoma pabrėžti įvairiomis akcijomis vaikų darželiams, mokykloms, ligoninėms, vaikų ir senelių namams remti.

Lietuvos lenkų žiniasklaidoje pateikiama gana daug informacijos apie įvairias Lietuvos lenkų organizacijas: Lietuvos lenkų rinkimų akciją, Lietuvos lenkų sąjungą, Katalikiškąją Lietuvos lenkų draugiją, Lietuvos lenkų kongresą, Lietuvos lenkų mokslininkų draugiją, Lietuvos lenkų mokytojų draugiją „Macierz Szkolna“, Lietuvos lenkų skautų (harcierių) sąjungą, Vilniaus žygeivių draugiją, Lenkų menininkų susivienijimą „Elipsa“, Lenkų Stanislovo Moniuškos kultūros centrą, Lenkų Juzefo Montvilo kultūros fundaciją, Lietuvos rašytojų sąjungos lenkų rašytojų sekciją, Antrojo pasaulinio karo lenkų kombatantų draugiją ir kitas organizacijas.

Laikraščiai ir internetinės žiniasklaidos priemonės bando laužyti stereotipus, Lietuvos visuomenėje susidariusius apie lenkus. Pažymima, kad neigiamas lenko įvaizdis susidarė XX a. pirmoje pusėje, atsiradus Lietuvos laisvėjimo sąjūdžiui, dėl inteligentų ir kunigų skleidžiamų atgimimo idėjų ir dėl nenoro lietuviams būti susaistytiems valstybiniais ryšiais su kitomis tautomis. Pažymima, kad prieš tai lenko portretas buvo palankus. Todėl vienas svarbiausių šiuolaikinės žiniasklaidos uždavinių yra sulaužyti šį stereotipą. Viliamasi, kad naujoji lietuvių karta nebus priešiška lenkams.

Vilniuje visuomeninis gyvenimas yra intensyvesnis negu provincijoje. Informacija teikiama daugiausia apie lenkų organizacijų centrinių organų veiklą ir iniciatyvas. Daug mažiau informacijos pateikiama apie vietos ralių veiklą provincijoje.

Lietuvos lenkų spauda dažnai rašo apie Lietuvos vidaus reikalus. Tai yra natūralu, nes ši tautinė mažuma yra Lietuvos visuomenės dalis. Straipsnių Lietuvos gyvenimo aktualijų tema galima rasti laikraščiuose,

132 Bandoma prisiminti, kad šių namų statybą iniciavo būtent Lietuvos lenkų sąjunga, kuri pastaruoju metu praranda savo įtaką. Vilniaus lenkų kultūros namai iš dalies buvo pastatyti už Lietuvos lenkų visuomenės suaukotas lėšas. Šiuose namuose įsikūrė daugybė lenkų visuomeninių organizacijų, todėl įgyvendinta idėja įvairiais saitais sujungti Lietuvos lenkų bendruomenę.

informaciniuose portaluose bei kituose leidiniuose. Lietuvos žinių pateikimo amplitudė yra gana plati: politika, ekonomika, visuomenės gyvenimas, švietimas, teisėtvara, krašto gynyba, emigracija, kultūra. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad dažniausiai redakcijos pateikia glaustas informacijas ir beveik nepublikuoja analizių ir komentarų. Galbūt išimtis yra dienraštis „Kurier Wileński“, tradiciškai nemažai vietos savo puslapiuose skiriantis Lietuvos vidaus gyvenimui, neretai informaciją pateikdamas pirmuosiuose puslapiuose. Tačiau ir šiame dienraštyje nėra reportažų iš Seimo posėdžių salės. O pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais šiame dienraštyje lenkų kalba buvo spausdinami Lietuvos Respublikos įstatymai.

Pastaruoju metu Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonėse skelbiami Seimo narių, išrinktų nuo LLRA, komentarai apie svarstomus ar ketinamus priimti įstatymų projektus. Daugiausia aprašoma Vilniaus ir Šalčininkų savivaldybių tarybų veikla.

Įdomi pastarųjų metų dienraščio „Kurier Wileński“ naujovė ta, kad skelbiamos skaitytojų nuomonės. Leidinys atlieka mini sociologines apklausas įvairiomis temomis, skelbia apklausų rezultatus.

„Magazyn Wileński“ plačiausiai aprašo Vilnius krašto įvykius. Atrodo, kad žurnalas domimasi ir kitose valstybėse, pavyzdžiui, Ukrainoje (Lvovo srityje), iš dalies Baltarusijoje (Gardino, Lydos srityse) ir Lenkijoje. Žurnale galima rasti straipsnių apie lenkų bendruomenių gyvenimą Latvijoje, Estijoje, Kazachstane ir kitose vietovėse, kur lenkai buvo ištremti arba apsigyvena savo noru. Tai iš esmės nepriklausomas visuomeninis politinis, literatūrinis ir kultūrinis žurnalas. Tai pat žurnalas spausdina savo skaitytojų literatūrinę ir publicistinę kūrybą. Tarybiniais laikais labai trūko tokio pobūdžio leidinio, todėl pradėjus jį leisti suaktyvėjo inteligentiškoji Lietuvos lenkų visuomenės dalis, žurnale skelbianti savo kūrybą bei kraštotylinę medžiagą. „Magazyn Wileński“ yra sukurta ir elektroninė versija, skelbianti svarbiausią medžiagą. Šio internetinio ištekliaus adresas yra: www.magazyn.wilenski.lt.

Mėnraštis eina nuo 1990 m., daug dėmesio skiria bendroms Lietuvos lenkų temoms. Tai patriotinio pobūdžio leidinys, turintis tikslą – informuoti Vilniaus krašto lenkus. 2004–2013 m. žurnale buvo daug rašoma apie žemės grąžinimą teisėtiems savininkams, Vilniaus ir Vilniaus krašto tradicijoms, dainų šventėms, švietimui lenkų kalba, popiežiaus Jono Pau-

liaus II asmenybei, spausdinami istorinių įvykių dalyvių prisiminimai, aptariamos visai Lietuvos valstybei bendros temos – pavyzdžiui, prisijungimas prie Europos Sąjungos, euro įvedimas ir kt.

Kiekvienų metų lapkritį mėnraštis daug dėmesio skiria Lenkijos nepriklausomybės dienai – lapkričio 11 d. paminėti. Buvo rašoma apie Juzefo Pilsudskio gimtinės – Zalavo atstatymą, pranešama apie įvairias Lietuvos lenkų sąjungos iniciatyvas, kaip prikelti šiuolaikinės Lenkijos valstybės patriarcho gimtinę antram gyvenimui. 2005 m. Lietuvos lenkų sąjunga paskelbė, kad Zalavu nuolat rūpinsis jos aktyvistai. 2005 m. lapkričio 16 d. LLS iniciavo prieškariu veikusio Juzefo Pilsudskio rezervato atstatymą. „Šioje kiekvienam lenkui šventoje vietoje“ buvo pastatytas paminklinis akmuo šalia 1937 m. spalio 10 d. Lenkijos prezidento Ignaco Moscickio pasodinto ąžuolo. Užrašas ant akmens skelbia, kad Juzefas Pilsudskis davė Lenkijai laisvę, sienas, galią ir kaimyninių šalių pagarbą.¹³³

Žurnale buvo skelbiamas tęstinis rašinių ciklas apie pamirštas ir lan-kytinas Lenkų atminties vietas, susijusias su Armijos Krajovos kovų vietomis, kuriose palaidoti lenkų kariai ar jų šeimų nariai.¹³⁴ Žurnalas daug rašė apie Lenkijos prezidento Aleksandro Kwaśniewskio vizitus į Lietuvą.¹³⁵

Apie Armijos Krajovos kovų kelią Vilniaus krašte medžiagą skelbia ir kiti Lietuvos lenkų spaudiniai. Juose daug įvairios medžiagos apie Antrąjį pasaulinį karą ir su šiuo karu susijusių interpretacijų.

Lietuvos lenkų spaudoje nepavyko rasti daug straipsnių, kuriuose būtų bandoma nagrinėti vietos lenkų tapatybę. Tokio pobūdžio medžiagos beveik nėra dienraštyje „Kurier Wileński“, kiek daugiau – žurnale „Magazyn Wileński“ ar savaitraštyje „Tygodnik Wileńszczyzny“. Vietos lenkai nelinkę diskutuoti šia tema, ne visi suvokia, ką reiškia terminas „tuteišis“, ar jis apibrėžia Lietuvos lenko, ar Lietuvos baltarusio tapatybę. Amžių tėkmėje labai sunku arba visai neįmanoma nubrėžti liniją tarp šių tautų, todėl visi nuo amžių gyvenantys Vilniaus krašte žmonės jaučiasi esantys visaverčiai šių žemių gyventojai.

„Magazyn Wileński“ mums yra įdomus dar ir tuo, kad per savo gyvavimo dvidešimtmetį išlaikė estetinį vaizdą. To negalima pasakyti apie

133 Dowdo L. Wskrzeszenie Żułowa. *Magazyn Wileński*, 2005, Nr. 11.

134 Poczowska Cz. Powroty z zapomnienia. *Magazyn Wileński*, 2005, Nr.11.

135 Akińczo A. Prezydent RP w Wilnie. *Magazyn Wileński*, 2005, Nr.3.

dienraštį „Kurier Wileński“, kuris dėl savininkų kaitos ir lėšų stygiaus labai supaprastėjo ir tapo neišvaizdus A4 formato spaudos leidinys.

Tinklalapis *www.pogon.lt* skirtas kultūrai, politikai, tarpkultūriniam dialogui. Neabejotinai šį tinklalapį skaito labiau išprusę, nebūtinai lenkų tautybės skaitytojai. Jis yra skaitomas žmonių, kurie domisi Vilniaus istorija bei tarpkultūrinio dialogo galimybe. Šiame tinklalapyje vyrauja XX amžiaus istorija, šiandienos Lietuvos ir Lenkijos tarpvalstybiniai santykiai bei panašios temos. Portalo sumanytojo bei leidėjo Ryšardo Maceikianeco vizijoje – pagal galimybes pabandyti sutaikyti lietuvius ir lenkus ir išvengti nereikalingo politikavimo. Tačiau jam ne visada tai pavyksta dėl savo pažiūrų kaitos: anksčiau šis visuomenės veikėjas buvo žinomas kaip aršus lenkiškumo gynėjas Lietuvoje, pastaruoju metu jo veikla nukreipta į lietuvių ir vietos lenkų dialogo propagavimą. Kitas tinklalapio tikslas – pateikti informaciją apie Rytų Lietuvą, jos gyventojus kaip šių žemių autochtonus. Dalis tinklalapio medžiagos išversta į lietuvių kalbą, jame publikuojami lenkų ir lietuvių autorių straipsniai.¹³⁶

Tinklalapis *www.infopol.lt* adresuotas plačiai skaitytojų auditorijai. Jis parengtas lenkų ir lietuvių kalbomis, turi rubrikas „Infolaukas“, „Europos centras“, „Pasaulis“, „Visuomenė“, „Verslas ir finansai“, „Teisė“, „Įvykių kronika“. Tačiau krenta į akis, kad tinklalapis nėra reguliariai atnaujinamas, nes kai kuri medžiaga yra pusės metų senumo. Dedama bendro pobūdžio informacija apie įvykius Lietuvoje, Lenkijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Latvijoje, Estijoje, Rusijoje. Trūksta analitinio pobūdžio straipsnių, tinklalapiuose pateikiama informacija yra lakoniška, gana paviršutiniška¹³⁷. Tik

136 Maciejkanieć R. Naszym zdaniem. Pięta Achilleśa systemu politycznego naszego kraju. *pogon.lt*, 2013 [žiūrėta: 2013-11-22]. <<http://www.pogon.lt/artykuly-diskusja/1156-naszym-zdaniem-pieta-achilleśa-systemu-politycznego-naszego-kraju.html>>.

137 Vienas jų – straipsnis apie neseną Vilniaus krašto istoriją, kuriame pateikiami pamąstymai apie tai, kad Lietuvos nacionalistai baugina žmones dėl lenkų noro pasiglemžti Vilniaus kraštą. Toks bauginimas turi pagrindo, nes dalis lietuvių pirkėjų boikotuoja lenkiškas prekes. Tai pasakytina ir apie lenkiškų braškių pardavimą Lietuvoje. Straipsnyje „Lentynos patriotizmas arba ekonominė Lietuviškojo antilenkiškumo dimensija“ teigiama, kad lietuviškoje žiniasklaidoje bandoma sudaryti įvaizdį, neva lenkiškos braškės nesveikos, prifaršiuotos chemikalų, todėl jų valgyti negalima, geriau pirkti lietuviškas, sumokant daug brangiau. Taigi, teigia straipsnis, kai kurie žiniasklaidos atstovai ir politikai nori perkelti tarpvalstybinius Lietuvos ir Lenkijos santykius į būtinių lygį. „Bloga, nes lenkiška“, dažnai tokie stereotipai visuomenėje gajūs, todėl vengiama pirkti „blogų“ lenkiškų vaisių, pieno produktų ar mėsos [žiūrėta 2013-08-08].

keletas straipsnių nagrinėjamuoju laikotarpiu buvo skirti aptarti Lietuvos lenkų problemoms arba tarpvalstybiniams Lietuvos ir Lenkijos santykiams.

Tinklalapis *www.pci.lt* pavadintas labai ambicingai „Polskie centrum informacyjne na Litwie“ („Lenkų informacijos centras Lietuvoje“). Tačiau, pasklaidžius jo puslapius, susidaro įspūdis, kad tai nesavarankiška elektroninė žiniasklaidos priemonė, joje skelbiami kitų Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonių straipsniai: pavyzdžiui, dėl lenkiškų pavardžių rašymo lietuviškuose dokumentuose („Kurier Wileński“, 2002 m.). Kai kurie straipsniai yra dešimties metų senumo. Taip pateikiama medžiaga negali suteikti tinklalapiui patrauklumo.¹³⁸

Paminėtinas faktas apie portalo *www.pl.delfi.lt* lenkiškosios versijos atsiradimą. Tai nėra grynai Lietuvos lenkų elektroninė žiniasklaidos priemonė, tačiau teigiama, kad lenkiškoji „Delfi“ versija daro įtaką tam tikrai Lietuvos lenkų grupei. Iš pradžių buvo bijoma lenkiškosios versijos, kad ji gali nukonkuruoti Lietuvos lenkų spaudą, tačiau ilgainiui buvo apsisprasta ir šio portalo nustota bijoti. Lenkiškoji „Delfi“ versija, kaip ir lietuviškoji, yra skirta plačiam skaitytojų, ypač jaunesnių, ratui, todėl ten gausu patrauklios informacijos įvairiomis temomis. Šio tinklalapio puslapiuose galima rasti nemažai visai Lietuvos lenkų bendruomenei svarbios informacijos, pavyzdžiui, apie balsavimą Lietuvos Respublikos Seime dėl LLRA pasiūlymų, pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečių pasuose, dvikalbių gatvių pavadinimų ir kt.¹³⁹

Tinklalapis *www.wilnoteka.lt* sudaro kvalifikuotai parengto tinklalapio įvaizdį. Jis skirtas Vilniaus ir Vilniaus krašto reikalams aptarti. Apie tinklalapio misiją galima nesunkiai sužinoti iš jo pavadinimo. Ši elektroni-

138 Sienkiewicz J. Slabi w ataku, nieudolni w obronie. *pci.lt* [žiūrėta: 2013-08-20]. <<http://www.pci.lt/zycie/komentarze/200206.shtml>>. Tinklalapis rašo, kad jo misija: suteikti galimybę lenkų nevyriausybiniams organizacijoms užmegzti ryšius su Lietuvos ir kitų šalių nevyriausybiniams organizacijoms; lenkų nevyriausybiniams organizacijoms palengvinti prieigą prie informacijos apie fondų teikiamą paramą; Vilniaus krašte popularinti NVO veiklos idėjas ir taip prisidėti prie visuomenės aktyvumo skatinimo. Vienas pagrindinių naujai kuriamo tinklalapio tikslų – pateikti naujausią informaciją apie Lietuvos lenkų gyvenimą, visuomenines iniciatyvas bei informaciją apie Lietuvos lenkų NVO veiklą. Rubrikoje „Vilnius ir Vilniaus kraštas“ numatoma pateikti informaciją apie regiono istoriją ir turizmą.

139 Balcewicz Z. Dyskryminacja po litewsku. *pl.delfi.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-01-14]. <<http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/zbigniew-balcewicz-dyskryminacja-po-litewsku-1.d?id=63740652>>.

nė žiniasklaidos priemonė daug dėmesio skiria LLRA iniciatyvoms Seime viešinti, taip pat kitiems Lietuvos lenkams aktualiems klausimams aptarti. Užduodamas klausimas „Kodėl lietuviai taip bijo lenkų kalbos?“, į kurį tikimasi tinklalapio lankytojų atsakymo. Be rašinių apie lietuvių ir lenkų tarpusavio nuoskaudas, tinklalapyje gausu informacijos apie pasaulio įvykius. Straipsniai nėra išplėtoti, skirti plačiajai skaitytojų auditorijai. Be jokios abejonės, ši žiniasklaidos priemonė visiškai tenkina tam tikrus informacinius Lietuvos lenkų bendruomenės poreikius ir pateikia naujausias žinias Lietuvos lenkams lenkų kalba.¹⁴⁰

www.zpl.lt – Lietuvos lenkų sąjungos tinklalapis, kuriame pateikiama informacija apie Sąjungos valdymo organus, skyrių kontaktai, kaupiamas įvykių archyvas, kita svarbi informacija. Svetainėje daug dėmesio skiriama J. Pilsudskio atminimui. Tinklalapis yra lenkų ir anglų kalbomis.¹⁴¹

Tyrimo rezultatai

Siekiant papildyti Lietuvos lenkų spaudos turinio analizę, apklausoje buvo užduota keletas klausimų, kokiais apskritai žiniasklaidos šaltiniais daugiausia naudojasi respondentai. Buvo klausama, kokia kalba respondentai skaito spaudą bei kuriuos televizijos kanalus žiūri. Apibendrintai galima teigti, kad nors respondentai bent kartais skaito ar žiūri žiniasklaidos šaltinius įvairiomis kalbomis (lietuvių, lenkų, rusų, kitomis), pagrindiniai informacijos šaltiniai yra lietuviški ir lenkiški.

Pagrindinė respondentų skaitoma spauda (spausdintinė ar elektroninė) yra lietuvių arba lenkų kalba. Spaudą lietuvių kalba nuolat skaito 54 proc. respondentų (kartais – 33,3 proc.), o spaudą lenkų kalba – 39,4 proc. respondentų (kartais – 38,7 proc.). Kiek daugiau nei pusė respondentų kartais skaito spaudą rusų kalba, o spauda baltarusių kalba tarp respondentų nėra paplitusi (žr. 1 lentelę).

Kitas klausimas, kaip dažnai ir kuriuos televizijos kanalus žiūri respondentai, atskleidė, kad nuolatos lietuviškus televizijos kanalus žiūri ir iš jų semiasi informacijos 50,4 proc. respondentų, lenkiškus televizijos kana-

140 Ocieplenie w stosunkach litewsko-polskich. *wilnoteka.lt*, 2013 [žiūrėta 2013-11-12]. <<http://www.wilnoteka.lt/pl/artukul/ocieplenie-w-stosunkach-polsko-litewskich>>.

141 Oddziały ZPL. *zpl.lt*, 2013 [žiūrėta 2013-08-24]. <<http://zpl.lt/category/oddzialy/>>.

lus žiūri 31,4 proc., rusiškus – 52,1 proc., baltarusiškus – 2,9 proc. respondentų, kitus užsienio kanalus žiūri 5,6 proc. respondentų. Taigi, kitaip nei spaudos atveju, pagrindiniai nuolatiniai televizijos šaltiniai yra lietuvių ir rusų kalbomis.

1 lentelė. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?

Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?					
Procentai	Nuolatos	Kartais	Niekada, nors turiu tokią galimybę	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	Neatsakė
Spaudą lietuvių kalba	54	33,3	6,6	3,4	2,7
Spaudą lenkų kalba	39,4	38,7	10,2	7,1	4,6
Spaudą rusų kalba	21,2	54,3	13,1	6,8	4,6
Spaudą baltarusių kalba	1,7	6,1	30,7	52,3	9,2

Nereguliariai daugiausia yra žiūrimi lenkiški televizijos kanalai. Juos kartais žiūri 47 proc. respondentų, lietuviškus – kiek mažiau – 38,4 proc., rusiškus – 37,7 proc. respondentų. Gana didelė dalis apklaustųjų kartais žiūri baltarusiškus kanalus – 19,7 proc., kitus užsienio televizijos kanalus kartais žiūri 27,3 proc. respondentų.

2 lentelė. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?

K32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?					
Procentai	Nuolatos	Kartais	Niekada, nors turiu tokią galimybę	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	Neatsakė
Lietuviškus televizijos kanalus	50,4	38,4	6,3	1,9	2,9
Lenkiškus televizijos kanalus	31,4	47	11,4	6,3	3,9
Rusiškus televizijos kanalus	52,1	37,7	4,6	3,9	1,7
Baltarusiškus televizijos kanalus	2,9	19,7	31,1	38,4	7,8
Kitus (užsienio) televizijos kanalus	5,6	27,3	8,5	9,2	49,4

Tyrimo metu buvo svarbu sužinoti, kokie yra pagrindiniai informacijos šaltiniai, iš kurių sužinomos dienos aktualijos, t. y. per kuriuos kanalus yra žiūrimos dienos žinios (buvo pateiktas atviras klausimas, prašant respondentų įrašyti savo atsakymą). Apklausa parodė, kad žiūrimiausi lietuviški kanalai. Dažniausiai apklausoje dalyvavę respondentai žiūri TV3 – 24,8 proc. apklaustųjų, kiek rečiau – LNK – 23,6 proc., rečiausiai – nacionalinę transliuotoją LRT – 20 proc. respondentų. TV Polonia (TVP) žiūri 17,5 proc. respondentų, rusiškąją 1 Baltijos kanalą teigia žiūrintys 5,8 proc. apklaustųjų. Reikia pasakyti, kad dalis respondentų (3,7 proc.) nurodė apskritai nežiūrintys televizijos, o 2,9 proc. su dienos naujienomis susipažįsta interneto portaluose.

3 lentelė. Kanalas, per kurį žiūrimos dienos žinios

Kanalas (per kurį žiūrimos dienos žinios) N = 411	Skaičius	Procentai
TV3	102	24,8
LNK	97	23,6
LRT	82	20
BTV	11	2,7
TV Polonia (TVP)	72	17,5
1 Baltijos kanalas (1 Baltijski)	24	5,8
1 TV (rusų k.)	12	2,9
Info TV	17	4,1
RTR	12	2,9
ONT	5	1,2
Žinios interneto portaluose	12	2,9
Kiti kanalai	73	17,8
Nežiūri TV (žinių)	15	3,7
Neatsakė	59	14,4

Apibendrinant galima teigti, kad apklaustieji naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais – ir lietuviškais, ir lenkiškais, ir rusiškais. Spaudos šaltiniai dažniau lietuviški ir lenkiški, o didelė televizijos žiūrovų dalis renkasi ir rusiškus kanalus. Nagrinėjant atvirą klausimą, pastebima, kad vienas respondentas dienos naujienas žiūri per keletą skirtingų kanalų (vidutinis nurodytų kanalų skaičius – 1,6). Šiek tiek daugiau nei pusė respondentų

nurodė žiūrintys žinias tik per lietuviškus kanalus, 13 proc. – per lietuviškus kanalus, 13 proc. – lietuviškus ir lenkiškus, 6,5 proc. žiūri žinias per lietuviškus ir rusiškus kanalus. Dalis respondentų nurodė žiūrintys žinias tik per lenkiškus arba tik per rusiškus televizijos kanalus (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Žiūrimų dienos naujienų TV kanalai pagal kalbą / kilmės šalį

Dienos žinios pagal TV kanalo kalbą / kilmės šalį	Skaičius	Procentai
Lietuviškas	179	55,4
Lietuviškas ir lenkiškas	42	13
Lietuviškas ir rusiškas	21	6,5
Lietuviškas, lenkiškas, rusiškas	12	3,7
Lenkiškas ir rusiškas	4	1,2
Lenkiškas	20	6,2
Rusiškas	26	8
Baltarusiškas	4	1,2
Lietuviškas ir baltarusiškas	1	0,3
Baltarusiškas ir rusiškas	1	0,3
Kita	13	4
Iš viso	N = 323	

Opozicinių daugumai Lietuvos lenkų žiniasklaidos priemonių galima laikyti savaitraštį „Nasz Czas“, ėjusį 2001–2007 m. Jis bandė pakeisti nusišovėjusius lietuvių ir lenkų santykių stereotipus, juos padaryti darnius bei propaguoti alternatyvią Lietuvos lenkų liaudies partiją, taip nutraukiant vienvaldį LLRA valdymą Vilniaus ir Šalčininkų rajonų savivaldybėse.

Nagrinėjant Lietuvos lenkų spaudą anksčiau nurodytu laikotarpiu, galima aptikti gana daug nepasitikėjimo atgarsių lietuvių tautine dauguma, Lietuvos parlamentu bei Vyriausybe. Lietuvos valdžia buvo kaltinama nebaigta žemės grąžinimo procedūra teisėtiems savininkams Vilniuje ir Vilniaus rajone, užtrukusiu pavardžių rašymo dokumentuose bei gatvių pavadinimų užrašų įteisinimu Lietuvos lenkų gyvenamuose teritorijose. Taip pat daug aistrų sukėlė Švietimo įstatymo pataisos dėl noro suvienodinti lietuvių kalbos egzaminą laikymą tautinių mažumų abiturientams.

LIETUVOS LENKŲ TAUTINIS TAPATUMAS: TYRIMO REZULTATAI

Lietuvos lenkų saviidentifikacija

Lietuvoje paprastai vartojamas terminas „Lietuvos lenkai“, o lenkų kalboje – posakis „lenkai Lietuvoje“ (*Polacy na Litwie*). Terminą „Lietuvos lenkas“ nurodant savo tautybę vartojo Lietuvos konstitucinės teisės tėvu tituluojamas tarpukario Lietuvos teisininkas Mykolas Romeris. Žymaus Lietuvos istoriko Rimanto Miknio nuomone, taip jis pabrėždavo savo lenkišką kilmę ir tvirtą Lietuvos pilietinę nuostatą¹⁴².

Tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvos lenkai nelabai supranta termino „Lietuvos lenkas“ ir dauguma save identifikuoja kaip „lenką“ (36,7 proc.), kad yra „lenkas, gyvenantis Lietuvoje“, nurodo 24,6 proc., o „Lietuvos lenkas“ – tik kas dešimtas (11,2 proc.). Šią padėtį gerai iliustruoja ši ištrauka iš interviu:

I. 2

Ar teisinga yra sąvoka „Lietuvos lenkas“? Ar turi būti tiesiog „lenkas“?

– Tiesiog „lenkas“. Kam čia išskirti?

Tada gerai, ar skiriasi Lietuvos lenkas nuo Lenkijos lenko?

– Aišku, kad skiriasi.

Ir kuo jisai skiriasi?

– Kalba, tarme.

Tai tokiu atveju tas terminas „Lietuvos lenkas“ yra teisingas ar ne?

– Nėra nei teisingas, nei neteisingas. Tai tas pats, kas būtų „lietuvis“ arba „grynas lietuvis“. Tas „lietuvis“ tai jisai nėra grynas lietuvis, jo motina gali būti lenkė, vienas iš tėvų gali būti arba tas arba tas, tai irgi nevadiname „grynas lietuvis“ arba „lietuvis“. Taip pat ir nevadiname „lietuvį lenkas“, tiesiog „lenkas“. Nu ar ne taip, taip!? (šypsosi).

142 Miknys R. Prarandame turėti galimybę Lietuvos lenkus, o ne lenkus Lietuvoje. *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2014-04-29]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rmiknys-prarandame-galimbe-tureti-lietuvos-lenkus-o-ne-lenkus-lietuvoje.d?id=54518727>>.

Jeigu sutinkama su nuostata, kad tautybė yra pasirenkama¹⁴³, tai atitinkamas savęs apibrėžimas rodo aiškesnę tautinę saviidentifikaciją. Vadovaujantis M. Romerio teorija apie Lietuvos lenkus galima daryti prielaidas apie priskyrimą savęs vienai ar kitai tautai. Aiški saviidentifikacija reikalauja ir gilesnio „savęs“ permąstymo ir suvokimo. Tyrimas rodo, kad save kaip „lenką“ dažniausiai identifikuoja Vilniaus miesto (41 proc.) ir aukštąjį išsilavinimą (43,3 proc.) turintys respondentai. Rečiausiai taip save identifikuoja Šalčininkų rajono (23,8 proc.) ir profesinį išsilavinimą (22,9 proc.) turintys respondentai. Kaip „lenkas, gyvenantis Lietuvoje“, dažniausiai prisistato Šalčininkų rajono respondentai (42,9 proc.) ir turintys profesinį išsilavinimą (28,6 proc.). Be to, Šalčininkų rajono gyventojai kaip labai svarbų ir gana svarbų nurodo ir savęs pristatymą kaip „Lietuvos pilietis“. Kad jiems labai svarbu pristatyti save kaip lenką, nurodė 30,2 proc. Šalčininkų rajono respondentų, Vilniaus mieste – 45,2 proc., o Vilniaus rajone – 44,5 proc. respondentų (1 priedas). Tokia aiški saviidentifikacija linijoje „centras–periferija“ rodo, kad aukštąjį išsilavinimą ir arčiau centro gyvenantys žmonės aiškiau save suvokia kaip lenkus, tarsi kartu aiškiau priskirdami save lenkų tautai¹⁴⁴ ir mažiau palikdami erdvės įvairiems „išvedžiojimams“. Tai galėtų būti aiškinama Vilniaus, kaip kultūrinio centro, kuriame gausu lenkų kultūros objektų, įtaka. „Periferijoje“ gajesni kitokie saviidentifikacijos niuansai galėtų būti aiškinami silpnesne kultūrine įtaka ir didesne politine administracine įtaka vietos žmonių saviidentifikacijai bei galbūt tam tikru lokaliu tapatumu kaip atsvara iš centro sklindančiai globalizacijai.

143 Kulakauskas A. Jokio lietuviško kraujo nėra, tautiškas yra pasirenkamas. *delfi.lt*, 2011 [žiūrėta 2014-04-29]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/akulakauskas-jokio-lietuvisko-kraujo-nera-tautiskumas-yra-pasirenkamas.d?id=41600751>>.

144 Klonowski R. W Strasburgu byłbym potrójnym reprezentantem. *radiownet.pl*, 2014. [žiūrėta 2014-04-29]. <<http://www.radiownet.pl/publikacje/rajmund-klonowski-w-strasburgu-bylbym-potrojnym-reprezentantem>>.

5 lentelė. Savęs pristatymas

K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?	Skaičius	Procentai
Esu lenkas (-ė)	151	36,7
Esu lenkas (-ė) gyvenantis (-i) Lietuvoje	101	24,6
Esu Lietuvos lenkas (-ė)	46	11,2
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	53	12,9
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)	24	5,8
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)	5	1,2
Esu lietuvis (-ė)	15	3,6
Kita	16	3,9
Iš viso	411	100

6 lentelė. Savęs pristatymas pagal gyvenamąją vietą

K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?				
Procentai (N = 411)	Vilniaus mieste N = 166	Vilniaus rajone N = 182	Šalčininkų rajone N = 63	Iš viso N = 411
Esu lenkas (-ė)	41,0	37,4	23,8	36,7
Esu lenkas (-ė), gyvenantis (-i) Lietuvoje	22,9	19,8	42,9	24,6
Esu Lietuvos lenkas (-ė)	11,4	11,0	11,1	11,2
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	10,8	16,5	7,9	12,9
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)	6,6	4,9	6,3	5,8
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)	0,6	1,6	1,6	1,2
Esu lietuvis (-ė)	3,0	3,8	4,8	3,6
Kita	3,6	4,9	1,6	3,9

Tuo gali būti aiškinamas ir Lietuvos lenkams nepriimtinas terminas „tuteišiai“, kuris paprastai asocijuojasi su prasčiokiškumu, muzikiškumu ir žemesniu socialiniu lygiu:

I. 14

Kuo skiriasi lenkas nuo tuteišio?

– Nu, čia gal iš kaimo labiau [...] nu mes tai sakom, kad iš kaimo ta prasme, ten kur tie seneliai gyvena, va čia tuteišiai tie jau čia, jie labiau jau tokie prie baltaru-

sų, gal sakyčiau, nes ir ta kalba yra ne tokia kaip mieste, jie jau taip paprastai kalba, mes sakom nu „po prostu“ [...] jie kalba labiau baltarusiškai, jų žodyne daugiau baltarusiškų žodžių.

„Tuteišiais“, anot respondentų (62,5 proc.), apibūdinami vietiniai Vilniaus krašto gyventojai, tačiau patys lenkai save retai taip save apibūdina (25,3 proc.). Be to, šis terminas yra traktuojamas kaip lietuvių išgalvotas ir jiems primestas, tarsi norint juos pažeminti:

I. 6

Ale w takim razie z kąt taki, bo takiego terminu nie ma nigdzie, tylko on właściwie istnieje w tym regionie Wileńszczyzny.

– Nu to kto, Landsbergis nam przypisał ten termin (juokiasi)

to już dawniej było (juokiasi).

– Jak zaczęła się ta perestrojka, to my poznaliśmy ten wyraz tutejszy, tutejszy polak, a tak ...

a wcześniej nie?

– Wcześniej nikt nas tak nie nazywał tutejszy czy nie tutejszy, czasami słyszeliśmy od Litwinów, nu wo ja mówiłam, panajechali tut wsiakich, chociaż my od dawien dawna tu jesteśmy.

To znaczy że, ten tutejszy to ten kto tutaj mieszka, tak?, i to niezależy czy on uważa siebie za Polaka, Litwinia, Białorusina czy Rosjanina.

– Tak tak, tutaj mieszka i już i my nienazywamy siebie że my tutejszy, mieszkancy Litwy i już.

Tak, nie nu ja po prostu powiem, że niektórzy tu określają to jako tutejszy, na przykład oni mówią, że ja nie jestem Polakiem, ja nie jestem Białorusinem, ja jestem tutejszym.

– Nie, nie ma coś takiego, jeżeli ja jestem Polak, to ja jestem Polak, żaden tutejszy, tutejszy to nie nacionalność, to jeżeli ja w tej wiosce mieszkam to ja też mogę mówić, że ja jestem tutejszy.

Nie, chodzi o to, że takiego terminu nigdzie nie ma, on istnieje właśnie tylko tutaj, ani w Polsce go nie ma

– Nie ma, nie ma, nie ma. I my niesłyszeliśmy dopóki nie poszła ta perestrojka.

Vis dėlto galima daryti prielaidą, kad Lietuvos lenkams šis terminas nėra svetimas, nes sudėjus respondentų, kurie atsakė, kad Lietuvos lenkai „retai“ ir „kartais“ taip save apibūdina, atsakymus, gaunama apie pusę visų respondentų (atitinkamai 25,3 proc. ir 23,3 proc.), be to, 13,7 proc. respondentų nurodo, kad taip save apibūdina dažnai.

Atsakant į klausimą apie „tuteišio“ sąvoką, kaip ir kokybiniuose interviu, paaiškėjo, kad „tuteišio“ apibūdinimas nėra suprantamas ir vertinamas vienareikšmiškai. Tarp respondentų, kurie įrašė savo atsakymus skiltyje „kita“, dalis įvardijo neutralią šio apibūdinimo prasmę, pavyzdžiui, „taip apibūdinami kalbantieji lenkiškai Lietuvoje“, „bet kuris vietinis gyventojas“ (t. y. Vilniaus krašto), „nes čia gyvena mano prosenelė, senelė, todėl ir yra žodis „tuteišis“ (t. y. kilęs iš čia), „ir totoriai“, „taikomas Vilniaus krašto lenkams, kalbant iškraipyta baltarusių kalba“ ir pan. Tačiau kita dalis respondentų šį terminą laiko lenkus įžeidžiančiu, dirbtinai sukurto, turinčiu neigiamą prasmę: „Bet toks apibūdinimas man nepatinka, nepriimtinas“, „girdėjau tokį apibūdinimą, tačiau jis man nepatinka, yra įžeidžiamas, jo nevarčiau ir nenoriu charakterizuoti, savęs su juo netapatinu“, „lenkai niekada nebuvo tuteišiai – tai lietuvių, baltarusių, rusų mišinys, va taip“, „nesuprantu tokių apibūdinimų, ir man asmeniškai tokie apibūdinimai yra įžeidžiantys“, „tai chamiškas apibrėžimas“, „tokį apibūdinimą naudoja nepakankamai išprusę lietuviai, norėdami Lietuvos lenkus išskirti (neigiama prasme) iš kitų Lietuvos piliečių“, „tuteišio terminą naudoja nacionalistai, kurie nori gyventi vadovaudamiesi šūkiu „Lietuva – lietuviams“. Galima daryti prielaidą, kad daliai Lietuvos lenkų „tuteišio“ apibūdinimas turi neutralią, priimtina, tam tikrą tautinį ir kultūrinį savišumą atspindinčią prasmę, o kitai daliai tai visiškai nepriimtinas terminas, turintis įžeidžiančią prasmę, siejamas su Lietuvos lenkų ir lietuvių tautinių grupių įtampomis.

Atsakant į klausimą, su kokia tautybe save paprastai tapatina, 3,9 proc. respondentų nurodė kitokią tautybės apibrėžtį, paprastai – kad yra keleto tautybių atstovas (-ė), pavyzdžiui, „lenkė, lietuvi, rusė, tarp tų tautybių“, „mama lenkė, tėvas latvis, o aš lietuvi“, „lenkė iš Baltarusijos“, „lietuvių-rusų kilmės lenkas“, „viena ketvirtąja dalimi lenkas“. Vienas respondentas save įvardijo „tuteišiu“. Dar du respondentai nurodė, kad yra „Lietuvos piliečiai“.

Iki šiol atliktuose tyrimuose dažnai būdavo pabrėžiama, kad tarp Lietuvos lenkų smarkiai paplitusi rusų kalba. Mūsų tyrimo metu pusė respondentų nurodė, kad namuose vartoja tik lenkų kalbą (50,1 proc.). Tuo tarpu vien rusų kalbą vartojo tik 4,6 proc. respondentų, o rusų kalbą su kitomis kalbomis – apie 18 proc. respondentų.

7 lentelė. Kalbos vartojimas namuose

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?	Skaičius	Procentai
Lenkų kalba	206	50,1
Rusų kalba	19	4,6
Vietinė („tuteiša“) kalba	21	5,1
Lenkų ir lietuvių kalbomis	42	10,2
Lenkų ir rusų kalbomis	60	14,6
Lietuvių ir rusų kalbomis	14	3,4
Lietuvių kalba	26	6,3
Kita	23	5,6
Iš viso	411	100

Plačiau lenkų kalba yra vartojama Vilniaus mieste (53 proc.) ir Vilniaus rajone (54,4 proc.), o Šalčininkų rajone vien lenkų kalbą vartoja apie trečdalis respondentų (30,2 proc.). Šiame pasienio regione labiau paplitusi daugiakalbystė, kuri išsialėjusi ir šeimoje. Nors Šalčininkų rajono respondentai „tuteišiškumo“ ir vengia, tačiau čia vietinę „tuteišių“ kalbą nurodė vartojantys 11,1 proc. respondentų, t. y. 2–3 kartus daugiau nei Vilniaus mieste ar rajone.

8 lentelė. Kalbos vartojimas namuose pagal gyvenamąją vietą

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?				
Procentai (N = 411)	Vilniaus mieste N = 166	Vilniaus rajone N = 182	Šalčininkų rajone N = 63	Iš viso N = 411
Lenkų kalba	53,0	54,4	30,2	50,1
Rusų kalba	5,4	2,2	9,5	4,6
Vietinė („tuteiša“) kalba	4,2	3,8	11,1	5,1
Lenkų ir lietuvių kalbomis	10,8	9,9	9,5	10,2
Lenkų ir rusų kalbomis	13,9	14,8	15,9	14,6
Lietuvių ir rusų kalbomis	2,4	1,6	11,1	3,4
Lietuvių kalba	5,4	8,2	3,2	6,3
Kita	4,8	4,9	9,5	5,6

Nors D. Daukšo anksčiau minėtuose tyimuose, atliktuose Šalčininkų rajone, teigiama, kad Lietuvos lenkams kalba nėra esminis tapatumo elementas, o didelė reikšmė teikiama genealogijai, mūsų tyrimas rodo, kad lenkų kalbos mokėjimas yra svarbus Lietuvos lenkų tapatybei – taip atsakė 56 proc. respondentų. Šis elementas svarbiausias Vilniaus miesto lenkams. Tačiau iš dalies galima patvirtinti D. Daukšo teiginio dalį, teigiančią apie genealogijos svarbą, nes „periferijoje“ šiek tiek didesnis procentas atiduodamas genealogijai nei Vilniaus mieste.

9 lentelė. Svarbiausi dalykai, apibūdinantys Lietuvos lenkus

K15. Kaip Jūs manote, kurie iš toliau išvardytų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus? Pažymėkite iki trijų atsakymo variantų, kurie Jums atrodo patys svarbiausi.	Procentai
Lenkų kalbos mokėjimas	56
Savęs laikymas lenku	38
Lenkiška kilmė	31,1
Priklausymas lenkų bendruomenei	15,3
Religingumas (katalikiškumas)	34,5
Pagarba šeimai	30,4
Pagarba lenkiškoms tradicijoms	34,8
Lenkiškų papročių laikymasis	22,4
Kita (parašykite)	1,7
Nežinau / sunku pasakyti	1,7

Iš atsakymų į klausimą, kas Lietuvos lenkams yra svarbiausia dabartiniu metu, „galimybė kalbėti lenkiškai kasdien“ nebėra pats aktualiausias dalykas, kaip rodo mūsų tyrimas. Šiuo metu respondentams yra svarbiausia „turėti tautinių mažumų įstatymą“. Taip nurodė 41,4 proc. respondentų, 38,7 proc. – „išsaugoti papročius ir kultūrą“, 34,1 proc. – „turėti savo atstovus Seime“. Tuo tarpu „galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje“ nurodė 23,6 proc., „išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje“ – 9 proc. respondentų. Iš vienos pusės, galima vertinti, kad kalba, galimybė kalbėti kasdienybėje nėra pats svarbiausias dalykas, nes, kaip rodo apklausa, dauguma respondentų aplinkos žmonių yra lenkakalbiai, taigi bendravimo lenkiškai stygiaus nejaučiama. Tačiau, iš kitos pusės, kaip aktualiausias dalykas nurodomas tautinių mažumų įstatymas rodytų reagavimą į

politines aktualijas, nes šis klausimas aiškiau viešojoje erdvėje iškilo 2013 m. pabaigoje. Pagrindinė tautinių mažumų įstatymo paskirtis tarsi ir turėtų būti legalizuoti ir praplėsti lenkų kalbos vartojimą viešojoje erdvėje, netgi suteikiant galimybę oficialiai vartoti kai kuriose vietovėse, kur dominuoja lenkų tautybės asmenys. Taigi įstatymu tarsi siekiama užtikrinti ir apsaugoti lenkų kalbos vartojimą. Čia galima įžiūrėti tam tikrą nenuoseklumą šiuo klausimu. Susiejus tai su kita dažnai nurodoma nuomone „turėti savo atstovus Seime“ galima daryti prielaidą, kad tai yra viešojoje erdvėje išpūsto ir politizuoto klausimo atspindys žmonėse ir tam tikro *pasipriešinimo* tapatumo, kaip vieno iš socialinio tapatumo sudedamųjų dalių, išraiška.

10 lentelė. Lietuvos lenkams svarbiausi dalykai

K44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra svarbiausia Lietuvos lenkams? Galite pažymėti iki trijų Jums tinkamiausių atsakymo variantų.	Procentai
Išsaugoti papročius ir kultūrą	38,7
Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros	23,6
Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje	23,6
Turėti savo atstovus Seime	34,1
Turėti savo atstovus vietos savivaldoje	25,1
Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje	9
Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms	41,4
Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba	7,3
Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai	37
Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis	15,3
Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija	11,9
Kita	2,9
Nežinau / sunku pasakyti	4,1

Norą išsaugoti papročius ir kultūrą labiausiai pabrėžė Vilniaus miesto respondentai (44 proc.), o turėti tautinių mažumų įstatymą ir turėti savo atstovus Seime labiausiai pabrėžė Vilniaus rajono gyventojai (44,5 proc.). Be to, Vilniaus rajone labai akcentuota galimybė Lietuvoje įgyti išsilavini-

mą lenkiškai. Tai galėtų būti paaiškinama tuo, kad Vilniaus rajone vyksta „intensyviausia“ politinė rinkimų kova, ir „kova“ dėl darželių ir mokyklų lietuvių bei lenkų kalbomis, kaltinant priešingas puses protegavimu arba sąlygų nesudarymu ir ignoravimu. Dėl to ir pabrėžiami daugiau politinio pobūdžio prioritetai. Nes galimybę kalbėti kasdienybėje lenkiškai ir išlaikyti lenkų bendruomenę mažiausiai nurodė Vilniaus rajono respondentai. Remiantis D. Daukšo teze, apie netvirtą ir institucionalizuotą Lietuvos lenkų tapatybę tokių apraiškų matyti ir čia, nes parėžiami instituciniai politiniai, o ne kalbiniai sprendimai (galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje, išlaikyti lenkų bendruomenę, turėti lenkakalbę žiniasklaidą).

Žiūrint į asmenvardžių ir vietovardžių rašybą irgi matyti, kad, kitaip nei pabrėžia politikai, respondentams tai nėra patys svarbiausi klausimai. Aktualiausias šis klausimas yra Vilniaus miesto gyventojams (22,9 proc.), o daugiausia respondentų, kuriems tai visiškai neaktualu, yra Šalčininkų rajone. Šiuo klausimu taip pat matyti tam tikra tendencija linijoje „centras–periferija“, kai politizuoti klausimai aktualiausi centre, o mažiau aktualūs periferijoje.

11 lentelė. Asmenvardžių ir vietovardžių rašybos aktualumas

K45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?	Skaičius	Procentai
Labai aktualus	84	20,4
Aktualus	91	22,1
Vidutiniškai aktualus	84	20,4
Neaktualus	72	17,5
Visiškai neaktualus	70	17
Nežinau / sunku pasakyti	7	1,7
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

Tam tikrą nuostatą „periferijoje“ šiuo klausimu atspindi šios interviu ištraukos:

I.11

Kaip vertinate LLRA veiklą?

– Jie nieko nedaro. Apie žemę – o ką apie žemę. 10 metų (dabar aš sutvarkiau savo žemę), bet reikėjo pačiai važinėti. Viską kalbėjo, bet čia, Vilniaus rajone – niekas nesutvarkyta dėl žemės. Dabar apie pavadinimus gatvių ir pavardes: nu kam mums tie pavadinimai? Jei vis tiek, kur tu nenueisi, vis tiek to tavo pavadinimo nepriims – Lietuvoj gi gyvenam. Nu kas iš to – Sodų gatvė, o jie rašo: *Sadowa*, vis tiek, eisi tvarkyti dokumentų ir niekas neparašys tavo *Sadowoj*, parašys – Sodų.

I.4

Kaip vertinate LLRA politinį vektorių, kaip vertinat jų veiklą?

– Tiesa sakant, man ne viskas patinka ką jie nori padaryt. Man an to autobuso: kam reikalinga ten lenkiškai rašyt. Vis tiek atvažiuos tas pats lenkas (dėl to adreso, gatvės pavadinimo) vis tiek bus skirtumas: bus parašyta – žalia, bus parašyta – zieliona. Ir vis tiek tas vairuotojas atvažiuos pagal adresą: bus lietuviškai parašyta. Jam vis tiek tas gatvės pavadinimas bus duotas. Vis tiek, ar bus parašyta an autobuso lentelės, gatvės pavadinimas (lenkiškai, rusiškai, lietuviškai).

Tai vietiniams Lietuvos lenkams nėra malonu širdžiai, kad biškį to lenkiškumo jaučia, kad čia yra, nėra čia viskas sulietuvinta.

– Gal kitiems – gerai, man tai skirtumo nėra. Jei nebūtų lenkiškai parašyta – man skirtumo nėra ar bus, ar nebus. Mano tokia nuomonė yra. Gal kitiems žmonėms – gerai. Mes Lietuvoj gyvenam, turim žinot, mokėt, biškį kalbėt lietuviškai. Vis tiek reikia. Ir taip – Lietuvoj yra gerai visoms tautoms. Padarė ir rusams, ir baltarusiams: visi gavot tą pilietybę. Čia labai gerai padaryta, nes va Latvijoje žmonės gyvena, tai jie ten rusų tuos pasus turi ir latvių pilietybės negali gaut. Ten nesąmonė kažkokia, žmonės, nesvarbu, kiek ten pragyveno, o pas mus gerai dėl to. Mes gavom pilietybę, mes turim lietuviškus pasus.

Šiose interviu ištraukose matyti taip pat labai stiprus tapatinimasis su Lietuva ir blivus padėties vertinimas. Tai rodo Lietuvos lenkų norą tapatintis su Lietuvos visuomene ir integruotis į ją. Absoliuti dauguma respondentų nurodo, kad lietuvių kalbą mokėti yra labai svarbu (59,9 proc.) ir gana svarbu (33,1 proc.). Be to, kaip didžiausią tokį norą nurodo aukštąjį išsilavinimą turintys (71,4 proc.) ir Šalčininkų rajono respondentai (labai svarbu – 79,4 proc. ir gana svarbu – 17,5 proc.).

12 lentelė. Lietuvių kalbos mokėjimo svarbumas

K13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?	Skaičius	Procentai
Labai svarbu	246	59,9
Gana svarbu	136	33,1
Nelabai svarbu	22	5,4
Visiškai nesvarbu	2	0,5
Nežinau / sunku pasakyti	5	1,2
Iš viso	411	100

Tapatinimasis su Lietuva, integracija

Teorijoje teigiama, kad valstybė, kaip socialinis politinis darinys, negali funkcionuoti be tam tikro visuomenės pamatinio bendrumo jausmo. Kolektyvinis valstybinis identitetas veikia individo santykį su valstybe. Manoma, kad valstybinis tapatumas vienija žmones ir yra būtinas demokratinei santvarkai, kai mažumai reikia susitaikyti su daugumos priimtu sprendimu. Politinėje teorijoje yra manoma, kad politinės institucijos gali geriau funkcionuoti kultūriškai homogeniškoje visuomenėje. Kai kurie empiriniai tyrimai Šiaurės Amerikoje tai patvirtina¹⁴⁵.

Iš gautų tyrimo duomenų galima daryti prielaidą, kad tapatinimasis su Lietuva apima tiek emocinį ryšį – 45,3 proc. respondentų Lietuvą apibūdina kaip savo Tėvynę – tiek tikriausiai ir pilietinį. Lietuvos lenkams svarbu save pristatyti ne tik kaip lenką (42,6 proc.), bet ir kaip Lietuvos pilietį (40,4 proc.). Kaip „Lietuvos piliečiu“ prisistatyti svarbiau Šalčininkų rajono gyventojams, o kaip „Lietuvos gyventojas“ dažniau nurodo esantys Vilniaus rajono respondentai (2 priedas, 7 lentelė).

145 Berg L., Hjerme M. National Identity and Political Trust. *Perspectives On European Politics & Society*, 2010, t. 11 (4), p. 392–394.

13 lentelė. Kas yra Lietuva Lietuvos lenkams

K16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva?	Skaičius	Procentai
Tai mano Tėvynė	186	45,3
Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu	120	29,2
Tai šalis, kurios pilietis esu	48	11,7
Tai mano protėvių žemė	41	10
Kita	13	3,2
Nežinau / sunku pasakyti	2	0,5
Neatsakė	1	0,2
Iš viso	411	100

14 lentelė. Sąsaja su Lietuva išreiškiama prisistatant

K7. Toliau pateikiami įvairūs apibūdinimai. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus pristatant save kitiems žmonėms (galvojant apie save)?						
Procentai	Labai svarbus	Gana svarbus	Nelabai svarbus	Visiškai nesvarbus	Nežinau	Neatsakė
Lenkas	42,6	25,3	10,9	8,8	3,2	9,2
Lietuvos lenkas	14,8	28,2	23,1	17	4,1	12,7
Lietuvos pilietis	40,4	29	11,2	6,1	2,4	10,9
Lietuvos gyventojas	29,4	26,8	15,8	7,8	4,9	15,3
Vilniaus krašto gyventojas	33,8	19	16,1	17	1,9	12,2
Jūsų gyvenamosios vietos (miestelio, rajono) gyventojas	25,5	21,1	16,8	20,7	3,6	12,2

I.16

Ar nekyla mintys išvykti gyventi į Lenkiją?

– Ne.

O kodėl?

– Galima ir mokytis Lenkijoje, bet aš nenoriu važiuot.

Tai kodėl nenorite?

– Ai, nežinau, toli. Aš sakau, kad Lietuva mano Tėvynė ir viskas. Visi artimi žmonės čia gyvena. Galima ir Lietuvoje daug kur mokytis ir Vilniau universitetas yra, ir Kaune universitetų daug yra – galima daug kur mokytis. Gal ir mokėti reikia, Lenkijoje priima, galima taip įstoti, ten nemokamai, bet Lietuvoje – ramiau, taip sakant.

Iš atsakymų į klausimą, kaip Lietuvos lenkai įsivaizduoja save aplinkos kontekste, akivaizdžiai matyti dvilypumas ir tai, kad jaučia tiek atskirumą ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų, tiek ir panašumą. Klausime, kaip Lietuvos lenkai jaučia, į ką jie labiau yra panašūs, buvo siekiama išsiaiškinti, kiek tikrovėje pritaikoma M. Romerio dvi teorijos apie Lietuvos lenkus ir ar, anot R. Miknio, Lietuvos lenkai turi naujai besiformuojančios tautos požymių. Kad visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų, atsakė 27,5 proc. respondentų, o kad panašūs – 26,8 proc. respondentų. Atsakymai rodo, kad Lietuvos lenkai jaučia atskirumą tiek nuo lietuvių, tiek nuo Lenkijos lenkų. Tačiau panašu, kad Lietuvos lenkai nežymiai, bet labiau linksta į lietuvių pusę.

15 lentelė. Panašumo į lietuvių ir Lenkijos lenkus vertinimas

K14. Remdamiesi savo patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietuvos lenkai yra panašūs į lietuvių, o kiek į Lenkijos lenkus?	Skaičius	Procentai
Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvių nei į Lenkijos lenkus	73	17,8
Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus nei į lietuvių	57	13,9
Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų	113	27,5
Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvių, ir į Lenkijos lenkus	110	26,8
Nežinau / sunku pasakyti	55	13,4
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

Šią padėtį gerai iliustruoja ši interviu ištrauka:

I.14

Bet tai kaip Jūs galėtumėt tai apibūdinti tame kontekste, man tas labai įdomu, vat esat lenkai, Lietuvoj lenkas, o Lenkijoje jau

– Ne lenkas, tai va, vat sakau, ir man pastaruoju metu, kadangi dar ir sesė išvažiavo mokintis į Varšuvą, tai ir, ne tai ten kad ją užgaulioja, neduok Dieve, bet netgi kai atsakinėja jinai tenai kažką ten, kažkokius ten referatus ar ką, tai net dėstytojas sako jūs paklauskite to baltiško akcento, nu suprantat, jiems tai yra kaip mes kalbam, jiems yra egzotika, jo, jie klausosi, jiems įdomu, už tai ir man kyla tokios mintys, ir mes vot tarpusavy pakalbam, nu iš tikrųjų, čia lyg mūsų Tėvynė čia mūsų namai, bet iš tikrųjų mes tokie kaip nei ten, nei šen, tokie va iš tikrųjų, neturim nei čia tokio visiško prieglobsčio, nei kažkur kitur

Tai kad Lietuvos lenkai labiau linksta į lietuvių pusę, gali būti „išprovokuota“ ir to fakto, kad Lenkijoje juos kartais palaikydavo rusais arba lietuviais.

16 lentelė. Patirtis Lenkijoje

K28. Toliau išvardytos kelios situacijos. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę jose atsidurti?					
Procentai (N = 333)	Dažnai	Kartais	Niekada	Nežinau	Neatsakė
Jus laikydavo rusu (-e)	18,9	35,1	35,4	5,4	5,1
Jus laikydavo lietuviu (-e)	15	38,9	36,5	3,6	6
Žinodavo, kad esate lenkas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimu (-a)	22,5	35,6	28,7	8,4	4,8
Suprasdavo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė), ir dėl to priimdavo šilčiau	46,4	29,6	9,6	10,5	3,9

I.12

Ar patyrėte skirtumą tarp buvimo lenku Lietuvoje ir buvimo lenku iš Lietuvos Lenkijoje?

– Patyriau. Nevisiškai kaip lenkus ten mus priima.

[...]

Ta pilietybę paliudyty, kad jie yra lenkai?

– Ne. Kad jie nuvažiavę į Lenkiją nebūtų lietuviais arba rusais.

Dabar, kai yra ES, jis ir taip gali važiuoti į Lenkiją.

– Taip. Gali, bet aš pati toje pačioje Lenkijoje buvau susidūrus, kad su manim rusiškai pradėdavo šnekėt.

[...]

Jūs skaudina, kai jus pavadina rusais arba lietuviais?

– Dėl lietuvių manęs neskaudina, nes aš iš Lietuvos, bet kai sako, kad rusė – prie ko čia Rusija. Aš su lenkais daug dirbu ir mano vežėjai jau taip nedaro. Va tik kartais, kai naujas koks atsiranda ir sako *zdrastvuite*, sakau *laba diena*.

Tuo tarpu šios interviu ištraukos rodo stiprų emocinį ryšį su Lietuva. Vadinasi, jiems nėra nesvarbu, kas vyksta Lietuvoje, jie sielojasi ir nori gesesnės Lietuvos ateities, t. y. jie yra susiję (integruoti) su Lietuva:

I. 4

Kaip Jūs apibūdintumėte, kokios yra Jūsų politinės pažiūros?

– [...] ei, žinant aš iš socialdemokratų..., matot čia aš pasakysiu iki galo, čia nėra iš lenkų, iš to partijos, nėra, kaip aš manau, iš socialdemokratų, iš to konservatorių, nei vieno patrioto savo Tėvynės nėra, tiesa sakant, nu jūs pagalvokit, vot niekas tik priėjo prie tos valdžios ir sau padaryt, kaip aš manau, ir vot tie lenkai atėjo taip pat ir ten sekretorė ne viena ir nėra, nu vo ta, tam Seime sėdi, taip pat vot kiekvienas, kad būtų patriotas, kad man nieko nereikia, aš savo ten, niekas iš Seimo narių nepasakė, kad mum sumažinkit, nu kaip visi gauna tokios algos, kad gautų tokią kaip visi, ir mes dirbsim, kaip tikri patriotai, o čia dabar nėra, savo ta, savo Tėvynės patrioto nei vieno nėra, o aš taip manau. Va, prie jokios partijos aš nežinau, aš į rinkimus kitą kartą ir neinu.

O Jūs kokiai nors politinei organizacijai priklausot?

– Ne ne ne, ne aš ne, man žinant aš kažkaip, aš būsiu už tą žmogų, kuris stengiasi vot kad būtų Lietuvoj, gyvent gerai būtų ir vot... jeigu atsiras toks tikras patriotas savo Tėvynės, tada gal būsiu

[.....]

– Pas mus vot aplink, žiūrėkit, miškai auga, o anksčiau tai laukai buvo visur ir vo ką, negalėjo kažkaip kitaip padaryti, kad būtų tos bendrovės ar ten kooperatyvai kažkokios [...] o dabar vo sakau, nei vieno patrioto savo Tėvynės nebėra [...] visi paprasti žmonės supranta, o valdžia negali suprast, ne iš vienos pusės?

[.....]

– Aš, kada bus Lietuvoj geras, tikras patriotas Tėvynės, aš balsuosiu ir kelsiu po dvi rankos, kad balsuosim už ...

I. 8

O tai. sakykime, jei atsirastų tokia partija, apie kurią Jūs kalbate, bet jinai būtų lietuviška partija, sakykim taip, ane

– Bet padėtų visiems, nesvarbu, tu lietuvis ar lenkas ar dar kažkoks anoks

Balsuotumėt už ją?

– Taip aš balsuočiau už ją, už tą, kad kažkas darosi, Lietuvoj, nes aš čia gyvenu ir nesvarbu net, lenkė aš ar ne lenkė, svarbiausia tas, kad žmonės, nes mes esam visi žmonės, nesvarbu, tu esi lenkas ar baltarusis, ar dar kažkas, jeigu žmogus daro žmogui, vadinasi, jį vertina kažką, vadinasi, jį nori padėti, jeigu nori padėti, vadinasi, ir žmonės eis pas jį ir prašys, o jeigu nieko nedarys, tai koks skirtumas tada už ką balsuoti? Nepadeda nei viena ta partija kam balsuoti už tai, kas nėra tie-siog, nu, nėra ...

1990-aisiais metais, Lietuvos nepriklausomybės pradžioje, Lietuvos lenkų nuostatos dėl valstybingumo buvo gana santūrios, tik apie 10 proc. tvirtai rėmė Lietuvos nepriklausomybę, apie trečdalis buvo nusistatę priešiška ir apie pusė turėjo neutralią (su išlygomis) nuostatą¹⁴⁶. Nors Lietuvos viešojoje erdvėje pasitaiko nemažai nuogąstavimų dėl Lietuvos lenkų lojalumo valstybei, dabartiniai atlikti tyrimai to nepatvirtina. Vis dėlto čia reiktų atkreipti dėmesį ir išskirti eilinių žmonių nuostatas ir LLRA bei lyderių veiklą, kurioje tikrai kai kada galima įžvelgti tam tikros nepagarbos Lietuvos valstybei ir jos simboliams. Čia būtų galima paminėti V. Tomaševskio kai kurias kalbas apie Lietuvą Europos Parlamente, Lenkų frakcijos demonstratyvų išėjimą iš Seimo salės 2014 m. per Sausio 13 d. minėjimą¹⁴⁷, kitų lyderių, pavyzdžiui, R. Cytackos, demonstratyvią nepagarbą Lietuvos įstatymams (neanalizuojant, ar tam tikros įstatymų nuostatos yra teisingos, ar ne)¹⁴⁸ ir pan.

146 Matulionis A. Politinės orientacijos. *Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1990, p. 41–42.

147 BNS. Lietuvos lenkų politikai per V. Landsbergio kalbą protestuodami paliko Seimo salę. *balsas.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.balsas.lt/naujiena/770934/lietuvos-lenku-politikai-per-v-landsbergio-kalba-protestuodami-paliko-seimo-sale>>. Protestuodami prieš finansines represijas už gimtosios kalbos vartojimą LLRA frakcijos nariai išėjo iš Seimo salės. *awpl.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-05-02]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=595%3Ana-znak-sprzeciwu-wobec-represji-finansowych-za-uywanie-jzyka-ojczystego-sal-sejmow-opucili-czonkowie-frakcji-awpl-&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt>.

148 Viceministrė R. Cytacka gyvena vėl tik lenkiškoje gatvėje. *delfi.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/viceministre-r-cytacka-gyvena-vel-tik-lenkiskoje-gatveje.d?id=63972802>>. Garsioji R. Cytacka spjovė į Lietuvos vėliavą. *lrytas.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/garsioji-r-cytacka-spjove-i-lietuvos-veliava.htm>>.

Jau ankstesni atlikti tyrimai rodė, Lietuvos lenkų tapatinimasis su Lietuvių tauta yra stipriausias, palyginti su kitomis tautinėmis grupėmis. Dar 1993 m. E. Krukauskienės atlikti tyrimai rodo, kad 22 proc. Lietuvos lenkų tapatinosi su lietuvių tauta ir tik 2 proc. – su Lenkija. Šis paskutinis rodiklis, palyginti su 1989 m., netgi smarkiai sumažėjo – nuo 6 proc. iki 2 proc.¹⁴⁹ Lietuvos lenkų tapatinimasis su lietuvių tauta iš esmės nekinta ir, kaip rodo 2006 m. paskelbtas tyrimas, 20,4 proc. Lietuvos lenkų tapatinasi su lietuvių tauta¹⁵⁰. Tačiau tai taip pat reiškia, kad 4 iš 5 nesitapatina su lietuvių tautine grupe, nors visiškai tapatinasi su Lietuva.

Galima klausti, ar tapatinimasis su Lietuva rodo valstybinio tapatumo išraišką, o nesitapatinimas su lietuvių tauta ir net priešprieša lietuviškumui reiškia siekį išlaikyti, kaip Mykolas Romeris rašė, tą atskirą psichologinį tipą, kuris apibrėžia tapatumo esmę, kai nei viena, nei kita visiškai netinka, tačiau ir be vieno, ir be kito Lietuvos lenkų tapatumo esmė išnyksta. Jei taip, tai rodytų, kad Lietuvos lenkų tapatumas ir toliau išlieka dvilypis, kai Lietuva yra jų Tėvynė (*Ojczyzna*), o Lenkija – Motina (*Macierz*)¹⁵¹. Būtent tas dvilypumas turbūt ir kelia didžiausią nerimą dėl lojalumo lietuvių puosėje. Tai galėtų paliūdyti ir kai kurios interviu ištraukos:

I.8

Tai ta prasme lenkai, Lietuvos lenkai nevisiškai susitaiko su tuo faktu

– Taip, ne visiškai.

kad Vilnius yra Lietuvos valstybės dalis.

– Ne visiškai susitaiko, tikrai, ir dauguma žmonių ir pažįstamų.

Ir jie tarsi norėtų, kad gal būt čia Lenkija sugrįžtų, taip?

– Taip, gal biškį ir norėtų, vat, čia man atrodo dauguma tų senų žmonių, vyresnių ir vat iš tų visų žmonių

I.14

Gal pati ką nors galėtumėte pridurti, kad geriau mes tą reikalą suprastumėme?

149 Krukauskienė E. *Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1995, p. 48–49.

150 Ranonytė A. Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 2006, Nr. 16, p. 69.

151 Šutininė I. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, Nr. 8 (17), p. 44.

– Tai mes ir patys nelabai suprantam kaip būtų geriau. Nežinau kaip kiti žmonės, bet sakau, kad tokia dilema pas mus yra ir nieko nepadarysi. Gal kažkada susilietuvinsim po kokių 100 metų.

Sakot, kad čia jūsų namai – Lietuva, bet jei kiltų karas, tai, greičiausiai, į lenkų pusę stotumėte.

– Jei tarp Lietuvos ir Lenkijos, tai taip, bet jei Lietuva su kažkuo tai kitu, tai, aišku, kad už Lietuvą. Nes lenkai, kai sakiau, labai padeda, labai rūpinasi – gal dėl šito. Man asmeniškai teko susidurti su ta parama ir bendravau su žmonėmis, kurių net nepažinojau (tik laiškais susirašinėjau), kurie man padėdavo finansiškai – buvo laikas, kai nelabai super gyvenom. Ir gal dėl to, aš jaučiu iš jų bent didesnę paramą, didesnę rūpestį, asmeniškai į mano pusę didesnę interesą kaip į lenką, kaip į žmogų, kuriems norisi padėti. Va, dabar sesė mokinas Varšuvoj, pas ją labai geros sąlygos, labai gera stipendija, mokinas nemokamai – visos sąlygos – super. Abejoju, kad jei ji Lietuvoj įstotų, tai gautų tokią didelę (nu kaip didelę), tokią, už kurią galima pragyventi stipendiją ir iš vis, kad jinai čia gautų stipendiją.

Integracija ir ekonominis aspektas

Kaip rodo tyrimas, Lietuvos lenkai gana stipriai tapatina save su Lietuva ir rodo norą integruotis, tačiau kokybinio tyrimo metu siekiant išsiaiškinti tautinį ir politinį tapatumą, labai smarkiai išryškėjo ekonominis aspektas. Tai nebuvo numatyta pradiniam tyrimo plane, todėl kiekybinis tyrimas buvo papildytas keletu šio aspekto klausimų. Respondentai prastai vertina Lietuvos socialinę, ekonominę ir politinę būklę. Absoliuti dauguma respondentų nurodo, kad Lietuvoje sunkus pragyvenimas, paplitusi korupcija ir biurokratija, mažai demokratijos.

17 lentelė. Gyvenimo Lietuvoje vertinimas

K39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje?						
Procentai	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau	Neatsakė
Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	1,7	10	44,3	40,9	1,7	1,5
Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	1,5	7,5	45	42,6	1,9	1,5

Lietuvoje paplitusi korupcija	38,9	42,1	9,5	3,4	5,4	0,7
Lietuvoje lengva rasti darbą	0,5	10,2	51,3	33,8	2,9	1,2
Lietuvoje lengva plėtoti verslą	2,2	8,5	45,5	31,4	10	2,4
Lietuvoje didelė biurokratija	34,1	37,7	13,6	5,8	7,3	1,5
Lietuvoje efektyviai veikia demokratija	12,4	19,7	42,1	23,4	10,2	2,2
Lietuvoje mažos pensijos	68,1	20,9	3,9	3,6	2,9	0,5
Lietuvoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	6,3	24,8	37,5	23,8	6,3	1,2

Kokybinio tyrimo metu išryškėjo, kad žmonės jaučia pasipiktinimą dėl prastos ekonominės būklės, nedarbo, sunkaus pragyvenimo, didėjančių kainų, valdžios abejingumo paprasto žmogaus vargams ir šiame kontekste tautiniai klausimai paprastai nublankdavo. Paprastai dėl šių dalykų kaltinama centrinė valdžia. Viena informantė net pažymėjo, kad tai trunka nuo sovietinių laikų, t. y. dar sovietiniais laikais Vilniaus kraštas buvo apleistas ir užmirštas, o apsipirkti žmonės dažnai važiuodavo į Ukmergę, Uteną. Kai kurių informantų kalbos apskritai apverčia suvokimą apie Lietuvos lenkų tapatumą. Pavyzdžiui, kalbantis apie balsavimą, buvo pasakyta, kad „jei Lietuvoje atsirastų tikras Lietuvos patriotas, tai jie už jį balsuotų“, taip leidžiant suprasti, kad dabar nėra už ką, visi vagys ir sukčiai. Viena iš ištraukų, iliustruojančių šį pavyzdį:

I. 4

Kaip Jūs apibūdintumėte, kokios yra Jūsų politinės pažiūros?

– [.....] ei, žinot aš iš socialdemokratų..., matot, čia aš pasakysiu iki galo, čia nėra iš lenkų, iš to partijos, nėra kaip aš manau iš socialdemokratų, iš to konservatorių, nei vieno patrioto savo Tėvynės nėra, tiesa sakant, nu jus pagalvokit, vot niekas tik priėjo prie tos valdžios ir sau padaryt kaip aš manau ir vot tie lenkai atėjo taip pat ir ten sekretorė ne viena ir nėra, nu, vo ta, tam Seime sėdi, taip pat vot kiekvienas, kad būtų patriotas, kad man nieko nereikia, aš savo ten, niekas iš Seimo narių nepasakė, kad mum sumažinkit, nu, kaip visi gauna tokios algos, kad gautų tokią kaip visi, ir mes dirbsim, kaip tikri patriotai, o čia dabar nėra, savo ta, savo Tėvynės patrioto nei vieno nėra, o aš taip manau. Va, prie jokios partijos aš nežinau, aš į rinkimus kitą kartą ir neinu.

O Jūs kokiai nors politinei organizacijai priklausot?

– Ne ne ne, ne aš ne, man žinot aš kažkaip, aš būsiu už tą žmogų, kuris stengiasi vot kad būt Lietuvoj, gyvent gerai būtų ir vot... jeigu atsiras toks tikras patriotas savo Tėvynės, tada gal būsiu ...

[.....]

– Pas mus vot aplink, žiūrėkit, miškai auga, o anksčiau tai laukai buvo visur ir vo ką, negalėjo kažkaip kitaip padaryti, kad būtų tos bendrovės ar ten kooperatyvai kažkokios [.....] o dabar vo sakau, nei vieno patrioto savo Tėvynės nebėra [.....] visi paprasti žmonės supranta, o valdžia negali suprast, ne iš vienos pusės?

[.....]

– Aš, kada bus Lietuvoj geras, tikras patriotas Tėvynės, aš balsuosiu ir kelsiu po dvi rankos, kad balsuosim už ...

I. 8

O tai, sakykime, jei atsirastu tokia partija, apie kurią Jūs kalbate, bet jinai būtų lietuviška partija, sakykim, taip,

– Bet padėtų visiems, nesvarbu, tu lietuvis ar lenkas ar dar kažkoks anoks ...
balsuotumėte už ją?

– Taip aš balsuočiau už ją, už tą, kad kažkas darosi, Lietuvoj, nes aš čia gyvenu ir nesvarbu net, lenkė aš ar ne lenkė, svarbiausia tas, kad žmonės, nes mes esam visi žmonės, nesvarbu, tu esi lenkas ar baltarusis, ar dar kažkas, jeigu žmogus daro žmogui, vadinasi, jisai vertina kažką, vadinasi, jisai nori padėti, jeigu nori padėti, vadinasi, ir žmonės eis pas jį ir prašys, o jeigu nieko nedarys, tai koks skirtumas tada už ką balsuot? Nepadedą nei viena ta partija kam balsuot už tai, kas nėra tiesiog, nu nėra

Žmonės laukia daugiau dėmesio Vilniaus kraštui iš centrinės valdžios. Beveik 70 proc. respondentų nurodo, kad reikia daugiau centrinės valdžios dėmesio šiam regionui.

18 lentelė. Didesnio dėmesio Vilniaus kraštui poreikis

K37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?	Skaičius	Procentai
Reikėtų daug daugiau dėmesio	146	35,5
Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio	140	34,1
Užtenka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar	65	15,8
Nežinau / sunku pasakyti	45	10,9
Neatsakė	15	3,6
Iš viso	411	100

Sritys, kurioms, anot respondentų, reikia skirti daugiau dėmesio, buvo nurodytos šios: žemės ūkio vystymas, pramonės / gamybos vystymas, švietimo, mokyklų vystymas. Respondentai, vertindami svarbiausias sritis pagal 8 balų sistemą (8 – aktualiausia sritis, 1 – mažiausiai aktuali sritis), aukščiausius savo balus skyrė: pramonės / gamybos vystymui, žemės ūkio vystymui, švietimo (mokyklų) vystymui bei paslaugų vystymui.

19 lentelė. Ekonominio vystymo sritys, kurioms reikia skirti daugiau dėmesio.
Vidutinis balas

Kaip Jūs manote, kurioms iš toliau išvardytų sričių vystant Vilniaus kraštą reikėtų daugiausia Lietuvos valdžios dėmesio? Vertinimo balai nuo 8 (aktualiausia sritis) iki 1 (mažiausiai aktuali sritis). (N = 255)		
Vieta pagal svarbą	Sritis	Vidutinis balas (skalė 1–8)
1.	Žemės ūkio vystymas	5,66
2.	Pramonės / gamybos vystymas	5,52
3.	Švietimo (mokyklų) vystymas	5,49
4.	Paslaugų vystymas	4,55
5.	Kultūrinio tautinio paveldo saugojimas	4,50
6.	Vietos bendruomenių stiprinimas	3,73
7.	Kaimo turizmo plėtra	3,55
8.	Pasienio bendradarbiavimo su Baltarusija plėtra	3,00

20 lentelė. Ekonominio vystymo sritys, kurioms reikia skirti daugiau dėmesio.

Vertinimo balų pasiskirstymas

Kaip Jūs manote, kurioms iš toliau išvardytų sričių vystant Vilniaus kraštą reikėtų daugiausia Lietuvos valdžios dėmesio? Vertinimo balai nuo 8 (aktualiausia sritis) iki 1 (mažiausiai aktuali sritis).								
Procentai (N = 255)	1	2	3	4	5	6	7	8
Pramonės / gamybos vystymas	8,2	7,1	9,8	9,8	9	9	14,5	32,5
Žemės ūkio vystymas	2	4,7	8,6	11,4	14,5	17,3	25,5	16,1
Paslaugų vystymas	7,1	9,8	14,9	13,7	19,2	19,2	11,8	4,3
Kultūrinio tautinio paveldo saugojimas	6,3	9,4	17,3	20,8	14,5	14,9	7,1	9,8
Vietos bendruomenių stiprinimas	11,4	22,4	16,9	16,5	10,2	11,8	8,6	2,4
Švietimo (mokyklų) vystymas	2,7	8,2	9	11	15,7	13,7	18,8	20,8
Kaimo turizmo plėtra	15,3	27,8	16,5	8,6	9,8	7,5	9,8	4,7
Pasienio bendradarbiavimo su Baltarusija plėtra	46,3	11,4	7,1	8,2	7,8	6,3	3,5	9,4

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys leidžia teigti, kad sritys, kurios išskiriamos kaip svarbiausios, daugiau yra ekonominės nei politinės. Švietimo (mokyklų) vystymosi sritis išskirta gana tikėtina, ir greičiausiai tai sietina su reformomis, kurios vykdomos švietimo sistemoje apskritai. Kad reiktų stiprinti ekonominę sritį, daugiau pabrėžė vyresnio amžiaus informantai, o dėl švietimo politikoje esamų spragų (lietuvių kalbos) nuomonę išsakė jaunesniojo amžiaus informantai.

Manytina, kad tas ekonominis šio krašto atsilikimas ir centrinės valdžios neveiklumas yra didžiausia Lietuvos nesėkmė, kalbant apie Lietuvos lenkų integraciją. Nes Lenkija tampa kaip pavyzdys, o Lietuva – kaip nesėkminga valstybė (*failed state*).

21 lentelė. Lenkijos įvaizdis

K29. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lenkijoje?						
Procentai	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau	Neatsakė
Lenkijoje aukštas pragyvenimo lygis	19,7	39,4	18,5	2,7	15,8	3,9
Lenkijoje didelis ekonomikos augimas	19,7	42,1	15,3	2,4	16,3	4,1
Lenkijoje paplitusi korupcija	4,1	15,8	31,1	6,3	36	6,6
Lenkijoje lengva rasti darbą	7,3	26,5	23,4	6,1	31,1	5,6
Lenkijoje lengva plėtoti verslą	8,5	29,2	15,8	3,2	38	5,4
Lenkijoje didelė biurokratija	4,4	16,3	23,8	6,3	43,3	6,8
Lenkijoje efektyviai veikia demokratija	10,6	35,8	13,9	1,7	32,1	5,6
Lenkijoje mažos pensijos	2,7	12,2	29,2	18,7	30,9	6,3
Lenkijoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	19,5	33,1	10	2,4	30,7	4,4

Kadangi, kaip teorinėje literatūroje pažymima, viena iš tapatumo funkcijų yra tapatinimasis su bendruomene, užsitikrinant saugumo jausmą, šis aspektas tampa ypač svarbus, nes sudaro prielaidas Lietuvos lenkams ieškoti tapatumo su Lenkija kaip sėkmingai funkcionuojančia valstybe, kuri gali geriau patenkinti individo saugumo jausmą. Koks Lenkijos įvaizdis, iliustruoja šie interviu fragmentai:

I. 11

Ar skiriasi Lietuvos lenkas nuo Lenkijos lenko?

– Skiriasi, žinoma, jie ten daugiau pensijas gauna, viską, aš ten turiu giminių, jie ten dabar važinėja visur, o mes negalim

[.....]

Kokios Jūsų politinės pažiūros, kaip apibūdintumėte?

– Jeigu didesnė būtų pensija, uždardbis, mums politika nerūpėtų, a dabar žinot, kaip matom, šita kai iššvaisto pinigus, mums tik apkarpo šitus pensijas, tai mes žinot kaip

I. 4

– Aš dabar, kažkaip, palygint kaip Lenkija buvo prieš 10 m., kaip aš pradėjau tolimųjų reisų vairuot ir kiek pakilo Lenkija į priekį eina, ant kiek, mes stovim vietoj, dar žemyn einam [...], o dabar palygint kaip pakilo Lenkija, vistiek tie žmonės vietiniai lenkai sako, kad nieko čia gero nėra, čia taip blogai, bet palygint kaip su Lietuva va, kaip Lenkija eina į priekį, gerai eina, keliai padarė, autobamus [...] biškį gėda už, nu ne gėda kažkaip, nu, kažkaip, čiort znajet (*nusijuokia*)

Lenkijos parama (ir visų pirma materialinė) Lietuvos lenkams yra labai didelė, pradedant darželių ir mokyklų renovacija ir baigiant labdara sunkiai besiverčiančioms šeimoms. Šis ekonominis aspektas turi įtakos visiems žmogaus raidos etapams – pradedant mokykla, vėliau – studijomis ir baigiant įsidarbinimo galimybėmis ir pragyvenimo lygiu. Visuose etapuose Lenkija duoda labai daug, o Lietuva – labai mažai. Mokyklose mokiniams yra organizuojamos ekskursijos į Lenkiją, kurių išlaidų didžiąją dalį padengia Lenkija. Vasarą mokiniams yra organizuojamos stovyklos Lenkijoje. Kaip rodo tyrimo duomenys, šiuo klausimu Lenkija yra labai stipriai „matoma“ ir jos rūpestis smarkiai jaučiamas. Apie pusė visų kiekybinio tyrimo respondentų nurodė, kad nuolatos arba dažnai sulaukia paramos iš Lenkijos.

22 lentelė. Lenkijos parama

K30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos?							
Procentai	Nuolatos	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada	Nežinau	Neatsakė
Įvairi labdara	23,4	34,8	18	4,6	1,7	13,6	3,9
Organizuojamos stovyklos Lenkijoje	30,4	37	16,5	3,9	0,7	8	3,4
Mokyklų ir darželių Lietuvoje renovacija	24,8	30,2	23,1	5,4	0,7	12,2	3,6
Priima nemokamai studijuoti Lietuvos lenkus	29,7	31,4	16,5	4,4	1,7	13,1	3,2
Politinis Lietuvos lenkų palaikymas	26,3	24,3	21,4	7,3	1,5	15,3	3,9
Parama išlaikant lenkišką kultūrą	32,6	35,3	17,5	2,9	0,2	8,5	2,9

Lietuvos lenkai norėtų tos paramos iš Lietuvos, tačiau nesulaukia. Padėtį labai gerai atspindi ši ištrauka:

I. 9

Mokiniai turi stovyklas Lenkijoje, kur susimokėti reikia minimaliai, gal tik kelionės išlaidas, o tu pabandyk išleisti vaiką į stovyklą Lietuvoje, kiek tai kainuos, pusantro tūkstančio ar net daugiau, kas gali sau tai leisti?

Lenkijos idealizavimas labai stipriai pasireiškė kokybinio tyrimo metu, ji yra įsivaizduojama kaip šalis, kur ir kainos mažesnės, ir uždarbiai didesni, ir apskritai pragyvenimo lygis aukštesnis. Viena informantė paminėjo, kad visi lietuviai dėl nedarbo Lietuvoje važiuoja į Angliją, Norvegiją dirbti, o jos draugė išvažiavo į Lenkiją ir ten sėkmingai įsikūrė.

I. 8

Ar būtų kažkas, kas paskatintų Jus išvykti iš Lietuvos į Lenkiją, emigruoti?

– Paskatintų tikrai vienas – geras darbas, geras mokymas, pavyzdžiui, studijavimas, ar dar kažkas, tiesiog, norėčiau geresnio gyvenimo savo vaikams.

Tai čia grynai ekonominiai dalykai?

– Taip.

Ne dėl to, kad Jūs lenkė?

– Ne dėl to, ne. Lietuva tiesiog neduoda galimybių gerų. Kad galima būtų gaut kažkaip, taip kad, gyvent ir negalvot apie tai, kad trūksta ten, ten, ten skolos ar dar kažkas.

Kiti respondentai mini apleistus ir nesutvarkytus laukus, Lenkijoje esą to nėra. Tai vėl vertinama kaip lietuvių bendrąja prasme, o tiksliau – Lietuvos valdžios neūkiškumas. Apskritai dažnai stebimasi tokiu neūkiškumu ir nostalgikai vyresnės kartos prisimenami sovietiniai laikai.

I. 6

Kaip vertinate LLRA sąjungą su Rusų aljansu?

– Gerai, mes blogo nuo nuo tos pusės nematom, buvo kolūkis mes labai gerai gyvenom, buvo darbas, buvo pinigai.

I. 5

No i gdzie lepiej czujecie się w Litwie czy w Polsce?

– To widzi trzeba i w Litwie i w Polsce pożyć. Ja tylko jedno wiem, przyjeżdża sąsiadka, ona wyjechała, synowie wyjechali do Polski, tam urządzili się, tam pobudowali się, kupili ziemie, no i ona bywa to tam to tutaj, to ona mówi, Boże, jak niebo i ziemia, tam mówi i gospodarstwo inne, tam kawałeczka ziemi nie znajdziesz takiego zarośniętego jak u nas w Litwie, mówi strach zobaczyć, i mówi tam zorganizowane tak, oni sadzą czosnek, i inni sadzą, oni mają gdzie zdać, gdzie zbyć i mówi zupełnie inny porządek a tutaj ona mówi ja sobie nieprzedstawiam jak, bo ona sama skączyła agronoma, no i ona nie mogła patrzeć na te porządki co tu robi się.

I. 15

Ar Lietuvos lenkai bijojo Lietuvos nepriklausomybės?

– Ne, nebijojo, bet dabar gaila dabar, kad šita nepriklausomybė nedavė šito, ko mes laukėm.

O ko laukėte?

– Daug ko praradom, mnogo poteriali što imeli.

O ką, ką, turtą, ar kokias nors teises?

– No teisės, galbūt vo mokamos, mokymas mokamas, anksčiau nebuvo, dabar ne visi, savo anūko nežinau, ar ji sugebės gauti specialybę, mokslą, neturi už ko (ką), anksčiau tai nebuvo, gydytojas, anksčiau kaip buvo, o dabar, dabar kai turi pinigų, tai gydys, ne, tai gatovsia k smerti, vaistai kaip, kaip dabar atrodo, baisiausiai, mes pensininkai tai didelę dalį savo pensijos atiduodam vaistui, anksčiau tai nebuvo, gėda.

Tai jums gaila dėl ekonominių dalykų?

– Dėl ekonomikų, ne dėl politikų kokios, dėl ekonomiko (*pabrėžtinai*).

Kad sunku gyventi?...

– Sunku gyventi, taip.

Įvairios Lenkijos programos yra skirtos Lietuvos lenkams studijuoti Lenkijoje. Mokslas jiems yra nemokamas, be to, mokamos stipendijos. Tuo tarpu Lietuvoje jie šitos galimybės neturi. Straipsnis *zw.lt* tik patvirtina šią padėtį ir atskleidžia padėties beviltiškumą¹⁵².

Pažymėtina, kad interviu metu buvo jaučiama, jog informantams čia labiausiai „skauda“, o ne gatvių lentelių lenkiški užrašai ar pavardės, kad

152 35 Polaków z Litwy będzie studiowało w Suwałkach. *zw.lt*, 2013 [žiūrėta 2013-10-12]. <<http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/35-polakow-z-litwy-bedzie-studiowalo-w-suwalkach/>>.

Seimas turėtų čia spręsti problemas, o ne užsiiminėti antraeiliais reikalais. Nors kai buvo kalbama apie tuos dalykus, tai jie buvo pabrėžiami ir tuo klausimu buvo stebimasi, kodėl čia Lietuva jiems to užsispyrusiai neleidžia. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad pykstama ant lietuvių dėl jų neūkiškumo, nesirūpinimo eiliniaais kaimo žmonėmis – jiems neduodama darbo ir jie negali pragyventi.

I. 12

– [.....] Nu, man tai vienodai kaip ta gatvė parašyta, ar lietuviškai ar lenkiškai, geriau į vaikų namus atiduotų tuos pinigus, dėl kurių kovoja vot su tais pavadinimais tarkim.

I. 14

– Nes lenkai (iš *Lenkijos*), kaip ir sakiau, labai padeda, labai rūpinasi tais lenkais čenais, tai gal dėl šito ir man asmeniškai ta prasme teko susidurti su ta parama iš Lenkijos iš tikrųjų ir bendravau su žmonėmis, kurių net nepažinojau, tik laiškais susirašinėjom, kurie padėdavo finansiškai, atsiųsdavo ten kažkokių tai dalykų, nes buvo laikų, kai tikrai nelabai ten super gyvenom ir gal dėl to, kad nu iš tikrųjų aš iš jų jaučiu didesnę paramą, didesnę rūpestį, interesą į mūsų mano pusę kaip į lenką, žmogų, kuriam nu norisi padėti. Nu, sesė dabar mokinasi, sakykim, Varšuvoj, pas ją labai geros sąlygos, jinai gauna labai gerą stipendiją, mokinasi nemokamai, nu, ta prasme visos sąlygos super, nu, ir gal dėl to, nes abejoju, jeigu Lietuvoj jinai įstotų, kad gautų tokią didelę stipendiją, nu, kaip didelę, už kurią įmanoma pragyventi stipendiją, ir iš vis ar jinai čia gautų tą stipendiją.

Na, bet šiaip tai Lenkijoje irgi nėra mokslas nemokamas.

– Jinai studijuoja nemokamai.

Ne, tai aš suprantu, tai vat būten jeigu vėl tą aspektą panagrinėtume, tai nemanote, kad būtent Lenkija čia irgi perka?

– Ką perką, nelabai supratau klausimo?

Nu, papirkinėja Lietuvos lenkus.

– Taip, gal ir papirkinėja, už tai aš ir sakau, kodėl aš taip atsakiau, kad jeigu būtų karas aš, čia ir yra tas reikalas

[.....]

Tai šitame lietuvių lenkų santykių kontekste tas ekonominis aspektas, kaip Jūs manote, kokį vaidmenį jis atlieka? Jeigu Lietuvos lenkai gyventų daug geriau ir aplamai Lietuvos gyvenimas, Lietuvoje žmonės gyventų daug geriau?

– Tai būtų aišku ir nuostatai kitokie

Dabar yra tiesiog, kad Lietuva nesirūpina.

– Taip, taip, iš vis jinai ne tai kad lenkais nesirūpina, jinai pačiais lietuviais nesirūpina, pasižiūrėkit kas darosi, visi išvažiuoja, nu tai visi išvažiuoja į anglijas, vokietijas ir visur kitur, kiek pas mus draugų iš vis beveik visi yra praktiškai išvažiavo. Mus laiko vien tai, kad mes aišku turime kur gyventi, turime butą, sakykime, turime vat šitą kaimą, vyras dirba ta prasme pastovų darbą, todėl mes čia ir esam, jeigu nebūtų taip, tai gal mes čia irgi nebūtumėm. Nu, kaip ir daugelis, nes iš tikrųjų sunku dabar yra gyventi Lietuvoje ir tiesiog matosi, kad nesistengia valdžia gerinti tas sąlygas, atrodo, kad tik blogina ir blogina. Jeigu aišku čia būtų gerai, jie stengtųsi dėl žmonių, ten darytų kažką dėl žmonių gero ta prasme, o ne į savo kišenę viską imtų, tai ir žmonių nuostatu ir mes, kaip vat tie lenkai, lietuvių lenkai ir vat jeigu tada užduotumėt tą klausimą apie karą, tai gal mes va visi už Lietuvą ir tikrai už Lietuvą ir jokių kalbų net nebūtų apie jokias lenkijas, jokias anglijas ar panašiai. Bet kadangi su mumis taip elgiasi ir todėl taip atsakiau, nes, nu, tikrai neįsivačiu kažkokių tai intereso į mano pusę, kažkokių tokių va dalykų neįsivačiu, todėl ir aš kodėl turiu stoti už Lietuvą (nusišypsojo).

Žinant istorines aplinkybes ir remiantis nuostata, kad Lietuvos lenkų tapatybė yra dvilypė ir netvirta, dabartiniu metu vėl galima įžvelgti XX a. pradžioje vykusią kovą dėl jų tapatumo orientacijos. Čia visų pirma norisi pažymėti Lenkijos vykdomą politiką Lietuvos lenkų atžvilgiu. Tai kėlė pasipiktinimą Czesławo Okińczycio, kuris cituojamas „Gazeta Wyborcza“, perspausdinant ištrauką iš „Kurier Wileński“: „Nežinau, kuris iš lenkų parlamentarų kalbėjo privačiai, o kuris oficialiai. Tai Lenkijos reikalas. Tačiau, kai Lenkijos parlamentaras kreipiasi į Lenkus – Lietuvos piliečius – kad elgtųsi pagal Lenkijos poziciją ir Lenkijos užsienio politiką, tai toks reikalas tampa jau Lietuvos reikalu. Ar parlamentaras nesupranta, kad stato mus – Lietuvos lenkus – į nepatogią padėtį? Ar Lenkijos vokiečiai turi elgtis pagal Lenkijos ar Vokietijos poziciją? Kam jie turi būti lojalūs: Lenkijos valstybei ar Federacinei Respublikai?“¹⁵³ Ta politika iš esmės nesikeičia ir dabar, kai yra duodama Lenko korta kaip pažymėjimas, liudijantis priklausymą lenkų tautai. Grįžtant prie D. Daukšo „įrašo pase“ galima bandyti suprasti, kodėl kai kuriems Lietuvos lenkams yra reikalinga Lenkijos išduodama Lenko korta, liudijanti priklausymą lenkų tautai. Taip pat kodėl kai kuriems Lietuvos lenkams, kurie esą lenkiškumą puoselėjo visą laiką, neatsižvelgdami į politinę santvarką, tai kelia pasipiktinimą visų pirma dėl to, kad ją

153 Citata iš: Awantura w Polskim Domu, *Gazeta wyborcza*, Nr. 89, 1996-04-15.

ima buvę sovietiniai veikėjai¹⁵⁴. Ir teisiškai, ir politiškai Lenko korta yra labai kontraversiškas dalykas¹⁵⁵. Lenko kortos nauda abejonių kelia ir patiems Lenkijos mokslininkams. Kaip rodo statistika Lietuvoje lenko korta yra mažiausiai „populiari“, palyginti su Baltarusija ir Ukraina, kur lenkų mažuma sudaro reikšmingą nuošimtį¹⁵⁶. Mūsų atliktas tyrimas rodo, kad 62,9 proc. respondentų Lenko korta sustiprina jų tapatumo jausmą.

23 lentelė. Lenko kortos naudos vertinimas

K26. Kaip Jūs manote, kuo lenko korta gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti?						
Procentai (N = 323)	Labai svarbu	Gana svarbu	Nelabai svarbu	Visiškai nesvarbu	Nežinau	Neatsakė
Lenko korta atspindi Lietuvos lenko tapatumą	35	27,9	14,9	7,7	10,5	4
Lenko korta susieja su Lenkija, atspindi, kad esi „tikras lenkas“	28,8	26	17,6	11,1	10,5	5,9
Lenko korta gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuolaidos ir pan.)	20,4	28,2	18,3	11,5	15,5	6,2
Lenko korta suteikia didesnes galimybes įsidarbinti Lenkijoje	22,6	26,3	16,4	10,5	17,6	6,5
Lenko korta suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	39	26,3	9,9	6,5	12,7	5,6

Tačiau didesniajai daliai Lenko korta asocijuojasi su galimybe studijuoti Lenkijoje. Čia galima atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvoje mokslas

154 Tarasiewicz S. Karta (poniżania) Polaka. *infopol.lt*, 2008 [žiūrėta 2014-06-11]. <http://www.infopol.lt/pl/nauijenos/detail.php?ID=973&phrase_id=66623>.

155 Kazėnas G. Lenko korta – tai ne išimtinai politinė, bet ir teisinė problema. *delfi.lt*, 2012. [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/law/gkazenai-lenko-korta-tai-ne-isimtinai-politine-bet-ir-teisine-problema.d?id=58166754>>.

156 Wołłejko M. Realizacja ustawy o Karcie Polaka w latach 2008 – 2011 – sukces czy porażka? *Bezpieczeństwo Narodowe*, Nr. 20, IV, 2011, p. 149–158 [žiūrėta 2014-05-02] <<http://www.bbn.gov.pl/pl/publikacje-i-dokumenty/kwartalnik-bezpieczens/202011/3550,Ku-nowej-strategii-bezpieczenswa-Unii-Europejskiej.html>>.

yra mokamas, o Lenkijoje jie tai gali gauti nemokamai, t. y. vyrauja grynai racionalus ekonominis aspektas. Minėtas straipsnis *zw.lt* patvirtina tai¹⁵⁷.

Regioninis tapatumas

Paprastai tautinės mažumos turi labai stiprų regioninį tapatumą. Stiprų vietinį prisirišimą gana vaizdžiai liudija ši interviu ištrauka:

I.12

O sakykit, minėjote, kad Jūsų vyras sakėt yra iš Lenkijos, nekviečia jis Jūsų važiuot į Lenkiją gyventi?

– Kvietė

Kodėl nevažiavot?

– Ai, kažkaip vot čia aš gimiau, čia mano visi, visa šeima, na ir tiesiog, buvau ir Amerikoje buvau, šita ir.... vat kažkaip traukia prie namų.

Ir nenorėtumėt išvyti?

– Ne.

Tai vat kas Jus laiko Lietuvoje?

– Šaknys.

[.....]

– Šiaip vat sakau, kad nors mano tėvas nesiruošia ten lietuvių kalbos ir mokytis, bet jis, jo nu vistiek gimtinė čia yra ir jisai čia gimęs ir jisai vat nu irgi, man rodos, jo iš čia neiškrapštys niekas (*juokiasi*), neišveš niekas, tik jeigu per jėgą šita sakau, nu tiesiog jisai nevadina čia, nu vat būtent šitų apylinkių galbūt vat Lietuva, kad čia būtent Lietuvai priklauso, bet vistiek jisai vat myli šitą žemę savo, tarkim

Prisirišęs prie žemės tiesiog, ane, nesvarbu valstybė ...

– Taip, mes turim žemę ir jie čia dirba, taip, čia gali vat sakau, tą Vilniaus kraštą ir baltarusai pasiimt, jisai vis tiek čia bus, vadins čia Lenkija, sakys, kad čia Lenkiška žemė, bet vis tiek, va šita, jisai netai, kad ten būtent tą Lenkiją myli per daug, ar ką, jisai myli vat tą žemę tokia, kokia jinai yra čia būtent, tą kad jisai nuėjęs čia bet kur lietuviškai, nu, beveik neišgirs, čia jisai vat bet kur lenkiškai pašnekės arba baltarusiškai ir šita, tiesiog jisai myli tą žemę, kur mes gyvenam, kur jisai gimęs ir tiesiog nesvarbu, ar čia Lietuva ar Lenkija, ar Baltarusija, ar Rusija, tiesiog,

157 35 Polaków z Litwy będzie studiowało w Suwałkach. *zw.lt*, 2013 [žiūrėta 2013-10-12]. <http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/35-polakow-z-litwy-bedzie-studiowalo-w-suwalkach/>>.

Bet jis sako, kad čia yra lenkiška žemė?

– Taip. Aš su juo mėginau kažkada bartis ir sakau: koks Vilnius – lenkų kraštas. Tai Gediminas įkūrė tą Vilnių, tai jis savaitę su manim po to nešnekėjo.

Lietuvių ir lenkų santykių vertinimas

Teigiama, kad tapatumą galima nagrinėti pradedant nuo savimonės sampratos ir pereinant prie identiteto kaip veiklos. Globalioje visuomenėje išskiriamas vienas socialinio identiteto tipas yra *pasipriešinimo* identitetas¹⁵⁸. Panašu, kad šį identiteto elementą apčiuopė ir tą glūdinčią antilietuviškumą¹⁵⁹ bando išnaudoti politikai savo politinėje veikloje. Kaip teigia Lietuvoje gyvenanti ir dirbanti Lenkijos mokslininkė Renata Mienkowska-Norkienė, Lietuvos lenkų rinkimų akcijai toks priešiškas yra politiškai naudingas, nes padeda sutelkti savąjį elektoratą ir išlikti valdžioje¹⁶⁰. Tačiau tai neabejotinai toliau stiprina tokį priešišką tapatumą. Kaip teigia V. Savukynas, lietuvių ir lenkų santykiuose vyrauga gynybinis karas¹⁶¹. Dėl to didėja įtampa¹⁶² tarp bendrapiliečių. Tai tik dar labiau skatina radikalizmo apraiškas ir iš vienos, ir iš kitos pusės (parodytas per televiziją ir nemenką pasipiktinimą sukėlęs lentelių su lenkiškais gatvių pavadinimais demonstratyvus nuplėšimas Eišiškėse iš vienos pusės ar sąmoningas naujojo švietimo įstatymo nevykdymas iš kitos pusės¹⁶³).

Dėl komplikotos Vilniaus krašto istorijos ir su tuo susijusių atsiradusių priešiškų lietuvių ir lenkų santykių, nors tarpvalstybiniai santykiai

158 Zaleskienė I. Multidimensinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinktys. *Tiltai*, Nr. 54 (3), 2011, p. 3.

159 Norvilas A., Valskytė-Janušaitienė I. Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje. *Psichologija*. 2007, t. 36, p. 7–21.

160 Mienkowska-Norkienė R. Lietuvių-lenkų santykiai – ar pasiektas kritinis taškas? *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2012-02-26]. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/rmienkowska-norkiene-lietuviu-lenku-santykiai-ar-pasiektas-kritinis-taskas.d?id=54889645>>.

161 Savukynas V. Lietuvos ir Lenkijos konfliktas – tai tik gynybinis karas. *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2014-04-30]. ,<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/vsavukynas-lietuvos-ir-lenkijos-konfliktas-tai-tik-gynybinis-karas.d?id=59707289>>.

162 Garalevičiūtė K. ESBO komisarai: tarp lietuvių ir lenkų – įtampa. *delfi.lt*, 2011 [žiūrėta 2012-02-26]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/esbo-komisaras-tarp-lietuviu-ir-lenku-itampa.d?id=51751923>>.

163 Mincewicz J. Dyskryminacyjna Ustawa o oświacie. *awpl.lt* [žiūrėta 2012-02-26]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=231%3Adyskryminacyjna-ustawa-o-owiacie&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl>.

daugiau mažiau normalizuoti, nepasitikėjimas ir tam tikras abipusis kaltinimas toliau išlieka. Štai prieš tam tikrą laiką LLRA lyderis Valdemaras Tomaševskis yra pareiškęs, kad ne lenkai, o lietuviai turi integruotis Vilniaus krašte, nes, anot V. Tomaševskio, lietuviai čia yra atvažiavę, o čia yra jų (*lenkų*) žemė¹⁶⁴. Mūsų tyrimo rezultatai rodo, kad didžioji dalis, 47 proc., respondentų lietuvių ir lenkų santykius laiko vidutiniškais, 26,5 proc. – gerais ir 17,3 proc. – blogais. Labai gerais ar labai blogais laiko tik nedidelė dalis respondentų, t. y. atitinkamai 3,6 proc. ir 1,7 proc.

24 lentelė. Lietuvių ir lenkų santykių vertinimas

K8. Vertindami apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?	Skaičius	Procentai
Labai geri	15	3,6
Geri	109	26,5
Vidutiniški	193	47
Blogi	71	17,3
Labai blogi	7	1,7
Nežinau / sunku pasakyti	13	3,2
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

164 Strikulienė O. V. Tomaševskis: lietuviai turi integruotis, o ne mes. *respublika.lt*, 2011 [žiūrėta 2014-04-30]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/vtomasevskis_lietuviai_turi_integruotis_o_ne_mes/>. Apie lietuvių integraciją prabilęs V. Tomaševskis raginamas atsakingiau reikšti mintis. *delfi.lt*, 2011 [žiūrėta 2014-04-30]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/apie-lietuviu-integracija-prabiles-vtomasevskis-raginamas-atsakingiau-reiksti-mintis.d?id=44064787>>.

25 lentelė. Lietuvių ir lenkų santykių vertinimas pagal gyvenamąją vietovę

K8. Vertindami apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?				
Procentai (N = 411)	Vilniaus mieste N = 166	Vilniaus rajone N = 182	Šalčininkų rajone N = 63	Iš viso N = 411
Labai geri	3,6	2,7	6,3	3,6
Geri	24,7	26,4	31,7	26,5
Vidutiniški	45,2	51,1	39,7	47,0
Blogi	19,9	15,4	15,9	17,3
Labai blogi	3,0	1,1		1,7
Nežinau / sunku pasakyti	2,4	2,7	6,3	3,2
Neatsakė	1,2	0,5		0,7

Pesimistiškiau lietuvių ir lenkų santykius vertina Vilniaus miesto respondentai, čia yra didžiausias procentas manančių, kad tie santykiai yra blogi ir labai blogi. Tuo tarpu pozityviausiai vertina Šalčininkų rajono respondentai. Tai dar kartą gali patvirtinti teiginį, kad ten, kur konfliktuojančios tautos yra labiausiai susimaišiusios, ten jos labiausiai ir konfliktuoja. Tačiau galimas ir kitas vertinimas, kad Vilnius, kaip politinis centras, kuriame telkiasi politinės galios ir kuriame priimami sprendimai, natūraliai kuria daugiau konfliktinių situacijų, o didesnis žmonių raštingumas lemia didesnę prieinamumą prie žiniasklaidos priemonių ir didesnę pateikiamos informacijos akumuliaciją. Tai vėliau ir lemia atitinkamą tų santykių vertinimą, nes 30,9 proc. respondentų pažymėjo, kad neigiami straipsniai žiniasklaidoje yra vienas iš įtampų šaltinių.

26 lentelė. Šaltiniai, daugiausia keliantys įtampas lietuvių ir lenkų santykiuose

K41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampas lietuvių ir lenkų santykiuose apskritai?	Procentai
Lietuvos švietimo politika	41,8
Lietuvos politikų nejaudrumas tautinių mažumų problemoms	19,2
Neigiami straipsniai žiniasklaidoje	30,9
Istorinės nuoskaudos	21,9
Valstybių politikų veikla	18,2
Lietuvos lenkų reikalavimai	16,3

Lietuvos lenkų politikų kraštutinumas (užsispyrimas)	20,2
Lietuvių nacionalizmas	32,1
Lietuvių nenoras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius	22,6
Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus	21,7
Lietuvių negebėjimas tvarkytis ūkiškai savo valstybėje	20,7
Kita	1,2
Nežinau / sunku pasakyti	3,4

Beje, tyrimo metu apklausti respondentai panašiai vertina ir lietuvių santykius su kitomis tautinėmis mažumomis Lietuvoje. Manytina, kad tai gali būti Rusijos žiniasklaidos įtaka, nes tyrimas rodo, kad 52,1 proc. respondentų nuolatos žiūri rusišką televizijos kanalą (lietuvišką nuolatos žiūri 50,4 proc.).

Tuo tarpu apie pusė (48,7 proc.) teigia, kad lenkų ir rusų santykiai apskritai nėra įtempti. Tai patvirtina ankstesnius tyrimus, kuriuose Lietuvos lenkai ir rusai jaučiasi labai artimi, tarsi „likimo broliai“, tai atspindi ši ištrauka iš interviu:

I.6

A jak wy oceniacie ten fakt, że przed ostatnimi wyborami AWPL zrobiła koalicję z Aljansem Rosjan. Bo na przykład dużo szkół rosyjskich zostało zamkniętych.

– Tak, tak, tak. Bo mają bolące miejsce i Rosjanie, więc łączą się Rosjanie, Białorusini, jednakowe krzywdy mają.

I.3

Kaip vertinate LLRA ir Rusų sąjungos susijugimą prieš šių metų rinkimus į LR Seimą? Gerai tai ar blogai?

– Aš skaitau, kad gerai. Su kaimynais reikia gerai gyventi. Mes blogo nuo tos pusės nematom.

Dėl prastų lietuvių ir lenkų santykių minima netinkama Lietuvos švietimo politika (41,8 proc.), lietuvių nacionalizmas (32,1 proc.) ir neigiami straipsniai žiniasklaidoje (30,9 proc.). Šiuo atveju visos trys nuomonės gali būti vertinamos kaip vienokios ar kitokios formos lietuvių nacionalizmo išraiškos, nes vykdoma švietimo reforma siekia sustiprinti lietuvių kalbos

dėstymą tautinių mažumų mokyklose. Tam smarkiai priešinasi LLRA, kaltindama lietuvius dėl blogėjančių lenkų kalbos sąlygų. Apie pusę respondentų sutinka su teiginiu, kad Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus.

27 lentelė. Lietuvos valdžios požiūrio į lenkus vertinimas

K42. Kaip manote, kurie iš toliau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus?						
Procentai	Vi- siškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesu- tikti	Vi- siškai nesu- tinku	Neži- nau	Neat- sakė
Lietuvos politikai nejautrūs Lietuvos lenkų problemoms	30,7	38,4	15,8	5,6	6,6	2,9
Lietuvos valdžia netinkamai vykdo švietimo politiką	34,3	36,5	15,3	3,4	7,1	3,4
Lietuvos valdžia stengiasi spręsti Lie- tuvos lenkams aktualius klausimus	6,8	19	39,7	23,4	8	3,2
Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus	25,3	35,5	20	9,7	7,5	1,9
Lietuvos valdžios požiūris į Lietuvos lenkus yra teigiamas	7,5	17,8	36	25,3	9,5	3,9

Šis faktas akivaizdžiai liudija esant abipusiam kaltinimui ir dialogo trūkumui. Kaip rodo tarp Vilniaus moksleivių atliktas sociologinis tyrimas, lenkų moksleiviai „glaudžiai save siejo su tuo, kas yra lenkiška ir rusiška, ir atskyrė viską, kas susieta su lietuviškumu“. Lenkiškai kalbančių lietuvių ir lietuviškai kalbančių lenką jie laiko svetimais. Tai patvirtina D. Daukšo tezę, kad kalba Lietuvos lenkams nėra esminis tapatybės elementas, o tapatybė kažkas daugiau. Tyrimo autoriai daro išvadą, kad Lietuvos lenkų tautinėje savimonėje svarbus vaidmuo tenka antilietuviškumui. Tuo tarpu lietuvių tapatumui labai svarbu mokėti lietuvių kalbą¹⁶⁵. Beje, tokia nuostata nėra naujai atsiradęs reiškinys, nes, kaip rašoma V. Stravinskienės straipsnyje „Lenkų išvykimas iš Vilniaus 1944–1947 m.:

165 Norvilas A., Valskytė-Janušaitienė I. Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje. *Psichologija*, 2007, t. 36, p. 7–21.

kultūrinių vertybių klausimas“, jau tuomet Vilniaus lenkų požiūris į lietuvių buvo neigiamas¹⁶⁶. Galbūt dėl to tarp Lietuvos lenkų, Lietuvos dešinės pakraipos partija TS-LKD yra labai nemėgstama, nes ji tiesiogiai susijusi su Lietuvos tautiniu atgimimu 1990 m. ir su Pietryčių Lietuvos įvykiais, kai iškilo Vilniaus krašto autonomijos klausimas.

Tyrimo duomenys liudija, kad aptarinėjant lietuvių ir lenkų santykius 26,3 proc. respondentų nurodė, kad tiesiog aptaria aktualijas, 22,6 proc. vengia tokių temų, o 11,3 proc. nurodė, kad kai kada tokie pokalbiai vyksta maloniai, kai kada vyrauja įtampa. Ramiausiai lietuvių ir lenkų santykiai aptariami Šalčininkų rajone (2 priedas).

28 lentelė. Diskusijų lietuvių ir lenkų santykių tema apibūdinimas

K12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių ir lenkų santykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi „tautinių“ klausimų aptarimą su lietuviais? (N = 319)	Skaičius	Procentai
Tiesiog aptariame aktualijas	84	26,3
Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs	39	12,2
Retai kada kalbame, nes politika nesidomime	23	7,2
Vengiame tokių temų, nes jos sukelia neigiamus jausmus	72	22,6
Vyksta karštos diskusijos, tačiau jos nesukelia neigiamų jausmų	20	6,3
Paprastai tokie pokalbiai baigiasi konfliktais, tačiau vis tiek juos aptarinėjame	8	2,5
Kartais kalbantis tokiomis temomis tvyro įtampa, o kartais tokie pokalbiai vyksta maloniai ir pajuokaujant	36	11,3
Vyksta įdomios diskusijos, praturtiname vieni kitų žinias ir supratimą	23	7,2
Kita	11	3,4
Neatsakė	3	0,9
Iš viso	319	100

166 Stravinskienė V. Lenkų išvykimas iš Vilniaus 1944 – 1947 m.: kultūrinių vertybių klausimas. *Lietuvos istorijos metraštis*, Vilnius, 2006, t. 2, p. 142.

Vis dėlto manytina, kad žmonės linkę „skaudžiomis“ temomis nebediskutuoti, o tiesiog palikti jas istorijai. Turbūt kertinis lietuvių ir lenkų nesantaikos akmuo yra būtent Vilniaus priklausomybės XX a. pirmoje pusėje klausimas. Kaip žinoma, lietuviams jis buvo okupuotas, o Lenkijos pusė šio fakto pripažinti nėra linkusi. Čia netgi galima prisiminti tuo klausimu kilusį nedidelį diplomatinį „apsižodžiavimą“ tarp Lenkijos užsienio reikalų ministro R. Sikorskio ir tuometinio Lietuvos užsienio reikalų ministro V. Ušacko, kai R. Sikorskis pareiškė, kad nemanęs, jog Vilnius buvo okupuotas¹⁶⁷, ir į tai sureagavo V. Ušackas¹⁶⁸. Atliekant kokybinį tyrimą, buvo matyti, kad respondentai irgi linkę šį klausimą apeiti. Štai intervių ištraukos:

I.3

Kaip jūs vertinat Vilniaus klausimą XX a.? Lietuviai sako, kad jis buvo okupuotas, Lenkija to nepripažįsta.

– Nu kaip jis gali būti okupuotas, jeigu čia Lenkija buvo iš, taigi žinom istoriją, taigi Jadvyga su Jagielo apsiženijo (*šypsosi*) ir jos tėvas atidavė ta žemė, tai buvo žemė ta lenkiška seniai, mes ta istorija mokėmės.

Jūs taip mokė istorijos?

– Taip, mus taip mokė, o dabar Jagielos niekas, taigi, nu kaip čia pasakyt, apkrikštino lietuvius, jie dabar nei Jagielo neatsimena, nieko.

I.4

– (*juokiasi*) Lenkijos, tas Pilsudskis Prezidentas, jo gimtinė buvo čia kažkur netoli, žinot, ta, kaip vadinasi Zalovas (*Zalavas*), nu tai [.....] čia Jagielo viską padarė (*juokiasi*)

167 Černiauskas Š. Lenkijos ministras: mes Vilniaus neokupavome. *vilniaus.diena.lt*, 2009 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://vilniaus.diena.lt/dienrastis/lietuva/lenkijos-ministras-mes-vilniaus-neokupavome-220697#.U2Onw1fwriU>>. Lenkijos ministras: Lenkija nebuvo okupavusi Vilniaus krašto. *delfi.lt*, 2009 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijos-ministras-lenkija-nebuvo-okupavusi-vilniaus-krasto.d?id=22422208>>.

168 Okupaciją neigusiam lenkų ministrui priminti J. Pilsudskio žodžiai. *delfi.lt*, 2009 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/okupacija-neigusiam-lenku-ministrui-priminti-jpilsudskio-zodziai.d?id=22468556>>.

Remiantis nuostata, kad politinei tautai egzistuoti yra būtinas bendras istorinis naratyvas, galima daryti prielaidą, kad bent jau šiuo klausimu judama ta linkme, nes trečdalis visų respondentų (35,5 proc.) atsakė, kad laiko Vilnių istorine Lietuvos sostine. Stipriausiai tokia nuostata reiškiasi Šalčininkų rajone ir tarp aukštąjį išsilavinimą turinčių žmonių, silpniausiai – Vilniaus mieste ir tarp profesinį išsilavinimą turinčių žmonių. Galima įtarti, kad čia yra tam tikra „centro–periferijos“ linijos įtaka. Be to, labiausiai nuo šio klausimo „bėgo“ Vilniaus miesto respondentai, 26,6 proc. atsakė, kad nereiktų apie tai dabar galvoti.

29 lentelė. Vilniaus istorinės priklausomybės vertinimas

K34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš toliau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą?	Skaičius	Procentai
Vilnius – istorinė Lietuvos sostinė	146	35,5
Istoriškai Vilnius – lenkų kultūros lopšys	108	26,3
Istoriškai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija	15	3,6
Nemanau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik istorija, kuri jau praeityje	93	22,6
Kita	19	4,6
Nežinau / sunku pasakyti	24	5,8
Neatsakė	6	1,5
Iš viso	411	100

LIETUVOS LENKŲ POLITINIS TAPATUMAS

Norint atskleisti Lietuvos lenkų tautinės mažumos politinio tapatumo ypatumus reiktų išnagrinėti:

Politinio aktyvumo dinamiką, apibrėžiant politinės partijos sampratą, būdingas funkcijas bei politinio dalyvavimo sampratą, išskiriant politinio dalyvavimo formas;

Lietuvos lenkų rinkimų akcijos politinio aktyvumo dinamiką bei, remiantis kiekybinio tyrimo apklausų bei kokybinio tyrimo duomenimis, respondentų politines preferencijas įvertinant domėjimąsi politika, aktyvumą bei Lietuvoje vykstančių rinkimų svarbą, Lietuvos politinių partijų (taip pat ir LLRA), politinių institucijų vertinimą.

Politikos samprata. Nerasime vienintelio politikos apibrėžimo, vadinasi, politika gali būti apibrėžiama ir suprantama remiantis įvairiais kriterijais, o tai leidžia atskleisti įvairius politikos aspektus. Politika yra viešas bendrų reikalų tvarkymas valstybėje, kuri yra aukščiausia pilietinė valdžia, turinti legalų galios monopolį.¹⁶⁹

Politisinis dalyvavimas. Demokratinėse valstybėse yra sudarytos bene geriausios sąlygos kiekvienam piliečiui dalyvauti valstybės valdyme. Demokratijos teoretikai teigė, jog nuolatinė vyriausybės reakcija į savo piliečių preferencijas yra esminė demokratijos savybė, o demokratiniu piliečiu tampama tik per politinį dalyvavimą.¹⁷⁰

Politisinis dalyvavimas yra daug reikšmių apimantis terminas ir nėra vieno visuotinai pripažinto apibrėžimo, kuris apibūdintų bei apibrėžtų politinį dalyvavimą. Daugelis politinio dalyvavimo apibrėžimų apsiriboja įvardijimu, kad tai yra veiksmai, kurie veikia kitus: „Politisinis dalyvavimas reiškia atskirų piliečių veiklą, kuri yra skirta paveikti valdžios sprendimams.“¹⁷¹ Todėl reiktų išskirti dalyvavimo apibūdinimą plačiau ir

169 Visockaitė A. *Politologijos mokymo dalyko metodinė priemonė*. Vilnius: MRU, 2012, p. 12.

170 Waldron-Moore P. Eastern Europe at the crossroads of democratic transition. *Comparative Political Studies*, 1999, Vol. 32, No.1, p. 39.

171 Krupavičius A., Lukošaitis A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004, p. 214.

siaurąja prasmėmis. Plačiąja prasme dalyvavimas reiškia visuomenės narių dalyvavimą priimant sprendimus. Remiantis šiuo dalyvavimo apibrėžimu politinis dalyvavimas turėtų telktis ties sprendimų priėmimu siauresnėje srityje. Ši sritis yra įvardijama, apibrėžiama ir suprantama kaip politika. Politinis dalyvavimas yra susijęs su tokiais veiksmais kaip balsavimas, rinkimų aukos, demonstracijos ir kt.¹⁷²

Demokratija yra grindžiama visų piliečių lygybės idėja, tačiau nė vienoje demokratinėje valstybėje nėra dalyvavimo lygybės. Dalis piliečių yra aktyvūs, jie aktyviai balsuoja, aktyviai veikia savo bendruomenėje, dalyvauja politinėse ir visuomeninėse organizacijose. Kitų politinis aktyvumas apsiriboja tik dalyvavimu rinkimuose.

Politinį dalyvavimą galima skirstyti į atskiras formas, išskiriant: konstitucines ir nekonstitucines; legalias ir nelegalias; prievartines ir neprievartines ir pan. Lietuvoje politinio dalyvavimo analizei dažniausiai taikomas S. H. Barneso ir M. Kaase'o pateiktas politinio dalyvavimo skirstymas į konvencines ir nekonvencines politinio dalyvavimo formas. Paprastai išskiriamos tokios konvencinės dalyvavimo formos: balsavimas rinkimuose, narystė partijoje, dalyvavimas arba veikla rinkimų kampanijose, narystė visuomeninėje organizacijoje ar interesų grupėje, bendruomeninė veikla, asmeniniai susitikimai su pareigūnais. Išskiriamos tokios nekonvencinės politinio dalyvavimo formos: peticijų pasirašymas ir teisėtos demonstracijos, neoficialūs streikai, pastatų užėmimas, boikotai, socialiniai judėjimai.

Daugelis mokslininkų politinį dalyvavimą tapatina tik su balsavimu rinkimuose. Rinkimai yra viena pagrindinių atstovaujamosios demokratijos pagrindų (ašių). Demokratija reikalauja, kad piliečiai kontroliuotų tuos, kurie priiminėja sprendimus ir pagrindinis šios kontrolės būdas yra visuomenės galimybė periodiškai vykstančiuose konkurencinguose rinkimuose rinkti politinį elitą. Konkurencingi rinkimai visur yra pagrindinis (esminis) partijų ir partinės sistemos raidos veiksnys.

„Partija – dėl ideologinių, pilietinių, ekonominių ir kitų vertybių sustariančių aktyviausių visuomenės narių politinė organizacija, atstovaujanti dalies visuomenės socialiniams, tautiniams, religiniams ir kitiems interesams, savo veikla siekianti valdžios ir politinės programos įgyvendinimo.“¹⁷³

172 Riekašius R. *Politisinis dalyvavimas*. Klaipėda, 2011, p. 6.

173 *Politikos mokslų enciklopedinis žodynas*. Vilnius: VU leidykla, 2007, p. 94.

Politinėms partijoms būdingos funkcijos dažniausiai yra šios:

- Politinės partijos visuomenėje: telkia rinkėjų paramą valdžiai; skatina dalyvauti politinėje veikloje, išreiškia visuomenės interesus; supaprastina rinkėjams pasirinkimą, atlieka visuomenės politinio švietimo ir socializacijos funkciją.
- Politinės partijos kaip organizacijos: telkia ir rengia politinį elitą, išreiškia visuomenės interesus, pateikia visuomenės raidos vizijas.
- Politinės partijos organizuotai sprendžia konfliktus: t. y. susikuria ten, kur kyla socialinis politinis konfliktas. Jei jis įgyja organizuotą formą, susidariusios dvi ar daugiau partijų linkusios derėtis, siekia kompromiso. Tai yra dar viena funkcija, kuri dažniausiai lieka nepaminėta, tačiau yra labai svarbi¹⁷⁴.

Taigi politinės partijos telkia rinkėjus dalyvauti rinkimuose, o patys rinkimai skatina visuomenę ir politinį elitą įvertinti ankstesnių vyriausybių veiklas, svarstyti politines problemas ir ieškoti tų problemų sprendimo būdų.¹⁷⁵ Rinkimų turinį sudaro valdžios pareigūnų pasirinkimas iš kelių kandidatų į politinį administracinį postą, tai konkurencinis rinkėjų pasirinkimas tarp partijų ar kandidatų.¹⁷⁶

Pagrindinė rinkimų funkcija – deleguoti atstovus į valdžios institucijas. Rinkimų būdu paprastai suformuojamas parlamentas, savivaldybių tarybos, taip pat renkamas ir valstybės vadovas.

Lietuvos partinės sistemos raida

1988–2003 m. politinių partijų raidą galima apibūdinti modernios partinės sistemos formavimosi laikotarpiu. Išsiskiriami keli šio laikotarpio etapai, kurie apibūdina partinės sistemos tendencijas. Liberalizavus sovietinį režimą ir 1988 m. Lietuvoje prasidėjus tautiniam atgimimui, šalyje susidarė sąlygos steigti (atsikurti) politinėms partijoms ir kurtis daugiapartinėi sistemai. LSSR Aukščiausioji Taryba, spaudžiama Lietuvos Sąjūdžio (LPS), 1989 m. gruodžio 7 d. priėmė įstatymą „Dėl Lietuvos TSR Konstitu-

174 Novagrockienė J. *Politikos mokslo pagrindai*. Vilnius: VU leidykla, 2001, p. 187.

175 Krupavičius A., Lukošaitis A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004, p. 216–217.

176 Krupavičius A., Lukošaitis A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004, p. 243.

cijos (Pagrindinio įstatymo) 6 ir 7 straipsnių pakeitimo“. Taip buvo sudarytos prielaidos įteisinti jau iki tol šalyje veikusias politines organizacijas, šiuo laikotarpiu ir susiformavo svarbiausios šiuolaikinės Lietuvos daugiapartinės sistemos prielaidos.

Politinių partijų teisinio statuso politinėje sistemoje suvokimas labai pasikeitė 1992 m. referendume priėmus Lietuvos Respublikos Konstituciją. Jos 35 straipsnyje buvo įtvirtinta, kad „piliečiams yra laiduojama teisė laisvai vienytis bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šie tikslai ir veiksmai nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams“.¹⁷⁷ 1994–1996 m. galima apibūdinti kaip Lietuvos partijų steigimosi proveržio, intensyviausiu politinių partijų kūrimosi laikotarpiu, nes tuo laikotarpiu susikūrė 18 politinių partijų.

1994 m. birželio 15 d. buvo priimtose itin svarbios Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymo pataisos (nauja įstatymo redakcija), siekiant politines partijas (politines organizacijas) atskirti nuo visuomeninių judėjimų. Pagal nustatytą įstatymo įgyvendinimo tvarką politinėmis partijomis (organizacijomis) galėjo tapti tos visuomeninės organizacijos (judėjimai), kurios iki 1994 m. rugsėjo 1 d. (jei rengėsi dalyvauti 1995 m. vyksiančiuose savivaldybių rinkimuose) arba iki 1995 m. sausio 1 d. (jei nesirengė dalyvauti ir nesiekė užsiregistruoti savivaldybių rinkimuose) turėjo apsispręsti dėl statuso ir perregistruoti savo įstatus. Tai reiškia, kad visuomeninės politinės organizacijos bei judėjimai turėjo apsispręsti, ar jos lieka visuomeninės, ar pasirenka politinės partijos (organizacijos) statusą.

1995 m. liepos 21 d., priėmus Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymą, o 1996 m. gruodžio 23 d. – naują to paties įstatymo redakciją, buvo nustatyta, kad savivaldybių rinkimuose kandidatus gali iškelti tik politinės partijos. Taip politinės partijos galutiniai atsiskyrė nuo visuomeninių, nes tik partijoms buvo suteiktos teisės dalyvauti rinkimuose.

Politinių partijų veiklos teisinis reglamentavimas bei institucionalizacijos pokyčiai Lietuvos partinės sistemos raidai turėjo labai didelę įtaką. Atsižvelgdamos į naujas teisineis normas, daugelis visuomeninių organizacijų pasirinko politinių partijų statusą.¹⁷⁸

177 *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. Vilnius: Teisinės informacijos centras prie teisingumo ministerijos, 1993, p. 22.

178 Krupavičius A., Lukošaitis A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Politografija ir informatika, 2004, p. 306.

Politinės idėjinės orientacijos pagrindas – partijų požiūris į pagrindines nacionalines problemas, remiantis ideologinėmis nuostatomis, pabrėžiant socialinę ekonominę politiką. Šie partijų požiūriai išreiškiami kairės / dešinės skale, kuri yra nustatoma pagal partijų socialinių, kultūrinių bei ekonominių problemų vertinimo požiūrį: a) valstybinė arba privati gamybos priemonių nuosavybė; b) didelis arba mažas valstybės vaidmuo reguliuojant ir planuojant ekonomiką; c) palaikymas arba opozicija turto perskirstymo neturtingųjų naudai; d) valstybinio socialinio saugumo plėtra arba apribojimas.¹⁷⁹ Ankščiau (Lietuvoje atkūrimo pradžioje) pagrindinis politinis konfliktas buvo komunizmo / antikomunizmo skirtis, o dabar kairė / dešinė reiškia socialinius ir ekonominius klausimus.¹⁸⁰

Lenkų sąjunga Lietuvoje (*Związek Polaków na Litwie*)

Lenkų sąjunga Lietuvoje (LSL) įkurta 1989 m. balandžio 15–16 d. vykusiam suvažiavime. Ji įsteigta pertvarkant Visuomeninę kultūrinę lenkų draugiją Lietuvoje (*Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego Polaków na Litwie*), įkurtą 1988 m. gegužės 5 d.¹⁸¹, kuriai vadovavo Janas Sienkievičius (vėliau, 1989–1991 m. ir nuo 2000 m., vadovavo ir įkurtai LLS), J. Mincevičius (1991–1994), R. Maciejkianecas (1994–2000). Leidžia laikraščius „Nasza Gazeta“ ir „Magazyn Wileński“¹⁸².

1990 m. gegužės 24 d. Seimo stenogramoje Č. Okinčicas sakė, kad LLS II suvažiavimas parėmė LR Seimo nutarimus¹⁸³. Tai reiškia, kad jis turėjo įvykti jau po kovo 11 d. ir iki gegužės 24 d.

2000 m. įvyko skilimas, kai dalis narių, remiančių R. Maceikianecą, atsiskyrė¹⁸⁴. 2000 m. kovo 25 d. R. Maceikianecas sukvietė slaptą LLS konferenciją, kurios metu nutarė atsiskirti nuo LLRA, anot jo, siekusiai visiškai

179 Visockaitė A. *Politologijos mokymo dalyko metodinė priemonė*. Vilnius: MRU, 2012, p. 38.

180 *Lietuva po Seimo rinkimų 2004*. Vilnius, Kaunas, 2005, p. 72.

181 Szostakowski J. Prasa polska za wschodnią granicą Macierzy. *polonia.org* [žiūrėta 2009-06-09]. <<http://www.polonia.org/szostakowski.htm>>.

182 *Związek Polaków na Litwie* [žiūrėta 2009-04-10]. <http://portalwiedzy.onet.pl/25377,,,zwiazek_polakow_na_litwie,haslo.html>.

183 Septyniadešimtasis posėdis (stenograma), *lrs.lt*, 1990 [žiūrėta 2009-06-10]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250991>.

184 X Zjazd Polaków na Litwie. *wspolnota-polska.org.pl* [žiūrėta 2009-04-10]. <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=kr40523>>.

kontroliuoti LLS. *Delfi.lt* teigimu, konfliktas kilo, nes LLRA nesutiko, kad lenkai savivaldybių rinkimuose dalyvautų „lietuviškų“ partijų sąrašuose¹⁸⁵. Konferencijoje buvo nutarta padidinti „Nasza Gazeta“ įstatinį kapitalą. Padidinta buvo taip, kad didžiausiu dalininku tapo R. Maceikianecas, o ne LLS¹⁸⁶. Po šios konferencijos LLS valdyba sustabdė R. Maceikianeco įgaliojimus ir kreipėsi į teismą. LLS valdyba taip pat nusprendė, kad gegužės 27 d. įvyks VIII LLS suvažiavimas. R. Maceikianecas gegužės 14 d. sušaukė savo suvažiavimą ir šis išrinko jį pirmininku. 2000 m. gegužės 27 d. įvyko LLS suvažiavimas, kuriame dalyvavo 435 delegatai. Jame LLS pirmininku buvo išrinktas Janas Senkievičius. J. G. Mincevičius „Rzeczpospolita“ pareiškė, kad R. Maceikianeco suvažiavimas buvo neteisėtas¹⁸⁷.

2002 m. gegužės 25 d. per neeilinį IX LSL suvažiavimą pirmininku išrinktas Michalas Mackievičius. Per X LSL suvažiavimą pirmininku antrą kartą išrenkamas M. Mackievičius. Šiame suvažiavime nutarta, kad LSL neužsiiminės politiniais reikalais ir nuo šiol tai bus išimtinai AWPL kompetencija. Taip pat priimta rezoliucija paremti AWPL ir Lietuvos rusų sąjungą, kurios kartu dalyvauja Europos Parlamento rinkimuose. Suvažiavimas taip pat priėmė kreipimąsi į valdžią, kad lenkų kalbai Vilniaus raj. būtų suteiktas vietinės kalbos statusas. Suvažiavimas parėmė Balstogės universiteto Vilniaus filialo įkūrimo idėją ir kreipėsi į Lenkijos valdžią, kad skirtų tam lėšų.

LSL yra įgaliota teikti pažymas apie aktyvų įsitraukimą į veiklą lenkų kultūrai ir teikti konsului išvadas dėl Lenko kortos išdavimo konkrečiam asmeniui¹⁸⁸.

185 BNS. Lietuvos lenkų sąjungoje tęsiasi lyderių kova. *delfi.lt*, 2000. \ [žiūrėta 2009-04-19]. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18443>.

186 Dunat B. Barsz z koldunami. *Tygodnik NIE*, 2000, Nr. 17 [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://www.nie.com.pl/art18403.htm>>.

187 Kościński P. Rozłam w Związku Polaków na Litwie. *rp.pl*, 2000 [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://new-arch.rp.pl/artykul/278176.html>>.

188 Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 marca 2008 r. w sprawie wykazu organizacji polskich lub polonijnych uprawnionych do wystawiania zaświadczeń potwierdzających aktywnie zaangażowanie w działalność na rzecz języka i kultury polskiej lub polskiej mniejszości narodowej (M.P. z 2008 r. Nr 25, poz. 249). *sejm.gov.pl* [žiūrėta 2009-04-11]. <<http://isip.sejm.gov.pl/servlet/Search?todo=open&id=WMP20080250249>>.

Lietuvos lenkų rinkimų akcija (*Akcja Wyborcza Polaków na Litwie*)

Lietuvoje 1994 m. buvo priimtas įstatymas dėl visuomeninių organizacijų, pagal kurį buvo atskirta visuomeninių ir politinių organizacijų tvarka. Visuomeninėms organizacijoms uždrausta dalyvauti rinkimuose. Dėl to LSL skubiai sušaukė 1994 m. rugpjūčio 14 d. V suvažiavimą, kuriame nuspręsta sukurti politinę partiją, o LSL palikti kaip visuomeninę organizaciją. Kuriant partiją sudarytas 15 asmenų koordinacinis komitetas, kurio vadovu išrinktas Valdemaras Tomaševskis. Surinkus 739 steigėjų parašus, 1994 m. rugpjūčio 28 d. įvyko steigiamasis suvažiavimas. 1994 m. spalio 23 d. Lietuvos lenkų rinkimų akcija buvo įregistruota. Registruojant kilo nesusipratimų, nes buvo norėta įregistruoti pavadinimą kaip Lietuvos lenkų sąjungos rinkimų akciją.

Steigiamajame suvažiavime iš vieno pretendento kandidatūros partijos pirmininku buvo išrinktas Janas Sienkievičius. 1997 m. balandį įvyko II partijos suvažiavimas ir iš 2 kandidatų – Jano Senkievičiaus ir Valdemaro Tomaševskio – buvo vėl išrinktas Janas Senkievičius (56 balsai). Tomaševskis tuomet gavo 44 balsus. 1999 m. įvyko III suvažiavimas ir jau jame pirmininko rinkimus didele persvara laimėjo V. Tomaševskis – 68 ir 19. IV, V ir VI suvažiavimuose V. Tomaševskis buvo perrinktas.

Seimo rinkimai

1992–1996 m. Seimas

LLS šiuose rinkimuose gavo 2,11 proc. balsų. Frakciją sudarė 4 nariai: R. Maceikianecas, J. G. Mincevičius, Arturas Plokšto, Zbignievas Semenovičius. Iš jų R. Maceikianecas ir J. G. Mincevičius yra lenkų autonomininkų koordinacinės tarybos nariai.

1996–2000 m. Seimas

1996 m. Seimo rinkimuose LLRA laimėjo vieną mandatą vienmandatėje Vilniaus ir Širvintų apygardoje antrame ture, kuris atiteko Janui Gabrieliui Mincevičiui. II ture jis turėjo susirungti su Tėvynės Sąjungos

kandidate Nijole Ambrazaityte. Daugiamandatėje apygardoje LLRA gavo 2,89 proc. balsų.

Į tą patį Seimą 1997 m. vyko pakartotiniai rinkimai Naujosios Vilnios, Vilniaus-Šalčininkų, Vilniaus-Trakų ir Trakų apygardose. Rinkimai įvyko tik Trakų ir Vilniaus-Šalčininkų apygardoje, kitose, kur vyrauja lenkų mažuma, dėl per mažo rinkėjų aktyvumo rinkimai pripažinti neįvykusiais. Trakų apygardoje laimėjo Lietuvos centro sąjungos kandidatė Danutė Aleksiūnienė, o Vilniaus-Šalčininkų apygardoje – tuometinis LLRA pirmininkas Janas Senkievičius. Valdemaras Tomaševskis tuose rinkimuose balotiravosi Vilniaus-Trakų apygardoje, kurioje rinkimai pripažinti neįvykusiais. Naujosios Vilnios apygardoje pirmavo Lietuvos piliečių aljanso kandidatas Mečislavas Vaškovičius, o antroje vietoje liko LLRA kandidatas R. Maceikianecas.

1998 m. kovo 23 d. vyko dar kartą pakartotiniai rinkimai Naujosios Vilnios ir Vilniaus-Trakų apygardose, kur vėl rinkimai neįvyko. Rinkėjų aktyvumas buvo atitinkamai 36,39 proc. ir 28,17 proc. LLRA atstovai buvo atitinkamai antri (Tadeušas Filipovičius) ir pirmi (V. Tomaševskis).

1999 m. kovo 21 d. vėl vyko pakartotiniai rinkimai Naujosios Vilnios ir Vilniaus-Trakų apygardose. Rinkimai neįvyko, rinkėjų aktyvumas buvo atitinkamai 19,81 proc. ir 19,11 proc. LLRA kandidatai buvo atitinkamai antri (Zbignevas Balcevičius) ir pirmi (Henrikas Jankovskis).

Šiame Seime Lietuvos lenkai turėjo du atstovus: Janą Gabrielį Mincevičių ir Janą Senkievičių. Abu aktyvūs autonomininkai. Iš jų tik J. G. Mincevičius buvo išrinktas pirmuose rinkimuose Vilniaus-Širvintų apygardoje, tačiau antrame ture ir išbuvo visą kadenciją, o J. Senkievičius į Seimą pateko tik po pakartotinių rinkimų Vilniaus-Šalčininkų apygardoje. Įdomu tai, kad Vilniaus-Trakų apygardoje balotiravosi V. Tomaševskis. Nei per pirmus, nei per antrus pakartotinius rinkimus šioje apygardoje jis į Seimą nepateko dėl mažo rinkėjų aktyvumo (atitinkamai 28,17 ir 19,11 proc.), nors pagal gautų balsų skaičių pirmavo. Per trečius pakartotinius rinkimus jis jau nebekandidavo. Stebint dabartinę jo veiklą, būtų galima daryti prielaidą, kad ambicijos ir savigarba jam to daryti nebeleido, nes rinkėjų aktyvumas drastiškai mažėjo. Be to, galimas dalykas, kad jis tuo metu jau buvo smarkiai įsitraukęs į vidinius partinius reikalus, stiprino

savo pozicijas partijoje, nes 1999 m. jis jau didele persvara laimėjo partijos pirmininko rinkimus prieš J. Senkievičių, kuris tuo metu darbavosi Seime.

2000–2004 m. Seimas

Šiuose rinkimuose LLRA į rinkimus vedė jau V. Tomaševskis. Rinkėjų aktyvumas šiuose rinkimuose buvo 58,63 proc. LLRA daugiamandatėje apygardoje surinko 1,95 proc. balsų ir 5 proc. barjero neįveikė. Vienmandatėse apygardose gavo 2 mandatus: Vilniaus-Šalčininkų apygardoje – V. Tomaševskis ir Vilniaus-Širvintų apygardoje – J. G. Mincevičius. Vilniaus-Šalčininkų apygardoje rinkėjų aktyvumas buvo 47,3 proc. Už V. Tomaševskį balsavo 51,17 proc. rinkėjų, taigi jis buvo išrinktas jau I ture. Atkreiptinas dėmesys, kad Vilniaus-Šalčininkų apygardoje tuose rinkimuose balotiravosi taip pat Arturas Plokšto (išskėlė A. Brazausko socialdemokratinę koaliciją: LDDP, Lietuvos rusų sąjunga, LSDP ir Naujosios demokratijos partija (Prunskienė)). Jis tapo LDDP, vėliau LSDP nariu. Už jį savo balsus atidavė 10,84 proc. rinkėjų.

J. G. Mincevičius Vilniaus-Širvintų apygardoje gavo 21,35 proc. Antra liko Naujosios Sąjungos kandidatė Liudmila Truskauskienė. Tuose rinkimuose vienmandatėse apygardose II turas neįvyko.

Arturas Plokšto – gimė 1961 m. liepos 16 d. Vilniuje. Nuo 1992 m. Seimo narys. 1989–1995 m. LLS narys. 1992–1996 m. buvo Lietuvos lenkų sąjungos frakcijos narys, o nuo 1996 m. – LDDP narys. 1989–1992 m. dirbo laikraščio „Nasza Gazeta“ vyriausiuoju redaktoriumi. Buvo Lietuvos lenkų kongreso, įkurto 1995 m., valdybos pirmininkas (iki 2004 m.). Kongresą įkūrė 40 lenkų aktyvistų, nusivylusių ZPL ir AWPL veikla, jam priklausė ir Cz. Okinczycas.¹⁸⁹ 2004 m. kandidatavo į Seimą iš LSDP sąrašo, tačiau nepateko. Nuo 2007 m. iki 2008 m. dirbo KAM sekretoriumi. 2000 m. buvo apdovanotas Lenkijos Respublikos Nuopelnų ordino Kavalieriaus kryžiumi, 2004 m. Lietuvos Respublikos Nuopelnų ordino Komandorų kryžiumi ir Lenkijos Respublikos Nuopelnų ordino Komandorų kryžiumi.¹⁹⁰ Dėl nesutarimų dėl Lenkų namų statybų Vilniuje (tiksliau, kad nepritarė šiai idėjai) buvo paša-

189 Magazyn miłośników historii [žiūrėta 2009-10-30]. <<http://www.ioh.pl/forum/viewtopic.php?p=100025>>.

190 Artur Plokšto *vrk.lt*, 2000 [žiūrėta 2014-06-11]. <<http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/n/rinkimai/20001008/kandvl.htm-151974.htm>>.

lintas iš LLS¹⁹¹. Teigiama, kad yra nuolatinis „Gazeta Wyborcza“ informatorius¹⁹².

V. Tomaševskis, tapęs partijos pirmininku, iš karto „užsiėmė“ Vilniaus-Šalčininkų rinkimų apygardą, kurioje lenkų mažuma yra didžiausia, ir taip garantavo sau vietą Seime. Kaip atsvara V. Tomaševskiui šioje apygardoje buvo iškeltas A. Plokšto, buvęs LLS narys, perėjęs dėl vidinių nesutarimų į LDDP. Po šių rinkimų LLRA gavo Vilniaus apskrities viršininko pavaduotojo postą (Z. Balcevičius) ir švietimo ir mokslo viceministrą (Jan Dziłbo)¹⁹³. Šiame Seime LLRA nariai V. Tomaševskis ir J. G. Mincevičius buvo liberaldemokratų (paksininkų) frakcijoje. V. Tomaševskis nuo 2001 m. su pertraukomis buvo šios frakcijos seniūno pavaduotojas¹⁹⁴. 1999 m. birželį–lapkritį Paksas vadovavo Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir po to skandalingai atsistatydino, nes nepritarė „Mažeikių naftos“ privatizavimui. Įdomi detalė, kad tai frakcijai priklausė ir Skarbalius, Žemaičių partijos kūrėjas.

2004–2008 m. Seimo rinkimai

Šiuose rinkimuose į LLRA įsiliejo Lietuvos rusų sąjunga, kuri savo kandidatus kėlė tik kai kuriose vienmandatėse apygardose. Taip pat šiuose Seimo rinkimuose LLRA atsirado „konkurentai“ – Lietuvos lenkų liaudies partija. Daugiamandatėje apygardoje LLRA gavo 3,79 proc. balsų. Tai yra vos ne dvigubai daugiau nei per praėjusius rinkimus. Sunku įvertinti, kiek tą padidėjimą lėmė Lietuvos rusų balsai. V. Tomaševskis toliau „laiko užsiėmęs“ Vilniaus-Šalčininkų rinkimų apygardą, o Vilniaus-Širvintų apygardoje, kuri iki to laiko tarsi „priklausė“ J. G. Mincevičiui, balotiruojasi Leokadija Počikovska, iki tol ji buvo Vilniaus raj. savivaldybės merė. Šios dvi apygardos tradiciškai garantavo LLRA vietas Seime. J. G. Mincevičius buvo nustumtas į Naujosios Vilnios apygardą. Dėl to į šį Seimą jis nepateko.

191 Awantura w Polskim Domu, *Gazeta wyborcza*, Nr. 89, 1996-04-15.

192 Ćwikliński P. Polak Polakowi Polakiem. *Tygodnik NIE*, 1996, Nr. 30 [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://www.nie.com.pl/art12078.htm>>.

193 BNS. Lenkų namai Vilniuje tampa kivirčių simboliu. *delfi.lt*, 2001 [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=283529>>.

194 Liberal demokratų frakcija, *lrs.lt*, 2001, [žiūrėta 2009-04-23] <http://www3.lrs.lt/docs3/kad4/w3_lrs.padaliny-p_pad_id=579&p_kalb_id=1&p_kade_id=4.htm>.

Lietuvos lenkų liaudies partija (LLS) – įkurta 2002 m. Tų pačių metų savivaldos rinkimuose Vilniaus raj. iškėlė (Nr. 1) Edvardo Tomaševičiaus ir (Nr. 2) R. Maceikianeco kandidatūras. 2007 m. E. Tomaševičiaus nelieta ir pirmu numeriu save iškelia R. Maceikianecas. E. Tomaševičius kartu su R. Maceikianecu buvo Autonomininkų koordinacinės tarybos nariai ir Atkuriamojo Seimo nariai, nebalsavę už nepriklausomybę.

Vilniaus-Šalčininkų apygardoje V. Tomaševskis laimėjo jau I tūrį. Jis surinko 63,02 proc., bendras rinkėjų aktyvumas buvo 46,09 proc. Šioje apygardoje vėl „laimė“ bandė Arturas Plokšto ir surinko 4,92 proc. Vilniaus-Širvintų apygardoje pirma buvo L. Počikovska – 26,21 proc., antras liko Jonas Pinskus (Darbo partija) – 24,98 proc. Antrame tūre L. Pučikovska gavo 50,13 proc., o J. Pinskus – 44,51 proc. Įdomu tai, kad šioje apygardoje J. Pinskus gavo daugiau balsų nei L. Počikovska, tačiau rezultatą nulėmė balsavimas paštu.

Leokadija Počikovska (Janušauskienė) – gimė 1955 m. rugsėjo 24 d. Baltarusijos Gardino srityje, Krėvoje. 1957 m. su tėvais ir seneliais persikėlė gyventi į Lietuvą. Nuo 1993 m. dirbo Vilniaus raj. savivaldybės Kontrolės tarnyboje, nuo 1995 m. iki 2004 m., kai pateko į Seimą, buvo Vilniaus raj. savivaldybės merė. Jai būnant mere atskirais laikotarpiais pavaduotojai buvo T. Paramanova (Autonomininkė Nr. 17.) Oficialioji kandidato anketoje nurodoma biografija yra labai trumpa ir formali. Be to, yra žinoma, kad nuo 1994 m. buvo LLRA įkūrimo iniciatyvinės grupės narė kartu su V. Tomaševskiu. 2008 m. LR Seimo kandidato anketoje nurodo esanti LLS tarybos narė¹⁹⁵, nors 2007 m. išstoja iš LLRA, neapsikęsdama V. Tomaševskio autoritarinio valdymo. Iki to laiko partijoje su V. Tomaševskiu sudarė tandemą¹⁹⁶.

V. Tomaševskio padėtis nesikeičia. Tuo tarpu L. Počikovska nuo 1995 m. buvo Vilniaus raj. savivaldybės merė. Nuo to laiko iki 2007 m. kartu su V. Tomaševskiu sudarė partijoje stiprų tandemą¹⁹⁷. V. Tomaševskis nuo 1995 m. yra Vilniaus raj. savivaldybės tarybos ir valdybos narys. 1999 m. tampa LLRA pirmininku, 2000 m. – Vilniaus raj. savivaldybės vicemeru (merė L. Počikovska), kol 2000 m. spalio 8 d. Seimo rinkimuose išrenka-

195 Leokadija Počikovska, *vrk.lt* [žiūrėta 2009-04-14]. <http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/rinkimai/400_lt/Kandidatai/Kandidatas23778/Kandidato23778Anketa.html>. <<http://www.zpl.lt/statut/>> [žiūrėta 2009-05-06].

196 Była posłanka AWPL Leokadia Poczykowska wystartuje w wyborach do Sejmu z listy partii chłopskiej minister rolnictwa Kazimierzy Prunskienė. *infopol.lt*, 2008 [žiūrėta 2009-04-14]. <http://www.infopol.lt/pl/naujienos/detail.php?ID=1018&phrase_id=39169>.

197 Ten pat. [žiūrėta 2009-04-14].

mas Seimo nariu. Kituose Seimo rinkimuose L. Počikovskai „atitenka“ ta apygarda, kuri garantuoja jai vietą Seime. Kiek J. G. Mincevičiaus nušalinimui turėjo įtakos jo tiesmuki veiksmai ir kalbos Seime ir kiek V. Tomaševskio ir L. Počikovska tarpusavio saitai, neaišku. Manytina, kad lemiamą įtaką suvaidino V. Tomaševskio ir L. Počikovskos tandemas.

Šiame Seime LLRA nariai V. Tomaševskis ir L. Počikovska buvo Valsiečių liaudininkų frakcijos nariai. V. Tomaševskis čia vėl buvo frakcijos seniūno pavaduotojas.

2004 m. LLRA kartu su Rusų sąjunga sudarė koaliciją „Kartu mes jėga“. Ji nesėkmingai dalyvavo Europos parlamento rinkimuose.

2008–2012 m. Seimo rinkimai

Šiuose rinkimuose LLRA vėl startavo kartu su Lietuvos rusų sąjunga, pirmą kartą priartėjo prie 5 proc. ribos daugiamandatėje apygardoje ir gavo 4,79 proc. balsų. Bendras rinkėjų aktyvumas buvo 48,59 proc.

Vienmandatėje Vilniaus-Šalčininkų apygardoje toliau „šeimininkauja“ V. Tomamševskis. Jis surinko 61,33 proc. balsų ir buvo išrinktas jau I ture. Tuo tarpu Vilniaus-Širvintų apygardoje, po „skyrybų“ su L. Počikovska, LLRA iškelia Michalą Mackevičių, LLS pirmininką. L. Počikovska kandidatuoja būdama Valsiečių liaudininkų sąrašė. M. Mackevičius I ture surenka 29,48 proc. balsų ir pirmuoja, o L. Počikovska – 3,83 proc. balsų ir yra septinta. Ji į Seimą nebepatenka. II ture M. Mackevičius susirungia su Tomu Baranausku ir balsus pasidalija atitinkamai – 57,32 proc. ir 40,09 proc. Vilniaus-Trakų apygardoje laimi Jaroslavas Narkevičius.

LLRA daugiamandatėje rinkimų apygardoje per šiuos rinkimus sugebėjo suvienyti jėgas ir sutelkti savo rinkėjus. Rezultatas akivaizdus – priartėta prie 5 proc. ribos. Žinant, kad lenkų mažuma Lietuvoje sudaro apie 6,7 proc. ir matant šios partijos pažangą, jau tada buvo tikėtina, kad ateityje ji tą barjerą gali peržengti. Tai parodė kiti Seimo rinkimai. Beje, susidarė įspūdis, kad tuometinės partijos valdžios toks tikslas ir yra ir kad ambicija juos verčia tai pasiekti. Vilniaus-Trakų vienmandatėje apygardoje rinkimus pirmą kartą laimi LLRA atstovas Jaroslavas Narkevičius. Tai akivaizdžiausias pavyzdys, liudijantis LLRA elektorato susitelkimą ir gerą partijos darbą su rinkėjais.

Neatmestina pagalba šiai partijai ir iš Lenkijos, tik neaišku, kokia forma, nes po 2007 m. savivaldybių tarybų rinkimų, per TV Polonia laidą,

skirtą šių rinkimų rezultatams Lietuvoje pakomentuoti, Lenkijos Seimo narys Marekas Borowski, džiaugdamasis LLRA rezultatais, pasakė, kad tai yra ir jų nuoseklaus darbo rezultatas.

2012 Seimo rinkimai

Šie rinkimai pasižymėjo jau ganėtinai įtemptais Lietuvos ir Lenkijos santykiais. Daugelio valdžios institucijų tarpusavio santykiai buvo užšaldyti, tarpparlamentiniai ryšiai irgi nutrūko, o Lietuvos Prezidentė Dalia Gybauskaitė nebevažiavo į Lenkijos Nepriklausomybės dienos šventę lapkričio 11 d., nors tai jau buvo tapusi tradicija. Tuo tarpu Lenkijos atstovai atvirai deklaravo, kad laukia Lietuvos valdžios pasikeitimo¹⁹⁸. Šiuose rinkimuose LLRA ėjo kvazikoalicijoje su Rusų aljansu, Lietuvos liaudies partija (Kazimiera Prunskienė) ir dar 30 visuomeninių organizacijų¹⁹⁹. Šie rinkimai buvo pirmieji, kai LLRA perkopė 5 proc. rinkimų ribą. Dėl to gavo 5 mandatus iš rinkimų sąrašo ir dar 3 iš vienmandačių apygardų. Šiuose rinkimuose LLRA gavo 5 292 balsais daugiau nei 2011 m. Savivaldybių tarybų rinkimuose. Galima daryti prielaidą, kad galutinį rezultatą nulėmė Lietuvos liaudies partijos balsai, nes pirmumo balsai, atiduoti už jos lyderį Vaidotą Prunskį, sudarė 3 498 balsus²⁰⁰. Apie 1 200 daugiau balsų surinkta ir Vilniaus mieste. Likusi dalis, apie 582 balsai, surinkti likusioje Lietuvoje, nes nežymus didėjimas matyti kitose apygardose. Pavyzdžiui, apygardoje Nr. 60 (Jonavoje) 2008 m. Seimo rinkimuose LLRA gavo 36 balsus, o 2012 m. – jau 127 balsus. Apygardoje Nr. 65 (Kauno-Kėdainių) (buvusi vadinamoji Lauda) 2008 m. – 22, o 2012 m. – 67 balsus. Labiausiai bal-

198 Spór z Litwą. Politycy mówią o dyplomatycznym bojkocie. *Money.pl*, 2012 [žiūrėta 2013-07-11]. <<http://prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artykul/spor;z;litwa;politycy;mowia;o;dyplomatycznym;bojkocie,195,0,1068995.html#>>; B. Komorowski: Lietuvos lenkų padėtis gali pasikeisti po rinkimų. *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2012-03-16]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/bkomorowski-lietuvas-lenku-padetis-gali-pasikeisti-po-rinkimu.d?id=56815169>>.

199 Lietuvos liaudies partijos pirmininkės Kazimieros Prunskienės kreipimasis į rinkėjus, *awpl.lt* [žiūrėta 2013-07-11]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=386%3Awywiad-ze-zbigniewem-jedziskim-kandydatem-z-ramienia-awpl-w-okrgu-malacko-wiciaskim-nr-54&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt>.

200 Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Pirmumo balsai, *vrk.lt*, 2012 [žiūrėta 2013-07-12]. <http://www.vrk.lt/2012_seimo_rinkimai/output_lt/rezultatai_daugiamand_apygardose/partijos_pirmumo_balsai4135.html>.

sų skaičius didėjo Kaune. Pavyzdžiui, apygardoje Nr. 11 (Šilainių) 2008 m. surinkta 24 balsai, o 2012 m. – jau 61, apygardoje Nr. 13 (Centro) 2008 m. – 21, o 2012 m. – jau 74 balsai. Apygardoje Nr. 14 (Žaliaklnio) 2008 m. – 13, o 2012 m. – jau 67 balsai, apygardoje Nr. 15 (Kalniečių) 2008 m. – 19, o 2012 m. – jau 91 balsas ir t. t. Kaunas yra antras pagal dydį miestas Lietuvoje ir jame atiduotas balsų skaičius už LLRA smarkiai padidėjo. Tai irgi turėjo nemažą įtaką galutiniam rezultatui.

Savivaldybių tarybų rinkimai

1995 m. savivaldybių tarybų rinkimai

Bendras rinkėjų aktyvumas buvo 39,93 proc. LLRA gavo 4,64 proc. visų balsų ir iškovojo 69 mandatus. Vilniaus m. savivaldybėje surinko 21,61 proc. ir liko antra. Ji iškovojo 11 mandatų iš 51. Pirma vieta teko Tėvynės Sąjungai – 34,66 proc. ir 19 mandatų. Vilniaus raj. savivaldybėje ji surinko 62,63 proc. ir gavo 19 mandatų iš 27. Antra buvo Lietuvos valstiečių partija. Šalčininkų raj. savivaldybėje: 55,77 proc. ir 14 iš 25 mandatų. Antroje vietoje liko LDDP – 22,17 proc. ir 6 mandatai. Širvintų raj. savivaldybėje liko septinta, paskutinė: 6,26 proc. ir 2 mandatai iš 25. Švenčionių raj. savivaldybėje buvo trečia: 16,51 proc. ir 5 iš 25 mandatų. Pirma buvo Lietuvos liberalų sąjunga ir LDDP. Trakų raj. savivaldybėje buvo antra – 20,97 proc. ir gavo 6 iš 27 mandatų. Pirmoje vietoje – Tėvynės sąjunga: 24,95 proc. ir 7 mandatai.

1997 m. savivaldybių tarybų rinkimai

Bendras aktyvumas buvo 35,6 proc. Švenčionių raj. rinkimai pripažinti negaliojančiais. LLRA gavo 56 mandatus. Vilniaus m. savivaldybėje LLRA gavo 5 mandatus ir nukrito į 5 vietą, palyginti su ankstesniais rinkimais. Vilniaus raj. gavo 23 mandatus, liko pirmi ir gavo 4 daugiau mandatų. Šalčininkų raj. gavo 20 mandatų, t. y. irgi daugiau, palyginti su ankstesniais rinkimais. Antra liko LSDP. Širvintų raj. gavo 1 mandatą, t. y. mažiau nei anksčiau. Švenčionių raj. per pakartotinius rinkimus LLRA gavo 3 mandatus – irgi mažiau nei ankstesniuose rinkimuose, pirmi liko Lietuvos Liberalų sąjunga – 10 mandatų. Trakų raj. gavo 6 mandatus, kaip ir Tėvynės Sąjunga.

Palyginti su ankstesniais savivaldybių tarybų rinkimais, LLRA prarado 13 mandatų. Tačiau iš esmės tose savivaldybėse, kuriose neturi stiprių pozicijų, tuo tarpu Vilniaus raj. ir Šalčininkų raj. savivaldybėse smarkiai sustiprino savo pozicijas. Trakų raj. savivaldybėje pozicija išliko tvirta, tačiau susilpnėjo konservatorių, pagrindinių jų oponentų, pozicija. Atkreiptinas dėmesys, kad LLRA santykinai daug balsų gauna balsuojant paštu.

2000 m. savivaldybių tarybų rinkimai

Bendras rinkėjų aktyvumas buvo 49,63 proc. LLRA gavo iš viso 53 mandatus, t. y. dar mažiau, ir atsidūrė 9 vietoje. Vilniaus m. gavo tiek pat, t. y. 5 mandatus, ir buvo 5 vietoje. Vilniaus raj. gavo 20 mandatų ir šį kartą LLRA vietų skaičius sumažėjo. Konservatoriai mandatų negavo. Šalčininkuose gavo 18 mandatų, parama taip pat sumažėjo. Naujoji sąjunga surinko 5, o LDDP – 2 mandatus. Širvintų rajone gavo 1 mandatą ir buvo šešta. Švenčionių raj. gavo 3 mandatus ir liko trečia. Šiuose dviejuose rajonuose parama LLRA sumažėjo ir, palyginti su praėjusiais rinkimais, padėtis nepasikeitė. Trakų raj. LLRA pirmą kartą iškovojo pirmą vietą, tačiau mandatų skaičius, palyginti su praėjusiais rinkimais, liko tas pats – 6. Tai rodo, kad šioje savivaldybėje LLRA turi tvirtą elektoratą. Tačiau šiuose rinkimuose LLRA pirmą kartą gavo daugiau balsų už kitas partijas. Tai, manytina, įvyko dėl to, kad 1999 m. gruodžio 21 d. buvo sukurta nauja Elektrėnų savivaldybė, atskiriant ją nuo Trakų rajono. Elektrėnų savivaldybė yra lietuviška, taigi jai atiteko „lietuviški“ balsai iš Trakų rajono. Tad galima teigti, kad po savivaldybių reformos Trakų rajono savivaldybėje LLRA įtaka padidėjo dėl sumažėjusių lietuvių balsų.

Per šiuos savivaldos rinkimus LLRA mandatų gavo dar mažiau. Palyginti su paskutiniais 1997 m. rinkimais, LLRA Vilniaus m., Širvintų raj., Švenčionių raj. ir Trakų raj. savivaldybėse gavo tiek pat mandatų. Tai leidžia teigti, kad šiose savivaldybėse ji neturi dominuojančios padėties, tačiau turi tvirtą elektoratą. Be to, po 2000 m. savivaldybių reformos, Trakų rajono savivaldybėje LLRA įtaka padidėjo dėl sumažėjusių lietuvių balsų. Tuo tarpu Vilniaus raj. ir Šalčininkų raj. savivaldybėse, kuriose LLRA dominuoja, elektorato nuostata LLRA atžvilgiu kinta, tačiau yra pakankama, kad turėtų vienvaldystę šiose rajonuose. Labiausiai elektoratas svyruoja

Šalčininkų raj. savivaldybėje, kur stiprias pozicijas išlaiko kairės ir centro-kairės pakraipos partijos.

2002 m. savivaldybių tarybų rinkimai

Šiuose rinkimuose jau dalyvauja kita lenkų tautinės mažumos partija – Lietuvos lenkų liaudies partija. Bendras rinkėjų aktyvumas buvo 49,23 proc. LLRA iš viso gavo 50 mandatų, t. y. dar mažiau nei per praėjusius rinkimus. Vilniaus m. LLRA gavo 6 mandatus, o laimėjo A. Zuoko koalicija, ji iškovojo 18 mandatų. Vilniaus raj. gavo 16 mandatų, antra liko LSDP – 5 mandatai. Šalčininkų raj. – 17 mandatų, antra – LSDP – 3 mandatai. Širvintų raj. gavo 1 mandatą, Švenčionių raj. – 4 mandatus, Trakų raj. – 6 mandatus, antra – LSDP – 5 mandatai.

LLRA mandatų skaičius nuolat mažėja, ir tą mažėjimą iš esmės lemia sumažėjusi parama Vilniaus raj. ir Šalčininkų raj. savivaldybėse. Didžiausias sumažėjimas Vilniaus raj.: nuo 20 iki 16 mandatų. Tačiau padaugėjo Švenčionių raj.: nuo 3 iki 4 mandatų. LLLP iškovojo tik vieną mandatą Vilniaus raj. taryboje.

2007 m. savivaldybių tarybų rinkimai

Prieš šiuos rinkimus nuskambėjo V. Landsbergio raginimas pasiekti istorinę pergalę Vilniaus raj. Tai labai papiktino lenkų mažumą Lietuvoje²⁰¹. Bendras rinkėjų aktyvumas buvo 36,5 proc. LLRA gavo 53 mandatus, t. y. kaip per 2000 m. savivaldybių tarybų rinkimus.

Vilniaus m. LLRA gavo 6 mandatus ir buvo penkta. Pirma buvo R. Pakso partija „Tvarka ir teisingumas“ – 14 mandatų, antra – konservatoriai – 10 mandatų. Šioje taryboje LLRA sudarė koaliciją su R. Pakso partija.

Vilniaus raj. gavo 19 mandatų, t. y. daugiau nei 2002 m. taryboje (16), bet mažiau nei 2000 m. taryboje (20) ir grįžo į 1995 m. tarybos lygį. Vėl labai daug balsų surinkta balsuojant paštu. Turint omeny sukeltą ažiotažą dėl V. Landsbergio raginimo siekti istorinės pergalės šiame rajone ir matant visų tarybų sudėtį, turbūt būtų galima abejoti lenkų susitelkimo sėkme, kurią LLRA skelbė po rinkimų. Be abejonės, tai turėjo tam tikros įtakos, tačiau, kaip matyti, smarkiai padėties nepakeitė. Daugiausia mandatų LLRA

201 Damulytė J. Konservatoriai telkia jėgas galimai „istorinei pergalei“ Vilniaus rajone. *delfi.lt*, 2007 [žiūrėta 2009-04-15]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=11888546>>.

Vilniaus raj. turėjo 1997 m. – 23. Šalčininkų raj. gavo 20 mandatų, tad galima teigti, kad šioje savivaldybėje LLRA grįžo į „geriausius laikus“, kai tiek mandatų turėjo 1997 m. Tai labiausiai sutelkė lenkų tautinę mažumą.

Širvintų raj. savivaldybėje LLRA pirmą kartą liko be mandatų.

Švenčionių raj. gavo 3 mandatus, kaip ir 1997 m. ir 2000 m. savivaldybių rinkimuose, ir vienu mandatu mažiau nei 2002 m.

Trakų raj. savivaldybėje gavo 5 mandatus ir tai taip pat pirmas kartas, kai šioje savivaldybėje LLRA mandatų sumažėjo. Per visą laiką nuo 1995 m. turėjusi nekintantį mandatų skaičių (6), dabar gavo 1 mandatu mažiau.

Abejotinas tampa lenkų mažumos susitelkimas šiuose rinkimuose, kaip atsakas į V. Landsbergio kvietimą. LLRA pozicijos sustiprėjo tik tradiškai jos valdomose savivaldybėse: Vilniaus raj. ir Šalčininkų raj. savivaldybėse, tačiau ir čia jos neperžengė ribų, kurios buvo pasiektos „geriausiais laikais“. Tuo tarpu tose savivaldybėse, kur jos pozicijos buvo tvirtos, tačiau nedominuojančios, LLRA įtaka sumažėjo.

2011 m. savivaldybių tarybų rinkimai

Šiuose rinkimuose LLRA nustebino visus gautu rezultatu. Bendrai galima pasakyti, kad šie rinkimai pasižymėjo koalicijomis. Šiuose rinkimuose LLRA vėlėjo koalicijoje kartu su Rusų aljansu, pasivadinusiu „Valdemaro Tomaševskio blokas“. Koalicija buvo labai nelygiavertė, nes Rusų aljanso pozicijos sąraše buvo silpnos. Vilniuje Valdemaro Tomaševskio blokas gavo 11 mandatų ir tai buvo didžiausia staigmena politologams ir apžvalgininkams. Pirmajame vienuoliktuko sąraše, kuris iškovojo vietas Vilniaus miesto taryboje, buvo tik 3 Rusų aljanso atstovai, t. y. 4, 7 ir 10 numeriai. Po reitingavimo tame vienuoliktuke liko tik 2 Rusų aljanso atstovai. LLRA atstovai gavo 9 vietas. Kita vertus, Rusų aljansas, atskirai startuodamas, nebūtų laimėjęs nė vieno mandato, dabar turi 2. Pirmoje vietoje buvo Artūro Zuoko koalicija, iškovojojusi 12 mandatų. Panaši padėtis buvo ir Vilniaus rajono rinkimuose, kur pirmą kartą susikūrė Centro-dešinės koalicija. Taip planuota susirinkti balsus tų, kurie „prapuola“ dėl „lietuviškų“ partijų susiskaldymo. Tai pasitvirtino, nes centristinių partijų atstovas pirmą kartą gavo mandatą Vilniaus rajono taryboje. Nors šiuose rinkimuose LLRA surinko rekordinį skaičių balsų – net 27 155 (procentiškai irgi – 61,25 proc. 2007 m., o 2011 m. – jau 64,72 proc.), vis dėlto mandatų skaičius liko ne-

pakitęs – 19. Netipinė koalicija buvo sukurta Šalčininkų rajone, kur Valdemaro Tomaševskio blokas iškovojo daugiausia – 22 mandatus. Šioje Valdemaro Tomaševskio bloko koalicijoje iš 54 kandidatų tik 2 buvo Rusų aljanso atstovai (sąrašuose Nr. 44 ir 49, t. y. iš anksto žinant, kad jie mandatų negaus, nes Šalčininkų rajono taryboje yra tik 27 vietos). Be to, iš tų 2 Rusų aljanso atstovų tik vienas deklaravo rusų tautybę, kitas – lenko.

Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai

2009 m. prezidento rinkimai

Šiuose prezidento rinkimuose pirmą kartą startavo Lenkų tautinės mažumos atstovas Lietuvoje, LLRA pirmininkas V. Tomaševskis. Rinkimų kampanijos metu, kuri dėl Seimo priimtų rinkimų įstatymo pakeitimų buvo labai vangi, V. Tomaševskio galimybės buvo vertinamos pagal sociologinius tyrimus labai silpnai – nuo 0,5 iki 2 proc. Tačiau galutinis rezultatas buvo stebinanantis ir panašus į 2008 m. Seimo rinkimuose LLRA gautą palaikymą. V. Tomaševskis surinko 4,68 proc. Labai įdomus faktas yra tas, kad nė vienoje apygardoje V. Tomaševskis negavo 0 balsų.²⁰²

Europarlamento rinkimai

2004 m. Europarlamento rinkimai

Rinkimai vyko 2004 m. birželio 13 d. Rinkėjų aktyvumas buvo 48,38 proc. Rinkimuose LLRA dalyvavo kartu su Lietuvos rusų sąjunga koalicijoje „Kartu mes jėga“ ir surinko 68,937 tūkst. balsų, t. y. 5,71 proc. Rinkimus laimėjo Darbo partija – 5 mandatai. LSDP, TS-LK ir LCS iškovojo po 2 mandatus, Valstiečių ir Naujosios demokratijos bei Liberalų demokratų partija – po 1 mandatą.

2009 m. Europarlamento rinkimai

Šie Europarlamento rinkimai buvo viena reikšmingiausių LLRA pergalų Lietuvos politinėje arenoje – iškovojo vieną mandatą iš 12. Iškovo-

202 2009 m. gegužės 17 d. Respublikos Prezidento rinkimai. *vrk.lt*, 2009 [žiūrėta 2014-06-11]. <<http://www.vrk.lt/balsavimo-rezultatai-2009-prezidento>>.

tą mandatą LLRA lėmė visų pirma labai mažas bendras Lietuvos rinkėjų aktyvumas (20,98 proc.) ir santykinai pastovus surenkamų balsų skaičius už LLRA. Kai kuriose „lenkiškose“ savivaldybėse rinkėjų aktyvumas netgi padidėjo: Vilniaus rajone – 34,81 proc., Šalčininkų – 41,41 proc. Tai lėmė, kad LLRA šiuose rinkimuose gavo 8,42 proc. visų balsų.

Surinkti duomenys leidžia teigti, kad, įvykus vidiniam Lietuvos lenkų elito skilimui ir naujuoju LLRA lyderiu tapus V. Tomaševskiui, rinkimų rezultatai pradėjo nuosekliai ir reikšmingai gerėti. 2004 m. Seimo rinkimuose LLRA surinko iš viso 45,3 tūkst. balsų, 2008 m. Seimo rinkimuose – 59,2 tūkst. balsų, 2009 m. Prezidento rinkimuose V. Tomaševskis surinko jau 65,2 tūkst. balsų²⁰³, o 2012 m. Seimo rinkimuose LLRA pirmą kartą perkopė 5 proc. ribą ir surinko 79 840 balsų.

Tyrimo rezultatai

Domėjimasis politikai

Ir kiekybinio, ir kokybinio tyrimo metu buvo išsamiai nagrinėjami politinio tapatumo, politinių nuostatų ir politinio dalyvavimo klausimai. Siekta išsiaiškinti, kiek Lietuvos lenkai domisi politika ir kokiomis jos sritimis domisi, kaip vertina esamą politinę padėtį bei Lietuvos lenkų atstovavimą, kiek linkę dalyvauti rinkimuose, ir pan. Toliau pateikiama duomenų analizė pagal teminius klausimus.

Kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavusių respondentų vertinimu politika – tai sritis, kuria yra domimasi gana vidutiniškai: tiek politika Lietuvoje apskritai (39,9 proc.), tiek politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai (39,7 proc.). Tačiau jei nagrinėtume respondentų vertinimus pagal domėjimosi / nesidomėjimo kriterijus, matytume, kad daugiau domimasi Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais (55,3 proc.) nei Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais. Taip pat domimasi labiau politika Lietuvoje apskritai (51,1 proc.) nei politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai (29,2 proc.). Respondentams taip pat svarbesnė yra vietos savi-

203 Akcja wyborcza Polaków na Litwie ma szanse na zdobycie mandatu do Parlamentu Europejskiego. *kurierwilenski.lt*, 2009 [žiūrėta 2009-05-29]. <<http://kurierwilenski.lt/2009/05/26/litwa-akcja-wyborcza-polakow-na-litwie-ma-szanse-na-zdobycie-mandatu-do-pe/>>.

valdybės veikla (51,6 proc.). Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai ir ypač Lenkijos politika Lietuvos lenkus domina mažiau, nors irgi gana nemaža dalis (42,6 proc.).

Apskritai labiausiai respondentus dominanti politikos sritis yra Lietuvos valstybės politika, susijusi su Lietuvos lenkais, taip pat labiau domimasi politika Lietuvoje apskritai bei politika savivaldos lygmeniu.

30 lentelė. Domėjimasis politika

Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika?							
Procentai	Labai do- miuosi	Do- miuosi	Viduti- niškai do- miuosi	Nesi- domiu	Vi- siškai nesido- miu	Neži- nau	Neat- sakė
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	12,7	38,4	39,9	4,6	2,7	0,2	1,5
Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	21,2	34,1	32,4	6,3	3,4	0,5	2,2
Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	15,8	34,1	35,3	9	3,6	0,5	1,7
Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	4,9	24,3	39,7	18,5	9,2	0,7	2,7
Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	13,6	29	33,1	13,4	7,8	0,5	2,7
Kiek Jūs domitės Jūsų savi- valdybės veikla?	18	33,6	30,2	9,2	5,1	1,5	2,4

Vilniaus miesto respondentai labiausiai domisi Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais (51,2 proc.), politika apskritai Lietuvoje (50,6 proc.) ir politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais (50,6 proc.). Vilniaus rajono respondentai (taip pat, kaip ir Vilniaus miesto respondentai) labiausiai domisi Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais (62,1 proc.), savivaldybės veikla (61,0 proc.) ir politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais (52,8 proc.). Šalčininkų rajono respondentai labiausiai domisi savivaldybės veikla (52,4 proc.) (kaip ir Vilniaus m. respondentai). Labiau domisi politika apskritai Lietu-

voje (47,6 proc.) ir Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais (46,0 proc.). Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais ir politiniais įvykiais Lenkijoje, apskritai domimasi mažiausiai.

Kokybinio tyrimo metu informantai veikiau atsakydavo, kad politika nėra ta sritis, kuria yra labai domimasi:

I. 3

– Žinot ką, prie politikos aš ne – visiškai.

I. 4

– ... Man ta politika nelabai įdomu.

I. 10

– Šiaip aš esu visiškai apolitiškas. Nesidomiu politika ir nepalaikau: nei kairiųjų, nei dešiniųjų. ... Aš nelabai domiuosi politika ir mano žodis čia nelabai turėtų kokios reikšmės.

I. 14

– Nelabai domiuosi aš, iš tikrųjų nelabai gilinuosi ir nelabai ką galiu atsakyti.

I. 17

– Nu, nežinau, aš nelabai mėgstu politiką.

Jei atsakydavo, kad politika domisi, tai tą domėjimąsi siedavo su Lietuvos Respublikos Seimo veikla arba bendra šalies politika lenkų tautinės mažumos atžvilgiu:

I. 7

– Aš domiuosi. Tai neprotingai, pavyzdžiui, valdo šalį. Nėra korektiškumo. Yra protingų žmonių, bet tas, kas dabar Seime susiklostė, tai, mano manymu, tikrai yra *bardakas*, reikia tenai didelės tvarkos.

I. 8

– Nekenčiu Lietuvos politikos, iš tikrųjų, nežinau. Negaliu žiūrėti į juos. Nežinau, man nepatinka nei požiūris, nei normaliai čia yra galimybių gyventi tokioje

politikoje, atsiprašant. Nes keistai susigalvoja čia sau visokių kažkokių, atsiprašant, nesąmonių: už kažką mokėti ir kažin už ką, ar susigalvoja, kad kažko daugiau kažkur – nieko patys nenori duoti, nu, tiesiog, politika mūsų yra nelabai atitinkanti, mano požiūriu, ji nelabai atitinka.

Arba politikos sritį apibūdindavo labai abstrakčiai:

I. 5

Politika yra toks dalykas: nežinai kada rasi, o kada prarasi.

Apibendrinus galima teigti, kad respondentams politika – tai sritis, kuria yra domimasi, o šis domėjimasis visų pirma siejamas su Lietuvoje gyvenančių lenkų tautinės mažumos klausimais.

Rinkimų svarba

31 lentelė. Rinkimų svarba

Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi?						
Procentai	Labai svarbūs	Gana svarbūs	Nelabai svarbūs	Visiškai nesvarbūs	Nežinau	Neatsakė
Seimo rinkimai	48,2	34,5	9,2	3,4	1,5	3,2
Prezidento rinkimai	39,9	33,1	15,8	6,6	1,7	2,9
Savivaldybių tarybų rinkimai	45,3	29,9	15,1	4,9	2,2	2,7
Rinkimai į Europos Parlamentą	20	31,6	28	13,9	2,2	4,4

Kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavusių respondentų vertinimu, analizuojant žmonių aktyvumą rinkimuose ir rinkimų prioritetinę svarbą kiekvienam asmeniškai, kaip labai svarbūs yra išskirti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai (82,7 proc.) ir Savivaldybių tarybų rinkimai (75,2 proc.). Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai nėra mažiau svarbūs (73,0 proc.), tačiau rinkimai į Europos Parlamentą, respondentų vertinimu, yra mažiausiai svarbūs (51,6 proc.) iš organizuojamų rinkimų Lietuvoje.

Remiantis gyvenamosios vietos pasiskirstymo duomenimis, Seimo rinkimai yra svarbiausi Šalčininkų rajono ir Vilniaus miesto responden-

tams. Tuo tarpu Vilniaus rajono respondentams svarbiausi savivaldos ir Europos Parlamento rinkimai.

Kokybinio tyrimo metu informantai neišskyrė rinkimų atskirai į: Lietuvos Respublikos Seimą, Savivaldybių tarybas, Lietuvos Respublikos Prezidento, Europos Parlamento.

Apibendrinus respondentų vertinimus apie Lietuvoje vykstančių rinkimų svarbą, Lietuvos Respublikos Seimo ir Savivaldybių tarybų rinkimai respondentams yra svarbiausi, o rinkimai į Europos Parlamentą yra mažiau svarbūs.

LLRA veiklos vertinimas

Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra pagrindinis politinis tautinės mažumos atstovas. Tyrimo metu buvo siekta išsiaiškinti, kaip repondentai vertina LLRA veiklą, kiek palaiko šią partiją.

Kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavusių respondentų nuomone, Lietuvos lenkų rinkimų akcija labai tinkamai ir tinkamai atstovauja Lietuvoje gyvenančių lenkų tautinės mažumos interesams – taip nurodė 55,5 proc. respondentų. Tai reiškia, kad daugiau nei pusė respondentų buvo už tai, kad Lenkų rinkimų akcija tikrai tinkamai atstovauja Lietuvoje gyvenančios lenkų tautinės mažumos interesams. Vidutiniškai interesų atstovavimą įvertino 26,0 proc. respondentų. Lietuvos lenkų rinkimų akcijos Lietuvos lenkų tautinės mažumos interesų atstovavimą netinkamai / visiškai netinkamai įvertino 12,4 proc. Taigi LLRA vertinama labiau teigiamai nei neigiamai.

Remiantis socialiniais demografiniais duomenimis, daugiausia manančių, kad LLRA labai tinkamai atstovauja jų interesams, yra Vilniaus rajone (30,8 proc.). Tuo tarpu didžiausia dalis respondentų, manančių, kad LLRA visiškai netinkamai atstovauja jų interesams, yra Šalčininkų rajone (11,1 proc.). Šioje savivaldybėje taip pat yra didžiausias nuošimtis respondentų, kurie neturėjo tuo klausimu nuomonės (15,9 proc.). Tai galėtų būti paaiškinta didesniu apolitiškumu „periferijoje“.

32 lentelė. LLRA atstovavimo vertinimas

Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesams?	Skaičius	Procentai
Labai tinkamai	113	27,5
Tinkamai	115	28
Vidutiniškai	107	26
Netinkamai	31	7,5
Visiškai netinkamai	20	4,9
Nežinau / sunku pasakyti	23	5,6
Neatsakė	2	0,5
Iš viso	411	100

Kokybinio tyrimo metu dauguma informantų atsakė, kad Lietuvos lenkų rinkimų akcija gana gerai atstovauja Lietuvoje gyvenančių lenkų tautinės mažumos interesams kartu atsakydami ir kodėl gerai atstovauja:

I. 2

– Nu normaliai.ir kelius čia padaro, ir šviesa šviečia visur, ir viską. Ką žadėjo, tą padaro. ..., lenkai, jie – konkretesni yra. Tai jie savo žmonėms tai padeda. Viską padarė

I. 7

– Nu tai atstovauja lenkų interesus. tikrai daug turime naudos. Aišku, gal žada kažkiek tai – gali daugiau padaryt, bet vis tiek – kažką tai jie daro.

I. 9

– Tikrai tikime, kad jie bandys atstovauti mūsų interesus. Ir bandys daryti viską, kad ir tai, kad mūsų kalba, mūsų mokyklos, mūsų darželiai ir toliau gyvuotų ir plėtotųsi ir nereiktų vesti savo vaikų į lietuvių mokyklas arba pradėti namuose šnekėti lietuviškai, kad mes ir toliau gyventumėme, kaip ir gyvenome pagal lenkiškus papročius, savo vaikus taip auklėtumėme ir mokytumėme ir t. t. ir lenkai bažnyčiose mišias turėtų ir savo krašte parduotuvėje galėtų kalbėti lenkiškai.

Buvo išsakytų gana griežtų informantų nuomonių dėl blogo ar visiško interesų neatstovavimo, taip pat buvo suabejota pačios partijos veikla. Nors manančiųjų, kad LLRA netinkamai atstovauja jų interesams, yra nedidelė dalis, priežastys geriausiai atsispindi šiuose interviu ištraukose:

I. 14

– Būna įvykiai, už kuriuos gėda. Ir už tuos pačius lietuvius gėda, ir už lenkus būna gėda. Va tas kaip jis – Tomaševskis, būna gėda kartais už žmogų. Jį tai tikrai norėčiau pakeisti. Jis irgi pridaro visokiausių ten.

I. 18

– Man daug nepatinka, yra, kas patinka, bet daug nepatinka. ... lenkai biški perlenkia lazda (kaip pasakyt), o lietuviai – daugiau neutralūs. O lenkai daugiau jau..., nors aš pati lenkė, bet daug kas man nepatinka.

Lietuvos lenkai, teigiamą Lietuvos lenkų rinkimų akcijos veiklos bei gero, ryžtingo interesų atstovavimo vertinimą tuo ir pagrindžia, kad kita „lenkiška“ partija, kuri atstovautų Lietuvoje gyvenančių lenkų tautinės mažumos interesams, rinkėjų nuomone, nėra reikalinga, o jei kita partija ir reikalinga, tai tik tam, kad sustiprintų interesų atstovavimą. Čia taip pat matyti, kad respondentai gana didelę reikšmę teikia politiniam solidarumui, aiškiai suvokdami, kad papildoma „lenkiška“ partija suskaldytų jų vienybę.

33 lentelė. Kitos „lenkiško“ politinės partijos poreikis

Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams reikalinga, ar ne kita „lenkiška“ partija, t. y. ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)?						
Procentai	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau	Neatsakė
Kita Lietuvos lenkams atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	35,3	24,6	18,2	9,5	9,7	2,7
Kita Lietuvos lenkams atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų suskaldyta Lietuvos lenkų politinė vienybė	33,3	27	13,6	12,4	10,5	3,2

Kita Lietuvos lenkams atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	13,4	21,7	23,4	26	11,4	4,1
Kita Lietuvos lenkams atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų interesai	12,7	19,2	20,4	26,3	14,6	6,8

Kokybinio tyrimo metu gauto interviu fragmentas, atspindintis šią nuostatą:

I. 12

– Čia tiesiog suskaidytų ir viskas jei atsirastų dar viena lenkiška partija.

I. 17

– Ne, turi būt viena, man atrodo. – *Kodėl?* – Todėl, kad viena tauta – viena partija.

Nagrinėjant kokybinio tyrimo rezultatus, aiškėja, kad tarp tų informantų, kurie teigė, kad kitos „lenkiškos“ partijos gal ir reikėtų, kitos „lenkiškos“ partijos reikalingumas buvo pateiktas ne kaip alternatyva Lietuvos lenkų rinkimų akcijos veiklai, bet kaip Lietuvoje gyvenančių lenkų tautinės mažumos interesų atstovavimo sustiprinimas:

I. 7

– ...Gal reiktų kažkiek tokių žmonių, kurie paleistų dar kokią įdomesnę savo nuomonę.

I. 8

– Iš tikrųjų reikėtų, bet geros. Iš tikrųjų reikia tokios, kuri tikėtų pati savim, žmonėm ir dar kažkuom. Reikia, kad partija būtų tokia, kuri būtų užtikrinta savyje, kad ji kažką tai padarys. Bet čia, nežinau, Netikiu, kad lenkų partija čia kažką tokio galės padaryti.

LLRA palaikymo motyvai

Pagrindinis motyvas, dėl ko Lietuvos lenkai palaiko LLRA, apibendrinus galima teigti, kad yra geras jų interesų (netgi ryžtingas) atstovavimas ir Lietuvos lenkų tarpusavio solidarumas. Kiekybinio tyrimo apklausos metu pateiktus respondentų vertinimus dėl motyvų, kurie skatina Lietuvos lenkus palaikyti Lietuvos lenkų rinkimų akciją, galima teigti, kad ši partija respondentų vertinama kaip vienintelė partija, kuri gerai ir ryžtingai atstovauja Lietuvoje gyvenančių lenkų tautinės mažumos interesams, už šią partiją yra balsuojama remiantis solidarumo principu ir balsuojama todėl, kad ji gerai tvarkosi vadinamosiose „savosiose“ savivaldybėse.

34 lentelė. LLRA palaikymo motyvai

Yra įvairių motyvų, kurie gali skatinti Lietuvos lenkus palaikyti Lietuvos lenkų rinkimų akcijos partiją. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų?						
Procentai	Labai svarbus motyvas	Gana svarbus motyvas	Nelabai svarbus motyvas	Visiškai nesvarbus motyvas	Nežinau	Neatsakė
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendriems Lietuvos lenkų interesams	37,5	36,7	10,2	4,1	7,5	3,9
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi „savo“ savivaldybėse	30,2	37,5	14,8	4,9	8	4,6
Lietuvos lenkai yra solidarūs	37,2	33,6	11,7	3,9	7,3	6,3
Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesams	41,8	29,9	9,7	5,4	8,3	4,9
Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimų akciją	17,3	21,4	25,5	17,5	11,7	6,6

Ryžtingo atstovavimo motyvas aiškiausias yra Vilniaus mieste ir rajone. Vilniaus rajone taip pat labai svarbus „solidarumo“ motyvas. Tuo tarpu

Šalčininkų rajone mažiausiai svarbus motyvas yra „lenkų solidarumas“ ir „geras tvarkymasis savo savivaldybėse“.

Kokybinio tyrimo metu informantai, atsakydami į klausimą apie Lietuvos lenkų rinkimų akcijos patrauklumą rinkėjams, kartu pateikė argumentus – kodėl dauguma lenkų tautinės mažumos balsuoja už šią partiją:

„Gero tvarkymosi“ motyvas atsispindi šiame interviu epizode:

I. 2

– Ką aš žinau – kuo jie pritraukia? Jei balsuosi už juos, jie žada tada darbo vietas. Kuo jie tada dar gali pritraukti: žada vis kažką, žada, nu taip ir pritraukia. Tai ir kitos žada, bet lenkų partija, kaip tas – Tomaševkis, ar kaip jis ten. ... Nu lietuvių partijos nieko čia nepadaro, o lenkai: ir kelius čia padaro, ir šviesa šviečia visur, ir viską. Ką žadėjo, tą padaro. O ką lietuviai – nieko čia nepadaro. Jie čia kiek žadėjo, stengėsi, bet nieko nepadare ... Lietuviai nieko nedaro, lenkai, jie – konkretesni yra. Tai jie savo žmonėm tai padeda. Viską padarė, va šviesa visur yra.

I. 7

– Nu, kažką tai daro čia. Man patinka, kad jie turi iš to labai didelę iš Lenkijos naudą. Daug turime iš jos naudos. Aišku, gal žada kažkiek tai – gali daugiau padaryt, bet vis tiek – kažką tai jie daro.

Šiose interviu ištraukose atsispindi „solidarumo“ motyvas:

I. 3

– Taip, ir lenkai prie jų labai prisirišę. Nu, kaip gi, mes gi čia savi – tuteiši. ... Dėl to, kad lenkai stovi už savo: lenkai stovi už lenkus, lietuviai stovi už lietuvius. Dirba jie gerai, stengiasi jie kaip gali.

I. 8

– Nes čia lenkai ir jie galvoja, kad ta partija tikrai padės, bet čia ne taip, jie iš tikrųjų nežino, kad čia yra vienas ir tas pats. Ir nieko čia gero nebus. Man atrodo yra taip, kad žmonės nebalsuoja už lenkas už lenką ar kažkaip taip. Jiems atrodo, kad čia bus geriau, nes čia yra lenkų partija, bet iš tikrųjų ta lenkų partija yra tokia pat, kad yra lietuvių ar ne lietuvių, ar dar kažkieno. Tiesiog žmonės kažkuo tiki. Ir viskas. O padaryt, tai niekas čia nieko nepadarys. Nes niekas čia nėra daroma – nėra jokių rezultatų.

I. 9

– Man atrodo, kad stengiasi ir mus atstovauti, kaip tautą. ... Tikrai tikime, kad jie bandys atstovauti mūsų interesus. Ir bandys daryti viską, kad ir tai, kad mūsų kalba, mūsų mokyklos, mūsų darželiai ir toliau gyvuotų ir plėtotųsi ir nereiktų vesti savo vaikų į lietuvių mokyklas arba pradėti namuose šnekėti lietuviškai, kad mes ir toliau gyventumėme, kaip ir gyvenome pagal lenkiškus papročius, savo vaikus taip auklėtumėme ir mokytumėme ir t. t. ir lenkai bažnyčiose mišias turėtų ir savo krašte parduotuvėje galėtų kalbėti lenkiškai.

I. 10

– Na, jei žiūrėt į Seimo rinkimus, tai balsuoju už lenkus, tai čia tautiškas tada pagrindas paima viršų. ... Ir yra tas, truputėlį, tautiškumo – nėra už ką, maždaug, todėl – už savus – *za svojih*.

Kiekybinio tyrimo metu gauti duomenys sutampa su kokybinio tyrimo metu išaiškėjusiomis nuostatomis: Lietuvos lenkų rinkimų akcijos elektoratas – Lietuvos lenkų tautinė mažuma (ypač Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose). Buvo pateikta nuomonė, kad yra balsuojama už šią partiją todėl, jog ji vienintelė Lietuvoje atstovauja lenkų tautinės mažumos interesams ir rinkėjai už ją balsuoja remdamiesi tautiniu solidarumu. Buvo pateikta ne viena nuomonė, kad rinkėjai gana stipriai yra agituojami balsuoti už Lietuvos lenkų rinkimų akciją. Vilniaus krašte gyvenantys informantai išsakė nuomones, kad kai kuriais atvejais net neturi kito pasirinkimo ir priversti balsuoti tik už šią partiją.

I. 11

O tai kodėl žmonės balsuoja už LLRA?

– O todėl kad jie agituoja, kad bėga, kad, kad duoda šitos ten cukraus, ką jie ten duoda, makaronų kažkokių, o tai tuoj neduos, tego, šitos pašalpos nedos, tai viskas, jie čia, už tai ir yra visiškai tokių žmonių, niekas neturi ir nesupranta niekas

Koalicija su Rusų aljansu

Dauguma kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavusių respondentų girėdėjo apie tokios koalicijos sudarymą ir buvo linkę palaikyti šios koalicijos idėją. Mažiausiai apie tokią koaliciją žinojo Šalčininkų rajono respondentai.

35 lentelė. Ar žino apie LLRA koaliciją su Rusų aljansu

Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?	Skaičius	Procentai
Taip, esu girdėjęs (-usi)	318	77,4
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	90	21,9
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

Tokios koalicijos sudarymas yra vertinamas teigiamai ir ją palaiko 59,1 proc. respondentų. Linkę buvo nepalaikyti ir visiškai nepalaikė 14,6 proc. Nežinojo, kaip įvertinti, 25,3 proc. respondentų. Didžiausia neapsisprendusiųjų dalis yra Šalčininkų rajone, čia 42,9 proc. respondentų negalėjo vienareikšmiškai atsakyti.

36 lentelė. LLRA ir Rusų aljanso koalicijos vertinimas

Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija „Rusų aljansas“ idėją?	Skaičius	Procentai
Labai palaikau	70	17
Linkęs (-usi) palaikyti	173	42,1
Linkęs (-usi) nepalaikyti	37	9
Visiškai nepalaikau	23	5,6
Nežinau / sunku pasakyti	104	25,3
Neatsakė	4	1
Iš viso	411	100

Vienas pagrindinių tokio vertinimo argumentų buvo tas, kad dviejų tautinių mažumų, gyvenančių Lietuvoje, tikslai, interesai ir problemos, – tapatūs.

Kokybinio tyrimo metu Lietuvos lenkų rinkimų akcijos ir Rusų aljanso prieš 2012 m. rinkimus į Lietuvos Respublikos Seimą koalicijos sudarymas aiškinamas tuo, kad rusai, kaip ir lenkai, yra dvi didžiausios tautinės mažumos, gyvenančios Lietuvoje, todėl tikslai ir interesai gana tapatūs, o, problemos – panašios:

I. 3

– Aš skaitau, kad gerai. Su kaimynais reikia gerai gyventi. Mes blogo nuo tos pusės nematom.

I. 9

– Rusai irgi yra mažuma, tai, manau, kad ta koalicija ir buvo tam sudaryta. Kad mažumos palaikytų viena kitą. Mūsų krašte rusų yra mažiau, mes jų nevengiame ir įtraukiam į savo bendrą veiklą ir stengiamės jiems padėti.

I. 10

– Manau, kad tai gerai apsvarstytas politinis žingsnis. Ir rusų tautinė mažuma panašioje situacijoje kaip ir lenkai. Ir kartu: *vmeste my sila*. (juokiasi). Daugiau galimybių patekti prie valdžios – jei paprastai pasakyt. Daugiau žmonių balsuos už lenkus ir rusus. ... Manau, čia tame toks tautinių mažumų solidarumas. Ir tas kitus žmonės gal net žavi: mažumos – vienykimės prieš juos.

Parama kitoms Lietuvos partijoms

Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kitos „lietuviškos“ partija / partijos, kurios labiausiai atitinka nuostatas ir yra priimtiniausia / priimtiničiausia, respondentai pirmą vietą skyrė partijai „Tvarka ir teisingumas“ (24,3 proc.), antrą – Darbo partijai (24,1 proc.), trečią – Lietuvos socialdemokratų partijai (23,1 proc.). Toliau eina liberaliajai ideologijai atstovaujanti partijos, kurios sudaro apie 7 proc. kartu sudėjus. Mažiausiai populiarūs yra Tėvynės Sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai – tik 4,9 proc. 21,4 proc. respondentų nurodė, kad nė viena partija nesirūpina žmonėmis, o 21,9 proc. apklaustųjų atsakė, kad apskritai nė viena partija nėra pajėgi spręsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų.

37 lentelė. Kitų partijų Lietuvoje palaikymas

Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-os) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtiničiausia (-ios)?	Procentai
Darbo partija	24,1
Liberalų ir centro sąjunga	3,6
Liberalų sąjūdis	3,6

Lietuvos socialdemokratų partija	23,1
Partija „Tvarka ir teisingumas“	24,3
Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai	4,9
Nė viena, nes nė viena nesirūpina žmonėmis	21,4
Nė viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams svarbių klausimų	21,9
Kita	2,4
Nežinau / sunku pasakyti	10,5

Darbo partija populiariausia yra Vilniaus rajone (25,8 proc.) ir Vilniaus mieste (24,1 proc.). Tuo tarpu Šalčininkų rajone populiariausia yra Socialdemokratų partija (30,2 proc.) ir Tvarka ir teisingumas (28,6 proc.).

Kokybinio tyrimo metu į pateiktą klausimą, kad jei nebūtų Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri iš „lietuviškų“ partijų būtų artimiausia, už kurią balsuotų, informantai atsakė gana panašiai. Pirmiausia informantai vardijo Tvarkos ir teisingumo, Darbo ir kiek mažiau – Socialdemokratų partijas (kai kuriais atvejais tai buvo minėtų partijų lyderių pavardės):

I. 1

– Manau, Uspaskicho partija, vat šito žmogaus partija galėtų atstovaut. ... Vat jis supratingas, jis žino ką daryt. Vat jis toks savas, paprastas žmogus. Jisai galėtų. ... Nu kaip žmogus jisai geras, kaip asmenybė“.

I. 4

– ...Kažkada dar balsavau jau, man labai gera buvo ta, Pakso partija. Man atrodo, kad kažką jis norėjo daryt. Ir man atrodo, kad dauguma lenkų balsavo už Paksą.

Tėvynės Sąjungos-Lietuvos krikščionys demokratų partijos nepopuliarumą atspindi šios interviu ištraukos:

I. 10

– Nes tų konservų, kaip sako patys lietuviai, tai jau atsikando. ... Nu, jie yra aršiausi prieš tuos lenkus – abipusė nemeilė.

I. 12

– Mano nuomone, už konservatorius tikrai nebalsuotų, o visi kiti – gali būt.

Vertindami pasirinktas „lietuviškas“ partijas, kurios labiausiai atitinka nuostatas ir yra priimtinausios, remiantis kairės ir dešinės skale (ideologiniu pasiskirstymu), respondentai pasirinko partijas, kurios atitinka daugiau centro kairiųjų pažiūrų vertybines nuostatas (partija „Tvarka ir teisingumas“, Darbo partija, Lietuvos socialdemokratų partija), nei dešiniųjų (Tėvynės Sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai, Liberalų ir centro sąjunga, Liberalų sąjūdis). Tokį pasirinkimą būtų galima paaiškinti ir tolesnių klausimų analize, t. y. tuo, kad ir kiekybinio tyrimo apklausos metu, ir kokybinio tyrimo metu respondentai daugiau pabrėždavo ir išskirdavo ne tautinius ar politinius, o ekonominius dalykus, kurie yra taip pat svarbūs visos šalies gyventojams.

Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis

Kiekybinio tyrimo apklausoje dalyvavusių respondentų vertinimas dėl (ne) pasitikėjimo Lietuvos politinėmis institucijomis (skaičiuojant remiantis vidurkiu, respondentai vertino pagal 10 balų skalę (1 – visiškai nepasitikiu, 10 – visiškai pasitikiu), labiausiai pasitikima yra vietos savivaldos institucijomis, policija, o labiausiai nepasitikima Seimu, Vyriausybe, Prezidento institucija, Lietuvos žiniasklaida bei teismais. Labiausiai Lietuvos institucijomis pasitikima Šalčininkų rajone, o mažiausiai – Vilniaus mieste. Vilniaus rajono respondentai labiausiai pasitiki vietos savivaldos institucijomis. Tai būtų galima paaiškinti remiantis ta pačia teze, kad Vilniaus rajone vyksta „aršiausia“ kova. Tai skatina Lietuvos lenkus labiau telktis aplink tos teritorijos politinę administracinę instituciją.

38 lentelė. Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis

Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš toliau išvardytų institucijų Lietuvoje?	Vidurkis (skalė 1–10)	Nežinau	Neatsakė
Seimu	3,3	2,7	1,7
Vyriausybę	3,6	2,4	1,7
Prezidento institucija	3,8	2,4	1,5

Lietuvos žiniasklaida	4,2	3,2	3,2
Policija	5,1	2,7	1,2
Teismais	4,3	4,6	1,5
Vietos savivaldos institucijomis	5,2	3,4	2,2

39 lentelė. Lietuvos institucijų įvertinimas

Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš toliau išvardytų institucijų Lietuvoje?										
Procentai	Vi- siškai nepa- sitikiu	2	3	4	5	6	7	8	9	Vi- siškai pasiti- kiu
Seimu	31,9	9	13,1	9,5	16,8	7,3	3,4	2,4	1,2	1
Vyriausybė	28	9	10,9	10	18	8,3	6,6	2,7	1,2	1,2
Prezidento institucija	31,9	10	8,5	9,2	10	7,8	9	3,6	3,9	2,2
Lietuvos žiniasklaida	19,5	10	10,9	11,9	14,1	8,8	7,5	5,6	3,2	2,2
Policija	13,6	7,5	8	8,5	14,1	12,9	13,6	9,5	3,6	4,6
Teismais	21,4	9,7	8,8	10,9	13,1	7,1	11,2	5,6	2,9	3,2
Vietos savivaldos institu- cijomis	15,1	4,1	7,5	9,7	17,3	9,2	8,5	8	8,5	6,3

Kokybinio tyrimo metu dauguma informantų, paprašyti įvertinti vietos valdžios (seniūnų) darbą, apie seniūno darbą atsiliepė teigiamai, gerai, įvardydamai priežastis:

I. 2

– Geras žmogus, stengiasi dėl mūsų. Čia yra daug tokių šeimų asocialių, neturi kur gyventi, tai eina pas seniūną. Tai jis duoda globą, vis tiek duoda kažką tai. Yra įrengtas centras, tai čia tie vaikai yra. ... Dienos kažkoks tai centras. Tai čia galima pavalgyt – yra padaryta čia. Tai čia viskas seniūno padaryta. – *Ar patenkinti esate savo seniūnų darbu?* – Jo. Tikrai.

I. 3

– Nu, geras žmogus. Pasitikiu, dėl manęs – labai gerai atstovauja, susikalbėt galima. Ir su visa seniūnija galima susikalbėt. Man atrodo, kad man patinka jie.

Žinot, kas nenori susikalbėt, tai ir nesusikalba, bet taip – delikatiškai, gerai. Man normaliai.

Viename interviu informantas išsamiai įvertino ir pateikė Lietuvos žiniasklaidos ir Prezidento institucijos vertinimus ir tokių vertinimų priežastis:

I. 5

– ... dalies visuomenės nusistatymas, o ypač eskaluojamas tas dalykas spaudoj – pasižiūrėkit, jei kas nutinka, tai pasirodo daug straipsnių antilenkiškų ir kitų Lietuvos ir Lenkijos atžvilgiu. Aš gal tikras pesimistas, bet netikiu, kad spauda atsiiktinai rašo. Kažkokie buvo tyrimai, neprisimenu, gal Transparency International, ar kita, tai kad pas mus nepriklausomos spaudos dalį sudaro apie 10 proc. visa kita likusi dalis yra užsakoma arba apmokama. Kitas dalykas, man truputį suprantamas, bet keistas – aukščiausios valdžios elgesys, tame tarpe Prezidentės, kai buvo išsakytos tos abejonės. Aukščiausia valdžia taip neturėtų daryti ir šnekėti tokius dalykus. Pagal mane, Lenkija yra viena iš didžiausių ir naudingiausių kaimynių Lietuvai. Bloginant santykius tarp valstybių – nematau, kokią naudą turės mūsų valstybė nuo to.

IŠVADOS

1. Lietuvos lenkai gana vienareikšmiškai save identifikuoja kaip „lenkas“ ir terminas „Lietuvos lenkas“ jiems nėra labai priimtinas. Nemaža dalis respondentų įvardija save kaip „lenkas, gyvenantis Lietuvoje“. Tai galėtų būti susiję su tuo faktu, kad lenkų kalboje nėra tokio termino kaip „Lietuvos lenkas“ (lenk. *Polak litewski*), o lenkakalbėje literatūroje Lietuvos lenkai paprastai yra įvardijami kaip „lenkai Lietuvoje“ (lenk. *Polacy na Litwie*).

Terminas „tuteištis“ Lietuvos lenkams nėra priimtinas, jis traktuojamas kaip lietuvių išgalvotas ir jiems primetamas, taip tarsi norint juos pažeminti.

2. Ligšioliniuose tyrimuose dažnai buvo teigiama, kad tarp Lietuvos lenkų yra plačiai paplitusi rusų kalba. Šis tyrimas rodo, kad padėtis keičiasi ir daugiau kaip pusė tyrimo respondentų atsakė, jog kasdienybėje vartoja tik lenkų kalbą. Be to, tyrimas rodo, kad kalbos mokėjimas yra svarbus tapatumo elementas.

3. Lietuvos lenkų nuostatose galima išvelgti didėjančią tapatinimąsi ir norą integruotis su Lietuva. Tokios išvados prielaida yra respondentų gero lietuvių kalbos mokėjimo svarbos suvokimas. Didžioji dalis Lietuvą laiko savo Tėvyne ir kaip svarbų bruožą nurodo Lietuvos pilietybę. Stipriasnio tapatinimosi su Lietuva prielaidos – ir skirtumo nuo Lenkijos lenkų suvokimas, ir nevisiškai teigiamos patirtys Lenkijoje, kai būdavo traktuojami kaip „netikri“ lenkai. Tyrimas taip pat rodo, kad Lietuvos lenkai lietuvių ir lenkų santykius nevertina taip prastai, kaip jie yra nušviečiami žiniasklaidoje. Kaip pagrindinės įtampos priežastys nurodomos politiniai dalykai ir neigiami straipsniai žiniasklaidoje, o patys respondentai konfliktinių situacijų vegia (diskusijos lietuvių ir lenkų santykių klausimais vyksta dalykiškai arba jų yra vengiama, kaip ir Vilniaus priklausomybės XX a. pradžioje klausimo).

4. Lietuvos lenkų politinio tapatinimosi su LLRA raidą nuo 1990-ųjų galima suskirstyti į 2 etapus: 1 etapas – nuo 1990 m. iki maždaug 2000 m., kai jis laipsniškai mažėjo ir tuo laikotarpiu LLRA rinkimuose buvo mažiausiai palaikyta; 2 etapas – nuo 2000 m. iki dabar, kai jis pamažu didėjo. Mažėjančio palaikymo priežastis galėjo būti prasidėję vidiniai nesutarimai ir vėliau naujo lyderio 1999 m. iškilimas.

5. Mokslinėje literatūroje yra išskiriamas *pasipriešinimo* tapatumas. Atlikto tyrimo duomenys leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvos lenkų tapatume šis dėmuo taip pat egzistuoja, nes respondentai kaip aktualiausius klausimus nurodo pastaruoju metu esančius politinėje erdvėje (tautinių mažumų įstatymas, turėti atstovus Seime, mokyklų klausimas).

Pasipriešinimo tapatumo elementų galima įžvelgti ir politinėje plotmėje. Iš vienos pusės, tas pasipriešinimas gali būti suprantamas kaip tautinis pasipriešinimas prieš tautinę daugumą, kai LLRA sulaukia vis didesnio palaikymo, nors, daugumos politologų teigimu, vykdo konfrontacinę politiką. Iš kitos pusės, tai kad Lietuvos lenkai labiausiai iš „lietuviškų“ partijų palaiko Darbo partiją ir Tvarką ir teisingumą, rodo, kad čia, kaip ir likusioje Lietuvoje, stiprus yra vadinamasis „protesto“ balsavimas, nukreiptas prieš bendrai vykdomą valstybės politiką.

6. Šis *pasipriešinimo* tapatumo elementas suteikia tam tikrą priešpriešą Lietuvos lenkų politiniame tapatume. Dauguma Lietuvos lenkų teigiamai vertina LLRA veiklą, kuri yra apibūdinama kaip ganėtinai konservatyvi politinė partija, ginanti tradicines, krikščioniškas vertybes. Taip ji iš esmės atspindi Lietuvos lenkų tapatumo elementus. Tuo tarpu dešinėsios Lietuvos partijos yra nepopuliarios. Kita vertus, iš kitų politinių Lietuvos partijų didžiausią paramą turi nesisteminės, centro-kairės partijos, t. y. „Tvarka ir teisingumas“ ir „Darbo partija“, taip pat Socialdemokratų partija. Tai nelabai susiję su tradicinėmis krikščioniškomis pažiūromis.

7. 2004–2013 m. Lietuvos lenkų žiniasklaida daugiausia dėmesio skyrė žemės grąžinimui savininkams, viešųjų užrašų lenkų kalba vartojimui Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, pavardžių rašymui lietuviškuose dokumentuose lenkiškais rašmenimis, lietuvių kalbos mokymo programų su-

vienodinimui tautinių mažumų mokyklose, Vilniaus krašto istorijai, Antrojo pasaulinio karo istorijai ir kitiems aktualiams klausimams. Taip pat joje yra gana daug straipsnių Lietuvos vidaus politikos temomis. Lietuvos lenkų žiniasklaida, kitaip nei lietuviškoji, teigiamai vertina LLRA veiklą. Išimtis yra tik savaitraštis „Nasz Czas“, kuris populiarino kitą – Lietuvos lenkų liaudies partiją.

8. Lietuvos lenkų spaudoje aptinkama užuominų dėl Lietuvos lenkų sąjungos įtakos mažėjimo, o LLRA įtakos didėjimo tarp šios bendruomenės gyventojų. Lietuvos lenkų žiniasklaidos nuomone, yra daugybė Lietuvos lenkų sąjungos populiarumo mažėjimo priežasčių. Visų pirma – labai pasikeitusios visuomeninės ir ekonominės gyvenimo sąlygos bei aiškos vizijos stoka šioje organizacijoje. Tuo tarpu LLRA atstovauja politiniams savo rinkėjų siekiams, labai dažnai „lenkiškumas“ yra suvokiamas balsuojant už LLRA kandidatus įvairaus lygio rinkimuose.

9. Aktyvi lenkakalbės žiniasklaidos veikla sudarė prielaidas LLRA aktualizuoti tautinėms mažumoms aktualius klausimus. Dėl to Lietuvos lenkai labiausiai domisi Lietuvos politika lenkų atžvilgiu. Tai taip pat gali būti vienas iš paaiškinimų aukšto politinio aktyvumo paskutiniaisiais rinkimais ir aukštas politinis susitelkimas aplink vieną politinę partiją, suvokiant, kad priešingu atveju bus suskaldyta politinė vienybė.

10. Konstruojant Lietuvos lenkų tapatumą galima gana aiškiai įžvelgti du dėmenis, t. y. ekonominį ir geografinį (centro–periferijos). Regiono santykinis atsilikimas ir gyventojų sunki socioekonominė būklė, esant nepakankamam centrinės valdžios dėmesiui šiam regionui ir tuo pačiu metu gana didelei paramai iš Lenkijos, lemia, kad jaučiamas nusivylimas ir priekaištai centrinei valdžiai, t. y. lietuviams. Lenkija tuo tarpu yra kaip pavyzdys – jos ekonomika sparčiai auga, pensijos ir algos didesnės, valstybė geriau ūkiškai tvarkosi, nepamiršta ir remia savo tautiečius. Abibendrinant galima sakyti, kad Lietuva nesugeba pasirūpinti savo piliečiais.

Antrasis dėmuo aiškėja linijoje „centras–periferija“. Darytina išvada, kad „centre“ Lietuvos lenkai turi daug aiškesnę saviidentifikaciją. Kaip „lenkas“ stipresnė saviidentifikacija reiškiasi Vilniaus mieste. Tai galėtų

būti aiškinama tuo, kad Vilniuje yra daugiau aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų. Kita vertus, įtakos gali turėti tai, kad Vilniuje yra daugiau lenkų kultūros objektų. Tai lemia aiškesnę tapatumo orientaciją, paliekant mažiau erdvės alternatyviems tapatumo išvedžiojimams. Ši aiškesnė saviidentifikacija reiškiasi ir kasdieniame gyvenime labiau paplitusiu lenkų kalbos vartojimu. Vilniuje lenkų kalba vartojama plačiau, o Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose dar plačiai vartojamos kitos kalbos.

UNIWERSYTET IM. MICHAŁA ROMERA

Gediminas Kazėnas
Adas Jakubauskas
Inga Gaižauskaitė
Romualdas Kacevičius
Asta Visockaitė

**BADANIA DOT.
TOŻSAMOŚCI POLSKIEJ MNIEJSZOŚCI
NARODOWEJ NA LITWIE**

Studium naukowe

Wilno
2014

Studium naukowe opracowane zostało w ramach realizacji projektu "Badania nad tożsamością polskiej mniejszości narodowej na Litwie" finansowanego przez program Litewskiej Rady Naukowej pt. Państwo i Naród: dziedzictwo i tożsamość (umowa o finansowaniu projektu Nr VAT-58/2012), zgodnie z działaniem „Fundamentalne badania nad przesłankami tożsamości, jej definiowaniem i formami wyrazu oraz rozwojem i nad formami, rozwojem i perspektywami form tożsamości społecznej i kulturowej w środowisku litewskim”.

Redaktor Gediminas Kazėnas

Recenzenci:

Prof. hab. dr Romualdas Grigas

Prof. dr Antanas Kulakauskas

Doc. dr Ramūnas Trimakas

Autorzy:

Inga Gaižauskaitė – (2 arkusze autorskie)

Adas Jakubauskas – (2,73 arkuszy autorskich)

Romualdas Kacevičius – (2,3 arkuszy autorskich)

Gediminas Kazėnas – (5,53 arkuszy autorskich)

Asta Visockaitė – (2,35 arkuszy autorskich)

Studium zostało zaaprobowane na posiedzeniu Instytutu Nauk Politycznych na Wydziale Polityki i Zarządzania Uniwersytetu im. Michała Romera w dniu 14 maja 2014 r. (protokół Nr 1PMI-6).

Studium zostało zaaprobowane na posiedzeniu Rady Wydziału Polityki i Zarządzania Uniwersytetu im. Michała Romera z dnia 18 czerwca 2014 r. (protokół Nr 1PV-57).

Studium zostało zaaprobowane przez program naukowy „Ciągłość i przemiany wartości w globalnym społeczeństwie” Uniwersytetu im. Michała Romera na posiedzeniu z dnia 2 czerwca 2014 r. (protokół Nr 4).

Na posiedzeniu Komisji ds. wydawnictwa edycji naukowo-educacyjnych Uniwersytetu im. Michała Romera z dnia 8 lipca 2014 r. zaaprobowano edycję (protokół Nr 2L-11).

Wszelkie prawa zastrzeżone. Niniejsze wydanie lub którakolwiek z jego części nie może być powielana lub w inny sposób dystrybuowana bez zgody wydawcy.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	162
Nacjonalizmy i konflikty etniczne: realia stosunków etnicznych we współczesnym świecie	165
Realia stosunków etnicznych na Litwie: polityka elit jako czynnik wpływający na sytuację	173
METODOLOGIA BADAŃ I PROCES ZBIERANIA DANYCH.....	178
Badanie jakościowe.....	179
<i>Uzasadnienie metody</i>	179
<i>Kwestionariusz wywiadów i przygotowanie do wywiadów</i>	180
<i>Dobór próby i zbiór danych</i>	181
<i>Otrzymane dane i ich opracowywanie</i>	182
Badanie ilościowe.....	182
<i>Uzasadnienie metody</i>	182
<i>Kwestionariusz</i>	183
<i>Dobór i próba</i>	183
<i>Zbieranie danych</i>	184
<i>Opracowywanie danych i analiza</i>	186
Analiza treści prasowych	187
PRZEGLĄD LITERATURY NAUKOWO-BADAWCZEJ	188
Pojęcie, wyraz i struktura tożsamości	188
<i>Tożsamość narodowa</i>	193
Aspekty problematyki Litwy południowo-wschodniej w litewskiej literaturze naukowej. Kontekst historyczny	198
<i>Dane demograficzne i skład narodowościowy Litwy</i>	198
<i>Badania językowe na Litwie południowo-wschodniej</i>	201
<i>Źródła i czynniki kształtowania się tożsamości Polaków na Litwie</i>	203
Studia, artykuły i zbiory artykułów związane z problematyką Litwy południowo-wschodniej, bejmujące kwestie tożsamości tego regionu i Polaków na Litwie	207

ANALIZA TREŚCI POLSKIEJ PRASY NA LITWIE	217
Polska pisownia nazw miejscowości	224
Zmiana granic okręgów wyborczych	227
Stosunki z Polską.....	227
Ujednolicenie programów nauczania języka litewskiego	228
Pisownia nazwisk w dokumentach litewskich	228
Karta Polaka.....	228
Inne aspekty polityczne związane z Akcją Wyborczą	
Polaków na Litwie (AWPL)	229
Wyniki badania	236
TOŻSAMOŚĆ NARODOWA POLAKÓW NA LITWIE:	
WYNIKI BADAŃ.....	241
Samo-identyfikacja Polaków na Litwie	241
Utożsamianie się z Litwą, integracja	251
Integracja i aspekt ekonomiczny.....	258
Tożsamość regionalna	270
Ocena stosunków polsko-litewskich	271
TOŻSAMOŚĆ POLITYCZNA POLAKÓW NA LITWIE	279
Rozwój systemu partyjnego Litwy.....	282
Związek Polaków na Litwie	283
Akcja Wyborcza Polaków na Litwie	285
Wybory do Sejmu	286
<i>Sejm 1992–1996</i>	286
<i>Sejm 1996–2000</i>	286
<i>Sejm 2000–2004</i>	287
<i>Kadencja Sejmu 2004–2008</i>	289
<i>Kadencja Sejmu 2008–2012</i>	291
<i>Wybory do Sejmu 2012</i>	292
Wybory do Rad Samorządowych	293
<i>Wybory do Rad Samorządowych 1995</i>	293
<i>Wybory do Rad Samorządowych 1997</i>	294
<i>Wybory do Rad Samorządowych 2000</i>	295
<i>Wybory do Rad Samorządowych 2002</i>	296
<i>Wybory do Rad Samorządowych 2007</i>	296
<i>Wybory do Rad Samorządowych 2011</i>	297
Wybory Prezydenta Republiki Litewskiej.....	298

<i>Wybory prezydenckie 2009</i>	298
Wybory do Parlamentu Europejskiego	299
<i>Wybory do Parlamentu Europejskiego 2004</i>	299
<i>Wybory do Parlamentu Europejskiego 2009</i>	299
Wyniki badań	300
<i>Zainteresowanie polityką</i>	300
<i>Znaczenie wyborów</i>	303
<i>Ocena działalności AWPL</i>	304
<i>Motywy poparcia dla AWPL</i>	308
<i>Koalicja z Aliansem Rosjan</i>	311
<i>Wspieranie innych partii na Litwie</i>	312
<i>Zaufanie wobec instytucji Litwy</i>	314
WNIOSKI	317
LITERATURA	320
Załącznik Nr 1. Ogólny podział odpowiedzi na pytania kwestionariusza	331
Załącznik Nr 2. Podział odpowiedzi na pytania kwestionariusza według charakterystyk społeczno-demograficznych	351
Załącznik Nr 3. Kwestionariusz w języku litewskim	533
Załącznik Nr 4. Kwestionariusz w języku polskim	552
Załącznik Nr 5 Kwestionariusz – wytyczne do badań jakościowych	571

WPROWADZENIE

W Republice Litewskiej zauważalny jest brak porozumienia, czy wręcz konfrontacja w stosunkach z polską mniejszością narodową. Warunkuje to problemy zarządzania, a nawet wzbudza napięcie w społeczeństwie, podżegane przez radykałów z obu stron. Przeszkody we współpracy mają wpływ na wzrost wykluczenia polskiej mniejszości narodowej i potencjalnego radykalizmu. Świadczą o tym wybory do rad samorządowych w rejonach wileńskim i solecznickim, strajki w szkołach polskojęzycznych, apelacje do instytucji UE oraz innych państw itp. Owe czynniki w warunkach niedawnego kryzysu gospodarczego, w zaistniałej trudnej „atmosferze psychologicznej” w społeczeństwie, pogłębiają kryzys społeczny na Litwie.

Mimo że niejednokrotnie prowadzone były badania wśród mniejszości narodowych na Litwie, to jednak specyficzna sytuacja polskiej mniejszości na Wileńszczyźnie (Litwa południowo-wschodnia), a zwłaszcza dynamiczne zmiany zachodzące w ostatnich latach wymagają bardziej wnikliwej i głębokiej analizy szybko zmieniającej się sytuacji.

Zwykle mniejszości narodowe pozostają lojalne względem państwa, w którym mieszkają. Jednakże czasami mogą stwarzać wiele problemów – w historii jest sporo przykładów, gdy mniejszości narodowe (a przynajmniej znaczna część ich przedstawicieli) tracą lojalność względem kraju zamieszkania¹. Najnowszy przykład - nielojalna postawa znacznej części mniejszości rosyjskiej wobec państwa ukraińskiego w obliczu obecnej agresji ze strony rosyjskiej na Ukrainie. Jakie są podstawowe czynniki, które decydują o tak zróżnicowanych realiach zachowań politycznych mniejszości? Jak się kształtują i współistnieją we współczesnej Europie tożsamości ogólnoeuropejskie (federalistyczne), narodowe i regionalne? Jakie współdziałanie tożsamości narodowej i politycznej dominuje w środowisku społeczności polskiej na Litwie? Jak się ujawnia peryferyjny nacjonalizm mniejszości i

1 Amy Chua. *World On Fire: How Exporting Free Market Democracy Breeds Ethnic Hatred and Global Instability*. New York: Doubleday, 2002.; Isaacs H. *Idols of the Tribe*. New York: Harper & Row, 1975; Plasseraud Y. *Mažumos: tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas*. - Vilnius: Apostrofa, 2006; *The Sage Handbook of Nations and Nationalism* (Ed. by Delanty G. and Kumar K.). London a.o.:Sage,2006.

jak zachodzą kulturowe i polityczne procesy mobilizacji mas? Głównym czynnikiem warunkującym zachowania mniejszości jest to, jak mniejszości postrzegają swoją tożsamość, a zmiana tych identyfikacji ma wpływ na zachowania oraz dążenia elit politycznych mniejszości narodowych.

Aspekty kształtowania się tożsamości politycznej stanowią najważniejszy problem na teraźniejszym „obszarze stosunków” polsko-litewskich². Możliwe jest trój-poziomowe (nakładające się na siebie) relacje tożsamości politycznych i etnicznych – ujawniające się jako tożsamość ogólnoeuropejska (identyfikacja z Unią Europejską³), jako tożsamość państwa narodo-

- 2 Według danych powszechnego spisu ludności LR z 2011 r. “W 2011 r. Litwę zamieszkiwały 154 narodowości (w 2001 r. – 115). Litwini stanowili 84,2% (2 mln 561 tys.), Polacy – 6,6% (200,3 tys.), Rosjanie – 5,8% (176,9 tys.), Białorusini – 1,2% (36,2 tys.), Ukraińcy – 0,5% (16,4 tys.), mieszkańcy innych narodowości – 0,6% (19,3 tys.)”. “Najmniej procentowo mieszkańców narodowości litewskiej było w samorządach rejonów solecznickiego (10,8%), wisagińskiego (18,6%) i wileńskiego (32,5%). Najwięcej mieszkańców narodowości polskiej zamieszkiwało w samorządach rejonów solecznickiego (77,8 %), wileńskiego (52,1 %), trockiego (30,1 %) i święciańskiego (26 %), Rosjan – w samorządach rejonu wisagińskiego (51,9 %), kłajpedzkiego (19,6 %), jezioroskiego (18,7 %) i święciańskiego (13,3 %).” *Lietuvos Respublikos 2011 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo ataskaita./Sprawozdanie dot. powszechnego spisu ludności RL/* Vilnius, 2013 r. grudzień. [interaktyw.] [przeglądane 2014-04-22] <http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/1680046/2011GBS_ataskaita_20131209+.pdf/634e26f8-b532-48e6-8235-152ddad6891d.>.
- 3 Niniejsze badanie nie obejmowało ogólnoeuropejskiej identyfikacji społeczności polskiej na Litwie i jej wpływu na tożsamość państwową oraz regionalno-lokalną. Takie relacje tożsamości szczegółowo opisane zostały w badaniu: Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T. et al. *The Polish Minority in Lithuania (Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe: ENRI-East Research Report#8)* [interaktyw.] [dostęp 2014-04-22] <[www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl\(LT\)_FINAL_Feb3_09022012.pdf](http://www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl(LT)_FINAL_Feb3_09022012.pdf)>. Autorzy niniejszego badania ustalili, że większość respondentów (36,4%) neutralnie postrzega UE, 27,9% pozytywnie lub bardzo pozytywnie, 17,6% negatywnie lub bardzo negatywnie, a 16,2% w ogóle nie ma zdania na temat UE. „Dla osób o niższym poziomie wykształcenia (poziom szkoły średniej i niższy) tożsamość europejska w ogóle nie jest relewantna: Europę i integrację europejską postrzegają jako problem nie związany z miejscem ich zamieszkania“. Respondenci o wyższym poziomie wykształcenia mają swoje zdanie o Europie, jednak dla części z nich tożsamość europejska nie jest ważna, dla innych jest to tylko podobieństwo kulturowe a nie podstawa ich własnej identyfikacji, pewna zaś część respondentów z wyższym wykształceniem „czuje się” przynależna do Europy i Unii Europejskiej (dotyczy to także przynależności politycznej). Jednakże dla nich wszystkich identyfikacja z Europą ma mniejsze znaczenie niż identyfikacja regionalna, narodowa lub obywatelska (civic). Według danych niniejszego badania, w środowisku polskiej mniejszości na Litwie najsilniej wyrażona jest tożsamość regionalna oraz religijna.

wego (Republika Litewska) oraz jako tożsamość regionalno-lokalna (Wiłeńszczyzna). Analizę niniejszych problemów komplikuje to, że w studiach dotyczących stosunków etnicznych brak jest ujednoliconej terminologii. Takie definicje, jak „grupa etniczna”, „mniejszość etniczna”, „mniejszość narodowa” oraz „etniczność”, „tożsamość narodowa” w jednych tekstach są utożsamiane, w innych zaś różnicowane. Grupy etniczne zwykle określane są jako pewne grupy społeczne wewnątrz państwa, które identyfikują siebie na podstawie wspólnego pochodzenia lub wspólnego doświadczenia społecznego⁴. Członkostwo w takiej grupie etnicznej kojarzone jest z językiem, wspólnym dziedzictwem kulturowym, mitologią, religią, rytuałami, wspólną historią, artefaktami kulturowymi, nawet z wyglądem itd.⁵.

Termin etniczności (ang. Ethnicity) zwykle używany jest do określenia tożsamości opartej na wspólnocie pochodzenia i poczuciu solidarności wspólnotowej. Kasatkina N., Leončikas T.⁶ zaznaczają, że litewscy naukowcy przejęli niniejsze określenia z dyskursu anglosaskiego.

Grupa etniczna (ang. Ethnic group) określana jest jako taka grupa społeczna, która reprodukuje siebie poprzez zmianę pokoleń, która zachowuje wspólną kulturę dzięki wartościom przekazywanym z pokolenia na pokolenie, która dzięki językowi tworzy swoją stosunkowo zamkniętą wspólnotę – obszar komunikacyjny i która zarówno wewnątrz grupy, jak i na zewnątrz jej uznaje członkostwo. Termin „grupy etnicznej” czasami utożsamiany jest z pojęciem „mniejszości etnicznej”, chociaż są między nimi istotne różnice.

Jako mniejszość etniczna (ang. Ethnic minority) określana jest grupa etniczna – obywatele kraju, którzy stanowią mniej liczną grupę w porównaniu z tytułową grupą narodową, której członkowie wyróżniają się odmiennością językową, kulturową (lub religijną) i którą cechuje wyraźne poczucie solidarności skierowane na zachowanie tych cech⁷.

4 Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

5 Camoroff, J. L., Camoroff J. *Ethnicity*. Chicago: Chicago Press, 2009; Giordano Ch. *Etniškumas, tauta, nacionalizmas: terminai ir apraiškos // Etniškumo studijos: teoriniai samprotavimai ir empiriniai tyrimai*. Vilnius: Eugrimas, 2000; Statkus S. *Tapatybės politika etniniam konfliktams reguliuoti*. – Vilnius: Versus aureus, 2004.

6 Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 17.

7 Potašenko G. *Daugiatautė Lietuva. Lietuvos etninių mažumų istorija*. Vilnius: Šviesa, 2008.

Mniejszość narodowa (ang. national minority) to grupa etniczna, która żyje w państwie zbudowanym przez inny tytułowy naród, lecz jednocześnie jest etnicznie zbliżona z (najczęściej) narodem sąsiedniego kraju. Polacy na Litwie odpowiadają temu określeniu, dlatego możemy ich uważać zarówno za mniejszość narodową, jak i etniczną. Należy zauważyć, że termin Mniejszość Narodowa czasami używany jest do określenia grupy etnicznej, „której przodkowie od niepamiętnych czasów już zamieszkiwali na tym samym terytorium, jednak z powodu politycznych zmian granic stali się podwładnymi jednostki politycznej, w której dominuje inna grupa etniczna”⁸.

Nacjonalizmy i konflikty etniczne: realia stosunków etnicznych we współczesnym świecie

Problemy dotyczące stosunków etnicznych (mniejszości narodowe, migranci) we współczesnym świecie stają się coraz bardziej aktualne, dlatego niezbędny jest coraz bardziej realistyczny pogląd na te problemy, gdyż obecna sytuacja nawet w Unii Europejskiej staje się dość skomplikowana. W Europie nasila się polityczny wpływ ruchów nacjonalistycznych czy wręcz separatystycznych⁹.

Ruchy nacjonalistyczno-separatystyczne dążą do realizacji klasycznej zasady określenia nacjonalizmu E. Gellnera¹⁰ - utożsamienia jednostek politycznych i narodowych, t.j. do tego, aby każdy naród miał swoje państwo. Z powodu nacjonalistycznych ruchów politycznych niektóre kraje (np. Jugosławia¹¹) nie zdołały utrzymać wielonarodowego państwa. Kraj ten nie stworzył wspólnej nacji – kultury i ostatecznie rozpadł się w 1991 r., t.j. po upływie 73 lat od powstania Jugosławii. Okazało się, że sześć różnych

8 Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003, s. 24.

9 Asari E.M, Halikiopoulou D., Mock S.. *British National Identity and the Dilemmas of Multiculturalism//Nationalism and Ethnic Politics*, 2008, vol. 14, issue 1, s. 1–28.

10 „Nacjonalizm to przede wszystkim zasada polityczna, zgodnie z którą jednostka polityczna i narodowa powinny się zgadzać”. Gellner E. *Tautos ir nacionalizmas*. Vilnius: Pradai, 1996, s. 13.

11 Сотировић В. Б. *Balkanica : scientific articles in English*. Vilnius: Edukologija, 2013; Сотировић В. Б. *Emigration, refugees and ethnic cleansing : the death of Yugoslavia, 1991-1999*. 2nd ed. Vilnius : Edukologija, 2013.

narodów i państw oraz dwa rejony autonomiczne nie udało się połączyć tworząc jedno państwo federacyjne, które mogłoby funkcjonować bez dyktatury. Jednakże istnieją również inne wzorce – przykład Szwajcarii, gdzie różne grupy etniczne bez większych problemów współżyją w jednym państwie.

Czasami ponownie podnoszone jest pytanie, czy tylko wielonarodowe państwa stanowią perspektywiczny twór polityczny?¹² To oczywiste, że z powodu uwarunkowanych globalizacją nowych „przeprowadzek narodów”, migracji za pracę w Europie coraz częściej wybitni, a nie tylko marginalni politycy oświadczają, że polityka wielokulturowości upadła. Chociaż stworzonych zostało mnóstwo teoretycznych modeli rozwoju konfliktów etnicznych i pouczeń/rekomendacji dotyczących rozwiązywania tych konfliktów w kontekście teorii wielokulturowości, jednak polityka pomyślnej realizacji wielokulturowości etnicznej i religijnej napotyka coraz bardziej skomplikowane problemy. Jak zachodzą procesy kształtowania się różnych tożsamości narodowych i skłócania ich? Wyjaśnia te procesy koncepcja klasyka wielokulturowości, filozofa politycznego z Kanady W. Kymlickiej¹³, w której sformułowane zostały podstawowe zasady teorii wielokulturowości.

Wielokulturowość to zasada organizacji społecznej państw o zróżnicowaniu etnicznym, kulturowym lub religijnym. Nacjonalizm i wielokulturowość często rozumiane są jako przeciwstawne opozycje, gdzie pierwsze odbierane jest „choroba”, a drugie – jako „kurs leczenia” (ang. Cure)¹⁴.

Społeczeństwo wielokulturowe jest to społeczeństwo obejmujące dwie lub więcej wspólnot kulturowych. Według W. Kymlickiej (1995), państwo

12 Wolff S. *Ethnic Minorities in Europe: The Basic Facts*. // *Centre for International Crisis Management and Conflict Resolution*. University of Nottingham, England, UK. [interaktyw.], [dostęp 2014-01-21] <http://www.chapterpdf.com/ebook/ethnic-minorities.pdf>

13 Kymlicka W. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press, 1995. Kymlicka W., Opalski M. *Can Liberal Pluralism be Exported? Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*. New York.: Oxford university press, 2001.

14 Asari E. M., Halikiopoulou D., Mock S. *British National Identity and the Dilemmas of Multiculturalism // Nationalism and Ethnic Politics*, 2008, vol. 14, issue 1, s.1–28. Zdaniem tych autorów jest wręcz przeciwnie – właśnie wyraźne poczucie tożsamości narodowej (strong national identity) jest koniecznym warunkiem, przesłanką (prerequisite) stabilnego społeczeństwa wielokulturowego.

wielokulturowe to takie, gdy „jego członkowie należą do różnych narodów (państwo wielonarodowe (ang. multinational state)) lub gdy emigrowali do niego obywatele innych krajów (państwo polietniczne (ang. polyethnic state)), oraz gdy jest to ważny aspekt tożsamości indywidualnej i życia politycznego”¹⁵.

Zwykle mniejszości narodowe wysuwają więcej żądań dotyczących swoich praw i stwarzają więcej konfliktów niż imigranci pierwszego pokolenia, którzy, przynajmniej w pierwszym pokoleniu, przybyli w celach poprawy sytuacji społeczno-ekonomicznej i skłonni są podporządkować się wymaganiom dominującej w danym państwie większości etnicznej. Dlatego wobec tych różnych grup społecznych – mniejszości narodowych i migrantów etnicznych – stosowana jest różna polityka wielokulturowości – „migranci za dobrobytem” zwykle muszą się dostosować do ustanowionego w państwie porządku wewnętrznego, względem zaś mniejszości narodowych stosowane są zasady wielokulturowości¹⁶.

Jednakże w obu przypadkach dąży się do tworzenia demokratycznych, wielokulturowych, pluralistycznych społeczeństw w oparciu o liberalne tradycje Zachodu, tolerancję i poszanowanie wobec wyboru jednostki. Uważa się, że po odrzuceniu starych, tradycyjnych zasad polityki asymilacji monokulturowej (polityki wynaradawiania mniejszości etnicznych) stosowanych wcześniej przez władze wielu krajów i rezygnacji z tworzenia państwa monoetnicznego, relacje między różnymi narodami nie prowadziłyby do konfliktów (lub tych konfliktów byłoby mniej) – liberalne państwa powinny przestrzegać zasady „neutralności kulturowej” – stało się to swoistym dyskursem politycznej organizacji stosunków etnicznych w państwach zachodnich.

15 Kymlicka W. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press, 1995, p. 18.

16 Należy zauważyć, że nawet w państwach UE stosowane są bardzo różne modele etnopolityki, np. francuski model „łatwego” przyznawania obywatelstwa, ale „twardy” model asymilacji mniejszości i uzasadniony „prawem krwi” niemiecki model przyznawania obywatelstwa. Szerzej: Brubaker R. *Pilietybė ir tautiškas Prancūzijoje ir Vokietijoje*. Vilnius: Pradai, 1998; Brubaker R. *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996; Brown, M. E., Rex J. *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism, and Migration*. Cambridge, UK: Polity, 1997.

Jednak liberalne demokracje zachodnie nie rozwiązały problemów związanych z różnymi mniejszościami etnicznymi i stosunkami etnokulturowymi, nie pokonały też tego napięcia, które wywołuje różnorodność kulturowa. Obiecana harmonia wielokulturowa nie doszła do skutku po zetknięciu się z „wiecznie niezadowolonymi” mniejszościami etnicznymi czy religijnymi, które nie starają się integrować z istniejącym systemem kulturowym, a starania na rzecz ich integracji oceniają i postrzegają jako chęć asymilacji. Kopiując tradycyjne zasady działania zachodnich liberalnych demokracji (ochrona polityczno-obywatelskich praw i wolności człowieka) należy pamiętać, że im dalej, tym trudniej również Zachód radzi sobie z mniejszościami – brak jest porozumienia w kwestii „co z nimi robić”, pn. czy przyjmować więcej migrantów dla podtrzymania dobrobytu państwa, czy też wysiedlić już przybyłych. Jak twierdzi jedna z krytyków W. Kymlickiej, profesor prawa na uniwersytecie w Yale Amy Chua we wspomnianej książce „Świat w ogniu”: Gdy wolnorynkowy eksport demokracji pomnaża nienawiść etniczną i globalną niestabilność, nawet podstawowe zasady demokratycznej oraz etnicznej polityki na Zachodzie stały się przedmiotem niezgody. Tak zderzają się dwie zasady konstruowania wielonarodowego państwa – albo obywatelska – konstruowanie narodu obywatelskiego (nacjonalizm obywatelski – civic nationalism), albo etniczna (ethnic nationalism), gdy państwo konstruowane jest jako ogół wspólnot etnicznych (podział pełnomocnictw lub tzw. demokracja konsocjacyjna¹⁷), gdy każda grupa narodowa wybiera swoich przedstawicieli według określonych kwot.

Obecnie w UE, jak na świecie, zauważa się wzrost nacjonalizmów, co staje się poważną siłą polityczną (ruchy separatystyczne w Szkocji i Katalonii, „powodzenie” naśladowców Le Pena w wyborach we Francji, ruch węgierskich nacjonalistów i in.). Tworzą się ruchy narodowe zarówno mniejszości (separatystyczne), jaki i większości. Wyraźnie pokazuje to przykład dzisiejszej Ukrainy, gdzie z przyczyn uwarunkowanych różnymi działaniami wewnętrznymi oraz zagranicznymi bardzo zaktywizowały się zarówno grupy mniejszości etnicznych (Rosjan, Tatarów krymskich), jak też grupy nacjonalistyczne tytułowej większości (Ukraińców), wśród których zaostrzyły się konflikty. Tu powstaje aktualne w dzisiejszych czasach pytanie (również dla Litwy) – czy w ogóle nacjonalizm jest zjawiskiem „dobrym”,

17 Statkus S. *Tapatybės politika etniniamis konfliktams reguliuoti*. Vilnius: Versus aureus, 2004, 3.4 rozdział.

czy też „złym”? Czego można się spodziewać po ideologii nacjonalizmu i nacjonalistycznych ruchów politycznych (na Litwie i za granicą)?

W tej kwestii wśród różnych wykładni teoretycznych można wyróżnić trzy następujące poglądy:

– Pierwsze założenie teoretyczne: Nacjonalizm zawsze jest złem społeczno-politycznym. Jest to wręcz synonim nazizmu. Ideologie nacjonalistyczne i ruchy nacjonalistów zawsze prowadzą do konfliktów politycznych, wojen, czystek etnicznych¹⁸, ludobójstwa. W ideologii marksistowskiej, zwłaszcza radzieckiej, nacjonalizm traktowany był jako „zło” – słowo nacjonalizm, jak prawidło, używane było z określeniem burżuazyjny, czyli zło w ogóle. Raczej z trudem można przyjąć takie zabsolutyzowane teoretyczne stanowisko, jednak nacjonalizmy i wszystkie ruchy wyzwolenia narodowego (również litewski ruch wyzwolenia narodowego spod władzy carskiej) rodzą się jako ruchy Przeciwno – w ten sposób nasilają one emocje wrogości pomiędzy różnymi konfliktującymi grupami etnicznymi. Czasami takie konfliktujące nacjonalizmy przeradzają się w szowinistyczne ideologie, imperializm oraz ksenofobiczne polityki. Poza tym po zwycięstwie nacjonalistów, gdy nie pozostaje już wroga (lub przeciwnika) jednoczącego ruchy nacjonalistyczne, to często „wśród swoich” propagowane przez nacjonalistów horyzontalne „więzy braterstwa” zanikają – zastępują je walka interesów i kłótnie wewnątrz samego ruchu nacjonalistycznego.

– Drugie założenie teoretyczne: Nacjonalizm rodzi się jako dobro. Złem staje się wówczas, gdy trafia „w ręce władzy”, która dążąc do swoich celów politycznych, często imperialistycznych, z praktyki przeżywania horyzontalnych społecznych więzi „braterstwa” zamienia nacjonalizm w praktykę polityczną opartą na zasadach wertykalnej hierarchii – wówczas popierane przez władze polityczne grupy etniczne (lub narody) stają się „wyższymi” i swoimi, inne zaś – zwykle ofiary agresji – „niższymi” i obcymi (wrogami). Taki pogląd na ideologię nacjonalizmu przedstawia słynny badacz nacjonalizmu B. Anderson w znanej książce „Wspólnoty wyobrażone”¹⁹.

18 Termin „czystka etniczna” w leksykonie międzynarodowym pojawił się z chorwackiego wyrażenia «etničko čišćenje/etničko чишћење» (Naimark N. 2001. *Fires of Hatred. Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*. Cambridge, Harvard University Press), wskazującego na politykę skierowaną na wypędzenie lub potajemne usunięcie (silent ethnic cleansing) z określonego terytorium jakiejś grupy etnicznej lub religijnej.

19 Anderson B. *Isivaizduojamos bendruomenės: Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*. Vilnius: Baltos lankos, 1991.

– Trzecie stanowisko teoretyczne: Bywają dobre i złe nacjonalizmy. Za prekursora takiego poglądu uważany jest słynny badacz nacjonalizmu Hans Kohn²⁰.

Za dobry nacjonalizm uważał on zachodni liberalny obywatelski nacjonalizm (civic nationalism), za jego przeciwieństwo – nieliberalny, wschodni, zły nacjonalizm etniczny (ethnic nationalism). Praktycy różnych ruchów narodowych problem ten rozstrzygają znacznie prościej – ich zdaniem, nacjonalizm swojej grupy jest dobrem i sprawiedliwością, nacjonalizm zaś przeciwników – złem i największą niesprawiedliwością. Jednocześnie obie konfliktujące strony często oskarżają się nawzajem o etnonacjonalizm.

Nacjoniści zwykle przechodzą od słów do czynów – tworzą ruchy nacjonalistyczne w celu realizacji dążeń swojej grupy etnicznej. W ten sposób w oparciu o „ideologie nacjonalizmu w szerokim znaczeniu” kształtowane są nowe tożsamości (inne wspólnoty wyobrażane – wg. B.Andersona) i w końcu pojawiają się nowe demarkacje. Procesy te odbywają się w określonych etapach.

Pierwszy etap można określić jako fazę ideologiczną. Powstaje w państwie pewne nieporozumienie pomiędzy grupami etnicznymi. Przyczyny (lub problemy) tego nieporozumienia kryją się nie tyle w sytuacji heterogeniczności etnicznej państwa – to także może stanowić dość duży problem, ile w manipulacjach na wrażliwe tematy dotyczące historii etnicznej („krzywdy historyczne”)²¹.

20 Kuzio T. The myth of the civic state: a critical survey of Hans Kohn's framework for understanding nationalism // *Ethnic and Racial Studies*, 2002, vol. 25, issue 1, s. 20–39. Autor przedstawia szczegółowy przegląd i krytykę tej słynnej i bardzo wpływowej konstrukcji teoretycznej (framework) Hansa Kohn'a. Twierdzi on, że schemat wykładni idealizuje rzeczywisty rozwój historyczny krajów zachodnich – kraje zachodnie stały się obywatelskimi nie w końcu wieku osiemnastego (jak uważał Kohn), lecz zupełnie niedawno, dlatego ten podział nie powinien być stosowany we współczesnej teorii nacjonalizmu. Inny podgląd przedstawia Greenfeld L.. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge: Harvard University Press, 1992.

21 W dzisiejszej Litwie takie „krzywdy historyczne” byłyby związane z przedwojenną przynależnością Wileńszczyzny do Polski. Różne oceny historii politycznej sprzyjają powstawaniu obszarów napięć etnicznych. „Krzywdy historyczno-etniczne” to wspólny problem całego regionu Europy Wschodniej, gdyż tu w wieku dwudziestym rozpadły się wielonarodowe imperia, wskutek wojen i okupacji zmieniały się granice państw, miały miejsce deportacje i czystki etniczne, poza tym uważa się że, w regionie pomiędzy Morzem Czarnym i Bałtykiem, według szacunków, od 8 do 10 mln ludzi należy do grup

Grupy inicjatorów konfliktu, korzystając z dominacji informacyjnej (lokalna prasa, szkoła), realizują indoktrynację etniczną, której celem jest mobilizacja etniczna. Taka dominacja informacyjna rozwija się powoli, zaczynając od całkowicie niewinnych elementów – audytorium jest przygotowywane do odbioru informacji, przyzwyczajane do konkretnego kanału. Działacze-aktywiści prowadzą propagandowo-agitacyjną informacyjno-dezinformacyjną wojnę, której celem bieżącym jest kształtowanie innej tożsamości (czasami wręcz antypaństwowej). Tradycyjny ludowy („niski”) nacjonalizm-ksenofobię uzupełnia „wysoki” nacjonalizm-ksenofobia (to już nie masy, lecz wynik działań dostatecznie wykształconych ludzi), który indoktrynuje te masy. Na zakończenie tego etapu/fazy pojawia się obszar napięć etnicznych.

Drugi etap – mobilizacyjny. Rezultaty mobilizacji – to już aktywne, ale jeszcze pokojowe działania (wiece, protesty, składanie petycji, zbiór podpisów) dotyczące realizowanej przez państwo polityki etnicznej nieodpowiadającej (rzeczywiście lub rzekomo) elitom polityczno-administracyjnym lub oczekiwaniom mas. Jest to zbiorowa forma zachowań społecznych, aby osiągnąć określone cele. W tej drugiej fazie napięć społecznych w przestrzeni publicznej pojawiają się nowe ruchy społeczno-polityczne lub wykorzystywane są stare organizacje (mogą to być również partie polityczne). Mobilizuje się ludzi, zasoby materialne i administracyjne w celu osiągnięcia pożądaných zmian politycznych. Stosuje się legalne (konwencjonalne) formy walki o swoje dążenia – działalność partii politycznych i organizacji, pikety, wiece protestacyjne itp.

Trzecia faza – początek otwartych konfliktów (t.j. starć). Są to pierwsze działania-objawy wrogości (np. zamazywanie napisów, pomników). Jeżeli władza polityczna państwa stara się nie dostrzegać realnej sytuacji i nie reaguje - „strusia polityka” też jest polityką – wówczas takie działania są kontynuowane i poszerzane. Gdy władza państwowa zaczyna stosować siłę w celu „podtrzymania porządku”, zakręca tzw. spiralę konfliktu – działanie rodzi przeciwdziałanie, co z kolei wywołuje jeszcze silniejszą reakcję władz,

etnicznych, które zostały podzielone, przeniesione lub okazały się w sytuacji mniejszości etnicznych. Szerzej - Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T. a. o. *The Polish Minority in Lithuania (Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe: ENRI-East Research Report#8)* [interaktyw.], [przeglądane 2014-04-20] [www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl\(LT\)_FINAL_Feb3_09022012.pdf](http://www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl(LT)_FINAL_Feb3_09022012.pdf).

po czym następuje jeszcze silniejsze przeciwdziałanie – konflikt staje prze-mocą, jak jest to dziś na Ukrainie.

Następuje etap czwarty – konflikt przeradza się w otwarte starcia pomiędzy dużymi grupami mieszkańców. Ostateczny wynik – to prawdziwe wojny na tle etnicznym, takie, jak w byłej Jugosławii – z czystkami etnicznymi, ludobójstwem, ingerencją sił obcych itp. Tożsamość polityczno-państwowa rozpada się całkowicie²². Główne pytanie dla władz politycznych dowolnego kraju – jak tego uniknąć? Jeśli się nie udało, to „strusia polityka” na tym etapie nie będzie skuteczna – potrzebne są docelowe i dobrze przemyślane działania instytucji władzy (zwłaszcza, jeśli grozi interwencja sił obcych). Państwo albo przetrwa, albo rozpadnie się, albo przetrwa doznając dużych strat terytorialnych i strat w ludziach.

Etap piąty – faza po-konfliktowa, okres po-konfliktowy, gdy realizowane są procesy przywracania państwa do normalnego życia, odbudowa gospodarki itp. Jak szybko ta faza następuje, w dużym stopniu zależy od relacji zdolności/siły. Jeśli zdolności i siły są nierówne i nie ma poparcia z zagranicy, to jedna ze stron konfliktu doznaje porażki. Gdy zdolności i siły są porównywalne, to konflikt trwa dopóty, dopóki nie zostaną wyczerpane zasoby żywiące konflikt – żaden konflikt nie trwa wiecznie, jednak jak pokazuje przykład konfliktów etnicznych w krajach Afryki, może to trwać nawet 30 lat. Czasami konflikty na tle etnicznym wygasają znacznie wcześniej, ale po jakimś czasie wybuchają jako rewanże. Najgorsza i najniebezpieczniejsza sytuacja może się zdarzyć wówczas, gdy w grę wchodzi kilka rodzajów konfliktów – kształtują się mieszane, wielowymiarowe konflikty (np. konflikty na tle etnicznym i religijnym w dzisiejszej Afryce, zwłaszcza w Nigerii).

Polityka etniczna władz państwowych może być skierowana na inkorporację grup mniejszości etnicznych do systemu politycznego kraju i społeczeństwa albo na segregację, t.j. na izolację grup etnicznych od politycznego zarządzania państwem i życia społeczeństwa. Każde państwo powinno popierać silną tożsamość polityczną wszystkich swoich obywateli, t.j. poczucie jedności, bo w przeciwnym wypadku nie będzie mogło funkcjonować, jak zjednoczona całość, zdolna realizować politykę wspólnych

22 W takim okresie sytuacja polityczna w kraju często rozwija się w bardzo szybkim tempie ze względu na aktywne działanie konfliktujących stron – np. tworzone są autonomie terytorialne (jak jest dziś na Ukrainie), aktywizują się ugrupowanie kryminalne, rozpadają się mechanizmy demokratyczno-polityczne.

decyzji, reagować i rozstrzygać wewnętrzne nieporozumienia. Budowa państwa nie jest możliwa bez uznawania jego specyficznych elementów integracji. Jednakże, jeśli jedna strona manipuluje tożsamością etniczną jako instrumentem przeznaczonym do osiągnięcia jakichś celów, to porozumienie staje się niemożliwe, i system społeczno-polarny okazuje się w patowej sytuacji politycznej.

Realia stosunków etnicznych na Litwie: polityka elit jako czynnik wpływający na sytuację

Na Litwie mniejszości narodowe nie są tak liczne, jak w sąsiedniej Łotwie, dlatego też naród litewski może się czuć stosunkowo bezpiecznie. Jednakże istnieją pewne realne problemy w stosunkach z polską mniejszością narodową na Litwie, z Żydami z powodu interpretacji holokaustu, a mogą powstać problemy w stosunkach z mniejszością rosyjską w kontekście teraźniejszej nowej polityki Rosji. Po ostatnich zdarzeniach na Krymie dotyczących rozwiązywania kwestii etnicznych do polityki międzynarodowej wróciły zasady polityki siłowej, dlatego w warunkach komplikującej się sytuacji Litwa powinna prowadzić bardzo przemyślaną politykę względem mniejszości narodowych. Należy wyraźnie uświadomić istotne kwestie dotyczące obecnego stanu stosunków etnicznych oraz jakie działania należy zastosować w celu rozwiązywania tych problemów? Najważniejszy wniosek – polaryzacja identyfikacji/tożsamości narodowych nie powinna osiągnąć stadium przeciwstawienia – powinno się to stać głównym drogowskazem w kształtowaniu wewnętrznej polityki etnicznej. Głównym celem jest znalezienie sposobu, aby istniejące nieduże na razie problemy nie przerodziły się w prawdziwy konflikt etniczny.

Perspektywy rozwoju relacji etnicznych w dzisiejszej Litwie byłyby znacznie lepsze, gdyby pomyślnie wzrastał dobrobyt państwa. Jednakże na Litwie wybrany został marginalny model gospodarki (tzw. saldo polityki socjalnej)²³, który warunkował dużą emigrację siły roboczej, oraz który w okresie kryzysu gospodarczego budzi wielki niepokój, a nawet nieufność zarówno w środowisku Litwinów, jak i mniejszości narodowych. Problemy

23 Guogis A., Bernotas D. Lithuanian Social Policy Model: Why It Does Not Resemble the Swedish One? *Facta Universitatis. Series Philosophy, Sociology, Psychology and History*, 2008, vol. 7, No 1, s. 3–18.

w etnicznych stosunkach polsko-litewskich i realia współczesnej Litwy w dużym stopniu warunkują czynniki mające wpływ na aspekty polityczne oraz interesy polityczne²⁴. Jednakże problemy mogą wynikać nie tylko z powodu czynników politycznych, lecz także z powodu czynników gospodarczych. Jeżeli sytuacja gospodarcza i społeczna w państwie będzie się pogarszała, to liczba stronników polskiej autonomii/separatyizmu wśród mniejszości polskiej na Litwie może wzrastać, zwłaszcza jeśli gospodarka Polski będzie się pomyślnie rozwijać, a litewska gorzej – wówczas nadzieje i dążenia mniejszości narodowych zamieszkujących stosunkowo gorzej rozwinięte regiony mogą się zacząć kierować w stronę Polski. Sytuacja gospodarcza Litwy raczej nie poprawi się w krótkim czasie z powodu znacznego obciążenia z tytułu dużego zadłużenia oraz bardzo licznej emigracji. W takich okolicznościach nastroje mniejszości na Litwie mogą się stać pesymistyczne – ludzie mogą się rozczarować w takim państwie.²⁵

- 24 Jednym z problemów dotyczących tożsamości politycznej zamieszkujących dziś Litwę Polaków budzących największy niepokój jest brak zaufania wobec instytucji politycznych państwa litewskiego. Wcześniejsze badanie (Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T. i inni) przeprowadzone wśród litewskich Polaków pokazało, że raczej nie mają zaufania wobec instytucji politycznych Republiki Litewskiej – Sejmowi LR raczej nie ufa lub w ogóle nie ufa 84,93% respondentów, a Rządowi LR – 77,3%. “Większość Polaków nie ufa sądom na Litwie (60,3%), mediom litewskim (59,4%) i policji kraju (57,9%)” Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T. a. o. *The Polish Minority in Lithuania (Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe: ENRI-East Research Report#8)* [interaktyw.], [przeglądane 2014-04-20] [www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl\(LT\)_FINAL_Feb3_09022012.pdf](http://www.enri-east.net/wp-content/uploads/pl(LT)_FINAL_Feb3_09022012.pdf).
- 25 Odpowiadając na pytanie nr 36 kwestionariusza „*Jak Państwo sądzą, czy w przyszłości poziom życia na Litwie będzie poprawiał, czy też pogarszał?*”, Polacy na Litwie odpowiadali, że w przyszłości sytuacja gospodarcza w Polsce będzie lepsza niż na Litwie – że sytuacja gospodarcza w Polsce będzie się poprawiać lub że prawie się nie pogorszy uważa 61,9 %, natomiast, że się pogorszy odpowiedziało tylko 5,8 % respondentów. Poprawy sytuacji gospodarczej na Litwie lub przynajmniej jej nie pogarszania się spodziewa się około połowy indagowanych (54,5 %), jednak pogorszenia oczekuje aż jedna trzecia (30,4 %), t.j. pięciokrotnie więcej niż spodziewających pogorszenia w Polsce. Poza tym respondenci uważają, że sytuacja na Wileńszczyźnie będzie się pogarszała w mniejszym stopniu niż na pozostałych terenach Litwy. (22,1% - przeciwne zdanie 30,4%). Chociaż różnice procentowe nie są duże, to jednak odpowiedzi mogą się wiązać z tym, iż na Wileńszczyźnie rządzi i realizuje politykę gospodarczą Akcja Wyborcza Polaków na Litwie (t.j. Polacy), na pozostałym zaś terytorium Litwy – przedstawiciele litewskich partii politycznych. Pokazuje to pewien brak zaufania lub wręcz rozczarowanie wobec rządzących elit politycznych Litwy, ich zdolności do rozwiązywania aktualnych problemów z zakresu zarządzania gospodarką.

Jakie czynniki obecnie mają największy wpływ na te zmiany oraz na inne właściwości litewskiej etnopolityki w kontekście współczesnych problemów w stosunkach polsko-litewskich? Podstawowy wniosek – największy wpływ ma polityka elit, realizowane przez elity projekty inżynierii społecznej. Ich działalność jak najbardziej kreuje „wierne i niewierne mniejszości”²⁶.

„Elita (elity) – osoby i grupy osób zajmujące ważne pozycje społeczne i mające specyficzne możliwości (zdolności, kompetencje, majątek itd.) oraz dzięki temu mogące mieć wpływ na społeczeństwo (jego część), działać w procesach podejmowania ważnych decyzji i uczestniczyć w „grach” władzy”²⁷.

Przed wszystkim właśnie elity polityczne ustalają sytuację prawną mniejszości i sposoby jej rozstrzygnięcia²⁸, zarządzając zasobami gospodarczymi, politycznymi, administracyjnymi konstruują politykę społeczną, która zadowala lub nie zadowala interesy mniejszości narodowych. Zgod-

26 W odpowiedzi na pytanie nr 8 kwestionariusza „*Jak układają się stosunki pomiędzy Litwinami i Polakami na Litwie?*” relacje te jako bardzo dobre, dobre i średnie ocenia 317 respondentów spośród 411 indagowanych, co stanowi 77,1 % wszystkich uczestników sondażu. Elita polityczna Polaków na Litwie, reprezentowana przez AWPL, takie stosunki ocenia jako problematyczne lub wręcz złe. Spośród badanych członków społeczności polskiej na Litwie stosunki pomiędzy Litwinami i Polakami na Litwie jako złe i bardzo złe oceniło 19,0 % t.j. około jednej piątej respondentów. Jakie czynniki decydują o różnicach w ocenie niniejszej sytuacji? Oczywiście, duży wpływ mają media, które skłonne są do wyolbrzymiania istniejących sprzeczności, jednakże można sądzić, że największy wpływ na taką ocenę wywiera działalność elit politycznych Polaków na Litwie, głównie reprezentowanych przez AWPL z przyczyn politycznych realizującą mobilizację polityczną wśród swoich etnicznych wyborców. Niniejsze stwierdzenie można uzasadnić tym, iż indagowani zwykli ludzie narodowości polskiej nie wykazywali wielkiej radykalności politycznej, byli bardziej „pokojuowo nastawieni” w tej kwestii niż ich elity polityczne.

27 Matonytė I., Morkevičius V. *Elitų Europa: Tapatybių ir interesų kaleidoskopas*. Vilnius: Firidas, 2013, s.13.

28 Niniejsze badanie nie obejmowało aspektów prawnych polityki dotyczącej mniejszości narodowych. Obecna sytuacja prawna mniejszości narodowych na Litwie oraz system instytucjonalnej ochrony praw mniejszości narodowych został szczegółowo zbadany przez dr E.Kuzborską, wykładowcę w filii Uniwersytetu Białostockiego w Wilnie, i opisany w książce Kuzborska E. *Teisinė tautinių mažumų padėtis Lietuvoje*. Vilnius: Artprint, 2012.

nie z większością teorii nacjonalizmu dwudziestego wieku²⁹, właśnie elity polityczne i intelektualiści kreują (lub przynajmniej mają na to wpływ) te inicjatywy ruchów nacjonalistycznych, które później aktywnie popierają szeregowi ludzie³⁰. Kulturalni intelektualiści produkują idee tożsamości narodowej, ożywiają „krzywdy historyczne” narodu doznane w biegu historii oraz przewidują scenariusze rozwoju grupy etnicznej i ewentualne zagrożenia.

Skład wielokulturowego państwa niezbyt sprzyja istnieniu demokracji w kraju³¹, jeśli brak jest trwałych kształtowanych latami tradycji w stosunkach etnicznych pomiędzy większością i mniejszością. Temat niniejszego badania jest politycznie aktualny z tego względu, iż obecnie w stosunkach pomiędzy większością i mniejszością w Republice Litewskiej brakuje stabilnej równowagi – one się zmieniają, dlatego możliwe są różne scenariusze ich rozwoju. Na Litwie rozstrzyganie tych problemów polityczno-etniczno-kulturowych warunkuje co najmniej czterostronna konstrukcja relacji – sama polska grupa narodowa, która politycznie jest dość pasywna; zjednoczona, aktywna, docelowo realizująca politykę grupa polskich liderów reprezentujących swoją społeczność; władze polityczne Litwy wraz ze swoją wizją polityki etnicznej i słabą determinacją oraz interesy polskiej polityki zagranicznej w teraźniejszej Litwie³².

29 Za takim poglądem opowiadają się tacy znani badacze fenomenu nacjonalizmu, jak E. Kedourie, E. Gellner E., L. Greenfeld i wielu innych. Kedourie, E. 1993 *Nationalism*, Oxford: Blackwell, 1993; Gellner E. *Tautos ir nacionalizmas*. Vilnius: Pradai, 1996; Greenfeld L. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge: Harvard University Press, 1992.

30 Co prawda, niektórzy nie mniej znan badacze nacjonalizmu A. Smith, Whitmeyer J.M. nie zgadzają się z takim poglądem. Smith, A. D. *Nationalism and Modernism*, London: Routledge, 1998; Smith, A. D. *The Nation in History: Historiographical Debates About Ethnicity and Nationalism*, Hanover: University Press of New Hampshire, 2000; Whitmeyer J.M. Elites and popular nationalism. *British Journal of Sociology*, 2002, Vol. No. 53 Issue No. 3, s. 321–341.

31 Beresnevičiūtė V.. *Etninių grupių socialinės integracijos dimensijos šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje*. Etniškumo studijos. Vilnius: Socialinių tyrimų instituto Etninių tyrimų centras, Eugrimas, 2005.

32 Odpowiadając na pytanie nr 9: „Jak Państwo sądzą, na ile napięte lub nie napięte są stosunki pomiędzy tymi grupami na Litwie? 9,7 % respondentów odpowiedziało, że napięcie jest bardzo duże, duże napięcie – 27,5 %, średnie – 33,8 %, – ogółem z takim poglądem zgodziło się 77,1 % respondentów. W porównaniu z odpowiedziami na pytanie nr 8: Jak układają stosunki pomiędzy Litwinami i Polakami na Litwie? zauważalna jest

Celem niniejszego studium jest dokonanie analizy struktury tożsamości Polaków na Litwie i wyrazu tożsamości politycznej w oparciu o rezultaty badań jakościowych i ilościowych prowadzonych w ramach realizowanego projektu oraz o wyniki wcześniejszych badań prowadzonych przez innych badaczy.

Zadania:

1. usystematyzowanie badań związanych ze kwestiami poczucia tożsamości Polaków na Litwie ;
2. dokonanie analizy treści prasy polskojęzycznej na Litwie;
3. przeprowadzenie badań jakościowych i ilościowych w celu ustalenia wyrazu tożsamości na linii „centrum – peryferia” i czynników mających wpływ na kształtowanie się tożsamości.

Studium składa się z czterech części. Część pierwsza zawiera opis i uzasadnienie wybranej metodologii badań. W części drugiej omawiana jest i systematyzowana literatura naukowa dotycząca problematyki Polaków na Litwie i Litwy południowo-wschodniej. Część trzecia zawiera analizę treści prasy polskiej na Litwie. W części czwartej i piątej podane zostały wyniki badania nad tożsamością narodową i polityczną Polaków na Litwie. W zakończeniu – konkluzja.

pewna sprzeczność - tu stosunki pomiędzy Litwinami i Polakami na Litwie jako bardzo dobre, dobre i średnie postrzega 77,1 % badanych, – tym czasem w odpowiedziach na pytanie 9 jako napięte stosunki i średnio napięte ocenia 71,0% respondentów. Oceny te wskazują na wyraźną sprzeczność. Można przypuszczać, że odpowiedzi na 8 pytanie odzwierciedlają osobiste doświadczenie indagowanych, na 9 zaś – bardziej realizowaną mobilizację etniczną (media, różne elity polityczne) skierowaną na osiągnięcie celów politycznych. Wskazywałyby na to również dane dotyczące oceny napięć w stosunkach pomiędzy Litwinami i Rosjanami na Litwie – że napięcia są bardzo duże uważa 5,6 % respondentów, duże napięcia – 14,8 %, średnie – 36,0 % , ogółem 56,4% badanych, t.j. ponad połowa, choć do tego czasu Rosjanie na Litwie zachowywali się bardzo spokojnie i akcji politycznych nie organizowali. Poza tym relacje pomiędzy Polakami i Rosjanami na Litwie określane są jako niekonfliktowe – małe napięcia – 20,9%, żadnych napięć – 48,7%, (choć są one analogiczne do stosunków litewsko-rosyjskich) – pokazuje to, że zwykli ludzie narodowości polskiej nie są skłonni do zaostrzania konfliktowych sytuacji na tle narodowościowym.

METODOLOGIA BADAŃ I PROCES ZBIERANIA DANYCH

W ramach projektu korelowane były metody badań ilościowych i jakościowych oraz dokonana została analiza treści prasowych. Na pierwszym etapie projektu zastosowana została jakościowa metoda badań – *bezpośrednie indywidualne wywiady*. Na drugim etapie zastosowano metodę badań ilościowych – sondaż (respondenci indywidualnie, pisemnie odpowiadali na pytania kwestionariusza). *Analiza treści prasowych* obejmowała drukowane i elektroniczne źródła prasy polskiej mniejszości narodowej na Litwie. Wybrana metodologia badań pozwoliła ustalić cechy tożsamości narodowej i politycznej społeczności polskiej na Litwie oraz wzajemne więzi. Korelowanie metod badań stworzyło możliwość do zebrania wszechstronnych danych, których analizę przedstawia niniejsze studium.

W trakcie badań jakościowych zebrane zostały wyczerpujące i szczegółowe wypowiedzi informantów, które pozwoliły ustalić indywidualne doświadczenia kształtowania tożsamości, konteksty i warunki. Celem badań ilościowych było ustalenie dominujących wymiarów tożsamości narodowej i politycznej w środowisku Polaków litewskich, ujawnienia najbardziej rozpowszechnionych pojęć politycznych i społecznych oraz stanowisk. Podczas opracowywania kwestionariusza do badań ilościowych (sondażu) uwzględniona została informacja zgromadzona w ramach badań jakościowych. Analiza prasy ujawniła najbardziej charakterystyczne cechy prasy polskiej na Litwie, treści, główne kierunki tematyczne artykułów.

Podczas badań zauważalne były czynniki utrudniające pracę. Przede wszystkim to wrażliwość tematu i reaktywność. W trakcie zbioru danych (zarówno metodą jakościową, jak i ilościową) często odczuwało się brak zaufania uczestników wobec celów badacza, niechęć wypowiadania się w pewnych kwestiach, unikanie otwartego przedstawiania swojego stanowiska. Reakcję uczestników na temat badania odczuwało się tylko podczas pierwszego kontaktu, zarówno przy zbiorze danych, jak też przy analizie. Na przykład podczas wywiadów bardzo otwarte komentarze padały już po wyłączeniu dyktafonu, a nie w trakcie wywiadu. Podczas opracowywania kwestionariuszy sondażu przy niektórych pytaniach można było zauważyć

„strategię unikania odpowiedzi” - odpowiedzi „nie mam zdania” na pytania dotyczące polityki, oceny państwa polskiego.

Wrażliwość tematu wiąże się także z trudnością doboru uczestników badania. Docelową populacją badań byli litewscy Polacy, t.j. mieszkańcy Litwy polskiego pochodzenia (lub identyfikujący się z polsnością). Ponieważ kategoria „Polaka litewskiego” nie formalną, lecz wyrazem tożsamości, więc przy doborze próby do badań jakościowych i ilościowych szukano osób odpowiadających tej kategorii. Punktem wyjścia był podział geograficzny – badania prowadzone były w miejscowościach, w których mieszka największa liczba Polaków litewskich³³. Jednakże w kontaktach z informantami i respondentami zdarzyło się sporo przypadków, gdy na badania reagowano wrogo, temat i cel badania określano jako „polityzowany”, „podżegający do niezgody”, „wywołujący napięcia” itp. Mimo że badacze przewidywali możliwe reakcje na badania (uwzględniając kontekst publiczny tematu, w którym dużo jest napięć) i mając to na uwadze sporządzali plan badań oraz rozstrzygnięć dotyczących form zbioru informacji, praca w terenie okazała się znacznie trudniejsza i trwała dłużej niż się spodziewano.

Badanie jakościowe

Jednym z komponentów projektu badawczego jest badanie jakościowe (wywiad), którego celem jest ustalenie współczesnych elementów składowych i charakterystyk narodowej i politycznej tożsamości społeczności polskiej na Litwie. Przeprowadzone zostały bezpośrednie indywidualne wywiady według uprzednio opracowanego kwestionariusza-wytocznych.

Uzasadnienie metody

Jakościowe wywiady pozwalają głębiej poznać doświadczenie informantów, otrzymać wyczerpujące i szczegółowe odpowiedzi na pytania, oparte wyłącznie na rozumowaniu uczestników, ponieważ właśnie uczestnicy badań opowiadają swoje historie, a do roli prowadzącego wywiad na-

33 „Gyventojai pagal tautybę, gimtąją kalbą ir tikybą” // Lietuvos statistikos departamentas, 2013 kovo 15 d. („Mieszkańcy według narodowości, języka ojczystego i wiary” // Litewski Departament Statystyki, 15 marca 2013 r.)

leży wysłuchanie i zarejestrowanie tych historii³⁴. Wywiad pozwala także lepiej zrozumieć kontekst badanego zjawiska, ogarnąć różne jego aspekty i niuanse. Dlatego jakościowe wywiady zostały wybrane za punkt wyjścia – na tym etapie starano się zebrać i przeanalizować pierwotne, subiektywne, „naturalne” opowieści uczestników badań, następnie wykorzystać tę wiedzę do sporządzenia kwestionariusza sondażu ilościowego. Wywiady pozwoliły poznać stanowiska informantów, ich doświadczenie, poglądy na kwestie tożsamości, dlatego zebrane zostały bogate dane jakościowe.

Kwestionariusz wywiadów i przygotowanie do wywiadów

Wywiady prowadzone były według uprzednio opracowanego kwestionariusza-wytycznych zawierającego otwarte pytania (patrz. Załącznik Nr 5). Informanci byli proszeni o udzielanie odpowiedzi na aktualne pytania w swobodnej formie. Treść kwestionariusza została podzielona na następujące bloki tematyczne:

- pojęcie polskiej tożsamości na Litwie;
- poglądy polityczne Polaków na Litwie i członkostwo polityczne;
- sens/znaczenie „Karty Polaka” dla społeczności polskiej na Litwie;
- relacja z władzą lokalną;
- relacje z władzą krajową (Litwy);
- odbieranie siebie w szerszym kontekście: w kontekście Polski/UE;
- stosunki pomiędzy Polakami na Litwie i Litwinami, różnice i podobieństwa ich tożsamości;
- pojmowanie/ocena historycznego kontekstu stosunków polsko-litewskich.

Kwestionariusz wywiadu jakościowego „nie jest uważany za dokument, którego nie można zmieniać”³⁵, jest on elastyczny i reaguje na konkretny przebieg wywiadu³⁶. W oparciu o takie przesłanki kwestionariusz był elastycznie stosowany podczas indywidualnych wywiadów: mimo że

34 Hennink, M.M. et al. *Qualitative Research Methods*. London: Sage Publications, 2011, s. 109.

35 Bitinas, B. et al. *Kokybinų tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008, s. 159.

36 Flick, U. *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publications, 2006, s. 168.

chciano uzyskać odpowiedzi na przygotowane pytania, uwzględniano też przebieg i treść opowieści każdego z informantów. W razie potrzeby były zadawane dodatkowe pytania. Po przeprowadzeniu części wywiadów (około 5) analizowano przebieg rozmów, trudności, jakie wynikły podczas wywiadu, potrzebę uzupełnienia/skorygowania kwestionariusza wywiadu. Czasami zauważano, że na niektóre pytania (zwłaszcza związane z polityką; partiami politycznymi, udziałem w życiu politycznym) uczestnicy raczej unikają odpowiedzi, nie są do końca otwarci i szczerzy. Postanowiono, że podczas wywiadu należy rejestrować nastroje informantów i trudniejsze pytania formułować w jak najbardziej neutralnym kontekście, aby uniknąć reaktywności. Przed rozpoczęciem wywiadu informowano, że prowadzony jest wyłącznie w celach naukowych, nie jest związany z jakimikolwiek organizacjami politycznymi czy też celami politycznymi.

Dobór próby i zbiór danych

Badania jakościowe w terenie trwały od listopada 2012 r do lipca 2013 r.

W studium analizuje się 30 wywiadów. Próba kształtowana była za pomocą sposobu docelowego doboru, którego główne kryterium – uczestnik powinien być Polakiem/Polką. Na podstawie danych statystycznych sporządzona została lista miejscowości w okręgu wileńskim najliczniej zamieszkiwanych przez ludność polską na Litwie. Badacze udawali się do tych miejscowości i szukali informantów odpowiadających kryteriom doboru i wyrażających zgodę na udział w badaniu. W większości uczestnikami byli zwykli mieszkańcy Wilna, rejonu wileńskiego i solecznickiego, jednak celowo wywiady przeprowadzone zostały również z politykami i pracownikami starostw ze środowiska polskiej mniejszości.

W badaniu wzięło udział 20 kobiet i 10 mężczyzn, wiek informantów 18-73 lat.

Wywiady przeprowadzano w dogodnym dla informantów miejscu (zwykle w ich domach). Wywiady odbywały się w języku litewskim lub polskim, w zależności od możliwości informanta mówienia po litewsku. Podczas pierwszego kontaktu każdy z ewentualnych uczestników informowany był o celu badania, roli informanta i zakresie wykorzystania danych, przedstawiano też badaczy i instytucję.

Po wyrażeniu zgody przez uczestnika, wszystkie rozmowy nagrywane były na dyktafon. Wiadomo, że dyktafon wywiera wpływ na proces wywia-

du i budzi reakcję informanta³⁷, dlatego starano się wytłumaczyć, że nagranie służy tylko do zapewnienia dokładności danych, a nie innych celów. Na początku rozmowy zadawano pytanie o charakterze bardziej ogólnym, aby zneutralizować reakcję na sprzęt. Jednakże nie zawsze udawało się uniknąć reaktywności – czasami po wyłączeniu dyktafonu uzyskiwano ważą dodatkową informację.

Otrzymane dane i ich opracowywanie

Jeden wywiad średnio trwał 40-60 min. W języku litewskim przeprowadzono 22 wywiady, 8 wywiadów odbyło się po polsku (na życzenie badanych). Po zakończeniu wywiadów zostały sporządzone pełne nagrania rozmów, następnie dokonano analizy jakościowej ich treści.

Badanie ilościowe

W drugim etapie badania zastosowano ilościową metodę zbioru informacji – sondaż. Użyto do tego standardowego kwestionariusza przygotowanego przez badaczy, za pomocą którego starano się zarejestrować dominujące w środowisku Polaków na Litwie postawy, spostrzeżenia i doświadczenia związane z kształtowaniem się tożsamości narodowej i politycznej.

Uzasadnienie metody

Za pomocą standardowego kwestionariusza metoda sondażu pozwala ustalić dominujące podziały w odpowiedziach docelowej populacji. Ze względu na wrażliwość tematu, co się ujawniło na pierwszym etapie badań, wybrany został mniej reaktywny sposób sondażu – respondenci odpowiadali na pytania kwestionariusza pisemnie bez udziału badacza. Z jednej strony spodziewano się, że taki sposób zbierania danych pozwoli uzyskać bardziej otwarte i szczere odpowiedzi. Z drugiej zaś strony, niniejszy sposób miał pewne braki – komplikował pracę w terenie i kontrolę (dostarczanie kwestionariuszy i zbieranie wypełnionych).

37 King, N., Harrocs, C. *Interviews in Qualitative Research*. London: Sage Publications, 2011, s. 44-46.

Kwestionariusz

Standardowy kwestionariusz zawierał 50 pytań (większość pytań o charakterze zamkniętym i na wpół zamkniętym, jedno pytanie otwarte) (patrz. Załącznik Nr 3 i 4). Pytania kwestionariusza obejmowały następujące informacje:

- tożsamość narodowa, postrzeganie siebie;
- relacje z innymi grupami narodowymi na Litwie;
- postawy polityczne i tożsamość;
- ocena życia na Litwie i kwestie aktualne dla Polaków na Litwie;
- ocena stosunków z państwem polskim;
- dane społeczno-demograficzne.

Kwestionariusz sondażu opracowywany był z uwzględnieniem celu badania, a także danych zebranych podczas badania jakościowego, które były szczególnie ważne w formułowaniu ewentualnych wariantów odpowiedzi na pytania.

Kwestionariusz przygotowany został w języku polskim i litewskim.

Dobór i próba

Badania na próbie: 411 Polaków litewskich³⁸. Planowano dobór kwotowy, wybierając respondentów, którzy identyfikują siebie jako Polaków litewskich według proporcji płci i wieku w administrowanych jednostkach, gdzie koncentruje się polska mniejszość narodowa: Wilno, rejon wileński i solecznicki. Jednakże w procesie zbierania danych nie udało się zachować dokładnych proporcji kwot ze względu na trudności z dotarciem do respondentów i uzyskaniem zgody na udział w sondażu. Analizowana próba to 44,3 % litewskich Polaków mieszkających w rejonie wileńskim, 40,4 % mieszkających w Wilnie i 15,3% w rejonie solecznickim. Wśród respondentów 67,7% stanowiły kobiety i 32,4% - mężczyźni. Typowy respondent jest lepiej wykształcony (20% wskazało wykształcenie pomaturalne,

38 Planowano zebrać nie mniej niż 384 wypełnionych kwestionariuszy. Taka próba została oszacowana na podstawie danych ostatniego spisu ludności Litwy z 2011 r., narodowość polską wskazało 200,3 tys. obywateli Litwy („Gyventojai pagal tautybę, gimtąją kalbą ir tikyba“, Lietuvos statistikos departamentas, 2013 kovo 15 d./ Mieszkańcy według narodowości, języka ojczystego i wyznania” Litewski Departament Statystyki, 15 marca 2013 r.).

51,1% – wyższe uniwersyteckie) i pracujący (67,7% wskazało, że obecnie zatrudnieni są jako pracownicy najemni). Według wieku respondenci dzielą się następująco: 13,1% w wieku 17-24 lat, 20% w wieku 25-34 lat, 20,4% w wieku 35-44 lat, 22,6% w wieku 45-54 lat, 12,7% w wieku 55-64 lat, 5,6% wskazało wiek 65 lat i powyżej, także 5,6% nie podało swego wieku. Średnia wieku próby wynosi 42 lata. Próba nie jest reprezentatywna, dlatego wnioski dotyczą próby, a nie docelowej populacji.

Zbieranie danych

Badanie ilościowe trwało od połowy listopada 2013 r. do lutego 2014 r. Tak, jak przewidziano w planie projektu, badanie prowadzone było w Wilnie, w rejonie wileńskim i solecznickim, t.j. w samorządach zwarcie zamieszkiwanych przez polską mniejszość narodową.

Kwestionariusze rozdawane były w kopertach. Każda koperta zawierała kwestionariusze w języku litewskim i polskim, co pozwalało respondentowi na wypełnianie go w wybranym języku. Dołączone też zostały pisma przewodnie wyjaśniające cel badania, procedury ze wskazaniem przynależności instytucjonalnej badaczy i danych kontaktowych. Proszono o wypełnienie kwestionariusza i przekazania badaczowi w zaklejonej kopercie. Spodziewano się, że w taki sposób respondenci będą czuli się swobodnie, indywidualnie wypełniając kwestionariusz będą bardziej otwarci i szczerzy w udzielaniu odpowiedzi.

Ogółem zostało rozdanych (doręczonych respondentom) 572 kwestionariuszy. W zaklejonych kopertach zwrócono badaczom 498 kwestionariuszy (74 nie zwrócono). IW tym zwrócono 25 niewypełnionych kwestionariuszy, 22 były na wpół wypełnione, kolejnych 40 odrzucono z powodu niewłaściwego ich wypełnienia (zepsute kwestionariusze). Jak zostało wspomniane, zwrócono 411 kwestionariuszy nadających się do analizy. W tym 263 były wypełnione po polsku, 148 – po litewsku.

Ponieważ docelową populacją sondażu byli litewscy Polacy, w dotarciu do odpowiedniej kategorii respondentów pomagały lokalne wspólnoty:

- wileńskie szkoły z polskim językiem nauczania, także szkoły w rejonach wileńskim i solecznickim;
- sąsiedztwo miejscowości zwarcie zamieszkiwanych przez ludność polską;
- osobiste sieci społeczne respondentów;

- kontakty badaczy z przedstawicielami polskiej mniejszości narodowej na Litwie.

W celu zapewnienia efektywnego procesu dostarczania kwestionariuszy respondentom i ich zwrotu początkowo planowano organizować sondaż we współpracy ze szkołami. Po otrzymaniu zezwolenia dyrektora szkoły znajdującej się w konkretnej miejscowości i uzgodnieniu innych kwestii z przedstawicielem szkoły, zaprezentowano badanie i poproszono, aby rodzice uczniów, inni dorośli współpracownicy szkoły wypełnili kwestionariusze. Spodziewano się, że pozwoli to jak najszerszej objąć sieć wspólnot społeczności polskiej na Litwie. Zazwyczaj badacze przyjmowani byli dość neutralnie, jednak zaprezentowane cele projektu często były zaskoczeniem i proszono o możliwość zapoznania się z kwestionariuszem. Po czym zazwyczaj udzielano zgody, choć w większych miasteczkach pytano, czy sondaż został uzgodniony z rejonowym wydziałem oświaty (mimo że sondaż nie był prowadzony ani w szkole, ani wśród uczniów), ponieważ tematyka może zbulwersować rodziców, którzy później zwrócą się do wydziału oświaty, a to z kolei przysporzy kłopotów szkole. Czasami w niektórych szkołach ze strony przedstawicieli administracji wyczuwało się pewną nieprzychylność lub niezadowolenie z celów sondażu, a po zapoznaniu się z kwestionariuszem ripostowano niektóre pytania (np. co to za „tutejszy”?). W kilku szkołach odmówiono współpracy z badaczami i nie pozwolono rozpowszechniać kwestionariuszy.

W kilku przypadkach odmówiono współpracy z badaczami przy zbiorze wypełnionych kwestionariuszy, mówiąc, że wywołało to niezadowolenie rodziców, że my (badacze) poprzez takie pytania podlegamy do niezgody, że nasz kwestionariusz jest polityzowany itp. Wreszcie badaczom przypadkowo udało się dowiedzieć, że w jednym wypadku kwestionariusz został przekazany politykowi reprezentującemu Polaków na Litwie, po czym otrzymano zalecenie zaniechania dalszej współpracy z badaczami.

Dlatego do rozpowszechniania kwestionariuszy wybrane zostały inne wspólnoty. Kontaktowano się z członkami lokalnych społeczności, z poszczególnymi ludźmi polskiej narodowości z prośbą o wzięcie udziału w badaniu i zarekomendowaniu innym znajomym Polakom, sąsiadom itp. Chociaż nie było większych problemów z dystrybucją kwestionariusza, to jednak ludzie byli bardzo ostrożni i z pewną obawą reagowali na to badanie. To raz jeszcze potwierdza wrażliwość tematu, odbieranie go jako

„polityzowany”. Opracowując kwestionariusze, w kilku zwróconych, ale nie wypełnionych zauważono dopisane uwagi, że to „prowokacja”, „prowokacyjne pytania”.

Opracowywanie danych i analiza

Po zebraniu kwestionariuszy, zostały one sprawdzone, następnie wybrano właściwie wypełnione. Dane były opracowywane i analizowane w programie SPSS. W załącznikach Nr 1 i 2 podane są ogólne odpowiedzi na wszystkie pytania kwestionariusza w podziale według charakterystyk społeczno-demograficznych.

Zarówno podczas zbierania, jaki i opracowywania danych zauważalna była reaktywność tematu oraz jego aktualność. Respondenci uzupełniali odpowiedzi komentarzami dotyczącymi stosunków polsko-litewskich i tematyki badań. Na ogół można stwierdzić, że komentarze te były dwójakie: kategoryczne, wyrażające oburzenie z powodu poglądu na litewskich Polaków i ich sytuację; albo wyjaśniające, wyrażające chęć respondentów do zmian w postrzeganiu Polaków na Litwie, aby nie byli postrzegani jako wyłączna (tym bardziej – konfliktowa) grupa narodowa, lecz jak i inni obywatele Litwy, niezależnie od ich narodowości. Na przykład jedna z respondentek na końcu kwestionariusza napisała (po polsku):

„Chciałabym bardzo, aby Litwini wreszcie zrozumieli, że Polacy nie stanowią jakiegokolwiek zagrożenia. Jesteśmy takimi samymi mieszkańcami tej ziemi. Pracujemy dla dobra tego państwa, szanujemy innych mieszkańców, płacimy podatki. Dlaczego nie możemy kochać Litwy po polsku? <...> Szkoda, że znaczna część mieszkańców kraju w ogóle nie rozumie, że konflikty narodowościowe eskalowane są tylko po to, by ukryć inne, ważne dla nas wszystkich sprawy”.

Opracowując odpowiedzi indywidualnych respondentów (w programie SPSS) zauważono, że bardziej unika się tematów związanych z aspektem politycznym oraz oceną Polski. Na przykład w pytaniu nr 36 powtarza się taki sposób odpowiedzi, gdy ten sam respondent ocenia perspektywę Wileńszczyzny, Litwy, Europy i świata, jednak odnośnie Polski odpowiada „nie wiem”. Także więcej odpowiedzi „nie wiem” dotyczy pytań o politykę, nawet wtedy, gdy na inne pytania respondent odpowiada inaczej.

Te i inne wspomniane przykłady pokazują, że tematyka stosunków polsko-litewskich, sytuacji Polaków, tożsamości politycznej jest polityzo-

wana, wrażliwa. W kontaktach z uczestnikami badania dało się zauważyć tę wrażliwość, reakcję na omawiane w badaniu kwestie.

Analiza treści prasowych

W ramach opracowywania studium projektu „Badania dot. tożsamości polskiej mniejszości narodowej na Litwie” dokonana została analiza treści prasy mniejszości polskiej. Badaniem objęte były główne polskie media na Litwie: „Kurier Wileński”, „Tygodnik Wileńszczyzny”, „Magazyn Wileński”, „Nasz Czas”, portale internetowe w języku polskim: „www.info-pol.lt”, „www.pci.lt”, „www.pl.delfi.lt”, „www.pogon.lt”, „www.wilnoteka.lt” oraz strony internetowe różnych polskich organizacji działających na Litwie: „www.zpl.lt”, „www.awpl.lt”.

Do analizy treści prasowych wybrane zostały artykuły o tematyce politycznej, które ukazały się w okresie lat 2004-2013 (za wyjątkiem tygodnika „Nasz Czas”, który się ukazywał do 2007 r.) oraz artykuły dotyczące aktualności życia społeczności polskiej na Litwie.

Badane były wydania mające największy wpływ na polską mniejszość na Litwie. Artykuły dobierane były według uprzednio ustalonych słów kluczowych, po wstępnym przeglądzie były grupowane według tematów i opracowywane (artykuły tematyczne, kolumny redakcyjne, inna ważna informacja). Słowa kluczowe: zwrot ziemi, karta Polaka, wybory do Sejmu RL, kościół katolicki, pisownia nazwisk w dokumentach, oświata, polskie napisy, projekt ustawy o mniejszościach narodowych.

Cele analizy treści prasowych: ustalenie najbardziej charakterystycznych cech polskiej prasy na Litwie, treści, głównych kierunków. Ważną rzeczą było ustalenie skali wartości, którą kierowała się polska prasa na Litwie. Także ustalenie istoty problemów, przyczyn ich pojawienia się, możliwości rozstrzygania i in. Badaczy interesowało również jak polska prasa na Litwie interpretuje wydarzenia zachodzące w Republice Litewskiej, pewne fakty. Badane były apelacje do mas, artykuły skierowane do konkretnych adresatów.

Prasę polską na Litwie starano się analizować bez uprzednich nastawień, ustalając kanały komunikacji i audytorium, do którego kierowane są te czy inne artykuły.

PRZEGLĄD LITERATURY NAUKOWO- BADAWCZEJ

Pojęcie, wyraz i struktura tożsamości

Tożsamość rozumiana jest bardzo różnie. W szerokim znaczeniu tożsamość określa to, jak my postrzegamy sami siebie lub nasze relacje z innymi. Może to obejmować tożsamość rasową, etniczną lub religijną, ale także i tożsamość zawodową³⁹.

Znaczenie tożsamości wzrosło w okresie nowoczesnym, gdy ludzie zaczęli dużo podróżować, utożsamiać się z innymi grupami społecznymi, jednocześnie stając się członkami innej większej grupy zaczęli uświadamiać swoją tożsamość. Tożsamość stała się wygodnym terminem używanym do wyjaśniania procesów społecznych, politycznych i kulturowych⁴⁰.

Arto Mutanen twierdzi, że tożsamość pozwala nam nawiązać kontakt ze środowiskiem. Stąd wynika naturalna potrzeba posiadania tożsamości. Autor twierdzi, że tożsamość jest konstruktem człowieka, a co zostało przez człowieka skonstruowane, może też zostać zdekonstruowane⁴¹.

Tożsamość jest konieczna do normalnej egzystencji, ponieważ w znaczeniu najbardziej ogólnym daje nam poczucie bezpieczeństwa dzięki utożsamianiu się z grupą. Jak w swojej pracy o migrantach pisze Dieu Hack-Polay, możliwe, że manipulacje tożsamością mogą służyć jako taktyka przetrwania. „Aby przetrwać, postawa i poglądy człowieka muszą mutować, by zapewnić adekwatną nawigację w środowisku”⁴² – czytamy w tekście.

39 Arthur John. *Multiculturalism*. Oxford: Oxford University Press. Oxford Handbooks Online [interaktyw.], [dostęp 2014-04-01].

40 David O., Bar-Tal D., A Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example. *Personality and Social Psychology Review*, Nov 2009; Vol. 13, s. 354–379.

41 Mutanen A., About the Notion of Identity. *LIMES*, 2010, Vol. 3, No. 1, s. 33.

42 Hack-Polay D., Identity Denial and Borrowing among Forced Migrants in Host Countries: A Discursive Psychological Perspective. *International Journal of Psychological Studies*, 2013, Vol. 5, Nr. 3, s. 12–20.

O tym, jak środowisko wpływa na tożsamość osobowości i zmusza do mutacji pisze Nilüfer Pembecioğlu w swoim artykule „Building Identities: Living in the Hybrid Society”⁴³. Właśnie ta autorka wyróżnia takie pojęcia, jak „kształtowanie się” (formation) tożsamości i „konstruowanie” (building). Kształtowanie rozumiane jest jako proces naturalny, tymczasem konstruowanie – jako świadomy i zaplanowany wysiłek. W artykule zaznacza się, że człowiek codziennie styka się z nowymi normami kształtowanymi przez media, i nie chcąc się znaleźć wśród „innych” jednostka zmuszona jest przyjąć te normy, tym samym również przejąć nowe elementy tożsamości. Tu autorka nadmienia teorię konstruktywizmu społecznego, zgodnie z którą tożsamość jest wyborem jak proces polityczny, a nie naturalnym nabyciem. Właśnie upadek bloku Związku Sowieckiego i wielkie zmiany społeczno-gospodarcze wstrząsnęły naturalnym rozwojem społecznym Europy Środkowowschodniej. Jak pisze autorka, ludzie przestali być „sobą”, zaczęli być innymi, zaczęli bardziej się interesować innymi, zapominając w ten sposób o „sobie”. Przyczynia się do tego, jak twierdzi autorka, również obecny wielokulturowy system edukacyjny, który uczy bycia „obywatelem świata” niezakorzenionym w konkretnym państwie. Według autorki, media budują wirtualny świat, tworzą się nowe więzy pomiędzy nieznanymi nam lub w ogóle nie istniejącymi ludźmi. Jak stwierdza się w artykule, żyjąc w dobie informacji odczuwamy brak prawdziwej (niewymyślonej) informacji. W ten sposób, taki stworzony przez media świat staje się bardziej wiarygodny i konsumencki niż prawdziwa rzeczywistość. Wszystkie te transformacje prowadzą do tego, że „my” stajemy się „innymi”. Właśnie dlatego wielu ludzi czuje nostalgię do starych książek i filmów. Jednocześnie prowadzi to do innego zjawiska, t.j. zjawiska wielowarstwowej identyfikacji, gdy chcąc utrzymać więzy społeczne w jednym środowisku i sytuacji (np. na konferencji, w instytucji państwowej) jesteśmy tacy, a w innej sytuacji (np. na wieczorku) zupełnie inni. Tożsamość staje się łączem pomiędzy indywidualnością i wspólnotą, pomiędzy poczuciem przynależności do określonej grupy i swobodą wyboru. Ludzie szukają wspólnoty, do której mogliby należeć, gdyż daje to poczucie bezpieczeństwa. Z drugiej zaś strony, tożsamość oznacza unikatowość, wyłącność. W ten sposób tożsamość staje się elementem zarówno

43 Pembecioğlu N., Building Identities: Living in the Hybrid Society. *The Scientific Journal of Humanistic Studies*, 2012, Vol. 4, Issue 7, s. 56-59.

łączącym, jak i różniącym. Będąc pod presją mediów człowiek ma dylemat do rozwiązania – jakim ma być, t.j. czy ma się utożsamić ze społeczeństwem, czy też zostać sobą i konfrontować z „innymi”. Społeczeństwa zazwyczaj kształtują swój system wartości, norm, standardów. Więc człowiek, który nie chce „wypaść” ze społeczeństwa musi przestrzegać tych norm i standardów, co po prostu znaczy „płynąć z prądem”, a nie być sobą.

Jak twierdzi D. Siudikienė, tradycyjnie tożsamość była konstruowana przez instytucje społeczne, takie, jak rodzina, wspólnota, kościół. We współczesnym świecie, gdy wielką rolę odgrywają media i wirtualna rzeczywistość, budowa tożsamości staje się sprawą osobistego wyboru, a w tym wyborze coraz mniejsza rola przypada tradycyjnym instytucjom. Tak więc w dobie mediów cyfrowych rolę tradycyjnych wspólnot przejmują wspólnoty wirtualne⁴⁴.

Patrząc ze strony filozoficznej, angielski termin „identity” powinien być rozumiany jako coś, co identyfikuje, t.j. to, co odróżnia jeden obiekt od innego. Daniel Sollberger wyróżnia ilościowy i jakościowy identytety. „Ilościowy” identytet rozumiany jest przede wszystkim jako ogół właściwości, jednak wówczas trudno jest określić indywidualność jednego obiektu. Dlatego powołując się na Kanta stwierdza się, że „identity” w przeciwieństwie do egzystencji jest terminem nie ontologicznym, lecz epistemologicznym. Jednak tu mamy do czynienia z nowym problemem, jeśli patrzymy na jednostkę poprzez lokalizację w przestrzeni i czasie. Tę samą jednostkę nie możemy identyfikować w różnej przestrzeni i różnym czasie. Powołując się na J.Locka stwierdza się, że jednostka jako ta sama może być identyfikowana, jeśli w różnym czasie i miejscu postrzega siebie jako tę samą istotę rozumną. Jeśli tego nie, nie ma identytetu. W ten sposób przechodzimy do „jakościowego” identytetu, gdzie pytanie „*kto to jest?*” zastępujemy pytaniem „*jaką osobowością jestem lub jaką chcę być?*”. W tym przypadku jakościową identyfikację określa się poprzez role społeczne, ideały, wartości, nawyki, zdolności i inne elementy biograficzne⁴⁵.

44 Siudikienė D., Nacionalinio identiteto raiškos socialiniuose tinkluose // *Informacijos mokslai*, 2013, Nr. 64. s. 19 – 34.

45 Sollberger, D. On Identity: From A Philosophical Point Of View. *Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health*, 2013. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-01] <<http://www.capmh.com/content/7/1/29>>.

Tożsamość społeczna rozumiana jest jako przynależność jednostki do określonej grupy społecznej, gdy istnieje silna więź z określoną kategorią społeczną, jak ważna część naszego myślenia, która ma wpływ na naszą świadomość i postawę. Identyfikacja społeczna obecnie stała się jednym z najbardziej kontrowersyjnych terminów w naukach społecznych, któremu wiele uwagi poświęcają filozofowie, psychologowie, socjologowie, politologowie i antropologowie. Identyfikacja społeczna stała się pryzmą, przez którą badane są i weryfikowane różne aspekty życia społecznego. Tym samym stało się to jednym z najbardziej nieprecyzyjnych pojęć w naukach społecznych⁴⁶.

Cristina-Georgiana Voicu w swoim artykule o tożsamości Karaibów próbuje analizować tożsamość kulturową. Autorka twierdzi, że tożsamość jest konstruktem społeczno-kulturowym i dlatego tożsamość kulturowa może być rozumiana jako uświadomienie przez jednostkę swojego miejsca w spektrum różnych kultur. Tożsamość staje niekończącym się procesem „produkcyjnym”. Tak rodzą się dwa modele tożsamości kulturowej: jeden oparty na rekonstrukcji przeszłości, inny próbuje odpowiedzieć na pytanie „*kim naprawdę jesteśmy?*” lub raczej „*kim staliśmy się?*”. Autorka twierdzi, że kultura staje się kontekstem, w którym tożsamość może się rozwijać, kultura staje się „domem”, gdzie przejawiają się lokalne tożsamości⁴⁷.

Relacja pomiędzy tożsamością zbiorową i indywidualną przejawia się w dwóch kierunkach myślenia: jeden kierunek twierdzi, że tożsamość zbiorowa i osobista są sprzeczne. Drugi kierunek twierdzi, że tożsamość zbiorowa budowana jest na całkowicie innych podstawach niż tożsamość osobista, dlatego nie są wobec siebie sprzeczne⁴⁸.

W artykule Vytisa Čubrinskasa omawiającym pięć najnowszych badań w dziedzinie alternatywnej modernistyki stwierdza się, powołując się na Ingo Schrödera, że tożsamość należy traktować w kontekście historycznym, a nie synchronicznie. Stwierdza się, że tożsamość kształtowana jest zarówno ogólnie, poprzez państwowe i globalne instytucje dążące

46 Korostelina K.V., *Social identity and conflict : structures, dynamics, and implications*. Palgrave Macmillan, 2007, s. 15.

47 Voicu C.G., *Cultural Identity and Diaspora*. Philobiblon: *Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, 2013, Vol. 18, Issue 1, s. 170.

48 Tamże.

do narzucenia swojego modelu stosunków społecznych, jak też oddolnie, poprzez strategię na rzecz zachowania lokalnych kultur⁴⁹.

Irena Zaleskienė w swoim artykule „Multidimensinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinktyės“⁵⁰ / „Tożsamość wielowymiarowa: przenikanie się tożsamości narodowej i obywatelskiej“⁵⁰, powołując się na innych autorów, twierdzi, że tożsamość można omawiać zaczynając od tożsamości jako pojęcia samouświadamienia i kończąc na tożsamości jako działalności. Rozróżniane są tu następujące rodzaje tożsamości: *uprątomocniona identyfikacja*, którą popierają instytucje społeczne (rodzina, szkoła, kościół, państwo); *identyfikacja oporu*, która realizuje cele grupowe (identyfikacja regionalna, narodowa, etniczna); *identyfikacja kreatywna*, która kształtuje nową sytuację w społeczeństwie i znosi ograniczenia (identyfikacja diaspory, grup emigracyjnych).

Zatem pojęcie tożsamości jest wielowarstwowe, zaczynając od jednostki i kończąc na tożsamości państwowej lub regionalnej. Na poziomie indywidualnym identyfikacja może być rozumiana jako aspekt postrzegania siebie w otaczającym jednostkę świecie społecznym. Aspekt ten to ład społeczny, realizowany przez określonych działaczy społecznych i podzielony na różne subkomponenty: szerszy ład społeczny, świadoma lub półświadoma potrzeba norm zachowań, moralności i sprawiedliwości itp. Do tego ludziom potrzebna jest tożsamość, która ściśle wiąże się z potrzebą człowieka do budowy określonego ustroju, ładu.

Tożsamość można podzielić na wiele kierunków. Różne tożsamości mają różną orientację w zależności od działalności człowieka. Można tak powiedzieć o „tożsamości politycznej”. Jednakże tożsamość polityczna nie jest tożsamością *centralną*, która wytycza kierunki wszystkim specyficznym tożsamościom (seksualnej, zawodowej, rodzicielskiej itp.). Tożsamość narodowa w rzeczywistości jest tożsamością polityczną, jednak nie ogranicza się jedynie do tego.

Tożsamość narodowa jak wszystkie inne tożsamości stanowi określony „wizerunek”, t.j. narodowy wizerunek świata. Niniejszy wizerunek na-

49 Čiubrinskas V. Įvadas į alternatyvios modernybės studijas. Permaštant socialinę kultūrinę kaitą: tradicija, identitetas ir diskursas. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2009, t. 9, p. 9–22.

50 Zaleskienė I. Multidimensinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinktyės. *Tiltai*, 2011, t. 56 (3).

rodowy ma trzy zasadnicze cechy: po pierwsze, jest świecki, koncentruje się na świecie empirycznym. Po drugie, świat przedstawiany jest jako podzielony na poszczególne wspólnoty, w których ludzie względem siebie są równi. Trzecią cechą jest suwerenność.

Pierwotnym i podstawowym podtekstem politycznym nacjonalizmu i tożsamości narodowej jest państwo, t.j. nacjonalizm wdraża politykę ukierunkowaną na państwo. Tożsamość narodowa w zasadzie jest tożsamością polityczną. Ponieważ w Europie Środkowowschodniej nacjonalizm pojawił się później, prze czym w słabiej społecznie i politycznie rozwiniętych krajach, dlatego tu nacjonalizm rozwinął się jako protest przeciwko istniejącej formie państwa i nabrał znaczenia kulturowego⁵¹.

Tożsamość narodowa

Kierunków badań nad tożsamością narodową może być kilka. Darius Daukšas, który badał podstawowe osi etniczności i nacjonalizmu, nad czym wiele się dyskutuje, wyróżnia dwa główne paradygmaty teoretyczne. Jeden z nich oparty jest na przesłance, że najważniejszą rzeczą w studiach nad etnicznością i nacjonalizmem jest analizowanie kultury jako zbioru elementów obiektywnych i odrzucenie czynnika społecznego. Drugie zaś uzasadnienie przeciwnie – odrzuca kulturę jako nic nie wyjaśniającą i proponuje etniczność oraz nacjonalizm wyobrazić jako fenomen społeczny⁵².

Strukturę tożsamości narodowej analizują David O. i Bar-Tal D. w artykule „Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example”⁵³. Stwierdza się tu, że na strukturę tożsamości narodowej składają się mikro-indywidualizm, makro-zbiorowość, cechy tożsamości zbiorowej oraz to, co stwarza podstawy tożsamości zbiorowej. Poziom mikro-indywidualizmu tworzy poznawczy, emocjonalny i motywacyjny tożsamości. Aspekt poznawczy tożsamości to natural-

51 Stokes Susan C., Carles Boix. *The Oxford Handbook of Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2009. Oxford Handbooks Online [interaktyw.], [dostęp 2012-02-13].

52 Daukšas D., Tautinio tapatumo tyrimų teorinės problemos: antropologinė perspektyva // *Filosofija. Sociologija*. 2006. Nr. 2, s. 2 – 7.

53 David O., Bar-Tal D., A Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example. *Personality and Social Psychology Review*, Nov 2009; vol. 13: s. 354 - 379

na chęć człowieka do kategoryzowania i grupowania jednostek, włączając siebie, według podobnych cech oraz to, na ile ważne jest dla jednostki pokazywanie siebie jako członka określonego narodu. Emocjonalny aspekt tożsamości wyraża się poprzez takie uczucia, jak miłość, oddanie, troska. Zazwyczaj jest nazywany „patriotyzmem” lub „nacionalizmem”. Aspekt motywacyjny związany jest z uniwersalnym ludzkim zapotrzebowaniem. Po pierwsze, może to być związane z potrzebą przynależenia do grupy i budowania więzi międzypersonalnych. Po drugie, może się też wiązać z potrzebą samo-wyrażenia w grupie.

Poziom makro-zbiorowości rozumiany jest jako sytuacja, gdy jednostka identyfikuje się z grupą i rozumie, że inni członkowie grupy także identyfikują się z grupą. Ta zbiorowość występuje jako wspólnota psychologiczna, jednostka czuje, że jej członkostwo jest ważne oraz że inni mają podobne odczucia. System wspólnych uczuć jest warunkiem do integracji całego systemu. Można stwierdzić, że poziom makro-zbiorowości składa się z dwóch filarów. Jeden filar stanowią wspólne cechy, takie, jak myśli, uczucia, kierunki działalności. Drugi filar określany jest jako „treść tożsamości zbiorowej”, są to specyficzne cechy, które w przypadku identyfikacji wskazują na wyjątkowe cechy narodu.

Wśród cech tożsamości zbiorowej można wyróżnić: odczuwanie wspólnego losu; świadomość unikatowości i rozpoznawalność danej zbiorowości spośród innych; skoordynowana aktywność członków; wspólne wartości, wiara, normy itp.; troska o wspólne dobro i poświęcenie; ciągłość w czasie.

Obiektywną podstawę dla tożsamości zbiorowej stwarza: terytorium, kultura i język; pamięć zbiorowa wspólna wiara.

Jedną z konkluzji artykułu jest to, że wysoki poziom tożsamości warunkuje przywiązanie do grupy, gotowość do poświęceń, solidarności i wspólnego działania wraz z innymi członkami grupy. Z drugiej zaś strony, wielka aktywacja wspólnych cech tożsamości grupy warunkuje wyższy poziom utożsamiania się członków ze swoją grupą. Kolejny wniosek – wysoki poziom wspólnych cech prowadzi większej produktywności zbiorowej⁵⁴.

54 David O., Bar-Tal D., A Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example. *Personality and Social Psychology Review*, Nov 2009; vol. 13: s. 354–379.

W artykule Dali Antinienė „Tautinio tapatumo tapsmas. Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos“/ „Budowanie tożsamości narodowej. Socjopsychologiczne interpretacje tego procesu”⁵⁵ stwierdza się, że samoświadomość narodowa wiąże się z silną więzią emocjonalną. Określone dziedziny tożsamości w pewnym momencie mogą się stać nieaktualne. Zatem i tożsamość narodowa jednostki może się znaleźć w stanie „latencji” i rozwinać się dopiero w określonych warunkach. Może nie być aktualną dopóki człowiek mieszka w ojczyźnie. Jednakże w przypadku zagrożenia dla Ojczyzny, lub zamieszkania w innym kraju, tożsamość narodowa może się „aktywować”. Ilustrują to ostatnie wydarzenia na Ukrainie⁵⁶. Autorka podkreśla też, że możliwy jest konflikt pomiędzy tożsamością narodową a innymi dziedzinami tożsamości, np. pomiędzy tożsamością narodową a lojalnością polityczną. Doskonale przedstawia to artykuł Andrzeja Pukszo⁵⁷. Rozróżnia się trzy podstawowe potrzeby, które mogą zostać zadowolone tylko w grupie. Jest to potrzeba *przynależności, przetrwania i bycia doce-nionym*. Nabycie tożsamości narodowej wiąże się z transcendencją, co jest rozumiane jako „zanikanie granic „ja”, zlanie się z innymi. Jest to bardzo ważne dla egzystencji wspólnot narodowych, które łączy wiara ich członków w wieczność⁵⁸.

Jeśli naród rozumiany jest jako „wspólnota wyobrażana”, to tożsamość narodowa ma w sobie silny wymiar socjopsychologiczny. Wyobraż-

55 Antinienė D., Tautinio tapatumo tapsmas. Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos // *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2002, Nr. 2, p. 100–107. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-18] <www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2002_nr_02.100-107.pdf>.

56 ELTA. Didėja susidomėjimas karo tarnyba: norinčių daugiau nei galima priimt. *delfi.lt*, 2014. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-18] <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dideja-susidomejimas-karo-tarnyba-norinciu-daugiau-nei-galima-priimti.d?id=64403514>>; Laura Baliukonienė. Savanorių pajėgų kapitonas: tokio susidomėjimo dar niekada nebuvo. *delfi.lt*, 2014. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-18] <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/savanoriu-pajegu-kapitonas-tokio-susidomejimo-darniekada-nebuvo.d?id=64409318>>.

57 Pukszo A. Svajonės atkurti Abiejų Tautų Respubliką XX a. pradžioje, arba dar kartą apie dvilypę lenkų ir lietuvių savimonę. *Baltijos regiono kultūra ir istorija: Lietuva ir Lenkija. Politinė istorija, politologija, filologija*. Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, 2008, s. 123 – 133.

58 Antinienė D., Tautinio tapatumo tapsmas. Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos // *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2002, Nr. 2, p. 100–107. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-18] <www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2002_nr_02.100-107.pdf>.

nia zbiorowa wraz z pamięcią zbiorową są koniecznym warunkiem istnienia narodu. Aby stworzyć naród, a tym samym i wspólnotę, należy nauczać „skąd przychodzi” i „dokąd idzie”⁵⁹. Zatem, dla tożsamości narodowej bardzo ważna jest pamięć społeczna, szczególnie taka jej część, jak mity historyczne narodu. Pomaga to budować więzi emocjonalne wspólnoty narodowej, uczucie przynależności do narodu. Tak powstaje przechodzenie „wspólnoty wyobrażanej” z przeszłości do przyszłości, budowana jest więź między byłymi i przeszłymi. W nacjonalizmach etnicznych genealogia jest ważniejsza niż terytorium. Rozróżnia się trzy warstwy funkcjonowania pamięci społecznej: tradycja interpretowania przeszłości kulturalnej i intelektualnej; selektywna interpretacja i rekonstrukcja tych tradycji; oraz „użytkownicy”⁶⁰.

Tożsamość narodowa jest wynikiem sprzecznych stwierdzeń, które są selektywnie generowanym i interpretowanym narratywem historycznym. Jet to proces, który potwierdza zbiorową wiarę w roszczenia do określonego obszaru ziemi. Niniejsza forma tożsamości narodowej jest sprzeczna z Zachodnioeuropejskim i Amerykańskim modelem tożsamości narodowej, który podkreśla znaczenie praw obywatelskich. Jednakże należy zaznaczyć, że również społeczeństwa zachodnie nie uporały się do końca z tym założeniem, co pokazuje wybuch różnych nacjonalizmów w Irlandii, Hiszpanii, Francji i Wielkiej Brytanii⁶¹.

Anthony Moran cytując w swoim artykule innych autorów stwierdza, że tożsamość narodową budują dwie rzeczy: indywidualna tożsamość jako przynależność do wspólnoty narodowo-politycznej oraz tożsamość polityczna wspólnoty, która odróżnia ją od innych narodów. Tożsamość narodowa obejmuje różne konfiguracje etniczne, mityczne, religijne, językowe i wartości politycznych. Tożsamość narodowa podtrzymywana jest przez instytucje państwowe i kształtowana poprzez system edukacyjny. W artykule stwierdza się, że nowe narody dawnych kolonii brytyjskich nie mając historii przed-kolonialnej swój nacjonalizm muszą kierować i w

59 Droganas, Thalia G. National Identity among a Neighboring Quartet: The Case of Greeks, Turks, Israelis, and Palestinians. *Journal of Modern Greek Studies*, Volume 18, Number 2, October 2000, p. 339–337.

60 Štutiniėnė I. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, t. 8 (17), p. 31–55.

61 Roudometof V., Nationalism and Identity Politics in the Balkans: Greece and the Macedonian Question. *Journal of Modern Greek Studies* 14.2 (1996) 253 – 301.

przyszłość, i w przeszłość. Takie narody postrzegają siebie jako wynalazek nowoczesności⁶².

Powołując się na artykuł Ireny Reginy Merkienė „Lokalinė kultūra istorijos ir geografijos kontekste“/ „Kultura lokalna w kontekście historyczno-geograficznym”⁶³ można próbować dostrzec również rozwój tożsamości Polaków na Litwie jako wspólnoty lokalnej. T. Endersson twierdzi, że tożsamość narodowa stanowi nieodłączną część tego, co zwykle uważa się za oczywiste, zaczynając od krajobrazu, odżywiania się a kończąc muzyką i filmem⁶⁴. Są to elementy solidaryzujące społeczeństwo, stawiające jej wspólne cele obywatelskie. W tym temacie bardzo istotny jest artykuł niemieckiego historyka Eckharda Matthesa „Świadomość regionalna mieszkańców obwodu kaliningradzkiego. Próba usystematyzowania zjawiska”⁶⁵ (2002 r.) o zmianie tożsamości nowych mieszkańców Kaliningradu (Królewca) od końca II wojny światowej do czasów współczesnych. W zasadzie w artykule stwierdza się, że nie zważając na historyczne i negatywne polityczne nastawienie do dziedzictwa przejętego w Kaliningradzie jako symbolu niemieckości, to jednak urbanistyka i krajobraz w „n” pokoleniu miały ogromny wpływ na utożsamienie się ludzi z nowym środowiskiem, które stało się dla nich swoim. Zaczyna to wręcz zmieniać tożsamość tych ludzi (może nawet narodową?!), gdy zadają sobie pytanie „jeśli jest tu coś nasze, nierosyjskie, to kim my jesteśmy?”

Tożsamość może być rozpatrywana w jak najbardziej prosty sposób, próbując odpowiedzieć na pytanie „kim jestem?”. Według E. Krukauskienė, klasyczną formułą tożsamości jest „skąd przyszliśmy, kim jesteśmy i dokąd idziemy”⁶⁶. Oznaczałoby to, że tożsamość może być analizowana

62 Moran A. Multiculturalism as nation-building in Australia: Inclusive national identity and the embrace of diversity. *Ethnic & Racial Studies*, 2011, t. 34 (12), p. 2153–2172.

63 Merkienė I., Lokalinė kultūra istorijos ir geografijos kontekste // *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. 2007, 7(16), s. 39 – 56.

64 Wg.: Merkienė I., Lokalinė kultūra istorijos ir geografijos kontekste // *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. 2007, 7(16), s. 40.

65 Matthes E., Regioninė Kaliningrado srities gyventojų sąmonė. Bandymas susisteminti reiškinių // *Politologija* 2002, t. 3 (27), [interaktyw.], [dostęp 2014-04-18] <<http://www.leidykla.eu/mokslo-darbai/politologija/politologija-2002-3-27-tomas/>>.

66 Krukauskienė, E., Akademinio jaunimo Lietuvos kultūrinio identiteto įžvalgos: suvokimas, atpažinimas, raiška. *Filosofija. Sociologija*, t. 18, nr. 4, p. 37–46. Lietuvos mokslų akademija [interaktyw.], [dostęp 2014.04.17.] <<http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2007/4/37-46.pdf>>.

poprzez subiektywny pogląd, szukając odpowiedzi na pytanie „*kim jestem?*“, jednak można na to spojrzeć przez czynniki przeszłości (zarówno obiektywne, jak i nieobiektywne), „szukając odpowiedzi na pytanie „*skąd przychodzę?*“, „*kto mnie takim uczynił?*“. Taki podział sposobu postrzegania tożsamości w zasadzie jest zgodny z dwoma głównymi kierunkami badań. Jeden z nich jakby bezpośrednio bada tożsamość, patrząc na sprawę „*tu i teraz?*“, t. j. co w tej chwili ma wpływ na rozwój tożsamości. Drugi kierunek szuka odpowiedzi w historii i pozwala odpowiedzieć na pytanie „*skąd przychodzę?*“, „*kto mnie takim uczynił?*“

Teoria mówi, że państwo jako twór społeczno-polityczny nie może funkcjonować bez określonego fundamentalnego poczucia wspólnoty społeczeństwa. Zbiorowa tożsamość państwowa wpływa na relacje jednostki z państwem. Uważa się, że tożsamość państwowa jednoczy ludzi i jest konieczna dla ustroju demokratycznego, gdy mniejszość musi się godzić z decyzjami większości. W teoriach politycznych uznaje się, że instytucje polityczne mogą lepiej funkcjonować w społeczeństwie kulturowo homogenicznym. Niektóre badania empiryczne w Ameryce Północnej potwierdzają to. Jednakże zauważa się również, że w niektórych państwach tożsamość narodowa może być słaba, ale mimo to poczucie wspólnoty jest silne, co pozwala pomyślnie funkcjonować instytucjom legitymistycznym⁶⁷.

Aspekty problematyki Litwy południowo-wschodniej w litewskiej literaturze naukowej. Kontekst historyczny

Dane demograficzne i skład narodowościowy Litwy

Dane demograficzne i skład narodowościowy Litwy w czasach WKL (XVI w.) próbowano oszacować w książce Stasysa Vaitekūnasa „Mieszkańcy Litwy: Dwa tysiąclecia“, w której omawiany jest rozwój Litwy i jej mieszkańców w ciągu dwóch tysiącleci. W monografii stwierdza się, że w „Prawdziwej” Litwie (*Lithuania Propria*), która obejmowała województwa Wileńskie i Trockie oraz starostwo Żmudzkie, i której powierzchnia wynosiła około 99 tys. km², w 1572 r. Litwini stanowili około 80% ogółu mies-

67 Berg L., Hjerme M. National Identity and Political Trust. *Perspectives On European Politics & Society*, 2010, t. 11 (4), p. 392–394.

zkańców. Tereny zamieszkane przez Litwinów w południowej części kraju sięgały okolic Grodna, na południowym wschodzie Lidę, jezioro Narecz, miasteczko Postawy i na wschodzie do Dyneburga⁶⁸. Polonizacja, według S. Vaitekūnasa, rozpoczęła się już w XVI w.⁶⁹

W książce Grigorija Potašenko „Wielonarodowa Litwa: Historia mniejszości etnicznych na Litwie“ omawiana jest sytuacja mniejszości etnicznych od początków państwowości do czasów współczesnych. Grigorij Potašenko twierdzi, że „od czasów założenia Wilno leżało na skrzyżowaniu ziem Słowian i Bałtów”⁷⁰. „Od XIV w. miasto stanowiło granicę między prawosławiem i katolicyzmem, natomiast w XVI w., jak uważa się, prawosławie osiągnęło tu swoje apogeum”⁷¹.

Przegląd źródeł dotyczących składu narodowościowego mieszkańców Litwy w XIX w. znajdujemy w artykule Eugenii Krukauskienė „Istorinė sociologija: Lietuvos gyventojų socialinės demografinės charakteristikos istoriniuose šaltiniuose“/”Sociologia historyczna: Charakterystyki społeczno-demograficzne mieszkańców Litwy w źródłach historycznych”⁷². Autorka w zasadzie omawia niektóre badania Z. Zinkevičiausa, powołuje się na dane litewskiego przedwojennego geografa Kazysa Pakšto i inne źródła, które zostały już szczegółowo omówione w później wydanej książce Vytautasa Merkysa „Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798 – 1918 m.“/ „Stosunki narodowościowe w diecezji wileńskiej. 1798-1918”.

Właśnie prof. Vytautas Merkys przedstawia bardzo ciekawe dane demograficzne dotyczące składu narodowościowego diecezji wileńskiej. W swojej monografii „Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.“/ „Stosunki narodowościowe w diecezji wileńskiej. 1798-1918”⁷³ autor dokonuje szerokiego przeglądu różnorodnych danych z tego okresu dotyc-

68 Vaitekūnas S., *Lietuvos gyventojai: Per du tūkstantmečius*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, s. 51 – 55.

69 Tamże, s. 55 – 56.

70 Potašenko G., *Daugiatautė Lietuva: Lietuvos etninių mažumų istorija*. Kaunas: Šviesa, 2008, s. 18.

71 Tamże, s. 19.

72 Krukauskienė E., *Istorinė sociologija: Lietuvos gyventojų socialinės demografinės charakteristikos istoriniuose šaltiniuose // Iš Lietuvos sociologijos istorijos*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 2000. s. 42 – 56.

73 Merkys V., *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.* - Vilnius: Versus aureus, 2006.

zących składu narodowościowego mieszkańców diecezji wileńskiej. Skład narodowościowy mieszkańców analizowany jest w podziale okresu na dwie części: 1798 – 1864 r. i 1867 – 1917 r. Autor podaje różne źródła, opisuje je, przedstawia metodykę zbioru zachowanych danych, opisuje sposoby ich sporządzania i inne szczegóły, które pozwalają mniej więcej ocenić ich wiarygodność. Ważnym źródłem danych, które pozwala częściowo zweryfikować dane poszczególnych autorów, są ankiety parafian otrzymane od proboszczów. Jak pisze sam autor, ustalenie narodowości w owym czasie było rzeczą dość skomplikowaną z powodu warunków politycznych i pojęcia narodowości w ogóle. Należy zauważyć, że sam V. Merkys nie odważył się określić, które z danych są najbardziej wiarygodne oraz na które można się powołać chcąc oszacować udział procentowy Litwinów w diecezji wileńskiej. Z różnych zebranych danych widać, że do 1864 r. Litwini mogli stanowić od jednej trzeciej do jednej drugiej ogółu mieszkańców. Liczba zaś Polaków nie przekraczała jednej piątej. Sytuacja zmienia się po 1863 r., gdy Rosja carska zaczyna stosować ostre represje przeciwko Litwinom, znacznie ogranicza okazywanie polskości. Pojawiają się, jak pisze V. Merkys, oznaki wertykalnej asymilacji – polonizacja chłopstwa litewskiego i białoruskiego. Powszechny spis ludności imperium rosyjskiego z 1897 r. traktowany jest jako jedno z najbardziej wiarygodnych źródeł spośród wszystkich wcześniejszych danych. W spisie powszechnym mieszkańcy po raz pierwszy mogli zadeklarować swój język ojczysty, choć z powodu różnych subiektywnych przyczyn dane te też nie są w 100% dokładne. Według danych niniejszego spisu w gubernii wileńskiej Litwini stanowili 17,59%, Polacy 8,7%⁷⁴. Później, według danych statystycznych z 1907 r. i 1909 r. procent Litwinów wahał się od 21,29% do 28,03 %. Prof. Vytautas Merkys zwraca uwagę, że Polacy właśnie statystykę z 1909 r. uważają za bardziej wiarygodną, ponieważ liczba Polaków procentowo znacznie wzrosła. Według V. Merkysa nawet słynny polski demograf Piotr Eberhardt nie uniknął tego wpływu⁷⁵. Na ogół w tym rozdziale stwierdza się, wszystkie te statystyki nie są dokładne, gdyż na wskazanie narodowości w spisie wpływ miały zarówno subiektywne przyczyny, takie,

74 Merkys V., *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.* - Vilnius: Versus aureus, 2006, s. 92.

75 Tamże, s. 98.

jak brak samoświadomości, niezdolność do samoidentyfikacji według narodowości, jak też obiektywne przyczyny – presja z zewnątrz.

Analizy zmian demograficznych na Wileńszczyźnie w okresie od 1989 r. do 2002 r. dokonał Marijus Pileckas w artykule „Rytų Lietuvos gyventojų nacionalinės sudėties kaita atkūrus Lietuvos valstybingumą“ /”Zmiany składu narodowościowego mieszkańców Litwy wschodniej po odrodzeniu niepodległości Litwy”⁷⁶. W artykule stwierdza się, że w ciągu tego okresu wzrosła liczba nielitewskich uczniów w szkołach litewskich. W analizowanym okresie liczba Litwinów w Litwie wschodniej o 5,5%, liczba Polaków nieco się zmniejszyła (z 24,1% do 23,6%), tymczasem bardzo się zmniejszyła liczba mieszkańców innych narodowości, najbardziej Rosjan.

Badania językowe na Litwie południowo-wschodniej

Badania językowe na Litwie południowo-wschodniej otwarcie zaczęto prowadzić dopiero po odrodzeniu niepodległości Litwy. Kwestie językowe na Wileńszczyźnie badali zarówno litewscy, jak i zagraniczni językoznawcy. Spośród litewskich specjalistów najwięcej badań przeprowadził akademik prof. Zigmas Zinkevičius. Wszystkie te badania dowodzą, że był to szeroki areał białoruski sięgający do Moskwy na wschodzie i do rzeki Prypeć na południu, który z biegiem historii przesunął się w kierunku granic dzisiejszej Litwy. Na ten temat wydane zostały takie prace Zigmasa Zinkevičiausa, jak: *Lietuvių tautos kilmė/Pochodzenie narodu litewskiego* (2005), gdzie powołując się na badania z zakresu baltystyki, łącząc je z faktami historycznymi podanymi w źródłach pisanych przedstawia inny obraz powstania państwa litewskiego i jego rozwoju. Książka zawiera wyjaśnienia różnych kontrowersyjnych historycznych kwestii, jak np. stwierdzenia niektórych białoruskich historyków, że językiem dawnej kancelarii WKL był właśnie język białoruski. Z. Zinkevičius, w oparciu o badania językowe stwierdza, że dawny język słowiański nie był jednolity, oraz że w poszczególnych okresach język pism kancelarii WKL różnił się w zależności od tego, skąd pochodził pisarz. Np. ustalono, że teksty słowiańskie za czasów Witolda Wielkiego pisane były językiem używanym w owym czasie na Wołyniu, który jest bardziej zbliżony do współczesnego

76 Pileckas M., Rytų Lietuvos gyventojų nacionalinės sudėties kaita atkūrus Lietuvos valstybingumą. *Geografija*, 2003, T. 39(1), s. 40 – 45.

języka ukraińskiego niż do białoruskiego. W późniejszych tekstach władców litewskich mniej jest mowy wołyńskiej, a wpływ potocznej mowy białoruskiej wzrasta. Od czasów Zygmunta Augusta elementy gwar wołyńskich w ogóle zanikają, zaczynają się zacierać również tradycyjny język staro-cerkiewno-słowiański jednak zachowuje podstawowe cechy, strukturę gramatyczną. W XVI w. język ten już bardzo różnił od lokalnych dialektów mowy, a później w ogóle utracił wszelkie podobieństwo. Zatem jak twierdzi Z. Zinkevičius, języka słowiańskiego używanego w kancelariach władców litewskich nie można utożsamiać ani z językiem ukraińskim, ani z białoruskim. Wśród pisarzy musiało być też sporo Litwinów, o czym świadczy pisownia imion litewskich oraz mnóstwo lituanizmów⁷⁷. Inna obszerna edycja o terenach zamieszkałych przez Litwinów, budowie państwa litewskiego, poszerzaniu, a następnie kurczeniu się jego granic to „Lietuviai. Praeities didybė ir sunykimas”/”Litwini. Sławna przeszłość i upadek” (2013). W niniejszym wydaniu poza wspomnianymi tematami prehistorycznymi wiele uwagi poświęca się sprawom Litwy południowo-wschodniej. Na Litwie wschodniej, według Z. Zinkevičiusa, po polsku zaczęli mówić ludzie, którzy już byli zbiałoruszczeni. Autor powołuje się na badania dotyczące pojawienia się języka polskiego w okolicach Wilna polskiej przedwojennej badaczki Haliny Turskiej, która twierdzi, że we wsiach położonych w okolicach Wilna język litewski zaczął zanikać w trzeciej ćwierci XIX w. W czasie prowadzonych przez nią badań starzy ludzie jeszcze lepiej lub gorzej znali język litewski⁷⁸.

W 2002 r. i 2004 r. Litewska Katolicka Akademia Nauk wydała cztery tomy Pism wybranych Zigmasa Zinkevičiusa. Część II tomu poświęcona jest tematyce Litwy południowo-wschodniej. Znalazły się tu takie artykuły lub ich skróty, jak „Lenkų kalbos atsiradimas Lietuvoje”/”Pojawienie się języka polskiego na Litwie” (1979), „Восточная граница распространения литовского языка в прошлом по данным топонимики” (Wschodnia granica upowszechniania się języka litewskiego w przeszłości na podstawie danych toponimiiki) (1985), „Kaip prasidėjo lenkų migracija į Lietuvą”/”Jak się zaczęła migracja Polaków na Litwę” (1988), „Kalbų kaita Pietryčių

77 Zinkevičius Z., *Lietuvių tautos kilmė*. - Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. 2005. s. 274 – 275.

78 Zinkevičius Z., *Lietuviai. Praeities didybė ir sunykimas*. - Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. 2013. s. 188.

Lietuvoje“/”Zmiany językowe na Litwie południowo-wschodniej” (1991); „Pietryčių Lietuva nuo seniausių laikų iki mūsų dienų“/”Litwa południowo-wschodnia od najdawniejszych czasów do dziś” (1993); „Die Sprachsituation in Ostlitauen in Vergangenheit und Gegenwart“ (Sytuacja językowa Litwy południowo-wschodniej w przeszłości i dzisiaj) (1994); „Medininkai ir lietuvių kalba“ / „Miedniki i język litewski” (1995); „Kuo ypatingas Vilniaus kraštas?“/”Czym się wyróżnia Wileńszczyzna?” (2000); „Dar kartą apie lenkų kalbos atsiradimą Lietuvoje“/ „Raz jeszcze o pojawieniu się języka polskiego na Litwie” (2000) i in. We wszystkich tych artykułach zgodnie analizowane są procesy językowe zachodzące na Litwie Południowo-wschodniej i na Wileńszczyźnie, gdzie wskutek polonizacji ukształtowała się grupa etniczna Polaków litewskich.

Źródła i czynniki kształtowania się tożsamości Polaków na Litwie

Studium Michała Romera „Lietuva: studija apie Lietuvį tautos atgimimą“/”Litwa: studium o odrodzeniu narodu litewskiego”⁷⁹ opisuje sytuację narodowościową w Dawnym WKŁ. W studium analizowane jest odrodzenie narodowe Litwinów w XIX w. i wzrost samoświadomości narodowej. Bardzo obrazowo opisany jest proces polonizacji. Jest unikalne źródło pozwalające poznać świadomość narodową i polityczną ówczesnego społeczeństwa WKŁ, co jest niezmiernie ważne dla analizy tożsamości Polaków litewskich. Wiele informacji o ówczesnej sytuacji politycznej, narodowościowej, kulturowej i in. można zaczerpnąć z dzienników Michała Romera, które obecnie wydawane są w poszczególnych tomach.

O teoriach pochodzenia litewskich Polaków i wynikających z tego skutkach w 1933 r. swoje spostrzeżenia Michał Romer przedstawił w pracy „Dwie teorie o Polakach litewskich”⁸⁰, gdzie krytykuje dominujące do dziś poglądy na temat Polaków litewskich. W tych przemyśleniach bardzo obrazowo ujawnia się dwojakość psychologiczna Polaków litewskich i wynikające z tego cierpienia ludzkie. Przede wszystkim odrzuca on tezę,

79 M.Romeris. *Lietuva: studija apie Lietuvį tautos atgimimą*. - Vilnius: Versus Aureus, 2006.

80 Michał Romer. Dwie teorie o Polakach litewskich. *pogon.lt*, 2010. [interaktyw.], [dostęp 2014-03-25] <<http://pogon.lt/historia/292-michalromer-dwie-teorie-o-polakach-litewskich.html>>.

zgodnie z którą Polacy litewscy stanowią część narodu polskiego, ponieważ Polacy litewscy to nie jest oderwana od Polski i osiadła na Litwie część narodu polskiego. Druga teza mówiąca, że Polacy litewscy to „mówiący po polsku Litwini”, według M. Romera, zaprzecza pierwszą tezę, jednak też nie jest słuszna, ponieważ „topi” ich w środowisku litewskim nie pozostawiając niczego psychologicznie odmiennego. Obie te tezy, jak pisze M. Romer, nie obejmują istoty psychologicznej Polaków litewskich jako odrębnego typu psychologicznego. Pierwsza teza przekształca Polaków litewskich w kolonistów, druga natomiast sugeruje całkowite zlanie się z narodem litewskim, zmuszając innych do przeniesienia się do Polski.

O dwojakiej tożsamości polaków litewskich na początku XX w., gdy zaczęły się odradzać Litwa i Polska, pisał Andrzej Pukszo w artykule „Svajonės atkurti Abiejų Tautų Respubliką XX a. pradžioje, arba dar kartą apie dvilypę lenkų ir lietuvių tautinę savimonę”/ Marzenia o odrodzeniu Rzeczypospolitej Obojga Narodów na początku XX w., albo raz jeszcze o dwojakiej świadomości narodowej Polaków i Litwinów”⁸¹. W artykule, w oparciu o źródła historyczne, ukazuje dwojaką świadomość narodową szlachty na terytorium WKL i związane z tym trudności, gdy należało decydować o tym, którą stronę poprzeć w momencie odradzania się niepodległości Polski i Litwy. Za najdobitniejszy tego przykład może służyć tragizm losu braci Narutowiczów, gdy jeden z nich zostaje prezydentem odrodzonej Polski, drugi zaś sygnatariuszem Aktu z 16 lutego.

Rimantas Miknys wysuwa hipotezę, że na początku XX w. Polacy litewscy byli nowo kształtującym się narodem, lecz niestety, wskutek nasilającego się nacjonalizmu zarówno po jednej, jak i po drugiej stronie, naturalny rozwój został zakłócony i Litewscy Polacy musieli wybierać tę albo inną tożsamość⁸².

Cały cykl artykułów o Litwie południowo-wschodniej z okresu przedwojennego opublikowała Vitalija Stravinskienė. Artykuły obejmują szeroką tematykę – od repatriacji po kwestie oświatowe. Chociaż artykuły

81 Pukszo A. Svajonės atkurti Abiejų Tautų Respubliką XX a. pradžioje, arba dar kartą apie dvilypę lenkų ir lietuvių savimonę. *Baltijos regiono kultūra ir istorija: Lietuva ir Lenkija. Politinė istorija, politologija, filologija*. Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, 2008, s. 123 – 133.

82 Miknys R., Lietuvos lenkai: neįvykusi tauta ar tautinė mažuma? *Voruta*, 2011 m. spalio 22 d., Nr. 20(734) ISSN 1392-0677. s. 5.

nie analizują kwestii tożsamości Polaków litewskich, to jednak zawierają bardzo dużo pośredniej informacji pozwalającej lepiej zrozumieć ówczesną sytuację, która niewątpliwie wywarła wpływ na teraźniejszą tożsamość Polaków litewskich. W artykułach wiele jest informacji dotyczących ówczesnych postaw, co również dziś możemy dostrzec w badaniach jakościowych. Właśnie te artykuły świetnie odzwierciedlają ukierunkowaną rasyfikację Polaków litewskich i przeciwstawianie ich Litwinom, czego skutki widzimy również dzisiaj. Sytuację tę znakomicie ilustruje opublikowany w 2010 r. artykuł „Tarpetniniai lenkų ir lietuvių santykiai Rytų ir Pietryčių Lietuvoje 1953 – 1959 m.“/ „Polsko-litewskie stosunki międzyetniczne na Litwie południowo-wschodniej w latach 1953-1959”⁸³. Artykuł ukazuje, jak w zależności od interpretacji ideologii władz centralnych odbywał się podział kierowniczych stanowisk w tym regionie. W jednym okresie więcej wysokich stanowisk przypadało Litwinom, w innym – Polakom. W tzw. „kwestii” polskiej poróżniły się nawet poglądy I sekretarza KC KPL A. Sniečkusa i szefów Rady Ministrów LSRR i prezydium Rady Najwyższej, M. Gedvilasa i J. Paleckisa. W artykule stwierdza się, że przedstawiciele władz sowieckich rosyjskiej narodowości Polacy uważali za gwarancję stabilności, Litwinów zaś obawiali się. W innym artykule opublikowanym w 2013 r. „Lenkija ir Lietuvos lenkai: 1944–1953 m.“/ „Polska i Polacy litewscy: 1944–1953”⁸⁴ stwierdza się, że poprawa sytuacji Polaków na Litwie południowo-wschodniej nie nastąpiłaby bez wysiłków Polski. Polska interesowała się sytuacją Polaków na Litwie. Starano się na to wpłynąć poprzez zajmujących wysokie stanowiska poszczególnych przedstawicieli narodowości polskiej. Jest kilka artykułów poświęconych repatriacji. W 2006 r. ukazał się artykuł „Lenkų repatriacija į Lenkiją: 1944–1947 metai“/ „Repatriacja Polaków do Polski: 1944–1947”⁸⁵. W 2007 r. - artykuł „Rytų ir Pietryčių Lietuvos gyventojų repatriacija į Lenkiją (1944 m. pabaiga – 1947 m.)”/ „Repatriacja mieszkańców Litwy

83 Stravinskienė V. Tarpetniniai lenkų ir lietuvių santykiai Rytų ir Pietryčių Lietuvoje 1953 – 1959 m. // *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*. 2010, t. 77, s. 42 – 51.

84 Stravinskienė V. Lenkija ir Lietuvos lenkai: 1944 – 1953 m. // *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*. 2013, t. 89, s. 31 – 38.

85 Stravinskienė V. Lenkų repatriacija į Lenkiją 1944 – 1947 metai // *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*. 2006, t. 63, s. 34 – 44.

wschodniej i południowo-wschodniej do Polski (koniec 1944 r.-1947)⁸⁶. W artykułach omawiany jest proces repatriacji, jego organizacja. W 2008 r. ukazał się artykuł „Gyventojų repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją 1944–1947 m.: turto ir materialinių vertybių išsigabenimo klausimai“/”Repatriacja ludności z Litwy do Polski w latach 1944-1947; kwestie majątkowe i wywóz wartości materialnych”⁸⁷. W 2009 r. - „Sovietinis saugumas ir repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją (1956 – 1959)“/”Sowiecka безпека i repatriacja mieszkańców Litwy do Polski (1956-1959)”⁸⁸. W 2011 r. opublikowany został artykuł „Lenkų švietimas Rytų ir Pietryčių Lietuvoje: 1947 m. antra pusė – 1947 m.“/” Szkolnictwo polskie na Litwie wschodniej i południowo-wschodniej: II poł. 1947 r.-1947 r.”⁸⁹.

W 2009 r. ukazał się zbiór artykułów i dokumentów opracowany przez Gintautasą Šapokę „Lenkinimo politika Vilnijoje“/”Polityka polonizacyjna na Wileńszczyźnie”⁹⁰, w którym przedstawione zostały dokumenty archiwalne obejmujące okres od przedwojnia do polityki realizowanej na Wileńszczyźnie przez władze sowieckie, która nie była przychylna względem litewskości. Edycja podkreśla różnice stanowisk pomiędzy ówczesnymi działaczami kultury na Litwie, takimi, jak Antanas Vienuolis i Antanas Venclova oraz ówczesnym faktycznym przywódcą Litwy Sowieckiej Antanasem Sniečkusem. Stanowisko A. Sniečkusa opierało się wyjątkowo na wizji ideologicznej. Mając na względzie dzieje historyczne i artykuł Vitalii Stravinskienė „Lenkija ir Lietuvos lenkai 1944 – 1953 m.“/”Litwa i Polacy litewscy. 1944-1953”, opisujący sytuację, gdy litewska delegacja przybyła na negocjacje do Lublina absolutnie nieprzygotowana⁹¹ wyraźnie widać, jak słaba była samoświadomość państwowa ówczesnych elit politycznych Lit-

86 Stravinskienė V. Rytų ir Pietryčių Lietuvos gyventojų repatriacija į Lenkiją (1944 m. pabaiga – 1947 m.) // *Lituanistika*. 2007. t. 69. Nr. 1, s. 36 – 50.

87 Stravinskienė V. Gyventojų repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją 1944 – 1947 m.: turto ir materialinių vertybių išsigabenimo klausimai // *Lituanistika*. 2008. t. 54. Nr. 4(76), s. 17 – 30.

88 Stravinskienė V. Sovietinis saugumas ir repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją (1956 – 1959) // *Lituanistika*. 2009. t. 55. Nr. 1 – 2(77 – 78), s. 26 – 37.

89 Stravinskienė V. Lenkų repatriacija į Lenkiją 1944 – 1947 metai // *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*. 2011, t. 82, s. 14 – 23.

90 *Lenkinimo politika Vilnijoje*. Straipsniai ir dokumentai / Sud. Šapoka G. - Vilnius: Žaltvykslės knygos, 2009.

91 Stravinskienė V. Lenkija ir Lietuvos lenkai: 1944 – 1953 m. // *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*. 2013, t. 89, s. 34.

wy, gdyż, jak twierdzi V. Stravinskienė, zarówno rząd emigracyjny w Londynie, jak i prosowiecki rząd Polski troszczył się jedynie o zwrot zabytków kultury, podczas gdy tylko niewiele osób na Litwie Sowieckiej rozumiało znaczenie zachowania ich na Litwie⁹².

Studia, artykuły i zbiory artykułów związane z problematyką Litwy południowo-wschodniej, bejmujące kwestie tożsamości tego regionu i Polaków na Litwie

W 1990 r. Instytut Filozofii, Socjologii i Prawa wydał zbiór artykułów pt. „Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai“ / „Litwa południowo-wschodnia: aspekty społeczno-prawne“⁹³. W niniejszej edycji znalazł się artykuł Arvydas Matulionis o mieszkańcach Litwy południowo-wschodniej pt. „Politines orientacijos“ / „Orientacje polityczne”. Materiał artykułu pokazuje, że w owym czasie litewscy Polacy nie byli zbyt przychylnie nastawieni względem niepodległości Litwy. Zaledwie 19% Polaków litewskich państwowość Litwy postrzegało jako całkowitą niezależność kraju (s. 38–39), a stąd wynikają inne dane, mówiące o tym, że ledwie 11% Polaków litewskich przyczyniłoby się do utrwalenia niepodległości Litwy, a 32% - nie (s. 41); 10% popierało niepodległość Litwy, natomiast 27% nie popierało (s. 42). iś

W 1993 r. Państwowa Oficyna Wydawnicza wydała zbiór artykułów pt. „Lietuvos rytai“ / „Wschód Litwy”⁹⁴ w opracowaniu – K. Garšva i L. Grumadienė. Struktura wydania podzielona jest na cztery części. Część pierwsza nosi tytuł „Kalba. Tautinė savimonė“ / „Język. Świadomość narodowa”. Część druga - „Istorija. Teisė“ / „Historia. Prawo”, trzecia - „Sociologija“ / „Socjologia” i czwarta - „Dokumentai“ / „Dokumenty”. Aktualne w badaniach nad tożsamością Polaków na Litwie są części 1 i 3. Część pierwsza zawiera artykuły dotyczące zmian areału językowego Bałtów w różnych okresach (Z. Zinkevičius), oraz analizę sytuacji językowej w tym

92 Stravinskienė V. Lenkų išvykimas iš Vilniaus 1944 – 1947.: Kultūrinių vertybių klausimas // *Lietuvos istorijos metraštis*. 2006. t. 2, s. 137 – 154.

93 *Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai* / red. kolegija A. Matulionis; Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, Vilnius, 1990.

94 *Lietuvos Rytai* / sudarytojai K. Garšva ir L. Grumadienė; Valstybinis leidybos centras, Vilnius, 1993.

regionie w XX a. i obecnie (A. Vidugiris, V. Čekmonas, L. Grumadienė), nazw miejscowości (A. Vanagas), procesu polonizacyjnego na Litwie (P. Gaučas) i niuansów świadomości narodowej Polaków na Litwie (V. Čekmonas). W części trzeciej „Sociologia” przedstawiane są różne badania socjologiczne dotyczące mieszanych rodzin (pod względem narodowościowym) (P. Kalnias), migracji mieszkańców w regionie (A. Eigirdas), oceny stosunków międzynarodowościowych (I. Trinkūnienė), wartości (V. Kasparavičienė) oraz postaw obywatelsko-kulturowych (E. Krukauskienė).

W 1994 r. instytucje statystyczne Polski i Litwy⁹⁵ rozpoczęły badania etnosocjologiczne wśród Polaków na Litwie i Litwinów w Polsce, których wyniki ogłoszone zostały w 1995 r. w wydawnictwie „Lenkai Lietuvoje – lietuviai Lenkijoje – 1994”/„Polacy na Litwie – Litwini w Polsce”⁹⁶. Z opisu metodologii badań wynika, że w owym czasie dominował obustronny brak zaufania, ponieważ porozumiano się, że Litwini będą na bieżąco obserwować przebieg badań w Polsce, Polacy zaś – na Litwie. Badanie w zasadzie koncentrowało się nad aspektami tożsamości narodowej z pytaniami o przychyłność wobec innych krajów i narodów, co miałyby odzwierciedlić określoną część tożsamości narodowej, oraz z pytaniami w kwestiach społeczno-gospodarczych. W niniejszym badaniu już można dostrzec, że dążeniem Polaków litewskich była integracja ze społeczeństwem, gdyż jak wynik z badania, aż 52,2% Polaków litewskich wskazało, że chce, aby ich dzieci uczyły się języka litewskiego (s. 34).

W 1995 r. Litewski Instytut Filozofii, Socjologii i Prawa wydał zbiorową monografię pt. „Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys”/„Portret wilnianina: wymiar socjologiczny”⁹⁷. Monografia składa się z czterech rozdziałów: skład mieszkańców Wilna, stosunki narodowościowe i oceny; państwo i tożsamość narodowa; wartości duchowe i poglądy; perspektywy życia. W pracy przedstawione zostały materiały ze zbioru danych w latach 1989 i 1993 r. Pokazują one, że relacje narodowościowe wilnian „ocieplają

95 Na Litwie taką instytucją jest „Litewski Departament Statystyki przy Rządzie RL”, w Polsce zaś „Główny Urząd Statystyczny”.

96 *Lenkai Lietuvoje lietuviai Lenkijoje 1994*. Varšuvos statistikos leidinių įmonė, Vilnius – Varšuva, / Polacy na Litwie-Litwini w Polsce, 1994. Oficyna wydań statystycznych w Warszawie, Wilno-Warszawa 1995.

97 *Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys* / red. kolegija E. Krukauskienė; Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, Vilnius, 1995.

się”, wzrasta status Litwinów. Rozdział drugi świadczy o tym, że Polacy litewscy najbardziej utożsamiają się z narodem litewskim i Litwą. Wileńscy Polacy w mniejszym stopniu podkreślają znaczenie pamięci historycznej. Ponad połowa wileńskich Polaków uczyła się w szkołach nie polskich. Badanie pokazuje, że elementy wyrazu etnicznego w owym czasie były bardzo słabe wśród wileńskich Polaków, zaledwie jedna trzecia wskazała na polskie pieśni ludowe. W części trzeciej przedstawione zostały dane dotyczące orientacji związanej z wartościami, hierarchii, ich oceny oraz preferencji medialnych.

W 1996 r. Litewski Instytut Filozofii, Socjologii i Prawa wydał zbiór artykułów „Paribio Lietuva: Sociologinė Paribio gyventojų integravimosi į Lietuvos valstybę apybraiža”/”Pogranicze Litwy: socjologiczny zarys integracji mieszkańców pogranicza z państwem litewskim”⁹⁸. Edycję opracował i redagował R. Grigas. Jak stwierdza się we wstępie do wydania, celem edycji było zbadanie sytuacji dotyczącej integracji mieszkańców pogranicza z odrodzonym państwem litewskim. W artykule I. Šutinienė „Istorinė paribio gyventojų sąmonė ir jų integracija Lietuvos valstybėje”/ „Historyczna świadomość mieszkańców pogranicza i ich integracja z państwem litewskim” przedstawione zostały dane o pamięci zbiorowej mniejszości narodowych Litwy, o tym, jak oceniają określone zdarzenia, osobowości. Po części daje to obraz, na ile historyczna tożsamość mniejszości narodowych Litwy zgodna jest z historyczną tożsamością Litwina, co pozwala przypuszczać, że istnieje wspólne poczucie tożsamości, t.j. stopień ich integracji. Według autorki, dane pozwalają stwierdzić, że istniejące różnice nie są duże, mniejszości po prostu skłonne są do uzupełniania wspólnego przekazu historycznego swoimi elementami i akcentami. W artykule I. Juozeliūnienė „Kolektyvinis ir individualusis tapatumas”/”Tożsamość zbiorowa i indywidualna” analizowana jest tożsamość zbiorowa i indywidualna mniejszości etnicznych na Litwie, która z nich jest silniejsza itp. W artykule stwierdza się, że tożsamość zbiorowa Polaków litewskich jest bardzo silna, to „jedyna grupa narodowa, w której zbiorowość jest powyżej indywidualności”. W tej grupie „zainteresowanie swoją osobowością jest niewielkie”. Jak stwierdza się w artykule, tożsamość zbiorowa Polaków na Litwie jest bardzo aktualizowana,

98 *Paribio Lietuva: sociologinė Paribio gyventojų integravimosi į Lietuvos valstybę apybraiža* / red. kolegija R.Grigas; Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, Vilnius, 1996.

natomiast tożsamość indywidualna skierowana jest bardziej na wspólnotę z grupą niż na zainteresowanie własnym „ja”. Alvydas Karalius w artykule „Paribio gyventojų pasaulėvaizdžio savitumai“/”Swoistość światopoglądu mieszkańców pogranicza” stwierdza, że „w światopoglądzie Polaków największą wartość stanowią wiara w Boga, służenie Polsce, rodzina i moralność, majątek i pieniądze; mniej ważne – wspólnota, praca”. Litewscy Polacy wielką uwagę poświęcają prawom mniejszości, uważają, że z tego powodu powinny być ograniczane również prawa większości. Vytautas Šlapkauskas w artykule „Paribio bendrijų reikšmė gyventojų integracijai i Lietuvos valstybę“/”Znaczenie wspólnot z pogranicza dla integracji mieszkańców z państwem litewskim” pisze, że we wsiach na Litwie południowo-wschodnie „brak jest jednoczącej wspólnotowości”, że „jedyną dziedziną, w której ci mieszkańcy przejawiają aktywność jest życie religijne”. W konkluzji stwierdza się, że „im bardziej wspólnota mieszkańców jest homogeniczna pod względem narodowościowym, tym życie jej jest aktywniejsze”. Tu silniejsze jest poczucie tożsamości z regionem. Saulius Būtvytis w artykule „Paribio gyventojų sociąinių požiūrių ypatumai“/”Właściwości poglądów społecznych mieszkańców pogranicza” analizuje pogląd na państwo i poczucie zadowolenia życia w nim. Autor stwierdza, że mieszkańcy pogranicza nie są społecznie aktywni, za wyjątkiem wspólnot religijnych, zainteresowanie państwem jest tu marginalne. Analizując poczucie zadowolenia z życia w państwie wynika, że litewscy Polacy najbardziej byli zadowoleni z życia w okresie sowieckim. W podsumowaniu – nie zawsze przemyślane i nie zawsze właściwie wdrażane reformy miały negatywny wpływ na integrację mieszkańców pogranicza. W artykule Lorety Kuzmickaitė „Migraciniai procesai ir paribio gyventojų nuostatos išvykti iš Lietuvos“/”Procesy migracyjne i nastawienie mieszkańców pogranicza na opuszczenie Litwy” omawiane są migracje w okresie sowieckim. Polacy litewscy wyrażają najmniejszą chęć wyjazdu z Litwy. W artykule zauważa się, że migracja głównie ma podłoże ekonomiczne. W artykule Romualdas Grigasa „Socialinių įtampų laukai“/”Obszary napięć społecznych” przedstawiane są różne ogniska napięć, na które władze powinny reagować i rozwiązywać dążąc do budowania harmonii w państwie. Wyróżnia się tu takie obszary napięć, jak ekonomiczne, polityczne, etnokulturowe, moralne, demograficzne i inne. Polskojęzyczni mieszkańcy Litwy najgorzej przeżywają transformacje

gospodarcze, z powodu których najbardziej ucierpieli. Najprawdopodobniej zostało to uwarunkowane ich obojętnym stosunkiem względem odrodzenia państwa litewskiego. Juozas Lakis w artykule „Mokyklų kontingento pokyčiai etnokultūrinį procesų kontekste“ / „Zmiany kontyngentu szkół w kontekście procesów etnokułturowych” analizuje podział szkół i uczniów na Litwie południowo-wschodniej pod względem językowym. Z analizy wynika, że na początku niepodległości największy kontyngent stanowiły klasy rosyjskie, dalej były polskie i litewskie. Jednakże do 1996 r. najbardziej zmniejszył się kontyngent klas rosyjskich. Jako główne motywy tych zmian wskazuje się chęć rodziców, aby dzieci uczyły się w języku ojczystym lub – w języku państwowym.

W 2002 r. Instytut Badań Społecznych i Departament ds. Mniejszości Narodowych i Wychodźstwa przy Rządzie Republiki Litewskiej wydały zbiór artykułów pt. „Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika“ / „Litwa wschodnia: społeczeństwo i grupy społeczne oraz ich wzajemne relacje”⁹⁹. Edycja składa się z trzech części: procesy etniczne, sytuacja demograficzna, problemy kultury i oświaty. W części pierwszej „Etniniai procesai globalizacijos sąlygomis“ / „Procesy etniczne w warunkach globalizacji” artykuł R. Grigasa „Lietuvių pilietinės ir tautinės sąmonės formavimosi ypatumai (socioistorinis aspektas)“ / „Właściwości kształtowania się świadomości obywatelskiej i narodowej Litwinów (aspekt społeczno-historyczny)” obrazowo opisuje rozwój samoświadomości narodowej i państwowej Litwinów od Unii Lubelskiej do czasów nowożytnych. Autor stwierdza, że świadomość narodowa Litwinów wzrastała w sposób naturalny, jednakże wielką przeszkodą na tej drodze stała się realizowana przez Rosję carską polityka rasyfikacyjna, wskutek czego lud sprzeciwiając się rasyfikacji szukał odciążenia w kulturze polskiej i w ten sposób się polonizował. Spowodowało to również oderwanie elit od chłopstwa, a co za tym idzie – oddalenie się władz od ludu, czego do tej pory nie udaje się naprawić. W artykule A. Vosyliūtė „Kaimo bendruomenė: gyvenamos bruožai“ / „Społeczność wiejska: właściwości trybu życia” stwierdza się, że „we wcześniejszych okresach cechą charakterystyczną w przestrzeni społecznej Litwy wschodniej były dwory jako pewna forma

99 Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika / red. kolegija A. Čiužas ir kt.; Socialinių tyrimų institutas ir Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Vilnius, 2002.

gospodarowania, skupiania ludzi okolicznych wsi oraz sposobu życia, swoista wspólnota społeczno-gospodarcza” i to się teraz odzwierciedla w historiach z życia ludzi. W części drugiej „Krašto demografinė situacija. Gyvenimo lygis ir gyventojų užimtumas“/”Sytuacja demograficzna regionu. Poziom życia i zatrudnienia mieszkańców” D. Tureikytė w artykule „Rytų Lietuvos gyventojų kelionių maršrutai ir nuostatos į migraciją darbo tikslais“/”Trasy podróży mieszkańców Litwy wschodniej i migracja za pracę” przedstawia wyniki badań, które pokazują, że mieszkańcy Litwy wschodniej głównie podróżują do Polski i krajów WNP. Podstawowym celem podróży jest odwiedzanie krewnych i grobów rodzinnych. Poza tym mieszkańcy tego regionu prowadzą bardziej osiadły tryb życia niż gdzie indziej na Litwie i nie są tak skłonni migrować za pracę na obczyznę. V. Kazlauskienė w artykule „Rytų Lietuvos gyventojų požiūris į mišrias santuokas“/”Pogląd mieszkańców Litwy wschodniej na mieszanne związki małżeńskie” stwierdza, że małżeństwo z osobą innej rasy dla Polaków jest bardziej odstrasżające niż dla Litwinów, ale łagodniej traktują związki małżeńskie z osobami innej narodowości. Dla Polaków o wiele ważniejsze niż dla Litwinów czy ludzi innych narodowości, aby związek małżeński nie był zawierany z osobą innego wyznania. Polacy również gorzej niż Litwini traktują związki małżeńskie z obywatelami innych krajów. W konkluzji artykułu P. Stankevičiaus „Rytų Lietuvos gyventojų gyvenimo lygio vertinimas“/”Ocena poziomu życia mieszkańców Litwy wschodniej” stwierdza się, że większość mieszkańców Litwy wschodniej obwinia władze za niski poziom życia, a podstawowe przyczyny biedy są takie same, jak w innych regionach Litwy. Według danych zawartych w artykule A. Čiužasa „Užimtumo ir nedarbo problemos Rytų Lietuvoje vertinimas“/”Ocena poziomu zatrudnienia i problemy bezrobocia na Litwie wschodniej” 2001r., największe bezrobocie jest w rejonie sołecznickim. W trzeciej części edycji „Kultūros ir švietimo problemos“/”Problemy kultury i oświaty” I. Trinkūnienė w artykule „Rytų Lietuvos etninės kultūros plėtros gairės“/”Wytyczne rozwoju kultury etnicznej na Litwie wschodniej” dokonuje przeglądu stanu kultury etnicznej Litwy wschodniej, przyczyn warunkujących istniejącą sytuację. Autorka stwierdza, że tu dotychczas zachowały się dawne pokłady tradycyjnej kultury. W artykule J. Trinkūnasa „Paribio krizinės bendrijos Rytų Lietuvoje“/”Kryzysowe wspólnoty pogranicza na Litwie wschodniej” stwierdza się, że „napięcia

etniczne wpływają na psychologię ludzi w regionie, (...). Jednakże temu regionowi charakterystyczne są cechy wspólnoty kryzysowej, zatem i psychologia etniczna ludzi jest kryzysowa”. Wiąże się to z szybko rozpadającym się systemem społecznym, gospodarczym i tradycyjnym tego regionu. E. Krukauskienė w artykule „Religinių nuostatų pobūdis Rytų Lietuvoje“/”Charakter postaw religijnych na Litwie wschodniej” pisze, że większość mieszkańców Litwy wschodniej wyznaje wiarę rzymskokatolicką, jednak Polacy bardziej niż Litwini lub Rosjanie są niezadowoleni ze stanu życia religijnego. Polacy częściej niż Litwini chodzą do kościoła, co może być wyrazem zespolenia narodowego. Dla Litwinów bliższe jest deistyczne pojmowanie Boga, tymczasem Polacy i Rosjanie częściej wskazują na pojmowanie Boga zbliżone do materialistycznego światopoglądu. Polakom z Wilna również przypisywana jest forma świadomości religijnej o pokazowym charakterze, co należałoby rozumieć jako podtrzymywanie samoświadomości narodowej i religijnej poprzez aktywność wspólnotową.

W 2003 r. ukazała się monografia Natalii Kasatkinej i Tadasa Leončikasa pt. „Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga“, „Adaptacja grup etnicznych na Litwie: kontekst i przebieg”¹⁰⁰. Studium przedstawia szeroki teoretyczny przegląd pojęcia mniejszości narodowych, klasyfikacji i adaptacji. W studium stwierdza się, że Polacy litewscy silnie utożsamiają się z kategorią Polaka litewskiego, a wymiar terytorialny to uwydatnia. Wśród „typowych” Polaków na Litwie zauważalne są tendencje do separatyzmu (s. 91 – 92, 119). Mimo to Polacy nie sądzą, że udane życie rodzinne zależy od narodowości, mniej ważna jest również wspólnota poglądów politycznych (s. 98) i tu jest największe pokrewieństwo z osobami litewskiej narodowości (s. 123). Według danych z 1999 r. Polacy najaktywniej stanęliby do obrony własnego kraju – 60%, Litwini tylko w 48%, Rosjanie – 38 %. Istnieją przesłanki, że Polacy są dość zintegrowani (s. 192). W studium też stwierdza się, że poglądy Polaków na wiele spraw nie różnią się od poglądów Litwinów, dlatego są bardziej „podobni” do Litwinów niż inne grupy. (s. 202 – 203).

W 2011 r. opublikowana została I część projektu badań ENRI-East realizowanego w latach 2008 – 2011, który dotyczył tożsamości mniejszości

100 Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

polskiej na Litwie¹⁰¹. Badania składają się z części jakościowej i ilościowej. Materiały badań pokazują, że litewscy Polacy nie odczuwają osobistej dyskryminacji, jednakże mają takie odczucie na poziomie politycznym, co wiąże się z realizacją niektórych postulatów AWPL. Z badań wynika, że większość litewskich Polaków w kontaktach rodzinnych używa języka polskiego, grupę tę cechuje silna identyfikacja regionalna związana z Wileńszczyzną i Litwą oraz słaba identyfikacja z Europą. Polska nie wzbudza silnych więzi emocjonalnych. Na podstawie niniejszych badań Monika Frėjutė-Rakauskienė i Kristina Šliavaitė przygotowały artykuł „Rusai, lenkai, baltarusiai Lietuvoje: lokalaus, regioninio ir europinio identiteto sąsajos“/„Rosjanie, Polacy, Białorusini na Litwie: więzi tożsamości lokalnej, regionalnej i europejskiej”¹⁰². Badania w ramach projektu ENRI-East podobne są do badań przeprowadzonych przez naukowców z Uniwersytetu Michała Romera według programu LRN, numer rejestracji wniosku VAT-12066. Różnica polega jedynie na tym, że cele badania finansowanego przez LRN jest nieco szerszy i obejmuje aspekt tożsamości politycznej, co pozwala ustalić poglądy Polaków litewskich na politykę wewnętrzną oraz relacje z Akcją Wyborczą Polaków na Litwie.

Dwa artykuły o tożsamości Polaków na Litwie opublikował Dariusz Daukšas – w 2008 r. „Pase įrašytoji tapatybė: Lietuvos lenkų etninio/nacionalinio tapatumo trajektorijos“/„Tożsamość wpisana w dowódzie osobistym: trajektorie tożsamości etnicznej/narodowej Polaków na Litwie”¹⁰³ i w 2012 r. „Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonose“/„Litewscy Polacy: konstruowanie tożsamości etnicznej i obywatelskiej w strefach granicznych”¹⁰⁴. W pierwszym artykule omawiane są kwestie konstruowania tożsamości Polaków litewskich. W artykule stwierdza się, że język dla Polaków litewskich nie jest zasadniczą

101 ENRI-East Research Report #8: The Polish Minority in Lithuania, red. kolegija A. Matulionis ir kt., *Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe*, Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2011.

102 Frėjutė-Rakauskienė M., Šliavaitė K. Rusai, lenkai, baltarusiai Lietuvoje: lokalaus, regioninio ir europinio identiteto sąsajos. *Etniškumo studijos*, 2012, t. 1/2, p. 126–144.

103 Daukšas D. Pase įrašytoji tapatybė: Lietuvos lenkų etninio/nacionalinio tapatumo trajektorijos. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, t. 8, p. 57–72.

104 Daukšas D. Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonose. *Lietuvos etnologija: Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2012, t. 21, p. 167–193.

cechą tożsamości, natomiast wiele uwagi poświęca się lokalności i genealogii. Stąd wniosek, że ponieważ większość elementów tożsamości nie jest wystarczająco trwała, więc „wpis w dowodzie – to „gwarant”, gdy inne elementy tożsamości nie stanowią takiej gwarancji” (s. 67). Oznacza to, że na tożsamość Polaków na Litwie dość istotny wpływ ma homogenizujący proces instytucji państwowych, który staje się „drugim prawem przyrodzonym”. W drugim artykule tożsamość Polaków na Litwie analizowana jest poprzez pryzmat tzw. *stref granicznych*, t.j. gdy określone terytorium w dziejach historycznych należała do kilku państw. Na podstawie materiałów zawartych w artykule można dostrzec, że jest taki dodatkowy czynnik, który komplikuje samoidentyfikację Polaków litewskich. W dużym stopniu identyfikacja ta zależy od wieku i, jak stwierdza się w konkluzji, starsze pokolenie kwestionuje przynależność Wileńszczyzny do Litwy, podczas gdy młodsze pokolenie bardziej powołuje się na kryteria obywatelstwa. Niniejszy artykuł potwierdza przesłankę z poprzedniego artykułu i Karta Polaka rozumiana jest jako dowód, że jest się Polakiem (s. 188).

Kolejny artykuł Dariusza Daukšy „Dominuojantis nacijos, teritorijos ir valstybės diskursas lietuviškoje 1988 – 1991 m. periodikoje”/”Dominujący dyskurs – nacja, terytoria i państwo w periodykach litewskich z lat 1988-1991”¹⁰⁵ poświęcony jest rozpoznaniu, jak tożsamość Polaków litewskich konstruuje w prasie tego okresu Litwini i Polacy. Badania pokazują, że na ogół Litwini uważają Polaków litewskich za wynarodowionych Litwinów, którzy obecnie są już polskojęzyczni, tymczasem prasa polska powołuje się na inne argumenty, twierdząc, że pierwszymi mieszkańcami na terytorium WKL nie byli Bałtowie i jako fakt potwierdzający, iż Polacy na tych ziemiach żyli od wieków, posługuje się polskimi nazwiskami na starych cmentarzach.

Tożsamość Polaków w Kłajpedzie badał Rimantas Sliužinskas w artykule „Regioninės tapatybės apsisprendimo trajektorijos Klaipėdos tautinių mažumų gretose: lenkų atvejis”/”Trajektorie wyboru tożsamości regionalnej w szeregach mniejszości narodowych Kłajpedy: przypadek

105 Daukšas D., Dominuojantis nacijos, teritorijos ir valstybės diskursas lietuviškoje 1988 – 1991 m. periodikoje // *Liaudies kultūra*, 2011/5 (140), s. 7 – 16.

pol ski”¹⁰⁶. Autor stwierdza, że tożsamość Polaków z Kłajpedy bardzo się różni od tożsamości Polaków z Wileńszczyzny, oraz że w Kłajpedzie nie odczuwa się „wielkopolskości”.

Badania nad tożsamością obywatelską i narodową wśród uczniów narodowości litewskiej, polskiej i rosyjskiej przeprowadziła Asta Ranonytė i w 2006 r. opublikowała w artykule „Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos”/”Przesłanki kształtowania się tożsamości obywatelskiej i narodowej uczniów na Litwie”¹⁰⁷. Badanie pokazuje, że w szkołach polskich tylko 65,7% uczniów narodowości polskiej utożsamia się z polską grupą narodową oraz że w polskich szkołach najwięcej uczniów(20,4%) utożsamia się z litewską grupą narodową. Dla Polaków, ja i Litwinów narodowość jest tak samo ważna, odpowiednio – 71,5% i 71,1%.

Nieco inne badania przeprowadzone wśród uczniów opublikowane zostały w 2007 r. w artykule „Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje”/”Narodowość i język na skrzyżowaniu trzech grup narodowych”¹⁰⁸. Celem badań było ustalenie, na ile dla Litwinów, Polaków i Rosjan narodowość i język wiążą się ze świadomością narodową. Odpowiedzi szukano w oparciu o przesłankę „co jest mi bliskie, ukazuje również mnie samego”. W badaniach stosowana była metoda wielowymiarowej skali. W podsumowaniu badań autorzy piszą, że „Świadomość narodowa Polaków zwiera w sobie nie tylko cechu narodowości polskiej i języka, lecz również nieprzychylnie nastawienie do litewskości”.

106 Sliužinskas R., Regioninės tapatybės apsisprendimo trajektorijos Klaipėdos tautinių mažumų gretose: lenkų atvejis // *Logos*, 73, 2012, s. 122 – 131. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-22] <http://litlogos.eu/L73/Logos_73_122_131_Sliuzinskas.pdf>.

107 Ranonytė A. Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 2006, t. 16, p. 63–73.

108 Norvilas A., Valskytė-Janušaitienė I. Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje. *Psichologija*, 2007, t. 36, p. 7–21.

ANALIZA TREŚCI POLSKIEJ PRASY NA LITWIE

Po przeanalizowaniu polskiej prasy na Litwie wydawanej w kraju od 2004 r. do 2013 r. można stwierdzić, że najczęściej uwagi poświęca się w niej na następujące problemy: zwrot ziemi prawowitym właścicielom w Wilnie i na Wileńszczyźnie; pisownia imion i nazwisk w dokumentach litewskich czcionką polską; optyimizację sieci szkół mniejszości narodowych; dopuszczenienapisówwjęzykupolskimwrejonachwileńskimisolecznickim; używanie języka polskiego w kontaktach z władzą lokalną (w samorządach rejonów wileńskiego i sołecznickiego); Karcie Polaka wydawanej osobom narodowości polskiej na Litwie i związanym z tym interpretacjom; wyborom do Sejmu RL i organów samorządowych;aktualiom życia politycznego na Litwie; poprawie infrastruktury lokalnej w rejonach wileńskim i sołecznickim; ujednoliceniu programów nauczania języka litewskiego w szkołach mniejszości narodowych; udziałowi Akcji Wyborczej Polaków na Litwie (AWPL) w koalicjach rządzących w samorządzie m. Wilna i w Sejmie RL; polsko-litewskim stosunkom międzypaństwowym; wydarzeniom w sąsiedniej Białorusi, życiu wspólnoty polskiej w tym kraju; wydarzeniom politycznym na Litwie i stanowisku Polski; kwestiom związanym z Polonią na świecie; aktualiom życia międzynarodowego; sprawom życia religijnego i kościoła katolickiego; dyskusjom nad projektem nowej ustawy o mniejszościach narodowych; problemom innych mniejszości narodowych zamieszkałych na Litwie; polskim przedsięwzięciom kulturalnym na Wileńszczyźnie; kwestiom związanym z historią Armii Krajowej i II wojny światowej; zmianie granic okręgów wyborczych; spotkaniem społeczności akademickiej Litwy i Polski na tematy stosunków polsko-litewskich.

Zauważa się, że obecnie polska mniejszość narodowa nie jest jednolita pod względem kulturowym, jednak dostatecznie zgodna w życiu politycznym (na scenie politycznej Litwy nie udało się umocnić innej sile politycznej, która próbowała reprezentować Polaków litewskich – Polskiej Partii Ludowej na Litwie). W polskiej prasie na Litwie dość często można napotkać oddźwięki braku zaufania wobec litewskiej większości narodowej, czasami wyróżniane są dwa warunkowe wektory – „my” i „oni”. Niewątpliwie taki podział nie jest korzystny ani dla narodowej większości,

ani dla mniejszości polskiej. Według znaczenia tematy poruszane w prasie polskiej można uszeregować następująco:

W omawianym okresie prasa polska na Litwie bodajże najwięcej uwagi poświęca problemom zwrotu ziemi prawowitym właścicielom w Wilnie i w okręgu wileńskim. Najwięcej uwagi tym sprawom poświęcił dziennik „Kurier Wileński“, pisząc na ten temat już prawie 20 lat. Inne periodyki polskie na Litwie problem ten również uznają za priorytetowy. W ciągu całego okresu od momentu ogłoszenia niepodległości Litwy do dziś o zwrocie ziemi pisze zarówno prasa litewska, jak i prasa polska na Litwie.¹⁰⁹ Szacuje się, że około 30% mieszkańców Wilna odzyskało swoją ziemię, nieco więcej zostało zwrócone na Wileńszczyźnie.¹¹⁰ Należy zauważyć, że artykuły o zwrocie ziemi na Wileńszczyźnie publikowane są stale, opisywane są krzywdy ludzkie z tego powodu, oskarża się (krytykuje) Rząd i Sejm o niechęć rozstrzygania problemów zwrotu ziemi w sposób cywilizowany. Chociaż w tej sprawie analizowana jest sytuacja w całym kraju, najwięcej uwagi i krytyki poświęca się procedurom zwrotu ziemi w Wilnie, w rejonach wileńskim i solecznickim. Publikowane są artykuły o niesprawiedliwym zwrocie ziemi osobom, które na Wileńszczyźnie nigdy nie mieszkały. Takie fakty jeszcze bardziej pogłębiają podziały pomiędzy litewskimi Polakami i Litwinami.

W analizowanym okresie w periodykach polskich na Litwie wiele uwagi poświęca się politycznej reprezentacji tej grupy narodowej w strukturach władzy różnego szczebla. Dotyczy to głównie Akcji Wyborczej Polaków na Litwie (AWPL), która w lokalnej prasie polskiej przedstawiana jest jako rzecznik interesów całej społeczności polskiej na Litwie, bojownik o sprawiedliwe rozwiązywanie różnych kwestii. Od polityki realizowanej przez niniejszą partię w dużym stopniu zależy wizerunek Polaków na Litwie.

109 Mając na celu rozwiązanie problemu 4 października 2013 r. AWPL upowszechniła komunikat dotyczący sposobu zwrotu ziemi prawowitym jej właścicielom. Prasa polska na Litwie informowała, że AWPL przedłożyła Sejmowi poprawkę do ustawy, której przyjęcie pomogłoby, zdaniem partii, zakończyć trwający ponad 20 lat proces zwrotu ziemi mieszkańcom Wileńszczyzny. Istota poprawki polegała na tym, aby do funduszu ziemi podlegającej zwrotowi w miastach zostały włączone działki, które państwo w różnych okresach wynajmowało instytucjom i firmom. Poza tym lider AWPL zgłosił propozycję, aby jako rekompensata za niezwróconą ziemię mogły zostać wykorzystane środki ze sprzedaży lasów państwowych.

110 Tarasiewicz St. Plan AWPL zakończenia procesu zwrotu ziemi // *Kurier Wileński*, 2013-10-05.

Prasa litewska przedstawia wiele zarzutów wobec AWPL i uważa ją za wyrazicielkę wrogich Litwie interesów, daje do zrozumienia, że partia ta jest nielojalna wobec państwa litewskiego, natomiast prawie cała prasa polska na Litwie pozytywnie wypowiada się o działalności AWPL, a także popiera wypowiedzi liderów tej organizacji politycznej w aktualnych aspektach życia kraju i mniejszości polskiej. AWPL tradycyjnie stanowi większość w radach samorządowych Wilna i Solecznik oraz z powodzeniem uczestniczy w innych wyborach (do Sejmu RL i Parlamentu Europejskiego).

Po kolejnych wyborach sejmowych dziennik „Kurier Wileński” i inne polskie środki masowego przekazu na Litwie publikują artykuły, w których próbuje się analizować sukces AWPL w wyborach (taka tendencja dominuje od dawna: artykuły o podobnym charakterze ukazały się po wyborach sejmowych 2004 r., po wyborach do rad samorządowych 2007 r., wyborach sejmowych 2008 r., wyborach prezydenckich 2009 r., wyborach do Parlamentu Europejskiego 2009 r., wyborach do rad samorządowych 2011 r. (w 2011 r. w wyborach do samorządu m. Wilna AWPL zajęła pierwsze miejsce pokonując wiele innych partii, w tym również Ruch Liberalistów i Litewską Partię Socjaldemokratyczną) oraz po wyborach sejmowych 2012 r. Prasa polska na Litwie uważa, że AWPL jest demonizowana z powodu swoich sukcesów w wyborach, zdolności dotrzymania danego wyborcom słowa.

Podkreśla się, że po wyborach parlamentarnych w 2012 r. AWPL zyskała osiem mandatów w Sejmie oraz ma jeden mandat w Parlamencie Europejskim. W wyborach do rad samorządowych sytuacja AWPL jest dobra. AWPL ma swoich radnych w samorządach rejonu wileńskiego, m. Wilna, w samorządach rejonów solecznickiego, trockiego, święciańskiego, wisagińskiego, szyrwinckiego. Liczba radnych z ramienia AWPL waha się od 2 do 22. Analizując polską prasę na Litwie można stwierdzić, że polityczne reprezentowanie grupy narodowej prasa powierza AWPL i próbuje usprawiedliwiać jej działalność w rejonach wileńskim i solecznickim oraz w Wilnie.

Wybory do Sejmu w 2012 r. dziennik „Kurier Wileński” nazwał „historycznym sukcesem”. W wiodącym artykule dziennika wybory określone zostały jako „historyczne”, ponieważ po raz pierwszy AWPL zdobyła aż 6,1% głosów. AWPL nie miała rywali na Wileńszczyźnie i do Sejmu trafiło 8 parlamentarzystów z ramienia tej partii: 5 wybranych zostało z listy, 3 – w okręgach jednomandatowych. Ten historyczny

sukces pozwolił AWPL stworzyć swoją frakcję w Sejmie oraz wejść w skład rządzącej koalicji. Według dziennika, partia stała się bardziej wpływowa i znacząca w Sejmie. Dziennik akcentuje, że będąc w Sejmie AWPL jest wierna swojemu programowi: wiele uwagi poświęca rozwojowi gospodarczemu kraju, ochronie społecznej broniąc interesów mniejszości narodowych, opowiadając się za ochroną życia poczętego. Dziennik uważa AWPL za partię, która kieruje się etyką chrześcijańską i jest rzecznikiem interesów najsłabszych i najbardziej potrzebujących członków społeczeństwa. Zdaniem dziennika, krytyka AWPL ze strony litewskiej prasy lewicowej i liberalnej jest niesprawiedliwa. Według dziennika, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie jest jedyną partią, która nie jest zamieszana w żadne skandale korupcyjne, a zarządzane przez nią rejony wileński i solecznicki nie toną w długach. Ze względu na pryncypialność partię tę popiera coraz więcej wyborców. Jądro partii stanowią 4 tysiące aktywnych członków oraz rzesze sympatyków i dzięki ich ofiarnej pracy AWPL zajmuje ostatnio godne miejsce na scenie politycznej Litwy. Według dziennika, z regionalnej partii mniejszości narodowej AWPL przekształciła się w partię ogólnokrajową, na którą głosują również etniczni Litwini. Zatem, na czym polega sukces partii? Według dziennika – to przede wszystkim dobra organizacja działalności, sprawne kierowanie partią. Dziennik zaznacza też, że nie ma na świecie innego kraju, gdzie polska mniejszość narodowa osiągnęłaby takie szczyty polityczne: ani w USA, gdzie mieszka 10 milionów Polaków, ani w Niemczech liczących 2 miliony przedstawicieli polskiej mniejszości narodowej. Dlatego, zdaniem dziennika, przykładem dla światowej Polonii powinna służyć Wileńszczyzna, gdzie ranking popularności polskiej partii prześciga wszystkie inne partie. Jej przewodniczący Waldemar Tomaszewski w wyborach prezydenckich w 2009 r. według liczby głosów zebranych na Wileńszczyźnie wyprzedził wybraną na Prezydenta kraju Dalię Grybauskaitė. Do swojej działalności AWPL włączyła również przedstawicieli innych narodowości (wspólna lista AWPL i Aliansu Rosjan w wyborach sejmowych 2012 r. i oddanie jednego mandatu członkini tej partii Irinie Rozowej).

Ale są też wyjątki: tygodnik „Nasz Czas”, związany z byłym deputowanym do Rady Najwyższej RL, byłym przewodniczącym Związku Polaków na Litwie Ryszardem Maciejkiańcem, przeszedł do opozycji względem

AWPL i próbował popularyzować działalność innej partii – Polskiej Partii Ludowej na Litwie.

Niniejsze pismo można uznać za opozycyjne względem innej prasy polskiej na Litwie. Tygodnik „Nasz Czas” zaczął się ukazywać w 2001 r. i był wydawany do czerwca 2007 r. Według redakcji, tygodnik „Nasz Czas” miał stanowić kontynuację takich pism, jak „Nasza Gazeta” Związku Polaków na Litwie,¹¹¹ polskiej gazety „Nasza Polonia” w Estoni oraz niezależnej polskiej gazety „Latgalia” na Łotwie. Postulat taki został sformułowany w pierwszym numerze pisma, który ukazał się 22 listopada 2001 r.¹¹² Od pierwszego numer tygodnik planowany był jako pismo kulturalne, odzwierciedlające działalność organizacji polskich w trzech krajach bałtyckich (koncepcja przetrwała do października 2022 r.)¹¹³.

Tygodnik popularyzował ideę „kresów”.¹¹⁴ Później zaczął krytykować Akcję Wyborczą Polaków na Litwie za „uzurpowanie władzy w rejonach wileńskim i solecznickim”. Założona z inicjatywy Ryszarda Maciejkianca Polska Partia Ludowa, zarejestrowana w Ministerstwie Sprawiedliwości 25 września 2002 r., była wyraźnym przeciwstawieniem AWPL.¹¹⁵ Spodziewano się, że nowa partia przyciągnie część głosów wyborców i w

111 Organ Związku Polaków na Litwie „Nasza Gazeta” od 2003 r. wydawany jest jako dodatek do tygodnika „Tygodnik Wileńszczyzny”.. Z powodu ostrej konkurencji między Ryszardem Maciejkiancem i Michałem Mackiewiczem o przewodniczenie ZPL przez jakiś czas „Nasza Gazeta” była wydawana przez dwóch wydawców.

112 *Nasz Czas*, 2001.11.22-27.

113 Czasami próbuje się kontynuować tę koncepcję, ale nie zawsze się to udaje.

114 *Nasz Czas*, Nr. 2, 2001.11. 29-12.02, „Nasz Czas”, Nr. 5, 2001.12.20-26.

115 Na przewodniczącą Polskiej Partii Ludowej wybrana została Antonina Połtawiec. O założeniu partii tygodnik „Nasz Czas” pisał, że jest to pierwsza polska partia, która od początku określiła swoje miejsce na scenie politycznej. Polska Partia Ludowa na Litwie to partia centrolewicowa, której działalność będzie oparta nie na jednorazowych akcjach czy działaniach od wyborów do wyborów, lecz na stałej pracy na rzecz reprezentowania polskiej mniejszości narodowej i innych mniejszości, które wyrażą chęć zawiązania kontaktów z tą siłą polityczną. Jest to chyba jedyna partia polityczna na Litwie, która w swojej działalności kieruje się tradycjami WKŁ, tolerancją kulturową i językową. Rozumując, że język i edukacja w języku ojczystym stanowią podstawę do zachowania tożsamości narodowej, partia szczególną uwagę poświęcać będzie rozwojowi produkcji, a to z kolei zapewni lepsze funkcjonowanie instytucji oświaty i kultury, a mieszkańcom Wileńszczyzny -godne i dostatnie życie. Polska Partia Ludowa będzie współpracować z innymi siłami politycznymi w oparciu o dialog, poszanowanie człowieka, gdyż człowiek jako osobowość, wraz z jego wiedzą, doświadczeniem i zdolnościami stanowi największą wartość. *Nasz Czas*, Nr. 39, 2002.10.3-9.

ten sposób zmniejszy popularność AWPL. Tygodnik pisał, że AWPL nadużywa władzy.¹¹⁶ W kwestii zwrotu ziemi „Nasz Czas” burzył stereotypy charakterystyczne dla innych polskich mass-mediów na Litwie.

Tygodnik wiele uwagi poświęcał życiu wewnętrznemu Litwy, prowadził rubrykę „Litwa”, gdzie przedstawiane były najważniejsze wydarzenia w kraju. Rubryka „Polska i świat” poświęcona była wydarzeniom w sąsiedniej Polsce i na świecie, międzypaństwowym stosunkom polsko-litewskim, Polonii na świecie. W odróżnieniu od innych pism polskich na Litwie, tygodnik oskarżał stronę polską o ochładzanie się stosunków pomiędzy oboma państwami. Zarzucał polskiemu MSZ, że podczas oficjalnych wizyt na Litwę na spotkania z wysokiej rangi polskimi dygnitarzami zapraszani są tylko wciągnięci na „zatwierdzoną listę” przedstawiciele społeczności na Liwie, którzy zadają polskim politykom „tradycyjne” pytania na „tradycyjne” tematy.

Tygodnik „Nasz Czas” wiele uwagi poświęcił popularyzacji kandydatów PPL w wyborach do rad samorządowych 25 lutego 2007 r. Po nieudanych wyborach samorządowych publikowane były apele zarzucające „brak przejrzystości w organizacji procesu wyborczego” na Wileńszczyźnie. „Nasz Czas” oskarżał AWPL o przedwyborcze porozumienia z niektórymi litewskimi partiami, w tym z konserwatystami. AWPL oskarżana też była o nieuczciwe sposoby agitacji. Wektor polityczny tygodnika – to walka przeciwko AWPL, jednopartyjnemu rządowi na Wileńszczyźnie. W publikacjach tygodnika, e ukazały się po wyborach samorządowych, sporo było nut rozczarowania, gdyż założyciele PPL spodziewali się, że zdobędą zaufanie części polskiego elektoratu i mandaty do samorządów rejonu wileńskiego i solecznickiego. „Co dalej? – pyta tygodnik – i z goryczą zauważa, że na Wileńszczyźnie nic się nie zmienia.

Ciekawe, że tygodnik zamieszczał publikacje litewskiej i innej prasy na aktualne tematy dotyczące wydarzeń na Litwie przetłumaczone na język polski. Często ukazywały się przedruki artykułów z dzienników „Respubli-

116 Oskarżenie o niechęć rozstrzygnięcia problemu zwrotu ziemi mieszkańcom Wileńszczyzny można byłoby przedstawić nie Rządowi RL, lecz konkretnie AWPL jako dominującej sile politycznej w rejonach wileńskim i solecznickim. Polityków z ramienia tej partii, kierujących administracją rejonów, oskarżono o niemoralność, ponieważ organizowane przez nich pikety i inne akcje protestacyjne przed Sejmem czy rządem to tylko fikcja, gdyż swoimi rękami z głębi Litwy do rejonu wileńskiego przenoszą ziemię tych ludzi, którzy ani sami, ani ich dziadkowie nigdy nie mieszkali w okolicach Wilna.

ka“, „Lietuvos rytas“, „Lietuvos žinios“, „Veidas“. Czytając tygodnik miało się wrażenie, że popiera Litwę.

Wiele miejsca tygodnik poświęcał na polemikę dotyczącą historii Litwy i Polski, etnocentryzmu litewskiego i polskiego, krzywdom zwykłych ludzi, przejawom nacjonalizmu w życiu codziennym i in. Publikowano wywiady ze znanymi osobistościami, pisano o Konstytucji 3 Maja i jej znaczeniu dla obu narodów.

Wyłączną cechą tygodnika „Nasz Czas“ było publikowanie artykułów naukowych i fragmentów z prac naukowych i popularno-naukowych oraz z utworów literatury pięknej poświęconych Wilnu i Wileńszczyźnie.

W publikacjach tygodnik akcentował, że rządzącym jest na rękę, gdy Litwini i Polacy nie mogą się porozumieć, są podejrzliwi wobec siebie nawzajem. Krytykowano też media litewskie i wypowiedzi niektórych polityków za próby podżegania do niezgody poprzez nieprzemyślane oświadczenia, iż rzekomo na Wileńszczyźnie nie ma Polaków, bo tylko spolszczeni Litwini. Według tygodnika, taki pogląd jest bardzo obrażający dla polskiej mniejszości narodowej, ponieważ demonstruje to ignorancję względem polskiej mniejszości zamieszkałej na Litwie. Takie demonstrowanie jest chęcią pokazania społeczeństwu, że na Wileńszczyźnie w pierwszej kolejności należy rozwiązać kwestię nauczania języka litewskiego, przywrócić jednolitość językową, a dopiero później poświęcać uwagę językowi polskiemu.

Tygodnik próbował także zburzyć inny stereotyp, iż rzekomo Polacy nie chcą się integrować ze społeczeństwem Litwy, nie szanują państwowości litewskiej, języka państwowego, wciąż marzą o utworzeniu na Litwie „Polskiej republiki”, przyklejane są etykiety „Piątej kolumny”. Tygodnik zaznacza, że zarówno litewski, jak i polski etnocentryzm uzupełniają się nawzajem, dlatego Litwini i Polacy nie potrafią się porozumieć. Niewątpliwie jedną z części składowych nieporozumienia jest różna interpretacja tych samych wydarzeń historycznych, w kontekście której zupełnie inaczej wygląda przyłączenie Wilna i Wileńszczyzny do Polski. To samo można powiedzieć o innym rozumieniu historii przez białoruską mniejszość narodową, gdy stwierdza się, że Wielkie Księstwo Litewskie było państwem Białorusinów.¹¹⁷ Etnocentryzm nie pozwala spojrzeć na zjawiska bez

117 Fenomen etnocentryzmu kształtuje się wówczas, gdy inną kulturę postrzegamy przez pryzmat swojej kultury. Tygodnik apeluje o rezygnację z tej wady.

uprzedzeń. Zajmuje on pośrednią pozycję między nowocześnie rozumianą identyfikacją osobistą i nacjonalizmem. Dlatego w regionach wielonarodowych ważne jest, aby używane było kilka charakterystycznych dla danego regionu języków.

Chociaż ludność narodowości polskiej mieszka głównie na Wileńszczyźnie, zdaniem tygodnika, brak jest porozumienia pomiędzy administracją okręgu wileńskiego, samorządem rejonu wileńskiego i jego mieszkańcami.

Tygodnik nie kwestionuje faktu, że w ostatnich latach powiększana była sieć szkół polskich w rejonie wileńskim, choć tu, jak w całym kraju, zauważalny jest spadek demograficzny i zmniejszanie się liczby dzieci w wieku szkolnym.¹¹⁸ Według tygodnika, nie można powiedzieć, że identyfikacja mieszkańców Wileńszczyzny jest do końca jasna, gdyż część lokalnej ludności niezależnie od narodowości swoje dzieci oddaje do szkół litewskich. Jest to fenomen ostatniego okresu. Mieszkający na Wileńszczyźnie Polacy zdają sprawę ze znaczenia znajomości języka litewskiego w życiu ich dzieci. Niestety, rodzice, którzy posyłają dzieci do szkół litewskich doświadczają presji ze strony lokalnych władz, są izolowani, stosowane są inne środki nacisku ze strony samorządów lub starostw, jak ograniczanie świadczeń odmowa przyjmowania wniosków itp.¹¹⁹

Próbuje się wyjaśniać, że dzieci uczące się w szkołach polskich w dwóch językach, polskim i litewski, gorzej przyswajają wiedzę, stąd rodzą się fale protestów przeciwko nauczania niektórych przedmiotów w języku litewskim. Według tygodnika, większe prawdopodobieństwo wynarodowienia, w porównaniu z Polakami, dotyczyć może Białorusinów i Rosjan. To paradoksalne, ale na Wileńszczyźnie mniejszość narodową stanowią sami Litwini.

Polska pisownia nazw miejscowości

Wiele uwagi prasa polska na Litwie poświęca pisowni nazw miejscowości w języku polskim. Problem ten omawiany jest prawie we wszystkich

118 Urbonaitė I. Właściwości etnocentryzmu litewskiego i polskiego // *Nasz Czas*, 2007-05-17-06-13, Nr.5; Maciejkianiec R. Jedną miarą mierzyć // *Nasz Czas*, 2005-08-11-24, Nr. 16.

119 Tarasiewicz. St. Działajmy zgodnie z sumieniem // *Nasz Czas*, 2007-01-26-02-21, Nr.1.

polskich mediach na Litwie już od 4-5 lat. Najwięcej uwagi temu problemowi poświęca dziennik „Kurier Wileński”. Często prasa litewska na Litwie w swoich apelacjach w tej sprawie powołuje się na prawa człowieka i konwencję UE z 1995 r. o ochronie praw mniejszości narodowych, którą Sejm RL ratyfikował w 2000 r. Artykuł 11 konwencji przewiduje możliwość używania języka mniejszości w życiu publicznych i napisach w miejscowościach zwarcie zamieszkiwanych przez daną mniejszość narodową.

Nie darzy się zaufaniem pracy sądów litewskich, gdyż postanowienia sądów w tej kwestii nie są korzystne dla polskiej mniejszości narodowej na Litwie. Sądy litewskie, a także Naczelny Sąd administracyjny Litwy używanie polskich napisów na terenach, gdzie ludność narodowości polskiej stanowi większość, traktują jako naruszenie prawa litewskiego. Charakterystyczne jest ostatnie orzeczenie NSA we wspomnianej sprawie. Sąd rozpoczął rozpatrywanie sprawy po tym, gdy przedstawiciel Rządu RL w okręgu wileńskim zwrócił się z prośbą o wyjaśnienie kwestii zawieszania tablic w języku polskim.¹²⁰

Rejon sołecznicki uważany jest za najbardziej „polski”, ponieważ 80% jego mieszkańców stanowią Polacy. Prasa polska na Litwie, że dyrektor administracji niniejszego rejonu wyjaśnił, że administracja samorządu zdjęła polskie tablice z rejonowych budynków publicznych (także z budynku samorządu), jednak nie może nakazać mieszkańcom, jak powinni się zachowywać na swoich prywatnych terenach przydomowych. Naczelny Sąd Administracyjny Litwy uznał, że zdjęcie tablic z budynków prywatnych również leży w gestii administracji samorządu rejonowego. Dziennik wyraził obawę, że może się wtrącić do tego patriotycznie nastawiona młodzież litewska i siłą zerwać z domów Polaków tablice w języku polskim.¹²¹

Prasa polska na Litwie akcentowała, że problem dotyczący polskich tablic zaostrzył się za rządów koalicji konserwatystów i liberałów w latach 2008-2012. takie ograniczenia odbierane są przez polską mniejszość jako cios zadany w polską tożsamość narodową. Przewodniczący AWPL W.Tomaszewski stwierdził, że należy ubolewać, że do sporów politycznych zostały wciągnięte sądy, które i tak mają wiele do zrobienia. Sprawę tę niezwłocznie powinien rozstrzygnąć parlament. Zaznaczył, że frak-

120 Tarasiewicz St. Władze się zmieniają - problemy Polaków pozostają // *Kurier Wileński*, 2013-01-29.

121 Tarasiewicz St. Litwa nie odpuszcza polskim nazwom // *Kurier Wileński*, 2013-10-03.

cja AWPL przedstawiła Sejmowi projekt uchwały, w której proponuje przywrócić założenia ustawy o mniejszościach narodowych z 1991 r., gdyż ustawa ta pozwalała na zawieszanie dwujęzycznych tablic. Według W. Tomaszewskiego, taką decyzję Sejm powinien podjąć niezwłocznie, gdyż w przeciwnym razie nasze państwo zostanie skompromitowane, jako kraj, który walczy z prawem mniejszości narodowych do używania napisów w języku ojczystym na terenach zwarcie zamieszkanym przez mniejszość. Lider AWPL dodał, że ubolewa, z powodu zaistniałej sytuacji, jednak nieporozumienia to uważa za tymczasowe, ponieważ Litwa jest członkiem UE, ratyfikowała konwencje międzynarodowe regulujące również tę kwestię.¹²²

W latach 2011-2012 dziennik „Kurier Wileński” rozpoczął serię publikacji o sytuacji mniejszości narodowych na Litwie. Zdaniem dziennika, sytuacja mniejszości narodowych na Litwie pogorszyła się, ponieważ z dniem 1 stycznia 2010 r. przestała obowiązywać ustawa o mniejszościach narodowych, przyjęta po krwawych wydarzeniach 1991 r.¹²³ Sytuację mniejszości narodowych, według dziennika, pogorszyły poprawki do ustawy o oświacie, przewidując wiele ograniczeń dotyczących nauki w języku ojczystym. Szkolnictwo w języku ojczystym jest gwarantem zachowania tożsamości polskiej tożsamości narodowej.

Ten ostry temat kontynuuje „Kurier Wileński” w wydaniu z 3 września 2013 r. dziennik oskarżył przewodniczącego partii socjaldemokratycznej i premiera z ramienia rządzącej koalicji Algirdasa Butkevičiusa o niedotrzymanie słowa w kwestii dwujęzycznej pisowni nazw na tablicach w miejscowościach zwarcie zamieszkanym przez mniejszość narodową, co zostało przewidziane w programie rządzącej koalicji. Jak stwierdza dziennik, jedynie na żądanie AWPL do programu Rządu na lata 2012-2016 włączone zostały założenia takiej dwujęzycznej pisowni, chociaż po zapoznaniu się z programem wyborczym partii socjaldemokratycznej, takie postulaty z łatwością można zauważyć. Dziennik stwierdza, że nie po

122 Grichaczewska N. Waldemar Tomaszewski: Litwie brakuje europejskich standardów. *awpl.lt*, 2012. [interaktyw.], [dostęp 2013-10-08] <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=329%3Awaldemar-tomaszewski-litwie-brakuje-europejskich-standardow&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl>.

123 Kurier Wileński błędnie podał datę uchwalenia niniejszej ustawy. Ustawa została przyjęta 23 listopada 1989 r., jeszcze przed ogłoszeniem niepodległości Litwy, natomiast 29 stycznia 1991 r. wprowadzone zostały zmiany niektórych artykułów.

raz pierwszy socjaldemokraci nie wywiązują się z zobowiązań względem polskiej mniejszości narodowej na Litwie.

Partie wchodzące w skład rządzącej koalicji dyskutowały nad przewidywaną ustawą o mniejszościach narodowych, która zdaniem gazety, jest ważna nie tylko dla Polaków, lecz dla wszystkich mniejszości zamieszkałych na Litwie.¹²⁴

Zmiana granic okręgów wyborczych

Ostatnio prasa polska na Litwie z niepokojem informowała o tym, że Centralna Komisja Wyborcza (CKW) złożyła propozycję zmiany granic okręgów wyborczych, w których tradycyjnie dominuje elektorat polski. Według prasy polskojęzycznej, celem projektu jest przede wszystkim zmiana ustanowionych granic okręgów wyborczych w ten sposób, aby zniekształcić wyniki wyborów. Według zaś CKW, zmiana granic okręgów wyborczych to od dawna nabrzmiały problem, gdyż zaludnienie na Litwie nie jest równomierne, dlatego w jednych miejscowościach należy zmniejszać, w innych zwiększać liczbę okręgów wyborczych.¹²⁵

Stosunki z Polską

Od początku zawiązania koalicji konserwatystów i liberałów dziennik „Kurier Wileński” oskarżał rządzącą prawicę o to, że pogarsza stosunki między państwami z Polską oraz szkodzi wizerunkowi Polaków na Litwie.¹²⁶

124 Rada Koalicji o sprawach mniejszości narodowych. *Kurier Wileński*, 2013-09-10.

125 Podobne artykuły w Tarasiewicz St. Znowu okroją „polskie” okręgi wyborcze // *Kurier Wileński*, 2012-01-24; B. Ł. Polacy na Litwie walczą przeciwko ograniczeniu praw wyborczych // *Kurier Wileński*, 2012-06-29; Tarasiewicz St. Europa zaniepokojona prawami Polaków na Litwie // *Kurier Wileński*, 2012-07-27.

126 5 grudnia 2012 r. „Kurier Wileński” skrytykował prof. Vytautasa Landsbergisa za wypowiedź dla tygodnika „Dziennik Toruński” - gdyby Litwa nie była członkiem NATO i UE, Polska ponownie próbowałaby zająć Wilno. Zarzucano mu także rozliczanie się z historią związaną z interpretacją wydarzeń II wojny światowej i rolę AK w wyzwaniu Wilna i Wileńszczyzny w 1944 r. Wywiad ten przetłumaczony na język litewski i zamieszczony w portalu Delfi sprowokował do wielu wypowiedzi antypolskich, w tym również litewskich polityków. Polsce zarzuca się chęć przejęcia roli „starszego brata” i ingerowanie w sprawy wewnętrzne Litwy. Dziennik także miał wiele do zarzucenia ówczesnemu zastępcy przewodniczącego Sejmu RL Česlovasowi Juršėnasowi (sic!!!) -

Podobna tendencja powtarza się w wielu numerach niniejszego dziennika i w innej prasie polskiej na Litwie.

Ujednolicenie programów nauczania języka litewskiego

Dziennik „Kurier Wileński” sporo pisał o ujednoliceniu programów nauczania języka litewskiego oraz nauczanie historii i geografii w języku litewskim w szkołach mniejszości narodowych. Dlatego w szkołach polskich powoływane były komitety strajkowe. Popierające komitety rodzicielskie zorganizowały akcje protestacyjne przed gmachem Ministerstwa Oświaty i Nauki z żądaniem odwołania wspomnianego przepisu ustawy o oświacie oraz przywrócenia egzaminu maturalnego z języka ojczystego w szkołach polskich.¹²⁷

Pisownia nazwisk w dokumentach litewskich

W 2012 m. „Kurier Wileński” rozpoczął publikowanie komentarzy czytelników z internetowej wersji dziennika.¹²⁸ Opublikowano opinie czytelników dotyczące pisowni nazwisk w dokumentach litewskich, dyskusja w sprawie najważniejszych problemów społeczności polskiej na Litwie przeniosła się do przestrzeni elektronicznej dziennika, a najbardziej aktualne kwestie związane z egzystencją wspólnoty polskiej zaczęto publikować w specjalnej rubryce dziennika „Kurier Wileński”.

Karta Polaka

Dyskusja nad wydawaniem Karty Polaka trwała długie lata. Najwyższy punkt osiągnęła 17 stycznia 2012 r., gdy dziennik „Kurier Wileński” opublikował publiczne oświadczenie patriarchy konserwatystów prof. Vytautasa Landsbergisa w sprawie zamiaru złożenia wniosku do Sądu Konstytu-

głównie z powodu pogarszania wizerunku Polski w wywiadzie dla „Žinių radijas”.

127 Problem ujednolicenia programów nauczania języka litewskiego w szkołach mniejszości narodowych oraz nauczania historii i geografii w języku litewskim w charakterystyczny sposób przedstawił dziennik „Kurier Wileński” 9 lutego 2012 r.

128 Np. zwrot nieruchomości wspólnocie Żydów na Litwie. Wywołało to dyskusję - dlaczego Polakom nie jest zwracane wspólnotowe mienie nieruchome.

cyjnego Litwy o ocenę wydawanych Polakom litewskim Kart Polaka oraz zbadanie, czy ich posiadacze mogą być zatrudnieni w instytucjach państwowych, w których wymagane składanie przysięgi na wierność Republice Litewskiej, gdyż posiadacz Karty Polaka jest lojalny wobec innego państwa. W publikacji podkreśla się, że na Litwie Kartę Polaka otrzymało około 4000 osób, w tej liczbie polscy liderzy, poseł na Sejm, przewodniczący ZPL Michał Mackiewicz oraz eurodeputowany Waldemar Tomaszewski. Z kolei polski MSZ podkreślił, że nikt nie zmusza posiadacza Karty Polaka do bycia lojalnym względem Polski oraz że wydawanie takiej karty nie jest sprzeczne z prawem międzynarodowym.

Inne aspekty polityczne związane z Akcją Wyborczą Polaków na Litwie (AWPL)

Na Litwie działa dość silna i wpływowa regionalna partia polityczna – Akcja Wyborcza Polaków na Litwie (AWPL). Na jej portalu pod adresem www.awpl.lt można znaleźć informację o założeniu partii (21 października 1994 r.), zapoznać się ze statutem, strukturą, wynikami wyborów i in. Analizując stronę internetową AWPL ma się wrażenie, że ta siła polityczna reprezentuje nie tylko interesy Polaków, lecz też innych mniejszości narodowych. Według liderów AWPL, celem działalności partii jest zapewnienie praw mniejszości narodowych, podejmowanie i realizacja decyzji politycznych w tych sprawach.

Ostatnio AWPL traktowana jest największa i jedyna siła polityczna polskiej mniejszości narodowej na Litwie. Według oficjalnych danych Ministerstwa Sprawiedliwości, 4 marca 2013 r. partia liczyła 1284 członków. Punkt 1.1.3 Statutu AWPL mówi, że celem działalności partii jest „zagwarantowanie wszystkim narodom zamieszkującym Litwę nieskrępowanego rozwoju narodowego i kulturalnego”¹²⁹. Stąd to wrażenie, że właśnie AWPL najaktywniej broni prawa mniejszości i upowszechnia je. Ze względu na wizerunek obrońcy praw mniejszości polskiej i innych wspólnot narodowych, partia jest różnie oceniana. Idąc do wyborów sejmowych w 2012 r. AWPL przygotowała program wyborczy zawierający rozdział poświęcony obronie praw mniejszości narodowych.

129 Statut Akcji wyborczej na Litwie. [awpl.lt](http://www.awpl.lt) [interaktyw.], [dostęp 2013-10-08]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=56&lang=pl>.

Partia deklaruje, iż w ciągu swojej kadencji w Sejmie (2012-2016) wykona następujące zadania: będzie nadzorować realizację konwencji UE o ochronie mniejszości narodowych oraz dążyć do uprawnocnienia używania 2 lub 3 języków w życiu publicznym.¹³⁰

Polska prasa na Litwie pisząc o publicznych wypowiedziach działaczy AWPL zaznacza, że AWPL uważa, iż na Litwie próbuje się zasymilować mniejszości narodowe. Często poruszana jest kwestia poszerzania granic Wilna – Polacy mieszkający w pobliżu miasta zostaną więc włączeni w jego skład i w ten sposób zmaleje liczba mieszkańców rejonu wileńskiego, poza tym, według prasy polskiej, ludzie będą musieli płacić znacznie wyższe podatki.

Władzom Polski zarzuca się często brak poparcia dla postulatów Polaków litewskich. Wspominany jest pierwszy ambasador RP na Litwie Jan Widacki jako osoba, która przekazywała władzom Polski nieprawdziwą informację o problemach Polaków na Litwie. Stwierdza się, że idąc tym przykładem niektórzy polscy politycy są obojętni wobec Polaków na Litwie, a to rani ich poczucie godności.

Analizując prasę polską z lat 2004 -2013 ma się wrażenie, że większość Polaków litewskich nie utożsamia siebie z Polską, uważa się za mieszkańców Litwy wschodniej i nie chciałaby wyjechać na stałe do Polski. To ciekawe, wymagające przemyślenia spostrzeżenie.

Polska wspólnota na Litwie aktywizuje się przed ważnymi dotyczącymi jej wydarzeniami: wyborami, omawianiem ustaw dotyczących jej interesów¹³¹. Wówczas, jak prawidło, wybuchają protesty, którym przewodzi AWPL lub Związek Polaków na Litwie (ZPL). Z prasy polskiej na Litwie dowiadujemy się o różnych wiecach, marszach, pikietach lub innych formach protestu, o oświadczeniach przedstawicieli AWPL.

Zdarzają się wzmianki o malejącym wpływie ZPL, o wzroście wpływu AWPL na wspólnotę polską na Litwie. Lokalna prasa polska obawia się spadku liczby członków ZPL. Przypomina o niewątpliwych zasługach tej organizacji w przededniu niepodległości państwa litewskiego, gdy Zwią-

130 Program wyborczy Akcji wyborczej Polaków na Litwie. *awpl.lt*, 2012. [interaktyw.], [dostęp 2013-10-09]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=366%3Aprogram-wyborczy-akcji-wyborczej-polakow-na-litwie-&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl>.

131 Ws. pisowni nazw miejscowości lub imion i nazwisk w dokumentach litewskich.

zał zdołał skonsolidować społeczność polską i reprezentować jej interesy. Według prasy polskiej na Litwie, jest wiele przyczyn, z powodu których popularność Związku zmalała. Przede wszystkim bardzo się zmieniła sytuacja społeczno-gospodarcza w kraju. Obecnie większość ludzi zastanawia się nad tym, jak przetrwać, dlatego nie pozostaje czasu na działalność społeczną. Takie tendencje zauważalne są na wśród społeczności całej Litwy. Kolejna przyczyna – to brak klarownej wizji odnośnie dalszego kierunku działalności Związku. Stąd wywodzi się dominacja AWPL. AWPL reprezentuje polityczne dążenia swoich wyborców, bardzo często „polskość” rozumiana jest jako głosowanie na kandydatów tej partii w wyborach różnego szczebla.

Ostatnio pojawiają się koncepcje stopniowego wycofywania Związku Polaków na Litwie z życia publicznego Litwy.

Prasa polska na Litwie często pisała o Domu Kultury Polskiej w Wilnie przy ul. Naugarduko, ponieważ Dom ten dla społeczeństwa polskiego stanowi ostoję i ochronę świadomości narodowej.¹³²

Kontakty z Polską próbuje się akcentować poprzez różnorodne akcje organizowane na rzecz wspierania przedszkoli, szkół, szpitali, domów opieki społecznej.

Prasa polska na Litwie przekazuje dużo informacji o różnych organizacjach polskich na Litwie: o AWPL, ZPL, katolickim Towarzystwie Polaków na Litwie, Towarzystwie Polaków Naukowców, O Macierzy Szkolnej, Związku Harcerstwa Polaków na Litwie, o Polskim Stowarzyszeniu Artystycznym „Elipsa”, Fundacji Kultury im. Józefa Montwiłła, o polskiej sekcji Litewskiego Związku Pisarzy, Towarzystwie Kombatantów Polskich i innych organizacjach.

Gazety i elektroniczne środki przekazu próbują burzyć stereotypy dominujące w społeczeństwie litewskim a dotyczące Polaków. Prasa przypomina, że negatywny wizerunek Polaka ukształtował się w I poł. XX w., gdy powstał wolnościowy Ruch Litewski, z powodu upowszechniania przez inteligencję i duchowieństwo idei odrodzenia państwowości i niechęci Litwinów do bycia związanymi z w jednym państwie z innymi narodami.

132 Przypomina się, że budowę Domu Polskiego zainicjował ZPL, który ostatnio utracił swoje wpływy. Dom Polski w Wilnie po części zbudowany został za środki ofiarowane przez społeczność polską na Litwie. W budynku mieści się wiele polskich organizacji społecznych, dlatego zrealizowana została idea stworzenia wspólnoty Polaków na Litwie.

Zaznacza się, że wcześniej portret Polaka był bardziej pozytywny. Dlatego jednym z zadań współczesnej prasy jest właśnie przełamanie tego stereotypu. W prasie wyraża się nadzieję, że nowe pokolenie Litwinów nie będzie nieprzyjaźnie nastawione wobec Polaków.

Życie publiczne w Wilnie jest bardziej intensywne niż na prowincji. Przekazywana jest informacja głównie dotyczy działalności i inicjatyw centralnych organów polskich organizacji na Litwie. Znacznie jest informacji o działalności lokalnych kółek na prowincji.

Prasa polska na Litwie często pisze o sprawach wewnętrznych Litwy. To naturalne, gdyż ta mniejszość narodowa stanowi część społeczeństwa litewskiego. Artykuły o aktualnościach życia publicznego na Litwie można znaleźć w gazetach, w portalach informacyjnych oraz innych wydaniach. Amplituda przekazywania wiadomości z Litwy jest szeroka: polityka, gospodarka, życie publiczne, oświata, wymiar sprawiedliwości, obrona kraju, emigracja, kultura. Jednakże należy podkreślić, najczęściej redakcje podają krótką informację i prawie nie publikują analizy i komentarzy. Wyjątek, bodajże, stanowi dziennik „Kurier Wileński”, który tradycyjnie sporo miejsca poświęca życiu publicznemu Litwy, często zamieszczając informację na pierwszych stronach gazety. Jednak również tym dzienniku brak jest szczegółowych reportaży z sali posiedzeń Sejmu. W pierwszych zaś latach niepodległości Litwy gazeta publikowała ustawy Republiki Litewskiej.

Ostatnio polskie środki przekazu na Litwie publikują komentarze posłów na Sejm z ramienia AWPL, są to komentarze dotyczące omawianych w parlamencie lub planowanych projektów ustaw. Wiele uwagi poświęca się działalności rad samorządowych Wilna i Solecznik.

Ostatnio dziennik „Kurier Wileński” zaczął publikować opinie czytelników, co jest ciekawą nowością. Gazeta prowadzi mini sondaże na różne tematy, ogłasza ich wyniki.

„Magazyn Wileński” najwięcej uwagi poświęca opisowi wydarzeń na Wileńszczyźnie. Zdaje się, że pismo cieszy się powodzeniem również za granicą, np. na Ukrainie (obwód lwowski), częściowo na Białorusi (Grodno Lida) oraz w Polsce. W czasopiśmie można znaleźć artykuły o życiu polskich wspólnot na Łotwie, w Estonii, Kazachstanie i in. dokąd Polacy zostali zesłani lub przenieśli się na własne życzenie. Jest w zasadzie niezależne społeczno-polityczne, literackie i kulturalne czasopismo. Magazyn także twórczość literacką i publicystyczną swoich czytelników. W czasach

sowieckich brakowało pism o takim charakterze, dlatego wraz z jego ukazaniem się zaktywizowała się część inteligencji polskiej, która publikuje w magazynie swój dorobek twórczy oraz materiały krajoznawcze. „Magazyn Wileński” również stworzył swoją wersję elektroniczną pod adresem: www.magazyn.wilenski.lt.

Miesięcznik ukazuje się od 1990 r., wiele uwagi poświęca ogólnym tematom dotyczącym Polaków na Litwie. To pismo o charakterze patriotycznym, mające za cel – informowanie Polaków Wileńszczyzny. W latach 2003-2004 miesięcznik dużo pisał o zwrocie ziemi prawowitym jej właścicielom, o tradycjach wileńskich, świętach pieśni, szkolnictwie polskim, o papieżu Janie Pawle II, publikował wspomnienia uczestników wydarzeń historycznych oraz na inne tematy dotyczące państwa litewskiego – jak np. przystąpienie do UE, wprowadzenie euro itp.

Co roku w listopadzie magazyn wiele uwagi poświęca rocznicom niepodległości Polski – 11 Listopada. Pisał o odbudowie rodzinnego Żułowa Józefa Piłsudskiego, informował o różnych inicjatywach ZPL mających na celu przywrócenie do życia tej rodzinnej miejscowości patriarchy polskiej niepodległości. W 2005 r. ZPL ogłosił, że Żułów obejmą troską aktywiści Związku. 16 listopada 2005 r. ZPL zainicjował odtworzenie przedwojennego rezerwatu Józefa Piłsudskiego. „W drogim dla każdego Polaka miejscu” ustawiony został kamień pamiątkowy obok dębu posadzonego 10 października 1937 r. przez prezydenta Polski Ignacego Mościckiego. Napis na kamieniu głosi, że Józef Piłsudski dał Polsce wolność, granice i poszanowanie ze strony sąsiednich krajów.¹³³

Czasopismo publikowało cykl artykułów o miejscach pamięci związanych z walką Armii Krajowej, gdzie pochowani zostali żołnierze AK lub członkowie ich rodzin.¹³⁴ Wiele było publikacji o wizytach na Litwę Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego.¹³⁵

Materiały o drodze walk Armii Krajowej zamieszczają też inne polskie wydawnictwa na Litwie. Zawierają one bogaty materiał dotyczący II wojny światowej i interpretacji związanych z tą wojną.

W prasie polskiej na Litwie nie udało się znaleźć wiele zawierających analizę tożsamości miejscowych Polaków. Takich artykułów prawie nie ma

133 Dowdo L. Wskrzeszenie Żułowa // *Magazyn Wileński*, 2005, Nr. 11.

134 Poczowska Cz. Powroty z zapomnienia // *Magazyn Wileński*, 2005, Nr. 11.

135 Akińczo A. Prezydent RP w Wilnie // *Magazyn Wileński*, 2005, Nr. 3.

w „Kurierze Wileńskim”, nieco więcej znajdujemy w „Magazynie Wileńskim”, w tygodniku „Tygodniku Wileńszczyzny”. Miejscowi Polacy nie są skłonni do dyskusji na ten temat, nie wszyscy rozumieją, co znaczy termin „tutejszy”, czy określa tożsamość litewskiego Polaka, czy też litewskiego Białorusina. Po upływie wieków rzeczą bardzo trudną jest albo wręcz nie możliwą nakreślenia linii pomiędzy tymi narodami, dlatego wszyscy ludzie mieszkający na Wileńszczyźnie czują się pełnoprawnymi mieszkańcami tych ziem.

„Magazyn Wileński” interesuje nas również z tego względu, że w ciągu całego dwudziestolecia utrzymał swoją estetykę, czego nie można powiedzieć o dzienniku „Kurier Wileński, który z powodu zmiany właścicieli i problemów finansowych utracił na wyglądzie, jest nieatrakcyjnym pismem w formacie A4.

Strona internetowa *www.pogon.lt* poświęcona jest kulturze, polityce, dialogowi międzykulturowemu. Niewątpliwie stronę tę czytają wykształceni ludzie, nie koniecznie narodowości polskiej. Czytają ludzie zainteresowani historią Wilna oraz możliwością dialogu międzykulturowego. Dominuje tu historia XX w., także teraźniejsze międzypaństwowe stosunki polsko-litewskie i podobne tematy. W wizji pomysłodawcy i wydawcy portalu Ryszarda Maciejkianca – według możliwości, pogodzenie Litwinów i Polaków oraz uniknięcie zbędnego politykowania. Jednakże nie zawsze mu się udaje z powodu transformacji poglądów: wcześniej ów działacz społeczny był znany jako zażarty obrońca polskości na Litwie, ostatnio jego działalność skierowana została na propagowanie dialogu pomiędzy Litwinami i miejscowymi Polakami. Innym celem portalu jest przekazywanie informacji o Litwie wschodniej, jej mieszkańcach jako autochtonach na tych ziemiach. Część materiałów jest tłumaczona język litewski, publikowane są tu materiały polskich i litewskich autorów.¹³⁶

Portal *www.infopol.lt* adresowany jest do szerokiego audytorium czytelników. Przygotowany jest w językach polskim i litewskim. Rubryki: „Infoobszar”, „Centrum Europy”, „Świat”, „Społeczeństwo”, „Biznes i finanse”, „Prawo”, „Kronika wydarzeń”. Jednakże strona nie jest regularnie

136 Maciejkianiec R. Naszym zdaniem. Pięta Achillesa systemu politycznego naszego kraju. *pogon.lt*, 2013. [interaktyw.], [dostęp 2013-11-22] <<http://www.pogon.lt/artykuly-dyskusja/1156-naszym-zdaniem-pieta-achillesa-systemu-politycznego-naszego-kraju.html>>.

odnawiana, niektóre materiały są sprzed co najmniej pół roku. Publikowana jest tu informacja o wydarzeniach na Litwie, w Polsce, na Białorusi, Ukrainie, w Estonii, Rosji. Brakuje zaś artykułów o charakterze analitycznym, informacja podawana jest lakonicznie i dość powierzchownie¹³⁷. Tylko kilka artykułów w analizowanym okresie poświęconych było problemom Polaków na Litwie lub między państwowym stosunkom polsko-litewskim.

Nazwa portalu *www.pci.lt* jest bardzo ambitna „Polskie centrum informacyjne na Litwie”. Jednak po bliższym zapoznaniu się odnosi się wrażenie, że nie jest to samodzielny środek przekazu elektronicznego, gdyż na stronie publikowana są artykuły innych polskich pism: np. dot. pisowni imion i nazwisk w dokumentach litewskich („Kurier Wileński”, 2002 m.). Niektóre artykuły są sprzed dziesięciu lat.¹³⁸

Warta uwagi jest polska wersja portalu *www.pl.delfi.lt*. Nie jest to wyłącznie polski środek przekazu, jednak polska wersja „Delfi” ma wpływ na kreśloną grupę społeczności polskiej na Litwie. Początkowo obawiano się pojawienia się polskiej wersji, uważano że może być zbyt konkurencyjna dla miejscowej prasy polskiej, jednak z czasem te obawy rozwiąły

137 Jeden z nich – artykuł o niedawnej historii Wileńszczyzny, w którym przedstawione zostały refleksje o tym, że litewscy nacjonaliści zastraszają ludzi twierdząc, że Polacy chcą odebrać Wileńszczyznę. Takie zastraszania na podstawy, ponieważ część litewskich konsumentów bojkotuje polskie towary. Tak jest i ze sprzedażą polskich truskawek na Litwie. W artykule Patriotyzm półki albo gospodarczy wymiar litewskiej antypolskości” stwierdza się, że media litewskie próbują przekonywać, że rzekomo polskie truskawki są niezdrowe, nafaszerowane chemikaliami i nie nadają się do spożycia, dlatego lepiej jest kupować litewskie płacąc za nie znacznie drożej. A więc, jak stwierdza się w artykule, niektórzy przedstawiciele mediów i politycy chcą przenieść stosunki między państwowe na poziom życia codziennego. „Złe, bo polskie”, często takie stereotypy są bardzo żywotne, dlatego unika się kupowania „złych” polskich owoców, nabiału czy mięsa. 2013.08.08

138 Sienkiewicz J. Slabi w ataku, nieudolni w obronie. *pci.lt*, [interaktyw.], [dostęp 2013-08-20]. <<http://www.pci.lt/zycie/komentarze/200206.shtml>>. Misją strony jest: stworzenie możliwości polskim organizacjom pozarządowym nawiązania kontaktów z organizacjami pozarządowymi Litwy i innych krajów; ułatwienie dostępu polskim organizacjom pozarządowym do informacji o wsparciu udzielanym przez fundacje; popularyzowanie na Wileńszczyźnie idee działalności takich organizacji. Jednym z głównych celów nowej strony internetowej jest przedstawianie najnowszej informacji o życiu Polaków na Litwie, inicjatywach społecznych oraz informacji o działalności polskich organizacji pozarządowych na Litwie. W rubryce „Wilno i Wileńszczyzna” przewiduje się zamieszczać informacje o historii regionu i turystyce.

się. Polska wersja „Delfi“, jak i litewska przeznaczona jest dla tzw. szerokiego czytelnika, zwłaszcza dla grona młodszych, dlatego zawiera wiele atrakcyjnej informacji na różne tematy. Na stronach portalu można znaleźć sporo informacji aktualnej dla całej społeczności polskiej na Litwie, np. o głosowaniu w Sejmie nad propozycjami AWPL, o pisowni polskich nazwisk w dowodach osobistych Republiki Litewskiej, o o dwujęzycznych nazwach ulic itp.¹³⁹

Portal *www.wilnoteka.lt* robi wrażenie fachowo przygotowanego środka przekazu. Poświęcony jest sprawom Wilna i Wileńszczyzny. O misji portalu już świadczy sama nazwa. Niniejszy środek przekazu elektronicznego wiele uwagi poświęca upublicznianiu inicjatyw AWPL w Sejmie, innym sprawom aktualnym dla miejscowych Polaków. „Dlaczego Litwini tak się boją języka polskiego?” – pytanie, na które odpowiedzi oczekuje się od użytkowników strony. Poza tekstami o wzajemnych polskich i litewskich krzywdach, portal zawiera dużo informacji o wydarzeniach na świecie. Artykuły nie są obszerne, przeznaczone dla szerokiego audytorium czytelników. Niewątpliwie ten środek przekazu w pełni zajmuje swoją niszę w informacyjnym kanale obsługi wspólnoty polskiej na Litwie i przekazuje Polakom najnowsze wiadomości o Litwie w języku polskim.¹⁴⁰

www.zpl.lt – portal Związku Polaków na Litwie, który przekazuje informację o organach zarządzania Związkiem, podaje kontakty, zawiera archiwum wydarzeń, przekazuje inną ważną informację. Portal wiele uwagi poświęca pamięci J. Piłsudskiego. Strona internetowa przygotowana jest w języku polskim i angielskim.¹⁴¹

Wyniki badania

W celu uzupełnienia analizy treści prasy polskiej na Litwie w sondażu było kilka pytań o tym, z jakich źródeł medialnych respondenci najczęś-

139 Balcewicz Z. Dyskryminacja po litewsku. *pl.delfi.lt*, 2014. [interaktyw.], [dostęp 2014-01-14]. <<http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/zbigniew-balcewicz-dyskryminacja-po-litewsku-1.d?id=63740652>>.

140 Ocieplenie w stosunkach litewsko-polskich. *wilnoteka.lt*, 2013. [interaktyw.], [dostęp 2013-11-12]. <<http://www.wilnoteka.lt/pl/artukul/ocieplenie-w-stosunkach-polsko-litewskich>>.

141 Oddziały ZPL. *zpl.lt*, [interaktyw.], [dostęp 2013-08-24]. <<http://zpl.lt/category/oddzialy/>>.

ciej czerpią informację. Pytano w jakim języku respondenci czytają prasę oraz jakie kanały telewizyjne oglądają. Podsumowując można stwierdzić, że mimo że czasami respondenci korzystają ze źródeł medialnych w różnych językach (litewski, polski, rosyjski i in.), to jednak głównymi źródłami informacji są litewskie i polskie.

Respondenci głównie czytają prasę (wydania drukowane lub elektroniczne) w języku litewskim i polskim. Prasę w języku litewskim czyta 54% respondentów (czasami – 33,3%), polską zaś prasę stale czyta 39,4% respondentów (czasami – 38,7%). Nieco więcej niż połowa respondentów czasami czyta prasę w języku rosyjskim, tymczasem prasa w języku białoruskim nie jest popularna wśród indagowanych (patrz. tabelę).

Tabela 1. Jak często Pani/Pan czyta prasę, również elektroniczną (gazety, czasopisma)?

Jak często Pani/Pan czyta prasę, również elektroniczną (gazety, czasopisma)?					
Procenty	Stale	Czasem	Nigdy, choć mam taką możliwość	Nigdy, bo nie mam takiej możliwości	Brak odpowiedzi
1. Prasa w języku litewskim	54	33,3	6,6	3,4	2,7
2. Prasa w języku polskim	39,4	38,7	10,2	7,1	4,6
3. Prasa w języku rosyjskim	21,2	54,3	13,1	6,8	4,6
4. Prasa w języku białoruskim	1,7	6,1	30,7	52,3	9,2

Na pytanie, jak często i jakie kanały telewizyjne oglądają respondenci 50,4% odpowiedziało, że stale ogląda kanały litewskie i stąd czerpie informację, polskie kanały telewizyjne ogląda – 31,4%, kanały rosyjskie – 52,1%, białoruskie 2,9% respondentów, inne kanały zagraniczne ogląda 5,6% respondentów. Zatem w odróżnieniu od prasy, główne stale źródła telewizyjne to kanały w języku litewskim i rosyjskim.

Nieregularnie najczęściej oglądane są polskie kanały telewizyjne. Czasami ogląda je 47% respondentów, litewskie nieco mniej – 38,4%, rosyjskie kanały – 37,7% respondentów. Spora część badanych czasami ogląda kanały białoruskie – 19, 7%, inne kanały zagranicznych telewizji ogląda 27,3% respondentów.

Tabela 2. Jak często Pani/Pan ogląda telewizję?

K32. Jak często Pani/Pan ogląda telewizję?					
Procenty	Stale	Czasem	Nigdy, choć mam taką możliwość	Nigdy, bo nie mam takiej możliwości	Brak odpow.
1. Telewizja w języku litewskim	50,4	38,4	6,3	1,9	2,9
2. Telewizja w języku polskim	31,4	47	11,4	6,3	3,9
3. Telewizja w języku rosyjskim	52,1	37,7	4,6	3,9	1,7
4. Telewizja w języku białoruskim	2,9	19,7	31,1	38,4	7,8
5. Inne (zagraniczne) telewizje	5,6	27,3	8,5	9,2	49,4

Ważnym w badaniu pytaniem było – jakie są główne źródła informacji, za pomocą których respondenci dowiadują się o aktualnościach dnia, t.j. na jakich kanałach oglądają dziennik (pytanie było otwarte, z prośbą wpisania swojej odpowiedzi). Sondaż pokazał, że przeważnie oglądane są kanały litewskie. Najczęściej respondenci oglądają dziennik na kanale TV3 – 24,8 proc., na drugim miejscu jest LNK – 23,6 proc., na trzecim miejscu narodowy nadawca LRT – 20 proc. respondentów. TV Polonia (TVP) ogląda 17,5 proc. respondentów, rosyjski kanał 1 Bałtycki ogląda 5,8 proc. badanych. Należy zaznaczyć, że część respondentów (3, 7 proc.) odpowiedziała, że w ogóle nie ogląda telewizji, a 2,9 proc. dziennik przegląda na portalach internetowych.

Tabela 3. Na jakim kanale Pani/Pan ogląda główne wiadomości dnia?

Kanał (na którym oglądany jest dziennik) N=411	Liczba	Procenty
TV3	102	24,8
LNK	97	23,6
LRT	82	20
BTV	11	2,7
TV Polonia (TVP)	72	17,5
1 Baltijos kanalas (1 Baltijskij)	24	5,8
1 TV (w jęz. ros.)	12	2,9
Info TV	17	4,1

RTR	12	2,9
ONT	5	1,2
Portale internetowe	12	2,9
Inne kanały	73	17,8
Nie oglądam TV (wiadomości)	15	3,7
Brak odpowiedzi	59	14,4

Podsumowując można stwierdzić, że respondenci korzystają z różnych źródeł informacji, zarówno litewskich, jak i polskich, rosyjskich. Źródła prasowe częściej są litewskie i polskie, natomiast w przypadku telewizji znaczna część respondentów wybiera również rosyjskie kanały. Analizując pytanie otwarte zauważa się, że jeden respondent dziennik ogląda na kilku kanałach (średnia liczba kanałów 1,6). Ponad połowa respondentów wskazała, że główne wiadomości ogląda tylko na kanałach litewskich, 13 proc. na kanałach litewskich, 13 proc. na kanałach litewskich i polskich, 6,5 proc. ogląda dziennik na kanałach litewskich i rosyjskich. Część respondentów wskazała, że ogląda dziennik tylko na kanałach polskich lub tylko na kanałach rosyjskich (patrz. tabelę).

Tabela 4. Oglądane TV kanały wiadomości wg. języka/kraju pochodzenia

Dziennik wg. języka kanału/kraju pochodzenia	Liczba	Procenty
Litewski	179	55,4
Litewski i polski	42	13
Litewski i rosyjski	21	6,5
Litewski, polski i rosyjski	12	3,7
Polski i rosyjski	4	1,2
Polski	20	6,2
Rosyjski	26	8
Białoruski	4	1,2
Litewski i białoruski	1	0,3
Białoruski i rosyjski	1	0,3
Inne	13	4
Ogółem	N=323	

Za pozycyjne wydanie względem pozostałych polskich mediów na Litwie uznać można tygodnik „Nasz Czas“, który się ukazywał w latach 2001 – 2007. Pismo próbowało łamać stereotypy w stosunkach polsko-litewskich, harmonizować je oraz propagować alternatywną Polską Partię Ludową na Litwie starając się w ten sposób przełamać rządy AWPL w samorządach rejonów wileńskim i solecznickim.

Analizując prasę polską na Litwie we wspomnianym okresie, można zauważyć znaczny brak zaufania względem litewskiej większości narodowej, parlamentu i rządu Litwy. Władze litewskie oskarżane były o niezakończoną procedurę zwrotu ziemi w Wilnie i na Wileńszczyźnie prawowitym właścicielom, zwłokę w uprawomocnieniu polskiej pisowni imion i nazwisk w dokumentach oraz nazw ulic na terytoriach zamieszkałych przez Polaków litewskich. Wiele emocji wzbudziły także poprawki do ustawy o oświacie przewidujące ujednolicenie egzaminu maturalnego z języka litewskiego w szkołach mniejszości narodowych.

TOŻSAMOŚĆ NARODOWA POLAKÓW NA LITWIE: WYNIKI BADAŃ

Samo-identyfikacja Polaków na Litwie

Na Litwie zazwyczaj używany jest termin litewscy Polacy, Polacy natomiast używają terminu Polacy na Litwie. Terminu „Polak litewski” używał międzywojenny prawnik tytułowany ojcem litewskiego prawa konstytucyjnego Michał Romer. Zdaniem wybitnego litewskiego historyka Rimantasa Miknysa, w ten sposób podkreślał on swoje polskie pochodzenie i litewskie obywatelstwo¹⁴².

Wyniki badania pokazują, że Polacy na Litwie nie bardzo rozumieją znaczenie terminu „Polak litewski” i większość identyfikuje siebie jako „Polak” (36,7 proc.), jako „Polak zamieszkały na Litwie” - 24,6 proc., a jako „Polak litewski” - tylko co dziesiąty badany (11,2 proc.). Sytuację tę doskonale ilustruje następujący fragment wywiadu:

I. 2

Czy słuszne jest określenie „Polak litewski”? Czy powinno być po prostu „Polak”?

– Po prostu „Polak”. Po co się wyróżniać?

No dobrze, czy różni się wówczas Polak litewski od Polaka z Polski?

– pewnie, że różni się

A czy się on różni?

– językiem, wymową

To w takim razie ten termin „Polak litewski” jest słuszny czy nie?

– nie jest ani słuszny, ani nie słuszny. To jest to samo, co „Litwin” i „czysty Litwin”. Ten „Litwin” to on nie jest czysty Litwin, jego matka może być Polką, jedno z rodziców może być ten albo ten, to też nie mówimy „czysty Litwin” ale „Litwin”. Tak samo też nie mówimy „Polak litewski”, po prostu „Polak”. No, czy nie tak!? (uśmiecha się)

142 Miknys R. Tracimy możliwość, żeby mieć litewskich Polaków, a nie Polaków na Litwie. *delfi.lt*, 2012. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-29]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rmiknys-prarandame-galimybetureti-lietuvos-lenkus-o-ne-lenkus-lietuvoje.d?id=54518727>>.

Jeżeli narodowość wyborem¹⁴³, to odpowiednie określenie siebie wskazuje na wyraźniejszą identyfikację narodową i kierując się teorią M. Romera o Polakach litewskich pozwala zaliczyć siebie do tej czy innej narodowości. Wyrażna samo-identyfikacja wymaga głębszego przemyślenia i spostrzegania „siebie”. Badanie pokazuje, że siebie jako „Polaka” najczęściej identyfikują mieszkańcy Wilna (41 proc.) oraz respondenci z wyższym wykształceniem (43,3 proc.). Najrzadziej – mieszkańcy rejonu sołecznickiego (23,8 proc.) i respondenci z wykształceniem zawodowym (22,9 proc.). Siebie jako „Polaka zamieszkałego na Liwie” najczęściej identyfikują mieszkańcy rejonu sołecznickiego (42,9 proc.) i respondenci z wykształceniem zawodowym (28,6 proc.). Poza tym mieszkańcy rejonu sołecznickiego też jako ważne i bardzo ważne w przedstawianiu się innym wskazują wariant „obywatel Litwy”. Przedstawianie jako „Polak” bardzo ważne jest dla 30,2 proc. respondentów z rejonu sołecznickiego, podczas gdy w Wilnie - 45,2 proc., a w rejonie wileńskim – 44,5 proc. respondentów (Załącznik Nr 1). Taka wyraźna samo-identyfikacja na linii „centrum-peryferia” pokazuje, że ludzie z wyższym wykształceniem i mieszkający bliżej centrum postrzegają siebie jako Polaków, tym samym jakby bardziej zdecydowanie utożsamiają się z narodem polskim¹⁴⁴, pozostawiając mniej możliwości wszelkim „wywodom”. Tłumaczy to wpływ Wilna jako centrum kulturowego, gdzie jest wiele obiektów kultury polskiej. Tym czasem na peryferii bardziej żywotne są inne niuanse samo-identyfikacji, które można tłumaczyć słabszym wpływem kulturowym a silniejszym polityczno-administracyjnym, a być może też poczuciem lokalnej tożsamości jako przeciwwagi idącej z centrum globalizacji.

143 Kulakauskas A., Jokio lietuviško kraujo nėra, tautiskumas yra pasirenkamas. *delfi.lt*, 2011. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-29] <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/akulakauskas-jokio-lietuvisko-kraujo-nera-tautiskumas-yra-pasirenkamas.d?id=41600751>>.

144 Klonowski R., W Strasburgu byłbym potrojnym reprezentantem, *radiownet.pl*, 2014. [interaktyw.], [dostęp 2014-04-29]. <<http://www.radiownet.pl/publikacje/rajmund-klonowski-w-strasburgu-bylbym-potrojnym-reprezentantem>>.

Tabela 5. Przedstawianie się

K1. Jakiej narodowości jest Pani/Pan?	Liczba	Procenty
Polak (-a)	151	36,7
Polak (-a) mieszkający na Litwie	101	24,6
Polak (-a) litewski	46	11,2
Polak (-a) z Wileńszczyzny	53	12,9
Litwin(-a) polskiego pochodzenia	24	5,8
Polak (-a) litewskiego pochodzenia	5	1,2
Litwin(-a)	15	3,6
Inna narodowość	16	3,9
ogółem	411	100

Tabela 6. Przedstawianie się/wg miejsca zamieszkania

K1. Jakiej narodowości jest Pani/Pan?				
Procenty (N=411)	Wilno N=166	Rej. wileński N=182	Rej. solecznicki N=63	Ogółem N=411
Polak (-a)	41,0	37,4	23,8	36,7
Polak (-a) mieszkający na Litwie	22,9	19,8	42,9	24,6
Polak (-a) litewski	11,4	11,0	11,1	11,2
Polak (-a) z Wileńszczyzny	10,8	16,5	7,9	12,9
Litwin(-a) polskiego pochodzenia	6,6	4,9	6,3	5,8
Polak (-a) litewskiego pochodzenia	0,6	1,6	1,6	1,2
Litwin(-a)	3,0	3,8	4,8	3,6
Inna narodowość	3,6	4,9	1,6	3,9

Może to tłumaczyć również nie będący do przyjęcia Polakom litewskim termin „tutejszy”, który zwykle kojarzy się z prostactwem, chamstwem, niższym poziomem społecznym.

I. 14

czym różni się Polak od tutejszego?

– no tu może bardziej ze wsi [...] nomy to mówimy, że ze ze wsi w tym sensie, że tam, gdzie dziadkowie mieszkają, to oni już tu tutejsi, oni już tacy bardziej do Białorusinów, może powiedziałbym, bo i ten język nie taki, jak w mieście, oni już tak po prostu mówią, my mówimy, no, „po prostu“ [...] oni mówią bardziej po białorusku, w ich słownictwie słów białoruskich

„Tutejszymi“, według respondentów (62,5 proc.) nazywani są miejscowi mieszkańcy Wileńszczyzny, jednak sami Polacy rzadko siebie tak nazywają (25,3 proc.). poza tym termin ten traktowany jest jako wymyślony przez Litwinów i narzucony im, jakby chcąc poniżyć:

I. 6

Ale w takim razie skąd taki, bo takiego terminu nie ma nigdzie, istnieje właśnie tylko w tym regionie Wileńszczyzny

– no to kto, Landsbergis nam przypisał ten termin (śmiej się)

to już dawniej było (śmiej się)

– jak zaczęła się ta pieriestrojka, to my poznaliśmy ten wyraz tutejszy, tutejszy Polak, a tak ...

a wcześniej nie?

– wcześniej nikt nas tak nie nazywał tutejszy czy nie tutejszy, czasami słyszeliśmy od Litwinów, no a ja mówiłam, ponajechało tu wsiakich, chociaż my od dawien dawna tu jesteśmy.

to znaczy że, ten tutejszy to ten kto tutaj mieszka, tak?, i to nie zależy czy on uważa siebie za Polaka, Litwina, Białorusina czy Rosjanina.

– tak tak, tutaj mieszka i już i my nie nazywamy siebie że my tutejsi, mieszkańcy Litwy i już.

tak, ale ja tak po prostu powiem, że niektórzy tu określają to jako tutejszy, na przykład oni mówią, że ja nie jestem Polakiem, ja nie jestem Białorusinem, ja jestem tutejszym.

– nie, nie ma czegoś takiego, jeżeli ja jestem Polak, to ja jestem Polak, żaden tutejszy, tutejszy to nie nacjonalność, to jeżeli ja w tej wiosce mieszkam to ja też mogę mówić, że ja jestem tutejszy.

Nie, chodzi o to, że takiego terminu nigdzie nie ma, on istnieje właśnie tylko tutaj, ani w Polsce go nie ma

– nie ma, nie ma, nie ma. I my nie słyszeliśmy dopóki nie poszła ta pieriestrojka.

Jednakże można przypuszczać, że dla Polaków litewskich ten termin nie jest obcy, gdyż według odpowiedzi respondentów, którzy odpowiedzieli, że Polacy „rzadko” i „czasami” tak siebie nazywają, to wynik – około 50 proc. respondentów (odpowiednio 25,3 proc. i 23,3 proc.) oraz 13,7 proc. odpowiedziało, że często tak o sobie mówi.

Odpowiadając na pytanie, dotyczące terminu „tutejszy”, tak samo, jak wywiadach jakościowych okazało się, że określenie to nie jest zrozumiałe i oceniane jest niejednoznacznie. Wśród respondentów, którzy wpisali odpowiedzi do rubryki „inna”, część rozumie to pojęcie neutralnie, np., „tak na Litwie nazywają mówiących po polsku”, „dowolny miejscowy mieszkaniec” (t.j. Wileńszczyzny), „bo mieszkała moja prababcia, babcia, dlatego i słowo „tutejszy” (czyli pochodzący stąd), „i Tatarzy”, „mówi się tak o Polakach z Wileńszczyzny, gdy używają języka białoruskiego” itp. Jednak część respondentów termin ten uważa za obrażający, wymysłony, mający negatywne znaczenie: „ale takie określenie nie podoba mi się, jest nie do przyjęcia”, „słyszałam takie określenie, ale nie podoba mi się, jest obrażający, nie używam go, siebie z nim nie utożsamiam”, „Polacy nigdy nie byli tutejszym – to mieszanek Litwinów, Białorusinów, Rosjan, to tak”, „nie rozumiem takiego określenia, i osobiście dla mnie jest obrażające”, „to chamskie określenie”, „takiego określenia używają dość wykształceni Litwini, chcąc wyróżnić się (w znaczeniu negatywnym) spośród innych obywateli Litwy”, „terminu tutejszy używają nacjonaliści, którzy chcą, żyć kierując się hasłem „Litwa dla Litwinów”. Można stwierdzić, że dla części Polaków litewskich termin „tutejszy” ma neutralne znaczenie, określa pewną swoistość narodowo-kulturową, tymczasem dla innej części jest absolutnie nie do przyjęcia, obrażający, wiąże się z napięciami pomiędzy Polakami litewskimi i Litwinami jako grupami narodowymi.

Odpowiadając na pytanie, z jaką narodowością respondent zwykle utożsamia siebie, 3,9 proc. wskazało inną narodowość, najczęściej, że jest przedstawicielem kilku narodowości, np., „Polka, Litwinka, Rosjanka, pomiędzy tymi narodowościami”, „mama Polka, ojciec Łotysz, a ja Litwinka”, „Polka z Białorusi”, „Polak pochodzenia litewsko-rosyjskiego”, „w jednej czwartej Polak”. Jeden z respondentów nazwał siebie „tutejszym”. Kolejni dwaj wskazywali, że są „obywatelami Litwy”.

W dotychczasowych badaniach często akcentowano, że wśród Polaków litewskich bardzo rozpowszechniony jest język rosyjski. W naszych badaniach ponad połowa respondentów wskazała, że w domu używa wyłącznie języka polskiego (50,1 proc.). Wyłącznie rosyjskiego używa jedynie 4,6 proc. respondentów, a rosyjskiego i innych języków około 18 proc. respondentów.

Tabela 7. Używanie języka w kontaktach rodzinnych

K5. W jakim języku Pani/Pan mówi w domu, w kontaktach rodzinnych?	Liczba	Procenty
Po polsku	206	50,1
Po rosyjsku	19	4,6
W języku miejscowym (tutejszym)	21	5,1
Po polsku i po litewsku	42	10,2
Po polsku i po rosyjsku	60	14,6
Po litewsku i po rosyjsku	14	3,4
Po litewsku	26	6,3
Inny język	23	5,6
Ogółem	411	100

Język polski szerzej jest używany w Wilnie (53 proc.) i w rejonie wileńskim (54,4 proc.), w rejonie zaś solecznickim wyłącznie języka polskiego w kontaktach z rodziną używa około jednej trzeciej respondentów (30,2 proc.). W tym przygranicznym regionie bardziej rozpowszechniona jest dwujęzyczność, również w rodzinach. Choć respondenci z rejonu solecznickiego unikają „tutejszości”, to jednak tu miejscowego języka „tutejszego” używa 11,1 proc. respondentów, t. j. dwu-trzykrotnie więcej niż w Wilnie lub w rejonie wileńskim.

Tabela 8. Używanie języka w kontaktach rodzinnych/wg. miejsca zamieszkania

K5. W jakim języku Pani/Pan mówi w domu, w kontaktach rodzinnych?				
Procenty (N=411)	Wilno N=166	Rej. wileński N=182	Rej. Solecznicki N=63	Ogółem N=411

Po polsku	53,0	54,4	30,2	50,1
Po rosyjsku	5,4	2,2	9,5	4,6
W języku miejscowym (tutejszym)	4,2	3,8	11,1	5,1
Po polsku i po litewsku	10,8	9,9	9,5	10,2
Po polsku i po rosyjsku	13,9	14,8	15,9	14,6
Po litewsku i po rosyjsku	2,4	1,6	11,1	3,4
Po litewsku	5,4	8,2	3,2	6,3
Inny język	4,8	4,9	9,5	5,6

Mimo że w badaniach wcześniej prowadzonych przez D. Daukšą w rejonie sołecznickim stwierdzono, że język dla Polaków litewskich nie stanowi podstawowy element tożsamości, a największe znaczenie ma genealogia, to jednak nasze badania pokazują, że znajomość języka polskiego jest ważna dla tożsamości Polaków, tak odpowiedziało 56 proc. respondentów. Element ten ma największe znaczenie dla Polaków z Wilna. Tym niemniej częściowo można potwierdzić badania D. Daukšą, jeśli chodzi o znaczenie genealogii, ponieważ na peryferii nieco większy niż w Wilnie procent respondentów opowiedział się za genealogią.

Tabela 9. Najważniejsze czynniki określające Polaków litewskich

K15. Jak Pani/Pan sądzi, które z poniżej wymienionych czynników najlepiej określają Polaków litewskich? (do trzech wariantów odpowiedzi)	Procenty
Posługiwanie się językiem polskim	56
Uważanie siebie za Polaka	38
Polskie pochodzenie	31,1
Przynależność do wspólnoty polskiej	15,3
Religijność (katolicyzm)	34,5
Szacunek do rodziny	30,4
Poszanowanie tradycji polskich	34,8
Podtrzymywanie polskich obyczajów	22,4
Inne (proszę napisać)	1,7
Nie wiem / trudno powiedzieć	1,7

Pytając, co obecnie jest dla Polaka najważniejsze, „możliwość posługiwania się językiem polskim na co dzień” nie jest rzeczą najbardziej aktualną – pokazały nasze badania. Obecnie dla respondentów największe znaczenie ma „ustawa o mniejszościach narodowych”, tak odpowiedziało 41,4 proc. respondentów, 38,7 proc. - „zachowanie obyczajów i kultury”, 34,1 proc. - „mieć swoich przedstawicieli w Sejmie”. Tym czasem na „posługiwanie się językiem polskim na co dzień” wskazało 23,6 proc., „zachowanie wspólnoty polskiej w miejscu zamieszkania” - 9 proc. respondentów. Z jednej strony można stwierdzić, że język, możliwość posługiwania się nim na co dzień nie rzeczą najbardziej aktualną, gdyż, jak pokazują badania, większość respondentów jest polskojęzyczna, zatem nie odczuwa się braku kontaktów w języku polskim. Z drugiej zaś strony, uznanie za najważniejszą ustawę o mniejszościach narodowych, oznaczałoby reagowanie na aktualia polityczne, ponieważ kwestia ta w przestrzeni publicznej wynikła dopiero w końcu 2013 r. Podstawowe przeznaczenie niniejszej ustawy miałoby zalegalizować i rozszerzyć zakres używania języka polskiego w przestrzeni publicznej, a nawet oficjalnie w miejscowościach, gdzie dominuje mniejszość polska. Zatem chodzi o zagwarantowanie przez ustawę używania i ochrony języka polskiego. Dostrzegamy tu pewną niekonsekwencję. Łącząc to z innym często wskazywanym stanowiskiem – „mieć swoich przedstawicieli w Sejmie”, można stwierdzić, że jest to wynik wyolbrzymienia i polityzacji kwestii w przestrzeni publicznej oraz wyraz pewnej formy *tożsamości oporu*.

Tabela 10. Najbardziej aktualne sprawy dla Polaków na Litwie

K44. Co Pani/Pana zdaniem obecnie jest najbardziej aktualne dla Polaków litewskich (do trzech wariantów odpowiedzi)	Procenty
Zachowanie obyczajów i kultury	38,7
Możliwość nauczania dzieci polskiej historii i kultury	23,6
Możliwość posługiwania się językiem polskim na co dzień	23,6
Posiadanie swoich przedstawicieli w Sejmie	34,1
Posiadanie swoich przedstawicieli w samorządach	25,1
Utrzymanie polskiej wspólnoty w miejscu zamieszkania	9
Ustawa o mniejszościach narodowych zapewniającą określone prawa	41,4

Możliwość posiadanie na Litwie prasy w języku polskim	7,3
Możliwość zdobycia na Litwie wykształcenia w języku polskim	37
Polska pisownia imion i nazwisk oraz nazw miejscowości	15,3
Zachowanie więzi kulturowych z Polską	11,9
Inne	2,9
Nie wiem / trudno powiedzieć	4,1

Chęć zachowania obyczajów i kultury najbardziej akcentowali respondenci z Wilna (44 proc.) na ustawę o mniejszościach narodowych i swoich reprezentantów w Sejmie wskazali respondenci z rejonu wileńskiego (44,5 proc.). Poza tym w rejonie wileńskim bardzo akcentowano możliwość zdobywania wykształcenia na Litwie w języku polskim. Tłumaczy się to tym, że w rejonie wileńskim trwa najbardziej „intensywna” walka zarówno polityczno-wyborcza, jak i „walka” między litewskimi i polskimi szkołami oraz przedszkolami, oskarżając się nawzajem o protegowanie, ignorancję, czego jest akcentowanie priorytetów o charakterze bardziej politycznym. Gdyż na możliwość posługiwania się językiem polskim na co dzień wskazało najmniej respondentów. Powołując się na tezę D. Daukšasa, o nietrwałym i instytucjonalizowanym wyrazie tożsamości Polaków litewskich, widzimy to również w niniejszych badaniach, ponieważ akcentowane są rozwiązania instytucjonalno-polityczne, a nie językowe.

Patrząc na pisownię imion i nazwisk oraz nazw miejscowości również można stwierdzić, że w przeciwieństwie do polityków, respondenci nie akcentują tych kwestii jako najbardziej aktualnych. Za aktualne uważają je mieszkańcy Wilna (22,9 proc.), najwięcej zaś respondentów, dla których w ogóle nie jest to aktualne – to mieszkańcy rejonu solecznickiego. W tej kwestii znowu widzimy tendencję na linii „centrum-peryferia”, gdy polityzowane sprawy bliższe są w centrum, a najmniej aktualne na peryferii.

Tabela 11. Aktualność pisowni imion i nazwisk oraz nazw miejscowości

K45. Ostatnio wiele się dyskutuje o pisowni nazw miejscowości oraz imion i nazwisk. Jak bardzo Pani/Panu ta sprawa jest aktualna?	Liczba	Procenty
Bardzo aktualna	84	20,4

Aktualna	91	22,1
Średnio aktualna	84	20,4
Nieaktualna	72	17,5
W ogóle nie aktualna	70	17
Nie wiem / trudno powiedzieć	7	1,7
Brak odpowiedzi	3	0,7
Ogółem	411	100

Pewną postawę „peryferii” w tej kwestii odzwierciedlają fragmenty wywiadu:

I.11

Jak Pani ocenia działalność AWPL?

– Oni nic nie robią. O ziemi – a co o ziemi. 10 lat (teraz już uporządkowałam sprawę ziemi), ale sama musiałam jeździć. Wszystko mówili, ale tu, w rejonie wileńskim – nic nie zrobiono. Teraz o nazwach ulic, nazwiskach: no po co nam te nazwy? Jeżeli i tak, gdzie nie pójdziesz, i tak tej twojej nazwy nikt nie przyjmie – przecież na Litwie mieszkamy. No co z tego – Sodų gatvė, a oni piszą *Sodowa*, i tak, pójdziesz dokumenty załatwiać i nikt nie napisze twojej *Sadowoj*, napisze – Sodų.

I.4

Jak Pan ocenia wektor polityczny AWPL, działalność tej partii?

– Prawdę mówiąc, mnie wszystko jedno, mnie się nie wszystko podoba, co oni chcą zrobić. Ja na ten autobus: po co trzeba tam po polsku pisać. I tak przyjedzie ten sam Polak o ten adres, nazwę ulicy) i tak będzie inaczej: będzie napisane – żalia, będzie napisane – zielona. I tak ten kierowca przyjedzie według adresu: będzie po litewsku napisane. Jemu wszystko jedno ta nazwa ulicy. Wszystko jedno, czy będzie napisane na tablicy autobusu, nazwa ulicy (po polsku, po rosyjsku, po litewsku).

To miejscowym Polakom nie jest przyjemnie, że trochę tej polskości odczuć można, że to jest, że nie wszystko zlituanizowane?

– Może innym – dobrze, mnie to nie robi różnicy. Jeżeli nie byłoby po polsku napisane – mnie nie robi różnicy, czy będzie, czy nie będzie. Tak myślę. Może innym ludziom – dobrze. My na Litwie mieszkamy, musimy trochę mówić po litewsku. I tak trzeba umieć. I tak – na Litwie dobrze jest wszystkim narodom. Zrobili i Rosjanom, i Białorusinom: wszyscy dostali to obywatelstwo. Tu bardzo dobrze zrobione, bo ot na Łotwie ludzie żyją, to oni tan te ruskie paszporty mają, łotewskiego obywatelstwa nie mogą dostać. Tam głupota jakaś, ludzie, nie ważne ile tam

przeżyli, a u nas to z tym dobrze. My mamy obywatelstwo, my mamy litewskie paszporty.

Z fragmentów wywiadu można wnioskować, że utożsamienie z Litwą jest bardzo silne, ocena sytuacji trzeźwa. To świadczy o chęci litewskich Polaków do utożsamiania się i integracji z litewskim społeczeństwem. Absolutna większość respondentów wskazała, że znajomość języka litewskiego jest potrzebna i bardzo ważna (59,9 proc.) oraz raczej ważna (33,1 proc.). Poza tym największą takie stanowisko wyrażają respondenci z wyższym wykształceniem (71,4 proc.) i z rejonu sołecznickiego (bardzo ważna – 79,4 proc. i raczej ważna – 17,5 proc.).

Tabela 12. Znaczenie znajomości języka litewskiego

K13. Pani/Pana zdaniem, jak ważna lub nieważna jest dobra znajomość języka litewskiego?	Liczba	Procenty
Bardzo ważna	246	59,9
Raczej ważna	136	33,1
Raczej nieważna	22	5,4
W ogóle nie ważna	2	0,5
Nie wiem/ nie mam zdania	5	1,2
Ogółem	411	100

Utożsamianie się z Litwą, integracja

Teoria mówi, że państwo jako twór społeczno-polityczny nie może funkcjonować bez określonego fundamentalnego poczucia wspólnoty społeczeństwa. Zbiorowa tożsamość państwowa wpływa na relacje jednostki z państwem. Uważa się, że tożsamość państwowa jednoczy ludzi i jest konieczna dla ustroju demokratycznego, gdy mniejszość musi się godzić z decyzjami większości. W teoriach politycznych uznaje się, że instytucje polityczne mogą lepiej funkcjonować w społeczeństwie kulturowo homogenicznym. Niektóre badania empiryczne w Ameryce Północnej potwierdzają to¹⁴⁵.

145 Berg L., Hjerm M. National Identity and Political Trust. *Perspectives On European Politics & Society*, 2010, t. 11 (4), p. 392–394.

Na podstawie wyników badań można stwierdzić, że utożsamianie się z Litwą obejmuje zarówno więź emocjonalną - 45,3 proc. respondentów określa Litwę jako swoją ojczyznę – także i obywatelską. Ponieważ dla Polaków litewskich ważne jest nie tylko przedstawiać się jako „Polak” (42,6 proc.), lecz także jednakowo ważne jest przedstawić się jako obywatel Litwy (40,4 proc.). Przedstawianie się jako „b Litwy” najbardziej ważne jest dla mieszkańców rejonu solecznickiego, jako „mieszkaniec Litwy” – częściej dla respondentów rejonu wileńskiego. (Załącznik 2, tabela 7)

Tabela 13. Czym jest Litwa dla Polaków litewskich

K16. Czym dla Pani/Pana jest Litwa?	Liczba	Procenty
To jest moja ojczyzna	186	45,3
To kraj, w którym urodziłem się i mieszkam	120	29,2
Tai kraj, którego obywatelem jestem	48	11,7
To ziemia moich przodków	41	10
Inne	13	3,2
Nie wiem/trudno powiedzieć	2	0,5
Brak odpowiedzi	1	0,2
Ogółem	411	100

Tabela 14. Więź z Litwą wyrażana w przedstawianiu się innym osobom

K7. Poniżej podane są różne określenia. Na ile pani/Panu osobiście są one ważne przedstawiając się innym osobom?						
Procenty	Bardzo ważne	Raczej ważne	Raczej nie ważne	W ogóle nie ważne	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Polak	42,6	25,3	10,9	8,8	3,2	9,2
Polak litewki	14,8	28,2	23,1	17	4,1	12,7
Obywatel Litwy	40,4	29	11,2	6,1	2,4	10,9
Mieszkaniec Litwy	29,4	26,8	15,8	7,8	4,9	15,3
Mieszkaniec Wileńszczyzny	33,8	19	16,1	17	1,9	12,2
Mieszkaniec określonej miejscowości (miasteczka, rejonu)	25,5	21,1	16,8	20,7	3,6	12,2

I.16

Czy nie zastanawia się Pan nad wyjazdem z Litwy?

– Nie.

A dlaczego?

– Można mieszkać i studiować w Polsce, ale nie chcę wyjeżdżać.

A dlaczego nie?

– Aj, nie wiem, daleko. Mówię, że Litwa jest moją ojczyzną i to wszystko. Wszyscy bliscy tu mieszkają. Na Litwie też jest gdzie się uczyć, i w Wilnie jest uniwersytet, i w Kownie dużo uniwersytetów – jest gdzie się uczyć. Może i płacić trzeba, w Polsce przyjmują, też można zdawać, tam nieodpłatnie, ale na Litwie – spokojniej, że tak powiem.

Odpowiadając na pytanie, jak litewscy Polacy postrzegają siebie w kontekście swojego środowiska, wyraźnie zarysowuje się dwojakość – czują, że różnią się od Litwinów, ale też od Polaków w Polsce, zarówno czują podobieństwa. W pytaniu do kogo Polacy litewscy czują bardziej podobni, chcieliśmy ustalić, na ile realnie mają zastosowanie dwie teorie Michała Romera o Polakach litewskich oraz czy posiadają cechy nowo kształtującego się narodu. 27,5 proc respondentów wskazała, że całkowicie różni się i od Litwinów, i od Polaków w Polsce. Podobieństwo przyznało - 26,8 proc. jednakże zdaje się, że litewscy P bardziej się skłaniają w kierunku Litwinów.

Tabela 15. Ocena podobieństwa do Litwinów i Polaków w Polsce

K14. Pani/Pana zdaniem, jak bardzo litewscy Polacy podobni są do Litwinów, a jak bardzo do Polaków w Polsce?	Liczba	Procenty
Bardziej podobni do Litwinów niż do Polaków w Polsce	73	17,8
Bardziej podobni do Polaków w Polsce niż do Litwinów	57	13,9
Całkowicie różnią się od Litwinów i od Polaków w Polsce	113	27,5
Podobni są i do Litwinów i do Polaków w Polsce	110	26,8
Nie wiem/ trudno powiedzieć	55	13,4
Brak odpowiedzi	3	0,7
Ogółem	411	100

Sytuację doskonale ilustruje fragment wywiadu:

I.14

Ale mogłoby to Pani określić w tym kontekście, bardzo to mnie interesuje, oto Polacy, na Litwie Polak, a w Polsce...?

– nie Polak, otóż, ot mówię, i mnie ostatnio, ponieważ i siostra wyjechała studiować do Warszawy, to i, nie żeby tam, tak ją tam obrażają, nie daj Boże, nawet, jak odpowiada tam coś, jakieś tam referaty czy co, to nawet wykładowca mówi, żeby posłuchać tego bałtyckiego akcentu, no rozumie się, im chodzi o to, jak my mówimy, dla nich to jakaś egzotyka, tak, oni słuchają, to ciekawe, dlatego i ja zastanawiam się, i my ot ze sobą porozmawiamy, no rzeczywiście, tu jakby nasza Ojczyzna, nasz dom, ale rzeczywiście my tacy jak ani to, ani owo, tacy ot naprawdę, nie mamy ani tu ażyłu, ani gdzie indziej.

To, że Polacy litewscy bardziej podobni są do Litwinów, może zostać „sprowokowane” również faktem, że w Polsce czasami uważani są za Rosjan albo Litwinów.

Tabela 16. Doświadczenia w Polsce

K28. Poniżej wymienionych jest kilka sytuacji. Czy będąc w Polsce Pani/Panu zdarzyła się któraś z wymienionych sytuacji?					
Procenty (N=333)	Często	Czasami	Nigdy	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Panią/Pana uważano za Rosjanina (-ę)	18,9	35,1	35,4	5,4	5,1
Panią/Pana uważano za Litwina (-E)	15	38,9	36,5	3,6	6
Wiedziano, że Pani/Pan jest Polakiem (-ą) jednak nadal uważano za obcego (-ą)	22,5	35,6	28,7	8,4	4,8
Rozumiano, że pani/Pan nie jest miejscowym Polakiem (-ą) i dlatego przyjmowano cieplej	46,4	29,6	9,6	10,5	3,9

I.12

Czy doświadczyła Pani różnicy pomiędzy byciem Polakiem na Litwie i byciem Polakiem z Litwy w Polsce?

– Doświadczyłam. W ogóle jako Polaków tam nas nie przyjmują.

[...]

To obywatelstwo świadczyłoby, że oni są Polakami?

– Nie. Oby w Polsce nie byli odbierani jako Litwini albo Rosjanie.

Teraz, gdy jest UE on i tak może jechać do Polski.

– Tak. Może, ale ja sama w tej samej Polsce spotkałam się z tym, że ze mną po rosyjsku zaczęto rozmawiać.

[...]

To boli, gdy Państwa nazywają Rosjanami albo Litwinami?

– Jeśli Litwinem, to nie, bo ja z Litwy, ale kiedy mówią, Rosjanka – co tu ma Rosja. Ja z Polakami dużo pracuję i moi przewoźnicy już tego nie robią. Ot tylko czasami, jak nowy jakiś pojawi się i mówi: *zdrastvujte*. Mówię: *laba diena*.

Kolejne fragmentu wywiadu pokazują silną więź emocjonalną z Litwą, co świadczy o tym, że nie są obojętni na to, co się dzieje na Litwie, martwią się i chcą lepszej przyszłości dla Litwy, t.j. są związani (zintegrowani) z Litwą:

I. 4

Jak Pan może określić swoje poglądy polityczne?

– [......] ej, ja jestem za socjaldemokratów..., przecież wszystkiego do końca nie powiem, to nie z polskiej, z tego partii, nie ma jak sądzę z socjaldemokratów, z tych konserwatystów, ani jednego patrioty swojej Ojczyzny nie ma, co prawda, no proszę pomyśleć, ot nikt, tylko doszli do władzy i sobie zrobić jak myślę, i ot ci Polacy też i ten sekretarka, i ani jednego nie ma, no ot ta, tam w Sejmie siedzi, tak ot każdy, żeby był patriotą, ze nic mi nie trzeba, ja swoje tam, nikt z posłów nie powiedział, że nam zmniejszcie, no takie pensje, żeby dostali taką jak wszyscy, i my będziemy pracować, jak prawdziwi patrioci, a tu teraz nie patriotów swojej Ojczyzny, ani jednego nie ma, a ja tak myślę. Ot do żadnej partii, nie wiem, ja do wyborów to czasem i nie idę.

A Pan należy do jakiegokolwiek politycznej organizacji?

– nie nie nie, nie ja nie, ja jakoś, ja będę za tym człowiekiem, który stara się ot żeby na Litwie żyć było dobrze i ot... jeśli będzie taki prawdziwy patriota, wtedy może będę...

[...]

– u nas ot wokół, patrzcie, lasy, a dawniej to pola były wszędzie i ot co, nie mogli jakoś inaczej zrobić, żeby były te spółki czy tam jakie inne [...] a teraz o mówię, ani jednego patrioty swojej Ojczyzny nie ma [...] wszyscy prości ludzie rozumieją, a władza nie może zrozumieć, ani z jednej strony?

[...]

- ja, kiedy będzie na Litwie dobry, prawdziwy patriota Ojczyzny, ja będę głosować i podniosę obie ręce, że głosujemy na ...

I. 8

A proszę powiedzieć, jeśli będzie taka o której mówicie, ale będzie litewska, na przykład, to...

- żeby pomogło wszystkim, nieważne ty Polak, czy Litwin czy jakiś jeszcze inny....

będziecie głosować?

- tak będę na tą, żeby coś działo się na Litwie, ja tu mieszkam i nieważne nawet, Polka ja czy nie Polka, najważniejsze to, że ludzie, bo my wszyscy ludzie, nieważne czy ty Polak, czy Białorusin, czy jeszcze ktoś, jeśli człowiek robi dla człowieka, znaczy on coś ceni, znaczy chce pomóc, jeśli chce pomóc znacz i ludzie pójda do niego, i prosić go będą, a jeśli nic robić nie będzie, to jaka różnica wtedy na kogo głosować? Nie pomaga ani jedna ta partia, po co głosować za tym czego nie ma po prostu, no nie ma...

W 1990 r., na początku niepodległości Litwy, nastroje litewskich Polaków względem państwowości były dość powściągliwe, tylko około 10% zdecydowanie popierało niepodległość Litwy, koło jednej trzeciej była przeciwna i mniej więcej połowa – neutralna (z wyjątkami)¹⁴⁶. Chociaż w przestrzeni publicznej pojawiają się obawy odnośnie lojalności litewskich Polaków wobec państwa, przeprowadzone badania tego nie potwierdzają. Należy tu zwrócić uwagę i rozróżnić postawy zwykłych ludzi i AWPL oraz działalność liderów, w której czasami naprawdę można dostrzec przejawy braku poszanowania wobec państwa litewskiego i jego symboli. Można tu wymienić dotyczące Litwy niektóre wypowiedzi W. Tomaszewskiego w parlamencie Europejskim, demonstracyjne opuszczenie sali sejmowej przez polską frakcję w 2014 r. podczas uroczystości upamiętnienia Dnia 13 stycznia¹⁴⁷, zachowania innych liderów, jak demonstracyjny niepos-

146 Matulionis A., Politinės orientacijos. *Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1990, s. 41–42.

147 BNS. Lietuvos lenkų politikai per V. Landsbergio kalbą protestuodami paliko Seimo salę. *balsas.lt*, 2014 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <<http://www.balsas.lt/nauijiena/770934/lietuvos-lenku-politikaiper-v-landsbergio-kalba-protestuodami-paliko-seimo-sale>>. Protestuodami prieš finansines represijas už gimtosios kalbos vartojimą LLRA frakcijos nariai išėjo iš Seimo salės. *awpl.lt*, 2014 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=595%3AAnaznak-sprzeciwu-wobecrepresji-finansowych-zauywanie-jzyka-ojczystego-sal-sejmow>.

zanowanie ustawodawstwa przez R.Cytacką (nie analizując faktu czy są sprawiedliwe, czy też nie)¹⁴⁸ itp.

Już wcześniejsze badania pokazały, że utożsamianie się Polaków litewskich z narodem litewskim jest najsilniej wyrażone w porównaniu z innymi grupami narodowymi. Badania E. Krukauskienė z 1993 r. już pokazały, że 22 proc. Polaków litewskich utożsamia się z narodem litewskim i tylko 2 proc. z Polską. Ten ostatni wskaźnik, w porównaniu z 1989 r. wręcz nieco zmalał - z 6 proc. do 2 proc.¹⁴⁹ Poziom utożsamiania się Polaków litewskich z narodem litewskim w zasadzie się nie zmienia i jak pokazują badania z 2006 r., 20,4 proc. utożsamia się ze społeczeństwem litewskim¹⁵⁰. Jednak oznacza to także, że 4 z 5 nie identyfikuje się z litewską grupą narodową, choć w pełni identyfikuje się z Litwą.

Powstaje pytanie, czy utożsamianie się z Litwą jest wyrazem tożsamości państwowej, a nieutożsamianie się z narodem litewskim i nawet nieprzyjaźń wobec litewkości oznacza dążenie do zachowania, jak pisał M. Romer, tego odrębnego typu psychologicznego, który określa istotę tożsamości, gdy nie pasują do siebie nawzajem, jednak bez jednego i bez drugiego istota polskiej tożsamości na Litwie zanika. Jeśli tak, to oznaczałoby, że tożsamość Polaków litewskich nadal pozostaje dwojaka, dy Ojczyzną jest Litwa, a Macierzą - Polska¹⁵¹. Z pewnością ta dwoistość budzi największy niepokój związany z lojalnością względem Litwinów. Świadczyć o tym mogą niektóre fragmenty wywiadu:

I.8

*Ta w tym sensie Polacy, litewscy Polacy nie do końca godzą się z tym faktem
- tak, nie do końca*

opucili-czonkowie-frakcji-awpl-&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt>.

148 Viceministrė R. Cytacka gyvena vėl tik lenkiškoje gatvėje, *delfi.lt*, 2014 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02] <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/viceministre-r-cytacka-gyvena-vel-tik-lenkiskoje-gatveje.d?id=63972802>>; Garsioji R.Cytacka spjovė į Lietuvos vėliavą, *lrytas.lt*, 2014 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <<http://www.lrytas.lt/lietuvos-diena/aktualijos/garsioji-r-cytacka-spjove-i-lietuvos-veliava.htm>>.

149 Krukauskienė E., *Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys*, Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, Vilnius, 1995, ps. 48–49.

150 Ranonytė A., Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos, *Acta Paedagogica Vilnensia*, 2006, Nr. 16, s. 69.

151 Štutininė I., Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, Nr. 8 (17), p. 44.

że Wilno jest częścią państwa litewskiego

– nie zupełnie się godzą, naprawdę, i większość ludzi i znajomych

i co chcieliby oni, aby tu wróciła tu Polska, tak?

– tak, może trochę by tego chcieli, ot, to mnie się zdaje większość tych starych ludzi, starszych i ot z tych wszystkich ludzi....

I.14

Może sama Pani chciałaby coś dodać, żebyśmy się lepiej zrozumieli?

– To my i ami nie bardzo rozumiemy, jak byłoby lepiej. Nie wiem, jak inni ludzie, ale mówię, że taki dylemat mamy i nic się na to nie poradzi. Może kiedyś staniemy się Litwinami, za jakieś 100 lat.

Mówi Pani, że tu Pani dom – Litwa, ale gdyby wybuchła wojna, to prawdopodobnie stanęłaby Pani po Polskiej stronie.

– Jeśli między Litwą i Polską to tak, ale jeśli Litwa z kim innym, to jasne, że za Litwę. Bo Polacy, jak mówiłam – bardzo pomagają, troszczą się bardzo – może dlatego. Osobiście miałam do czynienia z tą pomocą i kontaktowałam się z ludźmi, których nawet nie znałam (tylko listownie), którzy mi pomogli finansowo – był czas, że nie super żyło się. I może dlatego, odczuwam z ich strony większą pomoc, troskę, większe zainteresowanie mną jako Polką, człowiekiem, któremu chce się pomóc. Ot teraz siostra uczy się w Warszawie, ma bardzo dobre warunki, bardzo dobre stypendium, uczy się bezpłatnie – wszystkie warunki – super. Wątpię, że gdyby zdała na Litwie, to dostałaby takie duże stypendium (no, jak duże, za które można przeżyć) i w ogóle, czy dostałaby stypendium.

Integracja i aspekt ekonomiczny

Jak wykazują badania, Polacy litewscy stosunkowo silnie identyfikują się z Litwą i dążą do integracji, jednak kiedy podczas badań jakościowych starano się wyjaśnić tożsamość polityczną i narodową, ujawnił się aspekt ekonomiczny, co początkowo nie było planowane w badaniach, dlatego też do badań ilościowych zostały wprowadzone pewne uzupełnienia. Respondenci sytuację społeczną, ekonomiczną i polityczną na Litwie oceniają jako niepomysłną. Absolutna większość respondentów wskazała, że na Litwie są trudne warunki życiowe, rozpowszechnione są korupcja i biurokracja, za mało jest demokracji.

Tabela 17. Ocena życia na Litwie

K39. Jak Pan/Pani ocenia stopę życiową na Litwie?						
Procenty	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Na Litwie jest wysoka stopa życiowa	1,7	10	44,3	40,9	1,7	1,5
Na Litwie jest wysoki wzrost ekonomiczny	1,5	7,5	45	42,6	1,9	1,5
Na Litwie jest duża korupcja	38,9	42,1	9,5	3,4	5,4	0,7
Na Litwie łatwo znaleźć pracę	0,5	10,2	51,3	33,8	2,9	1,2
Na Litwie łatwo rozwijać biznes	2,2	8,5	45,5	31,4	10	2,4
Na Litwie jest duża biurokracja	34,1	37,7	13,6	5,8	7,3	1,5
Na Litwie efektywnie działa demokracja	12,4	19,7	42,1	23,4	10,2	2,2
Na Litwie są niskie emerytury	68,1	20,9	3,9	3,6	2,9	0,5
Na Litwie gwarantowane są prawa mniejszości narodowych	6,3	24,8	37,5	23,8	6,3	1,2

W trakcie badań jakościowych okazało się, że ludzie są oburzeni powodu złego stanu ekonomicznego kraju, złych warunków życiowych, rosnących cen, obojętności władz wobec ubóstwa prostego człowieka i w tym kontekście kwestie narodowe stawały się mniej ważne. Zazwyczaj winę za taką sytuację przypisywano władzom centralnym. Jedna z informaterek nawet zaznaczyła, że ciągnie się to od czasów sowieckich, tj. jeszcze w czasach sowieckich Wileńszczyzna była zapuszczona i zapomniana, a na zakupy ludzie często jechali do Ukmergė lub Uteny. Wypowiedzi niektórych informatorów świadczą o innym pojmowaniu tożsamości narodowej Polaków na Litwie. Na przykład, w rozmowie o głosowaniu stwierdzono, że jeżeli na Litwie znajdzie się prawdziwy patriota Litwy, to oni wówczas będą głosować na niego. Z powyższej wypowiedzi wynika, że obecnie nie ma na kogo głosować, wszyscy to złodzieje i oszuści. Jeden z fragmentów świadczący o takiej pozycji:

I. 4

Jak Pan określiłaby swoje poglądy polityczne?

– [.....]ej, ja jestem z socjaldemokratów..., ja powiem do końca, tu nie ma wśród Polaków, w tej partii, nie ma, jak ja myślę, wśród socjaldemokratów, wśród tych konserwatystów żadnego patrioty, prawdę mówiąc, no proszę pomyśleć, oto nic jak tylko dojdzie do władzy i sobie zrobić, jak ja myślę, oto ci Polacy doszli też i tam sekretarka niejedna i nie ma, no tam w Sejmie siedzi, też tak każdy, żeby był patriotą, to mnie nic nie trzeba, ja swoje tam, nikt z członków Sejmu nie powiedział, żeby im zmniejszyć, no jak wszyscy otrzymują takie płace, żeby otrzymywali takie jak wszyscy i my będziemy pracować jak prawdziwi patrioci, o tu tak nie jest, swoje to, żadnego patrioty nie ma, ja tak myślę. Do jakiej partii ja nie wiem, na wybory innym razem i nie idę.

A Pan do jakiejś organizacji politycznej należy?

– nie nie nie ja nie, ja jakoś tak, ja będę na tego człowieka, który stara się, żeby na Litwie byłoby żyć dobrze i wot ... jeżeli znajdzie się taki prawdziwy patriota, to wtedy może będę....

[.....]

– u nas naokoło rosną lasy, a wcześniej tu wszędzie były pola i oto co, nie mogli jakoś inaczej zrobić, żeby były spółki czy kooperatywy jakieś [.....] a teraz oto mówię, żadnego patrioty nie ma [.....]wszyscy prości ludzie rozumieją, a w ladze nie mogą zrozumieć, w żaden sposób?

[.....]

– ja, kiedy pojawi się na Litwie dobry, prawdziwy patriota, ja wtedy będę głosować, podniosę dwie ręce, żeby na niego głosować ...

I. 8

A przypuścmy, jeżeli znajdzie się taka partia, o której Pani mówi, lecz ona będzie litewską partią, przypuścmy, więc...

– lecz pomoże wszystkim, nieważne, czy ty jesteś Litwinem czy Polakiem, czy jeszcze kimś...

będzie Pani głosować na nią?

– tak ja głosowałbym na nią, za to, że coś robi się na Litwie, bo ja tu mieszkam i nawet nieważne, Polka ja czy nie-Polka, najważniejsze to, że ludzie, bo my wszyscy jesteśmy ludźmi, nieważne czy ty Białorusin, czy jeszcze ktoś, jeżeli człowiek robi człowiekowi, znaczy on ceni coś, znaczy on stara się pomóc, jeżeli chce pomóc, znaczy i ludzie pójda do niego i będą prosić, a jeżeli nic nie będzie robić, to jaka wtedy różnica na kogo głosować? Nie pomaga żadna ta partia, nie ma po co głosować, no nie ma....

Ludzie oczekują, że władze litewskie powinny udzielać więcej uwagi Wileńszczyźnie. Takie zdanie na prawie 70 proc. respondentów.

Tabela 18 . Większe potrzeby Wileńszczyzny

K37. Jak Pan/Pani sądzi, czy władze litewskie powinny udzielać więcej uwagi Wileńszczyźnie?	Liczba	Procent
Potrzeba dużo więcej uwagi	146	35,5
Potrzeba trochę więcej uwagi	140	34,1
Wystarczy tyle uwagi, ile obecnie się udziela	65	15,8
Nie wiem/ trudno powiedzieć	45	10,9
Brak odpowiedzi	15	3,6
ogółem	411	100

Dziedzinami, którym według respondentów należy poświęcić więcej uwagi, są: rozwój rolnictwa, rozwój przemysłu/produkcji, oświata, szkolnictwo. Respondenci, oceniając te dziedziny w skali 8 punktów (8 – najważniejsza dziedzina, 1 zaś – najmniej ważna dziedzina) najwięcej punktów przyznali rozwojowi przemysłu/produkcji, rolnictwa, oświacie (szkolnictwo) oraz rozwojowi usług.

Tabela19 . Dziedziny rozwoju gospodarczego, którym należy poświęcić więcej uwagi.
Średnia punktów

Jak Pan/Pani sądzi, której z niżej wymienionych dziedzin w rozwoju Wileńszczyzny rząd Litwy powinien udzielić więcej uwagi? Ocena w skali od 8 punktów (najważniejsza dziedzina) do 1 (najmniej aktualna dziedzina) . (N=255)		
Miejsce wg aktualności	Dziedziny	Średnia punktów (skala 1-8)
1.	Rozwój rolnictwa	5,66
2.	Rozwój przemysłu/produkcji	5,52
3.	Rozwój oświaty (szkoły)	5,49
4.	Rozwój usług	4,55
5.	Zachowanie dziedzictwa kulturowo-narodowego	4,50
6.	Umacnianie lokalnych wspólnot	3,73
7.	Rozwój agroturystyki	3,55
8.	Rozwój przygranicznej współpracy z Białorusią	3,00

Tabela 20. Dziedziny rozwoju gospodarczego, którym należy poświęcić więcej uwagi.
Podział punktów oceny

Jak Pan/Pani sądzi, której z niżej wymienionych dziedzin w rozwoju Wileńszczyzny rząd Litwy powinien udzielić więcej uwagi? Ocena w skali od 8 punktów (najważniejsza dziedzina) do 1 (najmniej aktualna dziedzina).								
Procenty (N=255)	1	2	3	4	5	6	7	8
Rozwój przemysłu/produkcji	8,2	7,1	9,8	9,8	9	9	14,5	32,5
Rozwój rolnictwa	2	4,7	8,6	11,4	14,5	17,3	25,5	16,1
Rozwój usług	7,1	9,8	14,9	13,7	19,2	19,2	11,8	4,3
Zachowanie dziedzictwa kulturowo-narodowego	6,3	9,4	17,3	20,8	14,5	14,9	7,1	9,8
Umacnianie lokalnych wspólnot	11,4	22,4	16,9	16,5	10,2	11,8	8,6	2,4
Rozwój oświaty (szkoły)	2,7	8,2	9	11	15,7	13,7	18,8	20,8
Rozwój agroturystyki	15,3	27,8	16,5	8,6	9,8	7,5	9,8	4,7
Rozwój przygranicznej współpracy z Białorusią	46,3	11,4	7,1	8,2	7,8	6,3	3,5	9,4

Ilościowe i jakościowe badania pozwalają wnosić, że dziedziny, które zostały uznane za najważniejsze, mają charakter bardziej ekonomiczny niż polityczny. Rozwój oświaty (szkół) jest dziedziną wyróżnioną zapewne w związku z reformami wdrażanymi w systemie oświaty. Na rozwój gospodarczy więcej uwagi zwracali informatorzy w starszym wieku, natomiast o lukach w polityce oświatowej (język litewski) częściej mówili informatorzy w młodszy wieku.

Uważa się, że ekonomiczne zacofanie tego regionu i beczynność władz litewskich są największą porażką Litwy, kiedy chodzi o integrację Polaków litewskich. Ponieważ w tej sytuacji Polska jest przykładem, Litwa zaś państwem upadłym (*failed state*).

Tabela 21 . Wizerunek Polski

K29. Jak Pan/Pani ocenia życie w Polsce?						
Procenty	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem	Brak odpowiedzi
W Polsce stopa życiowa jest wysoka	19,7	39,4	18,5	2,7	15,8	3,9
W Polsce wzrost ekonomiczny jest wysoki	19,7	42,1	15,3	2,4	16,3	4,1
W Polsce jest duża korupcja	4,1	15,8	31,1	6,3	36	6,6
W Polsce łatwo znaleźć pracę	7,3	26,5	23,4	6,1	31,1	5,6
W Polsce łatwo rozwijać biznes	8,5	29,2	15,8	3,2	38	5,4
W Polsce jest duża biurokracja	4,4	16,3	23,8	6,3	43,3	6,8
W Polsce demokracja działa efektywnie	10,6	35,8	13,9	1,7	32,1	5,6
W Polsce są niskie emerytury	2,7	12,2	29,2	18,7	30,9	6,3
W Polsce gwarantowane są prawa mniejszości narodowych	19,5	33,1	10	2,4	30,7	4,4

W literaturze naukowej stwierdza się, że jedną z funkcji tożsamości jest identyfikacja ze społecznością, w taki sposób zapewnia się poczucie bezpieczeństwa, aspekt ten staje się szczególnie ważny, gdyż stwarza dla Polaków litewskich przesłanki przesłanki poszukiwaniu identyfikacji z Polską jako krajem sukcesu, która może stworzyć poczucie bezpieczeństwa jednostki. Jaki jest wizerunek Polski, ilustrują poniższe fragmenty wywiadów:

I. 11

Czy różni się Polak litewski od Polaka w Polsce?

– różni się, wiadomo, oni tam mają wyższe emerytury, wszystko, ja mam tam rodzinę, oni wszędzie jeżdżą, a my nie możemy

[.....]

Jakie Pani są poglądy polityczne, jak je można określić?

– gdyby większa była emerytura, płaca, to wtedy polityka nas nie interesowałaby, a teraz, jak widzimy, jak kto roztrwoni pieniądze, to nam obcinają emerytury, to my wie jak....

I. 4

– ja teraz, jakoś porównując jak było w Polsce przed 10 laty, kiedy zacząłem pracować jako kierowca dalekich rejsów, i teraz jak wszystko w Polsce idzie do przodu, to my stoimy w miejscu, jeszcze idziemy do tyłu [...], a teraz jak porównując jak Polska podniosła się, tak czy inaczej ci ludzie miejscowi Polacy mówią, że nic tu dobrego nie ma, tu tak źle, lecz w porównaniu jak z Litwą, jak Polska idzie do przodu, dobrze idzie, drogi zrobiła, autobany [...] troszkę wstyd za, nu nie wstyd jakoś, nu, jakoś, čiort znajet (*zaśmiał się*)

Wsparcie z Polski (przede wszystkim materialne) dla Polaków litewskich jest ogromne, poczynając od renowacji przedszkoli i szkół a kończąc na wspieraniu biednych rodzin. Ten aspekt ekonomiczny jest obecny na wszystkich etapach rozwoju człowieka – od szkoły, przez okres studencki oraz kończy się możliwościami zatrudnienia i osiągnięciem odpowiedniego poziomu życia. Na wszystkich tych etapach Polska daje bardzo wiele, Litwa zaś – bardzo mało. W szkołach organizowane są dla uczniów wycieczki do Polski, które w dużej mierze są finansowane przez Polskę. Latem dla uczniów organizowane są w Polsce kolonie. Z uzyskanych w trakcie badań danych wynika, że w tych kwestiach Polska jest bardzo mocno „widoczna” i jej opieka wyraźnie jest odczuwana. Około połowy respondentów podczas badań ilościowych stwierdziło, że stale lub często otrzymuje wsparcie z Polski.

Tabela 22. Pomoc z Polski

K30. Opierając się na własne doświadczenie, jak często Polacy litewscy otrzymują pomoc z Polski?							
Procenty	Stale	Często	Czasem	Rzadko	Nigdy	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Pomoc charytatywna	23,4	34,8	18	4,6	1,7	13,6	3,9
Obozy w Polsce	30,4	37	16,5	3,9	0,7	8	3,4
Renowacja szkół i przedszkoli na Litwie	24,8	30,2	23,1	5,4	0,7	12,2	3,6
Rekrutacja na bezpłatne studia w Polsce	29,7	31,4	16,5	4,4	1,7	13,1	3,2

Wsparcie polityczne dla Polaków litewskich	26,3	24,3	21,4	7,3	1,5	15,3	3,9
Pomoc w podtrzymywaniu kultury polskiej kultury	32,6	35,3	17,5	2,9	0,2	8,5	2,9

Polacy litewscy pragnęliby również pomocy z Litwy, jednakże nie mogą jej się doczekać. Sytuację tę dobrze ilustruje dany fragment:

I. 9

Uczniowie mają obozy w Polsce, gdzie płacić trzeba minimalnie, może tylko za podróż, a tu spróbuj wyprawić dziecko do obozu na Litwie, ile to będzie kosztować, półtora tysiąca, a może i więcej, kto może na to sobie pozwolić?

Idealizacja Polski bardzo wyraźnie uwidoczniła się w badaniach jakościowych. Polska jest ukazywana jako kraj, gdzie i ceny są niższe, i płace wyższe oraz wyższa jest ogólna stopa życiowa. Jedna z informaterek zaznaczyła, że wszyscy Litwini z powodu bezrobocia jadą do pracy do Anglii, Norwegii, a jej koleżanka wyjechała do Polski i tam dobrze się urządziła.

I. 8

Czy jest ktoś, kto zachęciłby Panią wyjechać z Litwy do Polski, emigrować?

– zachęciłaby tylko jedna rzecz – dobra praca, dobra nauczanie, na przykład studia, czy jeszcze coś, po prostu chcę lepszego życia dla swoich dzieci.

To byłyby czysto ekonomiczne sprawy?

– tak.

Nie dlatego, że Pani Polka?

– nie dlatego. Litwa po prostu nie daje dużych możliwości. Jeżeli można by było coś otrzymać, tak żeby żyć i nie myśleć o tym, że brakuje tego, tego, że długi czy jeszcze coś.

Inni respondenci mówili o zapuszczonych i nieuprawianych polach, czego w Polsce nie ma. Zatem znowu mamy przejaw niegospodarności Litwinów w sensie ogólnym, a konkretniej władz litewskich. Respondenci w ogóle bardzo często dziwią się takiej niegospodarności i jako nostalgia, wśród starszego pokolenia, są wspomnienia dotyczące sowieckich czasów.

I. 6

Jak Pani ocenia koalicję AWPL z Aliansem Rosjan?

– dobrze, nic złego tu nie widzimy, był kolchoz, dobrze żyliśmy, była praca, były pieniądze.

I. 5

no i gdzie lepiej czuje się Pan na Litwie czy w Polsce?

– to widzi trzeba i w Litwie i w Polsce pożyć. Ja tylko jedno wiem, przyjeżdża sąsiadka, ona wyjechała, synowie wyjechali do Polski, tam urządzili się, tam pobudowali się, kupili ziemię, no i ona bywa to tam to tutaj, to ona mówi, Boże, jak niebo i ziemia, tam mówi i gospodarstwo inne, tam kawałeczka ziemi nie znajdziesz takiego zarośniętego jak u nas w Litwie, mówi, strach zobaczyć, i mówi tam zorganizowane tak, oni sadzą czosnek i inni sadzą, oni mają gdzie zdać, gdzie zbyć i mówi, zupełnie inny porządek a tutaj ona mówi, ja sobie nie przedstawiam jak, bo ona sama skończyła agronoma, no i ona nie mogła patrzeć na te porządki, co tu robi się.

I. 15

Czy Polacy litewscy bali się niepodległości Litwy?

– nie, nie bali się, ale teraz teraz szkoda, że ta niepodległość, nie dała tego, czego oczekiwaliśmy.

A czego oczekiwaliście?

– dużo ci straciliśmy, mnogo poteriali što imeli,

A co, co mienie jakieś czy jakieś prawa?

– no prawa, może o płatne, nauczanie płatne, wcześniej nie było, teraz nie wszyscy, mój wnuk, nie wiem czy otrzymają specjalność, wykształcenie, nie mają za co (co?), wcześniej tak nie było, lekarz, wcześniej jak było, a teraz, teraz, jeżeli masz pieniądze, to będzie leczyć, nie, to gatovsia k smierti, lekarstwa jak, jak teraz wygląda, strasznie, my emeryci, to dużą część swojej emerytury wydajemy na lekarstwa, wcześniej tak nie było, wstyd.

To żal z powodu ekonomicznej sytuacji

– z powodu ekonomicznej sytuacji, nie z powodu polityki, z powodu ekonomiki (z naciskiem)

że ciężko żyć

– ciężko żyć

Polacy litewscy mogą wybierać różne kierunki studiów w Polsce, są one bezpłatne, poza tym studenci otrzymują stypendium. Na Litwie takich

możliwości nie ma. Informacja zawarta w artykule *zw.lt* potwierdza ten stan rzeczy i ujawnia beznadziejność danej sytuacji¹⁵².

W tym kontekście należy zaznaczyć, że podczas wywiadów dało się wyczuć, że to właśnie informatorów najbardziej „boli“, nie zaś polskie napisy nazw ulic czy zapisane po polsku nazwiska, że Sejm powinien rozwiązywać te problemy, natomiast nie zajmować się sprawami drugorzędnymi. Choć kiedy była mowa o tych sprawach, to były one akcentowane i informatorzy dziwili się, dlaczego Litwa tak bardzo się temu sprzeciwia. Uogólniając można wnioskować, że pretensje do Litwinów dotyczą niegospodarności, braku zainteresowania życiem mieszkańców wsi, którzy nie mają pracy i środków utrzymania.

I. 12

– [...] no mnie to nie robi różnicy, czy nazwa ulicy zapisana jest po polsku czy litewsku, lepiej by do domów dziecka oddaliby te pieniądze, o które walczą ot z tymi nazwami

I. 14

– bo Polacy (*z Polski*), jak mówiłam bardzo pomagają, bardzo troszczą się tutaj o tych Polaków, to może dlatego i mnie osobiście, w tym sensie, przyszło się zetknąć z pomocą z Polski i rozmawiałam z ludźmi, których nawet nie znałam i tylko z którymi korespondowałam, którzy pomagali finansowo, przysyłali jakieś rzeczy, no były czasy, kiedy naprawdę nie bardzo tam super żyliśmy i może dlatego naprawdę doznałam od nich wielkiego wsparcia, byłam otoczona dobrą opieką, zainteresowaniem mną jako Polką, człowiekiem, któremu chce się pomóc. Siostra teraz uczy się w Warszawie, ma bardzo dobre warunki, otrzymuje stypendium, bezpłatnie studiuje, no w tym sensie wszystkie warunki są super, no i może dlatego, bo wątpię, że ona na Litwie dostałaby się na studia i otrzymywałaby wysokie stypendium, no wysokie, żeby za nie można było przeżyć, a w ogóle, czy ona tutaj otrzymałaby to stypendium

No lecz w Polsce studia też nie są bezpłatne.

– ona studiuje bezpłatnie,

Nie, to ja rozumiem, to jeżeli znowu wrócilibyśmy do tego aspektu, czy Pani nie uważa, że Polska, tak mówiąc, także kupuje?

152 35 Polaków z Litwy będzie studiowało w Suwałkach. *zw.lt*, 2013 [interaktyw.], [dostęp 2013-10-12]. <<http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/35-polakow-z-litwy-bedzie-studiowalo-w-suwalkach/>>.

– co kupuje, nie bardzo rozumiem pytanie?

No stara się przekupić Polaków litewskich

– tak, może i przekupuje, dlatego ja i mówię, dlaczego ja tak odpowiedziałam, że gdyby była wojna ja, to i jest ta sprawa

[.....]

To proszę powiedzieć, w tym kontekście litewsko-polskich stosunków, ten aspekt ekonomiczny, jak Pani uważa, jaką rolę on odgrywa. Gdyby Polacy litewscy żyli o wiele lepiej i w ogóle warunki życia na Litwie byłyby lepsze

– to oczywiście i nastawienie byłoby inne

Teraz jest po prostu tak, że Litwa nie troszczy się

– tak, tak i w ogóle ona nie tylko nie dba o Polaków, ale i o Litwinów, proszę zobaczysz, co robi się, wszyscy wyjeżdżają, no to wyjeżdżają do Anglii, Niemiec i wszędzie, ile mam przyjaciół i prawie wszyscy wyjechali. Nas trzyma jedynie to, że my mamy gdzie mieszkać, mamy mieszkanie, mamy tę wieś, mąż ma stałą pracę, dlatego my tu jesteśmy, gdyby było inaczej, to nas także tu nie byłoby. Jak i większość, naprawdę ciężko żyć teraz na Litwie i naprawdę widzimy, że władze nie starają się polepszać tych warunków, wydaje się, że tylko pogarsza i pogarsza. Wiadomo, gdyby tu było dobrze, władze robiłyby coś dla ludzi, coś robiłyby dobrego dla ludzi, a nie do swojej kieszeni wszystko kładli, wszystko to i nastawienie ludzi byłoby inne i my, jako ci Polacy, litewscy Polacy i jeżeli wtedy byłoby zadane pytanie o wojnie, to może my wszyscy za Litwę i tylko za Litwę i żadnych rozmów na temat żadnej Polski, żadnej Anglii by nie było. Ale kiedy wobec nas tak się zachowują i dlatego tak odpowiedziałam, bo naprawdę to jakby mnie nie dotyczy, czegoś takiego nie odczuwam, dlatego i dlaczego ja mam stawać w obronie Litwy (uśmiechnęła się).

Znajomość wydarzeń historycznych pozwala wnioskować, że tożsamość Polaków litewskich jest podwójna i nietrwała, walkę o tożsamość możemy zaobserwować również na początku XX wieku. W pierwszej kolejności chciałoby się zwrócić uwagę na politykę Polski prowadzoną w stosunku do Polaków litewskich. Nie ukrywa swojego oburzenia Czesław Okińczyc w wypowiedzi cytowanej przez „Gazetę Wyborczą” za „Kurierem Wileńskim”, w której zaznacza, że nieraz parlamentarzyści polscy zwracają się do Polaków – obywateli Litwy – tak jak do obywateli Polski z wezwaniem zajmowania stanowiska właściwego polskiej polityce zagranicznej, co jest ingerencją w sprawy wewnętrzne Litwy i na to nie może pozwalać sobie żaden parlamentarzysta.¹⁵³ Polityka ta w zasadzie nie zmieniła się dotych-

153 Cytat z: Awantura w Polskim Domu, *Gazeta wyborcza*, Nr. 89, 1996-04-15.

czas, kiedy wydawana jest Karta Polaka jako świadectwo przynależności do narodu polskiego. Wracając do „zapisu w paszporcie“ D. Dayksasa, można starać się zrozumieć, dlaczego niektórym Polakom litewskim potrzebna jest Karta Polaka świadcząca o przynależności do narodu polskiego. Także dlaczego wśród pewnej części Polaków, którzy zawsze kultywowali polskość niezależnie od ustroju politycznego, wywołuje to oburzenie i przede wszystkim z tego powodu, że Kartę Polaka otrzymują byli działacze sowieccy¹⁵⁴. Zarówno ze względów prawnych, jak i politycznych Karta Polaka jest sprawą kontrowersyjną¹⁵⁵. Korzyść wynikająca z jej posiadania budzi wątpliwości i wśród naukowców polskich, jak wynika z badań statystycznych Karta Polaka najmniej „popularna“ jest na Litwie w porównaniu z Białorusią i Ukrainą, gdzie mniejszość polska tworzy znaczny odsetek¹⁵⁶. Nasze badania dowodzą, że 62,9 proc. respondentom posiadanie Karty Polaka wzmacnia poczucie ich tożsamości.

Tabela 23. Ocena korzyści z tytułu posiadania Karty Polaka

K26. Jak Pan/Pani sądzi, jak korzystna jest Karta Polaka dla tych, którzy ją mają lub zamierzają otrzymać?						
Procenty (N=323)	Bardzo ważna	Raczej ważna	Raczej nieważna	W ogóle nieważna	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Karta Polaka odzwierciedla tożsamość Polaków	35	27,9	14,9	7,7	10,5	4
Karta Polaka wiąże z Polską, pokazuje, że jestem „prawdziwym Polakiem”	28,8	26	17,6	11,1	10,5	5,9
Karta Polaka jest korzystna ekonomicznie (9np. różne zniżki itp)	20,4	28,2	18,3	11,5	15,5	6,2

154 Tarasiewicz S., Karta (poniżania) Polaka, *infopol.lt*, 2008 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <http://www.infopol.lt/pl/nauijenos/detail.php?ID=973&phrase_id=66623>.

155 Kazėnas G. Lenko korta – tai ne išimtinai politinė, bet ir teisėnė problema, *delfi.lt*, 2012 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/law/gkazenass-lenko-korta-tai-ne-isimtinai-politine-betir-teisine-problema.d?id=58166754>>.

156 Wołłejko M., Realizacja ustawy o Karcie Polaka w latach 2008–2011 – sukces czy porażka? // *Bezpieczeństwo Narodowe*, nr 20, IV, 2011. p. 149–158. [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <<http://www.bbn.gov.pl/pl/publikacje-i-dokumenty/kwartalnik-bezpieczens/202011/3550,Ku-nowej-strategii-bezpieczenstwa-Unii-Europejskiej.html>>.

Karta Polaka daje większe możliwości podjęcia pracy w Polsce	22,6	26,3	16,4	10,5	17,6	6,5
Karta Polaka daje większe możliwości podjęcia nauki/ studiów w Polsce	39	26,3	9,9	6,5	12,7	5,6

Jednakże dla większości osób posiadanie Karty Polaka kojarzy się przede wszystkim z możliwością podjęcia studiów w Polsce. Należy tu zwrócić uwagę na fakt, że studia na Litwie są płatne, natomiast w Polsce one mogą studiować bezpłatnie, tj. mamy do czynienia z czysto racjonalnym aspektem ekonomicznym. Informacja zawarta w artykule *zw.lt* także potwierdza tę sytuację¹⁵⁷.

Tożsamość regionalna

Zazwyczaj mniejszości narodowe mają bardzo silne poczucie tożsamości regionalno-lokalnej. O wielkim przywiązaniu do swojego regionu świadczą fragmenty wywiadu:

I.12

A proszę powiedzieć, czy Pani mąż, który pochodzi z Polski, nie proponuje Pani zamieszkać w Polsce?

– proponuje

Dlaczego Pani nie jedzie?

– aj, oto tu urodziłam się, tutaj wszyscy moi bliscy, cała rodzina, byłam i w Ameryce byłam ... ale jakoś ciągnie do domu.

I nie chciałaby Pani wyjechać?

– nie.

To co Panią trzyma na Litwie?

– korzenie.

[.....]

– jak już mówiłam, chociaż mój ojciec i nie zbiera się uczyć języka litewskiego, ale on, no jego ojczyzna tutaj i on tutaj urodził się i on, no mnie tak wydaje się,

157 35 Polaków z Litwy będzie studiowało w Suwałkach. *zw.lt*, 2013 [interaktyw.], [dostęp 2013-10-12]. <<http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/35-polakow-z-litwy-bedzie-studiowalo-w-suwalkach/>>

że stąd nigdzie nie da się wyciągnąć (śmieje się), nie wywiezie nikt, chyba tylko siłą, tak mówię, no prosto on nie nazywa tu, no chyba o tych okolic Litwą, że do Litwy należy, ale jednak on kocha tę ziemię...

Przywiązany po prostu do ziemi, państwo jest nieważne ..

– tak, my mamy ziemię i oni tu pracują, tak, tu mogą, mówię, tę Wileńszczyznę mogą i Białorusini zabrać, on wszystko jedno tu zostanie, będzie nazywał Polską, będzie mówił, że to polska ziemia, lecz mimo wszystko nie dlatego, że on tę Polskę kocha, czy co, on tę ziemię taką, jaka jest kocha i przyszedłby tu nie wiadomo skąd, litewskiego tu prawie nie usłyszysz, on tu po polsku porozmawia albo po białorusku i tyle, po prostu on kocha tę ziemię, gdzie my żyjemy, gdzie on urodził się i naprawdę nie jest ważne, czy tu Litwa, czy Polska, czy Białoruś, czy Rosja, naprawdę...

Lecz on mówi, że tu polska ziemia?

– Tak. Kiedyś z nim próbowałam sprzeczać się i mówię: Wilno – jaki to polski kraj? To Giedymin założył Wilno, to on wtedy tydzień ze mną nie rozmawiał.

Ocena stosunków polsko-litewskich

Uważa się, że tożsamość można badać, wychodząc od pojęcia samoświadomości i przechodząc następnie do identyfikacji jako działalności. W globalnej społeczności jednym z typów społecznej identyfikacji jest tożsamość *oporu*¹⁵⁸. Prawdopodobnie ten element tożsamości ukryty w antylitewskości¹⁵⁹ próbują wykorzystać politycy w swojej działalności. Jak twierdzi zamieszkała na Litwie polska badaczka Renata Mienkowska-Norkienė, taki opór AWPL jest potrzebny ze względów politycznych, ponieważ pomaga mobilizować swój elektorat i pozostać u władzy¹⁶⁰. To niewątpliwie nadal przyczynia się do umocnienia takiej tożsamości oporu. Zdaniem nadal V. Savukynasa w stosunkach litewsko-polskich panuje woj-

158 Zaleskienė I. Multidimensinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinkty. *Tiltai*, Nr. 54 (3), 2011, p. 3.

159 Norvilas A., Valskytė-Janušaitienė I. Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje. *Psichologija*. 2007, t. 36, p. 7–21.

160 Mienkowska-Norkienė R. Lietuvių-lenkų santykiai – ar pasiektas kritinis taškas?, *delfi.lt*, 2012 [interaktyw.], [dostęp 2012-02-26]. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/rmienkowska-norkiene-lietuviu-lenku-santykiai-ar-pasiektas-kritinis-taskas.d?id=54889645>>.

na obronna¹⁶¹. W wyniku tego rośnie napięcie¹⁶² wśród obywateli, co tylko jeszcze bardziej sprzyja radykalizmowi w obu obozach (zrywanie tabliczek z polskimi napisami nazw ulic w Ejszyszkach pokazane w telewizji wywołało niemałe oburzenie z jednej strony i świadome niepodporządkowywanie się wykonaniu uchwały z drugiej strony¹⁶³).

W rezultacie zawiłej historii Wileńszczyzny, której następstwem są wrogie stosunki litewsko-polskie, które bez względu na raczej poprawne stosunki międzypaństwowe, utrzymują się, nadal panuje wzajemna niechęć, brak zaufania. Swego czasu Waldemar Tomaszewski, lider AWPL, oświadczył, że nie Polacy, lecz Litwini powinni integrować się z mieszkańcami Wileńszczyzny, bowiem, według W. Tomaszewskiego, Litwini są tu ludnością przybyłą, a tu ich (*Polaków*) ziemia¹⁶⁴. Nasze badania dowodzą, duża część respondentów (47 proc.) ocenia stosunki litewsko-polskie jako średnie, 26,5 proc. – jako dobre i 17,3 proc. – jako złe. Jako bardzo dobre i bardzo złe określa je jedynie niewielu respondentów, tj. 3,6 proc. i 1,7 proc.

Tabela 24. Ocena stosunków polsko-litewskich

K8. Jak Pan/Pani ocenia stosunki między Litwinami i Polakami litewskimi?	Liczba	Procenty
Bardzo dobre	15	3,6
Dobre	109	26,5

161 Savukynas V., Lietuvos ir Lenkijos konfliktas – tai tik gynybinis karas. *delfi.lt*, 2012 [interaktyw.], [dostęp 2014-04-30] <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/vsavukynas-lietuvos-ir-lenkijos-konfliktas-tai-tikgynybinis-karas.d?id=59707289>>.

162 Garalevičiūtė K. ESBO komisaras: tarp lietuvių ir lenkų – įtampa. *delfi.lt*, 2011 [interaktyw.], [dostęp 2012-02-26]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/esbo-komisarar-tarp-lietuviu-ir-lenku-itampa.d?id=51751923>>.

163 Mincewicz J., Dyskryminacyjna Ustawa o oświacie. *awpl.lt*, 2011 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=231%3Adyskryminacyjna-ustawa-o-owiacie&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl>.

164 Strikuliėnė O., V. Tomaševskis: lietuviai turi integruotis, o ne mes. *respublika.lt*, 2011, [interaktyw.], [dostęp 2014-04-30]. <<http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos-politika/vtomasevskis-lietuviai-turi-integruotis-o-ne-mes/>>; Apie lietuvių integraciją prabilęs V. Tomaševskis raginamas atsakingiau reikšti mintis. *delfi.lt*, 2011 [interaktyw.], [dostęp 2014-04-30]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/apie-lietuviu-integracija-prabiles-vtomasevskis-raginamas-atsakingiau-reiksti-mintis.d?id=44064787>>.

Średnie	193	47
Złe	71	17,3
Bardzo złe	7	1,7
Nie wiem/ trudno powiedzieć	13	3,2
Brak odpowiedzi	3	0,7
Ogółem	411	100

Tabela 25. Ocena stosunków polsko-litewskich wg miejsca zamieszkania

K8. Jak Pan/Pani ocenia stosunki między Litwinami i Polakami litewskimi ?				
Procenty (N=411)	Wilno N=166	Rejon wileński N=182	Rejon so- lecznicki N=63	Ogółem N=411
Bardzo dobre	3,6	2,7	6,3	3,6
Dobre	24,7	26,4	31,7	26,5
Średnie	45,2	51,1	39,7	47,0
Złe	19,9	15,4	15,9	17,3
Bardzo złe	3,0	1,1		1,7
Nie wiem / trudno powiedzieć	2,4	2,7	6,3	3,2
Brak odpowiedzi	1,2	0,5		0,7

Najbardziej pesymistycznie oceniają stosunki litewsko-polskie respondenci z Wilna, tu jest największy procent osób, które uważają, że te stosunki są złe i bardzo złe. Tymczasem najbardziej pozytywnie sądzą o nich respondenci z rejonu solecznickiego. To jeszcze raz potwierdza tezę, że tam, gdzie konfliktujące narody są narody najbardziej przemieszane, tam i jest najwięcej konfliktów. Możliwa jest też inna interpretacja. Wilno bowiem jest centrum politycznym, gdzie skoncentrowane są siły polityczne i gdzie podejmuje się różne decyzje, wobec czego powstaje tam więcej konfliktowych sytuacji, natomiast wyższy poziom wykształcenia mieszkańców otwiera większy dostęp do środków masowego przekazu i to niewątpliwie znajduje odbicie w ocenie stosunków litewsko-polskich, gdyż 39 proc. respondentów zaznaczyło, że ukazujące się w mediach artykuły o negatywnych treściach są jednym ze źródeł napięcia.

Tabela 26. Źródła wywołujące największe napięcia w stosunkach polsko-litewskich

K41. Jak Pan/Pani sądzi, co generalnie wywołuje największe napięcia w stosunkach polsko-litewskich?	Procenty
Litewska polityka oświatowa	41,8
Brak wrażliwości litewskich polityków wobec problemów mniejszości narodowych	19,2
Negatywne artykuły w prasie	30,9
Historyczne bolączki	21,9
Działalność polityków obu państw	18,2
Żądania Polaków litewskich	16,3
Skrajność (opór) polityków Polaków litewskich	20,2
Litewski nacjonalizm	32,1
Niechęć Litwinów do brania pod uwagę potrzeb Polaków litewskich	22,6
Chęć Litwinów do wynarodowienia Polaków	21,7
Niezdolność Litwinów do porządnego gospodarowania we własnym państwie	20,7
Inne	1,2
Nie wiem/ trudno powiedzieć	3,4

Okazuje się, że badani respondenci podobnie oceniają też stosunki Litwinów z innymi mniejszościami narodowymi na Litwie. Możliwe, że to wpływ rosyjskich mediów, bo z badań wynika, że 52,1 proc. Respondentów stale ogląda rosyjską telewizję (litewską zaś - 50,4 proc.).

Tymczasem w stosunkach polsko-litewskie zdaniem około połowy badanych (48,7 proc.) nie obserwuje się napięcia. Potwierdzają to wcześniejsze badania, że Polacy litewscy i Rosjanie są sobie bardzo bliscy, jak „bracia związani przez los”, co znajduje potwierdzenie we fragmencie wywiadu:

I.6

A jak ocenia Pani ten fakt, że przed ostatnimi wyborami AWPL stworzyła koalicję z Aliansem Rosjan. Bo na przykład dużo szkół rosyjskich zostało zamkniętych.

– tak, tak, tak. Bo mają bolące miejsca i Rosjanie, więc łączą się Rosjanie, Białorusini, jednakowe krzywdy mają.

I.3

Jak ocenia Pani koalicję AWPL z Aliansem Rosjan przed wyborami do Sejmu? Dobrze czy źle?

– Ja uważam, że dobrze. Z sąsiadami trzeba żyć dobrze. Nic złego z ich strony nie widzimy.

Z powodu nie najlepszych stosunków polsko-litewskich za niewłaściwą uważa się politykę oświatową (41,8 proc.), litewski nacjonalizm (32,1 proc.) i negatywne artykuły w prasie (30,9 proc.). Obecnie wszystkie trzy stanowiska mogą być oceniane jako te czy inne formy przejawu litewskiego nacjonalizmu, ponieważ realizowana reforma oświaty dotyczy szkoły polskiej mniejszości narodowej, czemu ostro sprzeciwia się AWPL, zarzucając Litwinom chęć pogarszania warunków używania języka polskiego. Około połowy respondentów zgadza się ze stwierdzeniem, że władze litewskie chcą wynarodowić Polaków litewskich.

Tabela 27. Ocena poglądu władz litewskich na Polaków na Litwie

K42. Jak Pani/Pan sądzi, które z niżej wymienionych stwierdzeń najlepiej odzwierciedlają pogląd władz litewskich na litewskich Polaków ?						
Procenty	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Litewscy politycy są niewrażliwi na problemy Polaków litewskich	30,7	38,4	15,8	5,6	6,6	2,9
Litewskie władze prowadzą niewłaściwą politykę oświatową	34,3	36,5	15,3	3,4	7,1	3,4
Litewskie władze próbują rozwiązywać aktualne problemy Polaków litewskich	6,8	19	39,7	23,4	8	3,2
Litewskie władze chcą wynarodowić Polaków litewskich	25,3	35,5	20	9,7	7,5	1,9
Stosunek litewskich władz do Polaków litewskich jest pozytywny	7,5	17,8	36	25,3	9,5	3,9

Fakty te niewątpliwie świadczą o obustronnych oskarżeniach i braku dialogu. Jak pokazują badania przeprowadzone wśród uczniów wileńskich szkół, polscy uczniowie „ściśle wiązali siebie z tym, co polsko-rosyjskie i ograniczali to, co związane jest z związane z litewskością. Polskojęzycz-

nego Litwina i litewskojęzycznego Polaka uważają za obcego. Potwierdza to tezę D. Daukšasa, że język dla Polaków litewskich nie jest zasadniczym elementem tożsamości, a tożsamość jest czymś więcej. Autorzy badania stwierdzili w konkluzji, że w świadomości narodowej litewskich Polaków istotne znaczenie przypada antylitewskości. Tym czasem w tożsamości Litwinów bardzo ważną rolę odgrywa znajomość języka litewskiego¹⁶⁵. Przy czym taka postawa nie jest zjawiskiem nowym, jak pisze V. Stravinskienė w artykule „Lenkų išvykimas iš Vilniaus 1944–1947 m.: kultūrinį vertybių klausimas“, / „Wyjazd Polaków z Wilna 1944–1947: kwestia wartości kulturowych”, już wówczas pogląd wileńskich polaków na Litwinów był negatywny¹⁶⁶. Możliwe dlatego Polacy litewscy bardzo nie lubią litewskiej prawicowej partii konserwatystów TS-LKD, gdyż partia ta jest bezpośrednio związana z odrodzeniem narodowym Litwy w 1990 r. oraz z wydarzeniami na Litwie Południowo-wschodniej, gdy wynikła sprawa autonomii Wileńszczyzny.

Dane badań pokazują, że oceniając stosunki polsko-litewskie 26,3 proc. respondentów wskazało, że po prostu omawia aktualia, 22,6 proc. unika takich tematów, a 11,3 proc. odpowiedziało, że takie dyskusje są ciekawe, czasami odbywają się w przyjemnej atmosferze, czasami zaś wywołują napięcia. W najbardziej spokojnej atmosferze omawianie stosunków odbywa się w rejonie sołecznickim (Załącznik Nr 2).

Tabela 28. Charakteryzacja dyskusji na temat stosunków polsko-litewskich

K12. Jeśli choć raz zdarzyło się Państwu dyskutować z Litwinami na tematy stosunków polsko-litewskich, które z tych stwierdzeń najlepiej odzwierciedla omawianie kwestii „narodowych” z Litwinami? (N=319)	Liczba	Procenty
Po prostu omawiamy aktualia	84	26,3
Rzadko omawiamy, bo takie sprawy nie są dla nas aktualne	39	12,2
Rzadko omawiamy, bo nie interesujemy się polityką	23	7,2
Unikamy takich tematów, gdyż budzą negatywne emocje	72	22,6

165 Norvilas A., Valskytė-Janušaitienė I. Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje. *Psichologija*, 2007, t. 36, p. 7–21.

166 Stravinskienė V., Lenkų išvykimas iš Vilniaus 1944–1947 m.: kultūrinį vertybių klausimas. *Lietuvos istorijos metraštis*, Vilnius, 2006, t. 2., s. 142.

Trvają gorące dyskusje, jednak nie budzą one negatywnych odczuć	20	6,3
Zazwyczaj takie rozmowy kończą się konfliktem, ale i tak omawiamy te sprawy	8	2,5
Czasami poruszanie takich tematów wywołuje napięcia, a czasami takie rozmowy są przyjemne i żartobliwe	36	11,3
Odbывают się ciekawe dyskusje, nawzajem wzbogacamy swoją wiedzę i zrozumienie	23	7,2
Inne	11	3,4
Brak odpowiedzi	3	0,9
Ogółem	319	100

Tym niemniej zauważa się, ludzie że wolą nie dyskutować na „bolesne” tematy, lecz po prostu zostawić je historii. Bodajże kamień węgielny niezgody polsko-litewskiej stanowi kwestia przynależności Wilna do Polski w I poł. XX w. Jak wiadomo, dla Litwinów oznacza to okupację, strona zaś polska nie jest skłonna do uznania tego faktu. W tej sprawie doszło nawet do niedużej dyplomatycznej „potyczki” słownej między polskim ministrem spraw zagranicznych R.Sikorskim i ówczesnym ministrem spraw zagranicznych Litwy V. Ušackasem, gdy R.Sikorski oświadczył, że nie sądzi, aby Wilno „było okupowane”¹⁶⁷ i na to zareagował V. Ušackas¹⁶⁸. W trakcie badań jakościowych zauważało się, że respondenci także wolą pomijać tę sprawę. Oto fragmenty wywiadu:

I.3

Jak ocenia Pani sprawę Wilna w XX w. Litwini twierdzą, że zostało okupowane, Polska nie uznaje tego.

– no jak ono mogło być okupowane, jeśli tu Polska była z..... znamy historię, przecież Jadwiga wyszła za mąż na Jagiełłę (*uśmiecha się*) i jej ojciec oddał tę ziemię, to od dawna była polska ziemia, my nauczyliśmy się tej historii

167 Černiauskas Š., Lenkijos ministras: mes Vilniaus neokupavome. *vilniaus.diena.lt*, 2009 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <<http://vilniaus.diena.lt/dienrastis/lietuva/lenkijos-ministras-mes-vilniaus-neokupavome-220697#.U2Onw1fwriU>>; Lenkijos ministras: Lenkija nebuvo okupavusi Vilniaus krašto, *delfi.lt* 2009 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02] <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijosministras-lenkija-nebuvo-okupavusi-vilniaus-krasto.d?id=22422208>>.

168 Okupaciją neigusiam lenkų ministrui priminti J.Pilsudskio žodžiai. *delfi.lt*, 2009 [interaktyw.], [dostęp 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/okupacija-neigusiam-lenku-ministrui-priminti-jpilsudskio-zodziai.d?id=22468556>>.

To znaczy tak uczyliście się historii?

– tak, nas tak uczono, a teraz Jagiełłę.. nikt, no jak to powiedzieć, Litwinów ochrzcił, oni teraz ani nie pamiętają o Jagielle, nic.

I.4

– (*śmieje się*) polski, ten Piłsudski Prezydent, jego rodzinna miejscowość tu gdzieś niedaleko, jak Zułów nazywa się, no to... [...] tu Jagiełło wszystko zrobił (*śmieje się*)

Wychodząc z założenia, że dla istnienia narodu politycznego niezbędny jest wspólny narratyw historyczny, można stwierdzić, że przynajmniej w tej kwestii idziemy we właściwym kierunku, ponieważ jedna trzecia respondentów (35,5%) odpowiedziała, że Wilno jest historyczną stolicą Litwy. Najwyraźniej taką postawą ujawnia się w rejonie sołecznickim oraz wśród osób z wyższym wykształceniem, najsłabiej – w Wilnie oraz wśród osób z wykształceniem zawodowym. Można podejrzewać, że jest to pewien wpływ na linii „centrum – peryferia”. Poza tym najbardziej „uciekali” od tego pytania respondenci wilnianie, 26,6 proc. odpowiedziało, że nie warto teraz nad tym się zastanawiać.

Tabela 29. Ocena historycznej przynależności Wilna

K34. Zastanawiając się nad historią Wileńszczyzny, które z wymienionych poniżej stwierdzeń, zdaniem Państwa, najlepiej odzwierciedlają historyczną swoistość Wileńszczyzny?	Liczba	Procenty
Wilno – historyczna stolica Litwy	146	35,5
Historycznie Wilno – to kolebka polskiej kultury	108	26,3
Wileńszczyzna historycznie jest mocno związana z Białorusią	15	3,6
Nie sędzę, że należy dzisiaj się nad tym zastanawiać, gdyż jest to tylko miniona historia	93	22,6
Inne	19	4,6
Nie wiem/trudno powiedzieć	24	5,8
Brak odpowiedzi	6	1,5
Ogółem	411	100

TOŻSAMOŚĆ POLITYCZNA POLAKÓW NA LITWIE

W celu ukazania osobliwości tożsamości politycznej polskiej mniejszości na Litwie należy dokonać analizy takich pojęć, jak:

Dynamika aktywności politycznej, definicja partii politycznej, podstawowe funkcje oraz zaangażowanie polityczne, formy udziału w życiu politycznym;

Dynamika politycznej aktywności Akcji Wyborczej Polaków Litewskich oraz ocena preferencji politycznych respondentów – zainteresowanie polityką, aktywność, znaczenie wyborów na Litwie, ocena działalności partii politycznych (w tym AWPL) i instytucji politycznych – na podstawie badań ilościowych i jakościowych.

Koncepcja polityczna. Nie ma jedynej definicji polityki, co oznacza, że termin polityka może być różnie definiowany i rozumiany w zależności od różnych kryteriów, co pozwala ujawnić różne aspekty polityki. Polityka jest publicznym zarządzaniem ogólnymi sprawami w kraju i jest najwyższą władzą obywatelską, posiadającą legalny monopol siły.¹⁶⁹

Udział w życiu politycznym. W krajach demokratycznych dla każdego obywatela stworzone są możliwie najlepsze warunki uczestnictwa w zarządzaniu państwem. Teoretycy demokracji twierdzą, że stała reakcja rządu na preferencje swoich obywateli jest istotnym cechą demokracji, obywatelem zaś w państwie demokratycznym można zostać tylko poprzez udział w życiu politycznym.¹⁷⁰

Udział w życiu politycznym jest terminem obejmującym wiele znaczeń i nie ma jedynej powszechnie przyjętej definicji, która scharakteryzowałaby i zdefiniowałaby uczestnictwo polityczne. Wiele definicji udziału w życiu politycznym ogranicza się do określenia, że są to działania, które wpływają na innych: „udział w życiu politycznym oznacza działalność poszczególnych obywateli, która ma na celu wpływanie na decyzje rządowe.”¹⁷¹

169 Visockaitė, A. *Politologijos mokymo dalyko metodinė priemonė*. Vilnius: MRU, 2012 p. 12.

170 Waldron-Moore P. Eastern Europe at the crossroads of democratic transition. *Comparative Political Studies*, 1999, Vol. 32, No.1. p.39.

171 Krupavičius, A., Lukošaitis, A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Poligrafija ir informatika. Kaunas: 2004, p. 214.

Dlatego należy wyróżnić udział w szerokim i wąskim znaczeniu. W szerokim znaczeniu uczestnictwo oznacza udział członków społeczeństwa w podejmowaniu decyzji. W związku z tą definicją udział w życiu politycznym powinien koncentrować się na podejmowaniu decyzji w zakresie węższym. Ta sfera określana, charakteryzowana i rozumiana jest jako polityka. Udział w życiu politycznym jest związany z takimi działaniami, jak: głosowanie, ofiary wyborcze, demonstracje i in.¹⁷²

Demokracja opiera się na idei równości wszystkich obywateli, jednak w żadnym kraju demokratycznym nie ma równości uczestnictwa. Część mieszkańców jest aktywna, oni aktywnie uczestniczą w głosowaniu, aktywnie działają w swoich wspólnotach, biorą udział w organizacjach w politycznych i społecznych. Aktywność polityczna innych obywateli ogranicza się tylko do udziału w wyborach.

Uczestnictwo polityczne można podzielić na poszczególne formy, np.: konstytucyjne i niekonstytucyjne; legalne i nielegalne; przymusowe i nieprzymusowe i in. Na Litwie do analizy udziału w życiu politycznym przeważnie stosuje się podział zaproponowany przez takich badaczy, jak S.H. Barnes i M. Kaase na konwencjonalne i niekonwencjonalne formy uczestnictwa politycznego. Przeważnie wyróżnia się następujące formy uczestnictwa konwencjonalnego: głosowanie w wyborach, członkostwo w partii, udział lub działalność w kampaniach wyborczych, członkostwo w organizacji społecznej lub w grupie interesów, działalność wspólnotowa, osobiste spotkania z osobami urzędowymi. Formy działalności niekonwencjonalnej są takie, jak: podpisywanie petycji i prawomocne demonstracje, nieoficjalne strajki, zajmowanie budynków, bojkoty, ruchy społeczne.

Większość naukowców udział w życiu politycznym utożsamia z głosowaniem w wyborach. Wybory są jedną z zasadniczych podstaw (osi) demokracji. Demokracja wymaga, żeby obywatele kontrolowali tych, którzy podejmują decyzje i podstawowym sposobem tej kontroli jest możliwość dokonywania przez społeczeństwo wyboru elity politycznej w okresowo odbywających się wyborach konkurencyjnych, które wszędzie są podstawowym (zasadniczym) czynnikiem rozwoju partii i systemu partyjnego.

„Partia – organizacja polityczna jednocząca najbardziej aktywnych członków społeczeństwa o jednakowych poglądach dotyczących wartości

172 Riekašius, R. *Politis dalyvavimas*. Klaipėda: 2011, p. 6.

ideologicznych, obywatelskich, ekonomicznych i innych, reprezentująca interesy społeczne, narodowe, religijne i in. części społeczeństwa, poprzez swoją działalność dążąca do zrealizowania programu władzy i programu politycznego.“¹⁷³

Spośród charakterystycznych dla partii politycznych funkcji najczęściej wyróżniane są:

- Partie polityczne w społeczeństwie: szukają poparcia wyborców dla władzy; zachęcają do uczestniczenia w działalności politycznej, wyrażają interesy społeczne, ułatwiają rozwiązywanie dylematów wyborców, pełnią funkcję edukacji politycznej społeczeństwa i jej socjalizacji.

- Partie polityczne jako organizacje: koncentrują i przygotowują elitę polityczną, wyrażają interesy społeczne, przedstawiają wizję rozwoju społeczeństwa.

- Partie polityczne w sposób zorganizowany rozwiązują konflikty: tj. zakładane są tam, gdzie powstaje konflikt społeczno-polityczny. W przypadku jego zorganizowanej formy, dwie lub kilka partii działających dąży do kompromisu. To jeszcze jedna funkcja, która najczęściej jest pomijana, lecz bardzo istotna¹⁷⁴.

Zatem partie polityczne mobilizują wyborców do uczestniczenia w wyborach, same zaś nakłaniają społeczeństwo i elitę polityczną do oceny działalności poprzedniego rządu, do analizy problemów politycznych oraz poszukiwania sposobów ich rozwiązania.¹⁷⁵ Treścią wyborów jest wybór urzędników rządowych z kilku kandydatów na stanowisko polityczno-administracyjne, to wybór konkurencyjny spośród partii lub kandydatów dokonany przez wyborców.¹⁷⁶

Podstawowa funkcja wyborów – delegowanie przedstawicieli do instytucji państwowych. Wybory są powszechnie przyjętym sposobem formowania parlamentu, rad samorządów, w taki sposób wybiera się też głowę państwa.

173 *Politikos mokslų enciklopedinis žodynas*. VU leidykla. Vilnius: 2007, p. 94.

174 Novagrockienė, J. *Politikos mokslo pagrindai*. Vilnius: VU leidykla: 2001, p. 187.

175 Krupavičius, A., Lukošaitis, A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Poligrafija ir informatika. Kaunas: 2004, p. 216-217.

176 Tamže, p. 243.

Rozwój systemu partyjnego Litwy

Rozwój partii politycznych w latach 1988-2003 można nazwać okresem formowania się nowoczesnego systemu partyjnego. W tym okresie da się wyróżnić kilka etapów, które charakteryzują przejawiające się tendencje w zakresie rozwoju systemu partyjnego. Dokonanie liberalizacji reżimu sowieckiego oraz rozpoczynające się odrodzenie narodowe w 1988 roku stworzyły w kraju sprzyjające warunki do zakładaniu partii politycznych i tworzenia wielopartyjnego systemu. Rada Najwyższa LSRR ponaglana przez litewski Sąjūdis 7 grudnia 1989 r. uchwaliła ustawę „O zmianach artykułów nr 6 i nr 7 (Ustawy Zasadniczej) Konstytucji Litewskiej SRR”. W taki sposób powstały przesłanki do uprawomocnienia już działających wówczas w kraju organizacji politycznych, w tym okresie zostały stworzone podstawy nowoczesnego wielopartyjnego systemu litewskiego.

Status prawny partii politycznych w systemie politycznym zmienił w sposób postrzegalny w 1992 r., kiedy na referendum została przyjęta Konstytucja Republiki Litewskiej. W artykule nr 35 ustanowiono, że „obywatele mają zagwarantowane prawo do swobodnego tworzenia stowarzyszeń, partii politycznych i asocjacji, jeżeli cele te i działania nie są sprzeczne z Konstytucją i ustawami.”¹⁷⁷ Lata 1994-1996 można określić jako przełom w zakładaniu partii na Litwie, jako najbardziej intensywny okres tworzenia partii politycznych, gdyż powstało wówczas 18 partii politycznych.

15 czerwca 1994 roku zostały przyjęte bardzo ważne poprawki do uchwały o partiach politycznych Republiki Litewskiej (nowa redakcja uchwały) w celu oddzielenia partii politycznych (organizacji politycznych) od ruchów społecznych. Zgodnie z realizacją ustawy partiami politycznymi (organizacjami) mogły stać się organizacje społeczne (ruchy), które do 1 września 1994 roku (jeśli przygotowują się do udziału w wyborach samorządowych w 1995 r.), lub do 1 stycznia 1995r. (jeśli nie zamierzają uczestniczyć i nie dążą do zarejestrowania się w wyborach samorządowych) musiały podjąć decyzję w sprawie statusu i ponownie zarejestrować swój statut. Oznacza to, że organizacje społeczno-polityczne i ruchy musiały zdecydować, czy pozostają jako organizacje społeczne czy otrzymują status partii politycznych (organizacji).

¹⁷⁷ *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. Teisinės informacijos centras prie teisingumo ministerijos. Vilnius: 1993, p.22.

Po przyjęciu ustawy o wyborach do Rad Samorządowych Republiki Litewskiej 21 lipca 1995 roku, natomiast 23 grudnia 1996 roku nowej wersji tej ustawy, stwierdzono, że kandydatów w wyborach samorządowych mogą zgłaszać tylko partie polityczne. Tak więc partie polityczne ostatecznie oddzieliły się od organizacji społecznych, ponieważ tylko partie otrzymały prawo do udziału w wyborach.

Regulacja prawna działalności partii politycznych oraz ich instytucjonalizacja miały bardzo istotny wpływ na rozwój systemu partyjnego Litwy. W świetle nowych przepisów prawnych wiele organizacji społecznych wybrało status partii politycznych.¹⁷⁸

Ideologiczna podstawa orientacji politycznej – stanowisko partii w kluczowych kwestiach narodowych, oparte na zasadach ideologii, podkreślające politykę społeczno-gospodarczą. To stanowisko partii określane jest w skali lewica/prawica, ustalonej zgodnie z zapatrywaniem się na zagadnienia społeczne, kulturowe i ekonomiczne: a) państwowa lub prywatna własność środków produkcji; b) duża lub mała roli państwa w regulowaniu i planowaniu gospodarki; c) poparcie lub opozycja do redystrybucji bogactwa na rzecz ubogich; d) rozwój lub ograniczenia państwowego ubezpieczenia społecznego.¹⁷⁹ Jeżeli wcześniej (na początku odrodzenia na Litwie) przyczyną podstawowego konfliktu politycznego była opozycja komunizm/antykomunizm, to obecnie lewica/prawica jest płaszczyzną, na której rozstrzygane są problemy społeczne-ekonomiczne.¹⁸⁰

Związek Polaków na Litwie

Związek Polaków na Litwie (ZPL) został założony na zjeździe, który się odbył 15-16 kwietnia 1989 roku. Podczas zjazdu liczył 12 tys. członków. ZPL zastąpił powstałe 5 maja 1988 r. Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Polaków na Litwie¹⁸¹, któremu przewodniczył Jan Sienkiewicz, następnie

178 Krupavičius, A., Lukošaitis, A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika. 2004, p.306.

179 Visockaitė, A. *Politologijos mokymo dalyko metodinė priemonė*. Vilnius: MRU, 2012 p. 38.

180 *Lietuva po Seimo rinkimų 2004*. Vilnius Kaunas, 2005, p.72.

181 Szostakowski J. Prasa polska za wschodnią granicą Macierzy. *polonia.org*, [interaktyw.], [dostęp. 2014-03-12]. <<http://www.polonia.org/szostakowski.htm>>.

zaś kierował ZPL w latach 1989–1991 i od roku 2000), J. Mincewicz (1991–1994), R. Maciejkianiec (1994–2000). Wydaje tygodnik „Nasza Gazeta“ i miesięcznik „Magazyn Wileński”¹⁸².

24 maja 1990 r. w stenogramie sejmowym Cz. Okińczyc podkreślił, że na II zjeździe ZPL poparto uchwałą Sejmu¹⁸³. To znaczy, że zjazd miał się odbyć w okresie od 11 marca do 24 maja.

W 2000 r. doszło do rozłamu w ZPL, w wyniku którego część członków popierających R. Maciejkiańca oddzieliła się¹⁸⁴. 25 marca 2000 r. R. Maciejkianiec w głębokiej tajemnicy zwołał konferencję ZPL, żeby się uwolnić od AWPL, która chciała w zupełności kontrolować działalność ZPL. Portal Delfi.lt zamieszcza informację, że konflikt powstał, ponieważ AWPL nie zgodziła się na to, aby w wyborach samorządowych Polacy startowali z ramienia partii „litewskich”¹⁸⁵. Podczas tej konferencji podpisano uchwałę o zwiększeniu kapitału spółki „Nasza Gazeta”. Dokonano to w taki sposób, że największym jej akcjonariuszem został R. Maciejkianiec, nie zaś ZPL¹⁸⁶. Po tej konferencji Zarząd Główny ZPL zawiesił R. Maciejkiańca w czynnościach i skierował sprawę do sądu. Zarząd ZPL także wyznaczył termin zwołania VIII Zjazdu ZPL na 27 maja. R. Maciejkianiec zwołał swój zjazd 14 maja, który wybrał go na przewodniczącego. 27 maja 2000 r. odbył się zjazd ZPL, na którym uczestniczyło 435 delegatów. Na przewodniczącego SPL wybrano Jana Sienkiewicza. J.G. Mincewicz w wywiadzie udzielonym gazecie „Rzeczpospolita” stwierdził, że zjazd zwołany przez R. Maciejkiańca był bezprawny¹⁸⁷.

25 maja 2002 roku podczas nadzwyczajnego IX Zjazdu ZPL na przewodniczącego wybrano Michała Mackiewicza, na to stanowisko został

182 Związek Polaków na Litwie. *onet.pl*, [interaktyw.], [dostęp 2009-04-10]. <http://portal-wiedzy.onet.pl/25377,,,zviazek_polakow_na_litwie,haslo.html>.

183 Septyniasdešimtasis posėdis (stenograma), *lrs.lt*, 1990 [interaktyw.], [dostęp 2009-06-10] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250991>.

184 X Zjazd Polaków na Litwie. *wspolnota-polska.org.pl*, [interaktyw.], [dostęp 2009-04-10]. <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=kr40523>>.

185 Lietuvos lenkų sąjunga įeities lyderių kova. *delfi.lt*, 2000 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-19]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18443>>.

186 Dunat B., Barsz z koldunami, *Tygodnik NIE*, Nr. 17, 2000 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-19]. <<http://www.nie.com.pl/art18403.htm>>.

187 Kościński P., Rozłam w Związku Polaków na Litwie. *rp.pl*, 2000 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-19]. <<http://new-arch.rp.pl/artykul/278176.html>>.

on wybrany również na X Zjeździe ZPL, który się odbył 23 maja 2004 r. Na tym zjeździe zapadło postanowienie, że ZPL nie będzie się angażować się w politykę, odtąd sprawy polityczne będą w gestii AWPL. Uchwalono rezolucję popierającą koalicję AWPL ze Związkiem Rosjan Litwy na wyborach do Parlamentu Europejskiego. Na zjeździe wydano odezwę do władz Litwy o nadanie językowi polskiemu w rejonie wileńskim statusu języka lokalnego. Zjazd podtrzymał ideę utworzenia w Wilnie filii Uniwersytetu w Białymstoku i zwrócił się do z polskich o wsparcie finansowe.

ZPL jest uprawniony do wydawania zaświadczeń o działalności na rzecz kultury polskiej oraz zgłaszania konsulowi wniosków w sprawie wydawania Karty Polaka konkretnym osobom¹⁸⁸.

Akcja Wyborcza Polaków na Litwie

Kiedy na Litwie w roku 1994 była przyjęta uchwała o organizacjach społecznych, na jej mocy zostały określone zasady funkcjonowania organizacji społecznych i partyjnych. Organizacje społecznie nie mogły brać udziału w wyborach. W związku z tym ZPL w trybie pilnym zwołał 14 sierpnia 1994 roku V Nadzwyczajny Zjazd ZPL, podczas którego została podjęta decyzja o założeniu partii politycznej, ZPL zaś miał pozostać organizacją społeczną. Powołano 15-osobowy Komitet Koordynacyjny z Waldemarem Tomaszewskim na czele. Po zebraniu przez założycieli partii 739 podpisów 28 sierpnia 1994 roku odbył się zjazd założycielski. 23 października 1994 roku Akcja Wyborcza Polaków na Litwie została zarejestrowana. Podczas rejestracji wynikły pewne nieporozumienia, ponieważ chciano zarejestrować nazwę partii jako Akcja Wyborcza Związku Polaków na Litwie.

Na zjeździe założycielskim jedynym kandydatem na przewodniczącego partii był Jan Sienkiewicz. W kwietniu 1997 roku odbył się II Zjazd AWPL, z dwóch kandydatów na stanowisko przewodniczącego (Jan Sienkiewicz i Waldemar Tomaszewski) ponownie został wybrany Jan Sienkie-

188 Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 marca 2008 r. w sprawie wykazu organizacji polskich lub polonijnych uprawnionych do wystawiania zaświadczeń potwierdzających aktywne zaangażowanie w działalność na rzecz języka i kultury polskiej lub polskiej mniejszości narodowej (M.P. z 2008 r. Nr 25, poz. 249). *sejm.gov.pl* [interaktyw.], [dostęp 2009-04-11]. <<http://isip.sejm.gov.pl/servlet/Search?todo=open&id=WMP20080250249>>.

wicz (56 głosów). Tomaszewski otrzymał wówczas 44 głosy. Na III Zjeździe AWPL, zwołanym w 1999 roku, z dużą przewagą głosów wygrał W. Tomaszewski – 68 i 19. Na IV, V i VI zjeździe AWPL W. Tomaszewski ponownie był wybierany na przewodniczącego.

Wybory do Sejmu

Sejm 1992–1996

ZPL w tych wyborach otrzymał 2,11 proc. głosów. W skład frakcji weszli 4 członkowie: R.Maciejkianiec, J.G.Mincewicz, A.Płókszto, Z. Siemienowicz. Spośród nich R.Maciejkianiec i J.G.Mincewicz byli członkami Rady Koordynacyjnej ds Autonomii.

Sejm 1996–2000

W wyborach do Sejmu w 1996 r. AWPL uzyskała jeden mandat w jednomandatowym wileńsko-szyrwwinckim okręgu wyborczym, który zdobył Jan Gabriel Mincewicz. W drugiej turze wyborów jego konkurentem była Nijolė Ambrazaitytė ze Związku Ojczyzny. W okręgu wielomandatowym AWPL otrzymała 2,89 proc. głosów.

W 1997 roku zarządzono powtórne wybory do Sejmu w następujących okręgach wyborczych: nowowilejskim, wileńsko-solecznickim, wileńsko-trockim i trockim. Wybory odbyły się tylko w trockim i wileńsko-solecznickim okręgach wyborczych, w pozostałych zaś, w większości zamieszkałych przez ludność polską, z powodu niskiej frekwencji wybory unieważniono. W trockim okręgu wyborczym wygrała Danutė Aleksūnienė kandydująca z ramienia Litewskiego Związku Centrum, natomiast w wileńsko-solecznickim okręgu zwyciężył Jan Sienkiewicz, ówczesny przewodniczący AWPL. Waldemar Tomaszewski w tych wyborach startował w wileńsko-trockim okręgu, gdzie wybory zostały unieważnione. W nowowilejskim okręgu wyborczym przodował Mieczysław Waszkowicz kandydat z ramienia Aliansu Obywateli Litwy, na drugim miejscu uplasował się kandydat AWPL – Ryszard Maciejkianiec.

23 marca 1998 m. zostały przeprowadzone uzupełniające wybory w nowowilejskim i wileńsko-trockim okręgach wyborczych, które znowu nie

odbyły się z powodu małej frekwencji, która wynosiła odpowiednio 36,39 proc. i 28,17 proc. Kandydaci z ramienia AWPL zajęli drugie (Tadeusz Filipowicz) i pierwsze (W. Tomaszewski) miejsce.

21 marca 1999 m. znowu zarządzono wybory w nowowilejskim i wileńsko-trockim okręgach wyborczych. Wybory się nie odbyły, frekwencja była odpowiednio 19,81 proc. i 19,11 proc. Kandydaci z ramienia AWPL znaleźli się na drugim (Zbigniew Balcewicz) i pierwszym miejscu (Henryk Jankowski).

W tej kadencji Sejmu Polacy na Litwie mieli dwóch przedstawicieli, byli nimi Jan Gabriel Mincewicz i Jan Sienkiewicz. Obaj aktywni zwolennicy autonomii. Jan Mincewicz został wybrany w pierwszej turze wyborów w wileńsko-szyrwinckim okręgu wyborczym i pozostał w Sejmie przez całą kadencję, natomiast J. Sienkiewicz wszedł do Sejmu trafił podczas powtórnych wyborów w wileńsko-solecznickim okręgu wyborczym. Warto zaznaczyć, że w wileńsko-trockim okręgu wyborczym kandydował W. Tomaszewski, który zarówno w pierwszej turze wyborów, jak i w drugiej nie wszedł do Sejmu z powodu niskiej frekwencji (odpowiednio 28,17 i 19,11 proc.), chociaż przodował, jeżeli chodzi o liczbę otrzymanych głosów. W trzeciej turze wyborów już nie zgłosił swojej kandydatury. Biorąc pod uwagę jego obecne wielkie zaangażowanie w działalność partyjną można sądzić, że ambicje i poczucie własnej godności nie pozwoliły mu kandydować jeszcze raz w obliczu drastycznie malejącej aktywności wyborczej. Poza tym możliwe, że w tym czasie już był poważnie zaabsorbowany sprawami wewnętrznymi partii, umacniał swoją pozycję w partii, gdyż w 1999 roku z dużą przewagą wygrał wybory na stanowisko przewodniczącego partii, konkurując z J. Sienkiewiczem, który w tym czasie zasiadał w Sejmie.

Sejm 2000–2004

Na te wybory AWPL prowadził już W. Tomaszewski. Aktywność wyborcza obywateli w tych wyborach wynosiła 58,63 proc. AWPL w okręgach wielomandatowych otrzymała 1,95 proc. głosów i niestety nie pokonała 5-procentowej bariery. W jednomandatowych okręgach wyborczych otrzymała dwa mandaty: W. Tomaszewski w wileńsko-solecznickim okręgu oraz J.G.Mincewicz w okręgu wileńsko-szyrwinckim. W wileńsko-solecznickim okręgu wyborczym aktywność wyborcza obywateli wynosiła

47,3 proc. W.Tomaszewski otrzymał 51,17 proc. głosów, toteż zdobył mandat poselski już w pierwszej turze. Należy zaznaczyć, że w wileńsko-solecznickim okręgu wyborczym kandydował również Artur Płokszt, który w tym czasie był członkiem LDPP (wysunięty z listy koalicji socjaldemokratycznej A. Brazauskasa: LDPP, Związek Rosjan Litwy, LSDP i Partia Nowej Demokracji (Prunskienė)), następnie zaś należał do LSDP, i zdobył 10,84 proc. głosów.

J.G.Mincewicz w wileńsko-szyrwincim okręgu wyborczym otrzymał 21,35 proc. głosów. Na drugim miejscu znalazła się Liudmila Truskauskienė, kandydatka z listy partii Nowy Związek. W tych wyborach w okręgach jednomandatowych nie było drugiej tury.

Artur Płokszt – urodził się 16 lipca 1961 r. w Wilnie. Od roku 1992 zasiadał w Sejmie. W latach 1989 – 1995 należał do ZPL. W latach 1992 – 1996 był członkiem frakcji Związku Polaków na Litwie, od roku 1996 – członkiem LDPP. W latach 1989 – 1992 zajmował stanowisko redaktora naczelnego „Naszej Gazety”. Był przewodniczącym zarządu (do 2004 r.) Kongresu Polaków Litwy założonego w 1995 r. przez 40 polskich aktywistów, rozczarowanych działalnością ZPL i AWPL, do KGL należał również Cz. Okinczyz.¹⁸⁹ 2004 r. kandydował do Sejmu z listy LPSD, jednakże bezskutecznie. W latach 2007–2008 był sekretarzem Ministerstwa Obrony Narodowej. W 2000 r. został nagrodzony Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej, w 2004 r. – Krzyżem Komandorskim Orderu Zasługi Republiki Litewskiej i Krzyżem Komandorskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej.¹⁹⁰ Z powodu nieporozumień związanych z budową Domu Kultury Polskiej w Wilnie (nie poparł tej idei) został usunięty z ZPL.¹⁹¹ Przypuszcza się, że jest stałym informatorem „Gazety Wyborczej”¹⁹².

W.Tomaszewski zaraz że po zajęciu stanowiska przewodniczącego partii „zajął” wileńsko-solecznicki okręg wyborczy, w którym mniejszość polska jest najliczniejsza i w taki oto sposób zagwarantował sobie miejs-

189 Magazyn miłośników historii. *ioh.pl*, [interaktyw.], [dostęp 2009-10-30]. <<http://www.ioh.pl/forum/viewtopic.php?p=100025>>.

190 Artur Płokszt. *vrk.lt*, 2000 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-14]. <<http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/n/rinkimai/20001008/kandvl.htm-151974.htm>>; *kam.lt* [interaktyw.], [dostęp 2009-04-14]. <<http://www.kam.lt/index.php/lt/136821>>.

191 Awantura w Polskim Domu, *Gazeta wyborcza*, Nr. 89, 1996-04-15.

192 Ćwikliński P., Polak Polakowi Polakiem, *Tygodnik NIE*, 1996, Nr. 30 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-19]. <<http://www.nie.com.pl/art12078.htm>>.

ce w Sejmie. Jego konkurentem w tym okręgu podczas tych wyborów był A. Płoskzto, były członek ZPL, który z powodu wewnętrznych nieporozumień przeszedł do LDPP. Wybory te stworzyły możliwości uzyskania przez AWPL stanowiska zastępcy kierownika powiatu wileńskiego (Z. Balcewicz) oraz wiceministra Ministerstwa Oświaty i Nauki RL (Jan Dziłbo)¹⁹³. W tej kadencji Sejmu posłowie W. Tomaszewski i J.G.Mincewicz należeli do frakcji Partii Liberalnych Demokratów (Paksas). W.Tomaszewski od 2001 r. z przerwami pełnił obowiązki zastępcy przewodniczącego tej frakcji¹⁹⁴. Od czerwca do listopada 1999 r. Paksas był premierem Rządu RL, następnie zaś ze skandalem podał się do dymisji, jakoby motywując to swoim sprzeciwem wobec prywatyzacji przedsiębiorstwa „Mažeikių nafta”. Warto zaznaczyć, że do tej frakcji należał również Skarbalius, założyciel Partii Źmudzkiej.

Kadencja Sejmu 2004–2008

Do tych wyborów AWPL szła wspólnie ze Związkiem Rosjan Litwy, który dotychczas swoich kandydatów wystawiał tylko w niektórych okręgach jednomandatowych. Także w wyborach do Sejmu tej kadencji AWPL miała „konkurenta” – Polską Partię Ludową. W okręgu wielomandatowym AWL uzyskała 3,79 proc. głosów. Jest to prawie dwukrotnie więcej w porównaniu z ubiegłymi wyborami. Trudno stwierdzić, czy wzrost ten był łączyć z elektoratem Rosjan litewskich. W. Tomaszewski nadal „miał zajęty” wileńsko-solecznicki okręg wyborczy, tymczasem w wileńsko-szyrwinkim okręgu, który dotychczas „należał” do J.G. Mincewicza kandydowała Leokadia Poczykowska, dotychczasowa mer Samorządu Rejonu Wileńskiego. Te dwa okręgi tradycyjnie gwarantowały AWPL miejsca w Sejmie. J.G. Mincewicz był zmuszony startować w nowowilejskim okręgu wyborczym i to zadecydowało o nieuzyskaniu przez niego mandatu poselskiego.

193 BNS. Lenkų namai Vilniuje tampa kivirčų simboliu. *delfi.lt*, 2001 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-19]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=283529>>.

194 Liberal demokratų frakcija, *lrs.lt*, 2001 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-23]. <http://www3.lrs.lt/docs3/kad4/w3_lrs.padalinyasp_pad_id=579&p_kalb_id=1&p_kade_id=4.htm>.

Polska Partia Ludowa (PPL) została założona w 2002 r. W przeprowadzanych w tym czasie wyborach samorządowych PPL w rejonie wileńskim wystawiła kandydatury Edwarda Tomaszewicza (nr 1) i Ryszarda Maciejkianca (nr 2). W roku 2007 E. Tomaszewicz nie kandydował, dlatego też kandydatem nr 1 zostaje R. Maciejkianiec. E. Tomaszewicz i R. Maciejkianiec byli członkami Rady Koordynacyjnej ds. Autonomii, nie głosowali za niepodległością Litwy.

W wileńsko-solecznickim okręgu wyborczym W. Tomaszewski wygrał już w pierwszej turze, zdobywając 63,02 proc. głosów, ogólna aktywność wyborcza wynosiła 46,09 proc. W tymże okręgu znowu „szczęścia” próbował Artur Płoszto, zdobywając 4,92 proc. głosów. W wileńsko-szyrwinkim okręgu wyborczym L. Poczykowska otrzymała 26,21 proc. poparcia, na drugim miejscu uplasował się Jonas Pinskius (Partia Pracy), zdobywając 24,98 proc. głosów. W drugiej turze L. Poczykowska dostała 50,13 proc. głosów, J. Pinskius zaś 44,51 proc. Należy przy tym zaznaczyć, że w tym okręgu podczas głosowania w lokalu wyborczym więcej głosów zebrał J. Pinskius niż L. Poczykowska, jednakże o wynikach głosowania zadecydowało głosowanie za pośrednictwem poczty.

Leokadia Poczykowska (Janušauskienė) – ur. się 24 września 1955 r. w Krewie (obwód grodzieński, Białoruś). W 1957 r. przeniosła się z rodziną do Wilna. Od roku 1993 pracowała w Służbie Kontrolera Samorządu Rejonu Wileńskiego, w latach 1995-2004, zanim została posłanką na Sejm, była merem rejonu wileńskiego. Podczas pełnienia obowiązków mera w różnych okresach jej zastępcą była T. Paramanova (zwoleńczka autonomii). W oficjalnej ankiecie kandydata jej życiorys jest bardzo krótki i sformalizowany. Wiadomo jest, że od roku 1994 wspólnie z W. Tomaszewskim była członkiem grupy założycielskiej AWPL. W ankiecie kandydata w 2008 r. wskazała, że jest członkiem zarządu ZPL¹⁹⁵, chociaż w 2007 r. odeszła z AWPL, krytykując autorytarny styl sprawowania władzy przez W. Tomaszewskiego. Dotąd w partii L. Poczykowska i W. Tomaszewski stanowili tandem¹⁹⁶.

Pozycja W. Tomaszewskiego nadal jest stabilna i niezmienna. L. Poczykowska od roku 1995 pełni obowiązki mera Samorządu Rejonu

195 Leokadija Počikovska, *vrk.lt*, 2008 [interaktyw.], [dostęp 2009-05-06]. <http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/400_lt/Kandidatai/Kandidatas23778/Kandidato23778Anketa.html>; *zpl.lt*, [interaktyw.], [dostęp 2009-05-06]. <<http://www.zpl.lt/statut>>.

196 Była posłanka AWPL Leokadia Poczykowska wystartuje w wyborach do Sejmu z listy partii chłopskiej minister rolnictwa Kazimieris Prunskienė. *infopol.lt*, 2008 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-14]. <http://www.infopol.lt/pl/naujienos/detail.php?ID=1018&phrase_id=39169>.

Wileńskiego. Odtąd L. Poczykowska i W. Tomaszewski stanowili tandem w partii ¹⁹⁷. W. Tomaszewski od roku 1995 jest członkiem zarządu i administracji samorządu rejonu wileńskiego. W roku 1999 zostaje przewodniczącym AWPL, w 2000 r. – wicemerem samorządu rejonu wileńskiego, tj. wicemerem L. Poczykowskiej, zanim 8 października 2000 zostanie wybrany do Sejmu. W Sejmie następnej kadencji L. Poczykowskiej „przypada” okręg wyborczy gwarantujący jej miejsce w Sejmie. Rodzi się zatem pytanie, jaki wpływ na usunięcie J.G.Mincewicza miało jego prostolinijne zachowanie i swobodne wypowiedzi w Sejmie, a jaki wpływ miała więź łącząca W. Tomaszewskiego z L. Poczykowską. Wydaje się, że decydującą rolę odegrał tandem W. Tomaszewskiego i L. Poczykowskiej.

W Sejmie tej kadencji członkowie AWPL W. Tomaszewski i L. Poczykowska należeli do frakcji Litewskiego Ludowego Związku Chłopskiego. W. Tomaszewski znowu został zastępcą starosty frakcji.

W 2004 r. AWPL wspólnie ze Związkiem Rosjan Litwy stworzyła koalicję „W jedności nasza siła”, która niepomyślnie uczestniczyła w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Kadencja Sejmu 2008–2012

W wyborach tej kadencji AWPL ponownie startowała ze Związkiem Rosjan Litwy i po raz pierwszy przybliżyła się do granicy 5. proc. w wielomandatowym okręgu i otrzymała 4,79 proc. głosów. Ogólna aktywność wyborcza wynosiła 48,59 proc.

W jednomandatowym wileńsko-solecznickim okręgu wyborczym nadal „gospodarzył” W. Tomaszewski, który otrzymał 61,33 proc. głosów i zdobył mandat poselski już w pierwszej turze. Tymczasem w wileńsko-szyrwincim okręgu wyborczym po „rozwodzie” z L. Poczykowską AWPL wysunęła kandydaturę Michała Mackiewicza, przewodniczącego ZPL. L. Poczykowska startowała z ramienia Litewskiego Ludowego Związku Chłopskiego. M. Mickiewicz w pierwszej turze otrzymał 29,48 proc. głosów i zajął pierwsze miejsce, L. Poczykowska otrzymała 3,83 proc. głosów i znalazła się na 7 miejscu, nie dostając się do Sejmu. W drugiej turze M. Mackiewicz konkurował z Tomaszem Baranauskasem, głosy podzie-

197 Tamże, 2009-04-14.

liły się następująco – 57,32 proc. i 40,09 proc. W wileńsko-trockim okręgu wyborczym wygrywa Jarosław Narkiewicz.

AWPL w wielomandatowym okręgu wyborczym potrafiła skonsolidować swoje siły oraz zmobilizować swój elektorat. Dało to oczywisty wynik – zbliżono się do 5-procentowej bariery. Biorąc pod uwagę fakt, że mniejszość polska na Litwie stanowi około 6,7 proc. ogólnej liczby mieszkańców oraz niekwestionowany progres tej partii w ostatnich wyborach, należy oczekiwać, że w przyszłości może ona tę barierę pokonać. Zatem odnosi się wrażenie, że obecnym władzom partyjnym taki też cel przyświeca i że ambicje popychają ich do dokonania tego. W jednomandatowym wileńsko-trockim okręgu wyborczym po raz pierwszy zwyciężył przedstawiciel AWPL Jarosław Narkiewicz. To najjaskrawszy przykład świadczący o mobilizacji elektoratu AWPL oraz o nawiązaniu przez partię dobrych kontaktów z wyborcami.

AWPL otrzymuje wsparcie również z Polski, jednakże nie bardzo wiadomo, w jakiej postaci. Po wyborach samorządowych w roku 2007 w telewizji Polonia w programie poświęconym tym wyborom na Litwie Marek Borowski, poseł na Sejm RP, gratulując uzyskanych wyników przez AWPL stwierdził, że to jest rezultat ich konsekwentnej działalności.

Wybory do Sejmu 2012

Wybory te odbywały się w okresie wystarczająco napiętych stosunków litewsko-polskich. Nastąpiło rozluźnienie więzi pomiędzy wieloma instytucjami państwowymi, kontakty międzyparlamentarne również zostały utracone, Prezydent Litwy Dalia Gybauskaitė po raz pierwszy od 5 lat nie uczestniczyła 11 listopada w obchodach Święta Niepodległości Polski. W tym samym czasie poszczególne osoby z Polski otwarcie zapowiadały, że czekają na zmiany władzy na Litwie¹⁹⁸. Do tych wyborów AWPL szła w quasi-koalicji z Aliansem Rosjan, Litewską Partią Ludową (Kazimiera

198 Spór z Litwą. Politycy mówią o dyplomatycznym bojkocie. *money.pl* [interaktyw.], [dostęp 2012-04-17]. <<http://prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artukul/sporz;li twa;politycy;mowia;o;dyplomatycznym;bojkocie,195,0,1068995.html>>; B.Komorowski: Lietuvos lenkų padėtis gali pasikeisti po rinkimų, *delfi.lt*, 2012 [interaktyw.], [dostęp 2012-03-16]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/bkomorowskis-lietuvos-lenku-padetis-gali-pasikeisti-po-rinkimu.d?id=56815169>>.

Prunskienė) oraz z 30 organizacjami społecznymi¹⁹⁹. W tych wyborach po raz pierwszy AWPL pokonała 5-procentową barierę wyborczą i zdobyła 5 mandatów z listy wyborczej i jeszcze 3 mandaty w jednomandatowych okręgach wyborczych. Otrzymała o 5292 głosów więcej niż w wyborach samorządowych w 2011 r. Można zatem wnioskować, że o ostatecznym rezultacie zadecydowały głosy oddane na Litewską Partię Ludową, ponieważ jej lider Vaidotas Prunskus zdobył 3498 głosów²⁰⁰. Około 1200 głosów więcej zebrano też w Wilnie, pozostałe, około 582 głosów – w innych okręgach wyborczych Litwy, w których można zaobserwować nieznaczny ich wzrost. Na przykład w okręgu Nr 60 (Jonawa) w wyborach do Sejmu w 2008 r. AWPL zdobyła 36 głosów, natomiast w 2012 r. już 127. W okręgu Nr 65 (Kaunas-Kedainiai, była Lauda) na AWPL w 2008 r. oddano 22 głosy, podczas gdy w 2012 r. – 67 głosów. Największy wzrost zaobserwowano w Kownie, np. w okręgu Nr 11 (Šilainiai) w 2008 r. AWPL zdobyła 24 głosy, w 2012 r. już 61 głosów, w okręgu Nr13 (Centras) w 2008 r. – 21 głosów, zaś w 2012 r. –74 głosy. W okręgu wyborczym Nr 14 (Žaliakalnis) w 2008 r. na tę partię oddano 13 głosów, tymczasem w 2012 r. – 67 głosów, w okręgu Nr 15 (Kalniečių) w 2008 r. AWPL zdobyła 19 głosów, natomiast w 2012 r. – 91 głosów itd. Kowno jest drugim pod względem wielkości miastem na Litwie, w którym liczba głosów oddanych na AWPL znacznie się zwiększyła, co również miało niemały wpływ na końcowe wyniki.

Wybory do Rad Samorządowych

Wybory do Rad Samorządowych 1995

Ogólna aktywność wyborcza wynosiła 39,93 proc. AWPL zdobyła 69 mandatów i otrzymała ogółem 4,64 proc. głosów. W samorządzie miasta

199 Lietuvos liaudies partijos pirmininkės Kazimieros Prunskienės kreipimasis į rinkėjus, *awpl.lt* [interaktyw.], [dostęp 2013-07-11]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=386%3Awywiad-ze-zbigniewem-jedziskim-kandydatem-z-ramienia-awpl-w-okrgu-malacko-wiciaskim-nr-54&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt>.

200 Lietuvos liaudies partijos pirmininkės Kazimieros Prunskienės kreipimasis į rinkėjus, *awpl.lt* [interaktyw.], [dostęp 2013-07-11]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=386%3Awywiad-ze-zbigniewem-jedziskim-kandydatem-z-ramienia-awpl-w-okrgu-malacko-wiciaskim-nr-54&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt>.

Wilna znalazła się na drugim miejscu, zdobyła 21,61 proc. poparcia i wywalczyła 11 z 51 mandatów. Na pierwszym miejscu uplasował się Związek Ojczyzny, który otrzymał 34,66 proc. głosów i 19 mandatów. W samorządzie rejonu wileńskiego AWPL zebrała 62,63 proc. i otrzymała 19 mandatów 27. Na drugim miejscu znalazła się Litewska Partia Chłopska. W samorządzie rejonu solecznickiego: 55,77 proc. i 14 mandatów z 25. Drugie miejsce zajęła LDPR z 22,17 proc. i 6 mandatami. W samorządzie rejonu szyrwinckiego AWPL uplasowała się na siódmym, ostatnim miejscu: 6,26 proc. i 2 mandaty z 25 mandatów. W samorządzie rejonu święciańskiego była trzecia: 16,51 proc. i 5 mandatów z 25. Na pierwszym miejscu znalazł się Litewski Związek Liberalów i LDPR. W samorządzie rejonu trockiego AWPL znalazła się na trzecim miejscu: 20,97 proc. i 6 mandatów z 27. Pierwsze miejsce zajął Związek Ojczyzny: 24,95 proc. i 7 mandatów.

Wybory do Rad Samorządowych 1997

Ogólna aktywność wyborcza wynosiła 35,6 proc. W rejonie święciańskim wybory były uznane za nieprawomocne. AWPL otrzymała 56 mandatów. W samorządzie miasta Wilna zdobyła 5 mandatów i spadła na 5 miejsce w porównaniu z poprzednimi wyborami. W rejonie wileńskim uzyskała 23 mandaty i pozostała na pierwszym miejscu, otrzymując o 4 mandaty więcej. W rejonie solecznickim uzyskała 20 mandatów, tj. więcej niż w poprzednich wyborach. Na drugim miejscu uplasowała się LPSD. W rejonie szyrwinckim AWPL zdobyła 1 mandat, tj. mniej niż poprzednio. W rejonie święciańskim w powtórnych wyborach AWPL otrzymała 3 mandaty, czyli także mniej niż w poprzednich wyborach, na pierwszym miejscu znalazł się Litewski Związek Liberalów z 10 mandatami. W rejonie trockim AWPL zdobyła 6 mandatów podobnie jak Związek Ojczyzny.

W porównaniu z wcześniejszymi wyborami samorządowymi AWPL straciła 13 mandatów. Jednakże dotyczyło to samorządów, w których pozycja AWPL jest słaba, natomiast w rejonie wileńskim i solecznickim odniosła niewątpliwy sukces, wzmacniając swoje pozycje. W samorządzie rejonu trockiego raczej nie zaszły żadne zmiany, natomiast doszło do osłabienia pozycji konserwatystów, głównych oponentów AWPL. Należy podkreślić, że AWPL dość dużo głosów zdobywa podczas głosowania za pośrednictwem poczty.

Wybory do Rad Samorządowych 2000

Ogólna aktywność wyborcza wynosiła 49,63 proc. AWPL uzyskała 53 mandaty, tj. mniej niż w poprzednich wyborach i uplasowała się na 9 miejscu. W Wilnie zdobyła tyle samo mandatów, co poprzednio, czyli 5 i znalazła się na 5 miejscu. W rejonie wileńskim uzyskała 20 mandatów, zatem liczba miejsc zajmowanych przez AWPL w samorządzie zmalała. Konserwatorzy nie zdobyli żadnego mandatu. W Solecznikach AWPL otrzymała 18 mandatów, poparcie również zmalało. Nowy Związek uzyskał 5 mandatów, natomiast LDPP otrzymała 2 mandaty. W rejonie szyrwinckim AWPL zdobyła 1 mandat i znalazła się na 6 pozycji, w rejonie święciańskim otrzymała 3 mandaty i zajęła 3 miejsce. W tych rejonach poparcie dla partii zmniejszyło się, w porównaniu z poprzednimi wyborami sytuacja raczej się nie zmieniła. W rejonie trockim AWPL po raz pierwszy uplasowała się na pierwszej pozycji, jednak liczba zdobytych mandatów w porównaniu z wcześniejszymi wyborami pozostała niezmienna – 6 mandatów, co świadczy o stabilnym elektoracie AWPL w tym samorządzie. Taka sytuacja może być następstwem utworzenia 21 grudnia 1999 r. nowego samorządu Elektrėnai, do którego odeszła „litewska” część rejonu trockiego, toteż po reformie samorządów nastąpił wzrost wpływu AWPL w rejonie trockim z powodu zmniejszenia się ludności litewskiej.

AWPL otrzymała jeszcze mniej mandatów. W porównaniu z wyborami samorządowymi 1997 roku w Wilnie oraz w rejonach szyrwinckim, święciańskim i trockim zdobyła tę samą liczbę mandatów, co świadczy o tym, że w tych samorządach AWPL nie zajmuje dominującej pozycji, lecz ma stały elektorat. Poza tym po reformie samorządów dokonanej w 2000 r., AWPL umocniła swoje wpływy w rejonie trockim, bowiem zmniejszyła się liczba osób głosujących na litewskie partie. Natomiast w rejonie ni solecznickim, w których AWPL dominuje, mimo zmian stosunku elektoratu wobec AWPL, nadal jest ona wystarczająco silna, aby zachować w tych rejonach jedynowładztwo. Największą niestabilnością charakteryzuje się samorząd rejonu solecznickiego, gdzie dość silne pozycje zajmują niektóre partie o ukierunkowaniu centrystyczno-lewicowym.

Wybory do Rad Samorządowych 2002

W wyborach tych bierze udział również partia mniejszości polskiej na Litwie – Polska Partia Ludowa (PPL). Ogólna frekwencja wyborcza wynosiła 49,23 proc. AWPL uzyskała 50 mandatów, tj. jeszcze mniej niż w poprzednich wyborach. W Wilnie AWPL zdobyła 6 mandatów, natomiast wybory wygrała tu koalicja A. Zuokasa, uzyskując 18 mandatów. W rejonie wileńskim AWPL zdobyła 16 mandatów, na drugiej pozycji znalazła się LPSD z 5 mandatami. W rejonie solecznickim otrzymała 17 mandatów, na drugim miejscu uplasowała się LPSD z 3 mandatami. W rejonie szyrwincim AWPL uzyskała 1 mandat, w rejonie święciańskim – 4. W rejonie trockim zdobyła jak poprzednio 6 mandatów, LPSD była druga z 5 mandatami.

Liczba mandatów uzyskiwanych przez AWPL ulega stałemu zmniejszeniu i to jest wywołane obniżającym się poparciem w samorządacharejonu wileńskiego i solecznickiego. Największy spadek obserwujemy w rejonie wileńskim: od 20 mandatów do 16, natomiast zwiększyła się liczba mandatów w rejonie święciańskim: od 3 do 4. PPL uzyskała tylko jeden mandat w samorządzie rejonu wileńskiego.

Wybory do Rad Samorządowych 2007

W okresie poprzedzającym wybory V.Landsbergis wzywał Litwinów do odniesienia historycznego zwycięstwa na Wileńszczyźnie, co bardzo zbulwersowało mniejszość polską na Litwie²⁰¹. Ogólna frekwencja wyborcza wynosiła 36,5 proc. AWPL uzyskała 53 mandaty, czyli jak w wyborach samorządowych 2000 r.

W Wilnie AWPL zdobyła 6 mandatów i zajęła 5 miejsce. Na pierwszym miejscu uplasowała się partia R.Paksasa „Porządek i Sprawiedliwość” z 14 mandatami, na drugim miejscu znaleźli się konserwatyści z 10 mandatami. W radzie samorządu AWPL weszła w koalicję z partią R.Paksasa.

W rejonie wileńskim AWPL uzyskała 19 mandatów, tj. więcej niż w roku 2002 (16), lecz mniej niż w wyborach 2000 roku (20) i powróciła do poziomu z roku 1995. Znowu wiele głosów zdobyła podczas głosowania za

201 Damulytė J. Konservatoriai telkia jėgas galimai „istorinei pergalei“ Vilniaus rajone. *delfi.lt*, 2007 [interaktyw.], [dostęp 2009-04-15]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=11888546>>.

pośrednictwem poczty. Biorąc pod uwagę napięcie, jakie spowodowała wypowiedź V.Landsbergisa nawołująca do historycznego zwycięstwa w tym rejonie, oraz skład rady samorządu, można zapewne twierdzić, że to wątpliwy sukces odniesiony przez społeczność polską, chociaż AWPL uważała to za wielkie osiągnięcie. Niewątpliwie, miało to pewny wpływ, jednakże zasadniczo nie zmieniło sytuacji. Największą liczbę mandatów AWPL zdobyła w 1997 roku, bo aż 23. W rejonie sołecznickim uzyskała 20 mandatów i faktycznie można mówić o powrocie „najlepszych czasów“, kiedy w 1997 r. otrzymała tyle samo mandatów. Można zapewne utrzymywać, że w tym rejonie wypowiedź V.Landsbergisa stała się źródłem poważnego sukcesu i przyczyniła się do mobilizacji społeczności polskiej.

W samorządzie rejonu szyrwinckiego AWPL po raz pierwszy nie uzyskała żadnego mandatu.

W rejonie święciańskim zdobyła 3 mandaty, podobnie jak w wyborach samorządowych w latach 1997 i 2000 oraz o 1 mandat mniej niż w roku 2002.

W samorządzie rejonu trockiego otrzymała 5 mandatów, zatem po raz pierwszy liczba mandatów w tym samorządzie się zmniejszyła. Poczynając od roku 1995 AWPL miała 6 mandatów, teraz ich liczba się zmniejszyła o jeden.

Wątpliwa wydaje się wobec odezw V.Landsbergisa mobilizacja polskiego elektoratu na wyborach. Pozycja AWPL umocniła się tylko w tradycyjnie rządzonych przez nią samorządach: w rejonie wileńskim i sołecznickim, jednakże i tutaj nie uzyskano wyników charakterystycznych dla „najlepszych czasów“. Natomiast w tych samorządach, gdzie jej pozycje były stabilne, lecz niedominujące, wpływ AWPL zmalał.

Wybory do Rad Samorządowych 2011

Na tych wyborach AWPL zaskoczyła wszystkich uzyskanymi wynikami. W zasadzie można stwierdzić, że wybory te charakteryzowały się tworzeniem koalicji. AWPL znowu startowała w koalicji z Aliansem Rosjan jako „Blok Waldemara Tomaszewskiego“. Koalicja była bardzo nierówna, ponieważ Alians Rosjan zajmował na liście niskie pozycje. W Wilnie „Blok Waldemara Tomaszewskiego“ otrzymał 11 mandatów i to była największa niespodzianka dla politologów i sprawozdawców. Na liście koalicji wśród

jedenastki, która weszła w skład rady samorządu miasta, Wilna znaleźli się tylko 3 przedstawiciele Aliansu Rosjan, były to numery 4, 7 i 10. Po rankingu w tej jedenastce pozostali tylko dwaj przedstawiciele Aliansu Rosjan, natomiast członkowie AWPL otrzymali 9 miejsc. Należy jednak zaznaczyć, że gdyby Alians Rosjan szedł na wybory osobno, na pewno nie zdobyłby żadnego mandatu, a tak ma aż 2. W tych wyborach w Wilnie na pierwszym miejscu znalazła się koalicja Artūrasa Zuokasa, która zdobyła 12 mandatów. Podobna sytuacja powstała podczas wyborów w rejonie wileńskim, gdzie po raz pierwszy doszło do stworzenia „Koalicji Centroprawicowej”. W ten sposób planowano uzyskać te głosy, które „przepadają” z powodu rozbicia partii „litewskich”. Takie posunięcie się sprawdziło, gdyż kandydat z partii centrystycznych po raz pierwszy otrzymał mandat w Radzie Samorządu Rejonu Wileńskiego. Mimo że w tych wyborach AWPL uzyskała rekordową liczbę głosów – aż 27155 (w procentach też – 61,25 proc. w 2007 r., a w 2011 r. już 64,72 proc.), jednakże liczba mandatów nie uległa zmianie – 19. Nietypowa koalicja została utworzona w rejonie solecznickim, gdzie „Blok Waldemara Tomaszewskiego” uzyskał najlepsze wyniki i wywalczył 22 mandaty. W koalicji „Blok Waldemara Tomaszewskiego” z 54 kandydatów było zaledwie 2 przedstawiciele Aliansu Rosjan (na liście znajdowali się pod nr 44 i 49, toteż zawczasu było wiadomo, że nie otrzymają mandatów, bowiem w Radzie Samorządu Rejonu Solecznickiego jest tylko 27 miejsc). Poza tym jedynie jeden z tych 2 przedstawiciele Aliansu Rosjan wskazał narodowość rosyjską, drugi z nich – polską.

Wybory Prezydenta Republiki Litewskiej

Wybory prezydenckie 2009

W tych wyborach prezydenckich po raz pierwszy startował przedstawiciel polskiej mniejszości na Litwie, przewodniczący AWPL W.Tomaszewski. Podczas kampanii wyborczej, która w wyniku zmian ustawy dotyczącej prawa wyborczego, była bardzo powolna, możliwości wyborcze W. Tomaszewskiego według badań socjologicznych były bardzo słabe – od 0,5 do 2 proc. Jednakże ostateczne wyniki były zdumiewające i podobne do poparcia otrzymanego przez AWPL w wyborach do Sejmu w 2008 roku. W.Tomaszewski zebrał 4,68 proc. Bardzo ciekawym faktem

jest to, że w żadnym okręgu wyborczym W. Tomaszewski nie otrzymał 0 głosów.²⁰²

Wybory do Parlamentu Europejskiego

Wybory do Parlamentu Europejskiego 2004

Wybory odbyły się 13 kwietnia 2004 roku. Frekwencja wyborcza wynosiła 48,38 proc. AWPL startowała ze Związkiem Rosjan Litwy w koalicji „W jedności nasza siła” i otrzymała 68,937 tys. głosów, tj. 5,71 proc. poparcia. Wybory wygrała Partia Pracy, która zdobyła 5 mandatów. LPSD, ZO-LCHD i ZLC uzyskały po 2 mandaty. Związek Partii Chłopskiej i Nowej Demokracji oraz Partia Liberalno-Demokratyczna – po 1 mandacie.

Wybory do Parlamentu Europejskiego 2009

Wybory do Parlamentu Europejskiego były jednym ze wspaniałych zwycięstw odniesionych przez AWPL na arenie politycznej Litwy – zdobyła jeden mandat z 12. Uzyskanie tego mandatu było w zasadzie konsekwencją niskiej frekwencji wyborczej na Litwie (20,98 proc.) oraz wynikiem poparcia wiernego i stałego elektoratu AWPL. W niektórych „polskich” samorządach aktywność wyborców nawet wzrosła: w rejonie wileńskim – 34,81 proc. w solecznickim zaś – 41,41 proc., co sprawiło, że AWPL w tych wyborach zdobyła 8,42 proc. wszystkich głosów.

Uzyskane dane pozwalają wysnuć wniosek, że kiedy po wewnętrznym rozpadzie polskiej elity na Litwie, nowym liderem AWPL został W. Tomaszewski, wyniki wyborów zaczęły konsekwentnie i znacząco się polepszać. W wyborach do Sejmu w 2004 roku AWPL zdobyła ogółem 45,3 tys. głosów, w wyborach do Sejmu w 2008 r. uzyskała 59,2 tys. głosów, w wyborach zaś prezydenckich w 2009 r. W. Tomaszewski zdobył już 65,2 tys. głosów.²⁰³ Natomiast w wyborach do Sejmu w 2012 r. AWPL po raz pierwszy przekroczyła 5-procentową barierę i zdobyła 79840 głosów.

202 2009 m. gegužės 17 d. Respublikos Prezidento rinkimai. *vrk.lt*, 2009 [interaktyw.], [dostęp 2009-06-05]. <<http://www.vrk.lt/balsavimo-rezultatai-2009-prezidento>>.

203 Akcja wyborcza Polaków na Litwie ma szanse na zdobycie mandatu do Parlamentu Europejskiego. *kurierwilenski.lt*, 2009 [interaktyw.], [dostęp 2009-05-29]. <<http://kurierwilenski.lt/2009/05/26/litwa-akcjawyborcza-polakow-na-litwie-ma-szanse-na-zdobycie-mandatu-do-pe/>>.

Wyniki badań

Zainteresowanie polityką

Zarówno w badaniach jakościowych, jak i ilościowych zostały wyczerpująco omówione zagadnienia tożsamości politycznej, postawy polityczne oraz uczestnictwo w polityce. Badania miały na celu ustalenie, w jakim stopniu Polacy litewscy interesują się polityką i jakie jej aspekty są w polu ich zainteresowania, jak oceniają obecną sytuację polityczną oraz jak reprezentowane są ich interesy, jaki jest ich stosunek do wyborów i in. Poniżej zostanie zaprezentowana analiza danych według zagadnień tematycznych.

Z badań ilościowych wynika, że respondenci raczej interesują się polityką, dotyczącą zarówno wydarzeń politycznych na Litwie (39,9 proc.), jak i w Polsce (39,7 proc.). Jednakże jeżeli będziemy analizować opinie respondentów w aspekcie zainteresowanie/brak zainteresowania, to większe zainteresowanie jest polityką państwa litewskiego związaną z Polakami litewskimi (55,3 proc.) niż polityką Polski dotyczącą Polaków litewskich (29,2 proc.). Respondenci także bardziej są zainteresowani działalnością lokalnego samorządu (51,6 proc.). Litewsko-polskie stosunki międzypaństwowe, a zwłaszcza polityka Polski w mniejszym stopniu mniej interesuje społeczność polską na Litwie, chociaż kwestie te interesują znaczną część badanych (42,6 proc.).

Ogólnie rzecz biorąc, respondentów najbardziej interesuje polityka państwa litewskiego związana z mniejszością polską na Litwie, a także polityka Litwy oraz polityka uprawiana na poziomie samorządów.

Tabela 30 . Zainteresowanie polityką

W jakim stopniu Pan/Pani interesuje się polityką?							
Procenty	Bardzo inter- suje się	Inter- suję się	Raczej inter- suję się	Nie inter- suję się	W ogóle nie inter- suję się	Nie wiem	Brak odpo- wiedzi
W jakim stopniu Pan/Pani interesuje się polityką Litwy ?	12,7	38,4	39,9	4,6	2,7	0,2	1,5
W jakim stopniu Pan/Pani interesuje się polityką państwa litewskiego związaną z Polakami litewskimi?	21,2	34,1	32,4	6,3	3,4	0,5	2,2
W jakim stopniu Pan/Pani interesuje się polityką związaną z litewsko-polskimi stosunkami międzypaństwowymi?	15,8	34,1	35,3	9	3,6	0,5	1,7
W jakim stopniu Pan/Pani interesuje się wydarzeniami politycznymi w Polsce?	4,9	24,3	39,7	18,5	9,2	0,7	2,7
W jakim stopniu Pan/Pani interesuje się polityką Polski związaną z Polakami litewskimi?	13,6	29	33,1	13,4	7,8	0,5	2,7
W jakim stopniu Pan/Pani interesuje się działalnością samorządu?	18	33,6	30,2	9,2	5,1	1,5	2,4

Respondenci z Wilna bardziej interesują się polityką państwa litewskiego związaną z Polakami litewskimi (51,2 proc.), polityką Litwy (50,6 proc.) oraz polityką związaną z litewsko-polskimi stosunkami międzypaństwowymi (50,6 proc.). W rejonie wileńskim badani (podobnie jak w Wilnie) najbardziej interesują się polityką państwa litewskiego związaną z mniejszością polską na Litwie (62,1 proc.), działalnością samorządu (61,0 proc.) i polityką dotyczącą litewsko-polskich stosunków międzypaństwowych (52,8 proc.). Respondentów z rejonu solecznickiego najbardziej inte-

resuje działalność samorządu (52,4 proc.) (jak respondentów z Wilna). Interesuje ich także polityka Litwy (47,6 proc.) i polityka państwa litewskiego związana Polakami litewskimi (46,0 proc.). Natomiast mniejsze zainteresowanie jest polityką polski dotyczącą Polaków litewskich oraz wydarzeń politycznych w Polsce.

Podczas badań jakościowych informatorzy raczej odpowiadali, że polityka nie jest tą dziedziną, którą bardzo się interesują:

I. 3

– Wie Pan co, do polityki ja nie – zupełnie.

I. 4

– ... Mnie ta polityka nie bardzo interesuje.

I. 10

– Tak to ja jestem całkiem apolityczny. Nie interesuję się polityką i nie podtrzymuję ani lewicowych, ani prawicowych... Ja nie bardzo interesuję się polityką i moje słowa nie bardzo miałyby jakieś znaczenie.

I. 14

– Nie bardzo interesuję się, naprawdę nie bardzo wnikam w te sprawy i nie bardzo mogę co odpowiedzieć.

I. 17

– No nie wiem, nie bardzo lubię politykę.

Jeżeli respondenci odpowiadali, że interesują się polityką, najczęściej zainteresowanie to dotyczyło działalności Sejmu Republiki Litewskiej albo polityki państwa wobec mniejszości polskiej:

I. 7

– Ja interesuję się. To niemądrze, na przykład, kierują krajem. Brak taktowości. Są ludzie mądrzy, lecz to, co w Sejmie robi się, to moim zdaniem, naprawdę *bardak*, trzeba tam zrobić wielki porządek

I. 8

– Nie cierpię polityki Litwy, naprawdę, nie wiem. Nie mogę patrzeć na nich. Nie wiem, mnie nie podobają się ani poglądy, ani nie ma normalnych możliwości żyć w takiej polityce, przepraszając. Bo dziwnie nawymyślają tu sobie różnych, przepraszając, niestworzonych rzeczy: za co płacić i kto wie za co, czy wymyślą, że czegoś więcej gdzieś – nic sami nie chcą dać, no, prosto, nasza polityka jest nie bardzo odpowiednia, moim zdaniem, ona nie bardzo właściwa.

Albo dziedzinę polityki określają bardzo abstrakcyjnie:

I. 5

Polityka to taka rzecz: nie wiesz, co znajdziesz, a co stracisz.

Uogólniając wypowiedzi respondentów można stwierdzić, że polityka jest tą dziedziną, którą się interesują, natomiast zainteresowanie to dotyczy przede wszystkim kwestii związanych z mniejszością polską na Litwie.

Znaczenie wyborów

Tabela 31. Znaczenie wyborów

Aktywność wyborcza zależy od typu wyborów. Które wybory na Litwie Panu/ Pani osobiście wydają się za najważniejsze?						
Procenty	Bardzo ważne	Raczej ważne	Raczej nieważne	W ogóle nieważne	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Wybory do Sejmu	48,2	34,5	9,2	3,4	1,5	3,2
Wybory prezydenckie	39,9	33,1	15,8	6,6	1,7	2,9
Wybory samorządowe	45,3	29,9	15,1	4,9	2,2	2,7
Wybory do Parlamentu Europejskiego	20	31,6	28	13,9	2,2	4,4

Według respondentów uczestniczących w badaniach ilościowych dotyczących aktywności obywateli w wyborach i oraz znaczenia wyborów osobiście dla każdego z nich, za najbardziej ważne zostały uznane wybory do Sejmu Republiki Litewskiej (82,7 proc.) i Rad Samorządowych (75,2

proc.). Nie mniej ważne są wybory Prezydenta Republiki Litewskiej (73,0 proc.), podczas gdy wybory do Parlamentu Europejskiego, zdaniem badanych, są najmniej ważne (51,6 proc.) spośród wszystkich przeprowadzanych na Litwie wyborów.

Według miejsca zamieszkania wybory do Sejmu są najważniejsze dla respondentów z rejonu sołecznickiego i z Wilna, podczas gdy dla respondentów z rejonu wileńskiego najważniejsze są wybory do rad samorządowych i Parlamentu Europejskiego.

Podczas badań jakościowych informatorzy nie rozgraniczali wyborów do Sejmu Republiki Litewskiej, Rad Samorządowych, Prezydenta Republiki Litewskiej, Parlamentu Europejskiego

Podsumowując stanowisko respondentów w sprawie znaczenia wyborów przeprowadzanych na Litwie, należy stwierdzić, że najważniejsze za najważniejsze uznają oni wybory do Sejmu Republiki Litewskiej i Rad Samorządowych, natomiast wybory do Parlamentu Europejskiego są mniej ważne.

Ocena działalności AWPL

Akcja Wyborcza Polaków na Litwie jest podstawowym politycznym przedstawicielem Polaków litewskich. W badaniach starano się wyjaśnić, jak respondenci oceniają działalność AWPL, na ile wspierają tę partię.

Zdaniem respondentów uczestniczących w badaniach ilościowych Akcja Wyborcza Polaków na Litwie bardzo dobrze i dobrze reprezentuje interesy mniejszości polskiej na Litwie, tak wskazało 55,5 proc. respondentów, co oznacza, że więcej niż połowa respondentów opowiedziało się za tym, że Akcja Wyborcza Polaków na Litwie w sposób należyty reprezentuje interesy społeczności polskiej na Litwie. Średnią ocenę AWPL w reprezentowaniu interesów wystawiło 26,0 proc. respondentów, natomiast 12,4 proc. respondentów reprezentowanie interesów mniejszości polskiej na Litwie przez AWPL oceniło w kategoriach źle /bardzo źle. Zatem działalność AWPL oceniana jest zdecydowanie pozytywnie niż negatywnie.

Na podstawie danych społeczno-demograficznych według miejsca zamieszkania można wnioskować, że AWPL bardzo dobrze reprezentuje interesy mniejszości polskiej w rejonie wileńskim (30,8 proc.). Natomiast natwójcej respondentów, którzy są zdania, że AWPL bardzo źle reprezentuje

ich interesy, zamieszkuje rejon sołecznicki (11,1 proc.), w tym samorządzie jest także największy odsetek respondentów, którzy nie mieli zdania na ten temat (15,9 proc.). Można to zapewne tłumaczyć większą apolitycznością „peryferii”.

Tabela 32. Ocena poziomu reprezentacji interesów przez AWPL

Jak, Pana/Pani zdaniem, Akcja Wyborcza Polaków na Litwie reprezentuje interesy Polaków litewskich ?	Liczba	Procenty
Bardzo dobrze	113	27,5
Dobrze	115	28
Średnio	107	26
Źle	31	7,5
Bardzo źle	20	4,9
Nie wiem / trudno powiedzieć	23	5,6
Brak odpowiedzi	2	0,5
Ogółem	411	100

Podczas badań jakościowych większość informatorów zaznaczyła, że Akcja Wyborcza Polaków na Litwie raczej dobrze reprezentuje interesy mniejszości polskiej na Litwie, a także umotywowwała swoje zdanie:

I. 2

– No, normalnie ... i drogi tutaj zbudowała, i światło pali się wszędzie, i wszystko. Co obiecywała, to zrobiła...Polacy, oni – są bardziej konkretni. To oni swoim ludziom i pomagają. Wszystko zrobili...

I. 7

– No to reprezentuje interesy Polaków ... naprawdę dużo mamy pożytku. Wiadomo, może obiecują ileś tam – mogą więcej zrobić, ale mimo wszystko – coś oni tam robią.

I. 9

– Naprawdę wierzymy, że oni starają się reprezentować nasze interesy. I będą starać się robić wszystko, żeby nasz język, nasze szkoły, nasze przedszkola i dalej funkcjonowały i rozwijały się, żeby nie trzeba było prowadzić nasze dzieci do szkół litewskich albo w domu rozmawiać po litewsku, żebyśmy nadal żyli tak, jak żyjemy

według polskich obyczajów, żebyśmy nadal tak wychowywali i uczyli swoje dzieci itd. i Polacy mieli w kościołach msze po polsku i w swoim miejscowym sklepie mogli rozmawiać po polsku.

Były też dość ostre wypowiedzi informatorów na temat złego reprezentowania lub nierepresentowania interesów Polaków litewskich przez AWPL podawano też w wątpliwość działalność tej partii. Mimo że takiego zdania było niewiele osób, w poniższych fragmentach wywiadów podane są przyczyny takich opinii:

I. 14

– Bywają wypadki, za które wstyd. I za tych samych Litwinów wstyd, i za Polaków bywa wstyd. Bo ten jak on – Tomaszewski, bywa nieraz wstyd za ludzi. Jego naprawdę chciałbym zmienić. On narobił dużo tam różnych.

I. 18

– Mnie dużo się nie podoba, jest, co podoba się, ale dużo nie podoba się... Polacy przeginają trochę (jak powiedzieć), a Litwini – bardziej neutralni. A Polacy więcej już..., chociaż ja sama jestem Polką, ale dużo mnie nie podoba się.

Polacy litewscy dodatnio oceniając działalność Akcji Wyborczej Polaków na Litwie oraz dobre, zdecydowane reprezentowanie ich interesów, dowodzą, że inna „polska” partia, która reprezentowałaby interesy polskiej społeczności na Litwie, nie jest potrzebna, natomiast gdyby była potrzebna, to jedynie po to, aby wzmocnić reprezentowanie ich interesów. Daje się tu zauważyć, że respondenci dość duże znaczenie przypisują solidarności politycznej, wyraźnie uświadamiając sobie, że dodatkowa „polska” partia doprowadziłaby do rozbicia tej jedności.

Tabela 33. Potrzeba innej „polskiej“ partii politycznej

Pana/Pani zdaniem, czy Polakom litewskim potrzebna jest inna „polska“ partia, tzn. poza Akcją Wyborczą Polaków na Litwie (AWPL)?						
Procenty	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Inna partia reprezentująca Polaków litewskich nie jest potrzebna, bo AWPL dobrze reprezentuje polską mniejszość	35,3	24,6	18,2	9,5	9,7	2,7
Inna partia reprezentująca Polaków litewskich nie jest potrzebna, bo zostałyby rozdrobiona polityczna jedność Polaków litewskich	33,3	27	13,6	12,4	10,5	3,2
Inna partia reprezentująca Polaków litewskich jest potrzebna, bo dałoby to większą możliwość wyboru	13,4	21,7	23,4	26	11,4	4,1
Inna partia reprezentująca Polaków litewskich jest potrzebna, bo wszechstronniej byłyby reprezentowane interesy Polaków litewskich	12,7	19,2	20,4	26,3	14,6	6,8

Fragment wywiadu uzyskany podczas badań jakościowych odzwierciedla to stanowisko:

I. 12

– Po prostu rozdrobniłoby i wszystko, jeżeli znalazłaby się jeszcze jedna polska partia.

I. 17

– Nie, powinna być jedna, mnie wydaje się. - *Dlaczego?* – Dlatego, bo jeden naród – jedna partia.

Na podstawie analizy wyników badań jakościowych można sądzić, że wśród tych informatorów, którzy byli zdania, że inna „polska“ partia może być potrzebna, jednak jej obecność podawano nie jako alternatywa dla

Akcji Wyborczej Polaków na Litwie, lecz jako wzmocnienie pozycji w reprezentowaniu interesów mniejszości polskiej na Litwie:

I. 7

– ... może trzeba ileś takich ludzi, którzy mieliby jakieś ciekawsze swoje zdanie.

I. 8

– naprawdę potrzebna, lecz dobra, naprawdę taka potrzebna, która ufałaby sobie, ludziom i jeszcze komuś. Trzeba, żeby partia była taka, żeby mogła zagwarantować, że ona coś tam robi. Lecz tu, nie wiem, ... Nie wierzę, że polska partia tu coś takiego może zrobić.

Motywy poparcia dla AWPL

Można twierdzić, że podstawowym motywem poparcia przez Polaków AWPL jest dobre (nawet zdecydowane) reprezentowanie ich interesów oraz poczucie solidarności wśród Polaków. Wśród motywów, jakimi kierowali się respondenci, wspierając Akcję Wyborczą Polaków na Litwie, należy wymienić fakt, że jest jedyną partią, która dobrze i stanowczo reprezentuje interesy mniejszości polskiej zamieszkałej na Litwie, na tę partię głosuje się na zasadzie solidarności i głosuje się dlatego, że ona dobrze rzadzi w „swoich” samorządach.

Tabela 34. Motywy poparcia dla AWPL

Są różne motywy, które mogą skłaniać Polaków litewskich do popierania Akcji Wyborczej Polaków na Litwie. Według Pan/Pani na ile istotny czy też nieistotny jest każdy z poniżej podanych motywów?						
Procenty	Bardzo ważny motyw	Raczej ważny motyw	Raczej nie-ważny motyw	W ogóle nie-ważny motyw	Nie wiem	Brak odpowiedzi
AWPL dobrze reprezentuje ogólne interesy Polaków litewskich	37,5	36,7	10,2	4,1	7,5	3,9
AWPL dobrze sprawuje rządy w „swoich” samorządach	30,2	37,5	14,8	4,9	8	4,6
Polacy litewscy są solidarni	37,2	33,6	11,7	3,9	7,3	6,3

AWPL jest jedyną partią, która stanowczo broni interesów Polaków litewskich	41,8	29,9	9,7	5,4	8,3	4,9
Na Litwie generalnie wszystkie partie działają źle, dlatego Polacy litewscy popierają AWPL	17,3	21,4	25,5	17,5	11,7	6,6

Motyw stanowczego reprezentowania interesów najwyraźniej został wyrażony w Wilnie i rejonie wileńskim, tam również bardzo ważnym motywem jest „solidarność”. Natomiast w rejonie solecznickim najmniej ważnym motywem jest „solidarność Polaków” i „dobre sprawowanie rządów w swoich samorządach”.

W trakcie badań jakościowych informatorzy, odpowiadając na pytanie, co skłania ich do popierania Akcji Wyborczej Polaków na Litwie, podali również argument – dlaczego większość przedstawicieli mniejszości polskiej na Litwie głosuje na tę partię:

Motyw „dobrego sprawowania rządów” odzwierciedlony jest w tych fragmentach wywiadu:

I. 2

– Co ja wiem, czym oni przyciągają? Jeżeli głosujesz na nich, oni obiecują wtedy miejsca pracy. Czym oni jeszcze mogą przyciągnąć: ciągle coś obiecują, no tak i przyciągają. To i inni obiecują, lecz polska partia, jak ten – Tomaszewski, czy jak on tam, ważne... Bo litewskie partie tutaj nic nie zrobiły, a Polacy: i drogi tu zbudowali, i światło świeci wszędzie, i wszystko. Co obiecywali, to i zrobili. A co Litwini – nic nie zrobili. Oni tu obiecywali, starali się, ale nic nie zrobili... Litwini nic nie robią, a Polacy, oni – bardziej konkretni. To oni swoim ludziom pomagają. Wszystko zrobili, o światło wszędzie jest.

I. 7

– No coś to tu robia. Mnie podoba się, że oni mają z tego bardzo wielką korzyść z Polski. Dużo mamy z niej korzyści. Wiadomo, może obiecują coś tam – mogą zrobić więcej, ale wszystko jedno – coś oni robią.

W poniższych fragmentach wywiadu odzwierciedlony jest motyw „solidarności”:

I. 3

– Tak Polacy do nich bardzo przywiązani. A jakże, my tu swoi – tutejsi... Dlatego, że Polacy stoją za swoje: Polacy stoją za Polaków, Litwini stoją za Litwinów. Pracują oni dobrze, starają się, jak mogą.

I. 8

– Bo tu Polacy i oni myślą, że ta partia naprawdę pomoże, lecz tu nie tak, oni naprawdę nie wiedzą, że tu jedno i to samo. I nic tu dobrego nie będzie. Mnie wydaje się, że jest tak, że ludzie nie głosują na Polaków, na Polaka albo jakoś tam. Im wydaje się, że tu będzie lepiej, bo tu jest polska partia, lecz naprawdę ta polska partia jest taka sama, jak i litewska czy nielitewska, czy jeszcze czyjaś. Po prostu ludzie w coś wierzą. I wszystko. A zrobić, to nikt tu nic nie robi. Bo nic tu nie robi się – nie ma żadnych rezultatów.

I. 9

– Mnie wydaje się, że starają się i nas reprezentować jako naród...

Naprawdę wierzymy, że oni będą starać się reprezentować nasze interesy. I będą starać się robić wszystko, żeby nasz język, nasze szkoły, nasze przedszkola i dalej funkcjonowały i rozwijały się, żeby nie trzeba było prowadzić nasze dzieci do szkół litewskich albo w domu rozmawiać po litewsku, żebyśmy nadal żyli tak, jak żyjemy według polskich obyczajów, żebyśmy nadal tak wychowywali i uczyli swoje dzieci itd. i Polacy mieli w kościołach msze po polsku i w swoim miejscowym sklepie mogli rozmawiać po polsku.

I. 10

– No, jeżeli chodzi o wybory do Sejmu, to głosuję na Polaków, to tutaj wtedy poczucie narodowe zwycięża... I jest to, troszeczkę, świadomości narodowej – nie ma na kogo, mniej więcej dlatego – na swoich – *za svojih*.

Dane uzyskane podczas badań ilościowych zgadzają się z założeniami, które uwidoczniły się w trakcie badań jakościowych: elektorat Akcji Wyborczej Polaków na Litwie – polska mniejszość narodowa na Litwie (zwłaszcza w rejonach wileńskim i solecznickim). Zdaniem respondentów głosuje się na tę partię, ponieważ jest ona jedyną partią reprezentującą interesy polskiej społeczności i wyborcy głosują na nią z poczucia narodowej solidarności. Potwierdzono też, że prowadzi się dość silną agitację wyborczą na rzecz kandydatów AWPL. Zamieszkali na Wileńszczyźnie respon-

denci stwierdzali, że nieraz nie mają innego wyboru i są zmuszeni głosować tylko na tę partię.

I. 11

To dlaczego ludzie głosują na AWPL?

– a dlatego, że oni agitują, że biegają, że, ...że dadzą tego cukru, co oni tam dają, makaronów jakichś, a to zaraz nie dadzą, tej pomocy nie dadzą, to wszystko, oni tu, dlatego i ... są tacy ludzie, nikt nie ma i nie rozumie nikt...

Koalicja z Aliansem Rosjan

Większość respondentów uczestniczących w badaniach ilościowych słyszała o utworzeniu takiej koalicji i była skłonna poprzeć jej ideę. Najmniej informacji na temat tej koalicji mieli respondenci z rejonu sołecznickiego.

Tabela 35. Koalicja AWPL z Aliansem Rosjan

Czy Pan/Pani słyszał(-a)/nie słyszał(-a) o takiej koalicji?	Liczba	Procenty
Tak, słyszałem(-am)	318	77,4
Nie, nie słyszałem(-am)	90	21,9
Brak odpowiedzi	3	0,7
Ogółem	411	100

Utworzenie takiej koalicji jest oceniane pozytywnie i popiera ten krok 59,1 proc. respondentów. Raczej nie popiera i w ogóle nie popiera jej utworzenie 14,6 proc. Natomiast 25,3 proc. respondentów nie miało na ten temat wyrobionego zdania. Najwięcej takich osób było w rejonie sołecznickim, bo aż 42,9 proc.

Tabela 36. Ocena koalicji AWPL z Aliansem Rosjan

Czy Pan/Pani popiera ideę czy nie popiera idei koalicji AWPL z Aliansem Rosjan?	Liczba	Procenty
Bardzo popieram	70	17
Raczej popieram	173	42,1
Raczej nie popieram	37	9

W ogóle nie popieram	23	5,6
Nie wiem/trudno powiedzieć	104	25,3
Brak odpowiedzi	4	1
Ogółem	411	100

Jednym z głównych argumentów takiej oceny było stwierdzenie, że cele, interesy i problemy dwóch mniejszości narodowych zamieszkujących Litwę są zbieżne.

Podczas badań jakościowych respondenci utrzymywali, że utworzenie koalicji Akcji Wyborczej Polaków na Litwie z „Aliansem Rosjan” przed wyborami do Sejmu Republiki Litewskiej w 2012 r. było podyktowane tym, że Rosjanie i Polacy to dwie największe mniejszości narodowe na Litwie, dlatego też ich cele i interesy są dość zbieżne, problemy zaś – podobne:

I. 3

– Ja uważam, że dobrze. Z sąsiadami trzeba żyć dobrze. My nic złego z tej strony nie widzimy.

I. 9

– Rosjanie też są mniejszością, to myślę, że ta koalicja i była po to stworzona. Żeby mniejszości podtrzymywały siebie nawzajem. W naszym kraju Rosjan jest mniej, my ich nie unikamy i wciągamy do wspólnej działalności i staramy się im pomóc.

I. 10

– Uważam, że to dobrze przemyślany krok polityczny. I rosyjska mniejszość narodowa jest w podobnej sytuacji jak i Polacy. I wspólnie: *vmeste my sila*. (śmieje się). Więcej możliwości być przy władzy – jeżeli powiedzieć po prostu. Więcej ludzi będzie głosować na Polaków i Rosjan... Uważam, że w tym jest taka solidarność mniejszości narodowych. I to nawet innych ludzi zachwyca: mniejszości – łącznie się przeciwko nim.

Wspieranie innych partii na Litwie

Z innych „litewskich” partii, oprócz Akcji Wyborczej Polaków na Litwie, które najbardziej odpowiadają poglądom respondentom na pierwszym miejscu znalazła się Partia „Porządek i Sprawiedliwość” (24,3 proc.),

na drugim – Partia Pracy (24,1 proc.), na trzecim – Litewska Partia Socjaldemokratyczna (23,1 proc.). Dalsze pozycjach zajęły partie o ideologiach liberalnych, które stanowiłyby wspólnie około 7 proc. Najmniejszą popularnością cieszy się Związek Ojczyzny – Chrześcijańscy Demokraci Litwy – zaledwie 4,9 proc. Część respondentów (21,4 proc.) wskazała, że żadna partia nie dba o interesy ludzi, 21,9 proc. badanych stwierdziło, że w ogóle żadna partia nie jest w stanie rozwiązać spraw ważnych dla Polaków litewskich.

Tabela 37. Wspieranie innych partii na Litwie

Która(-e) „litewska(-ie)” partia (-e), oprócz AWPL, najbardziej odpowiada Pana/Pani poglądom ?	Procenty
Partia Pracy	24,1
Związek Liberałów i Centrystów	3,6
Ruch Liberałów	3,6
Litewska Partia Socjaldemokratyczna	23,1
Partia „Prawo i Sprawiedliwość”	24,3
Związek Ojczyzny – Chrześcijańscy Demokraci Litwy	4,9
Żadna z nich, bo żadna nie dba o ludzi	21,4
Żadna z nich, bo żadna nie jest w stanie rozwiązać aktualnych dla Polaków litewskich spraw	21,9
Inne	2,4
Nie wiem / trudno powiedzieć	10,5

Partia Pracy jest najbardziej popularna w rejonie wileńskim (25,8 proc.) oraz w Wilnie (24,1 proc.). Natomiast w rejonie solecznickim największą popularnością cieszy się Litewska Partia Socjaldemokratyczna (30,2 proc.) oraz Porządek i Sprawiedliwość (28,6 proc.).

Podczas badań jakościowych na zadane pytanie, gdyby nie było Akcji Wyborczej Polaków na Litwie, która z partii litewskich byłaby „najbliższa”, na którą głosowaliby, zdanie informatorów było podobne. Na pierwszym miejscu wymieniano Porządek i Sprawiedliwość oraz Partię Pracy i trochę mniej informatorów podawało Litewską Partię Socjaldemokratyczną (nie raz wymieniano nazwiska liderów partii):

I. 1

– Myślę, że na partię Uspschicha, bo ten człowiek mógłby reprezentować ... Bo on jest rozumny, on wie, jak trzeba robić. Bo on taki swój. On mógłby... Nu jako człowiek on dobry, jak osobowość“

I. 4

– ... kiedyś już głosowałem, dla mnie bardzo dobra była ta Paksasa partia. Mnie się wydaje, że coś on chciał robić. I mnie wydaje się, że większość Polaków głosowała na Paksasa

O niepopularności partii Związek Ojczyzny – Chryścijańscy Demokraci Litwy świadczą te oto fragmenty wywiadu:

I. 10

– Bo ta konserwa, jak mówią sami Litwini, to już wszystkim dokuczyła ... Nu oni najbardziej zajadli na tych Polaków – obustronna niemiłość.

I. 12

– Moje zdanie, na konserwatystów naprawdę nie głosowałbym, a wszyscy inni – być może.

Biorąc pod uwagę wybrane przez respondentów „litewskie“ partie, uprawiające politykę w pełni do zaakceptowania rozpatrywaną w skali lewica/prawica (podział ideologiczny), należy stwierdzić, że znalazły się wśród nich partie centrolewicowe (Porządek i Sprawiedliwość, Partia Pracy, litewska Partia Socjaldemokratyczna) nie zaś prawicowe (Związek Ojczyzny – Chryścijańscy Demokraci Litwy, Związek Liberalów i Centrystów, Ruch Liberalów). Taki wybór można uzasadnić też wynikami otrzymanymi w kolejnych pytaniach, tj. zarówno w badaniach ilościowych, jak i jakościowych respondenci większą uwagę zwracali nie na kwestie narodowe czy polityczne, lecz ekonomiczne, które są istotne dla wszystkich mieszkańców kraju.

Zaufanie wobec instytucji Litwy

W badaniach ilościowych respondenci pytani o zaufanie/niezaufanie do litewskich instytucji politycznych (respondenci oceniali to w skali 10

punktów: 1 – w ogóle nie ufam, 10 – mam całkowite zaufanie) wskazali, że największe zaufanie mają do lokalnych instytucji samorządowych, policji, najbardziej zaś nie ufają sejmowi, prezydentowi, prasie litewskiej oraz sądom. Największym zaufaniem darzą instytucje państwowe w rejonie sołecznickim, najmniejszym – w Wilnie. Respondenci z rejonu wileńskiego dowierzają najbardziej lokalnym instytucjom samorządowym. Może to być spowodowane faktem, że w rejonie wileńskim trwa „najbardziej zaciekle” walka, co dopinguje Polaków litewskich do większej koncentracji wokół instytucji polityczno-administracyjnej położonej na tym terytorium.

Tabela 38. Zaufanie wobec instytucji Litwy

Jakie jest Pana/Pani osobiste zaufanie do niżej wymienionych litewskich instytucji?	Średnia (skala 1-10)	Nie wiem	Brak odpowiedzi
Seim	3,3	2,7	1,7
Rząd	3,6	2,4	1,7
Prezydent	3,8	2,4	1,5
Prasa litewska	4,2	3,2	3,2
Policja	5,1	2,7	1,2
Sądy	4,3	4,6	1,5
Lokalne instytucje samorządowe	5,2	3,4	2,2

Tabela 39 . Ocena litewskich instytucji

Jakie jest Pana/Pani osobiste zaufanie do niżej wymienionych litewskich instytucji?										
Procenty	W ogóle nie ufam	2	3	4	5	6	7	8	9	Mam całkowite zaufanie
Sejm	31,9	9	13,1	9,5	16,8	7,3	3,4	2,4	1,2	1
Rząd	28	9	10,9	10	18	8,3	6,6	2,7	1,2	1,2
Prezydent	31,9	10	8,5	9,2	10	7,8	9	3,6	3,9	2,2
Prasa litewska	19,5	10	10,9	11,9	14,1	8,8	7,5	5,6	3,2	2,2
Policja	13,6	7,5	8	8,5	14,1	12,9	13,6	9,5	3,6	4,6
Sądy	21,4	9,7	8,8	10,9	13,1	7,1	11,2	5,6	2,9	3,2
Lokalne instytucje samorządowe	15,1	4,1	7,5	9,7	17,3	9,2	8,5	8	8,5	6,3

Respondenci poproszeni o ocenę działalności władzy lokalnej (starostów), w większości oceniali pracę starosty pozytywnie, dobrze, motywując swoje zdanie:

I. 2

– Dobry człowiek, stara się dla nas. Jest tu dużo rodzin patologicznych, nie mają, gdzie mieszkać, to idą do starosty. To on zapewnia opiekę, coś to daje. Jest urządzone centrum, to tu są te dzieci... Jakieś dzienne centrum. To tu można zjeść – jest tu zrobione. To wszystko nasz starosta zrobił. – *Czy Pan jest zadowolony z działalności starosty?* – Tak. Na pewno.

I. 3

– No dobry człowiek. Ufam jemu, według mnie – bardzo dobrze nas reprezentuje, można się dogadać. I z całym starostwem też można się dogadać. Mnie wydaje się, że oni mnie podobają się. Wie pan, kto nie chce się dogadać, ten i nie dogada się, lecz tak- delikatnie, dobrze. Mnie wydaje się, że to normalne.

W jednym z wywiadów informator dokonał szczegółowej oceny litewskich mediów i polityki prezydenta oraz uzasadnił swoje stanowisko:

I. 5

– ... Postawa części społeczeństwa, zwłaszcza eskalacja tych spraw w prasie – proszę zobaczyć, jeśli coś się wydarzy, w prasie ukazuje się dużo antypolskich artykułów i innych dotyczących stosunków litewsko-polskich. Może jestem prawdziwą pesymistą, ale nie wierzę, że w prasie pojawia się to przypadkowo. Jakies były badania, nie pamiętam, może Transparencies International lub inne, że u nas niezależna prasa stanowi około 10 proc., pozostała część jest zamawiana lub opłacona. Inna sprawa, jest mi trochę zrozumiała, ale dziwna – zachowanie najwyższej władzy, w tym prezydenta, kiedy były wypowiedziane te wątpliwości. Najwyższa władza tak nie powinna się zachowywać i mówić o takich rzeczach. Według mnie Polska jest jednym z największych i najbardziej pożądanych sąsiadów Litwy. Nie wiem, jaką korzyść będzie miał nasz kraj z pogorszenia się stosunków między tymi państwami.

WNIOSKI

1. Polacy litewscy identyfikują się jako „Polacy”, natomiast określenie „Polacy litewscy” są raczej mniej skłonni akceptować. Samoidentyfikacja z pojęciem „Polak” jest silniejsza wśród respondentów z Wilna, co zapewne należy wiązać z faktem, że mieszka tu więcej osób z wyższym wykształceniem, z drugiej zaś strony wpływ może mieć również ta okoliczność, że w Wilnie znajduje więcej obiektów kultury polskiej, co warunkuje wyższy poziom świadomości własnej tożsamości i pozostawia mniej miejsca do kształtowania alternatywnych tożsamości.

2. Dotychczasowe badania dowodziły, że wśród Polaków litewskich rozpowszechnione jest posługiwanie się językiem rosyjskim. Niniejsze badania wykazują, że sytuacja się zmienia, ponad połowa respondentów zaznaczyła, że codziennym życiu używa tylko języka polskiego. W Wilnie język polski ma szerszy zakres użycia, natomiast w rejonach wileńskim i solecznickim w częstym użyciu są również inne języki. Poza tym badania dowodzą, że znajomość języka jest ważnym elementem tożsamości.

3. W literaturze naukowej wyróżnia się pojęcie tożsamości *oporu*. Przeprowadzone badania pozwalają wnioskować, że w tożsamości Polaków litewskich element ten także istnieje, ponieważ respondenci jako najbardziej palące kwestie w ostatnim okresie wskazali te, które znajdują się na polu politycznym (ustawy o mniejszościach narodowych, przedstawicielstwo w Sejmie, sprawy związane ze szkolnictwem). Elementy tożsamości *oporu* można dostrzec na płaszczyźnie politycznej, kiedy AWPL uzyskuje coraz większe poparcie, mimo że, jak twierdzi większość politologów, prowadzi ona politykę konfrontacji. Taką przesłankę potwierdza również sojusz polityczny z „Aliansem Rosjan”, partią polityczną mniejszości rosyjskiej.

4. W postawach Polaków litewskich można zaobserwować rosnące poczucie tożsamości oraz chęć integracji z Litwą, o czym świadczy uświadamianie sobie znaczenia dobrej znajomości języka litewskiego. Większość z nich uznaje Litwę za swoją Ojczyznę i wielkie znaczenie

przypisuje obywatelstwu litewskiemu. Przesłanką ku temu jest też dostrzeganie różnicy między Polakami na Litwie a Polakami w Polsce oraz nie zawsze pozytywne doświadczenie wyniesione z pobytów w Polsce, gdzie nieraz byli traktowani jako „nieprawdziwi“ Polacy. Z badań wynika, że polska mniejszość na Litwie międzypaństwowe stosunki litewsko-polskie nie ocenia tak źle, jak donosi się o tym w mediach. Dyskusje dotyczące stosunków litewsko-polskich prowadzone są rzeczowo albo się ich unika (jak w przypadku przynależności państwowej Wilna na początku XX wieku), co sugerowałoby o unikaniu konfliktów.

5. Rozwój identyfikacji politycznej Polaków litewskich z AWPL od roku 1990 można podzielić na 2 etapy: 1 etap to okres od 1990 r. do około 2000 r., kiedy miało miejsce stopniowe jej osłabienie i wówczas AWPL uzyskiwała najmniejsze poparcie w wyborach; 2 etap od 2000 r. do dzisiaj, kiedy obserwuje się stopniowy jej wzrost. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogą być wewnętrzne nieporozumienia w AWPL, następnie zaś w roku 1999 wybory nowego lidera.

6. Mimo że działalność AWPL na Litwie ocenia się niejednoznacznie, jednakże większość Polaków litewskich działalność AWPL ocenia pozytywnie. Partii tej udało się poruszyć kluczowe dla mniejszości polskiej kwestie, co w następstwie przyczyniło się do wielkiego zainteresowania Polaków litewskich polityką państwa litewskiego dotyczącą mniejszości polskiej na Litwie. Może być także jednym z uzasadnień wysokiej aktywności politycznej podczas ostatnich wyborów i wysokiej politycznej koncentracji wokół jednej partii politycznej, bowiem w przeciwnym wypadku może nastąpić rozbieżność politycznej.

7. Niezależnie od tego, że AWPL jest charakteryzowana jako dość konserwatywna partia polityczna, de facto jest ona wyrazicielem istotnych elementów tożsamości Polaków litewskich, natomiast z innych partii politycznych, największym poparciem wśród mniejszości polskiej na Litwie cieszą się partie niesystemowe, tj. „Porządek i Sprawiedliwość“ i „Partia Pracy“, także Litewska Partia Socjaldemokratyczna. Natomiast litewskie partie prawicowe są niepopularne, co najprawdopodobniej jest związane z pewną postawą oporu.

8. W latach 2004-2013 polskie media na Litwie najwięcej uwagi poświęcały problemom związanym ze zwrotem ziemi ich właścicielom, stosowaniu napisów w języku polskim w miejscach publicznych w rejonach wileńskim i solecznickim, oryginalnej pisowni polskich nazwisk i imion w dokumentach litewskich, ujednoliceniu programów nauczania języka litewskiego w szkołach mniejszości narodowych, historii Wileńszczyzny, historii drugiej wojny światowej oraz innych aktualnym zagadnieniom. Także na jej łamach ukazywało się niemało artykułów poświęconych polityce wewnętrznej Litwy. Polska prasa na Litwie w odróżnieniu od litewskiej dodatnio ocenia działalność AWPL. Wyjątek stanowi jedynie tygodnik „Nasz Czas“, którego celem była popularyzacja innej partii – Polskiej Partii Ludowej.

9. W polskiej prasie na Litwie znajdujemy wzmianki o słabnącym wpływie Związku Polaków na Litwie wśród społeczności polskiej oraz o zdobywającej coraz większą popularność AWPL. Z informacji zamieszczanej w polskich gazetach na Litwie wynika, że jest wiele przyczyn takiego stanu rzeczy. W pierwszej kolejności należy wymienić znaczące zmiany dotyczące społecznych i ekonomicznych warunków życia oraz brak wyraźnej wizji przyszłości ZPL. Tymczasem AWPL reprezentuje dążenia polityczne swoich wyborców, bardzo często „polskość“ jest pojmowana jako głosowanie na kandydatów AWPL podczas różnego szczebla wyborów.

LITERATŪRA

Knygos

1. Amy Chua. *World On Fire: How Exporting Free Market Democracy Breeds Ethnic Hatred and Global Instability*. New York: Doubleday, 2002.
2. Anderson B. *Įsivaizduojamos bendruomenės: Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*. Vilnius: Baltos lankos, 1991.
3. Arthur John. *Multiculturalism*. Oxford: Oxford University Press. Oxford Handbooks Online [žiūrėta-04-01].
4. Beresnevičiūtė V. *Etninių grupių socialinės integracijos dimensijos šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje. Etniškumo studijos*. Vilnius: Socialinių tyrimų instituto Etninių tyrimų centras, Eugrimas, 2005.
5. Brubaker R. *Pilietybė ir tautiškumas Prancūzijoje ir Vokietijoje*. Vilnius: Pradai, 1998.
6. Bitinas B. et al. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008.
7. Brubaker R. *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
8. Brown M. E., Rex J. *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism, and Migration*. Cambridge, UK: Polity, 1997.
9. Brown M. E.; Rex J. *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism, and Migration*. Cambridge, UK: Polity, 1997; Isaacs H. *Idols of the Tribe*. New York: Harper & Row, 1975.
10. Camoroff J. L., Camoroff J. *Ethnicity*. Chicago: Chicago Press, 2009. Flick, U. *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publications, 2006.
11. Gellner E. *Tautos ir nacionalizmas*. Vilnius: Pradai, 1996.
12. Greenfeld L. *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Cambridge: Harvard University Press, 1992.
13. Hennink M. M. et al. *Qualitative Research Methods*. London: Sage Publications, 2011.
14. Kasatkina N., Leončikas T. *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
15. Kymlicka W. *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press, 1995.

16. Kymlicka W., Opalski M. *Can Liberal Pluralism be Exported? Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*. New York.: Oxford university press, 2001.
17. Kuzborska E. *Teisinė tautinių mažumų padėtis Lietuvoje*. Vilnius: Artprint, 2012.
18. Kedourie E. *Nationalism*. Oxford: Blackwell, 1993.
19. King N., Harrocs, C. *Interviews in Qualitative Research*. London: Sage Publications, 2011.
20. Korostelina K. V. *Social identity and conflict: structures, dynamics, and implications*. Palgrave Macmillan, 2007.
21. Krukauskienė E. *Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1995.
22. Krupavičius A., Lukošaitis A. *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004.
23. *Lenkinimo politika Vilniuje. Straipsniai ir dokumentai*. Sud. Šapoka G. Vilnius: Žaltvykslės knygos, 2009.
24. *Lietuva po Seimo rinkimų 2004*. Vilnius, Kaunas, 2005.
25. *Lietuvos Rytai*. Sudarytojai K. Garšva ir L. Grumadienė. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993.
26. Matonytė I.; Morkevičius V. *Elitų Europa: Tapatybių ir interesų kaleidoskopas*. Vilnius: Firidas, 2013.
27. Merkys V. *Tautiniai santykiai Vilniaus vyskupijoje 1798–1918 m.* Vilnius: Versus aureus, 2006.
28. Naimark N. *Fires of Hatred. Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*. Cambridge, Harvard University Press, 2001.
29. Novagrockienė J. *Politikos mokslo pagrindai*. Vilnius: VU leidykla, 2001.
30. *Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai*. Red. kolegija A. Matulionis. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1990.
31. Plasseraud Y. *Mažumos: tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas*. Vilnius: Apostrofa, 2006.
32. Potašenko G. *Daugiatautė Lietuva. Lietuvos etninių mažumų istorija*. Vilnius: Šviesa, 2008.
33. Romeris M. *Lietuva: studija apie Lietuvių tautos atgimimą*. Vilnius: Versus Aureus, 2006.
34. *Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika*. Red. kolegija A. Čiužas ir kt.; Socialinių tyrimų institutas ir Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2002.

35. Riekašius R. *Politinis dalyvavimas*. Klaipėda, 2011.
36. *Paribio Lietuva: sociologinė Paribio gyventojų integravimosi į Lietuvos valstybę apybraiža*. Red. kolegija R. Grigas; Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, Vilnius, 1996.
37. *Politikos mokslų enciklopedinis žodynas*. Vilnius: VU leidykla, 2007.
38. Smith A. D. *Nationalism and Modernism*. London: Routledge, 1998.
39. Statkus S. *Tapatybės politika etniniamis konfliktams reguliuoti*. Vilnius: Versus aureus, 2004.
40. Stokes, Susan C., Carles Boix. *The Oxford Handbook of Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2009. Oxford Handbooks Online. Oxford University Press [žiūrėta 2012-02-13].
41. Сотировић В. Б. *Balkanica: scientific articles in English*. Vilnius: Edukologija, 2013.
42. Сотировић В. Б. *Emigration, refugees and ethnic cleansing: the death of Yugoslavia, 1991-1999*. 2nd ed. Vilnius: Edukologija, 2013.
43. *The Sage Handbook of Nations and Nationalism* (Ed. by Delanty G. and Kumar K.). London a.o:Sage, 2006.
44. Vaitekūnas S. *Lietuvos gyventojai: Per du tūkstantmečius*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.
45. *Vilniečio portretas: sociologiniai matmenys*. Red. kolegija E. Krukauskienė. Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas. Vilnius, 1995.
46. Visockaitė A. *Politologijos mokymo dalyko metodinė priemonė*. Vilnius: MRU, 2012.
47. Wolff S. *Ethnic Minorities in Europe: The Basic Facts*. Centre for International Crisis Management and Conflict Resolution. University of Nottingham, England, UK [žiūrėta 2014-01-21]. <<http://www.chapterpdf.com/ebook/ethnic-minorities.pdf>>.
48. Zinkevičius Z. *Lietuvių tautos kilmė*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
49. Zinkevičius Z. *Lietuviai. Praeities didybė ir sunykimas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2013.

Straipsniai

50. Antinienė D. Tautinio tapatumo tapsmas. Sociopsichologinės šio proceso interpretacijos. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2002, Nr. 2, p. 100–107. [žiūrėta 2014-04-18]. <www.ku.lt/wp-content/uploads/2013/04/2002_nr_02.100-107.pdf>.

51. Asari E. M, Halikiopoulou D., Mock S. *British National Identity and the Dilemmas of Multiculturalism. Nationalism and Ethnic Politics*, 2008, Vol. 14, issue 1.
52. Berg L., Hjerme M. National Identity and Political Trust. *Perspectives On European Politics & Society* 2010, t. 11 (4), p. 392–394.
53. David O. Bar-Tal D. A Sociopsychological Conception of Collective Identity: The Case of National Identity as an Example. *Personality and Social Psychology Review*, Nov 2009, Vol. 13, p. 354–379.
54. Daukšas D. Tautinio tapatumo tyrimų teorinės problemos: antropologinė perspektyva. *Filosofija. Sociologija*, 2006. Nr. 2, p. 2–7.
55. Daukšas D. *Pase įrašytoji tapatybė: Lietuvos lenkų etninio / nacionalinio tapatumo trajektorijos*. Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos, 2008, t. 8, p. 57–72.
56. Daukšas D. Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonose. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2012, t. 21, p. 167–193.
57. Daukšas D. Dominuojantis nacijos, teritorijos ir valstybės diskursas lietuviškoje 1988–1991 m. periodikoje. *Liaudies kultūra*, 2011/5 (140), p. 7–16.
58. Droganas, Thalia G. National Identity among a Neighboring Quartet: The Case of Greeks, Turks, Israelis, and Palestinians. *Journal of Modern Greek Studies*, Vol. 18, No. 2, October 2000, p. 339–337.
59. Čiubrinkas V. *Įvadas į alternatyvios modernybės studijas. Permažstant socialinę kultūrinę kaitą: tradicija, identitetas ir diskursas*. Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos, 2009, t. 9, p. 9–22.
60. Frėjutė-Rakauskienė M.; Šliavaite K. Rusai, lenkai, baltarusiai Lietuvoje: lokalaus, regioninio ir europinio identitetų sąsajos. *Etniškumo studijos*, 2012, t. 1/2, p. 126–144.
61. Giordano Ch. Etniškumas, tauta, nacionalizmas: terminai ir apraiškos. *Etniškumo studijos: teoriniai samprotavimai ir empiriniai tyrimai*. Vilnius: Eugrimas, 2000.
62. Guogis A., Bernotas D. *Lithuanian Social Policy Model: Why It Does Not Resemble the Swedish One? Facta Universitatis. Series Philosophy, Sociology, Psychology and History*. 2008, vol. 7, No. 1.
63. Hack-Polay D. Identity Denial and Borrowing among Forced Migrants in Host Countries: A Discursive Psychological Perspective. *International Journal of Psychological Studies*, 2013, Vol. 5, Nr. 3, p. 12–20.
64. Krukauskienė, E. Akademinio jaunimo Lietuvos kultūrinio identiteto įžvalgos: suvokimas, atpažinimas, raiška. *Filosofija. Sociologija*, t. 18, Nr. 4, p. 37–46. Lietuvos mokslų akademija [žiūrėta 2014-04-17]. <<http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2007/4/37-46.pdf>>.

65. Krukauskienė E. Istorinė sociologija: Lietuvos gyventojų socialinės demografinės charakteristikos istoriniuose šaltiniuose. *Lietuvos sociologijos istorijos*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 2000, p. 42–56.
66. Kuzio T. The myth of the civic state: a critical survey of Hans Kohn's framework for understanding nationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 2002, vol. 25, issue 1.
67. Matulionis A. Politinės orientacijos. *Pietryčių Lietuva: socialiniai teisiniai aspektai*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1990, p. 41–42.
68. Matthes E. Regioninė Kaliningrado srities gyventojų sąmonė. Bandymas susisteminti reiškinių. *Politologija*. 2002, t. 3 (27) <<http://www.leidykla.eu/mokslo-darbai/politologija/politologija-2002-3-27-tomas/>>.
69. Moran A. *Multiculturalism as nation-building in Australia: Inclusive national identity and the embrace of diversity*. *Ethnic & Racial Studies*, 2011, t. 34 (12), p. 2153–2172.
70. Merkienė I. Lokalinė kultūra istorijos ir geografinės kontekste. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2007, 7 (16), p. 39–56.
71. Mutanen A. About the Notion of Identity. *LIMES*, 2010, Vol. 3, No. 1, p. 33.
72. Miknys R. Lietuvos lenkai: neįvykusi tauta ar tautinė mažuma? *Voruta*, 2011 m. spalio 22 d., Nr. 20 (734) ISSN 1392-0677, p. 5.
73. Norvilas A., Valskytė-Janušaitienė I. Tautybė ir kalba trijų tautinių grupių sankryžoje. *Psichologija*, 2007, t. 36, p. 7–21.
74. Pembecioğlu N. Building Identities: Living in the Hybrid Society. *The Scientific Journal of Humanistic Studies*, 2012, Vol. 4, Issue 7, p. 56–59.
75. Pukszo A. Svajonės atkurti Abiejų Tautų Respubliką XX a. pradžioje, arba dar kartą apie dvilypę lenkų ir lietuvių savimonę. *Baltijos regiono kultūra ir istorija: Lietuva ir Lenkija. Politinė istorija, politologija, filologija*. Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas, 2008, p. 123–133.
76. Pileckas M. Rytų Lietuvos gyventojų nacionalinės sudėties kaita atkūrus Lietuvos valstybingumą. *Geografija*, 2003, t. 39 (1), p. 40–45.
77. Ranonytė A. *Lietuvos moksleivių pilietiškumo ir tautinio tapatumo formavimosi prielaidos*. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 2006, Nr. 16, p. 69.
78. Roudometof V. Nationalism and Identity Politics in the Balkans: Greece and the Macedonian Question. *Journal of Modern Greek Studies*, 14.2 (1996), p. 253–301.
79. Smith A. D. *The Nation in History: Historiographical Debates About Ethnicity and Nationalism*. Hanover: University Press of New Hampshire, 2000.
80. Siudikienė D. Nacionalinio identiteto raiškos socialiniuose tinkluose. *Informacijos mokslai*, 2013, Nr. 64, p. 19–34.

81. Sollberger D. *On Identity: From A Philosophical Point Of View. Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health*, 2013, t. 7.1, p. 1–10.
82. Stravinskienė V. Tarpetniniai lenkų ir lietuvių santykiai Rytų ir Pietryčių Lietuvoje 1953–1959 m. *Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*. 2010, t. 77, p. 42–51.
83. Stravinskienė V. *Lenkija ir Lietuvos lenkai: 1944–1953 m. Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, 2013, t. 89, p. 31–38.
84. Stravinskienė V. *Lenkų repatriacija į Lenkiją 1944–1947 metais. Istorija: Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai*, 2006, t. 63, p. 34–44.
85. Stravinskienė V. Rytų ir Pietryčių Lietuvos gyventojų repatriacija į Lenkiją (1944 m. pabaiga – 1947 m.). *Lituanistika*, 2007, t. 69. Nr. 1, p. 36–50.
86. Stravinskienė V. Gyventojų repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją 1944–1947 m.: turto ir materialinių vertybių išsigabenimo klausimai. *Lituanistika*, 2008, t. 54. Nr. 4 (76), p. 17–30.
87. Stravinskienė V. Sovietinis saugumas ir repatriacija iš Lietuvos į Lenkiją (1956–1959). *Lituanistika*, 2009, t. 55, Nr. 1–2 (77–78), p. 26–37.
88. Stravinskienė V. Lenkų išvykimas iš Vilniaus 1944–1945.: Kultūrinių vertybių klausimas. *Lietuvos istorijos metraštis*, 2006, t. 2, p. 137–154.
89. Sliužinskas R. *Regioninės tapatybės apsisprendimo trajektorijos Klaipėdos tautinių mažumų gretose: lenkų atvejis. Logos*, 73, 2012, p. 122–131 [žiūrėta 2014-04-22]. <http://litlogos.eu/L73/Logos_73_122_131_Sliuzinskas.pdf>.
90. Šutinienė I. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 2008, t. 8 (17), p. 31–55.
91. Voicu C. G. Cultural Identity and Diaspora. *Philobiblon. Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, 2013, Vol. 18, Issue 1, p. 170.
92. Waldron-Moore P. *Eastern Europe at the crossroads of democratic transition // Comparative Political Studies*, 1999, Vol. 32, No.1, p. 39.
93. Whitmeyer J. M. Elites and popular nationalism. *British Journal of Sociology*, 2002, Vol. 53, Issue No. 3.
94. Wołłejko M. *Realizacja ustawy o Karcie Polaka w latach 2008–2011 – sukces czy porażka? Bezpieczeństwo Narodowe*, Nr. 20, IV, 2011, p. 149–158. [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.bbn.gov.pl/pl/publikacje-i-dokumenty/kwartalnik-bezpieczens/202011/3550,Ku-nowej-strategii-bezpieczenstwa-Unii-Europejskiej.html>>.
95. Zaleskienė I. Multidimensinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinkty. *Tiltai*, Nr. 54 (3), 2011, p. 3.

Internetiniai šaltiniai, žiniasklaida

96. Akcja wyborcza Polaków na Litwie ma szanse na zdobycie mandatu do Parlamentu Europejskiego. *kurierwilenski.lt*, 2009 [žiūrėta 2009-05-29]. <<http://kurierwilenski.lt/2009/05/26/litwa-akcja-wyborcza-polakow-na-litwie-ma-szanse-na-zdobycie-mandatu-do-pe/>>.
97. Apie lietuvių integraciją prabilęs V.Tomaševskis raginamas atsakingiau reikšti mintis. *delfi.lt*, 2011 [žiūrėta 2014-04-30]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/apie-lietuviu-integracija-prabilęs-vtomasevskis-raginamas-atsakingiau-reikšti-mintis.d?id=44064787>>.
98. Artur Plokšto [žiūrėta 2014-06-11]. <[Lhttp://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/n/rinkimai/20001008/kandvl.htm-151974.htm](http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/n/rinkimai/20001008/kandvl.htm-151974.htm)>.
99. Awantura w Polskim Domu, *Gazeta wyborcza*, Nr. 89, 1996-04-15.
100. BNS, Lietuvos lenkų politikai per V. Landsbergio kalbą protestuodami paliko Seimo salę. *balsas.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.balsas.lt/naujiena/770934/lietuvos-lenku-politikai-per-v-landsbergio-kalba-protestuodami-paliko-seimo-sale>>.
101. BNS. Lenkų namai Vilniuje tampa kivrčų simboliu. *delfi.lt*, 2001 [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=283529>>.
102. BNS. Lietuvos lenkų sąjungoje tęsiasi lyderių kova. *delfi.lt*, 2000 [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18443>>.
103. B. Komorowskis: Lietuvos lenkų padėtis gali pasikeisti po rinkimų. *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2012-03-16]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/bkomorowskis-lietuvos-lenku-padetis-gali-pasikeisti-po-rinkimu.d?id=56815169>>.
104. Była posłanka AWPL Leokadia Poczykowska wystartuje w wyborach do Sejmu z listy partii chłopskiej minister rolnictwa Kazimierzy Prunskienė. *infopol.lt*, 2008 [žiūrėta 2009-04-14]. <http://www.infopol.lt/pl/naujienos/detail.php?ID=1018&phrase_id=39169>.
105. Damulytė J. Konservatoriai telkia jėgas galimai „istorinei pergalei“ Vilniaus rajone. *delfi.lt*, 2007 [žiūrėta 2009-04-15]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=11888546>>.
106. Dunat B. Barsz z koldunami. *tygodnik NIE*, 2000, Nr. 17 [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://www.nie.com.pl/art18403.htm>>.
107. ELTA. Didėja susidomėjimas karo tarnyba: norinčių daugiau nei galima priimti *delfi.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-04-18]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/dideja-susidomejimas-karo-tarnyba-norinciu-daugiau-nei-galima-priimti.d?id=64403514>>.

108. Černiauskas Š. Lenkijos ministras: mes Vilniaus neokupavome. *vilniaus.diena.lt*, 2009 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://vilniaus.diena.lt/dienrastis/lietuva/lenkijos-ministras-mes-vilniaus-neokupavome-220697#U2Onw1fwriU>>.
109. Ćwikliński P. Polak Polakowi Polakiem. *Tygodnik NIE*, 1996, Nr. 30. [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://www.nie.com.pl/art12078.htm>>.
110. Garalevičiūtė K. ESBO komisaras: tarp lietuvių ir lenkų – įtampa. *delfi.lt*, 2011 [žiūrėta 2012-02-26]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/esbo-komisaras-tarp-lietuviu-ir-lenku-itampa.d?id=51751923>>.
111. Garsioji R. Cytacka spjovė į Lietuvos vėliavą. *lrytas.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.lrytas.lt/lietuvas-diena/aktualijos/garsioji-r-cytacka-spjove-i-lietuvas-veliava.htm>>.
112. Kazėnas G. Lenko korta – tai ne išimtinai politinė, bet ir teisinė problema. *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/law/gkazen-as-lenko-korta-tai-ne-isimtinai-politine-bet-ir-teisine-problema.d?id=58166754>>.
113. Klonowski R. W Strasburgu byłbym potrójnym reprezentantem. *radiownet.pl*, 2014, [žiūrėta 2014-04-29]. <<http://www.radiownet.pl/publikacje/rajmund-klonowski-w-strasburgu-bylbym-potrojnym-reprezentantem>>.
114. Kościński P. Rozłam w Związku Polaków na Litwie. *rp.pl*, 2000-05-29, [žiūrėta 2009-04-19]. <<http://new-arch.rp.pl/arttykul/278176.html>>.
115. Kulakauskas A. Jokio lietuviško kraujo nėra, tautiškumas yra pasirenkamas. *delfi.lt*, 2011 [žiūrėta 2014-04-29]/ <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/akulakauskas-jokio-lietuvisko-kraujo-nera-tautiskumas-yra-pasirenkamas.d?id=41600751>>.
116. Laura Baliukonienė. Savanorių pajėgų kapitonas: tokio susidomėjimo dar niekada nebuvo. *delfi.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-04-18]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/savanoriu-pajegu-kapitonas-tokio-susidomejimo-dar-niekada-nebuvo.d?id=64409318>>.
117. Lenkijos ministras: Lenkija nebuvo okupavusi Vilniaus krašto. *delfi.lt* 2009 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijos-ministras-lenkija-nebuvo-okupavusi-vilniaus-krasto.d?id=22422208>>.
118. Leokadija Počikowska, *vrk.lt* [žiūrėta 2009-04-14]. <http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/rinkimai/400_lt/Kandidatai/Kandidatas23778/Kandidato-23778Anketa.html>; <<http://www.zpl.lt/statut>> [žiūrėta 2009-05-06].
119. Liberal demokratų frakcija. *lrs.lt* [žiūrėta 2014-06-11]. <http://www3.lrs.lt/docs3/kad4/w3_lrs.padaliny-s-p_pad_id=579&p_kalb_id=1&p_kade_id=4.htm>.
120. Lietuvos liaudies partijos pirmininkės Kazimieros Prunskienės kreipimasis į rinkėjus *awpl.lt* [žiūrėta 2013-07-11]. <<http://www.awpl.lt/index>>.

- php?option=com_content&view=article&id=386%3Awywiad-ze-zbigniewem-jedziskim-kandydatem-z-ramienia-awpl-w-okrgu-malacko-wicias-kim-nr-54&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt>.
121. Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Pirmumo balsai, *vrk.lt* 2012 [žiūrėta 2013-07-12]. <http://www.vrk.lt/2012_seimo_rinkimai/output_lt/rezultatai_daugiamand_apygardose/partijos_pirmumo_balsai4135.html>.
 122. *Magazyn miłośników historii* [žiūrėta 2009-10-30]. <<http://www.ioh.pl/forum/viewtopic.php?p=100025>>.
 123. Michał Romer. *Dwie teorie o Polakach litewskich* [žiūrėta 2014-03-25]. <<http://pogon.lt/historia/292-michal-romer-dwie-teorie-o-polakach-litewskich.html>>.
 124. Mienkowska-Norkienė R. Lietuvių-lenkų santykiai – ar pasiektas kritinis taškas? *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2012-02-26]. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/rmienkowska-norkiene-lietuviu-lenku-santykiai-ar-pasiektas-kritinis-taskas.d?id=54889645>>.
 125. Miknys R. Prarandame turėti galimybę Lietuvos lenkus, o ne lenkus Lietuvoje. *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2014-04-29]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/rmiknys-prarandame-galimye-tureti-lietuvos-lenkus-o-ne-lenkus-lietuvoje.d?id=54518727>>.
 126. Mincewicz J. Diskryminacinė Ustawa o oświacie. *awpl.lt* [žiūrėta 2012-02-26]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=231%3Adyskryminacyjna-ustawa-o-owiacie&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=pl>.
 127. Okupaciją neigusiam lenkų ministrui priminti J.Pilsudskio žodžiai. *delfi.lt*, 2009 [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/okupacija-neigusiam-lenku-ministrui-priminti-jpilsudskio-zodziai.d?id=22468556>>.
 128. Protestuodami prieš finansines represijas už gimtosios kalbos vartojimą LLRA frakcijos nariai išėjo iš Seimo salės. *awpl.lt*, 2014 [žiūrėta 2014-05-02]. <http://www.awpl.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=595%3Aanaznak-sprzeciwu-wobec-represji-finansowych-za-uywanie-jzyka-ojczystego-sal-sejmow-opucili-czonkowie-frakcji-awpl-&catid=42%3Aaktualia&Itemid=59&lang=lt>.
 129. Savukynas V. Lietuvos ir Lenkijos konfliktas – tai tik gynybinis karas. *delfi.lt*, 2012 [žiūrėta 2014-04-30]. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/vsavukynas-lietuvos-ir-lenkijos-konfliktas-tai-tik-gynybinis-karas.d?id=59707289>>.
 130. *Septyniadešimtasios posėdis (stenograma)*, 1990 [žiūrėta 2009-06-10]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250991>.

131. *Spór z Litwą. Politycy mówią o dyplomatycznym bojkocie* // Money.pl, 2012 [žiūrėta 2013-07-11]. <<http://prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artykul/sporz;litwa;politycy;mowia;o;dyplomatycznym;bojkocie,195,0,1068995.html>>.
132. Strikuliėnė O. V. Tomaševskis: lietuviai turi integruotis, o ne mes. *respublika.lt*, 2011 [žiūrėta 2014-04-30]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/vtomasevskis_lietuviai_turi_integruotis_o_ne_mes/>.
133. Szostakowski J. *Prasa polska za wschodnią granicą Macierzy. polonia.org* [žiūrėta 2009-06-09]. <<http://www.polonia.org/szostakowski.htm>>.
134. Šiandien Lenkijos ir Lietuvos santykiai labai geri. *Magazyn Wileński*, 2005, Nr. 3 (255).
135. Tarasiewicz S. Karta (poniżania) Polaka. *infopol.lt*, 2008 [žiūrėta 2014-06-11]. <http://www.infopol.lt/pl/naujienos/detail.php?ID=973&phrase_id=66623>.
136. Tomaševskis perrinktas Lenkų rinkimų akcijos pirmininku. *delfi.lt*, 2004, [žiūrėta 2009-10-31]. <<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=4793160>>.
137. Viceministrė R. Cytacka gyvena vėl tik lenkiškoje gatvėje. *delfi.lt*, 2014, [žiūrėta 2014-05-02]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/viceministre-r-cytacka-gyvena-vel-tik-lenkiskoje-gatveje.d?id=63972802>>.
138. *Związek Polaków na Litwie* [žiūrėta 2009-04-10]. <http://portalwiedzy.onet.pl/25377,,,związek_polakow_na_litwie,haslo.html>.
139. *X Zjazd Polaków na Litwie* // *wspolnota-polska.org.pl* [žiūrėta 2009-04-10]. <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=kr40523>>.
140. 2009 m. gegužės 17 d. Respublikos Prezidento rinkimai. *vrk.lt* [žiūrėta 2014-06-11]. <<http://www.vrk.lt/balsavimo-rezultatai-2009-prezidento>>.
141. 35 Polaków z Litwy będzie studiowało w Suwałkach. *zw.lt*, 2013 [žiūrėta 2013-10-12]. <<http://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/35-polakow-z-litwy-bedzie-studiowalo-w-suwalkach/>>.

Teisės aktai

142. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. Vilnius: Teisinės informacijos centras prie teisingumo ministerijos, 1993.
143. *Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 marca 2008 r. w sprawie wykazu organizacji polskich lub polonijnych uprawnionych do wystawiania zaświadczeń potwierdzających aktywne zaangażowanie w działalność na rzecz języka i kultury polskiej lub polskiej mniejszości narodowej* (M. P. z 2008 r. Nr. 25, poz. 249) [žiūrėta 2009-04-11]. <<http://isip.sejm.gov.pl/servlet/Search?todo=open&id=WMP20080250249>>.

Statistiniai duomenys, studijos

144. ENRI-East Research Report #8: *The Polish Minority in Lithuania* / red. kolegija A. Matulionis ir kt., *Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe*, Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2011.
145. Statistikos departamentas prie LRV. *Lietuvos respublikos 2011 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo ataskaita*. Vilnius, 2013 m. gruodis [žiūrėta 2014-04-22]. <http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/1680046/2011GBS_ataskaita_20131209+.pdf/634e26f8-b532-48e6-8235-152ddad6891d>.
146. *Lenkai Lietuvoje lietuviai Lenkijoje 1994*. Varšuvos statistikos leidinių įmonė. Vilnius –Varšuva, 1995.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1.

Bendri atsakymų į klausimyno klausimus pasiskirstymai

Socialiniai demografiniai respondentų duomenys

Amžiaus grupės	Skaičius	Procentai
17-24 m.	54	13,1
25-34 m.	82	20
35-44 m.	84	20,4
45-54 m.	93	22,6
55-64 m.	52	12,7
65 ir >	23	5,6
Neatsakė	23	5,6
Iš viso	411	100

Lytis	Skaičius	Procentai
Vyras	133	32,4
Moteris	278	67,6
Iš viso	411	100

Gyvenamoji vieta	Skaičius	Procentai
Vilniaus mieste	166	40,4
Vilniaus rajone	182	44,3
Šalčininkų rajone	63	15,3
Iš viso	411	100

Išsilavinimas	Skaičius	Procentai
Pradinis išsilavinimas	3	0,7
Pagrindinis išsilavinimas	13	3,2
Vidurinis išsilavinimas	63	15,3
Profesinė mokykla	35	8,5
Aukštesnioji mokykla / technikumai / aukštosios kolegines studijas	82	20
Aukštasis (universitetinis) išsilavinimas	210	51,1
Neatsakė	5	1,2
Iš viso	411	100

Užimtumo statusas	Skaičius	Procentai
Esu samdomas darbuotojas	278	67,6
Dirbu sau	25	6,1
Esu darbdavys (-ė) / savininkas (-ė)	12	2,9
Nedirbu (esu bedarbis (-ė))	17	4,1
Esu pensininkas (-ė)	30	7,3
Esu studentas (-ė)	26	6,3
Esu vaiko priežiūros atostogose	5	1,2
Kita	12	2,9
Neatsakė	6	1,5
Iš viso	411	100

Atsakymų į klausimyno klausimus pasiskirstymai

K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?	Skaičius	Procentai
Esu lenkas (-ė)	151	36,7
Esu lenkas (-ė) gyvenantis (-i) Lietuvoje	101	24,6
Esu Lietuvos lenkas (-ė)	46	11,2
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	53	12,9
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)	24	5,8
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)	5	1,2
Esu lietuvis (-ė)	15	3,6
Kita	16	3,9
Iš viso	411	100

K2. Kai kada Vilniaus krašte gyvenantys žmonės apibūdinami kaip "tuteišiai". Ar Jūs esate girdėjęs (-usi) tokį apibūdinimą?	Skaičius	Procentai
Taip	340	82,7
Ne	67	16,3
Neatsakė	4	1
Iš viso	411	100

K3. Su kuo, Jūsų nuomone, paprastai siejamas “tuteišio” apibūdinimas? (N=344)	Skaičius	Procentai
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos baltarusius	18	5,2
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos lenkus	84	24,4
Jis taikomas apibūdinant vietinius Vilniaus krašto (Wileńszczyznos)	215	62,5
Kita	21	6,1
Neatsakė (nepažymėjo)	6	1,7
Iš viso	344	100

K4. Remiantis Jūsų patirtimi, kiek dažnai Vilniaus krašte gyvenantys Lietuvos lenkai apibūdina save “tuteišių” sąvoka? (N=344)	Skaičius	Procentai
Dažnai taip save apibūdina	47	13,7
Kartais taip save apibūdina	80	23,3
Retai kada taip save apibūdina	87	25,3
Niekada taip savęs neapibūdina	75	21,8
Nežinau / sunku pasakyti	52	15,1
Neatsakė	3	0,9
Iš viso	411	100

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?	Skaičius	Procentai
Lenkų kalba	206	50,1
Rusų kalba	19	4,6
Vietinė (“tuteiša”) kalba	21	5,1
Lenkų ir lietuvių kalbomis	42	10,2
Lenkų ir rusų kalbomis	60	14,6
Lietuvių ir rusų kalbomis	14	3,4
Lietuvių kalba	26	6,3
Kita	23	5,6
Iš viso	411	100

K6. Kiek gerai, Jūsų vertinimu, Jūs asmeniškai mokate lietuvių kalbą?	Skaičius	Procentai
Moku puikiai	139	33,8
Moku gerai	188	45,7
Moku vidutiniškai	70	17
Moku prastai	8	1,9
Moku labai blogai	2	0,5
Visiškai nemoku lietuvių kalbos	2	0,5
Neatsakė	2	0,5
Iš viso	411	100

K7. Žemiau pateikiami įvairūs apibūdinimai. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus pristatant save kitiems žmonėms (galvojant apie save)?						
Procentai	Labai svarbus	Gana svarbus	Nelabai svarbus	Visiškai nesvarbus	Nežinau	Neatsakė
Lenkas	42,6	25,3	10,9	8,8	3,2	9,2
Lietuvos lenkas	14,8	28,2	23,1	17	4,1	12,7
Lietuvos pilietis	40,4	29	11,2	6,1	2,4	10,9
Lietuvos gyventojas	29,4	26,8	15,8	7,8	4,9	15,3
Vilniaus krašto gyventojas	33,8	19	16,1	17	1,9	12,2
Jūsų gyvenamosios vietos (miestelio, rajono) gyventojas	25,5	21,1	16,8	20,7	3,6	12,2

K8. Vertinant apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?	Skaičius	Procentai
Labai geri	15	3,6
Geri	109	26,5
Vidutiniški	193	47
Blogi	71	17,3
Labai blogi	7	1,7
Nežinau / sunku pasakyti	13	3,2
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

K9. Kartais santykiai tarp skirtingų tautybių žmonių gali būti įtempti. Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje?

Procentai	Labai daug įtampas	Daug įtampas	Vidutiškai įtampas	Mažai įtampas	Visiškai nėra įtampas	Nežinau	Neatsakė
Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai	9,7	27,5	33,8	14,8	8,3	4,1	1,7
Lietuvos rusų ir lietuvių santykiai	5,6	14,8	36	18,2	13,1	9	3,2
Kitų tautinių mažumų ir lietuvių santykiai	2,4	5,6	29,4	28,5	14,4	16,1	3,6
Lietuvos lenkų ir Lietuvos rusų santykiai	0,7	3,6	10	20,9	48,7	10,9	5,1

K10. Pagalvokite apie savo draugus apskritai. Jūsų draugų tarpe...

	Skaičius	Procentai
dauguma draugų yra Lietuvos lenkai	174	42,3
dauguma draugų yra lietuviai	44	10,7
dauguma draugų yra kitų tautybių žmonės	15	3,6
dauguma draugų yra skirtingų tautybių	154	37,5
Kita	16	3,9
Nežinau / sunku pasakyti	6	1,5
Neatsakė	2	0,5
Iš viso	411	100

K11. Kaip dažnai bendraudami su lietuviais aptarinėjate lietuvių-lenkų santykius...

	Skaičius	Procentai
Labai dažnai	15	3,6
Dažnai	61	14,8
Kartais	133	32,4
Retai	107	26
Visiškai neaptarinėjame	85	20,7
Mano pažįstamų rate lietuvių nėra	7	1,7
Nežinau / sunku pasakyti	1	0,2
Neatsakė	2	0,5
Iš viso	411	100

K12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių-lenkų santykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi “tautinių” klausimų aptarimą su lietuviais? (N=319)	Skaičius	Procentai
Tiesiog aptariame aktualijas	84	26,3
Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs	39	12,2
Retai kada kalbame, nes politika nesidomime	23	7,2
Vengiame tokių temų, nes jos sukelia neigiamus jausmus	72	22,6
Vyksta karštos diskusijos, tačiau jos nesukelia neigiamų jausmų	20	6,3
Paprastai tokie pokalbiai baigiasi konfliktais, tačiau vis tiek juos aptarinėjame	8	2,5
Kartais kalbantis tokiomis temomis tvyro įtampa, o kartais tokie pokalbiai vyksta maloniai ir pajuokaujant	36	11,3
Vyksta įdomios diskusijos, praturtiname vieni kitų žinias ir supratimą	23	7,2
Kita	11	3,4
Neatsakė	3	0,9
Iš viso	319	100

K13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?	Skaičius	Procentai
Labai svarbu	246	59,9
Gana svarbu	136	33,1
Nelabai svarbu	22	5,4
Visiškai nesvarbu	2	0,5
Nežinau / sunku pasakyti	5	1,2
Iš viso	411	100

K14. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietuvos lenkai yra panašūs su lietuviais, o kiek panašūs su Lenkijos lenkais?	Skaičius	Procentai
Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius, nei į Lenkijos lenkus	73	17,8
Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus, nei į lietuvius	57	13,9
Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų	113	27,5
Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvius, ir į Lenkijos lenkus	110	26,8
Nežinau / sunku pasakyti	55	13,4
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

K15. Kaip Jūs manote, kurie iš žemiau išvardintų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus? Pažymėkite iki trijų atsakymo variantų, kurie Jums atrodo patys svarbiausi.	Procentai
Lenkų kalbos mokėjimas	56
Savęs laikymas lenku	38
Lenkiška kilmė	31,1
Priklausymas lenkų bendruomenei	15,3
Religingumas (katalikiškumas)	34,5
Pagarba šeimai	30,4
Pagarba lenkiškoms tradicijoms	34,8
Lenkiškų papročių laikymasis	22,4
Kita (parašykite)	1,7
Nežinau / sunku pasakyti	1,7

K16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva?	Skaičius	Procentai
Tai mano Tėvynė	186	45,3
Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu	120	29,2
Tai šalis, kurios piliečiu esu	48	11,7

Tai mano protėvių žemė	41	10
Kita	13	3,2
Nežinau / sunku pasakyti	2	0,5
Neatsakė	1	0,2
Iš viso	411	100

K17. Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika?							
Procentai	Labai do- miuosi	Do- miuosi	Viduti- niškai do- miuosi	Nesido- miu	Vi- siškai nesido- miu	Neži- nau	Neat- sakė
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	12,7	38,4	39,9	4,6	2,7	0,2	1,5
Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	21,2	34,1	32,4	6,3	3,4	0,5	2,2
Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	15,8	34,1	35,3	9	3,6	0,5	1,7
Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	4,9	24,3	39,7	18,5	9,2	0,7	2,7
Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	13,6	29	33,1	13,4	7,8	0,5	2,7
Kiek Jūs domitės Jūsų savi- valdybės veikla?	18	33,6	30,2	9,2	5,1	1,5	2,4

K18. Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi?						
Procentai	Labai svar- būs	Gana svarbūs	Nelabai svarbūs	Visiškai nesvarbūs	Neži- nau	Neat- sakė
Seimo rinkimai	48,2	34,5	9,2	3,4	1,5	3,2
Prezidento rinkimai	39,9	33,1	15,8	6,6	1,7	2,9
Savivaldybių tarybų rinkimai	45,3	29,9	15,1	4,9	2,2	2,7
Rinkimai į Europos Parlamentą	20	31,6	28	13,9	2,2	4,4

K19. Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesus?	Skaičius	Procentai
Labai tinkamai	113	27,5
Tinkamai	115	28
Vidutiniškai	107	26
Netinkamai	31	7,5
Visiškai netinkamai	20	4,9
Nežinau / sunku pasakyti	23	5,6
Neatsakė	2	0,5
Iš viso	411	100

K20. Yra įvairūs motyvai, kurie gali skatinti Lietuvos lenkus palaikyti Lietuvos lenkų rinkimų akcijos partiją. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų?						
Procentai	Labai svarbus motyvas	Gana svarbus motyvas	Nelabai svarbus motyvas	Visiškai nesvarbus motyvas	Nežinau	Neatsakė
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendrus Lietuvos lenkų interesus	37,5	36,7	10,2	4,1	7,5	3,9
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi "savo" savivaldybėse	30,2	37,5	14,8	4,9	8	4,6
Lietuvos lenkai yra solidarūs	37,2	33,6	11,7	3,9	7,3	6,3
Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesus	41,8	29,9	9,7	5,4	8,3	4,9
Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimo akciją	17,3	21,4	25,5	17,5	11,7	6,6

K21. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?	Skaičius	Procentai
Taip, esu girdėjęs (-usi)	318	77,4
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	90	21,9
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

K22. Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija "Rusų Aljansas" idėją?	Skaičius	Procentai
Labai palaikau	70	17
Linkęs (-usi) palaikyti	173	42,1
Linkęs (-usi) nepalaikyti	37	9
Visiškai nepalaikau	23	5,6
Nežinau / sunku pasakyti	104	25,3
Neatsakė	4	1
Iš viso	411	100

K23. Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams yra reikalinga, ar nėra reikalinga kita "lenkiška" partija, tai yra, ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)?						
Procentai	Vi- siškai sutin- ku	Linkęs (-usi) sutik- ti	Linkęs (-usi) nesu- tikti	Vi- siškai nesu- tinku	Neži- nau	Neat- sakė
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	35,3	24,6	18,2	9,5	9,7	2,7
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų suskaldyta Lietuvos lenkų politinė vienybė	33,3	27	13,6	12,4	10,5	3,2
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	13,4	21,7	23,4	26	11,4	4,1
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų inte- resai	12,7	19,2	20,4	26,3	14,6	6,8

K24. Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-jos) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtinausia (-ios)?	Procentai
Darbo partija	24,1
Liberalų ir centro sąjunga	3,6
Liberalų sąjūdis	3,6
Lietuvos socialdemokratų partija	23,1
Partija Tvarka ir teisingumas	24,3
Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai	4,9
Nei viena, nes nei viena nesirūpina žmonėmis	21,4
Nei viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų	21,9
Kita	2,4
Nežinau / sunku pasakyti	10,5

K25. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie „Lenko kortą“?	Skaičius	Procentai
Taip, esu girdėjęs (-usi)	318	77,4
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	88	21,4
Neatsakė	5	1,2
Iš viso	411	100

K26. Kaip Jūs manote, kuo „Lenko korta“ gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti?						
Procentai (N=323)	Labai svarbu	Gana svarbu	Nelabai svarbu	Visiškai nesvarbu	Nežinau	Neatsakė
„Lenko korta“ atspindi Lietuvos lenko tapatumą	35	27,9	14,9	7,7	10,5	4
„Lenko korta“ susieja su Lenkija, atspindi, kad esi „tikras lenkas“	28,8	26	17,6	11,1	10,5	5,9
„Lenko korta“ gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuolaidos ir pan.)	20,4	28,2	18,3	11,5	15,5	6,2

“Lenko korta” suteikia didesnes galimybes įsidarbinti Lenkijoje	22,6	26,3	16,4	10,5	17,6	6,5
“Lenko korta” suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	39	26,3	9,9	6,5	12,7	5,6

K27. Ar per pastaruosius dešimt metų Jūs asmeniškai esate nors kartą nuvykęs (-usi) į Lenkiją?	Skaičius	Procentai
Taip	311	75,7
Ne	78	19
Neatsakė	22	5,4
Iš viso	411	100

K28. Žemiau išvardintos kelios situacijos. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę jose atsidurti?					
Procentai (N=333)	Dažnai	Kartais	Niekada	Nežinau	Neatsakė
Jūs palaikydavo rusų (-e)	18,9	35,1	35,4	5,4	5,1
Jūs palaikydavo lietuvių (-e)	15	38,9	36,5	3,6	6
Žinodavo, kad esate lenkas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimu (-a)	22,5	35,6	28,7	8,4	4,8
Suprasdavo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė) ir dėl to priimdavo šilčiau	46,4	29,6	9,6	10,5	3,9

K29. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lenkijoje?						
Procentai	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau	Neatsakė
Lenkijoje aukštas pragyvenimo lygis	19,7	39,4	18,5	2,7	15,8	3,9
Lenkijoje didelis ekonomikos augimas	19,7	42,1	15,3	2,4	16,3	4,1
Lenkijoje paplitusi korupcija	4,1	15,8	31,1	6,3	36	6,6
Lenkijoje lengva rasti darbą	7,3	26,5	23,4	6,1	31,1	5,6
Lenkijoje lengva vystyti verslą	8,5	29,2	15,8	3,2	38	5,4
Lenkijoje didelė biurokratija	4,4	16,3	23,8	6,3	43,3	6,8

Lenkijoje efektyviai veikia emokratija	10,6	35,8	13,9	1,7	32,1	5,6
Lenkijoje mažos pensijos	2,7	12,2	29,2	18,7	30,9	6,3
Lenkijoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	19,5	33,1	10	2,4	30,7	4,4

K30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos?

Procentai	Nuolatos	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada	Nežinau	Neatsakė
Įvairi labdara	23,4	34,8	18	4,6	1,7	13,6	3,9
Organizuojamos stovyklos Lenkijoje	30,4	37	16,5	3,9	0,7	8	3,4
Mokyklų ir darželių Lietuvoje renovacija	24,8	30,2	23,1	5,4	0,7	12,2	3,6
Priima nemokamai tudijuoti Lietuvos lenkus	29,7	31,4	16,5	4,4	1,7	13,1	3,2
Politinis Lietuvos lenkų palaikymas	26,3	24,3	21,4	7,3	1,5	15,3	3,9
Parama išlaikant lenkišką kultūrą	32,6	35,3	17,5	2,9	0,2	8,5	2,9

K31. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?

Procentai	Nuolatos	Kartais	Niekada, nors turiu tokią galimybę	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	Neatsakė
Spaudą lietuvių kalba	54	33,3	6,6	3,4	2,7
Spaudą lenkų kalba	39,4	38,7	10,2	7,1	4,6
Spaudą rusų kalba	21,2	54,3	13,1	6,8	4,6
Spaudą baltarusių kalba	1,7	6,1	30,7	52,3	9,2

K32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?					
Procentai	Nuolatos	Kartais	Niekada, nors turiu tokią galimybę	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	Neatsakė
Lietuviškus televizijos kanalus	50,4	38,4	6,3	1,9	2,9
Lenkiškus televizijos kanalus	31,4	47	11,4	6,3	3,9
Rusiškus televizijos kanalus	52,1	37,7	4,6	3,9	1,7
Baltarusiškus televizijos kanalus	2,9	19,7	31,1	38,4	7,8
Kitus (užsienio) televizijos kanalus	5,6	27,3	8,5	9,2	49,4

K33. Kanalas (per kurį žiūrimos dienos žinios) N=411	Skaičius	Procentai
TV3	102	24,8
LNK	97	23,6
LRT	82	20
BTV	11	2,7
TV Polonia (TVP)	72	17,5
1 Baltijos kanalas (1 Baltijski)	24	5,8
1 TV (rusų k.)	12	2,9
Info TV	17	4,1
RTR	12	2,9
ONT	5	1,2
Žinios interneto portaluose	12	2,9
Kiti kanalai	73	17,8
Nežiūri TV (žinių)	15	3,7
Neatsakė	59	14,4

Kiti kanalai: skirtingai pateikta informacija. Kai kurie įvardijo, kokia kalba žiūri žinias („lietuviškos“, „lenkiškos“); nurodė konkrečias laidas („Wiadoomošči“, „Vesti“); nurodė kitus kanalus („Euronews“, „Polsat“); nurodė neaiškias programas / kanalus („Žinių kanalas“, „BiS“).

Vidutiniškai nurodė po 1,6 kanalą, t.y. nurodė, kad dienos žinias žiūri per 1-2 skirtingus kanalus.

Kokia kalba / per kokios šalies TV kanalą / kanalus žiūri dienos žinias. N=323 (tie, kurie nurodė, kad žinias žiūri / kokias žiūri)

Dienos žinios pagal TV kanalo kalbą / kilmės šalį	Skaičius	Procentai
Lietuviškas	179	55,4
Lietuviškas ir lenkiškas	42	13
Lietuviškas ir rusiškas	21	6,5
Lietuviškas, lenkiškas, rusiškas	12	3,7
Lenkiškas ir rusiškas	4	1,2
Lenkiškas	20	6,2
Rusiškas	26	8
Baltarusiškas	4	1,2
Lietuviškas ir baltarusiškas	1	0,3
Baltarusiškas ir rusiškas	1	0,3
Kita	13	4
Iš viso	N=323	

K34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš žemiau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą?	Skaičius	Procentai
Vilnius – istorinė Lietuvos sostinė	146	35,5
Istoriškai Vilnius – lenkų kultūros lopšys	108	26,3
Istoriškai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija	15	3,6
Nemanau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik istorija, kuri jau praeityje	93	22,6
Kita	19	4,6
Nežinau / sunku pasakyti	24	5,8
Neatsakė	6	1,5
Iš viso	411	100

K35. Kaip Jūs vertintumėte, ar Vilniaus krašte žmonės gyvena geriau ar blogiau negu likusioje Lietuvoje?	Skaičius	Procentai
Manau, kad gyvena geriau nei dauguma žmonių Lietuvoje	109	26,5
Manau, kad gyvena blogiau nei dauguma žmonių Lietuvoje	47	11,4
Manau, kad gyvena nei geriau, nei blogiau, o panašiai kaip dauguma žmonių Lietuvoje	230	56
Nežinau / sunku pasakyti	21	5,1
Neatsakė	4	1
Iš viso	411	100

K36. Kaip Jūs manote, apskritai ateityje pragyvenimo lygis gerės ar blogės?					
Procentai	Gerės	Nesikeis	Blogės	Nežinau	Neatsakė
Vilniaus krašte	23,6	36,7	22,1	15,3	2,2
Lietuvoje	20	34,5	30,4	13,4	1,7
Lenkijoje	38,2	23,4	5,8	30,4	2,2
Europoje	31,4	25,5	14,1	26	2,9
Pasaulyje	25,5	19,7	15,3	36,7	2,7

K37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?	Skaičius	Procentai
Reikėtų žymiai daugiau dėmesio	146	35,5
Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio	140	34,1
Pakanka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar	65	15,8
Nežinau / sunku pasakyti	45	10,9
Neatsakė	15	3,6
Iš viso	411	100

K38. Kaip Jūs manote, kurioms iš žemiau išvardintų sričių vystant Vilniaus kraštą reikėtų daugiausia Lietuvos valdžios dėmesio? *Vertinimo balai nuo 8 (labiausiai aktuali sritis) iki 1 (mažiausiai aktuali sritis). (N=255)*

Vieta pagal aktualumą	Sritis	Vidutinis balas (skalė 1-8)
1.	Žemės ūkio vystymas	5,66
2.	Pramoninės / gamybos vystymas	5,52
3.	Švietimo (mokyklų) vystymas	5,49
4.	Paslaugų vystymas	4,55
5.	Kultūrinio tautinio paveldo saugojimas	4,50
6.	Vietos bendruomenių stiprinimas	3,73
7.	Kaimo turizmo plėtra	3,55
8.	Pasienio bendradarbiavimo su Baltarusija vystymas	3,00

K39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje?

Procentai	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau	Neatsakė
Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	1,7	10	44,3	40,9	1,7	1,5
Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	1,5	7,5	45	42,6	1,9	1,5
Lietuvoje paplitusi korupcija	38,9	42,1	9,5	3,4	5,4	0,7
Lietuvoje lengva rasti darbą	0,5	10,2	51,3	33,8	2,9	1,2
Lietuvoje lengva vystyti verslą	2,2	8,5	45,5	31,4	10	2,4
Lietuvoje didelė biurokratija	34,1	37,7	13,6	5,8	7,3	1,5
Lietuvoje efektyviai veikia demokratija	12,4	19,7	42,1	23,4	10,2	2,2
Lietuvoje mažos pensijos	68,1	20,9	3,9	3,6	2,9	0,5
Lietuvoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	6,3	24,8	37,5	23,8	6,3	1,2

K40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje?	Vidurkis (skalė 1-10)	Nežinau	Neatsakė
Seimu	3,3	2,7	1,7
Vyriausybė	3,6	2,4	1,7
Prezidento institucija	3,8	2,4	1,5
Lietuvos žiniasklaida	4,2	3,2	3,2
Policija	5,1	2,7	1,2
Teismais	4,3	4,6	1,5
Vietos savivaldos institucijomis	5,2	3,4	2,2

K40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje?										
Procentai	Visiškai nepasi- tikiu	2	3	4	5	6	7	8	9	Visiškai pasiti- kiu
Seimu	31,9	9	13,1	9,5	16,8	7,3	3,4	2,4	1,2	1
Vyriausybė	28	9	10,9	10	18	8,3	6,6	2,7	1,2	1,2
Prezidento institucija	31,9	10	8,5	9,2	10	7,8	9	3,6	3,9	2,2
Lietuvos žiniasklaida	19,5	10	10,9	11,9	14,1	8,8	7,5	5,6	3,2	2,2
Policija	13,6	7,5	8	8,5	14,1	12,9	13,6	9,5	3,6	4,6
Teismais	21,4	9,7	8,8	10,9	13,1	7,1	11,2	5,6	2,9	3,2
Vietos savivaldos institucijomis	15,1	4,1	7,5	9,7	17,3	9,2	8,5	8	8,5	6,3

K41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampų lietuvių-lenkų santykiuose apskrityje?	Procentai
Lietuvos švietimo politika	41,8
Lietuvos politikų neįsitraukimas tautinių mažumų problemoms	19,2
Negatyvūs straipsniai žiniasklaidoje	30,9
Istorinės nuoskaudos	21,9
Valstybių politikų veikla	18,2
Lietuvos lenkų reikalavimai	16,3
Lietuvos lenkų politikų kraštutinis (užsispyrimas)	20,2
Lietuvių nacionalizmas	32,1

Lietuvių nenoras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius	22,6
Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus	21,7
Lietuvių negebėjimas tvarkytis ūkiškai savo valstybėje	20,7
Kita	1,2
Nežinau / sunku pasakyti	3,4

K42. Kaip manote, kurie iš žemiau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus?

Procentai	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau	Neatsakė
Lietuvos politikai nejautrūs Lietuvos lenkų problemoms	30,7	38,4	15,8	5,6	6,6	2,9
Lietuvos valdžia netinkamai vykdo švietimo politiką	34,3	36,5	15,3	3,4	7,1	3,4
Lietuvos valdžia stengiasi spręsti Lietuvos lenkams aktualius klausimus	6,8	19	39,7	23,4	8	3,2
Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus	25,3	35,5	20	9,7	7,5	1,9
Lietuvos valdžios požiūris į Lietuvos lenkus yra teigiamas	7,5	17,8	36	25,3	9,5	3,9

K43. Kaip Jūs vertintumėte, kokie yra Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai šiuo metu?	Skaičius	Procentai
Labai geri	8	1,9
Geri	57	13,9
Vidutiniški	234	56,9
Blogi	85	20,7
Labai blogi	6	1,5
Nežinau / sunku pasakyti	16	3,9
Neatsakė	5	1,2
Iš viso	411	100

K44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra aktualiausia Lietuvos lenkams? Galite pažymėti iki trijų Jums labiausiai tinkančių atsakymo variantų.	Procentai
Išsaugoti papročius ir kultūrą	38,7
Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros	23,6
Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje	23,6
Turėti savo atstovus Seime	34,1
Turėti savo atstovus vietos savivaldoje	25,1
Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje	9
Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms	41,4
Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba	7,3
Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai	37
Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis	15,3
Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija	11,9
Kita	2,9
Nežinau / sunku pasakyti	4,1

K45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?	Skaičius	Procentai
Labai aktualus	84	20,4
Aktualus	91	22,1
Vidutiniškai aktualus	84	20,4
Neaktualus	72	17,5
Visiškai neaktualus	70	17
Nežinau / sunku pasakyti	7	1,7
Neatsakė	3	0,7
Iš viso	411	100

Priedas Nr. 2**Atsakymų į klausimyno klausimus pasiskirstymai pagal socialines-demografines charakteristikas****Atsakymų pasiskirstymas pagal lytį****K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?**

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Esu lenkas (-ė)	33,8	38,1	36,7
Esu lenkas (-ė) gyvenantis (-i) Lietuvoje	24,8	24,5	24,6
Esu Lietuvos lenkas (-ė)	10,5	11,5	11,2
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	17,3	10,8	12,9
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)	3,0	7,2	5,8
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)	1,5	1,1	1,2
Esu lietuvis (-ė)	3,8	3,6	3,6
Kita	5,3	3,2	3,9

K2. Kai kada Vilniaus krašte gyvenantys žmonės apibūdinami kaip “tutei-šiai”. Ar Jūs esate girdėjęs (-usi) tokių apibūdinimą?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Taip	78,9	84,5	82,7
Ne	19,5	14,7	16,3
Neatsakė	1,5	0,7	1,0

K3. Su kuo, Jūsų nuomone, paprastai siejamas “tuteišio” apibūdinimas?

Procentai (N=344)	Vyras N=107	Moteris N=237	Iš viso
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos baltarusius	3,7	5,9	5,2
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos lenkus	20,6	26,2	24,4
Jis taikomas apibūdinant vietinius Vilniaus krašto (Wileńszczyzna) gyventojus (tiek baltarusius, tiek lenkus, tiek rusus ar kitų tautybių žmones)	67,3	60,3	62,5
Kita	6,5	5,9	6,1
Neatsakė (nepažymėjo)	1,9	1,7	1,7

K4. Remiantis Jūsų patirtimi, kiek dažnai Vilniaus krašte gyvenantys Lietuvos lenkai apibūdina save “tuteišių” sąvoka?			
Procentai (N=344)	Vyras N=107	Moteris N=237	Iš viso
Dažnai taip save apibūdina	15,9	12,7	13,7
Kartais taip save apibūdina	25,2	22,4	23,3
Retai kada taip save apibūdina	28,0	24,1	25,3
Niekada taip savęs neapibūdina	24,3	20,7	21,8
Neatsakė	1,9	0,4	0,9
Nežinau / sunku pasakyti	4,7	19,8	15,1

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lenkų kalba	52,6	48,9	50,1
Rusų kalba	4,5	4,7	4,6
Vietinė (“tuteiša”) kalba	4,5	5,4	5,1
Lenkų ir lietuvių kalbomis	9,8	10,4	10,2
Lenkų ir rusų kalbomis	15,0	14,4	14,6
Lietuvių ir rusų kalbomis	2,3	4,0	3,4
Lietuvių kalba	7,5	5,8	6,3
Kita	3,8	6,5	5,6

K6. Kiek gerai, Jūsų vertinimu, Jūs asmeniškai mokate lietuvių kalbą?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Moku puikiai	30,1	35,6	33,8
Moku gerai	49,6	43,9	45,7
Moku vidutiniškai	17,3	16,9	17,0
Moku prastai	2,3	1,8	1,9
Moku labai blogai	0,0	0,7	0,5
Visiškai nemoku lietuvių kalbos	0,8	0,4	0,5
Neatsakė	0,0	0,7	0,5

K7. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus pristatant save kitiems žmonėms?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lenkas	Labai svarbus	41,4	43,2	42,6
	Gana svarbus	29,3	23,4	25,3
	Nelabai svarbus	11,3	10,8	10,9
	Visiškai nesvarbus	6,8	9,7	8,8
	Nežinau	3,0	3,2	3,2
	Neatsakė	8,3	9,7	9,2
Lietuvos pilietis	Labai svarbus	34,6	43,2	40,4
	Gana svarbus	30,1	28,4	29,0
	Nelabai svarbus	10,5	11,5	11,2
	Visiškai nesvarbus	6,8	5,8	6,1
	Nežinau	3,0	2,2	2,4
	Neatsakė	15,0	9,0	10,9
Lietuvos gyventojas	Labai svarbus	24,1	32,0	29,4
	Gana svarbus	28,6	25,9	26,8
	Nelabai svarbus	12,8	17,3	15,8
	Visiškai nesvarbus	9,8	6,8	7,8
	Nežinau	5,3	4,7	4,9
	Neatsakė	19,5	13,3	15,3
Vilniaus krašto gyventojas	Labai svarbus	32,3	34,5	33,8
	Gana svarbus	19,5	18,7	19,0
	Nelabai svarbus	17,3	15,5	16,1
	Visiškai nesvarbus	14,3	18,3	17,0
	Nežinau	2,3	1,8	1,9
	Neatsakė	14,3	11,2	12,2
Gyvenamosios vietos gyventojas	Labai svarbus	20,3	28,1	25,5
	Gana svarbus	20,3	21,6	21,2
	Nelabai svarbus	17,3	16,5	16,8
	Visiškai nesvarbus	21,8	20,1	20,7
	Nežinau	3,0	4,0	3,6
	Neatsakė	17,3	9,7	12,2

K8. Vertinant apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Labai geri	5,3	2,9	3,6
Geri	24,1	27,7	26,5
Vidutiniški	45,9	47,5	47,0
Blogi	21,1	15,5	17,3
Labai blogi	2,3	1,4	1,7
Neatsakė	0,0	1,1	0,7
Nežinau / sunku pasakyti	1,5	4,0	3,2

K9. Kartais santykiai tarp skirtingų tautybių žmonių gali būti įtempti. Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos	11,3	9,0	9,7
	Daug įtampos	28,6	27,0	27,5
	Vidutiniškai įtampos	31,6	34,9	33,8
	Mažai įtampos	15,0	14,7	14,8
	Visiškai nėra įtampos	9,0	7,9	8,3
	Nežinau	2,3	5,0	4,1
	Neatsakė	2,3	1,4	1,7
Lietuvos rusų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos	8,3	4,3	5,6
	Daug įtampos	12,8	15,8	14,8
	Vidutiniškai įtampos	33,1	37,4	36,0
	Mažai įtampos	22,6	16,2	18,2
	Visiškai nėra įtampos	13,5	12,9	13,1
	Nežinau	5,3	10,8	9,0
	Neatsakė	4,5	2,5	3,2

Kitų tautinių mažumų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos	3,0	2,2	2,4
	Daug įtampos	6,0	5,4	5,6
	Vidutiniškai įtampos	26,3	30,9	29,4
	Mažai įtampos	33,8	25,9	28,5
	Visiškai nėra įtampos	15,0	14,0	14,4
	Nežinau	11,3	18,3	16,1
	Neatsakė	4,5	3,2	3,6
Lietuvos lenkų ir Lietuvos rusų santykiai	Labai daug įtampos	1,5	0,4	0,7
	Daug įtampos	6,8	2,2	3,6
	Vidutiniškai įtampos	8,3	10,8	10,0
	Mažai įtampos	24,1	19,4	20,9
	Visiškai nėra įtampos	48,1	48,9	48,7
	Nežinau	6,8	12,9	10,9
	Neatsakė	4,5	5,4	5,1

K10. Pagalvokite apie savo draugus apskritai. Jūsų draugų tarpe...

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
dauguma draugų yra Lietuvos lenkai	40,6	43,2	42,3
dauguma draugų yra lietuviai	12,8	9,7	10,7
dauguma draugų yra kitų tautybių žmonės	4,5	3,2	3,6
dauguma draugų yra skirtingų tautybių	37,6	37,4	37,5
Kita	3,8	4,0	3,9
Neatsakė	0,8	0,4	0,5
Nežinau / sunku pasakyti		2,2	1,5

K11. Kaip dažnai bendraudami su lietuviais aptarinėjate lietuvių-lenkų santykius...			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Labai dažnai	3,8	3,6	3,6
Dažnai	19,5	12,6	14,8
Kartais	31,6	32,7	32,4
Retai	27,1	25,5	26,0
Visiškai neaptarinėjame	15,0	23,4	20,7
Mano pažįstamų rate lietuvių nėra	2,3	1,4	1,7
Neatsakė	0,8	0,4	0,5
Nežinau / sunku pasakyti		0,4	0,2

K12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių-lenkų antykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi "tautinių" laisimų aptarimą su lietuviais?			
Procentai (N=319)	Vyras N=110	Moteris N=209	Iš viso
Tiesiog aptariame aktualijas	21,8	28,7	26,3
Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs	15,5	10,5	12,2
Retai kada kalbame, nes politika nesidomime	7,3	7,2	7,2
Vengiame tokių temų, nes jos sukelia neigiamus jausmus	22,7	22,5	22,6
Vyksta karštos diskusijos, tačiau jos nesukelia neigiamų jausmų	6,4	6,2	6,3
Paprastai tokie pokalbiai baigiasi konfliktais, tačiau vis tiek juos aptarinėjame	4,5	1,4	2,5
Kartais kalbantis tokiomis temomis tvyro įtampa, o kartais tokie pokalbiai vyksta maloniai ar pajuokaujant	10,9	11,5	11,3
Vyksta įdomios diskusijos, praturtiname vieni kitų žinias ir supratimą	4,5	8,6	7,2
Kita	4,5	2,9	3,4
Neatsakė	1,8	0,5	0,9

K13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?

Procentai	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Labai svarbu	51,1	64,0	59,9
Gana svarbu	39,8	29,9	33,1
Nelabai svarbu	6,8	4,7	5,4
Visiškai nesvarbu	0,8	0,4	0,5
Nežinau / sunku pasakyti	1,5	1,1	1,2

K14. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietuvos lenkai yra panašūs su lietuviais, o kiek panašūs su Lenkijos lenkais?

Procentai	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius, nei į Lenkijos lenkus	15,0	19,1	17,8
Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus, nei į lietuvius	19,5	11,2	13,9
Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų	32,3	25,2	27,5
Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvius, ir į Lenkijos lenkus	23,3	28,4	26,8
Neatsakė	0,8	0,7	0,7
Nežinau / sunku pasakyti	9,0	15,5	13,4

K15. Kaip Jūs manote, kurie iš žemiau išvardintų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lenkų kalbos mokėjimas	58,6	54,7	56,0
Savęs laikymas lenku	44,4	34,9	38,0
Lenkiška kilmė	33,8	29,9	31,1
Priklausymas lenkų bendruomenei	16,5	14,7	15,3
Religingumas (katalikiškumas)	29,3	37,1	34,5

Pagarba šeimai	27,1	32,0	30,4
Pagarba lenkiškomis tradicijoms	33,1	35,6	34,8
Lenkiškų papročių laikymasis	18,8	24,1	22,4
Kita	2,3	1,4	1,7
Nežinau / Sunku pasakyti	2,3	1,4	1,7

K16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Tai mano Tėvynė	39,8	47,8	45,3
Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu	30,1	28,8	29,2
Tai šalis, kurios piliečiu esu	15,0	10,1	11,7
Tai mano protėvių žemė	9,8	10,1	10,0
Kita	4,5	2,5	3,2
Nežinau / sunku pasakyti	0,8	0,4	0,5
Neatsakė		0,4	0,2

K17. Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika?

Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	Labai domiuosi	16,5	10,8	12,7
	Domiuosi	42,1	36,7	38,4
	Vidutiniškai domiuosi	32,3	43,5	39,9
	Nesidomiu	3,8	5,0	4,6
	Visiškai nesidomiu	2,3	2,9	2,7
	Nežinau	0,8		0,2
	Neatsakė	2,3	1,1	1,5
Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	24,1	19,8	21,2
	Domiuosi	30,8	35,6	34,1
	Vidutiniškai domiuosi	29,3	33,8	32,4
	Nesidomiu	5,3	6,8	6,3
	Visiškai nesidomiu	4,5	2,9	3,4
	Nežinau	1,5		0,5
	Neatsakė	4,5	1,1	2,2

Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	Labai domiuosi	19,5	14,0	15,8
	Domiuosi	32,3	34,9	34,1
	Vidutiniškai domiuosi	30,8	37,4	35,3
	Nesidomiu	8,3	9,4	9,0
	Visiškai nesidomiu	4,5	3,2	3,6
	Nežinau	1,5		0,5
	Neatsakė	3,0	1,1	1,7
Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	Labai domiuosi	6,8	4,0	4,9
	Domiuosi	24,8	24,1	24,3
	Vidutiniškai domiuosi	38,3	40,3	39,7
	Nesidomiu	16,5	19,4	18,5
	Visiškai nesidomiu	8,3	9,7	9,2
	Nežinau	0,8	0,7	0,7
	Neatsakė	4,5	1,8	2,7
Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	15,8	12,6	13,6
	Domiuosi	29,3	28,8	29,0
	Vidutiniškai domiuosi	31,6	33,8	33,1
	Nesidomiu	9,8	15,1	13,4
	Visiškai nesidomiu	8,3	7,6	7,8
	Nežinau	0,8	0,4	0,5
	Neatsakė	4,5	1,8	2,7
Kiek Jūs domitės Jūsų savivaldybės veikla?	Labai domiuosi	18,8	17,6	18,0
	Domiuosi	25,6	37,4	33,6
	Vidutiniškai domiuosi	31,6	29,5	30,2
	Nesidomiu	11,3	8,3	9,2
	Visiškai nesidomiu	6,8	4,3	5,1
	Nežinau	1,5	1,4	1,5
	Neatsakė	4,5	1,4	2,4

K18. Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Seimo rinkimai	Labai svarbūs	46,6	48,9	48,2
	Gana svarbūs	36,1	33,8	34,5
	Nelabai svarbūs	8,3	9,7	9,2
	Visiškai nesvarbūs	3,8	3,2	3,4
	Nežinau	2,3	1,1	1,5
	Neatsakė	3,0	3,2	3,2
Prezidento rinkimai	Labai svarbūs	33,8	42,8	39,9
	Gana svarbūs	32,3	33,5	33,1
	Nelabai svarbūs	20,3	13,7	15,8
	Visiškai nesvarbūs	7,5	6,1	6,6
	Nežinau	2,3	1,4	1,7
	Neatsakė	3,8	2,5	2,9
Savivaldybių tarybų rinkimai	Labai svarbūs	43,6	46,0	45,3
	Gana svarbūs	30,1	29,9	29,9
	Nelabai svarbūs	18,0	13,7	15,1
	Visiškai nesvarbūs	4,5	5,0	4,9
	Nežinau	1,5	2,5	2,2
	Neatsakė	2,3	2,9	2,7
Rinkimai į Europos Parlamentą	Labai svarbūs	19,5	20,1	20,0
	Gana svarbūs	25,6	34,5	31,6
	Nelabai svarbūs	28,6	27,7	28,0
	Visiškai nesvarbūs	18,0	11,9	13,9
	Nežinau	2,3	2,2	2,2
	Neatsakė	6,0	3,6	4,4

K19. Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesus?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Labai tinkamai	19,5	31,3	27,5
Tinkamai	33,8	25,2	28,0
Vidutiniškai	27,1	25,5	26,0
Netinkamai	12,0	5,4	7,5
Visiškai netinkamai	5,3	4,7	4,9
Nežinau / sunku pasakyti	2,3	7,2	5,6
Neatsakė	0,0	0,7	0,5

K20. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų?

Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendrus Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	33,1	39,6	37,5
	Gana svarbus motyvas	36,1	37,1	36,7
	Nelabai svarbus motyvas	14,3	8,3	10,2
	Visiškai svarbus motyvas	5,3	3,6	4,1
	Nežinau	6,0	8,3	7,5
	Neatsakė	5,3	3,2	3,9
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi "savo" savivaldybėse	Labai svarbus motyvas	24,8	32,7	30,2
	Gana svarbus motyvas	39,8	36,3	37,5
	Nelabai svarbus motyvas	18,0	13,3	14,8
	Visiškai svarbus motyvas	5,3	4,7	4,9
	Nežinau	5,3	9,4	8,0
	Neatsakė	6,8	3,6	4,6

Lietuvos lenkai yra solidarūs	Labai svarbus motyvas	32,3	39,6	37,2
	Gana svarbus motyvas	36,8	32,0	33,6
	Nelabai svarbus motyvas	11,3	11,9	11,7
	Visiškai svarbus motyvas	4,5	3,6	3,9
	Nežinau	6,8	7,6	7,3
	Neatsakė	8,3	5,4	6,3
Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	37,6	43,9	41,8
	Gana svarbus motyvas	33,1	28,4	29,9
	Nelabai svarbus motyvas	10,5	9,4	9,7
	Visiškai svarbus motyvas	5,3	5,4	5,4
	Nežinau	8,3	8,3	8,3
	Neatsakė	5,3	4,7	4,9
Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimų akciją	Labai svarbus motyvas	21,1	15,5	17,3
	Gana svarbus motyvas	25,6	19,4	21,4
	Nelabai svarbus motyvas	23,3	26,6	25,5
	Visiškai svarbus motyvas	17,3	17,6	17,5
	Nežinau	5,3	14,7	11,7
	Neatsakė	7,5	6,1	6,6

K21. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Taip, esu girdėjęs (-usi)	75,9	78,1	77,4
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	23,3	21,2	21,9
Neatsakė	0,8	0,7	0,7

K22. Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija „Rusų Aljansas“ idėją?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Labai palaikau	13,5	18,7	17,0
Linkęs (-usi) palaikyti	43,6	41,4	42,1
Linkęs (-usi) nepalaikyti	12,0	7,6	9,0
Visiškai nepalaikau	5,3	5,8	5,6
Nežinau / sunku pasakyti	24,1	25,9	25,3
Neatsakė	1,5	0,7	1,0

K23. Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams yra reikalinga, ar nėra reikalinga kita „lenkiška“ partija, tai yra, ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)?

Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	Visiškai sutinku	31,6	37,1	35,3
	Linkęs (-usi) sutikti	24,1	24,8	24,6
	Linkęs (-usi) nesutikti	24,1	15,5	18,2
	Visiškai nesutinku	12,0	8,3	9,5
	Nežinau	4,5	12,2	9,7
	Neatsakė	3,8	2,2	2,7
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų suskaldyta Lietuvos lenkų politinė vienybė	Visiškai sutinku	32,3	33,8	33,3
	Linkęs (-usi) sutikti	30,8	25,2	27,0
	Linkęs (-usi) nesutikti	9,8	15,5	13,6
	Visiškai nesutinku	17,3	10,1	12,4
	Nežinau	4,5	13,3	10,5
	Neatsakė	5,3	2,2	3,2
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	Visiškai sutinku	11,3	14,4	13,4
	Linkęs (-usi) sutikti	27,1	19,1	21,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	21,1	24,5	23,4
	Visiškai nesutinku	29,3	24,5	26,0
	Nežinau	6,0	14,0	11,4
	Neatsakė	5,3	3,6	4,1

Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų interesai	Visiškai sutinku	14,3	11,9	12,7
	Linkęs (-usi) sutikti	25,6	16,2	19,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	15,0	23,0	20,4
	Visiškai nesutinku	30,8	24,1	26,3
	Nežinau	6,8	18,3	14,6
	Neatsakė	7,5	6,5	6,8

K24. Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-jos) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtiniausia (-ios)?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Darbo partija	26,3	23,0	24,1
Liberalų ir centro sąjunga	3,0	4,0	3,6
Liberalų sąjūdis	6,0	2,5	3,6
Lietuvos socialdemokratų partija	27,8	20,9	23,1
Partija Tvarka ir teisingumas	21,8	25,5	24,3
Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai	6,8	4,0	4,9
Nei viena, nes nei viena nesirūpina žmonėmis	21,1	21,6	21,4
Nei viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų	22,6	21,6	21,9
Kita	1,5	2,9	2,4
Nežinau / sunku pasakyti	6,8	12,2	10,5

K25. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie „Lenko kortą“?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Taip, esu girdėjęs (-usi)	73,7	79,1	77,4
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	24,8	19,8	21,4
Neatsakė	1,5	1,1	1,2

K26. Kaip Jūs manote, kuo „Lenko korta“ gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti?				
Procentai (N=323)		Vyras N=100	Moteris N=223	Iš viso
Lenko korta atspindi Lietuvos lenko tapatumą	Labai svarbu	34,0	35,4	35,0
	Gana svarbu	27,0	28,3	27,9
	Nelabai svarbu	22,0	11,7	14,9
	Visiškai nesvarbu	8,0	7,6	7,7
	Nežinau	4,0	13,5	10,5
	Neatsakė	5,0	3,6	4,0
Lenko korta susieja su Lenkija, atspindi, kad esi „tikras lenkas“	Labai svarbu	28,0	29,1	28,8
	Gana svarbu	28,0	25,1	26,0
	Nelabai svarbu	20,0	16,6	17,6
	Visiškai nesvarbu	12,0	10,8	11,1
	Nežinau	4,0	13,5	10,5
	Neatsakė	8,0	4,9	5,9
Lenko korta gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuolaidos ir pan.)	Labai svarbu	16,0	22,4	20,4
	Gana svarbu	36,0	24,7	28,2
	Nelabai svarbu	18,0	18,4	18,3
	Visiškai nesvarbu	13,0	10,8	11,5
	Nežinau	7,0	19,3	15,5
	Neatsakė	10,0	4,5	6,2
Lenko korta suteikia didesnes galimybes įsidarbinti Lenkijoje	Labai svarbu	16,0	25,6	22,6
	Gana svarbu	34,0	22,9	26,3
	Nelabai svarbu	18,0	15,7	16,4
	Visiškai nesvarbu	13,0	9,4	10,5
	Nežinau	8,0	22,0	17,6
	Neatsakė	11,0	4,5	6,5
Lenko korta suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	Labai svarbu	37,0	39,9	39,0
	Gana svarbu	31,0	24,2	26,3
	Nelabai svarbu	9,0	10,3	9,9
	Visiškai nesvarbu	9,0	5,4	6,5
	Nežinau	5,0	16,1	12,7
	Neatsakė	9,0	4,0	5,6

K27. Ar per pastaruosius dešimt metų Jūs asmeniškai esate nors kartą nuvykęs (-usi) į Lenkiją?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Taip	74,4	76,3	75,7
Ne	18,0	19,4	19,0
Neatsakė	7,5	4,3	5,4

K28. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę jose atsidurti?				
Procentai (N=333)		Vyras N=109	Moteris N=224	Iš viso
Jūs palaikydavo rusų (-e)	Dažnai	19,3	18,8	18,9
	Kartais	35,8	34,8	35,1
	Niekada	34,9	35,7	35,4
	Nežinau	3,7	6,3	5,4
	Neatsakė	6,4	4,5	5,1
Jūs palaikydavo lietuvių (-e)	Dažnai	22,9	11,1	15,0
	Kartais	36,7	40,0	38,9
	Niekada	29,4	40,0	36,5
	Nežinau	3,7	3,6	3,6
	Neatsakė	7,3	5,3	6,0
Žinodavo, kad esate lenkas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimu (-a)	Dažnai	27,5	20,0	22,5
	Kartais	34,9	36,0	35,6
	Niekada	29,4	28,4	28,7
	Nežinau	5,5	9,8	8,4
	Neatsakė	2,8	5,8	4,8
Suprasdavo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė) ir dėl to priimdavo šilčiau	Dažnai	38,5	50,2	46,4
	Kartais	36,7	26,2	29,6
	Niekada	11,0	8,9	9,6
	Nežinau	8,3	11,6	10,5
	Neatsakė	5,5	3,1	3,9

K29. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lenkijoje?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lenkijoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku	21,1	19,1	19,7
	Linkęs (-usi) sutikti	40,6	38,8	39,4
	Linkęs (-usi) nesutikti	21,1	17,3	18,5
	Visiškai nesutinku	2,3	2,9	2,7
	Nežinau	9,8	18,7	15,8
	Neatsakė	5,3	3,2	3,9
Lenkijoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku	21,1	19,1	19,7
	Linkęs (-usi) sutikti	42,1	42,1	42,1
	Linkęs (-usi) nesutikti	18,8	13,7	15,3
	Visiškai nesutinku	1,5	2,9	2,4
	Nežinau	9,0	19,8	16,3
	Neatsakė	7,5	2,5	4,1
Lenkijoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku	6,0	3,2	4,1
	Linkęs (-usi) sutikti	24,8	11,5	15,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,8	29,9	31,1
	Visiškai nesutinku	8,3	5,4	6,3
	Nežinau	18,0	44,6	36,0
	Neatsakė	9,0	5,4	6,6
Lenkijoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku	9,8	6,1	7,3
	Linkęs (-usi) sutikti	30,1	24,8	26,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	27,1	21,6	23,4
	Visiškai nesutinku	6,8	5,8	6,1
	Nežinau	18,8	37,1	31,1
	Neatsakė	7,5	4,7	5,6
Lenkijoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku	12,0	6,8	8,5
	Linkęs (-usi) sutikti	30,8	28,4	29,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	20,3	13,7	15,8
	Visiškai nesutinku	3,8	2,9	3,2
	Nežinau	24,8	44,2	38,0
	Neatsakė	8,3	4,0	5,4

Lenkijoje didelė biurokratija	Visiškai sutinku	6,8	3,2	4,4
	Linkęs (-usi) sutikti	27,1	11,2	16,3
	Linkęs (-usi) nesutikti	27,8	21,9	23,8
	Visiškai nesutinku	4,5	7,2	6,3
	Nežinau	24,8	50,7	42,3
	Neatsakė	9,0	5,8	6,8
Lenkijoje efektyviai veikia demokratija	Visiškai sutinku	11,3	10,8	10,9
	Linkęs (-usi) sutikti	42,9	32,4	35,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	15,8	12,9	13,9
	Visiškai nesutinku	1,5	1,8	1,7
	Nežinau	21,8	37,1	32,1
	Neatsakė	6,8	5,0	5,6
Lenkijoje mažos pensijos	Visiškai sutinku	2,3	2,9	2,7
	Linkęs (-usi) sutikti	17,3	9,7	12,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	29,3	29,1	29,2
	Visiškai nesutinku	18,0	19,1	18,7
	Nežinau	24,1	34,2	30,9
	Neatsakė	9,0	5,0	6,3
Lenkijoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku	20,3	19,1	19,5
	Linkęs (-usi) sutikti	39,1	30,2	33,1
	Linkęs (-usi) nesutikti	11,3	9,4	10,0
	Visiškai nesutinku	1,5	2,9	2,4
	Nežinau	20,3	35,6	30,7
	Neatsakė	7,5	2,9	4,4

K30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos?

Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Įvairi labdara	Nuolatos	18,8	25,5	23,4
	Dažnai	30,1	37,1	34,8
	Kartais	18,8	17,6	18,0
	Retai	11,3	1,4	4,6
	Niekada	2,3	1,4	1,7
	Nežinau	13,5	13,7	13,6
	Neatsakė	5,3	3,2	3,9

Organizuojamos stovyklos Lenkijoje	Nuolatos	21,1	34,9	30,4
	Dažnai	41,4	34,9	37,0
	Kartais	18,8	15,5	16,5
	Retai	6,8	2,5	3,9
	Niekada	0,8	0,7	0,7
	Nežinau	5,3	9,4	8,0
	Neatsakė	6,0	2,2	3,4
Mokyklų ir darželių Lietuvoje renovacija	Nuolatos	24,8	24,8	24,8
	Dažnai	27,1	31,7	30,2
	Kartais	24,8	22,3	23,1
	Retai	7,5	4,3	5,4
	Niekada	0,8	0,7	0,7
	Nežinau	9,8	13,3	12,2
	Neatsakė	5,3	2,9	3,6
Priima nemokamai studijuoti Lietuvos lenkus	Nuolatos	24,1	32,4	29,7
	Dažnai	32,3	30,9	31,4
	Kartais	15,0	17,3	16,5
	Retai	12,0	0,7	4,4
	Niekada	3,0	1,1	1,7
	Nežinau	9,0	15,1	13,1
	Neatsakė	4,5	2,5	3,2
Politinis Lietuvos lenkų palaikymas	Nuolatos	20,3	29,1	26,3
	Dažnai	27,8	22,7	24,3
	Kartais	24,1	20,1	21,4
	Retai	9,8	6,1	7,3
	Niekada	2,3	1,1	1,5
	Nežinau	10,5	17,6	15,3
	Neatsakė	5,3	3,2	3,9
Parama išlaikant lenkišką kultūrą	Nuolatos	27,1	35,3	32,6
	Dažnai	38,3	33,8	35,3
	Kartais	20,3	16,2	17,5
	Retai	4,5	2,2	2,9
	Niekada		0,4	0,2
	Nežinau	5,3	10,1	8,5
	Neatsakė	4,5	2,2	2,9

K31. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Spaudą lietuvių kalba	Nuolatos	52,6	54,7	54,0
	Kartais	34,6	32,7	33,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	8,3	5,8	6,6
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	2,3	4,0	3,4
	Neatsakė	2,3	2,9	2,7
Spaudą lenkų kalba	Nuolatos	40,6	38,8	39,4
	Kartais	36,1	39,9	38,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	12,8	9,0	10,2
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	5,3	7,9	7,1
	Neatsakė	5,3	4,3	4,6
Spaudą rusų kalba	Nuolatos	24,8	19,4	21,2
	Kartais	51,9	55,4	54,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	13,5	12,9	13,1
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	5,3	7,6	6,8
	Neatsakė	4,5	4,7	4,6
Spaudą baltarusių kalba	Nuolatos	1,5	1,8	1,7
	Kartais	7,5	5,4	6,1
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	30,1	30,9	30,7
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	50,4	53,2	52,3
	Neatsakė	10,5	8,6	9,2

K32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lietuviškus televizijos kanalus	Nuolatos	47,4	51,8	50,4
	Kartais	40,6	37,4	38,4
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	7,5	5,8	6,3
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	1,5	2,2	1,9
	Neatsakė	3,0	2,9	2,9
Lenkiškus televizijos kanalus	Nuolatos	33,8	30,2	31,4
	Kartais	45,9	47,5	47,0
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	11,3	11,5	11,4
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	4,5	7,2	6,3
	Neatsakė	4,5	3,6	3,9
Rusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	48,1	54,0	52,1
	Kartais	41,4	36,0	37,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	7,5	3,2	4,6
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	1,5	5,0	3,9
	Neatsakė	1,5	1,8	1,7
Baltarusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	4,5	2,2	2,9
	Kartais	19,5	19,8	19,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	31,6	30,9	31,1
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	36,8	39,2	38,4
	Neatsakė	7,5	7,9	7,8

Kitus (užsienio) elevizijos kanalus	Nuolatos	7,5	4,7	5,6
	Kartais	26,3	27,7	27,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	5,3	10,1	8,5
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	6,8	10,4	9,2
	Neatsakė	54,1	47,1	49,4

K34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš žemiau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Vilnius - istorinė Lietuvos sostinė	29,3	38,5	35,5
Istoriškai Vilnius - lenkų kultūros lopšys	25,6	26,6	26,3
Istoriškai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija	6,8	2,2	3,6
Nematau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik istorija, kuri jau praityje	25,6	21,2	22,6
Kita	8,3	2,9	4,6
Nežinau / sunku pasakyti	3,0	7,2	5,8
Neatsakė	1,5	1,4	1,5

K35. Kaip Jūs vertintumėte, ar Vilniaus krašte žmonės gyvena geriau ar blogiau negu likusioje Lietuvoje?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Manau, kad gyvena geriau nei dauguma žmonių Lietuvoje	24,1	27,7	26,5
Manau, kad gyvena blogiau nei dauguma žmonių Lietuvoje	18,0	8,3	11,4
Manau, kad gyvena nei geriau, nei blogiau, o panašiai dauguma žmonių Lietuvoje	51,9	57,9	56,0
Nežinau / sunku pasakyti	3,8	5,8	5,1
Neatsakė	2,3	0,4	1,0

K36. Kaip Jūs manote, apskritai ateityje pragyvenimo lygis gerės ar blogės?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Vilniaus krašte	Gerės	24,1	23,4	23,6
	Nesikeis	40,6	34,9	36,7
	Blogės	21,8	22,3	22,1
	Nežinau	10,5	17,6	15,3
	Neatsakė	3,0	1,8	2,2
Lietuvoje	Gerės	21,8	19,1	20,0
	Nesikeis	36,8	33,5	34,5
	Blogės	29,3	30,9	30,4
	Nežinau	9,0	15,5	13,4
	Neatsakė	3,0	1,1	1,7
Lenkijoje	Gerės	40,6	37,1	38,2
	Nesikeis	27,1	21,6	23,4
	Blogės	8,3	4,7	5,8
	Nežinau	21,1	34,9	30,4
	Neatsakė	3,0	1,8	2,2
Europoje	Gerės	35,3	29,5	31,4
	Nesikeis	25,6	25,5	25,5
	Blogės	18,8	11,9	14,1
	Nežinau	15,8	30,9	26,0
	Neatsakė	4,5	2,2	2,9
Pasaulyje	Gerės	25,6	25,5	25,5
	Nesikeis	22,6	18,3	19,7
	Blogės	21,1	12,6	15,3
	Nežinau	27,8	41,0	36,7
	Neatsakė	3,0	2,5	2,7

K37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Reikėtų žymiai daugiau dėmesio	42,4	32,6	35,8

Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio	34,8	34,1	34,3
Pakanka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar	12,1	17,8	15,9
Nežinau / sunku pasakyti	8,3	12,3	11,0
Neatsakė	2,3	3,3	2,9

K39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku	1,5	1,8	1,7
	Linkęs (-usi) sutikti	11,3	9,4	10,0
	Linkęs (-usi) nesutikti	48,1	42,4	44,3
	Visiškai nesutinku	35,3	43,5	40,9
	Nežinau	1,5	1,8	1,7
	Neatsakė	2,3	1,1	1,5
Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku	0,8	1,8	1,5
	Linkęs (-usi) sutikti	11,3	5,8	7,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	47,4	43,9	45,0
	Visiškai nesutinku	38,3	44,6	42,6
	Nežinau	0,8	2,5	1,9
	Neatsakė	1,5	1,4	1,5
Lietuvoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku	37,6	39,6	38,9
	Linkęs (-usi) sutikti	41,4	42,4	42,1
	Linkęs (-usi) nesutikti	13,5	7,6	9,5
	Visiškai nesutinku	3,0	3,6	3,4
	Nežinau	3,0	6,5	5,4
	Neatsakė	1,5	0,4	0,7
Lietuvoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku	0,8	0,4	0,5
	Linkęs (-usi) sutikti	13,5	8,6	10,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	51,1	51,4	51,3
	Visiškai nesutinku	29,3	36,0	33,8
	Nežinau	3,0	2,9	2,9
	Neatsakė	2,3	0,7	1,2

Lietuvoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku	1,5	2,5	2,2
	Linkęs (-usi) sutikti	12,0	6,8	8,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	46,6	45,0	45,5
	Visiškai nesutinku	29,3	32,4	31,4
	Nežinau	6,0	11,9	10,0
	Neatsakė	4,5	1,4	2,4
Lietuvoje didelė biurokratija	Visiškai sutinku	31,6	35,3	34,1
	Linkęs (-usi) sutikti	36,8	38,1	37,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	20,3	10,4	13,6
	Visiškai nesutinku	3,0	7,2	5,8
	Nežinau	6,8	7,6	7,3
	Neatsakė	1,5	1,4	1,5
Lietuvoje efektyviai veikia demokratija	Visiškai sutinku	2,3	2,5	2,4
	Linkęs (-usi) sutikti	22,6	18,3	19,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	39,8	43,2	42,1
	Visiškai nesutinku	26,3	21,9	23,4
	Nežinau	6,8	11,9	10,2
	Neatsakė	2,3	2,2	2,2
Lietuvoje mažos pensijos	Visiškai sutinku	62,4	70,9	68,1
	Linkęs (-usi) sutikti	25,6	18,7	20,9
	Linkęs (-usi) nesutikti	6,0	2,9	3,9
	Visiškai nesutinku	3,0	4,0	3,6
	Nežinau	2,3	3,2	2,9
	Neatsakė	0,8	0,4	0,5
Lietuvoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku	6,8	6,1	6,3
	Linkęs (-usi) sutikti	28,6	23,0	24,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	37,6	37,4	37,5
	Visiškai nesutinku	22,6	24,5	23,8
	Nežinau	3,0	7,9	6,3
	Neatsakė	1,5	1,1	1,2

K40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje?			
Vidutinis balas (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Seimu	3,4	3,3	3,3
Vyriausybė	3,7	3,6	3,6
Prezidento institucija	3,7	3,8	3,7
Lietuvos žiniasklaida	4,1	4,2	4,2
Policija	5,3	5,0	5,0
Teismai	4,3	4,2	4,3
Vietos savivaldos institucijomis	5,4	5,1	5,2

K41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampų lietuvių-lenkų santykiuose apskrityse?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lietuvos švietimo politika	42,9	41,4	41,8
Lietuvos politikų neįsitraukimas tautinių mažumų problemoms	24,1	16,9	19,2
Negatyvūs straipsniai žiniasklaidoje	33,1	29,9	30,9
Istorinės nuoskaudos	24,1	20,9	21,9
Valstybių politikų veikla	18,0	18,3	18,2
Lietuvos lenkų reikalavimai	13,5	17,6	16,3
Lietuvos lenkų politikų kraštutinis (užsispyrimas)	20,3	20,1	20,2
Lietuvių nacionalizmas	25,6	35,3	32,1
Lietuvių nenoras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius	24,1	21,9	22,6
Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus	20,3	22,3	21,7
Lietuvių negebėjimas tvarkytis ūkiškai savo valstybėje	15,8	23,0	20,7
Kita	2,3	0,7	1,2
Nežinau / sunku pasakyti	2,3	4,0	3,4

K42. Kaip manote, kurie iš žemiau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus?				
Procentai (N=411)		Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Lietuvos politikai ne- jautrūs Lietuvos lenkų problemoms	Visiškai sutinku	36,8	27,7	30,7
	Linkęs (-usi) sutikti	36,1	39,6	38,4
	Linkęs (-usi) nesutikti	12,0	17,6	15,8
	Visiškai nesutinku	6,8	5,0	5,6
	Nežinau	3,8	7,9	6,6
	Neatsakė	4,5	2,2	2,9
Lietuvos valdžia netin- kamai vykdo švietimo politiką	Visiškai sutinku	35,3	33,8	34,3
	Linkęs (-usi) sutikti	30,8	39,2	36,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	18,0	14,0	15,3
	Visiškai nesutinku	6,0	2,2	3,4
	Nežinau	5,3	7,9	7,1
	Neatsakė	4,5	2,9	3,4
Lietuvos valdžia sten- giasi spręsti Lietuvos lenkams aktualius klausimus	Visiškai sutinku	6,0	7,2	6,8
	Linkęs (-usi) sutikti	12,0	22,3	19,0
	Linkęs (-usi) nesutikti	48,1	35,6	39,7
	Visiškai nesutinku	24,1	23,0	23,4
	Nežinau	5,3	9,4	8,0
	Neatsakė	4,5	2,5	3,2
Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus	Visiškai sutinku	25,6	25,2	25,3
	Linkęs (-usi) sutikti	34,6	36,0	35,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	23,3	18,3	20,0
	Visiškai nesutinku	8,3	10,4	9,7
	Nežinau	6,0	8,3	7,5
	Neatsakė	2,3	1,8	1,9
Lietuvos valdžios požiū- ris į Lietuvos lenkus yra teigiamas	Visiškai sutinku	11,3	5,8	7,5
	Linkęs (-usi) sutikti	17,3	18,0	17,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	32,3	37,8	36,0
	Visiškai nesutinku	29,3	23,4	25,3
	Nežinau	5,3	11,5	9,5
	Neatsakė	4,5	3,6	3,9

K43. Kaip Jūs vertintumėte, kokie yra Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai šiuo metu?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Labai geri	3,0	1,4	1,9
Geri	9,8	15,8	13,9
Vidutiniški	54,1	58,3	56,9
Blogi	27,8	17,3	20,7
Labai blogi	2,3	1,1	1,5
Nežinau / sunku pasakyti	0,8	5,4	3,9
Neatsakė	2,3	0,7	1,2

K44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra aktualiausia Lietuvos lenkams?			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Išsaugoti papročius ir kultūrą	44,4	36,0	38,7
Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros	22,6	24,1	23,6
Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje	25,6	22,7	23,6
Turėti savo atstovus Seime	29,3	36,3	34,1
Turėti savo atstovus vietos savivaldoje	23,3	25,9	25,1
Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje	10,5	8,3	9,0
Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms	35,3	44,2	41,4
Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba	10,5	5,8	7,3
Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai	34,6	38,1	37,0
Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis	12,0	16,9	15,3
Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija	15,0	10,4	11,9
Kita	3,0	2,9	2,9
Nežinau / sunku pasakyti	3,0	4,7	4,1

K45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Labai aktualus	18,0	21,6	20,4
Aktualus	23,3	21,6	22,1
Vidutiniškai aktualus	23,3	19,1	20,4
Neaktualus	19,5	16,5	17,5
Visiškai neaktualus	15,0	18,0	17,0
Nežinau / sunku pasakyti		2,5	1,7
Neatsakė	0,8	0,7	0,7

K46. Amžius

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
17-24 m.	18,0	10,8	13,1
25-34 m.	15,0	22,3	20,0
35-44 m.	13,5	23,7	20,4
45-54 m.	22,6	22,7	22,6
55-64 m.	12,0	12,9	12,7
65 ir >	6,8	5,0	5,6
Neatsakė	12,0	2,5	5,6

K48. Gyvenamoji vieta

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Vilniaus mieste	45,9	37,8	40,4
Vilniaus rajone	39,1	46,8	44,3
Šalčininkų rajone	15,0	15,5	15,3

K49. Išsilavinimas

Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Pradinis išsilavinimas	1,5	0,4	0,7
Pagrindinis išsilavinimas	4,5	2,5	3,2

Vidurinis išsilavinimas	21,1	12,6	15,3
Profesinė mokykla	12,0	6,8	8,5
Aukštesnioji mokykla / technikumai / aukštosios kolegines studijas	18,0	20,9	20,0
Aukštasis (universitetinis) išsilavinimas	40,6	56,1	51,1
Neatsakė	2,3	0,7	1,2

K50. Užimtumo statusas			
Procentai (N=411)	Vyras N=133	Moteris N=278	Iš viso
Esu samdomas darbuotojas	57,9	72,3	67,6
Dirbu sau	6,0	6,1	6,1
Esu darbdavys (-ė) / savininkas (-ė)	3,8	2,5	2,9
Nedirbu (esu bedarbis (-ė))	6,8	2,9	4,1
Esu pensininkas (-ė)	9,8	6,1	7,3
Esu studentas (-ė)	9,0	5,0	6,3
Esu vaiko priežiūros atostogose		1,8	1,2
Kita	4,5	2,2	2,9
Neatsakė	2,3	1,1	1,5

Atsakymų pasiskirstymai pagal gyvenamąją vietą

K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčinin- kų rajone N=63	Iš viso N=411
Esu lenkas (-ė)	41,0	37,4	23,8	36,7
Esu lenkas (-ė) gyvenantis (-i) Lietuvoje	22,9	19,8	42,9	24,6
Esu Lietuvos lenkas (-ė)	11,4	11,0	11,1	11,2
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	10,8	16,5	7,9	12,9
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)	6,6	4,9	6,3	5,8
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)	0,6	1,6	1,6	1,2
Esu lietuvis (-ė)	3,0	3,8	4,8	3,6
Kita	3,6	4,9	1,6	3,9

K2. Kai kada Vilniaus krašte gyvenantys žmonės apibūdinami kaip “tutei-šiai”. Ar Jūs esate girdėjęs (-usi) tokių apibūdinimą?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčinin- kų rajone N=63	Iš viso N=411
Taip	85,5	78,0	88,9	82,7
Ne	13,9	20,3	11,1	16,3
Neatsakė	0,6	1,6		1,0

K3. Su kuo, Jūsų nuomone, paprastai siejamas “tuteišio” apibūdinimas?

Procentai (N=344)	Vilniaus mieste N=143	Vilniaus rajone N=145	Šalčinin- kų rajone N=56	Iš viso
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos baltarusius	2,80	4,80	12,50	5,20
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos lenkus	29,40	22,80	16,10	24,40
Jis taikomas apibūdinant vietinius Vilniaus krašto (Wileńszczyznos)	60,80	62,80	66,10	62,50
Kita	5,60	6,90	5,40	6,10
Neatsakė (nepažymėjo)	1,40	2,80		1,70

K4. Remiantis Jūsų patirtimi, kiek dažnai Vilniaus krašte gyvenantys Lietuvos lenkai apibūdina save “tuteišių” sąvoka?

Procentai (N=344)	Vilniaus mieste N=143	Vilniaus rajone N=145	Šalčinin- kų rajone N=56	Iš viso
Dažnai taip save apibūdina	11,20	18,60	7,10	13,70
Kartais taip save apibūdina	23,10	25,50	17,90	23,30
Retai kada taip save apibūdina	30,10	20,00	26,80	25,30
Niekada taip savęs neapibūdina	21,70	22,80	19,60	21,80
Neatsakė	0,70	1,40		0,90
Nežinau / sunku pasakyti	13,30	11,70	28,60	15,10

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lenkų kalba	53,0	54,4	30,2	50,1
Rusų kalba	5,4	2,2	9,5	4,6
Vietinė ("tuteiša") kalba	4,2	3,8	11,1	5,1
Lenkų ir lietuvių kalbomis	10,8	9,9	9,5	10,2
Lenkų ir rusų kalbomis	13,9	14,8	15,9	14,6
Lietuvių ir rusų kalbomis	2,4	1,6	11,1	3,4
Lietuvių kalba	5,4	8,2	3,2	6,3
Kita	4,8	4,9	9,5	5,6

K6. Kiek gerai, Jūsų vertinimu, Jūs asmeniškai mokate lietuvių kalbą?				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Moku puikiai	39,8	31,3	25,4	33,8
Moku gerai	48,2	45,1	41,3	45,7
Moku vidutiniškai	10,2	20,3	25,4	17,0
Moku prastai	1,2	0,5	7,9	1,9
Moku labai blogai		1,1		0,5
Visiškai nemoku lietuvių kalbos		1,1		0,5
Neatsakė	0,6	0,5		0,5

K7. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus pristatant save kitiems žmonėms?					
Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lenkas	Labai svarbus	45,2	44,5	30,2	42,6
	Gana svarbus	24,7	26,4	23,8	25,3
	Nelabai svarbus	10,2	10,4	14,3	10,9

Lenkas	Visiškai nesvarbus	12,0	7,1	4,8	8,8
	Nežinau	1,8	2,2	9,5	3,2
	Neatsakė	6,0	9,3	17,5	9,2
Lietuvos lenkas	Labai svarbus	11,4	18,1	14,3	14,8
	Gana svarbus	30,1	27,5	25,4	28,2
	Nelabai svarbus	22,9	23,1	23,8	23,1
	Visiškai nesvarbus	22,3	13,7	12,7	17,0
	Nežinau	4,8	3,3	4,8	4,1
	Neatsakė	8,4	14,3	19,0	12,7
Lietuvos pilietis	Labai svarbus	40,4	39,6	42,9	40,4
	Gana svarbus	30,7	25,8	33,3	29,0
	Nelabai svarbus	13,3	11,5	4,8	11,2
	Visiškai nesvarbus	7,2	6,0	3,2	6,1
	Nežinau	1,8	2,7	3,2	2,4
	Neatsakė	6,6	14,3	12,7	10,9
Lietuvos gyventojas	Labai svarbus	29,5	31,3	23,8	29,4
	Gana svarbus	28,3	24,7	28,6	26,8
	Nelabai svarbus	18,7	14,3	12,7	15,8
	Visiškai nesvarbus	9,0	6,6	7,9	7,8
	Nežinau	4,8	4,9	4,8	4,9
	Neatsakė	9,6	18,1	22,2	15,3
Vilniaus krašto gyventojas	Labai svarbus	32,5	39,0	22,2	33,8
	Gana svarbus	19,9	21,4	9,5	19,0
	Nelabai svarbus	16,9	12,1	25,4	16,1
	Visiškai nesvarbus	20,5	14,3	15,9	17,0
	Nežinau	1,2	1,6	4,8	1,9
	Neatsakė	9,0	11,5	22,2	12,2
Gyvenamosios vietos gyventojas	Labai svarbus	23,5	28,0	23,8	25,5
	Gana svarbus	18,1	20,3	31,7	21,2
	Nelabai svarbus	19,3	16,5	11,1	16,8
	Visiškai nesvarbus	25,9	19,2	11,1	20,7
	Nežinau	3,6	2,7	6,3	3,6
	Neatsakė	9,6	13,2	15,9	12,2

K8. Vertinant apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Labai geri	3,6	2,7	6,3	3,6
Geri	24,7	26,4	31,7	26,5
Vidutiniški	45,2	51,1	39,7	47,0
Blogi	19,9	15,4	15,9	17,3
Labai blogi	3,0	1,1		1,7
Nežinau / sunku pasakyti	2,4	2,7	6,3	3,2
Neatsakė	1,2	0,5		0,7

K9. Kartais santykiai tarp skirtingų tautybių žmonių gali būti įtempti. Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje?					
Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos	10,8	7,7	12,7	9,7
	Daug įtampos	35,5	26,9	7,9	27,5
	Vidutiniškai įtampos	30,7	36,8	33,3	33,8
	Mažai įtampos	12,0	15,9	19,0	14,8
	Visiškai nėra įtampos	7,2	7,7	12,7	8,3
	Nežinau	1,8	3,8	11,1	4,1
	Neatsakė	1,8	1,1	3,2	1,7
Lietuvos rusų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos	7,2	4,9	3,2	5,6
	Daug įtampos	19,3	14,3	4,8	14,8
	Vidutiniškai įtampos	37,3	36,8	30,2	36,0
	Mažai įtampos	19,9	14,8	23,8	18,2
	Visiškai nėra įtampos	9,0	14,3	20,6	13,1
	Nežinau	6,0	10,4	12,7	9,0
	Neatsakė	1,2	4,4	4,8	3,2

Kitų tautinių mažumų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos	2,4	1,6	4,8	2,4
	Daug įtampos	7,8	5,5		5,6
	Vidutiniškai įtampos	35,5	26,9	20,6	29,4
	Mažai įtampos	30,7	25,8	30,2	28,5
	Visiškai nėra įtampos	10,2	15,9	20,6	14,4
	Nežinau	10,8	18,7	22,2	16,1
	Neatsakė	2,4	5,5	1,6	3,6
Lietuvos lenkų ir Lietuvos rusų santykiai	Labai daug įtampos	0,6	0,5	1,6	0,7
	Daug įtampos	6,6	2,2		3,6
	Vidutiniškai įtampos	9,0	7,7	19,0	10,0
	Mažai įtampos	23,5	20,9	14,3	20,9
	Visiškai nėra įtampos	47,6	51,6	42,9	48,7
	Nežinau	9,0	10,4	17,5	10,9
	Neatsakė	3,6	6,6	4,8	5,1

K10. Pagalvokite apie savo draugus apskrityje. Jūsų draugų tarpe...

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
dauguma draugų yra Lietuvos lenkai	38,0	48,4	36,5	42,3
dauguma draugų yra lietuviai	12,7	9,9	7,9	10,7
dauguma draugų yra kitų tautybių žmonės	4,2	4,4		3,6
dauguma draugų yra skirtingų tautybių	40,4	31,3	47,6	37,5
Kita	4,2	4,4	1,6	3,9
Nežinau / sunku pasakyti	0,6	1,1	4,8	1,5
Neatsakė		0,5	1,6	0,5

K11. Kaip dažnai bendraudami su lietuviais aptarinėjate lietuvių-lenkų santykius...				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Labai dažnai	4,20	3,80	1,60	3,60
Dažnai	14,50	18,70	4,80	14,80
Kartais	27,10	37,40	31,70	32,40
Retai	33,10	20,30	23,80	26,00
Visiškai neaptarinėjame	21,10	16,50	31,70	20,70
Mano pažįstamų rate lietuvių nėra		2,20	4,80	1,70
Nežinau / sunku pasakyti		0,50		0,20
Neatsakė		0,50	1,60	0,50

K12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių-lenkų santykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi "tautinių" klausimų aptarimą su lietuviais?				
Procentai (N=319)	Vilniaus mieste N=131	Vilniaus rajone N=148	Šalčininkų rajone N=40	Iš viso
Tiesiog aptariame aktualijas	26,70	23,00	37,50	26,30
Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs	10,70	15,50	5,00	12,20
Retai kada kalbame, nes politika nesi-domime	9,20	5,40	7,50	7,20
Vengiame tokių temų, nes jos sukelia neigiamus jausmus	22,90	23,60	17,50	22,60
Vyksta karštos diskusijos, tačiau jos nesukelia neigiamų jausmų	6,10	7,40	2,50	6,30
Paprastai tokie pokalbiai baigiasi konfliktais, tačiau vis tiek juos aptarinėjame	3,10	2,00	2,50	2,50
Kartais kalbantis tokiomis temomis tvyro įtampa, o kartais tokie pokalbiai vyksta maloniai ar pajuokaujant	11,50	11,50	10,00	11,30
Vyksta įdomios diskusijos, praturtina-me vieni kitų žinias ir supratimą	6,10	7,40	10,00	7,20
Kita	3,10	3,40	5,00	3,40
Neatsakė	0,80	0,70	2,50	0,90

K13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Labai svarbu	57,80	54,90	79,40	59,90
Gana svarbu	32,50	39,00	17,50	33,10
Nelabai svarbu	6,00	5,50	3,20	5,40
Visiškai nesvarbu	0,60	0,50		0,50
Nežinau / sunku pasakyti	3,00			1,20

K14. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietuvos lenkai yra panašūs su lietuviais, o kiek panašūs su Lenkijos lenkais?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius, nei į Lenkijos lenkus	15,10	20,90	15,90	17,80
Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus, nei į lietuvius	13,90	16,50	6,30	13,90
Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų	28,90	26,40	27,00	27,50
Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvius, ir į Lenkijos lenkus	31,30	25,30	19,00	26,80
Neatsakė	0,60	1,10		0,70
Nežinau / sunku pasakyti	10,20	9,90	31,70	13,40

K15. Kaip Jūs manote, kurie iš žemiau išvardintų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lenkų kalbos mokėjimas	60,2	53,8	50,8	56,0
Savęs laikymas lenku	37,3	38,5	38,1	38,0
Lenkiška kilmė	31,9	31,9	27,0	31,1

Priklausymas lenkų bendruomenei	15,7	15,9	12,7	15,3
Religingumas (katalikiškumas)	30,7	39,0	31,7	34,5
Pagarba šeimai	30,1	26,4	42,9	30,4
Pagarba lenkiškoms tradicijoms	38,0	34,1	28,6	34,8
Lenkiškų papročių laikymasis	23,5	22,0	20,6	22,4
Kita	1,8	1,6	1,6	1,7
Nežinau / Sunku pasakyti	1,2	1,6	3,2	1,7

K16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva?				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Tai mano Tėvynė	45,8	41,8	54,0	45,3
Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu	33,7	26,4	25,4	29,2
Tai šalis, kurios piliečiu esu	9,6	13,7	11,1	11,7
Tai mano protėvių žemė	9,6	12,1	4,8	10,0
Kita	1,2	4,9	3,2	3,2
Neatsakė		0,5		0,2
Nežinau / sunku pasakyti		0,5	1,6	0,5

K17. Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika?					
Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	Labai domiuosi	13,3	11,5	14,3	12,7
	Domiuosi	37,3	41,2	33,3	38,4
	Vidutiniškai domiuosi	41,6	37,9	41,3	39,9
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	Nesidomiu	5,4	4,9	1,6	4,6
	Visiškai nesidomiu	0,6	2,7	7,9	2,7
	Nežinau		0,5		0,2
	Neatsakė	1,8	1,1	1,6	1,5

Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	21,7	24,7	9,5	21,2
	Domiuosi	29,5	37,4	36,5	34,1
	Vidutiniškai domiuosi	38,0	25,3	38,1	32,4
	Nesidomiu	6,0	6,6	6,3	6,3
	Visiškai nesidomiu	3,0	3,8	3,2	3,4
	Nežinau	0,6	0,5		0,5
	Neatsakė	1,2	1,6	6,3	2,2
Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	Labai domiuosi	15,7	18,7	7,9	15,8
	Domiuosi	34,9	34,1	31,7	34,1
	Vidutiniškai domiuosi	38,0	31,3	39,7	35,3
	Nesidomiu	8,4	9,9	7,9	9,0
	Visiškai nesidomiu	2,4	3,8	6,3	3,6
	Nežinau	0,6	0,5		0,5
	Neatsakė		1,6	6,3	1,7
Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	Labai domiuosi	4,8	4,4	6,3	4,9
	Domiuosi	25,9	26,4	14,3	24,3
	Vidutiniškai domiuosi	37,3	42,9	36,5	39,7
	Nesidomiu	22,9	13,2	22,2	18,5
	Visiškai nesidomiu	7,8	9,9	11,1	9,2
	Nežinau		0,5	3,2	0,7
	Neatsakė	1,2	2,7	6,3	2,7
Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	13,9	14,8	9,5	13,6
	Domiuosi	26,5	35,7	15,9	29,0
	Vidutiniškai domiuosi	34,9	29,1	39,7	33,1
	Nesidomiu	17,5	8,2	17,5	13,4
	Visiškai nesidomiu	6,6	8,8	7,9	7,8
	Nežinau		0,5	1,6	0,5
	Neatsakė	0,6	2,7	7,9	2,7

Kiek Jūs domitės Jūsų savivaldybės veikla?	Labai domiuosi	9,6	26,9	14,3	18,0
	Domiuosi	31,3	34,1	38,1	33,6
	Vidutiniškai domiuosi	39,8	22,0	28,6	30,2
	Nesidomiu	10,8	9,3	4,8	9,2
	Visiškai nesidomiu	5,4	4,4	6,3	5,1
	Nežinau	0,6	1,6	3,2	1,5
	Neatsakė	2,4	1,6	4,8	2,4

K18. Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Seimo rinkimai	Labai svarbūs	47,0	47,8	52,4	48,2
	Gana svarbūs	34,9	34,6	33,3	34,5
	Nelabai svarbūs	10,8	8,2	7,9	9,2
	Visiškai nesvarbūs	3,0	3,3	4,8	3,4
	Nežinau	2,4	1,1		1,5
	Neatsakė	1,8	4,9	1,6	3,2
Prezidento rinkimai	Labai svarbūs	36,7	40,7	46,0	39,9
	Gana svarbūs	31,9	34,1	33,3	33,1
	Nelabai svarbūs	21,1	14,3	6,3	15,8
	Visiškai nesvarbūs	4,8	7,1	9,5	6,6
	Nežinau	3,0	1,1		1,7
	Neatsakė	2,4	2,7	4,8	2,9
Savivaldybių tarybų rinkimai	Labai svarbūs	31,3	56,6	49,2	45,3
	Gana svarbūs	38,0	20,9	34,9	29,9
	Nelabai svarbūs	20,5	13,2	6,3	15,1
	Visiškai nesvarbūs	5,4	4,4	4,8	4,9
	Nežinau	3,6	1,6		2,2
	Neatsakė	1,2	3,3	4,8	2,7

Rinkimai į Europos Parlamentą	Labai svarbūs	18,7	21,4	19,0	20,0
	Gana svarbūs	30,7	34,1	27,0	31,6
	Nelabai svarbūs	28,3	25,3	34,9	28,0
	Visiškai nesvarbūs	15,7	12,1	14,3	13,9
	Nežinau	3,0	2,2		2,2
	Neatsakė	3,6	4,9	4,8	4,4

K19. Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesus?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Labai tinkamai	24,1	30,8	27,0	27,5
Tinkamai	30,7	29,1	17,5	28,0
Vidutiniškai	29,5	24,2	22,2	26,0
Netinkamai	7,2	8,2	6,3	7,5
Visiškai netinkamai	4,2	3,3	11,1	4,9
Nežinau / sunku pasakyti	3,6	3,8	15,9	5,6
Neatsakė	0,6	0,5		0,5

K20. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendrus Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	34,9	42,3	30,2	37,5
	Gana svarbus motyvas	42,2	35,2	27,0	36,7
	Nelabai svarbus motyvas	10,8	7,7	15,9	10,2
	Visiškai svarbus motyvas	4,8	1,6	9,5	4,1
	Nežinau	5,4	7,7	12,7	7,5
	Neatsakė	1,8	5,5	4,8	3,9

Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi "savo" savivaldybėse	Labai svarbus motyvas	26,5	36,3	22,2	30,2
	Gana svarbus motyvas	39,2	34,1	42,9	37,5
	Nelabai svarbus motyvas	19,9	11,5	11,1	14,8
	Visiškai svarbus motyvas	5,4	3,8	6,3	4,9
	Nežinau	7,2	8,2	9,5	8,0
	Neatsakė	1,8	6,0	7,9	4,6
Lietuvos lenkai yra solidarūs	Labai svarbus motyvas	34,3	40,7	34,9	37,2
	Gana svarbus motyvas	37,3	31,9	28,6	33,6
	Nelabai svarbus motyvas	13,3	10,4	11,1	11,7
	Visiškai svarbus motyvas	4,8	1,1	9,5	3,9
	Nežinau	6,6	7,7	7,9	7,3
	Neatsakė	3,6	8,2	7,9	6,3
Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesams	Labai svarbus motyvas	44,6	43,4	30,2	41,8
	Gana svarbus motyvas	27,7	33,0	27,0	29,9
	Nelabai svarbus motyvas	12,0	7,7	9,5	9,7
	Visiškai svarbus motyvas	6,6	1,1	14,3	5,4
	Nežinau	6,0	9,9	9,5	8,3
	Neatsakė	3,0	4,9	9,5	4,9
Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimo akciją	Labai svarbus motyvas	18,1	14,8	22,2	17,3
	Gana svarbus motyvas	21,1	20,3	25,4	21,4
	Nelabai svarbus motyvas	27,7	26,4	17,5	25,5
	Visiškai svarbus motyvas	19,3	16,5	15,9	17,5
	Nežinau	10,2	12,6	12,7	11,7
	Neatsakė	3,6	9,3	6,3	6,6

K21. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Taip, esu girdėjęs (-usi)	76,50	79,10	74,60	77,40
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	22,30	20,30	25,40	21,90
Neatsakė	1,20	0,50		0,70

K22. Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija „Rusų Aljansas“ idėją?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Labai palaikau	12,7	22,5	12,7	17,0
Linkęs (-usi) palaikyti	45,2	42,3	33,3	42,1
Linkęs (-usi) nepalaikyti	11,4	7,1	7,9	9,0
Visiškai nepalaikau	4,2	7,7	3,2	5,6
Nežinau / sunku pasakyti	24,7	19,8	42,9	25,3
Neatsakė	1,8	0,5		1,0

K23. Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams yra reikalinga, ar nėra reikalinga kita „lenkiška“ partija, tai yra, ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	Visiškai sutinku	33,7	38,5	30,2	35,3
	Linkęs (-usi) sutikti	22,3	25,3	28,6	24,6
	Linkęs (-usi) nesutikti	25,9	13,7	11,1	18,2
	Visiškai nesutinku	9,6	9,9	7,9	9,5
	Nežinau	7,2	8,8	19,0	9,7
	Neatsakė	1,2	3,8	3,2	2,7

Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų suskaldyta Lietuvos lenkų politinė vienybė	Visiškai sutinku	31,9	38,5	22,2	33,3
	Linkęs (-usi) sutikti	28,9	24,7	28,6	27,0
	Linkęs (-usi) nesutikti	10,8	15,9	14,3	13,6
	Visiškai nesutinku	16,9	8,2	12,7	12,4
	Nežinau	9,0	9,3	17,5	10,5
	Neatsakė	2,4	3,3	4,8	3,2
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	Visiškai sutinku	16,3	9,9	15,9	13,4
	Linkęs (-usi) sutikti	22,9	22,0	17,5	21,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	26,5	19,2	27,0	23,4
	Visiškai nesutinku	21,7	34,1	14,3	26,0
	Nežinau	9,0	11,5	17,5	11,4
	Neatsakė	3,6	3,3	7,9	4,1
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų interesai	Visiškai sutinku	15,7	9,3	14,3	12,7
	Linkęs (-usi) sutikti	25,9	16,5	9,5	19,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	19,9	18,1	28,6	20,4
	Visiškai nesutinku	23,5	31,9	17,5	26,3
	Nežinau	10,2	17,0	19,0	14,6
	Neatsakė	4,8	7,1	11,1	6,8

K24. Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-jos) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtiniausia (-ios)?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Darbo partija	24,1	25,8	19,0	24,1
Liberalų ir centro sąjunga	5,4	2,7	1,6	3,6
Liberalų sąjūdis	6,0	2,7		3,6
Lietuvos socialdemokratų partija	21,1	22,5	30,2	23,1
Partija Tvarka ir teisingumas	19,3	27,5	28,6	24,3
Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai	3,0	6,0	6,3	4,9
Nei viena, nes nei viena nesirūpina žmonėmis	21,7	20,3	23,8	21,4

Nei viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų	21,7	24,2	15,9	21,9
Kita	3,0	1,6	3,2	2,4
Nežinau / sunku pasakyti	9,6	12,6	6,3	10,5

K25. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie “Lenko kortą”?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Taip, esu girdėjęs (-usi)	75,9	78,0	79,4	77,4
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	23,5	19,8	20,6	21,4
Neatsakė	0,6	2,2		1,2

K26. Kaip Jūs manote, kuo “Lenko korta” gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti?

Procentai (N=323)		Vilniaus mieste N=127	Vilniaus rajone N=146	Šalčininkų rajone N=50	Iš viso
Lenko korta atspindi Lietuvos lenko tapatumą	Labai svarbu	39,4	37,7	16,0	35,0
	Gana svarbu	29,9	27,4	24,0	27,9
	Nelabai svarbu	17,3	13,0	14,0	14,9
	Visiškai nesvarbu	5,5	6,2	18,0	7,7
	Nežinau	4,7	11,0	24,0	10,5
	Neatsakė	3,1	4,8	4,0	4,0
Lenko korta susieja su Lenkija, atspindi, kad esi “tikras lenkas”	Labai svarbu	29,9	31,5	18,0	28,8
	Gana svarbu	27,6	26,0	22,0	26,0
	Nelabai svarbu	18,1	19,9	10,0	17,6
	Visiškai nesvarbu	15,7	5,5	16,0	11,1
	Nežinau	4,7	10,3	26,0	10,5
	Neatsakė	3,9	6,8	8,0	5,9
Lenko korta gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuolaidos ir pan.)	Labai svarbu	20,5	21,2	18,0	20,4
	Gana svarbu	37,0	24,0	18,0	28,2
	Nelabai svarbu	18,9	20,5	10,0	18,3
	Visiškai nesvarbu	11,0	11,0	14,0	11,5
	Nežinau	7,1	16,4	34,0	15,5
	Neatsakė	5,5	6,8	6,0	6,2

Lenko korta suteikia didesnes galimybes įsidarbinti Lenkijoje	Labai svarbu	27,6	19,9	18,0	22,6
	Gana svarbu	28,3	28,1	16,0	26,3
	Nelabai svarbu	18,9	16,4	10,0	16,4
	Visiškai nesvarbu	8,7	10,3	16,0	10,5
	Nežinau	11,8	18,5	30,0	17,6
	Neatsakė	4,7	6,8	10,0	6,5
Lenko korta suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	Labai svarbu	44,9	36,3	32,0	39,0
	Gana svarbu	27,6	28,8	16,0	26,3
	Nelabai svarbu	11,0	8,9	10,0	9,9
	Visiškai nesvarbu	7,1	5,5	8,0	6,5
	Nežinau	5,5	14,4	26,0	12,7
	Neatsakė	3,9	6,2	8,0	5,6

K27. Ar per pastaruosius dešimt metų Jūs asmeniškai esate nors kartą nuvykęs (-usi) į Lenkiją?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Taip	78,9	75,8	66,7	75,7
Ne	15,1	18,7	30,2	19,0
Neatsakė	6,0	5,5	3,2	5,4

K28. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę jose atsidurti?

Procentai (N=333)		Vilniaus mieste N=142	Vilniaus rajone N=147	Šalčininkų rajone N=44	Iš viso N=411
Jus palaikydavo rusų (-e)	Dažnai	19,00	17,00	25,00	18,90
	Kartais	35,20	36,10	31,80	35,10
	Niekada	37,30	34,00	34,10	35,40
	Nežinau	7,00	4,10	4,50	5,40
	Neatsakė	1,40	8,80	4,50	5,10
Jus palaikydavo lietuvių (-e)	Dažnai	16,90	13,50	13,60	15,00
	Kartais	41,50	35,80	40,90	38,90
	Niekada	35,90	37,80	34,10	36,50
	Nežinau	3,50	2,70	6,80	3,60
	Neatsakė	2,10	10,10	4,50	6,00

Žinodavo, kad esate lenkas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimu (-a)	Dažnai	26,80	17,60	25,00	22,50
	Kartais	35,20	36,50	34,10	35,60
	Niekada	28,90	29,70	25,00	28,70
	Nežinau	8,50	6,80	13,60	8,40
	Neatsakė	0,70	9,50	2,30	4,80
Suprasdavo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė) ir dėl to priimdavo šilčiau	Dažnai	45,10	50,70	36,40	46,40
	Kartais	31,70	28,40	27,30	29,60
	Niekada	9,20	8,10	15,90	9,60
	Nežinau	13,40	6,80	13,60	10,50
	Neatsakė	0,70	6,10	6,80	3,90

K29. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lenkijoje?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lenkijoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku	23,5	18,1	14,3	19,7
	Linkęs (-usi) sutikti	35,5	38,5	52,4	39,4
	Linkęs (-usi) nesutikti	26,5	15,4	6,3	18,5
	Visiškai nesutinku	3,6	2,2	1,6	2,7
	Nežinau	7,2	20,9	23,8	15,8
	Neatsakė	3,6	4,9	1,6	3,9
Lenkijoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku	24,7	17,6	12,7	19,7
	Linkęs (-usi) sutikti	41,6	45,6	33,3	42,1
	Linkęs (-usi) nesutikti	18,7	12,1	15,9	15,3
	Visiškai nesutinku	3,6	1,6	1,6	2,4
	Nežinau	8,4	18,1	31,7	16,3
	Neatsakė	3,0	4,9	4,8	4,1
Lenkijoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku	4,2	3,8	4,8	4,1
	Linkęs (-usi) sutikti	19,9	12,1	15,9	15,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	31,9	35,2	17,5	31,1
	Visiškai nesutinku	9,6	4,4	3,2	6,3
	Nežinau	30,1	36,3	50,8	36,0
	Neatsakė	4,2	8,2	7,9	6,6

Lenkijoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku	9,0	7,1	3,2	7,3
	Linkęs (-usi) sutikti	33,7	23,6	15,9	26,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	26,5	22,0	19,0	23,4
	Visiškai nesutinku	6,6	6,0	4,8	6,1
	Nežinau	19,9	35,2	49,2	31,1
	Neatsakė	4,2	6,0	7,9	5,6
Lenkijoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku	13,3	6,0	3,2	8,5
	Linkęs (-usi) sutikti	28,3	31,3	25,4	29,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	19,9	13,2	12,7	15,8
	Visiškai nesutinku	3,6	3,8		3,2
	Nežinau	31,3	39,0	52,4	38,0
	Neatsakė	3,6	6,6	6,3	5,4
Lenkijoje didelė biurokratija	Visiškai sutinku	5,4	2,7	6,3	4,4
	Linkęs (-usi) sutikti	19,9	14,3	12,7	16,3
	Linkęs (-usi) nesutikti	24,1	26,9	14,3	23,8
	Visiškai nesutinku	8,4	6,0	1,6	6,3
	Nežinau	37,3	41,8	57,1	42,3
	Neatsakė	4,8	8,2	7,9	6,8
Lenkijoje efektyviai veikia demokratija	Visiškai sutinku	12,7	12,1	3,2	10,9
	Linkęs (-usi) sutikti	41,6	33,5	27,0	35,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	16,9	11,5	12,7	13,9
	Visiškai nesutinku	3,0	1,1		1,7
	Nežinau	21,7	34,6	52,4	32,1
	Neatsakė	4,2	7,1	4,8	5,6
Lenkijoje mažos pensijos	Visiškai sutinku	4,2	1,6	1,6	2,7
	Linkęs (-usi) sutikti	16,9	9,9	6,3	12,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	27,7	31,9	25,4	29,2
	Visiškai nesutinku	20,5	20,3	9,5	18,7
	Nežinau	25,9	29,1	49,2	30,9
	Neatsakė	4,8	7,1	7,9	6,3
Lenkijoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku	19,9	22,0	11,1	19,5
	Linkęs (-usi) sutikti	38,0	31,9	23,8	33,1
	Linkęs (-usi) nesutikti	12,7	8,2	7,9	10,0
	Visiškai nesutinku	3,0	1,6	3,2	2,4
	Nežinau	23,5	31,3	47,6	30,7
	Neatsakė	3,0	4,9	6,3	4,4

K30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos?					
Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Įvairi labdara	Nuolatos	22,3	26,4	17,5	23,4
	Dažnai	34,3	36,3	31,7	34,8
	Kartais	21,7	16,5	12,7	18,0
	Retai	5,4	3,3	6,3	4,6
	Niekada	0,6	1,6	4,8	1,7
	Nežinau	14,5	10,4	20,6	13,6
	Neatsakė	1,2	5,5	6,3	3,9
Organizuoja- mos stovyklos Lenkijoje	Nuolatos	29,5	32,4	27,0	30,4
	Dažnai	39,2	36,3	33,3	37,0
	Kartais	15,7	14,8	23,8	16,5
	Retai	5,4	3,3	1,6	3,9
	Niekada	0,6	1,1		0,7
	Nežinau	6,6	8,2	11,1	8,0
	Neatsakė	3,0	3,8	3,2	3,4
Mokyklų ir darželių Lietu- voje renova- cija	Nuolatos	31,3	19,2	23,8	24,8
	Dažnai	25,9	34,6	28,6	30,2
	Kartais	21,7	25,3	20,6	23,1
	Retai	8,4	3,3	3,2	5,4
	Niekada		0,5	3,2	0,7
	Nežinau	9,6	12,1	19,0	12,2
	Neatsakė	3,0	4,9	1,6	3,6
Priima nemokamai studijuoti Lietuvos lenkus	Nuolatos	34,9	24,2	31,7	29,7
	Dažnai	30,1	33,0	30,2	31,4
	Kartais	12,7	18,7	20,6	16,5
	Retai	5,4	3,8	3,2	4,4
	Niekada	1,8	2,2		1,7
	Nežinau	12,7	13,7	12,7	13,1
	Neatsakė	2,4	4,4	1,6	3,2

Politinis Lietuvos lenkų palaikymas	Nuolatos	26,5	25,8	27,0	26,3
	Dažnai	22,9	24,7	27,0	24,3
	Kartais	25,9	19,8	14,3	21,4
	Retai	7,8	7,7	4,8	7,3
	Niekada	0,6	2,7		1,5
	Nežinau	13,3	14,8	22,2	15,3
	Neatsakė	3,0	4,4	4,8	3,9
Parama išlaikant lenkišką kultūrą	Nuolatos	34,9	30,2	33,3	32,6
	Dažnai	39,2	34,6	27,0	35,3
	Kartais	15,1	17,6	23,8	17,5
	Retai	2,4	4,4		2,9
	Niekada		0,5		0,2
	Nežinau	6,0	9,3	12,7	8,5
	Neatsakė	2,4	3,3	3,2	2,9

K31. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Spaudą lietuvių kalba	Nuolatos	55,4	55,5	46,0	54,0
	Kartais	35,5	30,8	34,9	33,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	6,0	6,0	9,5	6,6
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	1,2	3,8	7,9	3,4
	Neatsakė	1,8	3,8	1,6	2,7
Spaudą lenkų kalba	Nuolatos	39,2	45,1	23,8	39,4
	Kartais	41,0	34,1	46,0	38,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	10,8	7,7	15,9	10,2
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	5,4	8,2	7,9	7,1
	Neatsakė	3,6	4,9	6,3	4,6

Spaudą rusų kalba	Nuolatos	27,1	17,0	17,5	21,2
	Kartais	47,6	57,1	63,5	54,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	15,7	12,6	7,9	13,1
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	7,2	7,1	4,8	6,8
	Neatsakė	2,4	6,0	6,3	4,6
Spaudą baltarusių kalba	Nuolatos	1,8	1,6	1,6	1,7
	Kartais	4,2	6,0	11,1	6,1
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	35,5	25,3	33,3	30,7
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	51,2	56,0	44,4	52,3
	Neatsakė	7,2	11,0	9,5	9,2

K32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lietuviškus televizijos kanalus	Nuolatos	48,2	51,6	52,4	50,4
	Kartais	43,4	37,4	28,6	38,4
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	4,2	6,0	12,7	6,3
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	2,4	1,1	3,2	1,9
	Neatsakė	1,8	3,8	3,2	2,9
Lenkiškus televizijos kanalus	Nuolatos	30,1	36,3	20,6	31,4
	Kartais	50,0	45,6	42,9	47,0
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	8,4	11,0	20,6	11,4
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	9,6	1,6	11,1	6,3
	Neatsakė	1,8	5,5	4,8	3,9

Rusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	56,6	49,5	47,6	52,1
	Kartais	33,1	39,6	44,4	37,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	4,2	4,4	6,3	4,6
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	5,4	3,8		3,9
	Neatsakė	0,6	2,7	1,6	1,7
Baltarusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	2,4	2,2	6,3	2,9
	Kartais	16,3	18,7	31,7	19,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	39,2	26,4	23,8	31,1
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	38,0	44,0	23,8	38,4
	Neatsakė	4,2	8,8	14,3	7,8
Kitus (užsienio) televizijos kanalus	Nuolatos	8,4	4,9		5,6
	Kartais	27,7	27,5	25,4	27,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	4,8	11,0	11,1	8,5
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	9,6	9,3	7,9	9,2
	Neatsakė	49,4	47,3	55,6	49,4

K34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš žemiau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Vilnius – istorinė Lietuvos sostinė	33,7	34,6	42,9	35,5
Istoriškai Vilnius – lenkų kultūros lopšys	24,7	30,2	19,0	26,3
Istoriškai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija	2,4	4,4	4,8	3,6
Nematau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik isto	26,5	18,7	23,8	22,6
Kita	6,0	3,3	4,8	4,6

Nežinau / sunku pasakyti	6,0	6,0	4,8	5,8
Neatsakė	0,6	2,7		1,5

K35. Kaip Jūs vertintumėte, ar Vilniaus krašte žmonės gyvena geriau ar blogiau negu likusioje Lietuvoje?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Manau, kad gyvena geriau nei dauguma žmonių Lietuvoje	26,5	30,2	15,9	26,5
Manau, kad gyvena blogiau nei dauguma žmonių Lietuvoje	7,2	12,1	20,6	11,4
Manau, kad gyvena nei geriau, nei blogiau, o panašiai dauguma žmonių Lietuvoje	59,6	54,4	50,8	56,0
Nežinau / sunku pasakyti	5,4	2,2	12,7	5,1
Neatsakė	1,2	1,1		1,0

K36. Kaip Jūs manote, apskritai ateityje pragyvenimo lygis gerės ar blogės?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Vilniaus krašte	Gerės	24,7	26,4	12,7	23,6
	Nesikeis	39,8	37,4	27,0	36,7
	Blogės	23,5	20,9	22,2	22,1
	Nežinau	10,2	12,6	36,5	15,3
	Neatsakė	1,8	2,7	1,6	2,2
Lietuvoje	Gerės	21,1	22,0	11,1	20,0
	Nesikeis	32,5	39,0	27,0	34,5
	Blogės	34,9	26,9	28,6	30,4
	Nežinau	9,0	11,0	31,7	13,4
	Neatsakė	2,4	1,1	1,6	1,7
Lenkijoje	Gerės	44,0	41,2	14,3	38,2
	Nesikeis	27,1	21,4	19,0	23,4
	Blogės	8,4	3,3	6,3	5,8
	Nežinau	18,7	31,9	57,1	30,4
	Neatsakė	1,8	2,2	3,2	2,2

Europoje	Gerės	39,2	28,0	20,6	31,4
	Nesikeis	28,9	25,8	15,9	25,5
	Blogės	13,9	12,6	19,0	14,1
	Nežinau	15,1	30,8	41,3	26,0
	Neatsakė	3,0	2,7	3,2	2,9
Pasaulyje	Gerės	31,3	23,6	15,9	25,5
	Nesikeis	22,9	18,1	15,9	19,7
	Blogės	15,7	16,5	11,1	15,3
	Nežinau	27,7	39,0	54,0	36,7
	Neatsakė	2,4	2,7	3,2	2,7

K37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Reikėtų žymiai daugiau dėmesio	35,5	40,8	22,2	35,8
Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio	39,2	31,8	28,6	34,3
Pakanka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar	12,7	14,5	28,6	15,9
Nežinau / sunku pasakyti	9,0	9,5	20,6	11,0
Neatsakė	3,6	3,4		2,9

K39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku	2,4	1,6	1,7
	Linkęs (-usi) sutikti	11,4	9,9	6,3
	Linkęs (-usi) nesutikti	45,8	44,5	39,7
	Visiškai nesutinku	39,8	40,1	46,0
	Nežinau	0,6	2,2	3,2
	Neatsakė		1,6	4,8

Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku	1,8	1,6		1,5
	Linkęs (-usi) sutikti	9,0	6,6	6,3	7,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	48,2	44,5	38,1	45,0
	Visiškai nesutinku	40,4	42,3	49,2	42,6
	Nežinau	0,6	2,7	3,2	1,9
	Neatsakė		2,2	3,2	1,5
Lietuvoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku	40,4	37,4	39,7	38,9
	Linkęs (-usi) sutikti	42,2	42,3	41,3	42,1
	Linkęs (-usi) nesutikti	7,8	12,1	6,3	9,5
	Visiškai nesutinku	4,2	2,2	4,8	3,4
	Nežinau	5,4	4,9	6,3	5,4
	Neatsakė		1,1	1,6	0,7
Lietuvoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku	0,6	0,5		0,5
	Linkęs (-usi) sutikti	12,7	9,9	4,8	10,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	55,4	47,3	52,4	51,3
	Visiškai nesutinku	29,5	37,4	34,9	33,8
	Nežinau	1,2	3,3	6,3	2,9
	Neatsakė	0,6	1,6	1,6	1,2
Lietuvoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku	3,0	1,6	1,6	2,2
	Linkęs (-usi) sutikti	11,4	5,5	9,5	8,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	41,6	49,5	44,4	45,5
	Visiškai nesutinku	34,3	31,3	23,8	31,4
	Nežinau	9,0	8,2	17,5	10,0
	Neatsakė	0,6	3,8	3,2	2,4
Lietuvoje didelė biurokratija	Visiškai sutinku	31,3	35,7	36,5	34,1
	Linkęs (-usi) sutikti	42,2	36,3	30,2	37,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	13,3	15,9	7,9	13,6
	Visiškai nesutinku	6,0	6,0	4,8	5,8
	Nežinau	7,2	4,4	15,9	7,3
	Neatsakė		1,6	4,8	1,5

Lietuvoje efektyviai veikia demokratija	Visiškai sutinku	2,4	2,7	1,6	2,4
	Linkęs (-usi) sutikti	21,7	17,6	20,6	19,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	42,2	46,2	30,2	42,1
	Visiškai nesutinku	22,9	23,1	25,4	23,4
	Nežinau	9,0	7,7	20,6	10,2
	Neatsakė	1,8	2,7	1,6	2,2
Lietuvoje mažos pensijos	Visiškai sutinku	75,3	64,3	60,3	68,1
	Linkęs (-usi) sutikti	17,5	23,6	22,2	20,9
	Linkęs (-usi) nesutikti	3,0	4,9	3,2	3,9
	Visiškai nesutinku	3,0	4,4	3,2	3,6
	Nežinau	1,2	2,2	9,5	2,9
	Neatsakė		0,5	1,6	0,5
Lietuvoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku	4,2	4,9	15,9	6,3
	Linkęs (-usi) sutikti	27,7	22,0	25,4	24,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	36,7	40,7	30,2	37,5
	Visiškai nesutinku	27,1	24,7	12,7	23,8
	Nežinau	4,2	5,5	14,3	6,3
	Neatsakė		2,2	1,6	1,2

K40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje?

Vidutinis balas (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Seimu	3,3	3,3	3,3	3,3
Vyriausybė	3,6	3,6	3,8	3,6
Prezidento institucija	3,6	3,7	4,1	3,7
Lietuvos žiniasklaida	3,9	4,2	4,9	4,2
Policija	5,3	4,9	4,8	5,0
Teismai	4,2	4,0	5,3	4,3
Vietos savivaldos institucijomis	4,8	5,9	4,4	5,2

K41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampų lietuvių-lenkų santykiuose apskrityje?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lietuvos švietimo politika	47,60	41,80	27,00	41,80
Lietuvos politikų nejautrumas tautinių mažumų problemoms	21,10	19,80	12,70	19,20
Negatyvūs straipsniai žiniasklaidoje	38,00	24,20	31,70	30,90
Istorinės nuoskaudos	21,10	24,20	17,50	21,90
Valstybių politikų veikla	16,30	16,50	28,60	18,20
Lietuvos lenkų reikalavimai	14,50	15,40	23,80	16,30
Lietuvos lenkų politikų kraštutinis (užsispyrimas)	22,30	16,50	25,40	20,20
Lietuvių nacionalizmas	33,70	32,40	27,00	32,10
Lietuvių nenoras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius	22,30	26,40	12,70	22,60
Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus	23,50	24,20	9,50	21,70
Lietuvių negebėjimas tvarkytis ūkiškai savo valstybėje	16,30	22,00	28,60	20,70
Kita	1,20	1,60		1,20
Nežinau / sunku pasakyti	0,60	4,90	6,30	3,40

K42. Kaip manote, kurie iš žemiau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus?

Procentai (N=411)		Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Lietuvos politikai nejautrūs Lietuvos lenkų proble- moms	Visiškai sutinku	33,1	32,4	19,0	30,7
	Linkęs (-usi) sutikti	41,0	37,9	33,3	38,4
	Linkęs (-usi) nesutikti	16,3	14,8	17,5	15,8
	Visiškai nesutinku	1,8	5,5	15,9	5,6
	Nežinau	4,8	7,1	9,5	6,6
	Neatsakė	3,0	2,2	4,8	2,9

Lietuvos valdžia netinkamai vykdo švietimo politiką	Visiškai sutinku	34,9	39,0	19,0	34,3
	Linkęs (-usi) sutikti	41,0	35,2	28,6	36,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	12,7	14,8	23,8	15,3
	Visiškai nesutinku	2,4	1,1	12,7	3,4
	Nežinau	5,4	6,6	12,7	7,1
	Neatsakė	3,6	3,3	3,2	3,4
Lietuvos valdžia stengiasi spręsti Lietuvos lenkams aktualius klausimus	Visiškai sutinku	4,8	5,5	15,9	6,8
	Linkęs (-usi) sutikti	16,9	18,7	25,4	19,0
	Linkęs (-usi) nesutikti	43,4	39,6	30,2	39,7
	Visiškai nesutinku	25,9	25,3	11,1	23,4
	Nežinau	4,8	8,8	14,3	8,0
	Neatsakė	4,2	2,2	3,2	3,2
Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus	Visiškai sutinku	28,3	26,4	14,3	25,3
	Linkęs (-usi) sutikti	35,5	37,4	30,2	35,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	21,7	19,2	17,5	20,0
	Visiškai nesutinku	4,8	8,2	27,0	9,7
	Nežinau	6,6	7,7	9,5	7,5
	Neatsakė	3,0	1,1	1,6	1,9
Lietuvos valdžios požiūris į Lietuvos lenkus yra teigiamas	Visiškai sutinku	5,4	5,5	19,0	7,5
	Linkęs (-usi) sutikti	15,1	19,8	19,0	17,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	39,8	34,6	30,2	36,0
	Visiškai nesutinku	26,5	26,9	17,5	25,3
	Nežinau	9,0	9,3	11,1	9,5
	Neatsakė	4,2	3,8	3,2	3,9

K43. Kaip Jūs vertintumėte, kokie yra Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai šiuo metu?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Labai geri	1,2	1,6	4,8	1,9
Gerai	10,8	12,1	27,0	13,9
Vidutiniški	56,0	62,1	44,4	56,9
Blogi	24,7	18,1	17,5	20,7

Labai blogi	1,8	1,1	1,6	1,5
Nežinau / sunku pasakyti	3,0	4,9	3,2	3,9
Neatsakė	2,4		1,6	1,2

K44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra aktualiausia Lietuvos lenkams?

Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Išsaugoti papročius ir kultūrą	44,00	33,50	39,70	38,70
Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros	26,50	23,10	17,50	23,60
Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje	25,30	22,00	23,80	23,60
Turėti savo atstovus Seime	29,50	40,10	28,60	34,10
Turėti savo atstovus vietos savivaldoje	17,50	32,40	23,80	25,10
Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje	8,40	8,20	12,70	9,00
Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms	42,20	44,50	30,20	41,40
Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba	7,20	6,60	9,50	7,30
Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai	35,50	44,50	19,00	37,00
Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis	15,70	13,20	20,60	15,30
Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija	15,10	10,40	7,90	11,90
Kita	0,60	3,80	6,30	2,90
Nežinau / sunku pasakyti	4,20	2,20	9,50	4,10

K45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Labai aktualus	22,9	18,1	20,6	20,4
Aktualus	22,3	26,4	9,5	22,1
Vidutiniškai aktualus	17,5	24,7	15,9	20,4
Neaktualus	21,7	12,6	20,6	17,5
Visiškai neaktualus	13,9	15,4	30,2	17,0
Nežinau / sunku pasakyti	0,6	2,2	3,2	1,7
Neatsakė	1,2	0,5		0,7

K46. Amžius				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
17-24 m.	19,9	8,8	7,9	13,1
25-34 m.	25,9	15,9	15,9	20,0
35-44 m.	17,5	20,9	27,0	20,4
45-54 m.	16,3	26,4	28,6	22,6
55-64 m.	9,0	14,8	15,9	12,7
65 ir >	2,4	8,8	4,8	5,6
Neatsakė	9,0	4,4		5,6

K47. Lytis				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Vyras	36,70	28,60	31,70	32,40
Moteris	63,30	71,40	68,30	67,60

K49. Išsilavinimas				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Pradinis išsilavinimas		1,6		0,7
Pagrindinis išsilavinimas	3,0	3,8	1,6	3,2
Vidurinis išsilavinimas	16,9	15,9	9,5	15,3
Profesinė mokykla	6,6	9,3	11,1	8,5
Aukštesnioji mokykla / technikumai / aukštosios kolegijos / studijos	15,1	23,1	23,8	20,0
Aukštasis (universitetinis) išsilavinimas	57,8	45,1	50,8	51,1
Neatsakė	0,6	1,1	3,2	1,2

K50. Užimtumo statusas				
Procentai (N=411)	Vilniaus mieste N=166	Vilniaus rajone N=182	Šalčininkų rajone N=63	Iš viso N=411
Esu samdomas darbuotojas	65,70	67,60	73,00	67,60
Dirbu sau	7,80	4,90	4,80	6,10
Esu darbdavys (-ė) / savininkas (-ė)	3,60	2,20	3,20	2,90
Nedirbu (esu bedarbis (-ė))	3,00	6,00	1,60	4,10
Esu pensininkas (-ė)	3,00	11,50	6,30	7,30
Esu studentas (-ė)	10,20	4,40	1,60	6,30
Esu vaiko priežiūros atostogose	2,40	0,50		1,20
Kita	3,00	1,60	6,30	2,90
Neatsakė	1,20	1,10	3,20	1,50

Atsakymų pasiskirstymai pagal išsilavinimą

K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Esu lenkas (-ė)	33,3	38,5	39,7	22,9	24,4	43,3	20,0	36,7
Esu lenkas (-ė) gyvenantis (-i) Lietuvoje		15,4	23,8	28,6	25,6	24,3	40,0	24,6
Esu Lietuvos lenkas (-ė)			11,1	8,6	12,2	12,4		11,2
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	66,7	30,8	14,3	20,0	15,9	8,6		12,9
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)		15,4	4,8	11,4	4,9	4,3	40,0	5,8
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)			1,6		2,4	1,0		1,2
Esu lietuvis (-ė)			1,6	8,6	7,3	2,4		3,6
Kita			3,2		7,3	3,8		3,9

K2. Kai kada Vilniaus krašte gyvenantys žmonės apibūdinami kaip „tuteišiai“. Ar Jūs esate girdėjęs (-usi) tokių apibūdinimą?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Taip	100,00	69,20	71,40	77,10	80,50	89,00	60,00	82,70
Ne		23,10	25,40	22,90	19,50	10,50	40,00	16,30
Neatsakė		7,70	3,20			0,50		1,00

K3. Su kuo, Jūsų nuomone, paprastai siejamas „tuteišio“ apibūdinimas?								
Procentai (N=344)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=10	Vidurinis N=47	Profesinis N=27	Aukštesnysis N=66	Aukštasis N=188	Neatsakė N=3	Iš viso
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos baltarusius			6,40	14,80	6,10	3,70		5,20

Jis taikomas apibūdinant Lietuvos lenkus	33,30	50,00	14,90	25,90	30,30	23,40		24,40
Jis taikomas apibūdinant vietinius Vilniaus krašto (Vilėnšc	66,70	40,00	74,50	48,10	57,60	63,80	100,00	62,50
Kita			4,30	7,40	3,00	8,00		6,10
Neatsakė (nepažymėjo)		10,00		3,70	3,00	1,10		1,70

K4. Remiantis Jūsų patirtimi, kiek dažnai Vilniaus krašte gyvenantys Lietuvos lenkai apibūdina save “tuteišių” sąvoka?

Procentai (N=344)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=10	Vidurinis N=47	Profesinis N=27	Aukštesnysis N=66	Aukštasis N=188	Neatsakė N=3	Iš viso
Dažnai taip save apibūdina	66,70	20,00	10,60	3,70	16,70	13,30	33,30	13,70
Kartais taip save apibūdina		20,00	29,80	22,20	33,30	18,60	33,30	23,30
Retai kada taip save apibūdina	33,30	30,00	29,80	14,80	15,20	28,70	33,30	25,30
Niekada taip savęs neapibūdina			17,00	29,60	19,70	24,50		21,80
Nežinau / sunku pasakyti		20,00	12,80	29,60	13,60	14,40		15,10
Neatsakė		10,00			1,50	0,50		0,90

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lenkų kalba	66,70	53,80	44,40	57,10	42,70	52,90	60,00	50,10
Rusų kalba			7,90	5,70	2,40	4,30	20,00	4,60
Vietinė (“tuteiša”) kalba		15,40	7,90	2,90	8,50	2,90		5,10

Lenkų ir lietuvių kalbomis			7,90	8,60	8,50	12,90		10,20
Lenkų ir rusų kalbomis	33,30	23,10	14,30	17,10	13,40	13,80	20,00	14,60
Lietuvių ir rusų kalbomis			3,20	2,90	3,70	3,80		3,40
Lietuvių kalba		7,70	9,50	2,90	11,00	4,30		6,30
Kita			4,80	2,90	9,80	5,20		5,60

K6. Kiek gerai, Jūsų vertinimu, Jūs asmeniškai mokate lietuvių kalbą?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Moku puikiai		30,80	31,70	8,60	25,60	41,90	60,00	33,80
Moku gerai		30,80	38,10	45,70	47,60	49,00	40,00	45,70
Moku vidutiniškai	66,70	23,10	23,80	40,00	23,20	8,10		17,00
Moku prastai			4,80	5,70	2,40	0,50		1,90
Moku labai blogai		7,70	1,60					0,50
Visiškai nemoku lietuvių kalbos	33,30	7,70						0,50
Neatsakė					1,20	0,50		0,50

K7. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus pristatant save kitiems žmonėms?									
Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lenkas	Labai svarbus	33,30	61,50	41,30	25,70	37,80	46,20	60,00	42,60
	Gana svarbus	66,70	30,80	15,90	37,10	25,60	25,20	20,00	25,30
	Nelabai svarbus		7,70	15,90	14,30	9,80	10,00		10,90
	Visiškai nesvarbus			14,30	2,90	6,10	10,00		8,80
	Nežinau			1,60	2,90	6,10	2,40	20,00	3,20
	Neatsakė			11,10	17,10	14,60	6,20		9,20

Lietuvos lenkas	Labai svarbus		15,40	9,50	17,10	17,10	15,70		14,80
	Gana svarbus	33,30	30,80	20,60	28,60	28,00	30,50	20,00	28,20
	Nelabai svarbus	33,30	30,80	25,40	22,90	17,10	24,30	20,00	23,10
	Visiškai nesvarbus		7,70	25,40	11,40	13,40	17,10	40,00	17,00
	Nežinau			4,80	5,70	3,70	3,80	20,00	4,10
	Neatsakė	33,30	15,40	14,30	14,30	20,70	8,60		12,70
Lietuvos piliėtis	Labai svarbus		38,50	22,20	31,40	50,00	43,30	80,00	40,40
	Gana svarbus	33,30	7,70	31,70	40,00	23,20	30,50		29,00
	Nelabai svarbus		15,40	11,10	8,60	9,80	12,40		11,20
	Visiškai nesvarbus	33,30	15,40	14,30	2,90	3,70	4,30		6,10
	Nežinau		7,70	1,60	2,90	1,20	2,40	20,00	2,40
	Neatsakė	33,30	15,40	19,00	14,30	12,20	7,10		10,90
Lietuvos gyven-tojas	Labai svarbus		53,80	17,50	22,90	40,20	28,10	60,00	29,40
	Gana svarbus	33,30	7,70	25,40	25,70	25,60	29,00	20,00	26,80
	Nelabai svarbus	33,30	15,40	20,60	17,10	6,10	18,10		15,80
	Visiškai nesvarbus			12,70	5,70	6,10	8,10		7,80
	Nežinau			4,80	8,60	3,70	4,80	20,00	4,90
	Neatsakė	33,30	23,10	19,00	20,00	18,30	11,90		15,30
Vilniaus krašto gyven-tojas	Labai svarbus	33,30	30,80	25,40	40,00	39,00	33,30	40,00	33,80
	Gana svarbus	66,70	15,40	22,20	25,70	17,10	17,60		19,00
	Nelabai svarbus		38,50	12,70	20,00	12,20	16,70	20,00	16,10
	Visiškai nesvarbus			23,80		12,20	21,00	20,00	17,00
	Nežinau				2,90	2,40	1,90	20,00	1,90
	Neatsakė		15,40	15,90	11,40	17,10	9,50		12,20

Gyvenamios vietos gyvenimas	Labai svarbus		30,80	17,50	17,10	31,70	27,10	20,00	25,50
	Gana svarbus	33,30	7,70	14,30	40,00	18,30	21,90	20,00	21,20
	Nelabai svarbus	33,30	23,10	20,60	17,10	11,00	17,10	20,00	16,80
	Visiškai nesvarbus		15,40	25,40	8,60	22,00	21,40	20,00	20,70
	Nežinau		7,70	4,80	5,70	2,40	2,90	20,00	3,60
	Neatsakė	33,30	15,40	17,50	11,40	14,60	9,50		12,20

K8. Vertinant apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Labai geri		15,40	3,20		6,10	2,40	20,00	3,60
Gerai		23,10	14,30	34,30	25,60	29,50	40,00	26,50
Vidutiniški	33,30	30,80	47,60	54,30	42,70	49,00	20,00	47,00
Blogi	66,70	30,80	27,00	11,40	14,60	14,80	20,00	17,30
Labai blogi			3,20		1,20	1,90		1,70
Nežinau / sunku pasakyti			4,80		6,10	2,40		3,20
Neatsakė					3,70			0,70

K9. Kartais santykiai tarp skirtingų tautybių žmonių gali būti įtempti. Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje?

Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos		15,40	12,70	8,60	9,80	9,00		9,70
	Daug įtampos	33,30	38,50	22,20	31,40	23,20	29,50	20,00	27,50
	Vidutiniškai įtampos	66,70	30,80	36,50	37,10	36,60	31,00	40,00	33,80
	Mažai įtampos		15,40	11,10	11,40	13,40	17,60		14,80
	Visiškai nėra įtampos			9,50	8,60	9,80	7,60	20,00	8,30
	Nežinau			6,30		4,90	3,80	20,00	4,10
	Neatsakė			1,60	2,90	2,40	1,40		1,70
Lietuvos rusų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos		15,40	4,80	8,60	7,30	4,30		5,60
	Daug įtampos	66,70	38,50	14,30	5,70	18,30	13,30		14,80
	Vidutiniškai įtampos	33,30	15,40	34,90	57,10	32,90	34,80	60,00	36,00
	Mažai įtampos		15,40	20,60	11,40	12,20	21,90		18,20
	Visiškai nėra įtampos		7,70	11,10	8,60	19,50	12,40	20,00	13,10
	Nežinau			9,50	2,90	6,10	11,40	20,00	9,00
	Neatsakė		7,70	4,80	5,70	3,70	1,90		3,20
Kitų tautinių mažumų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos		7,70	1,60	2,90	2,40	2,40		2,40
	Daug įtampos	33,30	15,40	6,30	2,90	4,90	5,20		5,60
	Vidutiniškai įtampos		23,10	30,20	40,00	31,70	28,10		29,40

Kitų tautinių mažumų ir lietuvių santykiai	Mažai įtampos		30,80	22,20	17,10	26,80	32,40	60,00	28,50
	Visiškai nėra įtampos		7,70	19,00	8,60	17,10	13,30	20,00	14,40
	Nežinau	33,30	7,70	15,90	17,10	13,40	17,10	20,00	16,10
	Neatsakė		7,70	4,80	11,40	3,70	1,40		3,60
Lietuvos lenkų ir Lietuvos rusų santykiai	Labai daug įtampos		7,70	1,60			0,50		0,70
	Daug įtampos		7,70	7,90	17,10	2,40	0,50		3,60
	Vidutiniškai įtampos		7,70	11,10	28,60	14,60	5,20		10,00
	Mažai įtampos		7,70	19,00	8,60	20,70	25,20		20,90
	Visiškai nėra įtampos	100,00	61,50	36,50	28,60	47,60	53,80	80,00	48,70
	Nežinau			19,00	5,70	7,30	11,40	20,00	10,90
	Neatsakė		7,70	4,80	11,40	7,30	3,30		5,10

K10. Pagalvokite apie savo draugus apskritai. Jūsų draugų tarpe...								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
dauguma draugų yra Lietuvos lenkai	66,70	53,80	52,40	45,70	36,60	40,50	20,00	42,30
dauguma draugų yra lietuviai		23,10	12,70	14,30	8,50	10,00		10,70
dauguma draugų yra kitų tautybių žmonės		7,70	4,80	8,60	4,90	1,90		3,60
dauguma draugų yra skirtingų tautybių	33,30	15,40	25,40	28,60	42,70	41,40	60,00	37,50
Kita				2,90	4,90	4,80	20,00	3,90
Nežinau / sunku pasakyti			3,20		2,40	1,00		1,50
Neatsakė			1,60			0,50		0,50

K11. Kaip dažnai bendraudami su lietuviais aptarinėjate lietuvių-lenkų santykius...

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Labai dažnai			4,8	2,9	6,1	2,9		3,6
Dažnai	33,3	30,8	15,9	17,1	18,3	11,9		14,8
Kartais	33,3	15,4	25,4	31,4	30,5	36,2	40,0	32,4
Retai		30,8	27,0	22,9	20,7	28,6	20,0	26,0
Visiškai neaptarinėjame		15,4	22,2	22,9	22,0	19,5	40,0	20,7
Mano pažįstamų rate lietuvių nėra	33,3	7,7	1,6	2,9	2,4	0,5		1,7
Nežinau / sunku pasakyti			1,6					0,2
Neatsakė			1,6			0,5		0,5

K12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių-lenkų santykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi "tautinių" klausimų aptarimą su lietuviais?

Procentai (N=319)	Pradinis N=2	Pagrindinis N=10	Vidurinis N=48	Profesinis N=26	Aukštesnysis N=62	Aukštasis N=168	Neatsakė N=3	Iš viso
Tiesiog aptariame aktualijas	50,0	30,0	18,8	23,1	32,3	26,8		26,3
Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs		20,0	14,6	11,5	16,1	9,5	33,3	12,2
Retai kada kalbame, nes politika nesidomime			12,5	7,7	6,5	6,5		7,2
Vengiame tokių temų, nes jos sukelia neigiamus jausmus	50,0	10,0	20,8	26,9	14,5	26,2		22,6

Vyksta karštos diskusijos, tačiau jos nesukelia neigiamų jausmų		10,0	6,3	7,7	6,5	6,0		6,3
Paprastai tokie pokalbiai baigiasi konfliktais, tačiau vis tiek juos aptarinėjame		20,0	6,3			1,8		2,5
Kartais kalbantis tokiomis temomis tvyro įtampa, o kartais tokie pokalbiai vyksta maloniai ar pajuokaujant			12,5	3,8	17,7	10,7		11,3
Vyksta įdomios diskusijos, praturtiname vieni kitų žinias ir supratimą			6,3	3,8	3,2	9,5	33,3	7,2
Kita		10,0		11,5	3,2	2,4	33,3	3,4
Neatsakė			2,1	3,8		0,6		0,9

K13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Labai svarbu	33,30	46,20	41,30	34,30	58,50	71,40	60,00	59,90
Gana svarbu	33,30	30,80	52,40	48,60	35,40	23,80	40,00	33,10
Nelabai svarbu	33,30	23,10	3,20	17,10	3,70	3,30		5,40
Visiškai nesvarbu					1,20	0,50		0,50
Nežinau / sunku pasakyti			3,20		1,20	1,00		1,20

K14. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietuvos lenkai yra panašūs su lietuviais, o kiek panašūs su Lenkijos lenkais?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pa-grindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius, nei į Lenkijos lenkus	33,30	7,70	19,00	17,10	20,70	16,70	20,00	17,80
Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus, nei į lietuvius		38,50	15,90	25,70	11,00	11,00	20,00	13,90
Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų		38,50	22,20	34,30	23,20	29,50	20,00	27,50
Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvius, ir į Lenkijos lenkus			31,70	11,40	31,70	28,10	20,00	26,80
Neatsakė					1,20	1,00		0,70
Nežinau / sunku pasakyti	66,70	15,40	11,10	11,40	12,20	13,80	20,00	13,40

K15. Kaip Jūs manote, kurie iš žemiau išvardintų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pa-grindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lenkų kalbos mokėjimas	66,70	76,90	49,20	42,90	41,50	63,80	80,00	56,00
Savęs laikymas lenku	33,30	46,20	47,60	31,40	30,50	39,00	20,00	38,00
Lenkiška kilmė	66,70	53,80	41,30	28,60	26,80	28,10	40,00	31,10
Priklausymas lenkų bendruomenei	33,30	7,70	14,30	11,40	13,40	17,10	20,00	15,30
Religingumas (katalikiškumas)	66,70	30,80	31,70	42,90	51,20	26,70	60,00	34,50
Pagarba šeimai	33,30	23,10	27,00	42,90	43,90	25,20		30,40
Pagarba lenkiškoms tradicijoms	33,30	15,40	31,70	28,60	35,40	38,10	20,00	34,80

Lenkiškų papročių laikymas	33,30		11,10	17,10	13,40	31,90		22,40
Kita			1,60	2,90	1,20	1,90		1,70
Nežinau / Sunku pasakyti		7,70		5,70		1,40	20,00	1,70

K16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pa- grindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Tai mano Tėvynė	33,30	46,20	34,90	34,30	39,00	51,40	100,00	45,30
Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu	33,30	23,10	41,30	34,30	25,60	27,10		29,20
Tai šalis, kurios piliečiu esu		15,40	11,10	8,60	20,70	9,00		11,70
Tai mano protėvių žemė	33,30	15,40	6,30	8,60	13,40	9,50		10,00
Kita			4,80	11,40	1,20	2,40		3,20
Nežinau / sunku pasakyti			1,60			0,50		0,50
Neatsakė				2,90				0,20

K17. Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika?

Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pa-grindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	Labai domiuosi		23,10	12,70	5,70	20,70	10,00	20,00	12,70
	Domiuosi	66,70	23,10	31,70	28,60	35,40	43,30	60,00	38,40
	Vidutiniškai domiuosi		23,10	46,00	45,70	35,40	41,00	20,00	39,90
	Nesidomiu	33,30	15,40	6,30	5,70	4,90	2,90		4,60
	Visiškai nesidomiu		15,40	3,20	2,90	1,20	2,40		2,70
	Nežinau				2,90				0,20
	Neatsakė				8,60	2,40	0,50		1,50

Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi		23,10	15,90	17,10	18,30	24,80	20,00	21,20
	Domiuosi	66,70	30,80	31,70	22,90	36,60	34,80	60,00	34,10
	Vidutiniškai domiuosi	33,30	38,50	36,50	42,90	31,70	29,50	20,00	32,40
	Nesidomiu		7,70	11,10	8,60	4,90	5,20		6,30
	Visiškai nesidomiu			3,20	2,90	6,10	2,90		3,40
	Nežinau				2,90		0,50		0,50
Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	Neatsakė			1,60	2,90	2,40	2,40		2,20
	Labai domiuo-si		23,10	12,70	11,40	19,50	16,20		15,80
	Domiuosi	33,30	15,40	30,20	37,10	34,10	35,70	40,00	34,10
	Vidutiniškai domiuosi		53,80	38,10	20,00	30,50	37,60	60,00	35,30
	Nesidomiu	33,30	7,70	14,30	22,90	9,80	4,80		9,00
	Visiškai nesidomiu			3,20	2,90	4,90	3,80		3,60
Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	Nežinau				2,90		0,50		0,50
	Neatsakė	33,30		1,60	2,90	1,20	1,40		1,70
	Labai domiuosi		7,70	4,80	2,90	1,20	6,70		4,90
	Domiuosi	33,30	23,10	19,00	20,00	26,80	25,70	20,00	24,30
	Vidutiniškai domiuosi		46,20	39,70	37,10	40,20	39,50	60,00	39,70
	Nesidomiu	33,30	15,40	19,00	14,30	19,50	18,60	20,00	18,50
Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Visiškai nesidomiu		7,70	15,90	14,30	8,50	7,10		9,20
	Nežinau				5,70	1,20			0,70
	Neatsakė	33,30		1,60	5,70	2,40	2,40		2,70
	Labai domiuosi		30,80	4,80	17,10	12,20	15,70		13,60
	Domiuosi	66,70	23,10	27,00	22,90	29,30	30,00	40,00	29,00
	Vidutiniškai domiuosi		38,50	38,10	20,00	32,90	33,80	40,00	33,10
	Nesidomiu	33,30	7,70	17,50	20,00	12,20	11,40	20,00	13,40
	Visiškai nesidomiu			11,10	11,40	9,80	6,20		7,80
	Nežinau				2,90	1,20			0,50
	Neatsakė								
	Neatsakė			1,60	5,70	2,40	2,90		2,70

Kiek Jūs domitės Jūsų savivaldybės veikla?	Labai domiuosi		7,70	6,30	25,70	18,30	21,40		18,00
	Domiuosi	66,70	23,10	34,90	20,00	39,00	33,30	40,00	33,60
	Vidutiniškai domiuosi	33,30	46,20	31,70	37,10	25,60	28,60	60,00	30,20
	Nesidomiu		23,10	14,30	2,90	9,80	8,10		9,20
	Visiškai nesidomiu			7,90	5,70	2,40	5,70		5,10
	Nežinau			3,20	8,60	1,20			1,50
	Neatsakė			1,60		3,70	2,90		2,40

K18. Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi?

Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Seimo rinkimai	Labai svarbūs	66,70	30,80	42,90	40,00	45,10	52,90	60,00	48,20
	Gana svarbūs	33,30	30,80	38,10	45,70	30,50	33,30	40,00	34,50
	Nelabai svarbūs		23,10	6,30	5,70	15,90	7,60		9,20
	Visiškai nesvarbūs			4,80		6,10	2,90		3,40
	Nežinau			3,20	5,70		1,00		1,50
	Neatsakė		15,40	4,80	2,90	2,40	2,40		3,20
Prezidento rinkimai	Labai svarbūs	33,30	30,80	42,90	42,90	40,20	38,60	60,00	39,90
	Gana svarbūs	33,30	23,10	39,70	28,60	32,90	32,40	40,00	33,10
	Nelabai svarbūs	33,30	30,80	7,90	20,00	14,60	17,10		15,80
	Visiškai nesvarbūs			4,80	2,90	8,50	7,60		6,60
	Nežinau			3,20	5,70	1,20	1,00		1,70
	Neatsakė		15,40	1,60		2,40	3,30		2,90

Savivaldybių tarybų rinkimai	Labai svarbūs	33,30	38,50	31,70	40,00	41,50	52,40	40,00	45,30
	Gana svarbūs	66,70	38,50	33,30	34,30	34,10	24,80	60,00	29,90
	Nelabai svarbūs		15,40	22,20	14,30	18,30	12,40		15,10
	Visiškai nesvarbūs			7,90	2,90	4,90	4,80		4,90
	Nežinau			1,60	8,60		2,40		2,20
	Neatsakė		7,70	3,20		1,20	3,30		2,70
Rinkimai į Europos Parlamentą	Labai svarbūs	33,30	15,40	19,00	17,10	20,70	20,50	20,00	20,00
	Gana svarbūs		46,20	30,20	22,90	31,70	31,90	80,00	31,60
	Nelabai svarbūs	33,30	30,80	30,20	31,40	29,30	26,70		28,00
	Visiškai nesvarbūs	33,30		11,10	14,30	14,60	15,20		13,90
	Nežinau			4,80	8,60		1,40		2,20
	Neatsakė		7,70	4,80	5,70	3,70	4,30		4,40

K19. Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesus?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Labai tinkamai	33,30	38,50	15,90	25,70	36,60	27,10	20,00	27,50
Tinkamai	33,30	7,70	31,70	22,90	20,70	31,00	60,00	28,00
Vidutiniškai		38,50	33,30	22,90	24,40	24,80	20,00	26,00
Netinkamai	33,30	15,40	7,90	5,70	8,50	6,70		7,50
Visiškai netinkamai			3,20		3,70	7,10		4,90
Nežinau / sunku pasakyti			6,30	22,90	6,10	2,90		5,60
Neatsakė			1,60			0,50		0,50

K20. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų?									
Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pa-grindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendrus Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	33,30	38,50	31,70	28,60	43,90	38,10	40,00	37,50
	Gana svarbus motyvas	66,70	46,20	39,70	37,10	26,80	38,60	40,00	36,70
	Nelabai svarbus motyvas		15,40	9,50	20,00	7,30	10,00		10,20
	Visiškai svarbus motyvas			1,60	2,90	8,50	3,80		4,10
	Nežinau			11,10	5,70	8,50	7,10		7,50
	Neatsakė			6,30	5,70	4,90	2,40	20,00	3,90
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi "savo" savivaldybėse	Labai svarbus motyvas		38,50	20,60	31,40	34,10	31,40	20,00	30,20
	Gana svarbus motyvas	66,70	23,10	39,70	31,40	30,50	41,00	40,00	37,50
	Nelabai svarbus motyvas		38,50	20,60	17,10	13,40	11,90	20,00	14,80
	Visiškai svarbus motyvas			3,20	5,70	7,30	4,80		4,90
	Nežinau			7,90	8,60	9,80	8,10		8,00
	Neatsakė	33,30		7,90	5,70	4,90	2,90	20,00	4,60
Lietuvos lenkai yra solidarūs	Labai svarbus motyvas	66,70	46,20	27,00	34,30	34,10	41,00	40,00	37,20
	Gana svarbus motyvas		38,50	27,00	34,30	39,00	33,30	40,00	33,60
	Nelabai svarbus motyvas		7,70	25,40	17,10	6,10	9,50		11,70
	Visiškai svarbus motyvas		7,70	4,80	2,90	3,70	3,80		3,90
	Nežinau	33,30		7,90	8,60	9,80	6,20		7,30
	Neatsakė			7,90	2,90	7,30	6,20	20,00	6,30

Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	66,70	61,50	33,30	40,00	46,30	41,00	60,00	41,80
	Gana svarbus motyvas		15,40	31,70	25,70	29,30	31,90	20,00	29,90
	Nelabai svarbus motyvas		15,40	11,10	5,70	9,80	10,00		9,70
	Visiškai svarbus motyvas			3,20	5,70	4,90	6,70		5,40
	Nežinau	33,30		11,10	22,90	7,30	5,70		8,30
	Neatsakė		7,70	9,50		2,40	4,80	20,00	4,90
Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimo akciją	Labai svarbus motyvas	33,30	38,50	15,90	8,60	22,00	15,70	20,00	17,30
	Gana svarbus motyvas		7,70	20,60	20,00	20,70	23,30	20,00	21,40
	Nelabai svarbus motyvas		23,10	28,60	14,30	29,30	25,70	20,00	25,50
	Visiškai svarbus motyvas	33,30	23,10	14,30	17,10	9,80	21,00	20,00	17,50
	Nežinau		7,70	11,10	22,90	11,00	11,00		11,70
	Neatsakė	33,30		9,50	17,10	7,30	3,30	20,00	6,60

K21. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Taip, esu girdėjęs (-usi)	66,70	92,30	60,30	71,40	74,40	84,30	60,00	77,40
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	33,30	7,70	38,10	28,60	24,40	15,20	40,00	21,90
Neatsakė			1,60		1,20	0,50		0,70

K22. Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija „Rusų Alijansas“ idėją?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Labai palaikau		30,80	9,50	22,90	22,00	16,20		17,00
Linkęs (-usi) palaikyti	66,70	46,20	42,90	34,30	32,90	45,70	60,00	42,10
Linkęs (-usi) nepalaikyti			4,80	8,60	11,00	10,50		9,00
Visiškai nepalaikau		7,70	4,80	2,90	7,30	5,70		5,60
Nežinau / sunku pasakyti	33,30	15,40	36,50	31,40	26,80	20,50	40,00	25,30
Neatsakė			1,60			1,40		1,00

K23. Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams yra reikalinga, ar nėra reikalinga kita „lenkiška“ partija, tai yra, ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)?									
Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	Visiškai sutinku	100,00	30,80	30,20	34,30	39,00	34,80	40,00	35,30
	Linkęs (-usi) sutikti		30,80	25,40	37,10	22,00	22,90	40,00	24,60
	Linkęs (-usi) nesutikti		23,10	19,00	5,70	15,90	21,40		18,20
	Visiškai nesutinku			7,90	2,90	11,00	11,40		9,50
	Nežinau		15,40	9,50	14,30	9,80	8,60	20,00	9,70
	Neatsakė			7,90	5,70	2,40	1,00		2,70

Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų suskaldyta Lietuvos lenkų politinė vienybė	Visiškai sutinku	100,00	38,50	33,30	22,90	40,20	31,00	40,00	33,30
	Linkęs (-usi) sutikti		15,40	28,60	28,60	19,50	30,00	40,00	27,00
	Linkęs (-usi) nesutikti		30,80	6,30	20,00	13,40	14,30		13,60
	Visiškai nesutinku			17,50	8,60	14,60	11,90		12,40
	Nežinau		7,70	11,10	14,30	9,80	10,00	20,00	10,50
	Neatsakė		7,70	3,20	5,70	2,40	2,90		3,20
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	Visiškai sutinku		23,10	15,90	14,30	12,20	12,90		13,40
	Linkęs (-usi) sutikti		30,80	20,60	11,40	18,30	25,20		21,70
	Linkęs (-usi) nesutikti		7,70	27,00	31,40	18,30	23,30	60,00	23,40
	Visiškai nesutinku	100,00	23,10	19,00	22,90	34,10	24,80	20,00	26,00
	Nežinau		7,70	12,70	8,60	14,60	10,50	20,00	11,40
	Neatsakė		7,70	4,80	11,40	2,40	3,30		4,10
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų interesai	Visiškai sutinku		23,10	17,50	8,60	9,80	12,90		12,70
	Linkęs (-usi) sutikti		15,40	14,30	20,00	17,10	22,40		19,20
	Linkęs (-usi) nesutikti		23,10	23,80	14,30	18,30	20,50	60,00	20,40
	Visiškai nesutinku	100,00	7,70	22,20	25,70	32,90	25,20	20,00	26,30
	Nežinau		15,40	15,90	20,00	14,60	13,30	20,00	14,60
	Neatsakė		15,40	6,30	11,40	7,30	5,70		6,80

K24. Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-jos) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtinausia (-ios)?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Darbo partija	66,70	46,20	27,00	34,30	18,30	21,90	20,00	24,10
Liberalų ir centro sąjunga			4,80	8,60	3,70	2,90		3,60
Liberalų sąjūdis		7,70	3,20	5,70	2,40	3,80		3,60
Lietuvos socialdemokratų partija		15,40	22,20	17,10	20,70	25,70	40,00	23,10
Partija Tvarka ir teisingumas	66,70	15,40	28,60	42,90	29,30	17,60	40,00	24,30
Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai		15,40	4,80	2,90	6,10	3,80	20,00	4,90
Nei viena, nes nei viena nesirūpina žmonėmis		7,70	23,80	20,00	23,20	21,90		21,40
Nei viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų	33,30	15,40	22,20	11,40	22,00	24,30		21,90
Kita			1,60			4,30		2,40
Nežinau / sunku pasakyti		15,40	11,10	17,10	7,30	10,50		10,50

K25. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie “Lenko kortą”?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Taip, esu girdėjęs (-usi)	66,70	76,90	63,50	77,10	72,00	84,80	40,00	77,40
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	33,30	23,10	31,70	22,90	25,60	15,20	60,00	21,40
Neatsakė			4,80		2,40			1,20

K26. Kaip Jūs manote, kuo „Lenko korta“ gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti?									
Procentai (N=323)		Pradinis N=2	Pagrindinis N=10	Vidurinis N=43	Profesinis N=27	Aukštesnysis N=61	Aukštasis N=178	Neatsakė N=2	Iš viso
Lenko korta atspindi Lietuvos lenko tapatumą	Labai svarbu		50,00	32,60	40,70	29,50	35,40	100,00	35,00
	Gana svarbu	100,00	50,00	25,60	25,90	29,50	26,40		27,90
	Nelabai svarbu			23,30	3,70	11,50	16,90		14,90
	Visiškai nesvarbu			2,30		11,50	9,60		7,70
	Nežinau			9,30	25,90	13,10	8,40		10,50
	Neatsakė			7,00	3,70	4,90	3,40		4,00
Lenko korta susieja su Lenkija, atspindi, kad esi „tikras lenkas“	Labai svarbu		40,00	30,20	44,40	32,80	24,20	50,00	28,80
	Gana svarbu	100,00	30,00	27,90	22,20	21,30	27,00		26,00
	Nelabai svarbu		20,00	20,90	7,40	11,50	20,20	50,00	17,60
	Visiškai nesvarbu			4,70		9,80	15,70		11,10
	Nežinau			9,30	22,20	16,40	7,90		10,50
	Neatsakė		10,00	7,00	3,70	8,20	5,10		5,90
Lenko korta gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuolaidos ir pan.)	Labai svarbu		30,00	16,30	11,10	26,20	20,80		20,40
	Gana svarbu	50,00	40,00	37,20	14,80	19,70	29,80	50,00	28,20
	Nelabai svarbu		20,00	14,00	29,60	13,10	19,70		18,30
	Visiškai nesvarbu	50,00		7,00	7,40	13,10	12,40	50,00	11,50
	Nežinau			16,30	25,90	16,40	14,60		15,50
	Neatsakė		10,00	9,30	11,10	11,50	2,80		6,20

Lenko korta suteikia didesnes galimybes įsidarbinti Lenkijoje	Labai svarbu		40,00	27,90	14,80	27,90	20,20		22,60
	Gana svarbu	50,00		30,20	22,20	24,60	28,10		26,30
	Nelabai svarbu		30,00	9,30	3,70	16,40	18,50	100,00	16,40
	Visiškai nesvarbu	50,00	10,00	2,30	14,80	8,20	12,40		10,50
	Nežinau		10,00	23,30	29,60	13,10	16,90		17,60
	Neatsakė		10,00	7,00	14,80	9,80	3,90		6,50
Lenko korta suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	Labai svarbu		50,00	44,20	40,70	42,60	36,00	50,00	39,00
	Gana svarbu	50,00	30,00	25,60	14,80	21,30	29,20	50,00	26,30
	Nelabai svarbu			4,70	14,80	8,20	11,80		9,90
	Visiškai nesvarbu	50,00	10,00	4,70		6,60	7,30		6,50
	Nežinau			14,00	22,20	13,10	11,80		12,70
	Neatsakė		10,00	7,00	7,40	8,20	3,90		5,60

K27. Ar per pastaruosius dešimt metų Jūs asmeniškai esate nors kartą nuvykęs (-usi) į Lenkiją?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Taip	33,30	53,80	65,10	48,60	73,20	86,20	80,00	75,70
Ne	66,70	30,80	30,20	34,30	24,40	9,50	20,00	19,00
Neatsakė		15,40	4,80	17,10	2,40	4,30		5,40

K28. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę jose atsidurti?

Procentai (N=333)		Pradinis N=1	Pagrindinis N=9	Vidurinis N=44	Profesinis N=22	Aukštesnysis N=62	Aukštasis N=191	Neatsakė N=4	Iš viso
Jus palai- kydavo rusu (-e)	Dažnai		22,20	13,60	22,70	17,70	20,40		18,90
	Kartais		55,60	29,50	40,90	25,80	38,20	25,00	35,10
	Niekada		11,10	50,00	22,70	40,30	32,50	75,00	35,40
	Neatsakė	100,00	11,10	6,80		8,10	3,70		5,10
	Nežinau				13,60	8,10	5,20		5,40

Jūs palai- kydavo lietuvius (-e)	Dažnai		22,20	18,20	17,40	11,30	15,20		15,00
	Kartais		33,30	27,30	26,10	35,50	45,00	25,00	38,90
	Niekada		33,30	45,50	39,10	40,30	33,00	50,00	36,50
	Nežinau				8,70	3,20	3,70	25,00	3,60
	Neatsakė	100,00	11,10	9,10	8,70	9,70	3,10		6,00
Žinoda- vo, kad esate len- kas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimais (-a)	Dažnai	100,00	33,30	27,30	26,10	16,10	22,00	25,00	22,50
	Kartais		33,30	34,10	26,10	38,70	36,60	25,00	35,60
	Niekada		22,20	25,00	39,10	21,00	30,90	50,00	28,70
	Nežinau			9,10	4,30	11,30	8,40		8,40
	Neatsakė		11,10	4,50	4,30	12,90	2,10		4,80
Supras- davo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė) ir dėl to priimda- vo šilčiau	Dažnai		66,70	40,90	47,80	56,50	44,00	25,00	46,40
	Kartais		11,10	36,40	26,10	17,70	32,50	75,00	29,60
	Niekada		11,10	11,40	13,00	11,30	8,40		9,60
	Nežinau		11,10	4,50	8,70	11,30	12,00		10,50
	Neatsakė	100,00		6,80	4,30	3,20	3,10		3,90

K29. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lenkijoje?

Procentai (N=411)		Pradi- nis N=3	Pa- grindi- nis N=13	Vidu- rinis N=63	Profe- sinis N=35	Aukš- tes- nysis N=82	Aukš- tasis N=210	Neat- sakė N=5	Iš viso
Len- kijoje aukštas pragy- venimo lygis	Visiškai sutinku		38,50	15,90	31,40	22,00	17,60		19,70
	Linkęs (-usi) sutikti	66,70	38,50	34,90	17,10	39,00	43,30	80,00	39,40
	Linkęs (-usi) nesutikti			19,00	8,60	15,90	22,90		18,50
	Visiškai nesu- tinku			3,20	2,90	2,40	2,90		2,70
	Nežinau	33,30	23,10	19,00	25,70	19,50	11,00	20,00	15,80
	Neatsakė			7,90	14,30	1,20	2,40		3,90

Lenkijoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku		30,80	15,90	25,70	17,10	20,00	40,00	19,70
	Linkęs (-usi) sutikti	66,70	30,80	41,30	20,00	42,70	46,20	40,00	42,10
	Linkęs (-usi) nesutikti			14,30	11,40	15,90	17,60		15,30
	Visiškai nesutinku		7,70	1,60	2,90	2,40	2,40		2,40
	Nežinau	33,30	30,80	20,60	22,90	19,50	11,40	20,00	16,30
	Neatsakė			6,30	17,10	2,40	2,40		4,10
Lenkijoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku			3,20	5,70	3,70	4,80		4,10
	Linkęs (-usi) sutikti		15,40	19,00	8,60	9,80	19,00		15,80
	Linkęs (-usi) nesutikti		15,40	31,70	25,70	32,90	32,40	40,00	31,10
	Visiškai nesutinku		23,10	4,80		11,00	4,80	20,00	6,30
	Nežinau	66,70	38,50	31,70	42,90	36,60	35,20	40,00	36,00
	Neatsakė	33,30	7,70	9,50	17,10	6,10	3,80		6,60
Lenkijoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku		15,40	4,80	14,30	13,40	4,30		7,30
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	23,10	33,30	20,00	26,80	24,80	60,00	26,50
	Linkęs (-usi) nesutikti		15,40	19,00	5,70	19,50	30,00	20,00	23,40
	Visiškai nesutinku	33,30		3,20	5,70	6,10	7,10		6,10
	Nežinau	33,30	46,20	31,70	37,10	30,50	29,50	20,00	31,10
	Neatsakė			7,90	17,10	3,70	4,30		5,60
Lenkijoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku		7,70	6,30	8,60	12,20	8,10		8,50
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	7,70	33,30	20,00	26,80	31,90	20,00	29,20
	Linkęs (-usi) nesutikti		23,10	17,50	8,60	15,90	15,70	40,00	15,80
	Visiškai nesutinku					3,70	4,80		3,20
	Nežinau	66,70	46,20	34,90	42,90	39,00	36,70	40,00	38,00
	Neatsakė		15,40	7,90	20,00	2,40	2,90		5,40

Lenkijoje didelė biurokratija	Visiškai sutinku				2,90	3,70	6,70		4,40
	Linkęs (-usi) sutikti		15,40	17,50	14,30	9,80	19,50		16,30
	Linkęs (-usi) nesutikti		23,10	28,60	20,00	26,80	21,40	60,00	23,80
	Visiškai nesutinku		7,70	6,30		14,60	4,30		6,30
	Nežinau	66,70	46,20	38,10	42,90	40,20	43,80	40,00	42,30
	Neatsakė	33,30	7,70	9,50	20,00	4,90	4,30		6,80
Lenkijoje efektyviai veikia demokratija	Visiškai sutinku		7,70	7,90	5,70	15,90	11,40		10,90
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	7,70	41,30	22,90	34,10	37,60	80,00	35,80
	Linkęs (-usi) nesutikti		23,10	11,10	14,30	15,90	13,80		13,90
	Visiškai nesutinku				2,90	2,40	1,90		1,70
	Nežinau	66,70	53,80	31,70	34,30	26,80	32,40	20,00	32,10
	Neatsakė		7,70	7,90	20,00	4,90	2,90		5,60
Lenkijoje mažos pensijos	Visiškai sutinku				8,60	3,70	2,40		2,70
	Linkęs (-usi) sutikti		15,40	14,30	2,90	12,20	12,90	20,00	12,20
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	38,50	28,60	17,10	26,80	31,40	40,00	29,20
	Visiškai nesutinku	33,30	7,70	11,10	14,30	20,70	21,40	20,00	18,70
	Nežinau		30,80	38,10	37,10	32,90	27,60	20,00	30,90
	Neatsakė	33,30	7,70	7,90	20,00	3,70	4,30		6,30
Lenkijoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku		23,10	7,90	22,90	28,00	19,00	20,00	19,50
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	38,50	41,30	31,40	24,40	33,30	60,00	33,10
	Linkęs (-usi) nesutikti		15,40	6,30	8,60	9,80	11,40		10,00
	Visiškai nesutinku			1,60		2,40	3,30		2,40
	Nežinau	66,70	23,10	34,90	28,60	31,70	29,50	20,00	30,70
	Neatsakė			7,90	8,60	3,70	3,30		4,40

K30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos?									
Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Įvairi labdara	Nuolatos		23,10	22,20	14,30	31,70	21,40	60,00	23,40
	Dažnai	33,30	38,50	25,40	37,10	22,00	42,40	20,00	34,80
	Kartais	33,30	23,10	25,40	17,10	18,30	15,20	20,00	18,00
	Retai			4,80	5,70	4,90	4,80		4,60
	Niekada				5,70	2,40	1,40		1,70
	Nežinau	33,30	7,70	15,90	11,40	18,30	11,90		13,60
	Neatsakė		7,70	6,30	8,60	2,40	2,90		3,90
Organizuojamos stovyklos Lenkijoje	Nuolatos		38,50	20,60	17,10	32,90	33,80	60,00	30,40
	Dažnai	66,70	23,10	47,60	31,40	30,50	38,60		37,00
	Kartais	33,30	38,50	9,50	31,40	17,10	14,30	20,00	16,50
	Retai			6,30	2,90	4,90	2,90	20,00	3,90
	Niekada				2,90		1,00		0,70
	Nežinau			11,10	8,60	11,00	6,70		8,00
	Neatsakė			4,80	5,70	3,70	2,90		3,40
Mokyklų ir darželių Lietuvoje renovacija	Nuolatos		7,70	20,60	20,00	26,80	27,60	20,00	24,80
	Dažnai	33,30	53,80	20,60	31,40	24,40	33,80	20,00	30,20
	Kartais	33,30	15,40	28,60	22,90	22,00	21,40	60,00	23,10
	Retai		7,70	9,50	5,70	1,20	5,70		5,40
	Niekada					3,70			0,70
	Nežinau		15,40	15,90	14,30	17,10	9,00		12,20
	Neatsakė	33,30		4,80	5,70	4,90	2,40		3,60
Priimanomamai studijuoti Lietuvos lenkus	Nuolatos		15,40	28,60	17,10	25,60	35,70		29,70
	Dažnai	66,70	30,80	22,20	40,00	29,30	33,30	20,00	31,40
	Kartais		30,80	23,80	17,10	18,30	12,90	20,00	16,50
	Retai			4,80	2,90	2,40	4,30	60,00	4,40
	Niekada		7,70	1,60	5,70	1,20	1,00		1,70
	Nežinau	33,30	15,40	12,70	11,40	20,70	10,50		13,10
	Neatsakė			6,30	5,70	2,40	2,40		3,20

Politinis Lietuvos lenkų palaikymas	Nuolatos	33,30	7,70	20,60	11,40	26,80	31,90		26,30
	Dažnai	33,30	38,50	25,40	22,90	19,50	25,20	20,00	24,30
	Kartais		23,10	23,80	25,70	19,50	20,00	60,00	21,40
	Retai	33,30	15,40	11,10	11,40	7,30	4,80		7,30
	Niekada			1,60	8,60		1,00		1,50
	Nežinau		7,70	12,70	11,40	24,40	13,80	20,00	15,30
	Neatsakė		7,70	4,80	8,60	2,40	3,30		3,90
Parama išlaikant lenkišką kultūrą	Nuolatos		30,80	25,40	14,30	25,60	41,00	40,00	32,60
	Dažnai	66,70	30,80	38,10	37,10	32,90	34,80	40,00	35,30
	Kartais		23,10	22,20	22,90	17,10	15,20	20,00	17,50
	Retai			3,20	5,70	8,50	0,50		2,90
	Niekada				2,90				0,20
	Nežinau	33,30	15,40	6,30	11,40	14,60	5,70		8,50
	Neatsakė			4,80	5,70	1,20	2,90		2,90

K31. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?

Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Spaudą lietuvių kalba	Nuolatos		23,10	41,30	28,60	53,70	64,30	80,00	54,00
	Kartais	33,30	23,10	41,30	48,60	36,60	28,60		33,30
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	33,30	30,80	7,90	8,60	4,90	4,80		6,60
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės		15,40	4,80	5,70	3,70	1,40	20,00	3,40
	Neatsakė	33,30	7,70	4,80	8,60	1,20	1,00		2,70

K32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?									
Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pa- grindi- nis N=13	Vidu- rinis N=63	Profe- sinis N=35	Aukš- tes- nysis N=82	Aukš- tasis N=210	Neat- sakė N=5	Iš viso
Lietuviš- kus te- levizijos kanalus	Nuolatos		15,40	49,20	40,00	53,70	53,80	60,00	50,40
	Kartais	100,00	69,20	34,90	40,00	39,00	36,70	20,00	38,40
	Niekada, nors turiu tokią galimybę		7,70	7,90	8,60	3,70	6,20	20,00	6,30
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės			3,20	2,90		2,40		1,90
	Neatsakė		7,70	4,80	8,60	3,70	1,00		2,90
Lenkiš- kus te- levizijos kanalus	Nuolatos	33,30	30,80	14,30	28,60	32,90	35,20	80,00	31,40
	Kartais	66,70	61,50	52,40	40,00	50,00	45,20		47,00
	Niekada, nors turiu tokią galimybę		7,70	22,20	17,10	9,80	8,10	20,00	11,40
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės			4,80	8,60	2,40	8,60		6,30
	Neatsakė			6,30	5,70	4,90	2,90		3,90
Rusiškus televi- zijos kanalus	Nuolatos	100,00	46,20	54,00	54,30	56,10	49,00	60,00	52,10
	Kartais		46,20	33,30	31,40	36,60	41,00	20,00	37,70
	Niekada, nors turiu tokią galimybę		7,70	9,50	5,70	1,20	3,80	20,00	4,60
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės			1,60	2,90	2,40	5,70		3,90
	Neatsakė			1,60	5,70	3,70	0,50		1,70

Baltarusiškų televizijos kanalus	Nuolatos			6,30	8,60	1,20	1,90		2,90
	Kartais	66,70	15,40	11,10	17,10	30,50	18,60		19,70
	Niekada, nors turiu tokią galimybę		46,20	39,70	25,70	18,30	32,90	80,00	31,10
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	33,30	30,80	33,30	34,30	42,70	40,00	20,00	38,40
	Neatsakė		7,70	9,50	14,30	7,30	6,70		7,80
Kitus (užsienio) televizijos kanalus	Nuolatos		7,70	4,80		8,50	5,20	20,00	5,60
	Kartais	33,30	15,40	22,20	22,90	26,80	30,50	20,00	27,30
	Niekada, nors turiu tokią galimybę		15,40	6,30	8,60	6,10	10,00		8,50
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	33,30		9,50	20,00	8,50	8,10		9,20
	Neatsakė	33,30	61,50	57,10	48,60	50,00	46,20	60,00	49,40

K34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš žemiau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pa- grin- dinis N=13	Vidu- rinis N=63	Profe- sinis N=35	Aukš- tes- nysis N=82	Aukš- tasis N=210	Neat- sakė N=5	Iš viso
Vilnius – istorinė Lietuvos sostinė	33,30	30,80	31,70	25,70	31,70	39,00	80,00	35,50
Istoriškai Vilnius – lenkų kultūros lopšys	33,30	46,20	22,20	34,30	25,60	25,20	20,00	26,30
Istoriškai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija		7,70		17,10	3,70	2,40		3,60
Nematau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik istorija, kuri jau praeityje		15,40	31,70	8,60	23,20	23,30		22,60
Kita	33,30		4,80	5,70	6,10	3,80		4,60
Nežinau / sunku pasakyti			6,30	5,70	8,50	5,20		5,80
Neatsakė			3,20	2,90	1,20	1,00		1,50

K35. Kaip Jūs vertintumėte, ar Vilniaus krašte žmonės gyvena geriau ar blogiau negu likusioje Lietuvoje?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Manau, kad gyvena geriau nei dauguma žmonių Lietuvoje		53,80	27,00	28,60	28,00	24,30	20,00	26,50
Manau, kad gyvena blogiau nei dauguma žmonių Lietuvoje	33,30	23,10	1,60	22,90	15,90	9,50	20,00	11,40
Manau, kad gyvena nei geriau, nei blogiau, o panašiai, kaip dauguma žmonių Lietuvoje	66,70	23,10	63,50	40,00	53,70	59,50	40,00	56,00
Nežinau / sunku pasakyti			6,30	2,90	2,40	6,20	20,00	5,10
Neatsakė			1,60	5,70		0,50		1,00

K36. Kaip Jūs manote, apskritai ateityje pragyvenimo lygis gerės ar blogės?

Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Vilniaus krašte	Gerės		15,40	28,60	28,60	14,60	25,20	40,00	23,60
	Nesikeis	33,30	61,50	34,90	22,90	34,10	39,50	20,00	36,70
	Blogės	33,30	23,10	22,20	28,60	28,00	19,00		22,10
	Nežinau	33,30		12,70	17,10	18,30	14,80	40,00	15,30
	Neatsakė			1,60	2,90	4,90	1,40		2,20
Lietuvoje	Gerės		23,10	23,80	20,00	11,00	21,90	40,00	20,00
	Nesikeis	33,30	30,80	33,30	25,70	31,70	38,10	20,00	34,50
	Blogės	33,30	46,20	30,20	31,40	40,20	25,70	20,00	30,40
	Nežinau	33,30		11,10	17,10	14,60	13,30	20,00	13,40
	Neatsakė			1,60	5,70	2,40	1,00		1,70

Lenkijoje	Gerės	33,30	38,50	31,70	20,00	32,90	44,80	60,00	38,20
	Nesikeis		23,10	33,30	14,30	22,00	23,30		23,40
	Blogės	33,30	15,40	3,20	17,10	4,90	4,30		5,80
	Nežinau	33,30	23,10	30,20	45,70	35,40	26,20	40,00	30,40
	Neatsakė			1,60	2,90	4,90	1,40		2,20
Europoje	Gerės		7,70	41,30	17,10	24,40	34,30	80,00	31,40
	Nesikeis		46,20	20,60	20,00	25,60	27,60		25,50
	Blogės	66,70	38,50	12,70	17,10	17,10	11,00		14,10
	Nežinau	33,30	7,70	23,80	37,10	26,80	25,70	20,00	26,00
	Neatsakė			1,60	8,60	6,10	1,40		2,90
Pasaulyje	Gerės		15,40	28,60	17,10	14,60	30,50	60,00	25,50
	Nesikeis		30,80	17,50	20,00	23,20	19,00		19,70
	Blogės	66,70	38,50	11,10	14,30	19,50	13,30		15,30
	Nežinau	33,30	15,40	41,30	42,90	36,60	35,70	40,00	36,70
	Neatsakė			1,60	5,70	6,10	1,40		2,70

K37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštesnysis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Reikėtų žymiai daugiau dėmesio	66,70	30,80	33,30	42,90	39,00	34,10	25,00	35,80
Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio		53,80	28,60	40,00	32,90	34,60	50,00	34,30
Pakanka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar		15,40	19,00	5,70	11,00	18,80	25,00	15,90
Nežinau / sunku pasakyti			15,90	11,40	12,20	10,10		11,00
Neatsakė	33,30		3,20		4,90	2,40		2,90

K39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje?									
Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pa- grindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku		7,70	4,80			1,40		1,70
	Linkęs (-usi) sutikti		15,40	11,10	14,30	12,20	7,10	40,00	10,00
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	38,50	55,60	31,40	42,70	44,80	20,00	44,30
	Visiškai nesutinku	66,70	38,50	23,80	48,60	42,70	44,30	20,00	40,90
	Nežinau			1,60	2,90	2,40	1,00	20,00	1,70
	Neatsakė			3,20	2,90		1,40		1,50
Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku			1,60		2,40	1,40		1,50
	Linkęs (-usi) sutikti		23,10	9,50	5,70	7,30	5,70	40,00	7,50
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	23,10	50,80	31,40	39,00	50,00	20,00	45,00
	Visiškai nesutinku	66,70	53,80	33,30	57,10	47,60	40,50	20,00	42,60
	Nežinau			3,20	2,90	2,40	1,00	20,00	1,90
	Neatsakė			1,60	2,90	1,20	1,40		1,50
Lietuvoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku		7,70	25,40	42,90	37,80	46,20		38,90
	Linkęs (-usi) sutikti	66,70	53,80	54,00	22,90	40,20	41,40	40,00	42,10
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	15,40	9,50	17,10	11,00	6,70	20,00	9,50
	Visiškai nesutinku		15,40	3,20	8,60	6,10	1,00		3,40
	Nežinau		7,70	6,30	8,60	3,70	4,30	40,00	5,40
	Neatsakė			1,60		1,20	0,50		0,70

Lietuvoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku					1,20	0,50		0,50
	Linkęs (-usi) sutikti		30,80	12,70	5,70	11,00	8,60	20,00	10,20
	Linkęs (-usi) nesutikti		38,50	54,00	42,90	35,40	59,50	60,00	51,30
	Visiškai nesutinku	66,70	30,80	25,40	42,90	46,30	30,50		33,80
	Nežinau			6,30	5,70	6,10		20,00	2,90
	Neatsakė	33,30		1,60	2,90		1,00		1,20
Lietuvoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku			3,20		3,70	1,90		2,20
	Linkęs (-usi) sutikti		23,10	12,70	14,30	7,30	5,20	40,00	8,50
	Linkęs (-usi) nesutikti	66,70	38,50	46,00	40,00	37,80	50,00	20,00	45,50
	Visiškai nesutinku		30,80	23,80	28,60	37,80	32,40	20,00	31,40
	Nežinau		7,70	11,10	11,40	11,00	9,00	20,00	10,00
	Neatsakė	33,30		3,20	5,70	2,40	1,40		2,40
Lietuvoje didelė biurokratija	Visiškai sutinku		7,70	14,30	42,90	35,40	41,00		34,10
	Linkęs (-usi) sutikti	66,70	38,50	46,00	25,70	32,90	38,10	60,00	37,70
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	30,80	20,60	17,10	11,00	10,50	20,00	13,60
	Visiškai nesutinku			3,20	5,70	11,00	5,20		5,80
	Nežinau		23,10	12,70	8,60	8,50	3,80	20,00	7,30
	Neatsakė			3,20		1,20	1,40		1,50
Lietuvoje efektyviai veikia demokratija	Visiškai sutinku		7,70	3,20	5,70	2,40	1,40		2,40
	Linkęs (-usi) sutikti		23,10	22,20	20,00	22,00	18,10	20,00	19,70
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	46,20	41,30	34,30	39,00	44,80	40,00	42,10
	Visiškai nesutinku	33,30	7,70	14,30	22,90	20,70	28,60		23,40
	Nežinau		15,40	14,30	14,30	15,90	5,20	40,00	10,20
	Neatsakė	33,30		4,80	2,90		1,90		2,20

Lietuvoje mažos pensijos	Visiškai sutinku	100,00	53,80	61,90	71,40	63,40	72,90	20,00	68,10
	Linkęs (-usi) sutikti		38,50	20,60	14,30	22,00	20,00	60,00	20,90
	Linkęs (-usi) nesutikti		7,70	3,20	5,70	3,70	3,80		3,90
	Visiškai nesutinku			3,20	5,70	6,10	2,90		3,60
	Nežinau			7,90	2,90	4,90	0,50	20,00	2,90
	Neatsakė			3,20					0,50
Lietuvoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku		7,70	6,30	11,40	4,90	6,20		6,30
	Linkęs (-usi) sutikti		38,50	28,60	11,40	26,80	24,80	20,00	24,80
	Linkęs (-usi) nesutikti	66,70	38,50	39,70	42,90	36,60	35,70	40,00	37,50
	Visiškai nesutinku		15,40	19,00	20,00	19,50	28,60	20,00	23,80
	Nežinau			4,80	11,40	12,20	3,80	20,00	6,30
	Neatsakė	33,30		1,60	2,90		1,00		1,20

K40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje?

Vidutinis balas (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Seimu	2	4,1	3,2	3,0	3,1	3,5	4,0	3,3
Vyriausybė	2	4,4	3,6	3,2	3,3	3,8	5,0	3,6
Prezidento institucija	1,3	4,3	4,3	4,0	3,7	3,5	4,3	3,7
Lietuvos žiniasklaida	1,3	5,2	4,7	4,6	3,9	4,0	4,3	4,2
Policija	1,3	4,9	5,6	5,0	4,9	5,0	6,5	5,0
Teismai	2	5,1	4,7	4,0	4,1	4,2	4,3	4,3
Vietos savivaldos institucijos	4	5,8	5,0	4,8	5,0	5,3	7,0	5,2

K41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampų lietuvių-lenkų santykiuose apskrityje?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Lietuvos švietimo politika	66,70	30,80	39,70	45,70	37,80	44,30	20,00	41,80
Lietuvos politikų nejautrumas tautinių mažumų problemoms	100,00	23,10	17,50	17,10	28,00	15,70		19,20
Negatyvūs straipsniai žiniasklaidoje	33,30	7,70	34,90	11,40	29,30	34,30	60,00	30,90
Istorinės nuoskaudos	66,70	15,40	31,70	25,70	15,90	20,00	40,00	21,90
Valstybių politikų veikla			11,10	22,90	19,50	21,00		18,20
Lietuvos lenkų reikalavimai		23,10	12,70	22,90	19,50	15,20		16,30
Lietuvos lenkų politikų kraštutinis (užsispyrimas)	33,30	7,70	14,30	14,30	19,50	23,80	20,00	20,20
Lietuvių nacionalizmas	33,30	38,50	27,00	34,30	32,90	32,40	40,00	32,10
Lietuvių nenoras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius		7,70	25,40	37,10	23,20	20,50	20,00	22,60
Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus	33,30	23,10	25,40	28,60	17,10	21,00	20,00	21,70
Lietuvių negebėjimas tvarkytis ūkiškai savo valstybėje	33,30	7,70	11,10	14,30	24,40	24,30		20,70
Kita					1,20	1,90		1,20
Nežinau / sunku pasakyti		7,70	6,30	8,60	4,90		40,00	3,40

K42. Kaip manote, kurie iš žemiau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus?									
Procentai (N=411)		Pradinis N=3	Pa-grindini- nis N=13	Vidu- rinis N=63	Profe- sinis N=35	Aukš- tes- nysis N=82	Aukš- tasis N=210	Neat- sakė N=5	Iš viso
Lietuvos politikai nejautrūs Lietuvos lenkų proble- moms	Visiškai su- tinku	33,30	38,50	27,00	37,10	25,60	32,40	20,00	30,70
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	23,10	38,10	31,40	40,20	39,50	60,00	38,40
	Linkęs (-usi) nesutikti		38,50	15,90	8,60	14,60	16,70		15,80
	Visiškai nesu- tinku	33,30		6,30	5,70	7,30	4,80		5,60
	Nežinau			7,90	11,40	9,80	4,30	20,00	6,60
	Neatsakė			4,80	5,70	2,40	2,40		2,90
Lietuvos valdžia netin- kamai vykdo švietimo politiką	Visiškai su- tinku	33,30	7,70	25,40	40,00	35,40	38,10		34,30
	Linkęs (-usi) sutikti	66,70	38,50	36,50	25,70	30,50	40,00	40,00	36,50
	Linkęs (-usi) nesutikti		23,10	25,40	11,40	14,60	12,40	40,00	15,30
	Visiškai nesu- tinku		23,10		5,70	2,40	3,30		3,40
	Nežinau		7,70	7,90	11,40	9,80	4,80	20,00	7,10
	Neatsakė			4,80	5,70	7,30	1,40		3,40
Lietuvos valdžia stengiasi spręsti Lietuvos lenkams aktualius klausi- mus	Visiškai su- tinku			12,70	11,40	7,30	4,80		6,80
	Linkęs (-usi) sutikti		30,80	12,70	17,10	30,50	16,70		19,00
	Linkęs (-usi) nesutikti		38,50	49,20	37,10	28,00	41,40	80,00	39,70
	Visiškai nesu- tinku	66,70	23,10	7,90	17,10	18,30	31,00		23,40
	Nežinau		7,70	12,70	11,40	12,20	4,30	20,00	8,00
	Neatsakė	33,30		4,80	5,70	3,70	1,90		3,20

Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus	Visiškai sutinku	66,70	30,80	17,50	31,40	28,00	25,20		25,30
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	30,80	38,10	34,30	25,60	39,00	40,00	35,50
	Linkęs (-usi) nesutikti		38,50	22,20	14,30	24,40	17,60	20,00	20,00
	Visiškai nesutinku			9,50	8,60	8,50	11,40		9,70
	Nežinau			11,10	8,60	9,80	5,20	40,00	7,50
	Neatsakė			1,60	2,90	3,70	1,40		1,90
Lietuvos valdžios požiūris į Lietuvos lenkus yra teigiamas	Visiškai sutinku		7,70	7,90	11,40	6,10	7,60		7,50
	Linkęs (-usi) sutikti		30,80	23,80	22,90	24,40	12,40		17,80
	Linkęs (-usi) nesutikti		38,50	31,70	25,70	25,60	42,90	60,00	36,00
	Visiškai nesutinku	66,70	15,40	15,90	22,90	28,00	28,10		25,30
	Nežinau			15,90	11,40	9,80	7,10	40,00	9,50
	Neatsakė	33,30	7,70	4,80	5,70	6,10	1,90		3,90

K43. Kaip Jūs vertintumėte, kokie yra Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai šiuo metu?

Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Labai geri		15,40		2,90	1,20	1,40	20,00	1,90
Geri		23,10	12,70	17,10	14,60	12,40	40,00	13,90
Vidutiniški	33,30	30,80	65,10	60,00	57,30	56,20	40,00	56,90
Blogi	66,70	23,10	20,60	8,60	19,50	22,90		20,70
Labai blogi			1,60	2,90	1,20	1,40		1,50
Nežinau / sunku pasakyti				8,60	6,10	3,80		3,90
Neatsakė		7,70				1,90		1,20

K44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra aktualiausia Lietuvos lenkams?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Išsaugoti papročius ir kultūrą	33,30	38,50	42,90	37,10	35,40	39,50	20,00	38,70
Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros	33,30	38,50	33,30	22,90	22,00	20,00	40,00	23,60
Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje	33,30	38,50	28,60	28,60	17,10	22,90	20,00	23,60
Turėti savo atstovus Seime		38,50	31,70	37,10	40,20	31,40	60,00	34,10
Turėti savo atstovus vietos savivaldoje	66,70	15,40	27,00	22,90	31,70	22,40	20,00	25,10
Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje		15,40	7,90	11,40	9,80	8,60		9,00
Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms	33,30	38,50	30,20	31,40	39,00	47,10	60,00	41,40
Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba		7,70	6,30	8,60	8,50	7,10		7,30
Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai		38,50	31,70	37,10	35,40	40,00	20,00	37,00
Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis		15,40	7,90	17,10	22,00	15,20		15,30
Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija		7,70	14,30	14,30	11,00	11,90		11,90
Kita	33,30			8,60	1,20	2,90	20,00	2,90
Nežinau / sunku pasakyti			6,30	2,90	7,30	2,40	20,00	4,10

K45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Labai aktualus		23,10	12,70	22,90	18,30	23,80		20,40
Aktualus	66,70	7,70	19,00	37,10	26,80	19,00	20,00	22,10
Vidutiniškai aktualus	33,30	38,50	27,00	20,00	15,90	18,60	40,00	20,40
Neaktualus		23,10	19,00	2,90	17,10	20,00		17,50
Visiškai neaktualus		7,70	19,00	11,40	18,30	17,10	40,00	17,00
Nežinau / sunku pasakyti			1,60	2,90	3,70	1,00		1,70
Neatsakė			1,60	2,90		0,50		0,70

K46. Amžius								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
17-24 m.		38,50	39,70	14,30	8,50	5,20	20,00	13,10
25-34 m.		7,70	9,50	8,60	8,50	30,00	40,00	20,00
35-44 m.		7,70	6,30	22,90	17,10	26,70	20,00	20,40
45-54 m.		7,70	17,50	28,60	36,60	19,00	20,00	22,60
55-64 m.		7,70	17,50	8,60	19,50	10,00		12,70
65 ir >	100,00	23,10	3,20	8,60	4,90	3,80		5,60
Neatsakė		7,70	6,30	8,60	4,90	5,20		5,60

K47. Lytis								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Vyras	66,70	46,20	44,40	45,70	29,30	25,70	60,00	32,40
Moteris	33,30	53,80	55,60	54,30	70,70	74,30	40,00	67,60

K48. Gyvenamoji vieta								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Vilniaus mieste		38,50	44,40	31,40	30,50	45,70	20,00	40,40
Vilniaus rajone	100,00	53,80	46,00	48,60	51,20	39,00	40,00	44,30
Šalčininkų rajone		7,70	9,50	20,00	18,30	15,20	40,00	15,30

K50. Užimtumo statusas								
Procentai (N=411)	Pradinis N=3	Pagrindinis N=13	Vidurinis N=63	Profesinis N=35	Aukštesnysis N=82	Aukštasis N=210	Neatsakė N=5	Iš viso
Esu samdomas darbuotojas		38,50	47,60	48,60	70,70	80,00		67,60
Dirbu sau				8,60	8,50	7,10		6,10
Esu darbdavys (-ė) / savininkas (-ė)			1,60	8,60	2,40	2,90		2,90
Nedirbu (esu bedarbis (-ė))		7,70	7,90	11,40	1,20	2,90		4,10
Esu pensininkas (-ė)	100,00	23,10	7,90	11,40	8,50	3,80		7,30
Esu studentas (-ė)		23,10	31,70	5,70	1,20			6,30
Esu vaiko priežiūros atostogose						2,40		1,20
Kita		7,70	3,20	5,70	6,10	1,00		2,90
Neatsakė					1,20		100,00	1,50

Atsakymų pasiskirstymai pagal užimtumo statusą

K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?										
Procentai (N=411)	Sam- domas dar- buoto- jas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atosto- gose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Esu lenkas (-ė)	42,80	16,00	41,70	17,60	13,30	38,50	40,00	25,00	16,70	36,70
Esu lenkas (-ė) gyvenantis (-i) Lietuvoje	24,50	16,00	33,30	11,80	23,30	42,30	40,00	8,30	33,30	24,60
Esu Lietuvos lenkas (-ė)	10,10	24,00	16,70	35,30	6,70	3,80	20,00			11,20
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	10,40	20,00		17,60	46,70			16,70		12,90
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)	4,00	4,00	8,30	11,80	3,30	11,50		25,00	33,30	5,80
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)	1,40							8,30		1,20
Esu lietuvis (-ė)	4,00	8,00						8,30	16,70	3,60
Kita	2,90	12,00		5,90	6,70	3,80		8,30		3,90

K2. Kai kada Vilniaus krašte gyvenantys žmonės apibūdinami kaip “tuteišiai”. Ar Jūs esate girdėjęs (-usi) tokių apibūdinimą?										
Procentai (N=411)	Sam- domas dar- buoto- jas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atosto- gose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Taip	85,60	88,00	91,70	64,70	76,70	65,40	100,00	83,30	50,00	82,70
Ne	14,00	12,00	8,30	35,30	16,70	30,80		16,70	50,00	16,30
Neatsakė	0,40				6,70	3,80				1,00

K3. Su kuo, Jūsų nuomone, paprastai siejamas “tuteišio” apibūdinimas?										
Procentai (N=344)	Sam- domas dar- buoto- jas N=239	Dirba sau N=22	Darb- davys N=11	Nedir- bantis N=11	Pensi- ninkas N=25	Stu- dentas N=18	Vaiko prie- žiūros atosto- gose N=5	Kita N=10	Neatsa- kė N=3	Iš viso
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos bal-tarusius	5,00	4,50		18,20		5,60	20,00	10,00		5,20
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos lenkus	23,40	31,80	63,60	27,30	20,00	11,10	20,00	30,00		24,40
Jis taikomas apibūdinant vietinius Vilniaus krašto (Wileńszczyz-nos)	62,80	54,50	36,40	54,50	76,00	72,20	40,00	60,00	100,00	62,50
Kita	7,10	9,10				5,60	20,00			6,10
Neatsakė (nepažymėjo)	1,70				4,00	5,60				1,70

K4. Remiantis Jūsų patirtimi, kiek dažnai Vilniaus krašte gyvenantys Lietu- vos lenkai apibūdina save “tuteišių” sąvoka?										
Procentai (N=344)	Sam- domas dar- buoto- jas N=239	Dirba sau N=22	Darb- davys N=11	Nedir- bantis N=11	Pensi- ninkas N=25	Stu- dentas N=18	Vaiko prie- žiūros atosto- gose N=5	Kita N=10	Neat- sakė N=3	Iš viso
Dažnai taip save apibūdina	13,4	13,6		18,2	20,0	11,1	20,0	10,0	33,3	13,7
Kartais taip save apibūdina	22,2	18,2	27,3	27,3	32,0	22,2	20,0	30,0	33,3	23,3

Retai kada taip save apibūdina	21,3	50,0	36,4	36,4	16,0	33,3	40,0	40,0	33,3	25,3
Niekada taip savęs neapibūdina	24,7	13,6	18,2	18,2	20,0	5,6	20,0	20,0		21,8
Nežinau / sunku pasakyti	18,0	4,5	18,2		8,0	22,2				15,1
Neatsakė	0,4				4,0	5,6				0,9

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?										
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Lenkų kalba	52,2	36,0	41,7	52,9	53,3	42,3	60,0	41,7	50,0	50,1
Rusų kalba	3,2	8,0			10,0	7,7	20,0	8,3	16,7	4,6
Vietinė ("tuteiša") kalba	6,1		8,3	11,8	3,3					5,1
Lenkų ir lietuvių kalbomis	11,2	4,0	8,3	11,8	6,7	7,7	20,0	16,7		10,2
Lenkų ir rusų kalbomis	12,6	28,0	33,3	11,8	16,7	15,4		16,7	16,7	14,6
Lietuvių ir rusų kalbomis	1,8	12,0	8,3	5,9	3,3	7,7		8,3		3,4
Lietuvių kalba	6,1	8,0		5,9	3,3	15,4			16,7	6,3
Kita	6,8	4,0			3,3	3,8		8,3		5,6

K6. Kiek gerai, Jūsų vertinimu, Jūs asmeniškai mokate lietuvių kalbą?

Procentai (N=411)	Sam- domas dar- buoto- jas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atosto- gose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Moku puikiai	35,6	36,0	16,7	23,5	3,3	53,8	20,0	41,7	66,7	33,8
Moku gerai	46,0	48,0	66,7	58,8	36,7	30,8	80,0	41,7	33,3	45,7
Moku viduti- niškai	15,5	16,0	16,7	17,6	40,0	15,4		16,7		17,0
Moku prastai	2,5				3,3					1,9
Moku labai blogai					6,7					0,5
Visiškai ne- moku lietuvių kalbos					6,7					0,5
Neatsakė	0,4				3,3					0,5

**K7. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus prista-
tant save kitiems žmonėms?**

Procentai (N=411)		Sam- domas dar- buoto- jas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atosto- gose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Lenkas	Labai svarbus	46	28	33	29	53	27	20	33	50	43
	Gana svarbus	22	48	50	35	23	27	20	25	17	25
	Nelabai svarbus	10	8	17	18	3	19	40	8		11
	Visiškai nesvarbus	8	12		12		23	20	8		9
	Nežinau	2				3	4		25	33	3
	Neatsakė	11	4		6	17					9

Lie- tuvos lenkas	Labai svarbus	14	28	17	24	20			17		15
	Gana svarbus	31	20	42	24	23	23		17	17	28
	Nelabai svarbus	21	20	42	18	17	39	60	33	17	23
	Visiškai nesvarbus	17	20		18	7	31	40	8	33	17
	Nežinau	3	4			3	8		25	33	4
	Neatsakė	14	8		18	30					13
Lie- tuvos piliėtis	Labai svarbus	43	44	33	18	30	27	40	50	83	40
	Gana svarbus	30	28	25	35	27	35	20	17		29
	Nelabai svarbus	10	20	33	12	3	4	40	17		11
	Visiškai nesvarbus	4	8	8	6	7	27				6
	Nežinau	1			6	3	4		17	17	2
	Neatsakė	11			24	30	4				11
Lie- tuvos gyven- tojas	Labai svarbus	30	32	25	29	20	27	20	42	67	29
	Gana svarbus	28	28	25	29	17	23	20	25	17	27
	Nelabai svarbus	15	20	25		20	27	40	8		16
	Visiškai nesvarbus	7	16	8	6		19		8		8
	Nežinau	5		8	6	3	4		17	17	5
	Neatsakė	16	4	8	29	40		20			15
Vil- niaus krašto gyven- tojas	Labai svarbus	35	32	42	12	50	15	20	33	33	34
	Gana svarbus	20	16	8	24	13	27	20	8		19
	Nelabai svarbus	14	24	17	12	10	31	20	33	17	16

	Visiškai nesvarbus	17	24	33	24		27	20	8	17	17
	Nežinau	1			6				17	33	2
	Neatsakė	13	4		24	27		20			12
Gyvenamios vietos gyventojas	Labai svarbus	30	20	17	12	13	15		33	17	26
	Gana svarbus	22	20	25	29	20	15	40	8	17	21
	Nelabai svarbus	16	28	8	12	17	27	20	17	17	17
	Visiškai nesvarbus	19	28	50	18	7	31	20	17	33	21
	Nežinau	2			6	7	8	20	25	17	4
	Neatsakė	12	4		24	37	4				12

K8. Vertinant apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?

[illegible]

K9. Kartais santykiai tarp skirtingų tautybių žmonių gali būti įtempti. Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje?											
Procentai (N=411)		Sam- domas dar- buoto- jas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atos- togose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Lietu- vos lenkų ir lietuvių santy- kiai	Labai daug įtampos	10,1	12,0	8,3		10,0	11,5		16,7		9,7
	Daug įtampos	27,7	16,0	41,7	29,4	33,3	23,1	40,0	25,0	16,7	27,5
	Vidutiniškai įtampos	32,7	32,0	41,7	47,1	33,3	30,8	60,0	33,3	33,3	33,8
	Mažai įtampos	16,2	20,0		11,8	6,7	23,1		8,3		14,8
	Visiškai nėra įtampos	7,6	20,0		11,8	6,7	7,7			33,3	8,3
	Nežinau	4,3				6,7	3,8		8,3	16,7	4,1
	Neatsakė	1,4		8,3		3,3			8,3		1,7
Lietu- vos rusų ir lietuvių santy- kiai	Labai daug įtampos	5,8		16,7	11,8	6,7			8,3		5,6
	Daug įtampos	13,3	12,0	8,3	29,4	20,0	19,2	20,0	25,0		14,8
	Vidutiniškai įtampos	35,3	36,0	66,7	29,4	30,0	38,5	60,0	25,0	50,0	36,0
	Mažai įtampos	19,4	24,0		11,8	6,7	26,9	20,0	25,0		18,2
	Visiškai nėra įtampos	14,4	24,0		11,8	3,3	11,5			33,3	13,1
	Nežinau	9,4	4,0	8,3		20,0	3,8		8,3	16,7	9,0
	Neatsakė	2,5			5,9	13,3			8,3		3,2
Kitų tauti- nių mažu- mų ir lietuvių santy- kiai	Labai daug įtampos	2,5	4,0	8,3			3,8				2,4
	Daug įtampos	5,4	8,0	8,3		6,7	7,7	20,0			5,6
	Vidutiniškai įtampos	27,7	36,0	75,0	41,2	26,7	30,8	20,0	16,7		29,4
	Mažai įtampos	31,3	24,0	8,3	23,5	16,7	38,5		8,3	50,0	28,5
	Visiškai nėra įtampos	16,2	12,0		11,8	3,3	11,5		25,0	33,3	14,4
	Nežinau	14,0	16,0		17,6	30,0	7,7	60,0	41,7	16,7	16,1
	Neatsakė	2,9			5,9	16,7			8,3		3,6

Lie- tuvos lenkų ir Lie- tuvos rusų santy- kiai	Labai daug įtampas	0,7		8,3							0,7
	Daug įtampas	2,2		16,7	5,9	6,7	11,5	20,0			3,6
	Vidutiniškai įtampas	9,0	12,0	8,3	23,5	13,3	7,7		16,7		10,0
	Mažai įtampas	23,0	16,0	25,0	11,8	10,0	38,5				20,9
	Visiškai nėra įtampas	48,9	72,0	41,7	29,4	36,7	38,5	60,0	66,7	66,7	48,7
	Nežinau	11,9			23,5	10,0	3,8	20,0	8,3	33,3	10,9
	Neatsakė	4,3			5,9	23,3			8,3		5,1

K10. Pagalvokite apie savo draugus apskritai. Jūsu draugu tarpe...

[illegible]

K11. Kaip dažnai bendraudami su lietuviais aptarinėjate lietuvių-lenkų santykius...										
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Labai dažnai	3,2	4,0	16,7	5,9			20,0	8,3		3,6
Dažnai	13,3	12,0		35,3	26,7	11,5	20,0	25,0		14,8
Kartais	35,6	20,0	41,7	23,5	40,0	11,5		25,0	33,3	32,4
Retai	24,8	36,0	16,7	29,4	13,3	50,0	40,0	16,7	16,7	26,0
Visiškai neaptarinėjame	20,1	28,0	25,0	5,9	13,3	26,9	20,0	25,0	50,0	20,7
Mano pažįstamų rate lietuvių nėra	1,8				6,7					1,7
Nežinau / sunku pasakyti	0,4									0,2
Neatsakė	0,7									0,5

K12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių-lenkų santykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi "tautinių" klausimų aptarimą su lietuviais?										
Procentai (N=319)	Samdomas darbuotojas N=217	Dirba sau N=18	Darbdavys N=9	Nedirbantis N=16	Pensininkas N=24	Studentas N=19	Vaiko priežiūros atostogose N=4	Kita N=9	Neatsakė N=3	Iš viso
Tiesiog aptariame aktualijas	26,7	33,3	22,2	18,8	33,3	26,3		22,2		26,3
Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs	11,5	16,7		25,0	12,5	15,8			33,3	12,2

K13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?										
Procentai (N=411)	Sam- domas dar- buoto- jas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atos- togose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Labai svarbu	65,5	60,0	66,7	23,5	36,7	42,3	100,0	58,3	50,0	59,9
Gana svarbu	28,8	36,0	16,7	64,7	46,7	46,2		41,7	50,0	33,1
Nelabai svarbu	3,6	4,0	16,7	11,8	16,7	7,7				5,4
Nežinau / sunku pasakyti	1,4					3,8				1,2
Visiškai nesvarbu	0,7									0,5

K14. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietu- vos lenkai yra panašūs su lietuviais, o kiek panašūs su Lenkijos lenkais?										
Procentai (N=411)	Sam- domas dar- buoto- jas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atos- togose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius, nei į Lenkijos lenkus	18,3	12,0	8,3	11,8	16,7	23,1	20,0	25,0	16,7	17,8
Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus, nei į lietuvius	12,2	4,0	16,7	35,3	23,3	15,4		16,7	16,7	13,9
Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų	26,6	36,0	33,3	41,2	20,0	19,2	40,0	33,3	33,3	27,5

Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvius, ir į Lenkijos lenkus	27,7	32,0	25,0	11,8	30,0	26,9	20,0	16,7	16,7	26,8
Neatsakė	14,4	16,0	16,7		6,7	15,4	20,0	8,3	16,7	13,4
Nežinau / sunku pasakyti	0,7				3,3					0,7

K15. Kaip Jūs manote, kurie iš žemiau išvardintų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Lenkų kalbos mokėjimas	57,9	52,0	41,7	41,2	50,0	57,7	40,0	66,7	66,7	56,0
Savęs laikymas lenku	34,5	36,0	33,3	64,7	46,7	46,2	80,0	41,7	16,7	38,0
Lenkiška kilmė	30,6	36,0	25,0	23,5	40,0	38,5	20,0	16,7	33,3	31,1
Priklausymas lenkų bendruomenei	15,5	20,0	16,7	17,6	20,0	3,8	20,0	8,3	16,7	15,3
Religingumas (katalikiškumas)	34,9	32,0	41,7	47,1	23,3	30,8	40,0	33,3	50,0	34,5
Pagarba šeimai	29,5	36,0	58,3	52,9	26,7	23,1	20,0	25,0		30,4
Pagarba lenkiškoms tradicijoms	40,3	20,0	8,3	17,6	33,3	26,9	20,0	25,0	16,7	34,8
Lenkiškų papročių laikymasis	25,2	28,0	58,3		6,7	15,4	40,0			22,4
Kita	1,8				3,3				16,7	1,7
Nežinau / Sunku pasakyti	1,4	4,0				3,8			16,7	1,7

K16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva?										
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Tai mano Tėvynė	46,8	56,0	41,7	47,1	13,3	42,3	80,0	41,7	83,3	45,3
Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu	28,4	24,0	25,0	29,4	30,0	42,3	20,0	50,0		29,2
Tai šalis, kurios piliečiu esu	9,4	8,0	25,0	11,8	30,0	15,4		8,3	16,7	11,7
Tai mano protėvių žemė	11,5	4,0	8,3	11,8	16,7					10,0
Kita	3,2	8,0			6,7					3,2
Nežinau / sunku pasakyti	0,7									0,5
Neatsakė					3,3					0,2

K17. Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika?										
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	Labai domiuosi	13,3	12,0	16,7	5,9	10,0	11,5		16,7	12,7
	Domiuosi	39,9	28,0	33,3	47,1	40,0	34,6	20,0	25,0	38,4
	Vidutiniškai domiuosi	39,6	52,0	41,7	35,3	30,0	46,2	60,0	33,3	39,9
	Nesidomiu	4,0	4,0	8,3	11,8	3,3	3,8	20,0	8,3	4,6
	Visiškai nesidomiu	1,8	4,0			10,0	3,8		8,3	2,7
	Nežinau							8,3		0,2
	Neatsakė	1,4				6,7				1,5

Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	23,7	8,0	16,7	29,4	23,3	7,7		16,7	16,7	21,2
	Domiuosi	37,1	20,0	25,0	17,6	40,0	30,8	60,0		50,0	34,1
	Vidutiniškai domiuosi	28,8	56,0	50,0	35,3	20,0	38,5	40,0	58,3	33,3	32,4
	Nesidomiu	5,4	4,0		11,8	6,7	19,2		8,3		6,3
	Visiškai nesidomiu	2,9	12,0			3,3	3,8		8,3		3,4
	Nežinau				5,9				8,3		0,5
	Neatsakė	2,2		8,3		6,7					2,2
Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	Labai domiuosi	18,3	4,0	8,3	11,8	23,3	3,8		16,7		15,8
	Domiuosi	37,1	28,0	50,0	23,5	30,0	30,8	20,0		33,3	34,1
	Vidutiniškai domiuosi	31,7	56,0	33,3	41,2	26,7	38,5	80,0	50,0	66,7	35,3
	Nesidomiu	7,6	4,0	8,3	17,6	10,0	23,1		16,7		9,0
	Visiškai nesidomiu	3,6	8,0			3,3	3,8		8,3		3,6
	Nežinau				5,9				8,3		0,5
	Neatsakė	1,8				6,7					1,7
Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	Labai domiuosi	5,8		8,3	5,9	6,7					4,9
	Domiuosi	26,3	16,0	16,7	35,3	30,0	15,4		8,3	16,7	24,3
	Vidutiniškai domiuosi	41,4	40,0	25,0	41,2	30,0	42,3	20,0	25,0	66,7	39,7
	Nesidomiu	16,9	28,0	33,3	5,9	10,0	23,1	60,0	33,3	16,7	18,5
	Visiškai nesidomiu	7,6	16,0	8,3	11,8	10,0	19,2	20,0	8,3		9,2
	Nežinau								25,0		0,7
	Neatsakė	2,2		8,3		13,3					2,7

Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	15,5	12,0	16,7	23,5	10,0	3,8				13,6
	Domiuosi	32,4	4,0	8,3	35,3	36,7	19,2	20,0	16,7	33,3	29,0
	Vidutiniškai domiuosi	32,0	56,0	33,3	23,5	26,7	38,5	40,0	16,7	50,0	33,1
	Nesidomiu	11,2	16,0	25,0	5,9	6,7	26,9	20,0	41,7	16,7	13,4
	Visiškai nesidomiu	6,8	12,0	8,3	11,8	6,7	11,5	20,0	8,3		7,8
	Nežinau								16,7		0,5
	Neatsakė	2,2		8,3		13,3					2,7
Kiek Jūs domitės Jūsų savivaldybės veikla?	Labai domiuosi	21,6	12,0	33,3	11,8	13,3		20,0			18,0
	Domiuosi	37,4	24,0	8,3	17,6	36,7	23,1	80,0	8,3	33,3	33,6
	Vidutiniškai domiuosi	24,8	40,0	41,7	52,9	30,0	42,3		58,3	66,7	30,2
	Nesidomiu	9,0	16,0	8,3		3,3	23,1		8,3		9,2
	Visiškai nesidomiu	4,7	8,0		5,9	3,3	11,5		8,3		5,1
	Nežinau	0,4		8,3	11,8				16,7		1,5
	Neatsakė	2,2				13,3					2,4

K18. Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi?

Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantys N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogos N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Seimo rinkimai	Labai svarbūs	51,4	32,0	41,7	29,4	46,7	46,2	40,0	50,0	50,0	48,2
	Gana svarbūs	32,7	40,0	50,0	41,2	36,7	42,3	40,0	16,7	33,3	34,5
	Nelabai svarbūs	7,9	16,0		17,6	10,0	7,7	20,0	16,7	16,7	9,2
	Visiškai nesvarbūs	4,3		8,3					8,3		3,4
	Nežinau	0,7	8,0				3,8		8,3		1,5
	Neatsakė	2,9	4,0		11,8	6,7					3,2

Prezidento rinkimai	Labai svarbūs	40,6	28,0	33,3	41,2	33,3	50,0	60,0	33,3	50,0	39,9
	Gana svarbūs	33,1	32,0	25,0	41,2	36,7	38,5	20,0	16,7	33,3	33,1
	Nelabai svarbūs	15,8	20,0	25,0	5,9	16,7	7,7		33,3	16,7	15,8
	Visiškai nesvarbūs	6,5	12,0	16,7	5,9	3,3		20,0	8,3		6,6
	Nežinau	1,1	8,0				3,8		8,3		1,7
	Neatsakė	2,9			5,9	10,0					2,9
Savivaldybų tarybų rinkimai	Labai svarbūs	51,8	28,0	50,0	47,1	46,7	7,7	60,0		33,3	45,3
	Gana svarbūs	25,5	36,0	8,3	47,1	36,7	46,2		66,7	50,0	29,9
	Nelabai svarbūs	14,4	20,0	16,7		6,7	34,6	40,0	8,3	16,7	15,1
	Visiškai nesvarbūs	4,7	4,0	16,7	5,9		7,7		8,3		4,9
	Nežinau	1,1	8,0	8,3			3,8		16,7		2,2
	Neatsakė	2,5	4,0			10,0					2,7
Rinkimai į Europos Parlamentą	Labai svarbūs	21,2	20,0	25,0	11,8	26,7	7,7	20,0	8,3	16,7	20,0
	Gana svarbūs	29,5	44,0	16,7	35,3	30,0	38,5	20,0	41,7	66,7	31,6
	Nelabai svarbūs	29,9	8,0	16,7	23,5	26,7	42,3	20,0	25,0	16,7	28,0
	Visiškai nesvarbūs	14,0	16,0	33,3	17,6	3,3	7,7	40,0	16,7		13,9
	Neatsakė	4,3	4,0		5,9	13,3					4,4
	Nežinau	1,1	8,0	8,3	5,9		3,8		8,3		2,2

K19. Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesus?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Labai tinkamai	32,7	16,0	8,3	17,6	30,0	7,7	20,0		33,3	27,5
Tinkamai	28,4	12,0	8,3	41,2	33,3	23,1	40,0	33,3	50,0	28,0
Vidutiniškai	20,1	48,0	75,0	11,8	20,0	57,7	40,0	33,3	16,7	26,0
Netinkamai	8,3	8,0	8,3	11,8	6,7			8,3		7,5
Visiškai netinkamai	5,0	4,0		11,8		7,7		8,3		4,9

Nežinau / sunku pasakyti	5,0	12,0		5,9	6,7	3,8		16,7		5,6
Neatsakė	0,4				3,3					0,5

K20. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų?											
Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirbąs N=25	Darbdavys N=12	Ne-dirbantis N=17	Pen-sinin-kas N=30	Stu-den-tas N=26	Vaiko prie-žiūros atos-togo-se N=5	Kita N=12	Neat-sakė N=6	Iš viso
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendrus Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	41,7	24,0	33,3	35,3	40,0	19,2	20,0	16,7	33,3	37,5
	Gana svarbus motyvas	33,5	48,0	50,0	35,3	40,0	42,3	80,0	41,7	33,3	36,7
	Nelabai svarbus motyvas	9,4	4,0	8,3	17,6	6,7	26,9		16,7		10,2
	Visiškai svarbus motyvas	3,6	12,0	8,3	5,9		3,8			16,7	4,1
	Nežinau	8,3	8,0		5,9		7,7		25,0		7,5
	Neatsakė	3,6	4,0			13,3				16,7	3,9
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi "savo" savi-valdybėse	Labai svarbus motyvas	33,5	24,0	25,0	29,4	33,3	15,4	20,0	8,3	16,7	30,2
	Gana svarbus motyvas	38,1	36,0	33,3	52,9	30,0	38,5	60,0	16,7	33,3	37,5
	Nelabai svarbus motyvas	10,8	16,0	33,3	11,8	13,3	42,3	20,0	33,3	16,7	14,8

	Visiškai svarbus motyvas	5,0	12,0	8,3					8,3	16,7	4,9
	Nežinau	8,6	8,0		5,9	3,3	3,8		33,3		8,0
	Neatsakė	4,0	4,0			20,0				16,7	4,6
Lietuvos lenkai yra solidarūs	Labai svarbus motyvas	40,6	36,0	25,0	41,2	40,0	11,5	60,0	8,3	33,3	37,2
	Gana svarbus motyvas	34,5	44,0	41,7	29,4	20,0	30,8		41,7	33,3	33,6
	Nelabai svarbus motyvas	7,6	12,0	25,0	11,8	10,0	53,8	20,0	8,3		11,7
	Visiškai svarbus motyvas	4,3			5,9	3,3			8,3	16,7	3,9
	Nežinau	6,8	8,0		5,9	10,0	3,8		33,3		7,3
	Neatsakė	6,1		8,3	5,9	16,7		20,0		16,7	6,3
Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	43,9	40,0	50,0	41,2	46,7	19,2	20,0	33,3	50,0	41,8
	Gana svarbus motyvas	28,8	40,0	16,7	23,5	26,7	50,0	40,0	25,0	16,7	29,9
	Nelabai svarbus motyvas	10,1	8,0	8,3	11,8	6,7	19,2				9,7
	Visiškai svarbus motyvas	5,4	4,0	8,3	5,9		3,8	20,0	8,3	16,7	5,4
	Nežinau	7,9	8,0	8,3	11,8	6,7	3,8		33,3		8,3
	Neatsakė	4,0		8,3	5,9	13,3	3,8	20,0		16,7	4,9

Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimų akciją	Labai svarbus motyvas	18,0	12,0	16,7	23,5	23,3	7,7		16,7	16,7	17,3
	Gana svarbus motyvas	20,5	24,0	16,7	29,4	26,7	26,9	20,0	8,3	16,7	21,4
	Nelabai svarbus motyvas	24,8	20,0	50,0	11,8	20,0	42,3	40,0	25,0	16,7	25,5
	Visiškai svarbus motyvas	19,4	16,0	8,3	11,8	10,0	11,5	20,0	16,7	33,3	17,5
	Nežinau	11,5	24,0		17,6		11,5		33,3		11,7
	Neatsakė	5,8	4,0	8,3	5,9	20,0		20,0		16,7	6,6

K21. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?											
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso	
Taip, esu girdėjęs (-usi)	82,7	68,0	66,7	70,6	76,7	61,5	80,0	33,3	66,7	77,4	
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	16,9	28,0	33,3	29,4	20,0	38,5	20,0	66,7	33,3	21,9	
Neatsakė	0,4	4,0			3,3					0,7	

K22. Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija "Rusų Aljansas" idėją?											
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso	
Labai palaikau	18,3	20,0	16,7	23,5	16,7		40,0	8,3		17,0	

Linkęs (-usi) palaikyti	41,7	24,0	25,0	41,2	56,7	57,7	40,0	33,3	50,0	42,1
Linkęs (-usi) nepalaikyti	7,9	16,0	41,7		10,0	7,7		8,3		9,0
Visiškai nepalaukau	7,2	4,0		11,8						5,6
Nežinau / sunku pasakyti	24,1	36,0	16,7	17,6	13,3	34,6	20,0	50,0	50,0	25,3
Neatsakė	0,7			5,9	3,3					1,0

K23. Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams yra reikalinga, ar nėra reikalinga kita „lenkiška“ partija, tai yra, ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)?

Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogos N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	Visiškai sutinku	40,6	24,0	25,0	29,4	43,3	3,8	20,0	8,3	33,3	35,3
	Linkęs (-usi) sutikti	19,8	24,0	33,3	41,2	40,0	42,3	20,0	25,0	33,3	24,6
	Linkęs (-usi) nesutikti	16,5	32,0	33,3	11,8	3,3	30,8	40,0	33,3		18,2
	Visiškai nesutinku	11,2	4,0		17,6		7,7	20,0		16,7	9,5
	Nežinau	9,7	12,0			6,7	11,5		33,3	16,7	9,7
	Neatsakė	2,2	4,0	8,3		6,7	3,8				2,7
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų	Visiškai sutinku	36,3	24,0	25,0	23,5	40,0	15,4	20,0	33,3	33,3	33,3
	Linkęs (-usi) sutikti	25,5	32,0	33,3	35,3	26,7	34,6	60,0		33,3	27,0
	Linkęs (-usi) nesutikti	10,8	24,0	33,3	29,4	10,0	19,2		25,0		13,6

suskaldyta Lietuvos lenkų politinė vienybė	Visiškai nesutinku	14,4	4,0	8,3	5,9		19,2		16,7	16,7	12,4
	Nežinau	10,4	12,0		5,9	6,7	11,5	20,0	25,0	16,7	10,5
	Neatsakė	2,5	4,0			16,7					3,2
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	Visiškai sutinku	13,3	12,0	33,3	17,6	3,3	19,2	20,0	8,3		13,4
	Linkęs (-usi) sutikti	20,5	28,0	25,0	23,5	16,7	34,6		33,3		21,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	23,0	24,0	8,3	35,3	20,0	26,9	40,0	8,3	50,0	23,4
	Visiškai nesutinku	27,3	28,0	16,7	23,5	33,3	11,5	20,0	16,7	33,3	26,0
	Nežinau	11,9	8,0	8,3		10,0	7,7	20,0	33,3	16,7	11,4
	Neatsakė	4,0		8,3		16,7					4,1
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų interesai	Visiškai sutinku	12,6	8,0	16,7	11,8	10,0	19,2	20,0	16,7		12,7
	Linkęs (-usi) sutikti	17,3	24,0	16,7	41,2	16,7	26,9	20,0	25,0		19,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	19,4	20,0	16,7	23,5	13,3	30,8	40,0	16,7	50,0	20,4
	Visiškai nesutinku	28,8	32,0	25,0	23,5	26,7	7,7		8,3	33,3	26,3
	Nežinau	15,5	12,0	16,7		6,7	15,4	20,0	33,3	16,7	14,6
	Neatsakė	6,5	4,0	8,3		26,7					6,8

K24. Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-jos) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtiniausia (-ios)?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Darbo partija	18,7	36,0	33,3	35,3	40,0	30,8	60,0	33,3	16,7	24,1
Liberalų ir centro sąjunga	4,0					15,4				3,6

Liberalų sąjūdis	3,2	4,0	25,0	5,9	3,3					3,6
Lietuvos socialde- mokratų partija	21,9	24,0	25,0	35,3	23,3	23,1	40,0	16,7	33,3	23,1
Partija Tvarka ir teisingumas	20,5	28,0	33,3	23,5	50,0	23,1	20,0	33,3	33,3	24,3
Tėvynės sąjunga- Lietuvos krikščio- nys demokratai	4,7	4,0	8,3		3,3	11,5			16,7	4,9
Nei viena, nes nei viena nesirūpina žmonėmis	23,0	16,0	33,3	17,6	23,3	7,7		25,0	16,7	21,4
Nei viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų	26,3	20,0	8,3	11,8	16,7	15,4				21,9
Kita	2,9			5,9	3,3					2,4
Nežinau / sunku pasakyti	11,2	4,0		17,6		19,2	20,0	16,7		10,5

K25. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie “Lenko kortą”?

Procentai (N=411)	Sam- domas dar- buo- tojas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- dentas N=26	Vaiko prie- žiūros atosto- gose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Taip, esu girdėjęs (-usi)	82,4	72,0	75,0	58,8	76,7	57,7	100,0	58,3	33,3	77,4
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	16,5	28,0	25,0	41,2	16,7	42,3		41,7	66,7	21,4
Neatsakė	1,1				6,7					1,2

K26. Kaip Jūs manote, kuo „Lenko korta“ gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti?											
Procentai (N=323)		Sam- domas darbuo- tojas N=232	Dirba sau N=18	Darb- davys N=9	Ne- dir- ban- tis N=10	Pen- sinin- kas N=25	Stu- den- tas N=15	Vaiko prie- žiūros atos- togose N=5	Kita N=7	Neat- sakė N=2	Iš viso
Lenko korta atspindi Lietuvos lenko tapatumą	Labai svarbu	34,5	38,9	33,3	40,0	28,0	46,7	40,0	14,3	100,0	35,0
	Gana svarbu	25,9	16,7	22,2	30,0	44,0	40,0	40,0	42,9		27,9
	Nelabai svarbu	15,5	5,6	33,3	20,0	8,0	13,3		28,6		14,9
	Visiškai nesvarbu	8,2	27,8					20,0			7,7
	Nežinau	11,6	5,6	11,1	10,0	12,0			14,3		10,5
	Neatsakė	4,3	5,6			8,0					4,0
Lenko korta susieja su Lenkija, atspindi, kad esi „tikras lenkas“	Labai svarbu	29,3	27,8	22,2	30,0	28,0	40,0	20,0		50,0	28,8
	Gana svarbu	23,7	16,7	44,4	30,0	36,0	20,0	40,0	71,4		26,0
	Nelabai svarbu	16,8	22,2	11,1	30,0	12,0	40,0			50,0	17,6
	Visiškai nesvarbu	12,9	11,1	22,2				20,0	14,3		11,1
	Nežinau	12,1	11,1		10,0	4,0		20,0	14,3		10,5
	Neatsakė	5,2	11,1			20,0					5,9
Lenko korta gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuolaidos ir pan.)	Labai svarbu	19,8	5,6	33,3	50,0	20,0	26,7		28,6		20,4
	Gana svarbu	28,0	22,2	11,1	10,0	16,0	53,3	60,0	57,1	50,0	28,2
	Nelabai svarbu	17,7	33,3	44,4	10,0	16,0	20,0				18,3
	Visiškai nesvarbu	12,1	16,7			16,0		20,0		50,0	11,5
	Nežinau	17,2	11,1	11,1	30,0	8,0		20,0	14,3		15,5
	Neatsakė	5,2	11,1			24,0					6,2
Lenko korta suteikia didesnes galimybes įsidarbinti Lenkijoje	Labai svarbu	20,3	16,7	22,2	60,0	12,0	53,3	20,0	42,9		22,6
	Gana svarbu	27,2	27,8	33,3	10,0	24,0	26,7	40,0	14,3		26,3
	Nelabai svarbu	16,8	16,7		10,0	12,0	20,0	20,0	14,3	100,0	16,4
	Visiškai nesvarbu	11,2	11,1	33,3		12,0					10,5
	Nežinau	19,4	16,7	11,1	20,0	12,0		20,0	28,6		17,6
	Neatsakė	5,2	11,1			28,0					6,5

Lenko korta suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	Labai svarbu	37,9	27,8	22,2	70,0	40,0	46,7	60,0	42,9	50,0	39,0
	Gana svarbu	25,4	22,2	22,2	10,0	28,0	40,0	40,0	42,9	50,0	26,3
	Nelabai svarbu	10,8	16,7	22,2			13,3				9,9
	Visiškai nesvarbu	6,9	11,1	11,1		8,0					6,5
	Nežinau	13,8	11,1	22,2	20,0	8,0			14,3		12,7
	Neatsakė	5,2	11,1			16,0					5,6

K27. Ar per pastaruosius dešimt metų Jūs asmeniškai esate nors kartą nuvykęs (-usi) į Lenkiją?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbant N=17	Pen-sininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Taip	79,5	80,0	83,3	47,1	50,0	73,1	80,0	75,0	83,3	75,7
Ne	17,3	12,0		47,1	36,7	19,2	20,0	8,3	16,7	19,0
Neatsakė	3,2	8,0	16,7	5,9	13,3	7,7		16,7		5,4

K28. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę juse atsidurti?

Procentai (N=333)	Samdomas darbuotojas N=231	Dirba sau N=22	Darbdavys N=12	Nedirbant N=9	Pen-sininkas N=18	Studentas N=21	Vaikų priežiūros atostogose N=4	Kita N=11	Neatsakė N=5	Iš viso
Jūs palaikydavote rusų (-e)	Dažnai	20,3	27,3	25,0	33,3	16,7	4,8			18,9
	Kartais	36,4	27,3	41,7	11,1	22,2	47,6	50,0	36,4	35,1
	Niekada	35,9	36,4	25,0	33,3	22,2	42,9	25,0	27,3	35,4
	Nežinau	3,9	4,5		22,2		4,8	25,0	36,4	5,4
	Neatsakė	3,5	4,5	8,3		38,9				5,1
Jūs palaikydavote lietuvių (-e)	Dažnai	13,0	18,2	33,3	11,1	5,3	28,6	50,0	18,2	15,0
	Kartais	43,3	36,4	41,7	55,6	10,5	23,8	25,0	27,3	38,9
	Niekada	38,5	36,4	16,7	22,2	26,3	42,9	25,0	27,3	36,5
	Nežinau	1,7	4,5		11,1	5,3	4,8		27,3	3,6
	Neatsakė	3,5	4,5	8,3		52,6				6,0

Žinodavo, kad esate lenkas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimu (-a)	Dažnai	19,0	27,3	41,7	44,4	21,1	28,6	75,0	18,2	20,0	22,5
	Kartais	39,0	40,9	8,3	22,2	21,1	38,1	25,0	27,3	20,0	35,6
	Niekada	29,0	22,7	50,0	33,3	31,6	19,0		18,2	60,0	28,7
	Nežinau	8,7	4,5				14,3		36,4		8,4
	Neatsakė	4,3	4,5			26,3					4,8
Suprasdavo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė) ir dėl to priimdavo šilčiau	Dažnai	48,5	40,9	33,3	55,6	63,2	28,6	50,0	36,4	20,0	46,4
	Kartais	27,3	45,5	41,7	44,4	5,3	47,6	25,0	18,2	60,0	29,6
	Niekada	10,0	9,1	8,3		5,3	9,5		18,2	20,0	9,6
	Nežinau	10,8	4,5	16,7			14,3	25,0	27,3		10,5
	Neatsakė	3,5				26,3					3,9

K30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos?

Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantys N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Įvairi labdara	Nuolatos	21,2	24,0	25,0	29,4	16,7	34,6	20,0	33,3	66,7	23,4
	Dažnai	36,0	40,0	25,0	35,3	33,3	34,6	40,0	16,7	16,7	34,8
	Kartais	19,4	16,0	8,3	17,6	13,3	19,2	20,0	8,3	16,7	18,0
	Retai	4,7	4,0	16,7		10,0					4,6
	Niekada	1,4	4,0		11,8						1,7
	Nežinau	12,9	12,0	25,0	5,9	16,7	11,5	20,0	33,3		13,6
	Neatsakė	4,3				10,0			8,3		3,9
Organizavimo stovyklos Lenkijoje	Nuolatos	30,6	36,0	33,3	29,4	20,0	30,8	20,0	33,3	50,0	30,4
	Dažnai	38,8	28,0	16,7	35,3	33,3	46,2	60,0	33,3		37,0
	Kartais	13,7	28,0	41,7	17,6	26,7	11,5		25,0	16,7	16,5
	Retai	5,0		8,3						16,7	3,9
	Niekada	0,7			5,9						0,7
	Nežinau	8,6	8,0		11,8	10,0	7,7				8,0
	Neatsakė	2,5				10,0	3,8	20,0	8,3	16,7	3,4

Mokyklų ir darželių Lietuvoje renovacija	Nuolatos	25,2	20,0	16,7	23,5	26,7	26,9	20,0	33,3	16,7	24,8
	Dažnai	31,7	32,0	50,0	35,3	13,3	23,1	60,0	16,7	16,7	30,2
	Kartais	21,9	28,0	16,7	29,4	20,0	34,6		16,7	50,0	23,1
	Retai	4,7	8,0	8,3	5,9	6,7	3,8	20,0	8,3		5,4
	Niekada	1,1									0,7
	Nežinau	12,9	8,0	8,3	5,9	16,7	11,5		16,7		12,2
	Neatsakė	2,5	4,0			16,7			8,3	16,7	3,6
Priima nemokamai studijuoti Lietuvos lenkus	Nuolatos	32,4	24,0	33,3	17,6	20,0	38,5	20,0	16,7		29,7
	Dažnai	33,5	28,0	33,3	23,5	33,3	19,2	40,0	25,0	16,7	31,4
	Kartais	14,7	24,0	16,7	35,3	13,3	15,4	20,0	25,0	16,7	16,5
	Retai	2,5	12,0	8,3	11,8		7,7			50,0	4,4
	Niekada	1,1		8,3			7,7		8,3		1,7
	Nežinau	13,7	8,0		5,9	23,3	11,5	20,0	16,7		13,1
	Neatsakė	2,2	4,0		5,9	10,0			8,3	16,7	3,2
Politinis Lietuvos lenkų palaikymas	Nuolatos	29,5	20,0	16,7	17,6	26,7	19,2	20,0	16,7		26,3
	Dažnai	23,0	28,0	25,0	23,5	26,7	30,8	40,0	25,0	16,7	24,3
	Kartais	19,4	16,0	33,3	35,3	13,3	34,6	40,0	16,7	50,0	21,4
	Retai	7,2	12,0	8,3	5,9	10,0	7,7				7,3
	Niekada	1,1		8,3	5,9		3,8				1,5
	Nežinau	16,9	20,0	8,3	5,9	10,0	3,8		33,3	16,7	15,3
	Neatsakė	2,9	4,0		5,9	13,3			8,3	16,7	3,9
Parama išlaikant lenkišką kultūrą	Nuolatos	33,8	36,0	33,3	23,5	20,0	38,5	40,0	25,0	33,3	32,6
	Dažnai	35,3	40,0	25,0	35,3	33,3	34,6	60,0	33,3	33,3	35,3
	Kartais	16,9	16,0	25,0	35,3	23,3	11,5		8,3	16,7	17,5
	Retai	2,2		8,3	5,9	3,3	7,7		8,3		2,9
	Niekada	0,4									0,2
	Nežinau	9,0	8,0	8,3		10,0	7,7		16,7		8,5
	Neatsakė	2,5				10,0			8,3	16,7	2,9

K31. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?											
Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbant N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Spaudą lietuvių kalba	Nuolatos	59,0	36,0	66,7	52,9	20,0	46,2	60,0	58,3	66,7	54,0
	Kartais	31,7	48,0	25,0	29,4	43,3	53,8	40,0			33,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	5,0	8,0		11,8	20,0			25,0		6,6
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	2,5	4,0	8,3	5,9	6,7			8,3	16,7	3,4
	Neatsakė	1,8	4,0			10,0			8,3	16,7	2,7
Spaudą lenkų kalba	Nuolatos	43,2	32,0	33,3	35,3	50,0	7,7	40,0	16,7	50,0	39,4
	Kartais	38,1	40,0	33,3	41,2	33,3	61,5	60,0	25,0		38,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	7,6	12,0	33,3	17,6	3,3	15,4		41,7	16,7	10,2
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	6,8			5,9	10,0	15,4		8,3	16,7	7,1
	Neatsakė	4,3	16,0			3,3			8,3	16,7	4,6
Spaudą rusų kalba	Nuolatos	19,1	24,0	25,0	29,4	33,3	19,2	20,0	16,7	33,3	21,2
	Kartais	53,6	64,0	58,3	64,7	40,0	61,5	80,0	50,0	33,3	54,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	15,8		8,3	5,9	10,0	11,5		16,7		13,1

	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	7,2	4,0	8,3		6,7	7,7		8,3	16,7	6,8
	Neatsakė	4,3	8,0			10,0			8,3	16,7	4,6
Spaudą baltarusių kalba	Nuolatos	0,7		8,3	5,9	3,3	7,7				1,7
	Kartais	4,7	12,0	8,3	5,9	16,7	3,8		8,3		6,1
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	30,6	28,0	25,0	41,2	23,3	42,3	20,0	25,0	33,3	30,7
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	55,0	40,0	58,3	47,1	36,7	46,2	80,0	58,3	50,0	52,3
	Neatsakė	9,0	20,0			20,0			8,3	16,7	9,2

K32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?

Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbo davys N=12	Ne dirbant N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Lietuviškus televizijos kanalus	Nuolatos	51,4	48,0	41,7	58,8	40,0	57,7	100,0	16,7	50,0	50,4
	Kartais	37,8	40,0	58,3	29,4	40,0	38,5		66,7	16,7	38,4
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	6,5	8,0		5,9	6,7	3,8		8,3	16,7	6,3
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	2,5			5,9						1,9
	Neatsakė	1,8	4,0			13,3			8,3	16,7	2,9

Lenkiškus televizijos kanalus	Nuolatos	31,7	32,0	33,3	35,3	53,3	3,8	20,0	8,3	66,7	31,4
	Kartais	48,2	52,0	16,7	47,1	36,7	61,5	40,0	58,3		47,0
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	9,7		41,7	11,8	3,3	26,9	20,0	25,0	16,7	11,4
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	6,8	4,0	8,3	5,9	3,3	7,7	20,0			6,3
	Neatsakė	3,6	12,0			3,3			8,3	16,7	3,9
Rusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	48,6	64,0	66,7	64,7	66,7	46,2	80,0	41,7	50,0	52,1
	Kartais	42,1	32,0	25,0	23,5	23,3	38,5	20,0	33,3	16,7	37,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	3,2			11,8	10,0	11,5		8,3	16,7	4,6
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	5,0		8,3			3,8				3,9
	Neatsakė	1,1	4,0						16,7	16,7	1,7
Baltarusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	1,8	4,0	8,3	11,8	6,7	3,8				2,9
	Kartais	19,8	20,0	16,7	17,6	36,7	7,7	20,0	16,7		19,7
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	29,9	32,0	41,7	35,3	6,7	53,8	20,0	41,7	66,7	31,1
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	41,4	28,0	33,3	35,3	33,3	34,6	60,0	25,0	16,7	38,4
	Neatsakė	7,2	16,0			16,7			16,7	16,7	7,8
Kitus (užsienio) televizijos kanalus	Nuolatos	4,7	8,0	8,3	11,8	3,3	7,7			33,3	5,6
	Kartais	28,4	36,0	8,3	29,4	23,3	26,9		25,0	16,7	27,3
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	9,0	4,0	8,3	11,8	10,0	3,8	20,0	8,3		8,5
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	7,9	8,0	25,0	23,5	16,7	7,7				9,2
	Neatsakė	50,0	44,0	50,0	23,5	46,7	53,8	80,0	66,7	50,0	49,4

K34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš žemiau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Vilnius - istorinė Lietuvos sostinė	37,4	40,0	8,3	58,8	16,7	26,9	60,0	16,7	66,7	35,5
Istoriškai Vilnius – lenkų kultūros lopšys	29,1	24,0	25,0	17,6	23,3	19,2	20,0	8,3	16,7	26,3
Istoriškai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija	1,8		25,0	17,6	10,0	3,8				3,6
Nematau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik istorija, kuri jau praityje	19,1	28,0	41,7	5,9	26,7	38,5		66,7	16,7	22,6
Kita	3,6	8,0			20,0	3,8				4,6
Nežinau / sunku pasakyti	7,6					7,7	20,0			5,8
Neatsakė	1,4				3,3			8,3		1,5

K35. Kaip Jūs vertintumėte, ar Vilniaus krašte žmonės gyvena geriau ar blogiau negu likusioje Lietuvoje?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Manau, kad gyvena geriau nei dauguma žmonių Lietuvoje	24,8	36,0	41,7	52,9	6,7	19,2	40,0	58,3	16,7	26,5
Manau, kad gyvena blogiau nei dauguma žmonių Lietuvoje	9,4	12,0	8,3	5,9	36,7	7,7	20,0	8,3	16,7	11,4

Manau, kad gyvena nei geriau, nei blogiau, o panašiai kaip d	60,8	44,0	41,7	29,4	50,0	65,4	20,0	33,3	50,0	56,0
Nežinau / sunku pasakyti	4,7	8,0	8,3	5,9		7,7	20,0		16,7	5,1
Neatsakė	0,4			5,9	6,7					1,0

K36. Kaip Jūs manote, apskritai ateityje pragyvenimo lygis gerės ar blogės?											
Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirbąs N=25	Darbdavys N=12	Ne-dirbantis N=17	Pen-sininkas N=30	Stu-dentas N=26	Vaiko priežiūros atostogos N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Vilniaus krašte	Gerės	21,6	40,0	25,0	29,4	16,7	34,6	20,0	16,7	33,3	23,6
	Nesikeis	38,5	28,0	50,0	35,3	30,0	30,8	40,0	41,7	16,7	36,7
	Blogės	21,6	12,0	8,3	35,3	26,7	26,9	20,0	33,3	16,7	22,1
	Nežinau	16,9	16,0	16,7		13,3	7,7	20,0	8,3	33,3	15,3
	Neatsakė	1,4	4,0			13,3					2,2
Lietuvoje	Gerės	18,3	40,0	25,0	29,4	10,0	23,1	20,0	8,3	33,3	20,0
	Nesikeis	37,4	20,0	33,3	41,2	23,3	34,6	40,0	25,0	16,7	34,5
	Blogės	29,1	24,0	33,3	29,4	40,0	34,6	20,0	41,7	33,3	30,4
	Nežinau	14,0	16,0	8,3		13,3	7,7	20,0	25,0	16,7	13,4
	Neatsakė	1,1				13,3					1,7
Lenkijoje	Gerės	38,5	48,0	33,3	35,3	50,0	15,4	20,0	33,3	66,7	38,2
	Nesikeis	22,7	16,0	41,7	29,4	13,3	42,3	40,0	16,7		23,4
	Blogės	4,3	4,0	8,3	17,6	6,7	11,5		16,7		5,8
	Nežinau	32,4	28,0	16,7	17,6	23,3	30,8	40,0	33,3	33,3	30,4
	Neatsakė	2,2	4,0			6,7					2,2
Europoje	Gerės	31,3	32,0	33,3	29,4	13,3	42,3	40,0	33,3	66,7	31,4
	Nesikeis	25,2	32,0	33,3	35,3	16,7	30,8	20,0	25,0		25,5
	Blogės	11,5	8,0	25,0	29,4	30,0	15,4		16,7	16,7	14,1
	Nežinau	29,5	24,0	8,3	5,9	26,7	11,5	40,0	25,0	16,7	26,0
	Neatsakė	2,5	4,0			13,3					2,9

Pasaulyje	Gerės	25,5	28,0	25,0	29,4	10,0	30,8	20,0	33,3	50,0	25,5
	Nesikeis	20,9	24,0	16,7	17,6	10,0	23,1	20,0	8,3	16,7	19,7
	Blogės	11,9	20,0	33,3	29,4	30,0	15,4	20,0	16,7		15,3
	Nežinau	39,2	24,0	25,0	23,5	40,0	30,8	40,0	41,7	33,3	36,7
	Neatsakė	2,5	4,0			10,0					2,7

K37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Reikėtų žymiai daugiau dėmesio	35,9	36,0	41,7	29,4	46,7	30,8	20,0	33,3	20,0	35,8
Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio	32,2	44,0	33,3	47,1	36,7	46,2		25,0	40,0	34,3
Pakanka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar	16,7	16,0	16,7	11,8	3,3	19,2	20,0	25,0	20,0	15,9
Nežinau / sunku pasakyti	13,0	4,0	8,3	5,9	3,3	3,8	40,0	16,7		11,0
Neatsakė	2,2			5,9	10,0		20,0		20,0	2,9

K39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje?											
Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbant N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku	1,4				3,3	7,7				1,7
	Linkęs (-usi) sutikti	7,6	12,0	25,0	5,9	10,0	19,2	20,0	16,7	33,3	10,0
	Linkęs (-usi) nesutikti	46,8	56,0	33,3	29,4	33,3	53,8		33,3	16,7	44,3
	Visiškai nesutinku	41,7	32,0	41,7	52,9	46,7	19,2	80,0	41,7	33,3	40,9
	Nežinau	1,4			5,9				8,3	16,7	1,7
	Neatsakė	1,1			5,9	6,7					1,5
Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku	2,2									1,5
	Linkęs (-usi) sutikti	6,1	4,0	8,3	5,9	13,3	19,2			33,3	7,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	47,1	56,0	41,7	29,4	23,3	65,4	40,0	25,0	16,7	45,0
	Visiškai nesutinku	42,1	40,0	50,0	52,9	53,3	15,4	60,0	66,7	33,3	42,6
	Nežinau	1,4			5,9	3,3			8,3	16,7	1,9
	Neatsakė	1,1			5,9	6,7					1,5
Lietuvoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku	42,8	52,0	41,7	41,2	36,7		20,0	33,3		38,9
	Linkęs (-usi) sutikti	43,2	28,0	33,3	41,2	26,7	69,2	60,0	33,3	33,3	42,1

	Linkęs (-usi) nesutikti	7,2	8,0	16,7	5,9	16,7	26,9		8,3	16,7	9,5
	Visiškai nesutinku	1,8		8,3	11,8	10,0			16,7	16,7	3,4
	Nežinau	4,7	8,0			6,7	3,8	20,0	8,3	33,3	5,4
	Neatsakė	0,4	4,0			3,3					0,7
Lietu- voje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku	0,7									0,5
	Linkęs (-usi) sutikti	8,3	12,0	8,3	5,9	6,7	30,8	20,0	16,7	16,7	10,2
	Linkęs (-usi) nesutikti	53,2	48,0	41,7	41,2	46,7	53,8	60,0	41,7	50,0	51,3
	Visiškai nesutinku	35,3	40,0	41,7	52,9	26,7	11,5	20,0	33,3	16,7	33,8
	Nežinau	2,2		8,3		6,7	3,8		8,3	16,7	2,9
	Neatsakė	0,4				13,3					1,2
Lietu- voje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku	1,8	8,0				3,8		8,3		2,2
	Linkęs (-usi) sutikti	4,7	12,0	8,3	17,6	3,3	30,8	20,0	25,0	33,3	8,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	51,1	32,0	41,7	35,3	40,0	38,5	40,0	8,3	16,7	45,5
	Visiškai nesutinku	31,3	40,0	33,3	47,1	26,7	15,4	20,0	41,7	33,3	31,4
	Nežinau	9,7	4,0	16,7		13,3	11,5	20,0	16,7	16,7	10,0
	Neatsakė	1,4	4,0			16,7					2,4
Lietu- voje didelė biuro- kratija	Visiškai sutinku	35,6	56,0	50,0	23,5	33,3	3,8	40,0	33,3		34,1
	Linkęs (-usi) sutikti	38,8	24,0	33,3	47,1	26,7	53,8	40,0	16,7	50,0	37,7

	Linkęs (-usi) nesutikti	11,5	12,0		23,5	23,3	30,8		8,3	16,7	13,6
	Visiškai nesutinku	5,0	4,0	16,7	5,9	6,7		20,0	16,7	16,7	5,8
	Nežinau	7,2	4,0			6,7	11,5		25,0	16,7	7,3
	Neatsakė	1,8				3,3					1,5
Lietuvoje efektyviai veikia demokracija	Visiškai sutinku	1,8	8,0	8,3	5,9	3,3					2,4
	Linkęs (-usi) sutikti	18,7	20,0	8,3	23,5	10,0	38,5	20,0	33,3	16,7	19,7
	Linkęs (-usi) nesutikti	44,6	32,0	41,7	41,2	33,3	53,8	20,0	16,7	33,3	42,1
	Visiškai nesutinku	23,0	40,0	33,3	23,5	30,0		20,0	25,0	16,7	23,4
	Nežinau	9,7		8,3	5,9	13,3	7,7	40,0	25,0	33,3	10,2
	Neatsakė	2,2				10,0					2,2
Lietuvoje mažos pensijos	Visiškai sutinku	69,1	76,0	50,0	76,5	83,3	50,0	40,0	75,0	16,7	68,1
	Linkęs (-usi) sutikti	19,8	24,0	8,3	17,6	10,0	42,3	60,0	8,3	50,0	20,9
	Linkęs (-usi) nesutikti	4,7		16,7			3,8				3,9
	Visiškai nesutinku	3,6		16,7	5,9	3,3				16,7	3,6
	Nežinau	2,2		8,3		3,3	3,8		16,7	16,7	2,9
	Neatsakė	0,7									0,5
Lietuvoje užtikrinamos tautinių	Visiškai sutinku	7,9			11,8	3,3			8,3		6,3
	Linkęs (-usi) sutikti	23,0	24,0	16,7	35,3	20,0	50,0	40,0	16,7	16,7	24,8

ma- žumų teisės	Linkęs (-usi) nesutikti	37,4	56,0	41,7	41,2	23,3	42,3	40,0	16,7	33,3	37,5
	Visiškai nesutinku	26,6	12,0	33,3	5,9	33,3	3,8	20,0	16,7	33,3	23,8
	Nežinau	4,3	8,0	8,3	5,9	10,0	3,8		41,7	16,7	6,3
	Neatsakė	0,7				10,0					1,2

K40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje?

Vidutinis balas (N=411)	Sam- domas darbuo- tojas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pensi- ninkas N=30	Stu- den- tas N=26	Vaiko prie- žiūros atosa- togose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Seimu	3,2	2,9	2,8	4,4	4,0	3,9	3,0	2,8	3,4	3,3
Vyriausybė	3,6	3,1	3,1	4,6	3,9	4,2	4,8	3,1	4,2	3,6
Prezidento insti- tucija	3,6	3,0	3,3	5,0	4,0	5,2	4,6	3,3	3,6	3,7
Lietuvos žinia- sklaida	4,0	3,8	3,9	5,9	4,2	4,6	4,5	5,3	3,6	4,2
Policija	5,1	4,6	4,3	5,7	4,3	5,4	4,6	5,8	5,4	5,0
Teismai	4,0	4,4	4,3	5,2	3,5	5,8	6,8	4,9	3,6	4,3
Vietos savivaldos institucijomis	5,2	4,5	4,7	5,6	6,0	4,6	6,0	4,5	5,8	5,2

K41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampų lietuvių-lenkų santykiuose apskrityje?

Procentai (N=411)	Sam- domas darbuo- tojas N=278	Dirba sau N=25	Darb- davys N=12	Nedir- bantis N=17	Pen- sinin- kas N=30	Stu- den- tas N=26	Vaiko prie- žiūros atosa- togose N=5	Kita N=12	Neat- sakė N=6	Iš viso
Lietuvos švietimo politika	46,4	40,0	25,0	11,8	36,7	46,2		25,0	33,3	41,8

Lietuvos politi- kų nejautrumas tautinių mažumų problemoms	16,5	20,0	25,0	29,4	46,7	11,5	20,0	8,3	16,7	19,2
Negatyvūs straips- niai žiniasklaidoje	33,1	24,0	16,7	23,5	16,7	42,3	20,0	16,7	66,7	30,9
Istorinės nuoskau- dos		20,0	25,0	41,2	20,0	30,8	80,0	50,0	33,3	21,9
Valstybių politikų veikla		24,0	25,0	23,5	6,7	7,7	20,0	16,7	16,7	18,2
Lietuvos lenkų reikalavimai		28,0	16,7	29,4	16,7	15,4	40,0	8,3	16,7	16,3
Lietuvos lenkų politikų kraštuti- numas (užsispyri- mas)		20,0	33,3	23,5	6,7	19,2	40,0	8,3	33,3	20,2
Lietuvių naciona- lizmas		32,0	50,0	23,5	50,0	23,1	20,0	25,0	50,0	32,1
Lietuvių neno- ras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius		28,0	8,3	29,4	26,7	19,2	40,0		16,7	22,6
Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus		24,0	16,7	5,9	33,3	26,9	20,0	16,7	16,7	21,7
Lietuvių negebėji- mas tvarkytis ūkiš- kai savo valstybėje		16,0	25,0	5,9	20,0	3,8	20,0	8,3		20,7
Kita				5,9						1,2
Nežinau / sunku pasakyti				5,9		11,5		16,7	33,3	3,4

K42. Kaip manote, kurie iš žemiau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus?											
Procentai (N=411)		Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Lietuvos politikai neįtraukė Lietuvos lenkų problemoms	Visiškai sutinku	30,9	24,0	25,0	29,4	46,7	19,2		50,0	16,7	30,7
	Linkęs (-usi) sutikti	40,3	32,0	66,7	35,3	23,3	30,8	80,0	16,7	50,0	38,4
	Linkęs (-usi) nesutikti	15,8	16,0	8,3	11,8	10,0	38,5		8,3		15,8
	Visiškai nesutinku	6,1	8,0		11,8	3,3	3,8				5,6
	Nežinau	5,0	12,0		11,8	6,7	3,8	20,0	25,0	16,7	6,6
	Neatsakė	1,8	8,0			10,0	3,8			16,7	2,9
Lietuvos valdžia netinkamai vykdo švietimo politiką	Visiškai sutinku	38,1	36,0	41,7	17,6	26,7	19,2	40,0	25,0		34,3
	Linkęs (-usi) sutikti	39,6	24,0	8,3	41,2	30,0	38,5	20,0	33,3	33,3	36,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	11,2	24,0	41,7	17,6	13,3	34,6	40,0	8,3	33,3	15,3
	Visiškai nesutinku	3,6			5,9	6,7			8,3		3,4
	Nežinau	5,8	12,0	8,3	17,6	3,3	3,8		25,0	16,7	7,1
	Neatsakė	1,8	4,0			20,0	3,8			16,7	3,4
Lietuvos valdžia stengiasi spręsti Lietuvos	Visiškai sutinku	6,8	16,0		11,8	3,3	7,7				6,8
	Linkęs (-usi) sutikti	20,9	12,0	8,3	17,6	20,0	26,9				19,0

lenkams aktualius klausi- mus	Linkęs (-usi) nesutikti	38,5	40,0	50,0	41,2	23,3	53,8	60,0	41,7	66,7	39,7
	Visiškai nesutinku	25,2	20,0	41,7	5,9	30,0		40,0	33,3		23,4
	Nežinau	6,8	8,0		23,5	6,7	7,7		25,0	16,7	8,0
	Neatsakė	1,8	4,0			16,7	3,8			16,7	3,2
Lietuvos valdžia nori nu- tautinti Lietuvos lenkus	Visiškai sutinku	28,1	16,0	25,0	11,8	30,0	11,5	20,0	33,3		25,3
	Linkęs (-usi) sutikti	37,4	24,0	58,3	29,4	36,7	26,9	40,0	16,7	33,3	35,5
	Linkęs (-usi) nesutikti	17,3	28,0	16,7	41,2	13,3	38,5	20,0	16,7	16,7	20,0
	Visiškai nesutinku	10,8	16,0		5,9	6,7	7,7	20,0			9,7
	Nežinau	5,4	12,0		11,8	6,7	11,5		33,3	33,3	7,5
	Neatsakė	1,1	4,0			6,7	3,8			16,7	1,9
Lietuvos valdžios požiūris į Lietuvos lenkus yra tei- giamas	Visiškai sutinku	7,2	16,0	16,7	5,9	6,7	7,7				7,5
	Linkęs (-usi) sutikti	18,7	12,0	16,7	23,5	13,3	26,9		8,3		17,8
	Linkęs (-usi) nesutikti	34,9	48,0	33,3	47,1	20,0	46,2	60,0	25,0	50,0	36,0
	Visiškai nesutinku	29,1	16,0	25,0	5,9	26,7	3,8		50,0		25,3
	Nežinau	7,6	8,0	8,3	17,6	10,0	11,5	40,0	16,7	33,3	9,5
	Neatsakė	2,5				23,3	3,8			16,7	3,9

K43. Kaip Jūs vertintumėte, kokie yra Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai šiuo metu?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Labai geri	1,8			11,8					16,7	1,9
Geri	12,2	24,0		5,9	6,7	30,8	40,0	16,7	33,3	13,9
Vidutiniški	57,9	56,0	75,0	52,9	56,7	53,8	60,0	33,3	50,0	56,9
Blogi	19,8	20,0	25,0	29,4	33,3	11,5		33,3		20,7
Labai blogi	1,8							8,3		1,5
Nežinau / sunku pasakyti	5,0				3,3	3,8				3,9
Neatsakė	1,4							8,3		1,2

K44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra aktualiausia Lietuvos lenkams?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Penšininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Išsaugoti papročius ir kultūrą	36,7	44,0	58,3	41,2	30,0	46,2	40,0	58,3	33,3	38,7
Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros	20,5	20,0	25,0	29,4	40,0	38,5	20,0	8,3	50,0	23,6
Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje	23,4	28,0	8,3	35,3	16,7	23,1		41,7	33,3	23,6
Turėti savo atstovus Seime	35,6	32,0	50,0	41,2	16,7	26,9	80,0	8,3	50,0	34,1

Turėti savo atstovus vietos savivaldoje	26,6	20,0	25,0	29,4	36,7	3,8	20,0	16,7	16,7	25,1
Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje	7,6	20,0	16,7	11,8	10,0	11,5		8,3		9,0
Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms	45,0	32,0	58,3	23,5	40,0	26,9	20,0	25,0	50,0	41,4
Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba	6,1	24,0		5,9	13,3	3,8	20,0			7,3
Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai	38,8	24,0	25,0	41,2	40,0	34,6	60,0	25,0	16,7	37,0
Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis	15,5	28,0	25,0	5,9	20,0	3,8	20,0	8,3		15,3
Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija	10,4	12,0	8,3	23,5	13,3	19,2	20,0	16,7		11,9
Kita	2,9				6,7			8,3	16,7	2,9
Nežinau / sunku pasakyti	4,0	4,0				11,5		8,3	16,7	4,1

K45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Labai aktualus	22,7	12,0	25,0	11,8	16,7	15,4	20,0	25,0		20,4
Aktualus	20,5	32,0	16,7	23,5	36,7	15,4	20,0	16,7	33,3	22,1
Vidutiniškai aktualus	19,8	20,0	33,3	23,5	26,7	15,4		16,7	33,3	20,4
Neaktualus	16,2	20,0	16,7	23,5	13,3	34,6	40,0	8,3		17,5
Visiškai neaktualus	18,7	16,0	8,3	17,6		11,5	20,0	33,3	33,3	17,0
Nežinau / sunku pasakyti	1,8				3,3	3,8				1,7
Neatsakė	0,4				3,3	3,8				0,7

K46. Amžius

Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaiko priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
17-24 m.	4,0	4,0	33,3	23,5		100,0		58,3	16,7	13,1
25-34 m.	24,1	20,0	16,7	11,8			40,0	16,7	33,3	20,0
35-44 m.	23,4	36,0	8,3	11,8	3,3		60,0	8,3	33,3	20,4
45-54 m.	28,8	24,0	16,7	17,6	3,3				16,7	22,6
55-64 m.	13,7	12,0	16,7	17,6	16,7			8,3		12,7
65 ir >	1,1				66,7					5,6
Neatsakė	5,0	4,0	8,3	17,6	10,0			8,3		5,6

K47. Lytis										
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Vyras	27,7	32,0	41,7	52,9	43,3	46,2		50,0	50,0	32,4
Moteris	72,3	68,0	58,3	47,1	56,7	53,8	100,0	50,0	50,0	67,6

K48. Gyvenamoji vieta										
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Vilniaus mieste	39,2	52,0	50,0	29,4	16,7	65,4	80,0	41,7	33,3	40,4
Vilniaus rajone	44,2	36,0	33,3	64,7	70,0	30,8	20,0	25,0	33,3	44,3
Šalčininkų rajone	16,5	12,0	16,7	5,9	13,3	3,8		33,3	33,3	15,3

K49. Išsilavinimas										
Procentai (N=411)	Samdomas darbuotojas N=278	Dirba sau N=25	Darbdavys N=12	Nedirbantis N=17	Pensininkas N=30	Studentas N=26	Vaikų priežiūros atostogose N=5	Kita N=12	Neatsakė N=6	Iš viso
Pradinis išsilavinimas					10,00					0,70
Pagrindinis išsilavinimas	1,80			5,90	10,00	11,50		8,30		3,20
Vidurinis išsilavinimas	10,80		8,30	29,40	16,70	76,90		16,70		15,30
Profesinė mokykla	6,10	12,00	25,00	23,50	13,30	7,70		16,70		8,50

Aukštesnioji mokykla / technikumai / aukštosios kolegines studijos	20,90	28,00	16,70	5,90	23,30	3,80		41,70	16,70	20,00
Aukštasis (universitetinis) išsilavinimas	60,40	60,00	50,00	35,30	26,70		100,00	16,70		51,10
Neatsakė								83,30		1,20

Atsakymų pasiskirstymai pagal amžiaus grupes

K1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Esu lenkas (-ė)	35,2	37,8	45,2	38,7	30,8	17,4	30,4	36,7
Esu lenkas (-ė) gyvenantis (-i) Lietuvoje	24,1	19,5	27,4	22,6	30,8	17,4	34,8	24,6
Esu Lietuvos lenkas (-ė)	18,5	19,5	7,1	7,5	7,7	4,3	8,7	11,2
Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto	5,6	6,1	8,3	16,1	17,3	47,8	13,0	12,9
Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)	13,0	11,0	1,2	3,2	1,9	4,3	8,7	5,8
Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)		1,2	1,2	2,2	1,9			1,2
Esu lietuvis (-ė)		3,7	4,8	6,5	3,8			3,6
Kita	3,7	1,2	4,8	3,2	5,8	8,7	4,3	3,9

K2. Kai kada Vilniaus krašte gyvenantys žmonės apibūdinami kaip "tuteišiai". Ar Jūs esate girdėjęs (-usi) tokį apibūdinimą?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Taip	74,1	89,0	82,1	89,2	82,7	69,6	69,6	82,7
Ne	24,1	11,0	17,9	10,8	15,4	21,7	30,4	16,3
Neatsakė	1,9				1,9	8,7		1,0

K3. Su kuo, Jūsų nuomone, paprastai siejamas “tuteišio” apibūdinimas?								
Procentai (N=344)	17-24 m. N=41	25-34 m. N=73	35-44 m. N=69	45-54 m. N=83	55-64 m. N=44	65 ir > N=18	Neat- sakė N=16	Iš viso
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos baltarusius	4,90	4,10	4,30	9,60	4,50			5,20
Jis taikomas apibūdinant Lietuvos lenkus	14,60	27,40	26,10	22,90	27,30	27,80	25,00	24,40
Jis taikomas apibūdinant vietinius Vilniaus krašto (Wileńszczyznos)	73,20	67,10	53,60	57,80	65,90	66,70	62,50	62,50
Kita	4,90	1,40	13,00	8,40	2,30		6,30	6,10
Neatsakė (nepažymėjo)	2,40		2,90	1,20		5,60	6,30	1,70

K4. Remiantis Jūsų patirtimi, kiek dažnai Vilniaus krašte gyvenantys Lietu- vos lenkai apibūdina save “tuteišių” sąvoka?								
Procentai (N=344)	17-24 m. N=41	25-34 m. N=73	35-44 m. N=69	45-54 m. N=83	55-64 m. N=44	65 ir > N=18	Neat- sakė N=16	Iš viso
Dažnai taip save apibū- dina	9,80	19,20	11,60	13,30	6,80	22,20	18,80	13,70
Kartais taip save apibū- dina	26,80	16,40	27,50	30,10	15,90	27,80	6,30	23,30
Retai kada taip save apibūdina	36,60	37,00	18,80	14,50	25,00	27,80	25,00	25,30
Niekada taip savęs neapi- būdina	9,80	13,70	26,10	25,30	31,80	11,10	37,50	21,80
Nežinau / sunku pasakyti	14,60	13,70	15,90	16,90	20,50	5,60	6,30	15,10
Neatsakė	2,40					5,60	6,30	0,90

K5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?								
Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Lenkų kalba	40,70	40,20	58,30	49,50	57,70	52,20	60,90	50,10
Rusų kalba	5,60	4,90	8,30	3,20	1,90		4,30	4,60
Vietinė (“tuteiša”) kalba	3,70	3,70	4,80	6,50	7,70	4,30	4,30	5,10

Lenkų ir lietuvių kalbomis	7,40	22,00	2,40	7,50	13,50	8,70	8,70	10,20
Lenkų ir rusų kalbomis	22,20	14,60	13,10	15,10	7,70	17,40	13,00	14,60
Lietuvių ir rusų kalbomis	5,60	6,10	1,20	3,20		4,30	4,30	3,40
Lietuvių kalba	11,10	2,40	7,10	6,50	5,80	8,70	4,30	6,30
Kita	3,70	6,10	4,80	8,60	5,80	4,30		5,60

K6. Kiek gerai, Jūsų vertinimu, Jūs asmeniškai mokate lietuvių kalbą?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Moku puikiai	44,40	52,40	31,00	28,00	19,20	8,70	34,80	33,80
Moku gerai	40,70	42,70	53,60	48,40	46,20	26,10	47,80	45,70
Moku vidutiniškai	14,80	3,70	14,30	17,20	32,70	43,50	17,40	17,00
Moku prastai		1,20		5,40	1,90	4,30		1,90
Moku labai blogai						8,70		0,50
Visiškai nemoku lietuvių kalbos						8,70		0,50
Neatsakė			1,20	1,10				0,50

K7. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus pristatant save kitiems žmonėms?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Lenkas	Labai svarbus	25,90	34,10	46,40	45,20	50,00	52,20	60,90	42,60
	Gana svarbus	40,70	28,00	20,20	24,70	15,40	21,70	26,10	25,30
	Nelabai svarbus	13,00	15,90	14,30	9,70	3,80	8,70		10,90
	Visiškai nesvarbus	16,70	12,20	3,60	9,70	7,70		4,30	8,80
	Nežinau	3,70	1,20	9,50		1,90		4,30	3,20
	Neatsakė		8,50	6,00	10,80	21,20	17,40	4,30	9,20
Lietuvos lenkas	Labai svarbus	5,60	11,00	15,50	16,10	25,00	13,00	21,70	14,80
	Gana svarbus	29,60	29,30	31,00	30,10	25,00	26,10	13,00	28,20
	Nelabai svarbus	38,90	29,30	20,20	21,50	5,80	17,40	26,10	23,10

	Visiškai nesvarbus	20,40	20,70	14,30	20,40	11,50	4,30	17,40	17,00
	Nežinau	5,60	2,40	9,50		3,80	4,30	4,30	4,10
	Neatsakė		7,30	9,50	11,80	28,80	34,80	17,40	12,70
Lietuvos pilietis	Labai svarbus	37,00	46,30	40,50	40,90	46,20	26,10	26,10	40,40
	Gana svarbus	29,60	20,70	31,00	31,20	26,90	26,10	47,80	29,00
	Nelabai svarbus	13,00	14,60	15,50	11,80		4,30	8,70	11,20
	Visiškai nesvarbus	16,70	7,30		6,50	3,80	8,70		6,10
	Nežinau	1,90	3,70	4,80			4,30	4,30	2,40
	Neatsakė	1,90	7,30	8,30	9,70	23,10	30,40	13,00	10,90
Lietuvos gyventojas	Labai svarbus	35,20	31,70	26,20	28,00	32,70	21,70	26,10	29,40
	Gana svarbus	24,10	23,20	33,30	33,30	15,40	13,00	34,80	26,80
	Nelabai svarbus	20,40	20,70	15,50	10,80	9,60	21,70	17,40	15,80
	Visiškai nesvarbus	14,80	9,80	3,60	10,80	5,80			7,80
	Nežinau	3,70	4,90	9,50	2,20	3,80	4,30	4,30	4,90
	Neatsakė	1,90	9,80	11,90	15,10	32,70	39,10	17,40	15,30
Vilniaus krašto gyventojas	Labai svarbus	16,70	24,40	40,50	35,50	44,20	43,50	43,50	33,80
	Gana svarbus	22,20	15,90	22,60	23,70	9,60	8,70	21,70	19,00
	Nelabai svarbus	33,30	18,30	13,10	12,90	9,60	17,40	4,30	16,10
	Visiškai nesvarbus	27,80	31,70	6,00	18,30	9,60		8,70	17,00
	Nežinau		2,40	4,80		1,90		4,30	1,90
	Neatsakė		7,30	13,10	9,70	25,00	30,40	17,40	12,20
Gyvenamosios vietos gyventojas	Labai svarbus	14,80	15,90	35,70	28,00	34,60	17,40	26,10	25,50
	Gana svarbus	20,40	19,50	23,80	23,70	19,20	17,40	17,40	21,20
	Nelabai svarbus	31,50	20,70	11,90	16,10	5,80	17,40	13,00	16,80
	Visiškai nesvarbus	25,90	31,70	14,30	22,60	13,50	4,30	17,40	20,70
	Nežinau	5,60	3,70	4,80		1,90	8,70	8,70	3,60
	Neatsakė	1,90	8,50	9,50	9,70	25,00	34,80	17,40	12,20

K8. Vertinant apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Labai geri	3,70	2,40	3,60	4,30	1,90		13,00	3,60
Geri	18,50	28,00	34,50	29,00	23,10	17,40	17,40	26,50
Vidutiniški	46,30	43,90	42,90	47,30	61,50	52,20	34,80	47,00
Blogi	25,90	19,50	9,50	15,10	7,70	30,40	34,80	17,30
Labai blogi	1,90	4,90	2,40					1,70
Nežinau / sunku pasakyti	3,70	1,20	6,00	3,20	3,80			3,20
Neatsakė			1,20	1,10	1,90			0,70

K9. Kartais santykiai tarp skirtingų tautybių žmonių gali būti įtempti. Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampas	7,40	11,00	9,50	11,80	9,60	8,70	4,30	9,70
	Daug įtampas	27,80	39,00	22,60	20,40	23,10	34,80	34,80	27,50
	Vidutiniškai įtampas	37,00	29,30	33,30	38,70	30,80	34,80	30,40	33,80
	Mažai įtampas	18,50	14,60	14,30	16,10	15,40	8,70	8,70	14,80
	Visiškai nėra įtampas	5,60	2,40	10,70	9,70	13,50	4,30	13,00	8,30
	Nežinau	1,90	2,40	9,50	2,20	5,80	4,30		4,10
	Neatsakė	1,90	1,20		1,10	1,90	4,30	8,70	1,70
Lietuvos rusų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampas		6,10	3,60	7,50	5,80	4,30	17,40	5,60
	Daug įtampas	22,20	23,20	10,70	9,70	9,60	21,70	8,70	14,80
	Vidutiniškai įtampas	37,00	36,60	38,10	35,50	30,80	39,10	34,80	36,00
	Mažai įtampas	29,60	18,30	20,20	16,10	17,30	4,30	8,70	18,20

	Visiškai nėra įtampos	7,40	6,10	14,30	21,50	17,30		17,40	13,10
	Nežinau	3,70	8,50	13,10	7,50	9,60	17,40	4,30	9,00
	Neatsakė		1,20		2,20	9,60	13,00	8,70	3,20
Kitų tautinių mažumų ir lietuvių santykiai	Labai daug įtampos	1,90	1,20	2,40	3,20	1,90		8,70	2,40
	Daug įtampos	5,60	6,10	4,80	6,50	1,90	8,70	8,70	5,60
	Vidutiniškai įtampos	27,80	40,20	21,40	25,80	30,80	26,10	39,10	29,40
	Mažai įtampos	38,90	31,70	32,10	29,00	17,30	21,70	8,70	28,50
	Visiškai nėra įtampos	13,00	7,30	16,70	18,30	21,20		17,40	14,40
	Nežinau	11,10	12,20	21,40	15,10	19,20	26,10	8,70	16,10
	Neatsakė	1,90	1,20	1,20	2,20	7,70	17,40	8,70	3,60
Lietuvos lenkų ir Lietuvos rusų santykiai	Labai daug įtampos				2,20			4,30	0,70
	Daug įtampos	9,30	2,40	1,20	3,20	1,90		13,00	3,60
	Vidutiniškai įtampos	11,10	12,20	8,30	8,60	9,60	13,00	8,70	10,00
	Mažai įtampos	24,10	25,60	21,40	20,40	21,20	8,70	8,70	20,90
	Visiškai nėra įtampos	48,10	45,10	44,00	55,90	48,10	47,80	52,20	48,70
	Nežinau	3,70	14,60	20,20	7,50	9,60	4,30	4,30	10,90
	Neatsakė	3,70		4,80	2,20	9,60	26,10	8,70	5,10

K10. Pagalvokite apie savo draugus apskritai. Jūsų draugų tarpe...

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
dauguma draugų yra Lietuvos lenkai	46,30	41,50	47,60	32,30	50,00	34,80	47,80	42,30
dauguma draugų yra lietuviai	13,00	19,50	6,00	6,50	7,70	13,00	13,00	10,70
dauguma draugų yra kitų tautybių žmonės	5,60	1,20		5,40	1,90	13,00	8,70	3,60

dauguma draugų yra skirtingų tautybių	31,50	35,40	38,10	49,50	30,80	34,80	26,10	37,50
Kita	3,70	1,20	8,30	4,30	1,90		4,30	3,90
Nežinau / sunku pasakyti				1,10	7,70	4,30		1,50
Neatsakė		1,20		1,10				0,50

K11. Kaip dažnai bendraudami su lietuviais aptarinėjate lietuvių-lenkų santykius...

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Labai dažnai	3,70	3,70	1,20	4,30	5,80		8,70	3,60
Dažnai	7,40	20,70	10,70	15,10	11,50	21,70	26,10	14,80
Kartais	22,20	25,60	28,60	37,60	36,50	47,80	47,80	32,40
Retai	44,40	22,00	31,00	21,50	25,00	8,70	17,40	26,00
Visiškai neaptarinėjame	22,20	26,80	26,20	18,30	17,30	13,00		20,70
Mano pažįstamų rate lietuvių nėra			1,20	2,20	3,80	8,70		1,70
Nežinau / sunku pasakyti			1,20					0,20
Neatsakė		1,20		1,10				0,50

K12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių-lenkų santykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi "tautinių" klausimų aptarimą su lietuviais?

Procentai (N=319)	17-24 m. N=42	25-34 m. N=60	35-44 m. N=61	45-54 m. N=74	55-64 m. N=41	65 ir > N=18	Neatsakė N=23	Iš viso
Tiesiog aptariame aktualijas	23,80	30,00	21,30	21,60	36,60	38,90	21,70	26,30
Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs	16,70	10,00	11,50	16,20	7,30	11,10	8,70	12,20
Retai kada kalbame, nes politika nesidomime	7,10	1,70	8,20	6,80	7,30	11,10	17,40	7,20
Vengiame tokių temų, nes jos sukelia neigiamus jausmus	14,30	21,70	29,50	17,60	29,30	16,70	30,40	22,60

Vyksta karštos diskusijos, tačiau jos nesukelia neigiamų jausmų	9,50	6,70	6,60	5,40	4,90	11,10		6,30
Paprastai tokie pokalbiai baigiasi konfliktais, tačiau vis tiek juos aptarinėjame	7,10	1,70		4,10			4,30	2,50
Kartais kalbantis tokiomis temomis tyro įtampa, o kartais tokie pokalbiai vyksta maloniai ar pajuokaujant	9,50	16,70	13,10	13,50	7,30	5,60		11,30
Vyksta įdomios diskusijos, praturtiname vieni kitų žinias ir supratimą	4,80	8,30	6,60	10,80	7,30	5,60		7,20
Kita	7,10	1,70	3,30	1,40			17,40	3,40
Neatsakė		1,70		2,70				0,90

K13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Labai svarbu	44,40	73,20	60,70	59,10	76,90	34,80	34,80	59,90
Gana svarbu	42,60	20,70	34,50	37,60	19,20	43,50	52,20	33,10
Nelabai svarbu	11,10	2,40	2,40	3,20	1,90	21,70	13,00	5,40
Visiškai nesvarbu		1,20	1,20					0,50
Nežinau / sunku pasakyti	1,90	2,40	1,20		1,90			1,20

K14. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietuvos lenkai yra panašūs su lietuviais, o kiek panašūs su Lenkijos lenkais?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius, nei į Lenkijos lenkus	16,70	15,90	15,50	20,40	19,20	13,00	26,10	17,80

Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus, nei į lietuvius	18,50	11,00	13,10	9,70	13,50	17,40	30,40	13,90
Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų	25,90	30,50	28,60	28,00	23,10	21,70	30,40	27,50
Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvius, ir į Lenkijos lenkus	24,10	26,80	25,00	30,10	28,80	34,80	13,00	26,80
Neatsakė	14,80	15,90	16,70	10,80	15,40	8,70		13,40
Nežinau / sunku pasakyti			1,20	1,10		4,30		0,70

K15. Kaip Jūs manote, kurie iš žemiau išvardintų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Lenkų kalbos mokėjimas	59,30	58,50	65,50	53,80	53,80	47,80	26,10	56,00
Savęs laikymas lenku	42,60	41,50	25,00	35,50	44,20	43,50	52,20	38,00
Lenkiška kilmė	27,80	31,70	32,10	30,10	28,80	39,10	34,80	31,10
Priklausymas lenkų bendruomenei	11,10	9,80	22,60	11,80	13,50	30,40	21,70	15,30
Religingumas (katalikiškumas)	33,30	34,10	41,70	36,60	25,00	39,10	21,70	34,50
Pagarba šeimai	29,60	30,50	29,80	25,80	40,40	21,70	39,10	30,40
Pagarba lenkiškoms tradicijoms	31,50	37,80	32,10	37,60	38,50	30,40	26,10	34,80
Lenkiškų papročių laikymasis	16,70	31,70	26,20	22,60	13,50	13,00	17,40	22,40
Kita			1,20	5,40	1,90			1,70
Nežinau / Sunku pasakyti	1,90	2,40	1,20	2,20	1,90			1,70

K16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva?								
Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Tai mano Tėvynė	37,00	57,30	50,00	46,20	38,50	13,00	47,80	45,30
Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu	48,10	35,40	23,80	22,60	23,10	26,10	26,10	29,20
Tai šalis, kurios piliečiu esu	13,00	4,90	8,30	12,90	15,40	34,80	8,70	11,70
Tai mano protėvių žemė	1,90	2,40	13,10	11,80	15,40	17,40	17,40	10,00
Kita			4,80	6,50	3,80	4,30		3,20
Nežinau / sunku pasakyti					3,80			0,50
Neatsakė						4,30		0,20

K17. Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika?									
Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	Labai domiuosi	14,80	14,60	11,90	14,00	11,50	8,70	4,30	12,70
	Domiuosi	38,90	37,80	40,50	36,60	42,30	34,80	34,80	38,40
	Vidutiniškai domiuosi	37,00	41,50	42,90	40,90	34,60	30,40	47,80	39,90
	Nesidomiu	5,60	6,10	3,60	4,30	1,90	4,30	8,70	4,60
	Visiškai nesidomiu	3,70		1,20	3,20	3,80	13,00		2,70
	Nežinau							4,30	0,20
	Neatsakė				1,10	5,80	8,70		1,50
Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	13,00	13,40	33,30	22,60	25,00	17,40	13,00	21,20
	Domiuosi	24,10	37,80	29,80	38,70	36,50	43,50	26,10	34,10
	Vidutiniškai domiuosi	46,30	42,70	28,60	26,90	19,20	17,40	43,50	32,40
	Nesidomiu	13,00	3,70	3,60	5,40	9,60	8,70	4,30	6,30
	Visiškai nesidomiu	3,70	1,20	2,40	5,40	3,80	4,30	4,30	3,40
	Nežinau							8,70	0,50
	Neatsakė		1,20	2,40	1,10	5,80	8,70		2,20

Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	Labai domiuosi	7,40	12,20	17,90	19,40	21,20	21,70	8,70	15,80
	Domiuosi	27,80	29,30	36,90	40,90	38,50	26,10	26,10	34,10
	Vidutiniškai domiuosi	42,60	48,80	33,30	28,00	26,90	26,10	34,80	35,30
	Nesidomiu	18,50	8,50	7,10	5,40	3,80	13,00	17,40	9,00
	Visiškai nesidomiu	3,70		2,40	5,40	7,70	4,30	4,30	3,60
	Nežinau							8,70	0,50
	Neatsakė		1,20	2,40	1,10	1,90	8,70		1,70
Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	Labai domiuosi	1,90	4,90	8,30	3,20	3,80	8,70	4,30	4,90
	Domiuosi	14,80	13,40	25,00	31,20	38,50	21,70	26,10	24,30
	Vidutiniškai domiuosi	40,70	43,90	41,70	41,90	32,70	21,70	39,10	39,70
	Nesidomiu	27,80	28,00	14,30	12,90	11,50	17,40	17,40	18,50
	Visiškai nesidomiu	13,00	8,50	7,10	9,70	7,70	13,00	8,70	9,20
	Nežinau	1,90		1,20				4,30	0,70
	Neatsakė		1,20	2,40	1,10	5,80	17,40		2,70
Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	Labai domiuosi	5,60	9,80	16,70	16,10	19,20	13,00	13,00	13,60
	Domiuosi	16,70	25,60	34,50	34,40	34,60	26,10	17,40	29,00
	Vidutiniškai domiuosi	42,60	31,70	29,80	34,40	25,00	26,10	47,80	33,10
	Nesidomiu	24,10	24,40	9,50	5,40	9,60	13,00	4,30	13,40
	Visiškai nesidomiu	11,10	7,30	6,00	7,50	7,70	8,70	8,70	7,80
	Nežinau			1,20				4,30	0,50
	Neatsakė		1,20	2,40	2,20	3,80	13,00	4,30	2,70
Kiek Jūs domitės Jūsų savi-valdybės veikla?	Labai domiuosi	1,90	13,40	26,20	23,70	19,20	17,40	17,40	18,00
	Domiuosi	27,80	28,00	36,90	39,80	38,50	26,10	26,10	33,60
	Vidutiniškai domiuosi	40,70	45,10	25,00	21,50	23,10	30,40	21,70	30,20
	Nesidomiu	18,50	9,80	2,40	7,50	9,60	8,70	17,40	9,20
	Visiškai nesidomiu	9,30	2,40	4,80	6,50	3,80	4,30	4,30	5,10
	Nežinau	1,90		2,40		1,90		8,70	1,50
	Neatsakė		1,20	2,40	1,10	3,80	13,00	4,30	2,40

K18. Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi?									
Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Seimo rinkimai	Labai svarbūs	53,70	52,40	41,70	52,70	48,10	34,80	39,10	48,20
	Gana svarbūs	35,20	29,30	47,60	30,10	28,80	30,40	39,10	34,50
	Nelabai svarbūs	7,40	13,40	4,80	8,60	11,50	17,40	4,30	9,20
	Visiškai nesvar- būs	1,90		3,60	6,50	3,80	4,30	4,30	3,40
	Nežinau	1,90	2,40	1,20				8,70	1,50
	Neatsakė		2,40	1,20	2,20	7,70	13,00	4,30	3,20
Prezidento rinkimai	Labai svarbūs	46,30	48,80	34,50	40,90	38,50	26,10	26,10	39,90
	Gana svarbūs	35,20	32,90	36,90	35,50	26,90	26,10	26,10	33,10
	Nelabai svarbūs	14,80	9,80	19,00	12,90	15,40	30,40	26,10	15,80
	Visiškai nesvar- būs	1,90	4,90	6,00	7,50	11,50	8,70	8,70	6,60
	Nežinau	1,90	2,40	1,20		1,90		8,70	1,70
	Neatsakė		1,20	2,40	3,20	5,80	8,70	4,30	2,90
Savivaldy- bių tarybų rinkimai	Labai svarbūs	14,80	37,80	53,60	55,90	53,80	47,80	47,80	45,30
	Gana svarbūs	50,00	35,40	20,20	26,90	19,20	30,40	34,80	29,90
	Nelabai svarbūs	24,10	18,30	15,50	9,70	15,40	8,70	8,70	15,10
	Visiškai nesvar- būs	7,40	2,40	4,80	4,30	7,70	4,30	4,30	4,90
	Nežinau	3,70	3,70	2,40		1,90		4,30	2,20
	Neatsakė		2,40	3,60	3,20	1,90	8,70		2,70
Rinkimai į Europos Parlamentą	Labai svarbūs	13,00	19,50	20,20	24,70	21,20	17,40	17,40	20,00
	Gana svarbūs	38,90	40,20	27,40	29,00	23,10	26,10	34,80	31,60
	Nelabai svarbūs	37,00	23,20	31,00	25,80	30,80	34,80	8,70	28,00
	Visiškai nesvar- būs	7,40	12,20	15,50	15,10	15,40	8,70	26,10	13,90
	Nežinau	3,70	2,40	2,40		1,90		8,70	2,20
	Neatsakė		2,40	3,60	5,40	7,70	13,00	4,30	4,40

K19. Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesus?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Labai tinkamai	7,40	15,90	34,50	31,20	38,50	39,10	39,10	27,50
Tinkamai	22,20	37,80	28,60	25,80	26,90	21,70	21,70	28,00
Vidutiniškai	50,00	25,60	20,20	23,70	21,20	17,40	21,70	26,00
Netinkamai	5,60	6,10	7,10	10,80	5,80	8,70	8,70	7,50
Visiškai netinkamai	9,30	7,30	2,40	4,30	3,80		4,30	4,90
Nežinau / sunku pasakyti	5,60	7,30	6,00	4,30	3,80	8,70	4,30	5,60
Neatsakė			1,20			4,30		0,50

K20. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendrus Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	16,70	29,30	41,70	41,90	53,80	39,10	43,50	37,50
	Gana svarbus motyvas	48,10	47,60	40,50	25,80	25,00	30,40	34,80	36,70
	Nelabai svarbus motyvas	22,20	8,50	6,00	11,80	7,70	8,70	4,30	10,20
	Visiškai svarbus motyvas	3,70		4,80	5,40	7,70		8,70	4,10
	Nežinau	9,30	13,40	4,80	8,60	1,90	4,30	4,30	7,50
	Neatsakė		1,20	2,40	6,50	3,80	17,40	4,30	3,90
Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi "savo" savi-valdybėse	Labai svarbus motyvas	16,70	29,30	29,80	31,20	44,20	34,80	26,10	30,20
	Gana svarbus motyvas	31,50	41,50	40,50	37,60	32,70	26,10	47,80	37,50
	Nelabai svarbus motyvas	40,70	15,90	8,30	9,70	7,70	8,70	17,40	14,80
	Visiškai svarbus motyvas	3,70		9,50	6,50	5,80		4,30	4,90
	Nežinau	7,40	12,20	7,10	8,60	3,80	8,70	4,30	8,00
	Neatsakė		1,20	4,80	6,50	5,80	21,70		4,60

Lietuvos lenkai yra solidarūs	Labai svarbus motyvas	18,50	28,00	45,20	38,70	50,00	39,10	47,80	37,20
	Gana svarbus motyvas	38,90	42,70	32,10	35,50	25,00	17,40	21,70	33,60
	Nelabai svarbus motyvas	33,30	14,60	3,60	7,50	7,70	4,30	13,00	11,70
	Visiškai svarbus motyvas	1,90	3,70	4,80	5,40		4,30	8,70	3,90
	Nežinau	7,40	9,80	7,10	4,30	5,80	17,40	4,30	7,30
	Neatsakė		1,20	7,10	8,60	11,50	17,40	4,30	6,30
Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesus	Labai svarbus motyvas	33,30	35,40	41,70	44,10	53,80	43,50	47,80	41,80
	Gana svarbus motyvas	37,00	32,90	29,80	29,00	23,10	17,40	34,80	29,90
	Nelabai svarbus motyvas	13,00	13,40	8,30	6,50	11,50	8,70	4,30	9,70
	Visiškai svarbus motyvas	5,60	6,10	7,10	5,40	3,80		4,30	5,40
	Nežinau	9,30	9,80	4,80	10,80	3,80	13,00	8,70	8,30
	Neatsakė	1,90	2,40	8,30	4,30	3,80	17,40		4,90
Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimo akciją	Labai svarbus motyvas	7,40	13,40	9,50	22,60	28,80	21,70	30,40	17,30
	Gana svarbus motyvas	22,20	22,00	19,00	20,40	25,00	17,40	26,10	21,40
	Nelabai svarbus motyvas	42,60	28,00	23,80	20,40	21,20	17,40	21,70	25,50
	Visiškai svarbus motyvas	14,80	20,70	25,00	12,90	13,50	17,40	13,00	17,50
	Nežinau	13,00	13,40	14,30	14,00	3,80	4,30	8,70	11,70
	Neatsakė		2,40	8,30	9,70	7,70	21,70		6,60

K21. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Taip, esu girdėjęs (-usi)	53,70	74,40	88,10	82,80	82,70	78,30	69,60	77,40

Ne, nesu girdėjęs (-usi)	46,30	24,40	11,90	17,20	15,40	17,40	30,40	21,90
Neatsakė		1,20			1,90	4,30		0,70

K22. Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija „Rusų Aljansas“ idėją?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Labai palaikau	1,90	8,50	25,00	20,40	23,10	13,00	30,40	17,00
Linkęs (-usi) palaikyti	44,40	48,80	44,00	38,70	28,80	56,50	34,80	42,10
Linkęs (-usi) nepalaikyti	11,10	11,00	7,10	6,50	13,50	4,30	8,70	9,00
Visiškai nepalaikau		6,10	3,60	11,80	3,80		8,70	5,60
Nežinau / sunku pasakyti	38,90	24,40	20,20	22,60	30,80	21,70	17,40	25,30
Neatsakė	3,70	1,20				4,30		1,00

K23. Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams yra reikalinga, ar nėra reikalinga kita „lenkiška“ partija, tai yra, ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	Visiškai sutinku	9,30	26,80	36,90	38,70	51,90	56,50	47,80	35,30
	Linkęs (-usi) sutikti	35,20	28,00	20,20	23,70	11,50	34,80	26,10	24,60
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	18,30	22,60	15,10	13,50		8,70	18,20
	Visiškai nesutinku	7,40	11,00	10,70	8,60	11,50		13,00	9,50
	Nežinau	13,00	12,20	8,30	10,80	5,80	8,70	4,30	9,70
	Neatsakė	1,90	3,70	1,20	3,20	5,80			2,70
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų suskaldyta	Visiškai sutinku	20,40	28,00	25,00	45,20	38,50	47,80	39,10	33,30
	Linkęs (-usi) sutikti	25,90	31,70	32,10	23,70	23,10	21,70	21,70	27,00
	Linkęs (-usi) nesutikti	27,80	14,60	15,50	8,60	7,70	4,30	13,00	13,60

Lietuvos lenkų politinė vienybė	Visiškai sutinku	20,40	28,00	25,00	45,20	38,50	47,80	39,10	33,30
	Linkęs (-usi) sutikti	25,90	31,70	32,10	23,70	23,10	21,70	21,70	27,00
	Linkęs (-usi) nesutikti	27,80	14,60	15,50	8,60	7,70	4,30	13,00	13,60
	Visiškai nesutinku	14,80	12,20	13,10	9,70	17,30		17,40	12,40
	Nežinau	11,10	12,20	10,70	10,80	7,70	8,70	8,70	10,50
	Neatsakė		1,20	3,60	2,20	5,80	17,40		3,20
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	Visiškai sutinku	22,20	12,20	9,50	17,20	13,50		8,70	13,40
	Linkęs (-usi) sutikti	31,50	26,80	22,60	15,10	21,20	4,30	21,70	21,70
	Linkęs (-usi) nesutikti	25,90	26,80	26,20	19,40	23,10	17,40	17,40	23,40
	Visiškai nesutinku	13,00	18,30	26,20	32,30	23,10	47,80	43,50	26,00
	Nežinau	7,40	11,00	13,10	12,90	11,50	13,00	8,70	11,40
	Neatsakė		4,90	2,40	3,20	7,70	17,40		4,10
Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų interesai	Visiškai sutinku	22,20	12,20	7,10	16,10	11,50	8,70	4,30	12,70
	Linkęs (-usi) sutikti	22,20	22,00	22,60	16,10	11,50	8,70	30,40	19,20
	Linkęs (-usi) nesutikti	35,20	25,60	25,00	11,80	13,50	8,70	13,00	20,40
	Visiškai nesutinku	5,60	20,70	23,80	38,70	28,80	34,80	39,10	26,30
	Nežinau	14,80	14,60	16,70	12,90	15,40	13,00	13,00	14,60
	Neatsakė		4,90	4,80	4,30	19,20	26,10		6,80

K24. Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-jos) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtiniausia (-ios)?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Darbo partija	27,80	23,20	19,00	25,80	21,20	43,50	17,40	24,10
Liberalų ir centro sąjunga	9,30	6,10	2,40	2,20	1,90			3,60

Liberalų sąjūdis	11,10	4,90	2,40	1,10	1,90		4,30	3,60
Lietuvos socialdemokratų partija	27,80	23,20	23,80	19,40	21,20	26,10	26,10	23,10
Partija Tvarka ir teisingumas	27,80	20,70	22,60	24,70	26,90	43,50	8,70	24,30
Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai	9,30	6,10	1,20	6,50	3,80	4,30		4,90
Nei viena, nes nei viena nesirūpina žmonėmis	13,00	25,60	16,70	12,90	36,50	26,10	39,10	21,40
Nei viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų	9,30	15,90	22,60	28,00	28,80	21,70	30,40	21,90
Kita	1,90	3,70	3,60	1,10	1,90	4,30		2,40
Nežinau / sunku pasakyti	14,80	14,60	8,30	12,90	5,80		4,30	10,50

K25. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie „Lenko kortą“?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Taip, esu girdėjęs (-usi)	57,40	67,10	89,30	81,70	90,40	78,30	69,60	77,40
Ne, nesu girdėjęs (-usi)	42,60	32,90	10,70	15,10	7,70	17,40	30,40	21,40
Neatsakė				3,20	1,90	4,30		1,20

K26. Kaip Jūs manote, kuo „Lenko korta“ gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti?

Procentai (N=323)		17-24 m. N=31	25-34 m. N=55	35-44 m. N=75	45-54 m. N=79	55-64 m. N=48	65 ir > N=19	Neat- sakė N=16	Iš viso
Lenko korta atspindi Lietuvos lenko tapatumą	Labai svarbu	35,50	38,20	30,70	34,20	37,50	31,60	43,80	35,00
	Gana svarbu	35,50	25,50	32,00	29,10	18,80	36,80	12,50	27,90
	Nelabai svarbu	25,80	16,40	9,30	12,70	14,60	10,50	31,30	14,90
	Visiškai nesvarbu		3,60	9,30	12,70	12,50			7,70

	Nežinau	3,20	14,50	12,00	10,10	8,30	15,80	6,30	10,50
	Neatsakė		1,80	6,70	1,30	8,30	5,30	6,30	4,00
Lenko korta susieja su Len- kija, atspindi, kad esi "tikras lenkas"	Labai svarbu	25,80	18,20	32,00	31,60	35,40	26,30	25,00	28,80
	Gana svarbu	29,00	21,80	28,00	25,30	29,20	31,60	12,50	26,00
	Nelabai svarbu	32,30	27,30	9,30	15,20	12,50	15,80	25,00	17,60
	Visiškai nesvarbu	12,90	16,40	10,70	11,40	8,30		12,50	11,10
	Nežinau		14,50	12,00	12,70	8,30	5,30	12,50	10,50
	Neatsakė		1,80	8,00	3,80	6,30	21,10	12,50	5,90
Lenko korta gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuo- laidos ir pan.)	Labai svarbu	25,80	16,40	25,30	15,20	22,90	26,30	12,50	20,40
	Gana svarbu	54,80	38,20	28,00	24,10	12,50	15,80	25,00	28,20
	Nelabai svarbu	19,40	20,00	20,00	15,20	18,80	15,80	18,80	18,30
	Visiškai nesvarbu		9,10	9,30	15,20	16,70	15,80	12,50	11,50
	Nežinau		14,50	13,30	25,30	14,60	5,30	25,00	15,50
	Neatsakė		1,80	4,00	5,10	14,60	21,10	6,30	6,20
Lenko korta suteikia dides- nes galimybes įsidaibinti Lenkijoje	Labai svarbu	38,70	20,00	24,00	20,30	20,80	21,10	12,50	22,60
	Gana svarbu	29,00	29,10	30,70	24,10	14,60	21,10	43,80	26,30
	Nelabai svarbu	19,40	25,50	13,30	17,70	18,80			16,40
	Visiškai nesvarbu	6,50	7,30	9,30	15,20	8,30	15,80	12,50	10,50
	Nežinau	6,50	18,20	16,00	17,70	25,00	15,80	25,00	17,60
	Neatsakė			6,70	5,10	12,50	26,30	6,30	6,50

Lenko korta suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	Labai svarbu	32,30	34,50	45,30	40,50	37,50	47,40	25,00	39,00
	Gana svarbu	48,40	25,50	22,70	27,80	16,70	21,10	31,30	26,30
	Nelabai svarbu	16,10	14,50	9,30	8,90	6,30		12,50	9,90
	Visiškai nesvarbu	3,20	5,50	4,00	7,60	10,40	10,50	6,30	6,50
	Nežinau		18,20	12,00	11,40	18,80	5,30	18,80	12,70
	Neatsakė		1,80	6,70	3,80	10,40	15,80	6,30	5,60

K27. Ar per pastaruosius dešimt metų Jūs asmeniškai esate nors kartą nuvykęs (-usi) į Lenkiją?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Taip	72,20	81,70	83,30	72,00	80,80	47,80	65,20	75,70
Ne	16,70	15,90	11,90	24,70	15,40	39,10	26,10	19,00
Neatsakė	11,10	2,40	4,80	3,20	3,80	13,00	8,70	5,40

K28. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę jose atsidurti?

Procentai (N=333)		17-24 m. N=45	25-34 m. N=69	35-44 m. N=75	45-54 m. N=70	55-64 m. N=44	65 ir > N=13	Neatsakė N=17	Iš viso
Jūs palaikydavote rusų (-e)	Dažnai	13,30	20,30	20,00	22,90	18,20	15,40	11,80	18,90
	Kartais	37,80	37,70	41,30	31,40	29,50	30,80	23,50	35,10
	Niekada	44,40	30,40	30,70	37,10	38,60	15,40	52,90	35,40
	Nežinau	2,20	10,10	4,00	4,30	4,50		11,80	5,40
	Neatsakė	2,20	1,40	4,00	4,30	9,10	38,50		5,10
Jūs palaikydavote lietuvių (-e)	Dažnai	17,80	17,40	12,00	14,30	15,90	7,10	17,60	15,00
	Kartais	33,30	40,60	40,00	45,70	34,10	21,40	41,20	38,90
	Niekada	44,40	37,70	40,00	32,90	31,80	28,60	29,40	36,50
	Nežinau	2,20	2,90	4,00	2,90	4,50		11,80	3,60
	Neatsakė	2,20	1,40	4,00	4,30	13,60	42,90		6,00

Žinodavo, kad esate lenkas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimu (-a)	Dažnai	26,70	29,00	17,30	14,30	31,80	21,40	17,60	22,50
	Kartais	20,00	37,70	44,00	45,70	25,00	21,40	29,40	35,60
	Niekada	37,80	24,60	22,70	28,60	31,80	28,60	41,20	28,70
	Nežinau	13,30	8,70	12,00	4,30	2,30	7,10	11,80	8,40
	Neatsakė	2,20		4,00	7,10	9,10	21,40		4,80
Suprasdavo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė) ir dėl to priimdavo šilčiau	Dažnai	37,80	30,40	49,30	55,70	65,90	57,10	23,50	46,40
	Kartais	37,80	40,60	26,70	24,30	20,50	7,10	41,20	29,60
	Niekada	11,10	10,10	10,70	8,60	6,80		17,60	9,60
	Nežinau	13,30	17,40	10,70	7,10	2,30		17,60	10,50
	Neatsakė		1,40	2,70	4,30	4,50	35,70		3,90

K29. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lenkijoje?									
Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Lenkijoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku	16,70	14,60	23,80	18,30	25,00	8,70	34,80	19,70
	Linkęs (-usi) sutikti	40,70	37,80	41,70	39,80	40,40	47,80	21,70	39,40
	Linkęs (-usi) nesutikti	14,80	28,00	16,70	16,10	13,50	8,70	30,40	18,50
	Visiškai nesutinku	7,40	2,40	2,40	1,10	1,90		4,30	2,70
	Nežinau	14,80	15,90	13,10	20,40	13,50	21,70	8,70	15,80
	Neatsakė	5,60	1,20	2,40	4,30	5,80	13,00		3,90
Lenkijoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku	14,80	14,60	28,60	19,40	17,30	8,70	34,80	19,70
	Linkęs (-usi) sutikti	44,40	42,70	41,70	43,00	42,30	34,80	39,10	42,10
	Linkęs (-usi) nesutikti	20,40	18,30	13,10	11,80	13,50	17,40	17,40	15,30
	Visiškai nesutinku	3,70	3,70	2,40	1,10	1,90		4,30	2,40
	Nežinau	13,00	19,50	11,90	19,40	19,20	21,70	4,30	16,30
	Neatsakė	3,70	1,20	2,40	5,40	5,80	17,40		4,10

Lenkijoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku	3,70	6,10	2,40	4,30	1,90	4,30	8,70	4,10
	Linkęs (-usi) sutikti	22,20	20,70	11,90	7,50	17,30	17,40	26,10	15,80
	Linkęs (-usi) nesutikti	25,90	30,50	36,90	31,20	30,80	8,70	47,80	31,10
	Visiškai nesutinku	14,80	3,70	4,80	5,40	5,80	4,30	8,70	6,30
	Nežinau	27,80	36,60	38,10	46,20	38,50	26,10	8,70	36,00
	Neatsakė	5,60	2,40	6,00	5,40	5,80	39,10		6,60
Lenkijoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku	11,10	6,10	3,60	4,30	5,80	4,30	34,80	7,30
	Linkęs (-usi) sutikti	29,60	28,00	28,60	26,90	23,10	21,70	17,40	26,50
	Linkęs (-usi) nesutikti	25,90	23,20	21,40	21,50	26,90	21,70	26,10	23,40
	Visiškai nesutinku	5,60	9,80	2,40	5,40	9,60	8,70		6,10
	Nežinau	22,20	29,30	38,10	36,60	30,80	21,70	21,70	31,10
	Neatsakė	5,60	3,70	6,00	5,40	3,80	21,70		5,60
Lenkijoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku	11,10	4,90	7,10	8,60	5,80		34,80	8,50
	Linkęs (-usi) sutikti	25,90	28,00	33,30	31,20	28,80	26,10	21,70	29,20
	Linkęs (-usi) nesutikti	24,10	17,10	13,10	12,90	15,40	13,00	17,40	15,80
	Visiškai nesutinku	3,70	4,90		3,20	3,80		8,70	3,20
	Nežinau	27,80	42,70	41,70	39,80	42,30	34,80	17,40	38,00
	Neatsakė	7,40	2,40	4,80	4,30	3,80	26,10		5,40
Lenkijoje didelė biurokratija	Visiškai sutinku		9,80	2,40	3,20	3,80	4,30	8,70	4,40
	Linkęs (-usi) sutikti	24,10	14,60	19,00	15,10	11,50	13,00	13,00	16,30
	Linkęs (-usi) nesutikti	29,60	22,00	21,40	19,40	30,80	8,70	43,50	23,80

	Visiškai nesutinku	9,30	3,70	2,40	6,50	11,50	13,00	4,30	6,30
	Nežinau	31,50	46,30	47,60	49,50	36,50	30,40	30,40	42,30
	Neatsakė	5,60	3,70	7,10	6,50	5,80	30,40		6,80
Lenkijoje efektyviai veikia demokratija	Visiškai sutinku	11,10	3,70	14,30	6,50	21,20	13,00	17,40	10,90
	Linkęs (-usi) sutikti	35,20	40,20	27,40	41,90	28,80	30,40	47,80	35,80
	Linkęs (-usi) nesutikti	24,10	15,90	15,50	8,60	15,40		8,70	13,90
	Visiškai nesutinku	1,90	1,20	2,40		1,90	4,30	4,30	1,70
	Nežinau	24,10	35,40	35,70	36,60	26,90	30,40	21,70	32,10
	Neatsakė	3,70	3,70	4,80	6,50	5,80	21,70		5,60
Lenkijoje mažos pensijos	Visiškai sutinku		4,90		3,20	3,80	4,30	4,30	2,70
	Linkęs (-usi) sutikti	16,70	14,60	11,90	8,60	3,80	17,40	21,70	12,20
	Linkęs (-usi) nesutikti	35,20	29,30	27,40	25,80	38,50	21,70	21,70	29,20
	Visiškai nesutinku	9,30	9,80	17,90	23,70	28,80	13,00	39,10	18,70
	Nežinau	35,20	37,80	35,70	34,40	19,20	13,00	8,70	30,90
	Neatsakė	3,70	3,70	7,10	4,30	5,80	30,40	4,30	6,30
Lenkijoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku	7,40	13,40	21,40	18,30	30,80	30,40	30,40	19,50
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	32,90	36,90	28,00	30,80	26,10	52,20	33,10
	Linkęs (-usi) nesutikti	22,20	9,80	4,80	10,80	9,60	4,30	4,30	10,00
	Visiškai nesutinku	1,90	2,40	2,40	2,20	3,80		4,30	2,40
	Nežinau	31,50	37,80	28,60	35,50	23,10	30,40	8,70	30,70
	Neatsakė	3,70	3,70	6,00	5,40	1,90	8,70		4,40

K30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsa- kė N=23	Iš viso
Įvairi labdara	Nuolatos	33,30	20,70	22,60	21,50	26,90	17,40	17,40	23,40
	Dažnai	31,50	39,00	46,40	34,40	26,90	30,40	8,70	34,80
	Kartais	18,50	17,10	11,90	18,30	25,00	8,70	34,80	18,00
	Retai	1,90	3,70	3,60	5,40	1,90	8,70	17,40	4,60
	Niekada	1,90	1,20		3,20	3,80			1,70
	Nežinau	13,00	17,10	10,70	11,80	11,50	26,10	13,00	13,60
	Neatsakė		1,20	4,80	5,40	3,80	8,70	8,70	3,90
Organi- zuojamos stovyklos Lenkijoje	Nuolatos	31,50	30,50	36,90	29,00	26,90	21,70	26,10	30,40
	Dažnai	42,60	32,90	36,90	43,00	38,50	34,80	13,00	37,00
	Kartais	16,70	23,20	10,70	14,00	19,20	17,40	17,40	16,50
	Retai	1,90	2,40	2,40	3,20	3,80		26,10	3,90
	Niekada	1,90	1,20		1,10				0,70
	Nežinau	3,70	7,30	8,30	7,50	9,60	17,40	8,70	8,00
	Neatsakė	1,90	2,40	4,80	2,20	1,90	8,70	8,70	3,40
Mokyklų ir darželių Lietuvoje renovacija	Nuolatos	29,60	26,80	19,00	22,60	28,80	21,70	30,40	24,80
	Dažnai	33,30	24,40	39,30	36,60	25,00	13,00	13,00	30,20
	Kartais	22,20	28,00	23,80	21,50	21,20	21,70	17,40	23,10
	Retai	3,70	8,50	4,80	2,20	1,90	4,30	21,70	5,40
	Niekada				1,10	1,90		4,30	0,70
	Nežinau	11,10	11,00	9,50	11,80	17,30	21,70	8,70	12,20
	Neatsakė		1,20	3,60	4,30	3,80	17,40	4,30	3,60
Priima ne- mokamai studijuoti Lietuvos lenkus	Nuolatos	25,90	32,90	31,00	28,00	38,50	8,70	30,40	29,70
	Dažnai	25,90	23,20	41,70	38,70	17,30	43,50	26,10	31,40
	Kartais	22,20	15,90	13,10	9,70	34,60	4,30	17,40	16,50
	Retai	7,40	8,50	1,20	4,30			8,70	4,40
	Niekada	7,40	1,20	1,20	1,10				1,70
	Nežinau	9,30	15,90	8,30	15,10	9,60	30,40	13,00	13,10
	Neatsakė	1,90	2,40	3,60	3,20		13,00	4,30	3,20

Politinis Lietuvos lenkų pa- laikymas	Nuolatos	14,80	24,40	26,20	30,10	30,80	26,10	34,80	26,30
	Dažnai	29,60	28,00	20,20	26,90	23,10	26,10	4,30	24,30
	Kartais	25,90	25,60	25,00	15,10	17,30	13,00	26,10	21,40
	Retai	11,10	7,30	3,60	4,30	9,60	8,70	17,40	7,30
	Niekada	5,60		2,40	1,10				1,50
	Nežinau	11,10	12,20	17,90	19,40	17,30	8,70	13,00	15,30
	Neatsakė	1,90	2,40	4,80	3,20	1,90	17,40	4,30	3,90
Parama išlaikant lenkišką kultūrą	Nuolatos	31,50	41,50	35,70	29,00	30,80	17,40	26,10	32,60
	Dažnai	37,00	28,00	35,70	43,00	32,70	34,80	30,40	35,30
	Kartais	14,80	18,30	15,50	15,10	23,10	17,40	26,10	17,50
	Retai	9,30	1,20	1,20		5,80	4,30	4,30	2,90
	Niekada				1,10				0,20
	Nežinau	7,40	8,50	8,30	8,60	7,70	13,00	8,70	8,50
	Neatsakė		2,40	3,60	3,20		13,00	4,30	2,90

K31. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Spaudą lietuvių kalba	Nuolatos	55,60	70,70	53,60	51,60	51,90	21,70	39,10	54,00
	Kartais	35,20	23,20	33,30	38,70	36,50	34,80	34,80	33,30
	Niekada, nors turiu tokią gali- mybę	5,60	1,20	7,10	4,30	5,80	26,10	17,40	6,60
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	1,90	1,20	4,80	3,20	5,80	4,30	4,30	3,40
	Neatsakė	1,90	3,70	1,20	2,20		13,00	4,30	2,70
Spaudą lenkų kalba	Nuolatos	11,10	34,10	47,60	37,60	59,60	56,50	39,10	39,40
	Kartais	51,90	36,60	33,30	47,30	28,80	30,40	30,40	38,70
	Niekada, nors turiu tokią gali- mybę	22,20	15,90	8,30	4,30	3,80		17,40	10,20

	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	13,00	7,30	7,10	4,30	3,80	8,70	8,70	7,10
	Neatsakė	1,90	6,10	3,60	6,50	3,80	4,30	4,30	4,60
Spaudą rusų kalba	Nuolatos	22,20	20,70	20,20	21,50	17,30	34,80	17,40	21,20
	Kartais	50,00	46,30	54,80	61,30	61,50	43,50	56,50	54,30
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	18,50	22,00	13,10	5,40	11,50	4,30	13,00	13,10
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	7,40	8,50	6,00	5,40	7,70	4,30	8,70	6,80
	Neatsakė	1,90	2,40	6,00	6,50	1,90	13,00	4,30	4,60
Spaudą baltarusių kalba	Nuolatos	5,60		1,20	2,20		4,30		1,70
	Kartais	7,40	6,10	4,80	4,30	7,70	4,30	13,00	6,10
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	40,70	40,20	25,00	28,00	23,10	21,70	30,40	30,70
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	44,40	46,30	61,90	50,50	59,60	47,80	52,20	52,30
	Neatsakė	1,90	7,30	7,10	15,10	9,60	21,70	4,30	9,20

K32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Lietuviškus televizijos kanalus	Nuolatos	51,90	57,30	44,00	47,30	63,50	43,50	34,80	50,40
	Kartais	44,40	26,80	47,60	40,90	28,80	34,80	47,80	38,40
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	3,70	8,50	6,00	5,40	5,80	4,30	13,00	6,30
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės		4,90		3,20	1,90			1,90
	Neatsakė		2,40	2,40	3,20		17,40	4,30	2,90

Lenkiškus televizijos kanalus	Nuolatos	7,40	26,80	32,10	31,20	48,10	56,50	39,10	31,40
	Kartais	53,70	39,00	52,40	50,50	42,30	39,10	43,50	47,00
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	31,50	20,70	4,80	7,50	1,90		4,30	11,40
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	7,40	9,80	8,30	2,20	5,80		8,70	6,30
	Neatsakė		3,70	2,40	8,60	1,90	4,30	4,30	3,90
Rusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	46,30	53,70	45,20	51,60	65,40	69,60	39,10	52,10
	Kartais	38,90	32,90	45,20	41,90	30,80	21,70	39,10	37,70
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	9,30	7,30	2,40			8,70	17,40	4,60
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	3,70	6,10	4,80	3,20	3,80			3,90
	Neatsakė	1,90		2,40	3,20			4,30	1,70
Baltarusiškus televizijos kanalus	Nuolatos	3,70			5,40	5,80	8,70		2,90
	Kartais	11,10	14,60	25,00	21,50	21,20	34,80	13,00	19,70
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	50,00	42,70	21,40	25,80	26,90	8,70	34,80	31,10
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	33,30	39,00	47,60	33,30	34,60	34,80	47,80	38,40
	Neatsakė	1,90	3,70	6,00	14,00	11,50	13,00	4,30	7,80
Kitus (užsienio) televizijos kanalus	Nuolatos	7,40	9,80	4,80	1,10	7,70		8,70	5,60
	Kartais	20,40	28,00	35,70	28,00	23,10	21,70	21,70	27,30
	Niekada, nors turiu tokią galimybę	7,40	8,50	7,10	6,50	15,40	8,70	8,70	8,50
	Niekada, nes neturiu tokios galimybės	9,30	4,90	9,50	8,60	13,50	13,00	13,00	9,20
	Neatsakė	55,60	48,80	42,90	55,90	40,40	56,50	47,80	49,40

K34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš žemiau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Vilnius – istorinė Lietuvos sostinė	24,10	45,10	39,30	40,90	34,60	13,00	17,40	35,50
Istoriškai Vilnius – lenkų kultūros lopšys	24,10	11,00	34,50	31,20	26,90	30,40	30,40	26,30
Istoriškai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija	7,40	1,20	1,20	2,20	1,90	8,70	17,40	3,60
Nemanau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik istorija, kuri jau praeityje	37,00	28,00	15,50	15,10	23,10	30,40	17,40	22,60
Kita	1,90	2,40	4,80	5,40	5,80	13,00	4,30	4,60
Nežinau / sunku pasakyti	5,60	12,20	3,60	5,40	1,90	4,30	4,30	5,80
Neatsakė			1,20		5,80		8,70	1,50

K35. Kaip Jūs vertintumėte, ar Vilniaus krašte žmonės gyvena geriau ar blogiau negu likusioje Lietuvoje?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Manau, kad gyvena geriau nei dauguma žmonių Lietuvoje	38,90	30,50	31,00	19,40	25,00	4,30	21,70	26,50
Manau, kad gyvena blogiau nei dauguma žmonių Lietuvoje	9,30	9,80	7,10	9,70	13,50	39,10	13,00	11,40
Manau, kad gyvena nei geriau, nei blogiau, o panašiai kaip d	48,10	52,40	56,00	64,50	55,80	47,80	60,90	56,00
Nežinau / sunku pasakyti	3,70	7,30	6,00	5,40	3,80	4,30		5,10
Neatsakė				1,10	1,90	4,30	4,30	1,00

K36. Kaip Jūs manote, apskritai ateityje pragyvenimo lygis gerės ar blogės?									
Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Vilniaus krašte	Gerės	35,20	18,30	32,10	21,50	23,10	13,00	4,30	23,60
	Nesikeis	37,00	45,10	28,60	36,60	32,70	34,80	47,80	36,70
	Blogės	20,40	19,50	22,60	20,40	23,10	26,10	34,80	22,10
	Nežinau	7,40	17,10	14,30	18,30	21,20	13,00	8,70	15,30
	Neatsakė			2,40	3,20		13,00	4,30	2,20
Lietuvoje	Gerės	24,10	22,00	26,20	18,30	19,20	4,30	4,30	20,00
	Nesikeis	40,70	32,90	33,30	34,40	36,50	26,10	34,80	34,50
	Blogės	24,10	30,50	27,40	31,20	25,00	43,50	52,20	30,40
	Nežinau	11,10	13,40	13,10	14,00	19,20	13,00	4,30	13,40
	Neatsakė		1,20		2,20		13,00	4,30	1,70
Lenkijoje	Gerės	27,80	36,60	46,40	33,30	42,30	52,20	34,80	38,20
	Nesikeis	40,70	25,60	20,20	17,20	25,00	4,30	26,10	23,40
	Blogės	9,30	7,30	3,60	4,30		4,30	21,70	5,80
	Nežinau	22,20	29,30	27,40	41,90	30,80	30,40	17,40	30,40
	Neatsakė		1,20	2,40	3,20	1,90	8,70		2,20
Europoje	Gerės	46,30	40,20	34,50	25,80	25,00	13,00	8,70	31,40
	Nesikeis	24,10	30,50	25,00	24,70	23,10	8,70	39,10	25,50
	Blogės	14,80	4,90	10,70	16,10	17,30	30,40	26,10	14,10
	Nežinau	14,80	23,20	27,40	30,10	32,70	34,80	17,40	26,00
	Neatsakė		1,20	2,40	3,20	1,90	13,00	8,70	2,90
Pasaulyje	Gerės	40,70	36,60	28,60	19,40	15,40	8,70	4,30	25,50
	Nesikeis	16,70	24,40	22,60	18,30	15,40	8,70	26,10	19,70
	Blogės	16,70	4,90	14,30	15,10	17,30	30,40	34,80	15,30
	Nežinau	25,90	32,90	31,00	44,10	50,00	43,50	30,40	36,70
	Neatsakė		1,20	3,60	3,20	1,90	8,70	4,30	2,70

K37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Reikėtų žymiai daugiau dėmesio	24,10	28,40	39,80	35,90	46,20	39,10	47,80	35,80
Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio	42,60	38,30	33,70	26,10	30,80	39,10	39,10	34,30
Pakanka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar	22,20	17,30	13,30	20,70	15,40	4,30		15,90
Nežinau / sunku pasakyti	9,30	13,60	9,60	15,20	7,70	4,30	8,70	11,00
Neatsakė	1,90	2,50	3,60	2,20		13,00	4,30	2,90

K39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	Visiškai sutinku	3,70	1,20	1,20	1,10	1,90	4,30		1,70
	Linkęs (-usi) sutikti	22,20	12,20	6,00	9,70	5,80	4,30	4,30	10,00
	Linkęs (-usi) nesutikti	51,90	47,60	44,00	41,90	46,20	30,40	34,80	44,30
	Visiškai nesutinku	22,20	34,10	47,60	44,10	46,20	47,80	52,20	40,90
	Nežinau		3,70	1,20	1,10		4,30	4,30	1,70
	Neatsakė		1,20		2,20		8,70	4,30	1,50
Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	Visiškai sutinku		1,20	2,40	2,20	1,90			1,50
	Linkęs (-usi) sutikti	20,40	6,10	3,60	5,40	9,60	4,30	4,30	7,50
	Linkęs (-usi) nesutikti	50,00	56,10	46,40	41,90	36,50	26,10	39,10	45,00
	Visiškai nesutinku	29,60	32,90	46,40	47,30	48,10	56,50	47,80	42,60

	Nežinau		2,40	1,20	2,20	1,90	4,30	4,30	1,90
	Neatsakė		1,20		1,10	1,90	8,70	4,30	1,50
Lietuvoje paplitusi korupcija	Visiškai sutinku	14,80	40,20	41,70	39,80	63,50	26,10	34,80	38,90
	Linkęs (-usi) sutikti	51,90	46,30	41,70	44,10	26,90	26,10	47,80	42,10
	Linkęs (-usi) nesutikti	24,10	7,30	4,80	7,50	5,80	21,70	4,30	9,50
	Visiškai nesutinku	5,60	1,20	1,20	5,40		13,00	4,30	3,40
	Nežinau	3,70	3,70	9,50	3,20	3,80	8,70	8,70	5,40
	Neatsakė		1,20	1,20			4,30		0,70
Lietuvoje lengva rasti darbą	Visiškai sutinku		1,20	1,20					0,50
	Linkęs (-usi) sutikti	25,90	11,00	7,10	8,60	5,80	8,70		10,20
	Linkęs (-usi) nesutikti	51,90	62,20	56,00	46,20	46,20	39,10	39,10	51,30
	Visiškai nesutinku	18,50	23,20	32,10	43,00	46,20	30,40	52,20	33,80
	Nežinau	3,70	1,20	3,60	2,20	1,90	4,30	8,70	2,90
	Neatsakė		1,20				17,40		1,20
Lietuvoje lengva vystyti verslą	Visiškai sutinku	3,70	2,40	1,20	1,10	1,90		8,70	2,20
	Linkęs (-usi) sutikti	29,60	8,50	6,00	2,20	5,80		8,70	8,50
	Linkęs (-usi) nesutikti	35,20	52,40	48,80	45,20	48,10	43,50	30,40	45,50
	Visiškai nesutinku	20,40	25,60	31,00	41,90	36,50	21,70	34,80	31,40
	Nežinau	11,10	8,50	10,70	8,60	7,70	13,00	17,40	10,00
	Neatsakė		2,40	2,40	1,10		21,70		2,40

Lietuvoje didelė biurokra- tija	Visiškai sutinku	11,10	30,50	35,70	41,90	46,20	39,10	30,40	34,10
	Linkęs (-usi) sutikti	44,40	46,30	39,30	35,50	28,80	26,10	26,10	37,70
	Linkęs (-usi) nesutikti	25,90	12,20	11,90	9,70	5,80	21,70	21,70	13,60
	Visiškai nesutinku	7,40	2,40	2,40	6,50	11,50	4,30	13,00	5,80
	Nežinau	11,10	4,90	10,70	4,30	7,70	4,30	8,70	7,30
	Neatsakė		3,70		2,20		4,30		1,50
Lietuvoje efektyviai veikia demokra- tija	Visiškai sutinku	3,70	1,20	3,60	1,10	1,90	4,30	4,30	2,40
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	24,40	16,70	16,10	19,20	4,30	13,00	19,70
	Linkęs (-usi) nesutikti	44,40	47,60	47,60	41,90	32,70	34,80	26,10	42,10
	Visiškai nesutinku	9,30	12,20	22,60	29,00	34,60	30,40	43,50	23,40
	Nežinau	9,30	9,80	9,50	10,80	9,60	13,00	13,00	10,20
	Neatsakė		4,90		1,10	1,90	13,00		2,20
Lietuvoje mažos pensijos	Visiškai sutinku	50,00	63,40	75,00	71,00	71,20	82,60	69,60	68,10
	Linkęs (-usi) sutikti	37,00	24,40	14,30	19,40	19,20	13,00	13,00	20,90
	Linkęs (-usi) nesutikti	7,40	6,10	3,60	3,20	1,90			3,90
	Visiškai nesutinku	3,70	2,40	4,80	3,20	5,80		4,30	3,60
	Nežinau	1,90	2,40	2,40	2,20	1,90	4,30	13,00	2,90
	Neatsakė		1,20		1,10				0,50

Lietuvoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	Visiškai sutinku	5,60	3,70	4,80	7,50	11,50		13,00	6,30
	Linkęs (-usi) sutikti	46,30	26,80	15,50	24,70	19,20	21,70	17,40	24,80
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	40,20	42,90	41,90	32,70	21,70	26,10	37,50
	Visiškai nesutinku	7,40	20,70	29,80	21,50	32,70	34,80	30,40	23,80
	Nežinau	7,40	6,10	7,10	4,30	3,80	8,70	13,00	6,30
	Neatsakė		2,40				13,00		1,20

K40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje?

Vidutinis balas (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Seimu	3,9	3,6	3,5	2,9	2,5	3,5	4,2	3,3
Vyriausybė	4,4	4,1	3,9	3,1	2,7	3,4	4,2	3,6
Prezidento institucija	4,9	4,0	3,7	3,3	3,1	3,4	3,6	3,7
Lietuvos žiniasklaida	5,0	4,2	4,2	3,9	3,9	3,9	3,7	4,2
Policija	5,6	5,2	5,5	4,4	4,9	4,4	5,0	5,0
Teismais	5,7	4,4	4,6	4,0	2,9	2,8	4,2	4,3
Vietos savivaldos institucijomis	5,1	5,1	5,9	4,7	4,5	6,6	5,9	5,2

K41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampų lietuvių-lenkų santykiuose apskrityje?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Lietuvos švietimo politika	40,70	39,00	53,60	36,60	40,40	34,80	43,50	41,80
Lietuvos politikų nejaudrumas tautinių mažumų problemoms	11,10	19,50	16,70	20,40	21,20	47,80	8,70	19,20

Negatyvūs straipsniai žiniasklaidoje	42,60	34,10	41,70	21,50	21,20	8,70	34,80	30,90
Istorinės nuoskaudos	42,60	17,10	16,70	26,90	15,40	17,40	8,70	21,90
Valstybių politikų veikla	14,80	19,50	17,90	18,30	26,90	4,30	17,40	18,20
Lietuvos lenkų reikavimai	18,50	22,00	13,10	14,00	15,40	13,00	17,40	16,30
Lietuvos lenkų politikų kraštutinumas (užsispyrimas)	22,20	26,80	17,90	22,60	15,40	8,70	13,00	20,20
Lietuvių nacionalizmas	22,20	25,60	38,10	30,10	40,40	47,80	30,40	32,10
Lietuvių nenoras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius	13,00	24,40	19,00	20,40	36,50	26,10	26,10	22,60
Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus	18,50	18,30	23,80	22,60	19,20	39,10	17,40	21,70
Lietuvių negebėjimas tvarkytis ūkiškai savo valstybėje	3,70	17,10	20,20	30,10	28,80	26,10	13,00	20,70
Kita	1,90	2,40		2,20				1,20
Nežinau / sunku pasakyti	5,60	2,40	3,60	4,30		4,30	4,30	3,40

K42. Kaip manote, kurie iš žemiau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus?

Procentai (N=411)		17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Lietuvos politikai neįsitraukę Lietuvos lenkų problemoms	Visiškai sutinku	24,10	22,00	33,30	30,10	38,50	56,50	26,10	30,70
	Linkęs (-usi) sutikti	40,70	41,50	40,50	41,90	34,60	13,00	34,80	38,40
	Linkęs (-usi) nesutikti	27,80	19,50	11,90	14,00	11,50	8,70	13,00	15,80
	Visiškai nesutinku	1,90	4,90	3,60	8,60	9,60	4,30	4,30	5,60
	Nežinau	3,70	8,50	7,10	4,30	3,80	8,70	17,40	6,60
	Neatsakė	1,90	3,70	3,60	1,10	1,90	8,70	4,30	2,90

Lietuvos valdžia netinkamai vykdo švietimo politiką	Visiškai sutinku	14,80	30,50	44,00	36,60	44,20	21,70	39,10	34,30
	Linkęs (-usi) sutikti	40,70	39,00	36,90	37,60	26,90	34,80	34,80	36,50
	Linkęs (-usi) nesutikti	33,30	17,10	6,00	15,10	19,20	8,70		15,30
	Visiškai nesutinku	3,70	3,70	2,40	3,20	3,80	4,30	4,30	3,40
	Nežinau	5,60	7,30	8,30	5,40	3,80	8,70	17,40	7,10
	Neatsakė	1,90	2,40	2,40	2,20	1,90	21,70	4,30	3,40
Lietuvos valdžia stengiasi spręsti Lietuvos lenkams aktualius klausimus	Visiškai sutinku	3,70	6,10	2,40	10,80	15,40	4,30		6,80
	Linkęs (-usi) sutikti	24,10	18,30	14,30	23,70	19,20	13,00	13,00	19,00
	Linkęs (-usi) nesutikti	55,60	39,00	38,10	41,90	28,80	17,40	47,80	39,70
	Visiškai nesutinku	9,30	26,80	31,00	16,10	25,00	34,80	30,40	23,40
	Nežinau	5,60	7,30	10,70	7,50	7,70	8,70	8,70	8,00
	Neatsakė	1,90	2,40	3,60		3,80	21,70		3,20
Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus	Visiškai sutinku	13,00	14,60	29,80	28,00	34,60	30,40	39,10	25,30
	Linkęs (-usi) sutikti	33,30	45,10	36,90	35,50	25,00	30,40	30,40	35,50
	Linkęs (-usi) nesutikti	38,90	22,00	10,70	18,30	21,20	8,70	17,40	20,00
	Visiškai nesutinku	3,70	4,90	14,30	11,80	15,40	8,70	4,30	9,70
	Nežinau	9,30	11,00	6,00	6,50	1,90	13,00	8,70	7,50
	Neatsakė	1,90	2,40	2,40		1,90	8,70		1,90
Lietuvos valdžios požiūris į Lietuvos lenkus yra teigiamas	Visiškai sutinku	5,60	4,90	4,80	10,80	11,50	4,30	13,00	7,50
	Linkęs (-usi) sutikti	25,90	18,30	9,50	21,50	21,20	13,00	8,70	17,80
	Linkęs (-usi) nesutikti	46,30	40,20	42,90	34,40	25,00	17,40	21,70	36,00
	Visiškai nesutinku	13,00	22,00	33,30	23,70	25,00	26,10	43,50	25,30
	Nežinau	7,40	12,20	8,30	7,50	11,50	13,00	8,70	9,50
	Neatsakė	1,90	2,40	1,20	2,20	5,80	26,10	4,30	3,90

K43. Kaip Jūs vertintumėte, kokie yra Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai šiuo metu?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Labai geri		1,20	1,20	4,30			8,70	1,90
Geri	16,70	18,30	15,50	10,80	15,40	4,30	4,30	13,90
Vidutiniški	50,00	56,10	64,30	58,10	57,70	52,20	47,80	56,90
Blogi	25,90	17,10	11,90	20,40	21,20	34,80	39,10	20,70
Labai blogi		2,40	2,40		3,80			1,50
Nežinau / sunku pasakyti	5,60	2,40	4,80	4,30	1,90	8,70		3,90
Neatsakė	1,90	2,40		2,20				1,20

K44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra aktualiausia Lietuvos lenkams?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Išsaugoti papročius ir kultūrą	46,30	31,70	40,50	44,10	36,50	21,70	39,10	38,70
Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros	38,90	18,30	25,00	16,10	19,20	43,50	21,70	23,60
Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje	33,30	28,00	28,60	11,80	21,20	21,70	21,70	23,60
Turėti savo atstovus Seime	29,60	28,00	29,80	46,20	36,50	17,40	43,50	34,10
Turėti savo atstovus vietos savivaldoje	9,30	19,50	21,40	33,30	30,80	43,50	30,40	25,10
Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje	11,10	12,20	6,00	8,60	5,80	8,70	13,00	9,00
Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms	33,30	37,80	51,20	43,00	48,10	43,50	13,00	41,40

Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba	3,70	7,30	4,80	7,50	11,50	13,00	8,70	7,30
Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai	33,30	42,70	42,90	31,20	40,40	30,40	26,10	37,00
Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis	7,40	17,10	15,50	14,00	21,20	21,70	13,00	15,30
Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija	14,80	12,20	7,10	10,80	21,20	8,70	8,70	11,90
Kita		2,40	2,40	4,30	1,90	8,70	4,30	2,90
Nežinau / sunku pasakyti	5,60	4,90	4,80	3,20	1,90	4,30	4,30	4,10

K45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Labai aktualus	13,00	20,70	22,60	21,50	26,90	21,70	8,70	20,40
Aktualus	14,80	15,90	25,00	21,50	26,90	30,40	34,80	22,10
Vidutiniškai aktualus	25,90	19,50	19,00	18,30	13,50	34,80	26,10	20,40
Neaktualus	25,90	17,10	10,70	20,40	21,20	4,30	17,40	17,50
Visiškai neaktualus	16,70	25,60	21,40	15,10	9,60		13,00	17,00
Nežinau / sunku pasakyti	1,90	1,20	1,20	2,20	1,90	4,30		1,70
Neatsakė	1,90			1,10		4,30		0,70

K47. Lytis

Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neatsakė N=23	Iš viso
Vyras	44,40	24,40	21,40	32,30	30,80	39,10	69,60	32,40
Moteris	55,60	75,60	78,60	67,70	69,20	60,90	30,40	67,60

K48. Gyvenamoji vieta								
Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Vilniaus mieste	61,10	52,40	34,50	29,00	28,80	17,40	65,20	40,40
Vilniaus rajone	29,60	35,40	45,20	51,60	51,90	69,60	34,80	44,30
Šalčininkų rajone	9,30	12,20	20,20	19,40	19,20	13,00		15,30

K49. Išsilavinimas								
Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Pradinis išsilavinimas						13,00		0,70
Pagrindinis išsilavinimas	9,30	1,20	1,20	1,10	1,90	13,00	4,30	3,20
Vidurinis išsilavinimas	46,30	7,30	4,80	11,80	21,20	8,70	17,40	15,30
Profesinė mokykla	9,30	3,70	9,50	10,80	5,80	13,00	13,00	8,50
Aukštesnioji mokykla / technikumas / aukštosios koleginės studijos	13,00	8,50	16,70	32,30	30,80	17,40	17,40	20,00
Aukštasis (universiteti- nis) išsilavinimas	20,40	76,80	66,70	43,00	40,40	34,80	47,80	51,10
Neatsakė	1,90	2,40	1,20	1,10				1,20

K50. Užimtumo statusas								
Procentai (N=411)	17-24 m. N=54	25-34 m. N=82	35-44 m. N=84	45-54 m. N=93	55-64 m. N=52	65 ir > N=23	Neat- sakė N=23	Iš viso
Esu samdomas darbuo- tojas	20,4	81,7	77,4	86,0	73,1	13,0	60,9	67,6
Dirbu sau	1,9	6,1	10,7	6,5	5,8		4,3	6,1
Esu darbdavys (-ė) / savininkas (-ė)	7,4	2,4	1,2	2,2	3,8		4,3	2,9
Nedirbu (esu bedarbis (-ė))	7,4	2,4	2,4	3,2	5,8		13,0	4,1
Esu pensininkas (-ė)			1,2	1,1	9,6	87,0	13,0	7,3
Esu studentas (-ė)	48,1							6,3

Esu vaiko priežiūros atostogose		2,4	3,6					1,2
Kita	13,0	2,4	1,2		1,9		4,3	2,9
Neatsakė	1,9	2,4	2,4	1,1				1,5

Priedas Nr. 3

Klausimynas lietuvių kalba

Laba diena,

šiuo metu atliekama Lietuvoje gyvenančių lenkų tautybės žmonių (Lietuvos lenkų) apklausa. Mus domina kaip Lietuvos lenkai suvokia save, kaip vertina gyvenimą Lietuvoje ir Lenkijoje, kokios yra Lietuvos lenkų politinės nuostatos.

Kadangi Jūs esate Lietuvos lenkas (-ė), prašome Jūsų sutikti atsakyti į klausimyno klausimus. Jūsų atsakymai labai svarbūs, jie padės geriau suprasti Lietuvos lenkų savitumą. Klausimynas pildomas anonimiškai (vardo ir pavardės niekur rašyti nereikia), visų klausimyną pildžiusių žmonių atsakymai bus analizuojami ir tyrimo ataskaitoje pateikiami apibendrintai. Mums labai svarbi Jūsų nuomonė ir Jūsų asmeninės patirtys.

Pildydamas (-a) klausimyną, prie kiekvieno klausimo apibraukite Jums tinkančio atsakymo varianto (-ų) numerį (-ius), o kur reikia – jei galite, atsakymą parašykite. Prie kai kurių klausimų atskirai paaiškinta, kaip į juos atsakinėti, labai prašome atkreipti dėmesį į šiuos paaiškinimus.

Dėkojame už bendradarbiavimą!

Pradžioje norėtume paklausti, kaip Jūs pristatote save kitiems žmonėms.

1. Jei Jūsų paklausia, kokios Jūs esate tautybės, ką paprastai atsakote? Pažymėkite vieną labiausiai Jums tinkantį atsakymo variantą.

1. Esu lenkas (-ė)
2. Esu lenkas (-ė) gyvenantis Lietuvoje
3. Esu Lietuvos lenkas (-ė)
4. Esu lenkas (-ė) iš Vilniaus krašto
5. Esu lenkų kilmės lietuvis (-ė)

6. Esu lietuvių kilmės lenkas (-ė)
 7. Esu lietuvis (-ė)
 8. Kita (*parašykite*)
-

2. Kai kada Vilniaus krašte gyvenantys žmonės apibūdinami kaip „tuteišiai“. Ar Jūs esate girdėjęs (-usi) tokią apibūdinimą?

1. Taip
2. Ne [*jei atsakėte „Ne“, pereikite prie 5 klausimo*]

3. Su kuo, Jūsų nuomone, paprastai siejamas „tuteišio“ apibūdinimas?

1. Jis taikomas apibūdinant Lietuvos baltarusius
2. Jis taikomas apibūdinant Lietuvos lenkus
3. Jis taikomas apibūdinant vietinius Vilniaus krašto (Wileńszczyznos) gyventojus (tiek baltarusius, tiek lenkus, tiek rusus ar kitų tautybių žmones)
4. Kita (*parašykite*) _____

4. Remiantis Jūsų patirtimi, kiek dažnai Vilniaus krašte gyvenantys Lietuvos lenkai apibūdina save „tuteišių“ sąvoka?

1. Dažnai taip save apibūdina
2. Kartais taip save apibūdina
3. Retai kada taip save apibūdina
4. Niekada taip savęs neapibūdina
5. Nežinau / sunku pasakyti

5. Kokia kalba Jūs paprastai kalbatės namuose (šeimoje)?

1. Lenkų kalba
2. Rusų kalba
3. Vietinė („tuteiša“) kalba
4. Lenkų ir lietuvių kalbomis
5. Lenkų ir rusų kalbomis
6. Lietuvių ir rusų kalbomis
7. Lietuvių kalba

8. Kita (*parašykite*) _____

6. Kiek gerai, Jūsų vertinimu, Jūs asmeniškai mokate lietuvių kalbą?

1. Moku puikiai
2. Moku gerai
3. Moku vidutiniškai
4. Moku prastai
5. Moku labai blogai
6. Visiškai nemoku lietuvių kalbos
7. Nežinau / sunku pasakyti

7. Žemiau pateikiami įvairūs apibūdinimai. Kiek Jums asmeniškai kiekvienas iš šių apibūdinimų yra svarbus pristatant save kitiems žmonėms (galvojant apie save)? Prie kiekvieno apibūdinimo pažymėkite, ar Jums asmeniškai jis labai svarbus, gana svarbus, nelabai svarbus ar visiškai nesvarbus?

	Labai svarbus	Gana svarbus	Nelabai svarbus	Visiškai nesvarbus	Nežinau
1. Lenkas	1	2	3	4	5
2. Lietuvos lenkas	1	2	3	4	5
3. Lietuvos pilietis	1	2	3	4	5
4. Lietuvos gyventojas	1	2	3	4	5
5. Vilniaus krašto gyventojas	1	2	3	4	5
6. Jūsų gyvenamosios vietos (miestelio, rajono) gyventojas	1	2	3	4	5
7. Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4	5

8. Vertinant apskritai, kaip Jūs apibūdintumėte, kokie yra lietuvių ir Lietuvos lenkų santykiai?

1. Labai geri
2. Geri
3. Vidutiniški
4. Blogi
5. Labai blogi
6. Nežinau / sunku pasakyti

9. Kartais santykiai tarp skirtingų tautybių žmonių gali būti įtempti. Kaip manote Jūs asmeniškai, kiek įtempti ar neįtempti santykiai tarp šių grupių Lietuvoje? Pažymėkite savo vertinimą prie kiekvieno iš grupių poros.

	Labai daug įtampos	Daug įtampos	Viduti- niškai įtampos	Mažai įtampos	Visiškai nėra tampos	Nežinau
1. Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai	1	2	3	4	5	6
2. Lietuvos rusų ir lietuvių santykiai	1	2	3	4	5	6
3. Kitų tautinių mažumų ir lietuvių santykiai	1	2	3	4	5	6
4. Lietuvos lenkų ir Lietuvos rusų santykiai	1	2	3	4	5	6

10. Pagalvokite apie savo draugus apskritai. Jūsų draugų tarpe (pažymėkite vieną atsakymo variantą, kuris geriausiai apibūdina Jūsų draugų ratą):

1. dauguma draugų yra Lietuvos lenkai
2. dauguma draugų yra lietuviai
3. dauguma draugų yra kitų tautybių žmonės
4. dauguma draugų yra skirtingų tautybių
5. Kita (*parašykite*) _____
6. Nežinau / sunku pasakyti

11. Kaip dažnai bendraudami su lietuviais aptarinėjate lietuvių-lenkų santykius, Lietuvos valdžios sprendimus susijusius su Lietuvos lenkais (pvz., asmenvardžių ar vietovardžių rašyba), kitus Lietuvos lenkams aktualius klausimus?

1. Labai dažnai
2. Dažnai
3. Kartais

4. Retai

5. Visiškai neaptarinėjame [jei pasirinkote šį atsakymo variantą, pereikite prie 13 klausimo]

6. Mano pažįstamų rate lietuvių nėra [jei pasirinkote šį atsakymo variantą, pereikite prie 13 klausimo]

7. Nežinau / sunku pasakyti

12. Jei nors kartais su pažįstamais lietuviais kalbatės lietuvių-lenkų santykių temomis, kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi „tautinių“ klausimų aptarimą su lietuviais? Pažymėkite vieną atsakymo variantą, kuris geriausiai apibūdina situaciją.

1. Tiesiog aptariame aktualijas

2. Retai kada kalbame, nes tokie klausimai mums neaktualūs

3. Retai kada kalbame, nes politika nesidomime

4. Vengiame tokių temų, nes jos sukelia neigiamus jausmus

5. Vyksta karštos diskusijos, tačiau jos nesukelia neigiamų jausmų

6. Paprastai tokie pokalbiai baigiasi konfliktais, tačiau vis tiek juos aptarinėjame

7. Kartais kalbantis tokiomis temomis tvyro įtampa, o kartais tokie pokalbiai vyksta maloniai ar pajuokaujant

8. Vyksta įdomios diskusijos, praturtiname vieni kitų žinias ir supratimą

9. Kita (parašykite) _____

13. Jūsų nuomone, kiek svarbu ar nesvarbu Lietuvos lenkams mokėti gerai kalbėti lietuviškai?

1. Labai svarbu

2. Gana svarbu

3. Nelabai svarbu

5. Visiškai nesvarbu

6. Nežinau / sunku pasakyti

14. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kiek Lietuvos lenkai yra panašūs su lietuviais, o kiek panašūs su Lenkijos lenkais?

1. Lietuvos lenkai labiau panašūs į lietuvius, nei į Lenkijos lenkus

2. Lietuvos lenkai labiau panašūs į Lenkijos lenkus, nei į lietuvius
3. Lietuvos lenkai visiškai skiriasi ir nuo lietuvių, ir nuo Lenkijos lenkų
4. Lietuvos lenkai panašūs ir į lietuvius, ir į Lenkijos lenkus
5. Nežinau / sunku pasakyti

15. Kaip Jūs manote, kurie iš žemiau išvardintų dalykų yra svarbiausi apibūdinant Lietuvos lenkus? Pažymėkite iki trijų atsakymo variantų, kurie Jums atrodo patys svarbiausi.

1. Lenkų kalbos mokėjimas
2. Savęs laikymas lenku
3. Lenkiška kilmė
4. Priklausymas lenkų bendruomenei
5. Religingumas (katalikiškumas)
6. Pagarba šeimai
7. Pagarba lenkiškoms tradicijoms
8. Lenkiškų papročių laikymasis
9. Kita (parašykite) _____
10. Nežinau / sunku pasakyti

16. Kaip Jūs galėtumėte apibūdinti, kas Jums yra Lietuva? Pažymėkite vieną atsakymo variantą, kuris geriausiai atspindi Jūsų nuomonę.

1. Tai mano Tėvynė
2. Tai šalis, kurioje gimiau ir gyvenu
3. Tai šalis, kurios piliečiu esu
4. Tai mano protėvių žemė
5. Kita (parašykite) _____
6. Nežinau / sunku pasakyti

17. Kaip Jūs įvertintumėte, kiek Jūs domitės politika? Nurodykite, kiek domitės įvairiomis žemiau išvardintomis politikos sritimis.

	Labai domiuosi	Domiuosi	Vidutiškai domiuosi	Nesidomiu	Visiškai nesidomiu	Nežinau

1. Kiek Jūs domitės politika Lietuvoje apskritai?	1	2	3	4	5	6
2. Kiek Jūs domitės Lietuvos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	1	2	3	4	5	6
3. Kiek Jūs domitės politika, susijusia su Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiais?	1	2	3	4	5	6
4. Kiek Jūs domitės politiniais įvykiais Lenkijoje apskritai?	1	2	3	4	5	6
5. Kiek Jūs domitės Lenkijos valstybės politika, susijusia su Lietuvos lenkais?	1	2	3	4	5	6
6. Kiek Jūs domitės Jūsų savivaldybės veikla?	1	2	3	4	5	6

18. Žmonių aktyvumas rinkimuose svyruoja priklausomai nuo rinkimų. Kurie rinkimai Lietuvoje Jums asmeniškai atrodo svarbiausi? Pažymėkite savo atsakymą prie kiekvienų rinkimų.

	Labai svarbūs	Gana svarbūs	Nelabai svarbūs	Visiškai nesvarbūs	Nežinau
1. Seimo rinkimai	1	2	3	4	5
2. Prezidento rinkimai	1	2	3	4	5
3. Savivaldybių tarybų rinkimai	1	2	3	4	5
4. Rinkimai į Europos Parlamentą	1	2	3	4	5

19. Rinkimuose į vietos savivaldos ir valstybės institucijas (pvz. Lietuvos Respublikos Seimą) Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Kaip Jūs manote, Lietuvos lenkų rinkimų akcija tinkamai ar netinkamai atstovauja Lietuvos lenkų interesus?

1. Labai tinkamai
2. Tinkamai

3. Vidutiniškai
4. Netinkamai
5. Visiškai netinkamai
6. Nežinau / sunku pasakyti

20. Yra įvairūs motyvai, kurie gali skatinti Lietuvos lenkus palaikyti Lietuvos lenkų rinkimų akcijos partiją. Kaip Jūs manote, kiek svarbus ar nesvarbus yra kiekvienas iš šių motyvų? Pažymėkite savo atsakymą prie kiekvieno iš žemiau išvardintų motyvų.

	Labai svarbus motyvas	Gana svarbus motyvas	Nelabai svarbus motyvas	Visiškai nesvarbus motyvas	Nežinau
1. Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai atstovauja bendrus Lietuvos lenkų interesus	1	2	3	4	5
2. Lietuvos lenkų rinkimų akcija gerai tvarkosi „savo“ savivaldybėse	1	2	3	4	5
3. Lietuvos lenkai yra solidarūs	1	2	3	4	5
4. Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra vienintelė partija, kuri ryžtingai atstovauja Lietuvos lenkų interesus	1	2	3	4	5
5. Lietuvoje apskritai visos partijos dirba prastai, todėl Lietuvos lenkai remia Lietuvos lenkų rinkimų akciją	1	2	3	4	5
6. Kita (parašykite)	1	2	3	4	5

21. Prieš paskutiniuosius rinkimus į Lietuvos Respublikos Seimą (2012 metais) ir savivaldybių tarybų rinkimus (2011 metais) buvo sudaryta Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicija su politine partija „Rusų Aljansas“. Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie tokią koaliciją?

1. Taip, esu girdėjęs (-usi)
2. Ne, nesu girdėjęs (-usi)

22. Vertinant apskritai, Jūs palaikote, ar nepalaikote Lietuvos lenkų rinkimų akcijos koalicijos su politine partija „Rusų Aljansas“ idėją?

1. Labai palaikau
2. Linkęs (-usi) palaikyti
3. Linkęs (-usi) nepalaikyti
4. Visiškai nepalaikau
5. Nežinau / sunku pasakyti

23. Jūsų nuomone, ar Lietuvos lenkams yra reikalinga, ar nėra reikalinga kita „lenkiška“ partija, tai yra, ne tik Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)? *Prie kiekvieno iš žemiau esančių teiginių pažymėkite, kiek Jūs su juo sutinkate ar nesutinkate.*

	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau
1. Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes LLRA gerai dirba	1	2	3	4	5
2. Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija nereikalinga, nes taip būtų suskaldyta Lietuvos lenkų politinė vienybė	1	2	3	4	5
3. Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes taip būtų daugiau pasirinkimo galimybių	1	2	3	4	5
4. Kita Lietuvos lenkus atstovaujanti partija yra reikalinga, nes labiau visapusiškai būtų atstovaujami Lietuvos lenkų interesai	1	2	3	4	5
Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4	5

24. Be Lietuvos lenkų rinkimų akcijos, kuri (-ios) „lietuviška (-os)“ partija (-jos) labiausiai atitinka Jūsų nuostatas ir yra Jums priimtinausia (-ios)? Galite pažymėti iki trijų Jums tinkančių atsakymo variantų.

1. Darbo partija
2. Liberalų ir centro sąjunga
3. Liberalų sąjūdis
4. Lietuvos socialdemokratų partija
5. Partija Tvarka ir teisingumas
6. Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai
7. Nei viena, nes nei viena nesirūpina žmonėmis
8. Nei viena, nes jos nėra pajėgios spęsti Lietuvos lenkams aktualių klausimų
9. Kita (*parašykite*) _____
10. Nežinau / sunku pasakyti

25. Lenkijos valstybė siūlo dokumentą, vadinamą „Lenko korta“ (lenk. *Karta polaka*). Ar Jūs esate, ar nesate girdėjęs (-usi) apie „Lenko kortą“?

1. Taip, esu girdėjęs (-usi)
2. Ne, nesu girdėjęs (-usi) [*jei atsakėte „Ne“, pereikite prie 27 klausimo*]

26. Kaip Jūs manote, kuo „Lenko korta“ gali būti naudinga tiems, kurie ją turi ar norėtų turėti? Prie kiekvieno argumento pažymėkite, kiek, Jūsų manymu, jis yra svarbus ar nesvarbus nusprendžiant gauti „Lenko kortą“.

	Labai svarbu	Gana svarbu	Nelabai svarbu	Visiškai nesvarbu	Nežinau
1. „Lenko korta“ atspindi Lietuvos lenko tapatumą	1	2	3	4	5
2. „Lenko korta“ susieja su Lenkija, atspindi, kad esi „tikras lenkas“	1	2	3	4	5
3. „Lenko korta“ gali būti ekonomiškai naudinga (įvairios nuolaidos ir pan.)	1	2	3	4	5

4. „Lenko korta“ suteikia didesnes galimybes įsidarbinti Lenkijoje	1	2	3	4	5
5. „Lenko korta“ suteikia didesnes galimybes mokytis / studijuoti Lenkijoje	1	2	3	4	5

27. Ar per pastaruosius dešimt metų Jūs asmeniškai esate nors kartą nuvykęs (-usi) į Lenkiją?

1. Taip

2. Ne [jei atsakėte „Ne“, pereikite prie 29 klausimo]

28. Žemiau išvardintos kelios situacijos. Ar būnant Lenkijoje Jums nors kartą yra tekę jose atsidurti? Prie kiekvienos situacijos pažymėkite, ar taip atsitikdavo dažnai, kartais ar niekada?

	Dažnai	Kartais	Niekada	Nežinau
1. Jus palaikydavo rusų (-e)	1	2	3	4
2. Jus palaikydavo lietuvių (-e)	1	2	3	4
3. Žinodavo, kad esate lenkas (-ė), tačiau vis tiek laikydavo svetimu (-a)	1	2	3	4
4. Suprasdavo, kad esate ne vietinis lenkas (-ė) ir dėl to priimdavo šilčiau	1	2	3	4

29. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lenkijoje? Perskaitykite žemiau esančius teiginius ir pažymėkite, kiek sutinkate ar nesutinkate su kiekvienu iš jų.

	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau
1. Lenkijoje aukštas pragyvenimo lygis	1	2	3	4	5
2. Lenkijoje didelis ekonomikos augimas	1	2	3	4	5
3. Lenkijoje paplitusi korupcija	1	2	3	4	5
4. Lenkijoje lengva rasti darbą	1	2	3	4	5

5. Lenkijoje lengva vystyti verslą	1	2	3	4	5
6. Lenkijoje didelė biurokratija	1	2	3	4	5
7. Lenkijoje efektyviai veikia demokratija	1	2	3	4	5
8. Lenkijoje mažos pensijos	1	2	3	4	5
9. Lenkijoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	1	2	3	4	5

30. Remiantis Jūsų patirtimi, kaip dažnai Lietuvos lenkai sulaukia įvairios paramos iš Lenkijos? *Prie kiekvieno teiginio pažymėkite, nuolatos, dažnai, kartais, retai ar niekada Lietuvos lenkai sulaukia tokios paramos iš Lenkijos?*

	Nuolatos	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada	Nežinau
1. Įvairi labdara	1	2	3	4	5	6
2. Organizuojamos stovyklos Lenkijoje	1	2	3	4	5	6
3. Mokyklų ir darželių Lietuvoje renovacija	1	2	3	4	5	6
4. Priima nemokamai studijuoti Lietuvos lenkus	1	2	3	4	5	6
5. Politinis Lietuvos lenkų palaikymas	1	2	3	4	5	6
6. Parama išlaikant lenkišką kultūrą	1	2	3	4	5	6
7. Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4	5	6

31. Kaip dažnai Jūs skaitote spausdintą arba elektroninę spaudą (laikraščius, žurnalus)? *Prie kiekvieno spaudos šaltinio pažymėkite, kaip dažnai jį skaitote.*

	Nuolatos	Kartais	Niekada, nors turitokią galimybę	Niekada, nes neturite tokios galimybės
1. Spaudą lietuvių kalba	1	2	3	4
2. Spaudą lenkų kalba	1	2	3	4

3. Spaudą rusų kalba	1	2	3	4
4. Spaudą baltarusių kalba	1	2	3	4
5. Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4

32. Kaip dažnai Jūs žiūrite televizijos kanalus? Prie kiekvieno televizijos kanalo tipo pažymėkite, kaip dažnai jį žiūrite.

	Nuolatos	Kartais	Niekada, nors turint tokią galimybę	Niekada, nes neturi tokios galimybės
1. Lietuviškus televizijos kanalus	1	2	3	4
2. Lenkiškus televizijos kanalus	1	2	3	4
3. Rusiškus televizijos kanalus	1	2	3	4
4. Baltarusiškus televizijos kanalus	1	2	3	4
5. Kitus (užsienio) televizijos kanalus	1	2	3	4

33. Kurio televizijos kanalo žinias Jūs žiūrite kaip pagrindines dienos žinias? (atsakymą parašykite. Jei žinių nežiūrite, taip pat parašykite) _____

34. Galvojant apie Vilniaus krašto istoriją, kuris iš žemiau esančių teiginių Jums atrodo geriausiai nusakantis istorinį Vilniaus krašto savitumą? Pažymėkite vieną atsakymą, kuris Jums tinka labiausiai.

1. Vilnius – istorinė Lietuvos sostinė
2. Istorikai Vilnius – lenkų kultūros lopšys
3. Istorikai Vilniaus kraštas stipriai susijęs su Baltarusija
4. Nemanau, kad reikia apie tai galvoti dabar, nes tai tik istorija, kuri jau praityje
5. Nežinau / sunku pasakyti
6. Kita (parašykite) _____

35. Kaip Jūs vertintumėte, ar Vilniaus krašte žmonės gyvena geriau ar blogiau negu likusioje Lietuvoje?

1. Manau, kad gyvena geriau nei dauguma žmonių Lietuvoje
2. Manau, kad gyvena blogiau nei dauguma žmonių Lietuvoje
3. Manau, kad gyvena nei geriau, nei blogiau, o panašiai kaip dauguma žmonių Lietuvoje
4. Nežinau / sunku pasakyti

36. Kaip Jūs manote, apskritai ateityje pragyvenimo lygis gerės ar blogės? Parašykite savo nuomonę prie kiekvieno iš žemiau esančių punktų.

	Gerės	Nesikeis	Blogės	Nežinau
1. Vilniaus krašte	1	2	3	4
2. Lietuvoje	1	2	3	4
3. Lenkijoje	1	2	3	4
4. Europoje	1	2	3	4
5. Pasaulyje	1	2	3	4

37. Kaip manote, ar Lietuvos valdžia turėtų skirti daugiau dėmesio Vilniaus kraštui?

1. Reikėtų žymiai daugiau dėmesio
2. Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio
3. Pakanka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar
4. Nežinau / sunku pasakyti

38. Kaip Jūs manote, kurioms iš žemiau išvardintų sričių vystant Vilniaus kraštą reikėtų daugiausia Lietuvos valdžios dėmesio? Išdėliokite žemiau išvardintas sritis nuo tos, kurią reikėtų vystyti labiausiai (pirmiausiai) iki mažiausiai aktualios srities (rašykite 8 prie tos srities, kuri Jums atrodo svarbiausia, 7 prie mažiau svarbios ir taip toliau, parašant 1 tai sričiai, kurios vystymas šiuo metu yra mažiausiai aktualus).

	Vertinimo balai nuo 8 (labiausiai aktuali sritis) iki 1 (mažiausiai aktuali sritis). Vertinimo balas negali kartotis du kartus.
Pramoninės / gamybos vystymas	
Žemės ūkio vystymas	
Paslaugų vystymas	
Kultūrinio tautinio paveldo saugojimas	
Vietos bendruomenių stiprinimas	
Švietimo (mokyklų) vystymas	
Kaimo turizmo plėtra	
Pasienio bendradarbiavimo su Baltarusija vystymas	
Kita (parašykite)	

39. Kaip Jūs vertinate gyvenimą Lietuvoje? Perskaitykite žemiau esančius teiginius ir pažymėkite, kiek sutinkate ar nesutinkate su kiekvienu iš jų.

	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau
1. Lietuvoje aukštas pragyvenimo lygis	1	2	3	4	5
2. Lietuvoje didelis ekonomikos augimas	1	2	3	4	5
3. Lietuvoje paplitusi korupcija	1	2	3	4	5
4. Lietuvoje lengva rasti darbą	1	2	3	4	5
5. Lietuvoje lengva vystyti verslą	1	2	3	4	5
6. Lietuvoje didelė biurokratija	1	2	3	4	5
7. Lietuvoje efektyviai veikia demokratija	1	2	3	4	5
8. Lietuvoje mažos pensijos	1	2	3	4	5
9. Lietuvoje užtikrinamos tautinių mažumų teisės	1	2	3	4	5

40. Kiek Jūs asmeniškai pasitikite ar nepasitikite kiekviena iš žemiau išvardintų institucijų Lietuvoje? Vertinkite naudodami skalę, kurioje „1“ reiškia „visiškai nepasitikiu“, o „10“ reiškia „visiškai pasitikiu“.

	Visiškai nepasiti- kiu									Visiškai pasitikiu	Nežinau
1. Seimu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2. Vyriausybė	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3. Prezidento institucija	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4. Lietuvos žiniasklaida	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5. Policija	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6. Teismai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
7. Vietos savivaldos institucijomis	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

41. Kaip manote, kokie šaltiniai kelia daugiausia įtampų lietuvių-lenkų santykiuose apskritai? Pažymėkite iki trijų, Jūsų manymu, svarbiausių šaltinių.

1. Lietuvos švietimo politika
2. Lietuvos politikų nejautrumas tautinių mažumų problemoms
3. Negatyvūs straipsniai žiniasklaidoje
4. Istorinės nuoskaudos
5. Valstybių politikų veikla
6. Lietuvos lenkų reikalavimai
7. Lietuvos lenkų politikų kraštutinis (užsispyrimas)
8. Lietuvių nacionalizmas
9. Lietuvių nenoras atsižvelgti į Lietuvos lenkų poreikius
10. Lietuvių noras nutautinti Lietuvos lenkus
11. Lietuvių negebėjimas tvarkytis ūkiškai savo valstybėje
12. Kita (*parašykite*) _____
13. Nežinau / sunku pasakyti

42. Kaip manote, kurie iš žemiau esančių teiginių geriausiai apibūdina Lietuvos valdžios požiūrį į Lietuvos lenkus? Pažymėkite, visiškai sutinkate, linkęs sutikti, linkęs nesutikti ar visiškai nesutinkate su kiekvienu iš teiginių.

	Visiškai sutinku	Linkęs (-usi) sutikti	Linkęs (-usi) nesutikti	Visiškai nesutinku	Nežinau
1. Lietuvos politikai neįsitraukę Lietuvos lenkų problemoms	1	2	3	4	5
2. Lietuvos valdžia netinkamai vykdo švietimo politiką	1	2	3	4	5
3. Lietuvos valdžia stengiasi spręsti Lietuvos lenkams aktualius klausimus	1	2	3	4	5
4. Lietuvos valdžia nori nutautinti Lietuvos lenkus	1	2	3	4	5
5. Lietuvos valdžios požiūris į Lietuvos lenkus yra teigiamas	1	2	3	4	5
6. Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4	5

43. Kaip Jūs vertintumėte, kokie yra Lietuvos ir Lenkijos valstybių santykiai šiuo metu?

1. Labai geri
2. Geri
3. Vidutiniški
4. Blogi
5. Labai blogi
6. Nežinau / sunku pasakyti

44. Jūsų nuomone, kas šiuo metu yra aktualiausia Lietuvos lenkams? Galite pažymėti iki trijų Jums labiausiai tinkančių atsakymo variantų.

1. Išsaugoti papročius ir kultūrą
2. Kad vaikai galėtų mokytis Lenkijos istorijos ir kultūros
3. Galimybė kalbėti lenkiškai kasdienybėje
4. Turėti savo atstovus Seime

5. Turėti savo atstovus vietos savivaldoje
6. Išlaikyti lenkų bendruomenę gyvenamojoje vietoje
7. Turėti Tautinių mažumų įstatymą, garantuojantį tam tikras teises mažumoms
8. Galimybė turėti Lietuvoje žiniasklaidą lenkų kalba
9. Kad vaikai galėtų Lietuvoje įgyti išsilavinimą lenkiškai
10. Kad būtų leista vietovardžių ir asmenvardžių rašyba lenkiškais rašmenimis
11. Išlaikyti kultūrinius ryšius su Lenkija
12. Kita (*parašykite*) _____
13. Nežinau / sunku pasakyti

45. Pastaruoju metu daug diskutuojama apie vietovardžių bei asmenvardžių rašybą lenkiškais rašmenimis. Kiek Jums asmeniškai atrodo aktualus ar neaktualus šis klausimas?

1. Labai aktualus
2. Aktualus
3. Vidutiniškai aktualus
4. Neaktualus
5. Visiškai neaktualus
6. Nežinau / sunku pasakyti

Pabaigoje keletas klausimų apie Jus

46. Jūsų amžius (įrašykite, kiek metų Jums suėjo per paskutinį Jūsų gimtadienį) _____

47. Jūsų lytis:

1. Vyras
2. Moteris

48. Jūs gyvenate:

1. Vilniaus mieste
2. Vilniaus rajone
3. Šalčininkų rajone

49. Kokį aukščiausią išsilavinimą (patvirtintą atestatu / diplomu) Jūs esate įgijęs (-usi)?

1. Pradinis išsilavinimas
2. Pagrindinis išsilavinimas
3. Vidurinis išsilavinimas
4. Profesinė mokykla
5. Aukštesnioji mokykla / technikumai / aukštosios kolegines studijas
6. Aukštasis išsilavinimas (universitetinis)
7. Kita (*parašykite*)_____

50. Jūsų pagrindinis užsiėmimas šiuo metu:

1. Esu samdomas darbuotojas
2. Dirbu sau
3. Esu darbdavys / savininkas
4. Nedirbu (esu bedarbis (-ė))
5. Esu pensininkas (-ė)
6. Esu studentas (-ė)
7. Esu vaiko priežiūros atostogose
8. Kita (*parašykite*)_____

Ačiū!

Priedas nr. 4

Klausimynas lenkų kalba

Szanowni Państwo,

obecnie na Litwie prowadzone są badania socjologiczne wśród społeczności polskiej na Litwie. Interesuje nas, jak mieszkający na Litwie Polacy postrzegają siebie, jak oceniają życie na Litwie i w Polsce, jakie są ich poglądy.

Ponieważ Pani/Pan jest Polką/Polakiem mieszkającym na Litwie, prosimy odpowiedzieć na poniższe pytania kwestionariusza. Uzyskane odpowiedzi są bardzo ważne, gdyż pomoże to lepiej zrozumieć tożsamość Polaków mieszkających na Litwie. Kwestionariusz ma charakter anonimowy, a odpowiedzi zostaną wykorzystane wyłącznie do opracowań naukowych. Państwa osobiste zdanie i doświadczenie jest dla nas bardzo istotne.

Udzielając odpowiedzi na pytania prosimy zaznaczyć numer wybranego wariantu lub wpisać inną odpowiedź. Przy niektórych pytaniach są wyjaśnienia, bardzo prosimy zwrócić na nie uwagę.

Dziękujemy za współpracę!

Na wstępie chcemy zapytać, jak przedstawiają się Państwo innym osobom.

1. Jakiej narodowości jest Pani/Pan? Proszę zaznaczyć jeden z wariantów odpowiedzi.

1. Jestem Polką/Polakiem
2. Jestem Polką /Polakiem mieszkającym na Litwie
3. Jestem litewską Polką/Polakiem
4. Jestem Polką/Polakiem z Wileńszczyzny
5. Jestem Litwinką/Litwinem polskiego pochodzenia
6. Jestem Polką/Polakiem litewskiego pochodzenia
7. Jestem Litwinką/Litwinem
8. Inna narodowość (jaka?) _____

**2. Czasem mieszkańcy Wileńszczyzny są określani jako „tutejsi”.
Czy słyszeli Państwo takie określenie?**

1. Tak
2. Nie [jeżeli „Nie“, proszę przejść do pytania Nr. 5]

3. Z czym, Pani/Pana zdaniem, wiąże się określenie „tutejszy”?

1. Tak nazywają litewskich Białorusinów
2. Tak nazywają litewskich Polaków
3. Tak nazywają miejscowych mieszkańców Wileńszczyzny (Białorusinów, Polaków, Rosjan i in.)
4. Inne (proszę napisać) _____

4. Jak często, Pani/Pana zdaniem, mieszkający na Wileńszczyźnie Polacy określają siebie jako „tutejsi”?

1. Często tak siebie określają
2. Czasem tak siebie określają
3. Rzadko tak siebie określają
4. Nigdy tak siebie nie określają
5. Nie wiem / nie potrafię odpowiedzieć

5. Jakim językiem posługują członkowie Pani/Pana rodziny w codziennych kontaktach ?

1. polski
2. rosyjski
3. miejscowa gwara („tutejszy”)
4. polski i litewski
5. polski i rosyjski
6. litewski i rosyjski
7. litewski
8. Inny (jaki?) _____

6. Jak dobra jest znajomość języka litewskiego Pani/Pana ?

1. doskonała

2. dobra
3. średnia
4. słaba
5. bardzo słaba
6. w ogóle nie znam języka litewskiego
7. Nie wiem / nie potrafię odpowiedzieć

7. Na ile podane w tabeli określenia są ważne Pani/Panu osobiście?

Przy każdym podanym wariancie proszę zaznaczyć, czy Pani/Panu osobiście dany wariant jest bardzo ważny, dość ważny, nie bardzo ważny czy w ogóle nieważny.

	Bardzo ważny	Raczej ważny	Nie bardzo ważny	W ogóle nieważny	Nie wiem
1. Polak	1	2	3	4	5
2. Litewski Polak	1	2	3	4	5
3. Obywatel Litwy	1	2	3	4	5
4. Mieszkaniec Litwy	1	2	3	4	5
5. Mieszkaniec Wileńszczyzny	1	2	3	4	5
6. Mieszkaniec określonej miejscowości (miasteczka, wsi, rejonu)	1	2	3	4	5
7. Inne (proszę napisać)	1	2	3	4	5

8. Jak w Pani/Pan ocenie układają się stosunki pomiędzy litewskimi Polakami i Litwinami?

1. Bardzo dobre
2. Dobre
3. Średnie
4. Złe
5. Bardzo złe
6. Nie wiem / trudno powiedzieć

9. Czasem stosunki pomiędzy ludźmi różnych narodowości mogą być napięte. Jak osobiście oceniają Państwo stosunki pomiędzy następującymi grupami narodowymi? Proszę zaznaczyć swoją ocenę przy każdej z podanych grup.

	Bardzo napięte	Napięte	Raczej napięte	Raczej nie napięte	Nie napięte	Nie wiem
1. Stosunki pomiędzy litewskimi Polakami i Litwinami	1	2	3	4	5	6
2. Stosunki pomiędzy litewskimi Rosjanami i Litwinami	1	2	3	4	5	6
3. Stosunki pomiędzy innymi grupami etnicznymi i Litwinami	1	2	3	4	5	6
4. Stosunki pomiędzy litewskimi Polakami i litewskimi Rosjanami	1	2	3	4	5	6

10. Ludzie jakiej narodowości przeważają w kręgu Pani/Pana przyjaciół (proszę zaznaczyć jeden z wariantów odpowiedzi):

1. większość przyjaciół to litewscy Polacy
2. większość przyjaciół to Litwini
3. większość przyjaciół to ludzie innych narodowości
4. większość przyjaciół to ludzie różnych narodowości
5. Inne (proszę napisać) _____
6. Nie wiem / trudno powiedzieć

11. Jak często rozmawiając z Litwinami omawiają Państwo stosunki polsko-litewskie, decyzje władz Litwy dotyczące litewskich Polaków (np., pisownia imion i nazwisk, tablic), inne ważne dla litewskich Polaków aktualia?

1. Bardzo często

2. Często

3. Czasem

4. Rzadko

5. W ogóle nie omawiamy [jeżeli „nie”, proszę przejść do pytania Nr 13]

6. W kręgu moich znajomych nie ma Litwinów [jeżeli wybrany został ten wariant odpowiedzi, proszę przejść do pytania Nr 13]

7. Nie wiem / trudno powiedzieć

12. Jeżeli czasem ze znajomymi Litwinami dyskutują Państwo o stosunkach polsko-litewskich, który z podanych wariantów najlepiej odzwierciedla omawianie „narodowych” kwestii z Litwinami? (Proszę zaznaczyć jeden z wariantów odpowiedzi):

1. Po prostu omawiamy sytuację

2. Rzadko omawiamy, bo te kwestie nie są dla nas aktualne

3. Rzadko omawiamy, bo nie interesujemy się polityką

4. Unikamy takich tematów, bo wywołują negatywne emocje

5. Dyskusje są gorące, ale nie wywołują negatywnych emocji

6. Zazwyczaj takie dyskusje kończą się konfliktem, jednak omawiamy te sprawy

7. Czasem omawiając te tematy czuje się napięcie, a czasem takie dyskusje są przyjemne, a nawet nieco żartobliwe

8. Takie dyskusje są ciekawe, wzbogacają wiedzę, prowadzą do wzajemnego zrozumienia

9. Inne (proszę napisać) _____

13. Pani/Pana zdaniem, jak ważna lub nieważna jest dla litewskich Polaków dobra znajomość języka litewskiego ?

1. Bardzo ważna

2. Raczej ważna

3. Nie bardzo ważna

5. W ogóle nie ważna

6. Nie wiem / trudno powiedzieć

14. Pani/Pana zdaniem, jak bardzo litewscy Polacy są podobni do Litwinów, a jak bardzo do Polaków z Polski?

1. Litewscy Polacy są bardziej podobni do Litwinów, niż do Polaków z Polski
2. Litewscy Polacy są bardziej podobni do Polaków z Polski, niż do Litwinów
3. Litewscy Polacy całkowicie różnią się zarówno od Litwinów, jak i od Polaków z Polski
4. Litewscy Polacy są podobni zarówno do Litwinów, jak i do Polaków z Polski
5. Nie wiem / trudno powiedzieć

15. Jak Pani/Pan sądzi, co najlepiej określa litewskich Polaków?
Proszę zaznaczyć do trzech wariantów odpowiedzi.

1. Posługiwanie się językiem polskim
2. Uważanie siebie za Polaka
3. Polskie pochodzenie
4. Przynależność do wspólnoty polskiej
5. Religijność (katolicyzm)
6. Szacunek do rodziny
7. Szacunek do polskich tradycji
8. Podtrzymywanie polskich zwyczajów
9. Inne (*proszę napisać*) _____
10. Nie wiem / trudno powiedzieć

16. Co dla Pani/Pana znaczy Litwa? *Prosimy zaznaczyć jeden z wariantów odpowiedzi.*

1. To jest moja Ojczyzna
2. To jest kraj, gdzie się urodziłem i mieszkam
3. To jest kraj, obywatelem którego jestem
4. To jest kraj moich przodków
5. Inne (*proszę napisać*) _____
6. Nie wiem / trudno powiedzieć

17. Jak bardzo Pani/Pan interesuje się polityką? *Proszę wskazać swoje zainteresowanie poniżej wymienionymi dziedzinami polityki.*

	Bardzo interesuje	Interesuje	Średnio interesuje	Nie inte- resuje	W ogóle nie inte- resuje	Nie wiem
1. Polityka państwa litewskiego, ogółem	1	2	3	4	5	6
2. Polityka państwa litewskiego dotycząca Polaków na Litwie	1	2	3	4	5	6
3. Polityka dotycząca stosunków pomiędzy Litwą i Polską	1	2	3	4	5	6
4. Wydarzenia polityczne w Polsce, ogółem	1	2	3	4	5	6
5. Polityka Polski względem litewskich Polaków	1	2	3	4	5	6
6. Działalność Państwa samorządu	1	2	3	4	5	6

18. Aktywność wyborcza zależy od typu wyborów. Które wybory na Litwie Pani/Panu osobiście wydają się najważniejsze? *Proszę zaznaczyć swoją odpowiedź przy każdym rodzaju wyborów.*

	Bardzo ważne	Raczej ważne	Raczej nieważne	W ogóle nieważne	Nie wiem
1. Wybory do Sejmu	1	2	3	4	5
2. Wybory Prezydenta	1	2	3	4	5
3. Wybory samorządowe	1	2	3	4	5
4. Wybory do Parlamentu Europejskiego	1	2	3	4	5

19. W wyborach samorządowych oraz w wyborach do innych instytucji państwowych (np. do Sejmu Republiki Litewskiej) partią reprezentującą litewskich Polaków jest Akcja Wyborcza Polaków na Litwie. Jak, Pani/Pana zdaniem, AWPL reprezentuje interesy litewskich Polaków?

1. Bardzo dobrze
2. Dobrze
3. Średnio
4. Źle
5. Bardzo źle
6. Nie wiem / trudno powiedzieć

20. Są różne motywy, które mogą skłaniać litewskich Polaków do popierania Akcji Wyborczej Polaków na Litwie. Według Pani/Pana, na ile istotny czy też nie istotny jest każdy z poniżej podanych motywów? Proszę zaznaczyć swoją odpowiedź przy każdym z niżej wymienionych motywów.

	Bardzo ważny motyw	Raczej ważny motyw	Raczej nieważny motyw	W ogóle nieważny motyw	Nie wiem
1. AWPL dobrze reprezentuje ogólne interesy litewskich Polaków	1	2	3	4	5
2. AWPL dobrze sprawuje rządy w „swoich” samorządach	1	2	3	4	5
3. Litewscy Polacy są solidarni	1	2	3	4	5
4. AWPL jest jedyną partią, która stanowczo broni interesów litewskich Polaków	1	2	3	4	5
5. Na Litwie generalnie wszystkie partie działają źle, dlatego litewscy Polacy popierają AWPL	1	2	3	4	5
6. Inne (proszę napisać)	1	2	3	4	5

21. Przed ostatnimi wyborami do Sejmu Republiki Litewskiej (2012 r.) oraz wyborami samorządowymi (2011 r.) AWPL zawiązała koalicję z partią „Alians Rosjan”. Czy Pani/Pan słyszał o takiej koalicji?

1. Tak, słyszałem (-am)
2. Nie, nie słyszałem (-am)

22. Czy Pani/Pan popiera ideę koalicji AWPL z partią „Alians Rosjan”?

1. Bardzo popieram
2. Raczej popieram
3. Raczej nie popieram
4. W ogóle nie popieram
5. Nie wiem / trudno powiedzieć

23. Pani/Pana zdaniem, czy litewskim Polakom potrzebna jest inna „polska” partia, tzn. poza AWPL? Przy każdym z niżej podanych stwierdzeń proszę zaznaczyć swoją odpowiedź.

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem
1. Inna partia reprezentująca litewskich Polaków nie jest potrzebna, bo AWPL dobrze reprezentuje polską mniejszość	1	2	3	4	5
2. Inna partia reprezentująca litewskich Polaków nie jest potrzebna, bo zostałyby rozdrobiona polityczna jedność litewskich Polaków	1	2	3	4	5
3. Inna partia reprezentująca litewskich Polaków jest potrzebna, bo dałoby to większą możliwość wyboru	1	2	3	4	5
4. Inna partia reprezentująca litewskich Polaków jest potrzebna, bo wszechstronniej byłyby reprezentowane interesy litewskich Polaków	1	2	3	4	5
5. Inne (proszę napisać)	1	2	3	4	5

24. Która (-e) „litewska (-ie)” partia (-ie), oprócz AWPL, najbardziej odpowiada Pani/Pana poglądom? Można zaznaczyć do trzech wariantów odpowiedzi.

1. Partia Pracy (Uspaskich)
2. Związek Liberalów i Centrystów
3. Ruch Liberalów
4. Litewska Partia Socjaldemokratyczna
5. Partia „Prawo i Sprawiedliwość” (Paksas)
6. Związek Ojczyzny – Chryścijańscy Demokraci Litwy (konserwatyści)
7. Żadna z nich, bo żadna nie dba o ludzi
8. Żadna z nich, bo żadna nie jest w stanie rozwiązać aktualnych dla litewskich Polaków spraw
9. Inne (*proszę napisać*) _____
10. Nie wiem / trudno powiedzieć

25. Polska wydaje dokument zw. „Kartą Polaka”. Czy Pani/Pan słyszał o Karcie Polaka?

1. Tak, słyszałem
2. Nie, nie słyszałem [*jeżeli „Nie”, proszę przejść do pytania Nr. 27*]

26. Jak Pan/Pani sądzi, jak korzystna jest Karta Polaka dla tych, którzy ją mają lub zamierzają otrzymać? Przy każdym z podanych argumentów proszę zaznaczyć swoją odpowiedź.

	Bardzo ważny	Raczej ważny	Raczej nieważny	W ogóle nieważny	Nie wiem
1. Karta Polaka odzwierciedla tożsamość litewskich Polaków	1	2	3	4	5
2. Karta Polaka wiąże z Polską, pokazuje, że jestem „prawdziwym Polakiem”	1	2	3	4	5
3. Karta Polaka jest korzystna ekonomicznie (np. różne zniżki itp.)	1	2	3	4	5

4. Karta Polaka daje większe możliwości podjęcia pracy w Polsce	1	2	3	4	5
5. Karta Polaka daje większe możliwości podjęcia nauki / studiów w Polsce	1	2	3	4	5

27. Czy w ciągu ostatnich dziesięciu lat Pani/Pan osobiście był w Polsce?

1. Tak
2. Nie [jeżeli „Nie“, proszę przejść do pytania Nr. 29]

28. Poniżej wymienionych zostało kilka różnych sytuacji. Czy będąc w Polsce Pani/Panu zdarzyła się któraś z wymienionych sytuacji? Przy każdej sytuacji proszę zaznaczyć, czy tak się zdarzało często, rzadko lub nigdy?

	Często	Rzadko	Nigdy	Nie wiem
1. Panią/Pana uważano za Rosjanina	1	2	3	4
2. Panią/Pana uważano za Litwiną	1	2	3	4
3. Wiedziano, że Pani/Pan jest Polakiem (-ą) jednak nadal uważano za obcego (-ą)	1	2	3	4
4. Rozumiano, że Pani/Pan nie jest miejscowym Polakiem i dlatego przyjmowano cieplej	1	2	3	4

29. Jak Pani/Pan ocenia życie w Polsce? Proszę zaznaczyć na ile zgadzają się Państwo z każdym z poniższych stwierdzeń.

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem
1. W Polsce stopa życiowa jest wysoka	1	2	3	4	5
2. W Polsce wzrost ekonomiczny jest wysoki	1	2	3	4	5
3. W Polsce jest duża korupcja	1	2	3	4	5
4. W Polsce łatwo znaleźć pracę	1	2	3	4	5

5. W Polsce łatwo rozwijać biznes	1	2	3	4	5
6. W Polsce jest duża biurokracja	1	2	3	4	5
7. W Polsce demokracja działa efektywnie	1	2	3	4	5
8. W Polsce są niskie emerytury	1	2	3	4	5
9. W Polsce gwarantowane są prawa mniejszości narodowych	1	2	3	4	5

30. Opierając się o własne doświadczenie, jak często litewscy Polacy otrzymują pomoc z Polski? *Przy każdym stwierdzeniu proszę zaznaczyć – stale, często, czasem, rzadko lub nigdy - litewscy Polacy otrzymują pomoc z Polski.*

	Stale	Często	Czasem	Rzadko	Nigdy	Nie wiem
1. Pomoc charytatywna	1	2	3	4	5	6
2. Obozy w Polsce	1	2	3	4	5	6
3. Renowacja szkół i przedszkoli na Litwie	1	2	3	4	5	6
4. Rekrutacja na bezpłatne studia w Polsce	1	2	3	4	5	6
5. Wsparcie polityczne dla litewskich Polaków	1	2	3	4	5	6
6. Pomoc w podtrzymaniu polskiej kultury	1	2	3	4	5	6
7. Inne (<i>proszę napisać</i>)	1	2	3	4	5	6

31. Jak często Pani/Pan czyta prasę, również elektroniczną (gazety, czasopisma)? Przy każdym z wariantów proszę zaznaczyć swoją odpowiedź.

	Stale	Czasem	Nigdy, choć mam taką możliwość	Nigdy, bo nie mam takiej możliwości
1. Prasa w języku litewskim	1	2	3	4
2. Prasa w języku polskim	1	2	3	4
3. Prasa w języku rosyjskim	1	2	3	4
4. Prasa w języku białoruskim	1	2	3	4
5. Inne (proszę napisać)	1	2	3	4

32. Jak często Pani/Pan ogląda telewizję? Przy każdym z wariantów proszę zaznaczyć, jak często.

	Stale	Czasem	Nigdy, choć mam taką możliwość	Nigdy, bo nie mam takiej możliwości
1. Telewizja w języku litewskim	1	2	3	4
2. Telewizja w języku polskim	1	2	3	4
3. Telewizja w języku rosyjskim	1	2	3	4
4. Telewizja w języku białoruskim	1	2	3	4
5. Inne (zagraniczne) telewizje	1	2	3	4

33. Na jakim kanale Pani/Pan ogląda główne wiadomości dnia? (odpowiedź proszę napisać, także jeśli Państwo nie oglądają dziennika)

34. Zastanawiając się nad historią Wilna i Wileńszczyzny, które z niżej podanych stwierdzeń najbardziej odzwierciedlają historyczną swoistość Wileńszczyzny? Proszę zaznaczyć jeden z wariantów, który Pani/Panu wydaje się najbardziej odpowiedni.

1. Wilno to historyczna stolica Litwy
2. Historycznie, Wilno to kolebka polskiej kultury
3. Historycznie Wileńszczyzna jest mocno związana z Białorusią

4. Nie sądzę, że teraz trzeba się nad tym zastanawiać, bo jest to tylko historia, która już minęła.

5. Nie wiem / trudno powiedzieć

6. Inne (*proszę napisać*) _____

35. Jak Pani/Pan ocenia, czy na Wileńszczyźnie ludzie żyją lepiej czy też gorzej niż w innej części Litwy?

1. Myślę, że żyją lepiej niż większość ludzi na Litwie

2. Myślę, że żyją gorzej niż większość ludzi na Litwie

3. Myślę, że żyją podobnie, ani gorzej, ani lepiej niż większość ludzi na Litwie

4. Nie wiem / trudno powiedzieć

36. Jak Pani/Pan sądzi, generalnie w przyszłości stopa życiowa polepszy się, czy się pogorszy? Proszę zaznaczyć swoją odpowiedź przy każdym z podanych wariantów.

	Polepszy się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Nie wiem
1. Na Wileńszczyźnie	1	2	3	4
2. Na Litwie	1	2	3	4
3. W Polsce	1	2	3	4
4. W Europie	1	2	3	4
5. Na świecie	1	2	3	4

37. Jak Pani/Pan sądzi, czy władze litewskie powinny udzielać więcej uwagi Wileńszczyźnie?

1. Potrzeba dużo więcej uwagi

2. Potrzeba trochę więcej uwagi

3. Wystarczy tyle uwagi, ile się obecnie udziela

4. Nie wiem / trudno powiedzieć

38. Jak Pani/Pan sądzi, której z niżej wymienionych dziedzin w rozwoju Wileńszczyzny Rząd Litwy powinien udzielać więcej uwagi? Proszę wystawić swoje oceny w skali od 8 do 1 (ocena 8 - przy tej dziedzinie, która

Pani/Panu wydaje się najważniejsza, 7 mniej ważna i tak dalej, 1 zaś wskaże najmniej aktualną dziedzinę).

	Ocena od 8 (najbardziej aktualna dziedzina) do 1 (najmniej aktualna dziedzina). Ta sama ocena nie może się powtarzać.
Rozwój przemysłu/produkcji	
Rozwój rolnictwa	
Rozwój usług	
Zachowanie dziedzictwa kulturowo-narodowego	
Umacnianie lokalnych wspólnot	
Rozwój oświaty (szkoły)	
Rozwój agroturystyki	
Rozwój przygranicznej współpracy z Białorusią	
Inna (proszę napisać)	

39. Jak Pani/Pan ocenia stopę życiową na Litwie? Proszę zaznaczyć swoją odpowiedź przy każdym z podanych wariantów.

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem
1. Na Litwie jest wysoka stopa życiowa	1	2	3	4	5
2. Na Litwie jest wysoki wzrost konomiczny	1	2	3	4	5
3. Na Litwie jest duża korupcja	1	2	3	4	5
4. Na Litwie łatwo znaleźć pracę	1	2	3	4	5
5. Na Litwie łatwo rozwijać biznes	1	2	3	4	5
6. Na Litwie jest duża biurokracja	1	2	3	4	5
7. Na Litwie efektywnie działa demokracja	1	2	3	4	5
8. Na Litwie są niskie emerytury	1	2	3	4	5
9. Na Litwie gwarantowane są prawa mniejszości narodowych	1	2	3	4	5

40. Jakie jest Pani/Pana osobiste zaufanie do niżej wymienionych litewskich instytucji? Proszę oceniać w skali od „1” („w ogóle nie ufam”) do „10” („mam całkowite zaufanie”).

	W ogóle nie ufam										Man całkowite zaufanie	Nie wiem
1. Sejm	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
2. Rząd	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
3. Prezydent	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
4. Prasa litewska	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
5. Policja	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
6. Sądy	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11
7. Instytucje samo- rządowe	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		11

41. Jak Pani/Pan sądzi, co generalnie wywołuje najczęściej napięcia w stosunkach polsko-litewskich? Proszę zaznaczyć do trzech wariantów odpowiedzi.

1. Litewska polityka oświatowa
2. Brak wrażliwości litewskich polityków wobec problemów mniejszości narodowych
3. Negatywne artykuły w prasie
4. Historyczne bólączki
5. Działalność polityków obu państw
6. Żądania litewskich Polaków
7. Skrajność (upór) polityków litewskich Polaków
8. Litewski nacjonalizm
9. Niechęć Litwinów do brania pod uwagę potrzeb litewskich Polaków
10. Chęć Litwinów do wynarodowienia litewskich Polaków
11. Niezdolność Litwinów do porządnego gospodarowania we własnym Państwie
12. Inne (proszę napisać) _____
13. Nie wiem / trudno powiedzieć

42. Pani/Pana zdaniem, które z niżej wymienionych stwierdzeń najlepiej odzwierciedla pogląd władz litewskich na litewskich Polaków?

Proszę zaznaczyć swoją odpowiedź przy każdym z podanych wariantów.

	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Nie wiem
1. Litewscy politycy są niewrażliwi na problemy litewskich Polaków	1	2	3	4	5
2. Litewskie władze prowadzą niewłaściwą politykę oświatową	1	2	3	4	5
3. Litewskie władze próbują rozwiązywać aktualne sprawy litewskich Polaków	1	2	3	4	5
4. Litewskie władze chcą wynarodowić litewskich Polaków	1	2	3	4	5
5. Stosunek litewskich władz do litewskich Polaków jest pozytywny	1	2	3	4	5
6. Inne (<i>proszę napisać</i>)	1	2	3	4	5

43. W ocenie Pani/Pana, jakie są obecnie stosunki pomiędzy Litwą a Polską?

1. Bardzo dobre
2. Dobre
3. Średnie
4. Złe
5. Bardzo złe
6. Nie wiem / trudno powiedzieć

44. Jak Pani/ sądzi, co jest obecnie najbardziej aktualne dla litewskich Polaków? Można zaznaczyć do trzech wariantów odpowiedzi.

1. Zachowanie zwyczajów i kultury
2. Możliwość nauczania dzieci polskiej historii i kultury
3. Możliwość posługiwania się językiem polskim na co dzień
4. Posiadanie swoich przedstawicieli w Sejmie

5. Posiadanie swoich przedstawicieli w samorządach
6. Utrzymanie polskiej wspólnoty w swojej miejscowości
7. Ustawa o mniejszościach narodowych zapewniająca określone prawa
8. Możliwość posiadania na Litwie prasy polskojęzycznej
9. Możliwość zdobywania wykształcenia na Litwie w języku polskim
10. Polska pisownia imion i nazwisk oraz nazw miejscowości
11. Zachowanie więzi kulturowych z Polską
12. Inne (*proszę napisać*) _____
13. Nie wiem / trudno powiedzieć

45. Ostatnio wiele się dyskutuje o polskiej pisowni nazw miejscowości oraz imion i nazwisk. Jak bardzo Pani/Panu ta sprawa jest aktualna lub nieaktualna?

1. Bardzo aktualna
2. Aktualna
3. Średnio aktualna
4. Nieaktualna
5. Całkowicie nieaktualna
6. Nie wiem / trudno powiedzieć

Kilka pytań o Pani/Panu

46. Wiek (lub *rok urodzenia*) _____

47. Płeć:

1. Mężczyzna
2. Kobieta

48. Pani/Pan mieszka:

1. W Wilnie
2. W rejonie wileńskim
3. W rejonie solecznickim

49. Pani/Pana wykształcenie (potwierdzone dyplomem/świadectwem dojrzałości):

1. Wykształcenie podstawowe
2. Wykształcenie średnie
3. Szkoła zawodowa
4. Kolegium (nieuniwersyteckie)
5. Wykształcenie wyższe (uniwersytet)
6. Inne (*proszę napisać*) _____

50. Pani/Pana podstawowa praca:

1. Jestem pracownikiem zatrudnionym na umowę o pracę
2. Pracuję „na siebie”
3. Jestem pracodawcą / właścicielem
4. Nie pracuję (bezrobotny (-a))
5. Jestem emerytem (-ką)
6. Jestem studentem (-ką)
7. Jestem na urlopie macierzyńskim
8. Inne (*proszę napisać*) _____

Dziękujemy!

Priedas Nr. 5

Kokybinio tyrimo klausimynas-gairės

Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas

I. Samprata apie lenkų tapatumą Lietuvoje

1. Kaip jūs manote, kiek teisinga yra sąvoka/kategorija „Lietuvos lenkas“? Kaip jūs apibūdintumėte, kas yra Lietuvos lenkas?
2. Ar/kuo skiriasi Lietuvos ir Lenkijos lenkas?
3. Ar turite lietuvių, baltarusių, rusų ar kitų tautybių giminių?
4. Kur gimė jūsų tėvai, seneliai, proseneliai? Kada atvyko jūsų protėviai į Lietuvą?
5. Kas yra tuteišas? Kaip suprantate šią sąvoką? Ar save laikote tuteišiu? Ar/kuo tuteišas skiriasi nuo lenko, baltarusio, ruso?

II. Lietuvos lenkų politinės pažiūros ir politinė priklausomybė

1. Kaip jūs apibūdintumėte, kokios jūsų politinės pažiūros?
2. Ar priklausote kokiai nors politinei organizacijai/judėjimui? Kokiai? / Ar tai lenkų politinė organizacija/judėjimas?
3. Kaip vertinate LLRA politinį veiklą?
4. Ar LLRA atstovauja Lietuvos lenkų interesus? Kaip jūs vertinate LLRA atstovavimą Lietuvos lenkų interesams?
5. Kaip Jūs paaiškintumėte kodėl LLRA yra patraukli rinkėjams?
6. Kodėl dauguma Lietuvos lenkų balsuoja už LLRA?
7. Ar per šiuos rinkimus patyrėte spaudimą „tinkamai“ balsuoti už LLRA? Jei taip, gal galite pasakyti, iš kokių šaltinių? Ar per kuriuos nors ankstesnius rinkimus yra tekę patirti? Iš ko?
8. Kaip vertinate LLRA ir Rusų sąjungos susijugimą prieš šių metų rinkimus į LRSeimą?
9. Ar reikėtų Lietuvoje kitos partijos, atstovaujančios Lietuvos lenkų interesus?

10. Kokia dar partija galėtų atstovauti Lietuvos lenkų interesus?
11. Ar Lietuvos lenkams reikia kitos politinės partijos, kuri atstovautų jų interesus?
12. Kaip vertinate susijungimą per rinkimus su Rusų aljansu?

III. Lenko kortos prasmė / svarba Lietuvos lenkams

1. Kas yra lenko korta? Kaip jūs žiūrite į lenko kortos dalijimą? Ar turite lenko kortą?
2. Kokia nauda gaunama turint lenko kortą?
3. Ar į Lietuvos Respublikos Seimą gali būti renkamas žmogus, turintis lenko kortą? Kodėl taip manote?
4. Ką manotę apie dvigubos pilietybės (Lietuvos-Lenkijos) suteikimo Lietuvos lenkams galimybę / reikalingumą? Ar Lietuvos lenkai turėtų turėti teisę į dvigubą pilietybę (Lietuvos-Lenkijos)?

IV. Santykis su vietos valdžia

1. Kaip vertinate savo seniūno darbą? Ar esate juo patenkintas? Ar pasitikite savo seniūnu?
2. Kokiais klausimais dažniausiai tenka bendrauti su seniūnu? Kokiais problemas spręsti? Kaip tai pavyksta?
3. Ar seniūnas rūpinasi jūsų interesais? Ar tinkamai rūpinasi seniūnai Jūsų interesais?
4. Ar patenkinti esate savo seniūnų darbu?

V. Santykis su šalies valdžia

1. Kaip manote, kokia yra Lietuvos valdžios nuostata Lietuvos lenkų ir jų interesų atžvilgiu?
2. Ar Lietuvos valdžia tinkamai rūpinasi Lietuvos lenkų interesais?
3. Kaip vertinate Lietuvos valdžios politiką Lietuvos lenkų atžvilgiu?
4. Ar Lietuvos valdžia priešiška, abejinga Jūsų interesams bei problemų sprendimams?
5. Kodėl jūsų manymu Lietuvos valdžia nepritaria pavardžių, gatvių ir kitų vietovardžių rašymui originalo kalba?
6. Kas daugiau rūpinasi Lietuvos lenkų interesais: Lietuvos ar Lenkijos valdžia?

7. Ko apskritai/bendrai tikėtės iš Lietuvos valdžios?
8. Ko tikėtės iš naujai susiformavusios Lietuvos valdžios?

VI. Santykis Lenkijos valdžia / ES kontekstas

1. Kaip vertinate Lenkijos aukštų pareigūnų pasisakymus Lietuvos atžvilgiu?
2. Kaip vertinate V. Tomoševskio veiklą Europos parlamente?
3. Kaip vertinate Lietuvos-Lenkijos santykius?
4. 1994 m. buvo pasirašytas Draugystės ir bendradarbiavimo traktatas tarp Lenkijos ir Lietuvos. Ar žinote, kas tai per dokumentas ir apie ką jis kalba? Kaip jūs manote, ar Lietuvos ir Lenkijos santykiai geri (blogi), ar ateityje jie gerės?

VII. Santykio su Lenkija kaip visuomene samprata

1. Ar norėtumėte išvykti gyventi į Lenkiją?
2. Jei būtų sąlygos migruoti į Lenkiją, ar Jūs migruotumėte? Kokios sąlygos būtų tam reikalingos?
3. Kas lemtų Jūsų apsisprendimą gyventi Lenkijoje?
4. Kaip jūs jaučiatės nuvykę į Lenkiją?
5. Ar patyrėte skirtumą tarp buvimo lenku Lietuvoje, ir buvimo lenku iš Lietuvos Lenkijoje? Ar Lenkijoje jautėtės tikru lenku? Kokie tai skirtumai?
6. Kur jaučiatės geriau: Lenkijoje ar Lietuvoje?

VIII. Santykis su lietuviais

1. Kaip jūs apibūdintumėte, kokie yra Lietuvos lenkų ir lietuvių santykiai?
2. Kaip jūs asmeniškai bendraujate su lietuviais? Kiek lietuviai patenka į jums artimų žmonių ratą (draugai, giminės, kaimynai)? Kokie santykiai su jais? Ar aptarinėjate su jais Lietuvos lenkų padėtį, problemas? Kaip tai vyksta?
3. Ar siekia lietuviai nutautinti Lietuvos lenkus? Jei manote, kad taip, tai kodėl siekia nutautinti?
4. Koks yra jūsų lietuvių kalbos žinių lygis? Ar mokate lietuviškai? Ar kalbate lietuviškai? Kaip kalbate namie? Viešose vietose?

5. Kaip jūs manote, ar jums reikalinga lietuvių kalba? Ar jūsų vaikams reikalinga lietuvių kalba? Ar reikalinga Jums ir Jūsų vaikams lietuvių kalba? Kodėl?

IX. Istorinio Lietuvos-Lenkijos santykių konteksto vertinimas

1. Kaip jūs vertinate Vilniaus klausimą 20 a.?
2. Kaip vertinate Lietuvos-Lenkos santykių kontekste požiūrį į tarpukario padėtį (dėl Vilniaus)?
3. Kaip vertinate Vilniaus klausimą (ar Vilnius turėjo likti Lenkijai)?
4. Kodėl Lietuvos lenkai buvo priešiški nusiteikę dėl Lietuvos nepriklausomybės: ko bijojo tada, ar tos baimės pasitvirtino?
5. Kokie jūsų pamastymai apie Vilniaus krašto autonomiją? Ar reikalinga Vilniaus krašto autonomija? Kodėl?

Kazėnas G., Jakubauskas A., Gaižauskaitė I., Kacevičius R., Visockaitė A.

LENKŲ TAUTINĖS MAŽUMOS LIETUVOJE IDENTITETO TYRIMAS.

Mokslo studija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014. 576 p.

Bibliogr.: 320–330 p.

ISBN 978-9955-19-674-7 (elektroninė versija)

Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų institutas įgyvendino Lietuvos Mokslų Tarybos finansuotą 2 metų trukmės projektą „Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas“. Tyrimas susidėjo iš kokybinio ir kiekybinio tyrimo, kurio metu nustatyti Lietuvos lenkų tapatumo elementai ir jų statistinis paplitimas ir geografinis pasiskirstymas. Studijos autoriai taip pat atliko Lietuvos lenkų spaudos analizę, kuria siekta nustatyti, koks naratyvas yra formuojamas. Taip pat yra apžvelgiama pasaulinė tautinių mažumų problematika. Šios studijos tikslas yra giliau ir išsamiau ištirti Lietuvos lenkų tautinį ir politinį tapatumą ir sudaryti teorines (mokslines) prielaidas lietuvių-lenkų santykių gerinimui. Studija yra parengta lietuvių ir lenkų kalbomis.

Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu im. Michała Romera zrealizował dwuletni projekt „Badania dot. tożsamości Polskiej mniejszości narodowej na Litwie”, który był sfinansowany przez Litewską Radę Naukową. Badania składały się z badań jakościowych i ilościowych, w czasie których ustalono elementy tożsamości Polaków na Litwie, ich rozpowszechnienie statystyczne i geograficzne. Autorzy studium naukowego przeprowadzili też analizę polskiej prasy na Litwie, celem której było ustalenie jaki naratyw w niej dominuje. Jednocześnie jest przedstawiony przegląd międzynarodowej problematyki związanej z mniejszościami narodowymi. Celem niniejszego studium jest głębsze i pełniejsze zbadanie narodowego i politycznego identytetu Polaków na Litwie oraz stworzenie teoretycznych (naukowych) założeń, które umożliwią polepszenie stosunków polsko-litewskich. Studium naukowe jest przygotowane w językach litewskim i polskim.

Gediminas Kazėnas, Adas Jakubauskas, Inga Gaižauskaitė,
Romualdas Kacevičius, Asta Visockaitė

LENKŲ TAUTINĖS MAŽUMOS LIETUVOJE IDENTITETO TYRIMAS

Mokslo studija

Redagavo lietuvių kalba Jūratė Balčiūnienė

Vertė į lenkų kalbą Mirosława Dvilevič

Maketavo Aušrinė Ilekytė

2014 08 20. 25,1 leidyb. apsk. l.

Užsakymas 23 296.

Mykolo Romerio universitetas,

Ateities g. 20, Vilnius

Puslapis internete www.mruni.eu

El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė UAB „Baltijos kopija“

Kareivių g. 13B, Vilnius

Puslapis internete www.kopija.lt

El. paštas info@kopija.lt

Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų institutas įgyvendino Lietuvos Mokslų Tarybos finansuotą 2 metų trukmės projektą „Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas“. Tyrimas susidėjo iš kokybinio ir kiekybinio tyrimo, kurio metu nustatyti Lietuvos lenkų tapatumo elementai ir jų statistinis paplitimas ir geografinis pasiskirstymas. Studijos autoriai taip pat atliko Lietuvos lenkų spaudos analizę, kuria siekta nustatyti, koks naratyvas yra formuojamas. Taip pat yra apžvelgiama pasaulinė tautinių mažumų problematika. Šios studijos tikslas yra giliau ir išsamiau ištirti Lietuvos lenkų tautinį ir politinį tapatumą ir sudaryti teorines (mokslines) prielaidas lietuvių-lenkų santykių gerinimui. Studija yra parengta lietuvių ir lenkų kalbomis.

Institut Nauk Politycznych Uniwersytetu im. Michała Romera zrealizował dwuletni projekt „Badania dot. tożsamości Polskiej mniejszości narodowej na Litwie“, który był sfinansowany przez Litewską Radę Naukową. Badania składały się z badań jakościowych i ilościowych, w czasie których ustalono elementy tożsamości Polaków na Litwie, ich rozpowszechnienie statystyczne i geograficzne. Autorzy studium naukowego przeprowadzili też analizę polskiej prasy na Litwie, celem której było ustalenie jaki naratyw w niej dominuje. Jednocześnie jest przedstawiony przegląd międzynarodowej problematyki związanej z mniejszościami narodowymi. Celem niniejszego studium jest głębsze i pełniejsze zbadanie narodowego i politycznego identytetu Polaków na Litwie oraz stworzenie teoretycznych (naukowych) założeń, które umożliwią polepszenie stosunków polsko-litewskich. Studium naukowe jest przygotowane w językach litewskim i polskim.

ISBN 978-9955-19-674-7